Cat 21

John Carter Brown
Library
Brown University

Exmotus Lugd: Bat: 53: 06: 3
Elsbanke

ISAACI VOSSII

OBSERVATIONES
AD
POMPONIVM
MELAM
DE
SITV ORBIS

Ipse MELA longè quam antehac emendatior præmittitur.

HAGÆ-COMITIS

Apud ADRIANUM VLACQ.

M. DC. LVIII.

CANDIDE LECTOR,

ANimus fuerat insalutatum te præterire, cum nihil habeam quod te magnopere velim: quia tamen & pagella vacat, & consuetudinis sit habenda ratio, libenter chartæ consulimus, & simul illis occurrimus, qui forsan tenuis officioli neglectum inhumanitatem vocabunt, ac silentium pro morositate sint habituri. Ne itaque in ipso operis limine aliquid sit, quod bonis displiceat, mali criminentur, quorum tamen minima apud me est autoritas; pauca præmonebo. Sic itaque habeas. In restituendo hoc brevi quidem, non tamen inutili scriptore, quamvis plurima adhibuerim scripta exemplaria, tria tamen potissimum esse secutũ; Vaticanum omnium antiquissimum; Britannicum, quod mihi ex bibliotheca Arundelliana suppeditavit avunculus Franciscus Iunius; tertium vero nostrum. Cum in instructissima Sereniss. Reginæ Suedicæ bibliotheca olim versarer, complures consului codices. Vnum & alterum communicavit vir & ingenio

genio & eruditione insignis Nicolaus Heinsius. Ex ijs qui castigationes in hunc edidere autorem, solus nobis profuit Pintianus. Vir iste quantumvis nobili apud suos ortus loco, plus tamen literis, quam natalibus debet. Crassiora sunt illa menda, quæ Hermolaus Barbarus, & ipse alias vir insignis, sustulit. Andreas Schottus, homo quidem bonus & eruditus, sed quem successus potius, quam voluntas destituit. Vadiani annotationes rus & stivam olent. Olivarij nescio cujus commentariolus, imi subsellij magistellum prodit. Quid nos præstiterimus, non est nostrum judicare. Tu, mi lector, pro tuo captu, senties quoque de nostro. Vale.

POM-

Dein̄ ma materia de maritari fanibꝫ ꝓpriis et ꝓpinquis con. lib. 2 dein. cupi-
drimꝫ et ꝑnouatꝫ Nim moram gabiis materiam, fanitibꝫ enim ne puellis
Nisi rudi de virginib
Quid sint epithalamia ꝯ quid ꝓmiis mixta dicta et comptacratio
=positadrationib commendatur pcurꝫ tamen potest pola cognitionis sint
epithalamia, et coccina adjumento fandi. et =Primꝫ ꝑpꝫ dr ornata oratione
dicta epithalamia ꝯ ꝓpositaliquid exponendꝫ Ouidius lib. i. Ornari uos ipsa neque
ꝯ contempta doceri.
Fandiꝫ minimꝫ cupio ꝯ quid non potest dicto feliciꝫ explicari.
Disparet ꝯ simplicata, Malandio, ꝑpꝫ in se incurrenti.

Quoniꝫ modo fiat ꝯ quidꝫ singulꝫ partes extendantur et porrigantur, quam longe extendi pertendant. Modis de de spatio. Modis agri. Horat ii. Sat. 6. v. i Hoc erat in votis modus agri non ita magnus. Duait. Addic. Dowy. i3 Agri redigerit ut non magnus modus ꝯ pauca ꝓgymnasia. Primꝫ Antiquꝫ et modus conſtꝫ A. gell. i. i. Fanibꝫ intercoperit modum platinus ꝑ plantꝫ Herodꝫ ratione proportionis habita
Vt intra extraqꝫ sint sit da se gradum de quo mari modi
randum et ordinum Intra reperit mari modi secundum et mari
interdum ꝯ de mari interdum extraqꝫ Ordinꝫ
Arandi de mari extremi.

POMPONII MELÆ DE SITV ORBIS LIB. I.

PROOEMIUM.

ORbis ſitum dicere aggredior, impeditum opus, & facundiæ minimè capax; (conſtat enim ferè ex gentium locorumque nominibus, & eorum perplexo ſatis ordine, quem perſequi, longa eſt magis quam benigna materia) verum aſpici tamen cognoſcique digniſſimum, & quod ſine ope ingenii orantis ipſa ſui contemplatione pretium operæ attendentium abſolvat. Dicam autem aliàs plura & exactius: nunc ut quæque clariſſima, & ſtrictim. Ac primò quidem quæ ſit forma totius, quæ maximæ partes, quo ſingulæ modo ſint, utque habitentur, expediam. Deinde rurſus oras omnium & littora, ut intra extraque ſunt, atque ut ea ſubit ac circumluit pelagus: additis quæ in natura regionum incolarumque memoranda ſunt. Id quo facilius ſciri poſſit atque accipi, paulò altiùs ſumma repetetur.

CAP. I.

Mundi in quatuor partes divisio.

OMne igitur hoc, quicquid est, cui mundi cœlique nomen indidimus, unum id est, & uno ambitu se cunctaque amplectitur. Partibus differt; unde sol oritur, Oriens nuncupatur, aut Ortus: quo demergitur, Occidens, vel Occasus: quâ decurrit, Meridies: ab adversa parte, Septentrio. Hujus medio terra sublimis cingitur undique mari: eodemque in duo latera, quæ Hemisphæria nominantur, ab oriente divisa ad occasum, Zonis quinque distinguitur. Mediam æstus infestat, frigus ultimas: reliquæ habitabiles paria agunt anni tempora, verum non pariter. Antichthones alteram, nos alteram incolimus. Illius situ ob ardorem intercedentis plagæ incognito, hujus dicendus est. Hæc ergo ab ortu porrecta ad occasum, & quia sic jacet, aliquanto quam ubi latissima est longior, ambitur omnis Oceano: quatuorque ex eo maria recipit: unum ab septentrione, à meridie duo, quartum ab occasu. Suis locis illa referentur. Hoc primum, angustum, nec amplius decem millibus passuum patens, terras aperit, atque intrat. Tum longè latéque diffusum, abigit vastè cedentia littora, iisdemque ex diverso prope coëuntibus, adeo in arctum agitur, ut minus mille passibus pateat. Inde se rursus, sed modicè admodum laxat: rursusque etiam quam fuit arctius exit in spatium. Quo cum est acceptum, ingens iterum & magno se extendit ambitu, cæterum exiguo ore paludi conjungitur. Id omne quà venit, quàque dispergitur, uno vocabulo nostrum mare dicitur. Angustias introitumque venientis, nos fretum, Græci πορθμὸν appellant. Quâ diffunditur, alia aliis locis cognomina acceptat. Ubi primum se coarctat, Hellespontus vocatur. Propontis, ubi expandit. Ubi iterum pressit, Thracius Bosporus. Ubi iterum effundit, Pontus Euxinus.

Quà

Paria agunt ami tempora? Sabini eadem anni tempora cum Etruscis ait
extremum sed diuerso tempore nam priore apud nos Septembri ibi est Etesiae
Vide Plin.

Mundi & universi Mundus vnus de universo compago, communibus una praesidens
atque gubernans domus, ait Varro Philosophus. Cic. 2. de nat. Nunc
quae adscripta ab Eudoxo regionibus praecipuis adjecimus, primum
mundum dixisse Pythagoram Plin. 2. 4. Quem Kosmos Graeci nomine
ornamenti appellauerunt, eum et nos a perfecta absolutaque
elegantia Mundum. Lucret. v.

Una dies dabit exitio: multosque per annos
Sustentata ruet moles et Machina mundi.

Partibus differt
se mutuo amplectentibus. Ubi Plinii, Cujus verum fluxu per gyrum
mota.

his praeter regionibus mundi IV assignantur venti principes totidem cardinales
Vulgo, dicunt, totidem subsolanus Zephyrus, Favonius, Auster vel
Boreas Auster vel Notus. Ovid. Fastor. el. 2.

Nam modo purpureo vigil cum Lucifer albus ab ortu
Nimbiferos Zephyrus pulsa Aquilone vocavit
Nimbiferos pluvia Boreas curvatus ab Arcto
Nimbiferos Notus adspa pruina fugat

Septentrio a septem Aquilonis, quibus Ursa. Hujus medio terra sublimis cingit in undique mari: Ita Graji hunc Ecumenen medio.
terra suspensa undique, et hinc ora Oceanum circumfusa, undique vero coercita
sublimis Ex. l. de nat. omnibus. Cic. de Nat. Deor. 2. Nec vero hae-
admirabilia, sed multo majora quam quod ita habeat ora mundo, atque
ita vos
partes sibi undique medium locum capientes Centum, ut aiunt, quae ita
terra intus posita amnibus quae quidam omnia mundi et natura
quae fauit de natura, quae per omnem mundum omnia mundi et natura
circumfusa undique, ad medium capit et convertit extrema. Unde hi mundi
mundi vocabulum, qui terram in medio Graeci dicunt, quae sunt undique
pertusi credidere, velut grande alipes navigium. Ejus 6.
Ignes et alii quam respellit Sen. 2. Nat. Quaest.

Hemisphaeria vocat Datidabant terrae Orbem, Latinum quem in
di Hemisphaeria, quorum unum quod habitatur, in quo nos, Europa, Africa, alterum
oppositum huic contrario ad nos, quod habent.
Ab quod pedes nostros adversos gerit. Ovid. Fastor. el. 2.
Quis? Tota terra finibus dividitur in quinque spatia, duo plagas, qua gravis zona est spatium quod duobus
Lunae cingula, duas plagas, circuli. Quantum zona est spatium quod duobus
circulis minoribus quasi
sunt a natura eorum,

Septentrionalis.

Temperata nostra.

Torrida.

Temperata antipodum

Australis
frigida.

in quibus ipse singulorum nimi
fraigor, et eadem temperatae
inclinationis sunt quarum
circulis, quod tropicis Cancri
quinoctii. Duo tropici
spatio ab aequatore, Can-
cri tropicus
in Austrum vergit.
lis, quod solstitia in eis sunt
Accursius Scribam
et tropicis Ca-
dicam aequali
ci tropicis nobis
vero Capricorni
Latini dum solstitia

Quà paludi committitur, Cimmerius Bosporus. Palus ipsa, Mæotis. Hoc mari & duobus inclytis amnibus, Tanai & Nilo, in tres partes universum dividitur. Tanais à septentrione ad meridiem vergens, in mediam ferè Mæotida defluit: ex diverso Nilus in pelagus. Quod terrarum jacet à freto ad ea flumina, ab altero latere Africam vocamus: ab altero, Europen: ad Nilum, Africam: ad Tanaim, Europen. Ultra quicquid est, Asia est.

CAP. II.

Brevis Asiæ descriptio.

TRibus hanc è partibus tangit Oceanus, ita nominibus ut locis differens. Eous ab oriente, à meridie Indicus, à septentrione Scythicus. Ipsa ingenti ac perpetua fronte versa ad orientem, tantum ibi se in latitudinem effundit, quantum Europa & Africa, & quod inter ambas pelagus immissum est. Inde cum aliquatenus solida processit, ex illo Oceano quem Indicum diximus, Arabicum mare & Persicum, ex Scythico Caspium recipit: & ideo quà recipit angustior. Rursus expanditur, & fit tam lata quam fuerat. Deinde cum jam in suum finem aliarumq; terrarum confinia devenit, media nostris æquoribus excipitur: reliqua altero cornu pergit ad Nilum, altero ad Tanaim. Ora ejus cum alveo & Nili amnis ripis descendit in pelagus, & diu, sicut illud incedit, ita sua littora porrigit: deinde fit venienti obviam, & primum se ingenti ambitu incurvat, post se ingenti fronte ad Hellespontium fretum extendit: ab eo iterum obliquat ad Bosporum: iterumque ad Ponticum latus curva, aditum Mæotidos transverso margine attingit. Ipsam gremio ad Tanaim usque complexa, fit ripa, qua Tanais est. In ea primos hominum accepimus ab oriente, Indos, Seres & Scythas. Seres media fermè Eoæ partis incolunt, Indi & Scythæ ultima: ambo latè patentes, neque in hoc tantum

pelagus effuſi. Spectant enim etiam meridiem Indi, oramque Indici maris (niſi quoad æſtus inhabitabilem efficiunt) diu continuis gentibus occupant. Spectant & ſeptentrionem Scythæ, ac littus Scythicum (niſi unde frigoribus arcentur) uſque ad Caſpium ſinum poſſident. Indis proxima eſt Ariane, deinde Aria, & Cedroſis, & Perſis ad ſinum Perſicum. Hunc populi Perſarum ambiunt, illum alterum Arabes. Ab his, quod in Africam reſtat, Æthiopum eſt: illic Caſpiani Scythis proximi ſinum Caſpium cingunt. Ultra Amazones, ultraque eas Hyperborei eſſe memorantur. Interiora terrarum multæ variæque gentes habitant, Candari & Pariani, Bactri & Sugdiani, Harmatotrophi, Comari, Coamani, Paropaniſii, Dahæ: ſuper Scythæ, Scytharumque deſerta. At ſuper Caſpium ſinum, Chomari, Maſſagetæ, Caduſii, Hyrcani, Iberes. Super Amazonas & Hyperboreos, Cimmerii, Ciſſianti, Achæi, Georgi, Moſchi, Coraxi, Pterophoritæ, Riphæes: atq; ubi in noſtra maria tractus excedit, Mantiani, Tibarani: & notiora jam nomina, Amardi, Armenii, Comageni, Mariandyni, Veneti, Cappadoces, Gallogræci, Lycaones, Phryges, Piſidæ, Iſauri, Lydi, Syrocilices. Rurſus ex iis quæ meridiem ſpectant, eædem gentes interiora, & littora tenent uſque ad ſinum Perſicum. Super hunc ſunt Parthi, & Aſſyrii: ſuper illum alterum Babylonii. & ſuper Æthiopas Ægyptii. Ripis Nili amnis & mari proxima iidem Ægyptii poſſident. Deinde Arabia anguſta fronte ſequentia littora attingit. Ab ea uſque ad flexum illum quem ſupra retulimus, Syria: & in ipſo flexu, Cilicia: extra autem, Lycia & Pamphylia, Caria, Jonia, Æolis, Troas uſque ad Helleſpontum. Ab eo Bithyni ſunt ad Tracium Bosporum. Circa Pontum aliquot populi, alio alioque fine, omnes uno nomine Pontici dicuntur. Ad lacum, Mæotici: ad Tanaim, Sauromatæ.

CAP.

Atlanticum · sic vocamus, de qo hyspanium & occidentale. quandoq; totius
oceani de Atlantico. Est in symni scripi Ionnem extra qd à nobis
colitur Atlantico mari, qd Atlanticum mare appellamus. circumfundi
Atlantidem insulam illa pars oceani, qd ab ortibus fluminibus Nigri qd est ter-
minis mauris Aethiopici ad Hispanie promontorium Atlanticum, qd Arabum
quasdita in Gadis Cabo de Roca. sed Le Cap de finisterre.

Forma litturum & figura qdrab oram attingentium apiab, similib & promontoriis
Contrariis lisuribus & contraria littora sunt opposita, adversa Asie littora simili
Flacci de Conditi Agroi p.r. Aliquab partes Agrorum possideri ab his qui trans
sivum contrarios agros habebant, sensus est eadem partes littorum Europeorum
ad propontidem & Hellespontum, qd & littorum oppositorum Asie
Fides & ab Hellesponto. Retracta
milium recedentes mare qdasi spatium qui mari spatium dant, mari similib operiunt
Liv. 16 similib ut maris media pars Hispanie ora maxime Africo vento opposite,
& qdmq; ante hastib introrsus retractis.

Magnis promineo & perpetua tractu, vere cimitis porrigit
Extenta & similib partib.

Thracia qdq; qd à Danubio ad Strimonem patet Thracia &c.

Cap iiii Africa olim qdripertito & Cyrenaica, qd a Catabathmo pertet ad Philenorum
aras. & etiam Pentapolis, sive Pentapolitana

CAP. III.

Brevis Europæ descriptio.

EUropa terminos habet, ab oriente Tanaim, & Mæotida & Pontum: à meridie reliqua noſtri maris: ab occidente, Atlanticum: à ſeptentrione, Britannicum Oceanum. Ora ejus forma littorum à Tanai ad Helleſpontum, quâ ripa eſt dicti amnis, quâ flexum paludis ad Pontum redigit, qua Propontidi & Helleſponto latere adjacet; contrariis littoribus Aſiæ non oppoſita modo, verum etiam ſimilis eſt. Inde ad fretum nunc vaſtè retracta, nunc prominens, tres maximos ſinus efficit, totidemque in altum ſe magnis frontibus evehit. Extra fretum ad occidentem inæqualis admodum, præcipuè media, quâ procurrit ad ſeptentrionem: niſi ubi ſemel iterumque grandi receſſu abducitur, penè ut directo limite extenta eſt. Mare quod primo ſinu accipit Ægæum dicitur: quod ſequenti, in ore, Jonium; Adriaticum, interius: quod ultimo, nos Thuſcum, Graii Tyrrhenum perhibent. Gentium prima eſt Scythia, alia quam dicta eſt, à Tanai in media fermè Pôntici lateris. Hinc in Ægæi partem pertinens Thracia. Huic Macedonia adjungitur. Tum Græcia prominet, Ægæumque ab Jonio mari dirimit. Adriatici latus Illyris occupat. Inter ipſum Adriaticum & Thuſcum Italia procurrit. In Thuſco intimo Gallia eſt, ultra Hiſpania. Hæc in occidentem, diúque etiam ad ſeptentrionem, diverſis frontibus vergit. Deinde rurſus Gallia eſt, longè, & à noſtris littoribus huc uſque promiſſa. Ab ea Germani ad Sarmatas porriguntur, illi ad Aſiam.

CAP. IV.

Brevis Africæ deſcriptio.

AFrica ab orientis parte Nilo terminatur, pelago à cæteris. Brevior eſt quidem quam Europa, quia nec uſque Aſiæ, &

non totis hujus littoribus obtenditur, longior tamen ipsa quam latior, & quà ad fluvium attingit, latissima. Utque inde procedit, ita media præcipuè in juga exurgens, pergit incurva ad occasum, fastigatque se molliter: & ideo ex spatio paulatim adductior. Ubi finitur, ibi maximè angusta est. Quantum incolitur, eximiè fertilis. Verum quod pleraque ejus inculta, & aut arenis sterilibus obducta, aut ob sitim cœli terrarumque deserta sunt, aut infestantur multo ac malefico genere animalium, vasta est magis quam frequens. Mare quo cingitur à septentrione, Libycum: à meridie Æthiopicum: ab occidente, Atlanticum dicimus. Ab ea parte quæ Libyco adjacet, proxima Nilo provincia, quam Cyrenas vocant. Deinde, cui totius regionis vocabulo cognomen inditum est, Africa. Cætera Numidæ & Mauri tenent. Sed Mauri & in Atlanticum pelagus expositi. Ultra Nigritæ sunt, & Pharusii, usque ad Æthiopas. Hi & reliqua hujus, & totum latus quod meridiem spectat, usque in Asiæ confinia possident. At super ea quæ Libyco mari abluuntur, Libyægyptii sunt, & Leucoæthiopes: & natio frequens multiplexque Gætuli. Deinde latè vacat regio, perpetuo tractu inhabitabilis. Tum primos ab oriente Garamantas, post Augilas & Troglodytas, & ultimos ad occasum Atlantas audimus. Intra (si credere libet) vix jam homines, magisque semiferi, Ægipanes, & Blemmyes, & Gamphasantes, & Satyri, sine tectis passim ac sedibus vagi, habent potius terras, quam habitant. Hæc summa nostri orbis, hæ maximæ partes: hæ formæ gentesque partium. Nunc exactius oras situsque dicturo, inde est commodissimum incipere, unde terras nostrum pelagus ingreditur: & ab iis potissimum quæ influenti dextra sunt. Deinde stringere littora ordine quo jacent: peragratisque omnibus quæ mare attingunt, legere etiam illa quæ cingit Oceanus: donec cursus incepti operis intra extraque circumvectus orbem, illuc unde cœperit redeat.

CAP.

CAP. V.

Particularis Africæ descriptio.

MAURITANIA.

DIctum est Atlanticum esse Oceanum, qui terras ab occidente contingeret. Hinc in nostrum mare pergentibus, læva Hispania, Mauritania dextra est. Primæ partes illa Europæ, hæc Africæ. Ejus oræ finis, Mulucha: caput atque exordium est promuntorium, quod Græci Ampelusiam, Afri aliter, sed idem significante vocabulo, appellant. In eo est specus Herculi sacer: & ultra specum Tinge oppidum pervetus, ab Antæo (ut ferunt) conditum. Extat rei signum, parma elephantino tergore exsecta, ingens, & ob magnitudinem nulli nunc habilis: quam locorum accolæ ab illo gestatam pro vero habent, traduntque, & inde eximiè colunt. Deinde est mons præaltus, ei quem ex adverso Hispania attollit objectus: hunc Abylam, illum Calpen vocant, columnas Herculis utrunque. Addit fama nominis fabulam, Herculem ipsum junctos olim perpetuo jugo diremisse colles, atque ita exclusum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat admissum. Hinc jam mare latius funditur, summotasque vastius terras magno impetu inflectit. Cæterum regio ignobilis, & vix quicquam illustre sortita, parvis oppidis habitatur, parva flumina emittit, solo quam viris melior, & segnitie gentis obscura. Ex iis tamen quæ commemorare non piget, montes sunt alti, qui continenter & quasi de industria in ordinem expositi, ob numerum, septem, ob similitudinem fratres vocantur. Tamuda fluvius, & Rusadir, & Siga, parvæ urbes: & portus, cui Magno est cognomen ob spatium. Mulucha ille quem diximus amnis est, nunc gentium olim regnorum quoque terminus, Bocchi Iugurthæque.

CAP.

CAP. VI.

Numidia.

AB eo Numidia ad ripas expoſita fluminis Ampſagæ, ſpatio quidem quàm Mauritania anguſtior eſt, verum & culta magis & ditior. Urbium quas habet, maximæ ſunt, Cirta procul à mari, nunc Sittianorum colonia, quondam regum domus: ſed cum Siphacis foret opulentiſſima. Iol ad mare, aliquando ignobilis, nunc, quia Jubæ regia fuit, & quod Cæſarea vocitatur, illuſtris. Citra hanc (nam in medio fermè littore ſita eſt) Cartenna & Arſinna ſunt oppida, & Quiza caſtellum, & Laturus ſinus, & Sardabale fluvius. Deinde munimentum commune regiæ gentis. Ultra Icoſium & Ruthiſia urbes, & fluentes inter eas Aves & Vabar, aliaque quæ taceri nullum rerum famæve diſpendium eſt. Interius, & longè ſatis à littore (ſi fidem res capit) mirum ad modum, ſpinæ piſcium, muricum oſtreorumque fragmenta, ſaxa attrita (uti ſolent) fluctibus, & non differentia marinis, infixæ cautibus anchoræ, & alia ejuſmodi ſigna atque veſtigia effuſi olim uſque ad ea loca pelagi, in campis nihil alentibus eſſe invenirique narrantur.

CAP. VII.

Africa minor.

REgio quæ ſequitur à promuntorio Metagonio ad aras Philænorum, propriè nomen Africæ uſurpat. In ea ſunt oppida, Hippo regius, & Ruſicade, & Tabraca. Deinde tria promuntoria, Candidum, Apollinis, Mercurii, vaſtè projecta in altum, duos grandes ſinus efficiunt. Hipponenſem vocant proximum ab Hippone Diarrhyto, qui littori ejus appoſitus eſt. In altero ſunt caſtra Dellia, caſtra Cornelia, flumen Bagrada, urbes Utica, & Carthago: ambæ inclitæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.

ditæ. Illa fato Catonis insignis, hæc suo: nunc populi Romani colonia, olim imperii ejus pertinax æmula: jam quidem iterum opulenta, etiam nunc tamen priorum excidio rerum, quam ope præsentium clarior. Hadrumentum, Leptis, Clupea, Abrotonum, Taphrure, Neapolis, hinc ad Syrtim adjacent, ut inter ignobilia celeberrimæ. Syrti sinus est centum fere millia passuum, quà mare accipit, patens: trecenta, quà cingit. Verum importuosus atque atrox & obvadorum frequentium brevia, magisque etiam ob alternos motus pelagi affluentis & refluentis infestus. Super hunc ingens palus, amnem Tritona recipit, ipsa Tritonis: unde & Minervæ cognomen inditum est, ut incolæ arbitrantur, ibi genitæ: faciuntque ei fabulæ aliquam fidem, quod quem natalem ejus putant, ludicris virginum inter se decertantium celebrant. Ultra est Oea oppidum, & Cinyps fluvius per uberrima arva decidens. Tum Leptis altera, & Syrtis, nomine atque ingenio par priori: cæterum altero ferè spatio quà dehiscit, quàque flexum agit, amplior. Ejus promontorium est Borion, ab eoque incipiens ora, quam Lotophagi tenuisse dicuntur, usque ad Phycunta (& id promuntorium est) importuoso littore pertinet. Aræ ipsæ nomen ex Philænis fratribus traxêre, qui contra Cyrenaïcos missi Carthagine ad dirimendum conditione bellum, diu jam de finibus, & cum magnis amborum cladibus gestum, postquam in eo quod convenerat non manebatur, ut ubi legati concurrerent, certo tempore utrinque dimissi, ibi termini statuerentur: pacti de integro, ut quicquid citra esset, popularibus cederet, mirum & memoria dignissimum facinus, hîc se vivos obrui pertulerunt.

CAP. VIII.

Cyrenaica.

INde ad Catabathmon Cyrenaica provincia est, in eaque sunt, Ammonis oraculum, fidei inclytæ: & fons, quem Solis appellant: & rupes quædam Austro sacra. Hæc cum hominum

manu attingitur, ille immodicus exurgit, arenaſque quaſi maria agens, ſiccis ſævit fluctibus. Fons media nocte fervet, mox & paulatim tepeſcens, fit luce frigidus: tunc ut ſol ſurgit, ita frigidior ſubinde: per meridiem maximè riget. Sumit deinde tepores iterum, & prima nocte calidus, atque ut illa procedit, ita calidior: rurſus cum eſt media, perfervet. In littore promuntoria ſunt Zephyrion & Nauſtathmos, portus Parætonius. Urbes Heſperis, Apollonia, Ptolemaïs, Arſinoë, atque (unde terris nomen eſt) ipſa Cyrene. Catabathmos vallis devexa in Ægyptum, finit Africam. Oræ ſic habitantur, ad noſtrum maximè ritum moratis cultoribus, niſi quod quidam linguis differunt, & cultu Deorum, quos patrios ſervant, ac patrio more venerantur. Proximis nullæ quidem urbes ſtant, tamen domicilia ſunt quæ mapalia appellantur. Victus aſper, & munditiis carens. Primores ſagis velantur, vulgus beſtiarum pecudumque pellibus: humi quies epulæque capiuntur. Vaſa ligno fiunt aut cortice. Potus eſt lac, ſuccuſque baccarum: cibus eſt caro, plurimum ferina. Nam gregibus (quia id ſolum opimum eſt) quoad poteſt parcitur. Interiores etiam incultius, ſequuntur vagi pecora: utque à pabulo ducta ſunt, ita ſe ac tuguria ſua promovent: atque ubi dies deficit, ibi noctem agunt. Quamquam in familias paſſim & ſine lege diſperſi, nihil in commune conſultant: tamen quod ſingulis aliquot ſimul conjuges, & plures ob id liberi agnatique ſunt, nuſquam pauci. Ex his qui ultra deſerta eſſe memorantur, Atlantes ſolem execrantur, & dum oritur, & dum occidit, ut ipſis agriſque peſtiferum. Nomina ſinguli non habent: non veſcuntur animalibus: neque illis in quiete qualia cæteris mortalibus viſere datur. Troglodytæ, nullarum opum domini, ſtrident magis quam loquuntur, ſpecus ſubeunt, alunturque ſerpentibus. Apud Garamantes jam armenta ſunt, eaque obliqua cervice paſcuntur, nam pronis directa in humum cornua officiunt. Nulli certa uxor eſt, ex his qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertique naſcun-

ſcuntur, quos pro ſuis colant, formæ ſimilitudine agnoſcunt. Augilæ manes tantum Deos putant: per eos dejerant, eos ut oracula conſulunt: precatique quæ volunt, ubi tumulis incubuêre, pro reſponſis ferunt ſomnia. Fœminis eorum ſolenne eſt, nocte qua nubunt, omnium ſtupro patêre, qui cum munere advenerint: & tum cum plurimis concubuiſſe, maximum decus: in reliquum pudicitia inſignis eſt. Nudi ſunt Gamphaſantes, armorumque omnium ignari: nec vitare ſciunt tela, nec jacere: ideoque obvios fugiunt, neque aliorum quam quibus idem ingenii eſt, aut congreſſus, aut colloquia patiuntur. Blemmyis capita abſunt: vultus in pectore eſt. Satyris, præter effigiem, nihil humani. Ægipanum quæ celebratur, ea forma eſt. Hæc de Africa.

CAP. IX.

Particularis Aſiæ deſcriptio.

ÆGYPTUS.

ASiæ prima pars Ægyptus inter Catabathmon & Arabas, ab hoc littore penitus immiſſa, donec Æthiopiam dorſo contingat, ad meridiem refugit. Terra expers imbrium, mirè tamen fertilis, & hominum aliorumque animalium perfœcunda generatrix. Nilus efficit, amnium in noſtrum mare permeantium maximus. Hic ex deſertis Africæ miſſus, nec ſtatim navigari facilis, nec ſtatim Nilus eſt: ſed cum diu ſimplex ſævuſque deſcendit, circa Meroën latè patentem inſulam, in Æthiopiam diffunditur, alteraque ex parte Aſtaboras, altera Aſtapes dictus eſt. Ubi rurſus coit, ibi nomen hoc capit. Inde partim aſper, partim navigia patiens, in immanem locum devenit: ex quo præcipiti impetu egreſſus, & Tachempſo alteram inſulam amplexus, uſque ad Elephantidem urbem Ægyptiam atrox adhuc fervenſque decurrit. Tum demum placidior, & jam penè navigabilis, primum juxta

Cercaſorum oppidum triplex eſſe incipit. Deinde iterum iterumque diviſus, ad Deltæ acumen it per omnem Ægyptum vagus atque diſperſus: ſeptemque in ora ſe ſcindens, ſingulis tamen grandis, evolvitur. Non pererrat autem tantum eam, ſed æſtivo fidere exundans etiam irrigat, adeo efficacibus aquis ad generandum alendumque, ut præter id quod ſcatet piſcibus, quod Hippopotamos Crocodiloſque, vaſtas belluas, gignit; glebis etiam infundat animas, ex ipſaque humo vitalia effingat. Hoc eo manifeſtum eſt, quod ubi ſedavit diluvia, ac ſe ſibi reddidit, per humentes campos quædam nondum perfecta animalia, ſed tum primum accipientia ſpiritum, & ex parte jam formata, ex parte adhuc terrea, viſuntur. Creſcit porrò, ſive quod ſolutæ magnis æſtibus nives, ex immanibus Æthiopiæ jugis, largius quam ripis accipi queant, defluunt: ſive quod ſol hyeme terris propior, & ob id fontem ejus minuens, tunc altius abit, ſinitque integrum, & ut eſt pleniſſimus, ſurgere: ſive quod per ea tempora flantes Eteſiæ, aut actas à ſeptentrione in meridiem nubes ſuper principia ejus imbre præcipitant, aut venienti obvii adverſo ſpiritu, curſum deſcendentis impediunt: aut arenis quas cum fluctibus littori applicant, oſtia obducunt: fitque major, vel quod nihil ex ſemet amittit, vel quod plus quam ſolet accipit: vel quod minus quam debet emittit. Quod ſi eſt alter orbis, ſuntque oppoſiti nobis à meridie Antichthones, ne illud quidem à vero nimium abſceſſerit, in illis ortum amnem, ubi ſubter maria cæco alveo penetraverit, in noſtris rurſus emergere, & hac re ſolſtitio accreſcere, quod tum hyems ſit unde oritur. Alia quoque in his terris mira ſunt. In quodam lacu Chemmis inſula lucos ſylvaſque & Apollinis grande ſuſtinens templum, natat, & quocunque venti agunt, pellitur. Pyramides tricenûm pedum lapidibus extructæ: quarum maxima (tres namque ſunt) quatuor fere ſoli jugera ſua ſede occupat: totidem in altitudinem erigitur. Mœris, aliquando campus, nunc lacus, quingenta millia paſſuum in circuitu patens,

tens, altior quam ad navigandum magnis onuſtiſque navibus ſatis eſt. Pſammetichi opus Labyrinthus, domos ter mille & regias duodecim perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore extructus ac tectus, unum in ſe deſcenſum habet, intus penè innumerabiles vias, multis ambagibus huc & illuc remeantibus, ſed continuo anfractu, & ſæpe revocatis porticibus ancipites: quibus ſubinde alium ſuper alios orbem agentibus, & ſubinde tantum redeunte flexu quantum proceſſerat, magno & explicabili tamen errore perplexus eſt. Cultores regionum multo aliter à cæteris agunt. Mortuos limo obliti plangunt. Nec cremare aut fodere fas putant: verum arte medicatos intra penetralia collocant. Suis literis perverſé utuntur. Lutum inter manus, farinam calcibus ſubigunt. Forum ac negotia, fœminæ, viri penſa ac domos curant: onera illæ humeris, hi capitibus accipiunt. Parentes cum egent, illis neceſſe, his liberum eſt alere. Cibos palàm & extra ſua tecta capiunt: obſcœna intimis ædium reddunt. Colunt effigies multorum animalium, atque ipſa magis animalia: ſed alii alia: adeo ut quædam eorum, etiam per imprudentiam, interemiſſe, capitale ſit: & ubi morbo aut fortè extincta ſint, ſepelire ac lugere ſolenne ſit. Apis populorum omnium numen eſt: bos niger, certis maculis inſignis, & cauda linguaque diſſimilis aliorum. Rarò naſcitur, nec coitu pecoris (ut ajunt) ſed divinitus & cœleſti igne conceptus; dieſque quo gignitur, genti maximè feſtus eſt. Ipſi vetuſtiſſimi (ut prædicant) hominum, trecentos & triginta Reges ante Amaſim, & ſupra tredecim millium annorum ætates, certis annalibus referunt: mandatumque literis ſervant, dum Ægyptii ſunt, quater curſus ſuos vertiſſe ſydera, ac ſolem bis jam occidiſſe unde nunc oritur. Viginti millia urbium Amaſi regnante habitarunt, & nunc multas habitant. Earum clariſſimæ procul à mari, Sais, Memphis, Syene, Bubaſtis, Elephantis, & Thebæ, uti quæ (ut Homero dictum eſt) centum portas, ſive (ut alii ajunt) centum aulas habent, totidem

olim principum domos: ſolitaſque ſingulas, ubi negotium exegerat, dena armatorum millia effundere. In littore Alexandria, Africæ contermina, Peluſium Arabiæ, ipſas oras ſecant. Canopicum, Bolbiticum, Sebennyticum, Pathmeticum, Mendeſium, Taniticum, Peluſiacum, Nili oſtia.

CAP. X.

ARABIA.

ARabia hinc ad Rubrum mare pertinet, ſed illic magis læta & ditior, thure atque odoribus abundat: hîc, niſi quà Caſio monte attollitur, plana & ſterilis. Portum admittit Azotum ſuarum mercium emporium: quà in altum abit, adeo edita, ut ex ſummo vertice à quarta vigilia ortum ſolis oſtendat.

CAP. XI.

SYRIA.

SYria latè littora tenet, terraſque etiam latius introrſus, aliis aliiſque nuncupata nominibus. Nam & Cœle dicitur, & Meſopotamia, & Damaſcene, & Adiabene, & Babylonia, & Judæa, & Sophene. Hinc Palæſtina eſt, quà tangit Arabas: tum Phœnice, & ubi ſe Ciliciæ committit, Antiochia. Olim, ac diu potens: ſed cum eam regno Semiramis tenuit, longè potentiſſima. Operibus certè ejus, inſignia multa ſunt: duo maximè excellunt: conſtituta urbs miræ magnitudinis Babylon, ac ſiccis olim regionibus Euphrates & Tigris immiſſi. Cæterum in Palæſtina eſt ingens & munita admodum Gaza (ſic Perſæ ærarium vocant) & inde nomen eſt, quod cum Cambyſes armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Eſt non minor Aſcalo. Eſt Ioppe, ante diluvium (ut ferunt) condita: ubi Cephea regnaſſe eo ſigno accolæ affirmant, quod titulum ejus, fratriſque Phinei, veteres quædam aræ cum religione plurima reti-

retinent. Quinetiam rei celebratæ carminibus ac fabulis, ſervatæque à Perſeo Andromedæ, clarum veſtigium, belluæ marinæ oſſa immania oſtentant.

CAP. XII.

PHOENICIA.

PHœnicen illuſtravêre Phœnices, ſolers hominum genus, & ad belli paciſque munia eximium. Literas & literarum operas, aliaſque etiam artes, maria navibus adire, claſſe confligere, imperitare gentibus, regnum prælium que commenti. In ea eſt Tyros, aliquando inſula, nunc annexa terris deficit. Ab impugnante quondam Alexandro jacta opera. Vici tenent ulteriora: & adhuc opulenta Sidon, antequam à Perſis caperetur, maritimarum urbium maxima. Ab ea ad promuntorium Euproſopon duo ſunt oppida, Byblos & Botrys. Ultra tria fuerunt ſingulis inter ſe ſtadiis diſtantia; locus ex numero Tripolis dicitur. Tum Simyra caſtellum, & urbs non obſcura Marathos. Inde jam non obliqua pelago, ſed adverſa adjacens Aſia, grandem ſinum inflexo tractu littoris accipit. Populi dites circumſident; ſitus efficit: quia regio fertilis, crebris & navigabilibus alveis fluminum pervia, diverſas opes maris atque terrarum facili commercio permutat ac miſcet. In eo prima eſt reliqua pars Syriæ, cui Antiochiæ cognomen additur. Et in ora ejus urbes, Seleucia, Paltos, Berytos, Laodicea, Rhoſos; amneſque inter eas eunt Lycos & Paltos, & Orontes. Tum mons Amanus, & ab eo ſtatim, Myriandros & Cilices.

CAP. XIII.

CILICIA.

AT in receſſu intimo locus eſt magni aliquando diſcriminis, fuſorum ab Alexandro Perſarum fugientiſque Darii ſpectator ac teſtis. Nunc ne minimè quidem, tunc ingenti urbe cele-

celebris Isso fuit, & hac re sinus Issicus dicitur. Procul inde Ammodes promuntorium inter Pyramum Cydnumque fluvios jacet. Pyramus Isso prior Mallon præterfluit. Cydnus ultra per Tarsum exit. Deinde urbs est olim à Rhodiis Argivisque, post piratis Pompeio assignante possessa : nunc Pompeiopolis, tunc Solœ. Juxta in parvo tumulo Arati poëtæ monumentum, ideo referendum, quia ignotum, quam ob causam jacta in id saxa dissiliunt. Non longè hinc Corycos oppidum, portu saloque incingitur, angusto tergore continenti adnexum. Supra specus est, nomine Corycius, singulari ingenio, ac supra quam describi facile sit eximius. Grandi namque hiatu patens, montem littori appositum, & decem stadiorum clivo satis arduum ex summo statim vertice aperit. Tunc altè demissus, & quantum demittitur amplior, viret lucis pendentibus undique, & totum se nemoroso laterum orbe complectitur : adeo mirificus ac pulcher, ut mentes accedentium primo aspectu consternat : ubi contemplati duravêre, non satiet. Unus in eum descensus est, angustus, asper, quingentorum & mille passuum, per amœnas umbras & opaca sylvæ quiddam agreste resonantis, rivis hinc atque illinc fluitantibus. Ubi ad ima perventum est, rursus specus alter aperitur ob alia dicendus. Terret ingredientes sonitu cymbalorum divinitus & magno fragore crepitantium. Deinde aliquamdiu perspicuus, mox & quò magis subitur obscurior, ducit ausos penitus, altéque quasi cuniculo admittit. Ibi ingens amnis ingenti fronte se extollens, tantummodo se ostendit, & ubi magnum impetum brevi alveo traxit, iterum demersus absconditur. Intra spatium est, magis quam ut progredi quispiam ausit horribile, & ideo incognitum. Totus autem augustus & verè sacer, habitaque à diis & dignus & creditus. Nihil non venerabile & quasi cum aliquo numine se ostentat. Alius ultra est, quem Typhoneum vocant, ore angusto, & multum (ut experti tradidêre) pressus, & ob id assidua nocte suffusus, neque unquam perspici facilis:

lis: ſed quia aliquando cubile Typhonis fuit, & quia nunc demiſſa in ſe confeſtim exanimat, natura fabulaque memorandus. Duo deinde promuntoria ſunt, Sarpedon, finis aliquando regni Sarpedonis: & quod Ciliciam à Pamphylia diſtinguit, Anemurium. Interque ea Celendris & Nagidos, Samiorum coloniæ: ſed Celendris Sarpedoni propior.

CAP. XIV.

PAMPHYLIA.

IN Pamphylia eſt Melas, navigabilis fluvius: oppidum Sida, & alter fluvius Eurymedon. Magna apud eum Cimonis Athenienſium ducis adverſus Phœnicas & Perſas navalis pugna atque victoria fuit. Mare, quo pugnatum eſt, ex edito admodum colle proſpectat Aſpendos: quam Argivi condiderant, poſſedere finitimi. Deinde alii duo validiſſimi fluvii, Ceſtros & Cataractes. Ceſtros navigari facilis: hîc quia ſe præcipitat, ita dictus. Inter eos Perga eſt oppidum, & Dianæ, quam ab oppido Pergæam vocant, templum. Trans eoſdem mons Sardemiſos, & Phaſelis à Mopſo condita, finis Pamphyliæ.

CAP. XV.

LYCIA.

LYcia continuo, cognominata à Lyco rege, Pandionis filio, atque (ut ferunt) infeſtata olim Chimæræ ignibus, Sidæ portu & Tauri promuntorio grandem ſinum claudit. Taurus ipſe ab Eois littoribus exurgens, vaſtè ſatis attollitur. Deinde dextro latere ad ſeptentrionem, ſiniſtro ad meridiem verſus, it in occidentem rectus & perpetuo jugo; magnarumque gentium, quà dorſum agit, terminus. Ubi terras diremit, exit in pelagus. Idem autem & totus, ut dictus eſt, dicitur, etiam quà ſpectat orientem. Deinde Emodes, & Caucaſus, & Paropamiſus. Tum

Caſpiæ pylæ, Niphates, & Armeniæ pylæ : & ubi jam noſtra maria contingit, Taurus iterum. Poſt ejus promuntorium flumen eſt Limyra, & eodem nomine civitas : atque ut multa oppida, ſic præter Patara non illuſtria. Illam nobilem facit delubrum Apollinis, quondam opibus & oraculi fide, Delphico ſimile. Ultra Xanthus flumen, & Xanthus oppidum, mons Cragus, & quæ Lyciam finit urbs Telmeſſos.

CAP. XVI.

CARIA.

CAria ſequitur. Habitator incertæ originis. Alii indigenas, ſunt qui Pelaſgos, quidam Cretas exiſtimant. Genus uſque eo quondam armorum pugnæque amans, ut aliena etiam bella mercede ageret. Hîc caſtella aliquot ſunt, deinde promuntoria duo, Pedalion & Crya: & ſecundum Calbin amnem Caunus oppidum, valetudine habitantium infame. Inde ad Halicarnaſſon hæc adjacent, Rhodiorum aliquot coloniæ; portus duo, Gelos, & cui ex urbe quam amplectitur, Tiſanuſa cognomen eſt. Inter eos oppidum Larymna, & Pandion collis in mare emiſſus. Tum tres ex ordine ſinus, Thymnias, Schœnus, Bubeſſius. Thymniæ promuntorium Aphrodiſium eſt : Schœnus ambit Hylam, Bubeſſius Acanthum : Gnidus in cornu peninſulæ : interque eam & Ceramicum ſinum in receſſu poſita Euthane. Halicarnaſſos Argivorum colonia eſt : & cur memoranda ſit, præter conditores, Mauſoleum efficit, regis Mauſoli monumentum, unum de miraculis ſeptem, Artemiſiæ opus. Trans Halicarnaſſon illa ſunt, littus Leuca : urbes; Myndus, Caryanda, Neapolis, ſinus Iaſius & Baſilicus. In Iaſio eſt Bargylos.

CAP. XVII.

JONIA.

POſt Baſilicum Ionia aliquot ſe ambagibus ſinuat : & primum à Poſideo promontorio flexum inchoans, cingit oraculum

culum Apollinis, dictum olim Branchidæ, nunc Didymei: Miletum, urbem quondam Ioniæ totius belli pacisque artibus principem, patriam Thaletis astrologi, & Timothei musici, & Anaximandri physici, aliorumque civium inclytis ingeniis merito inclytam, ubicunque Ioniam vocant: urbem Hippum: amnis Mæandri exitum: Latmum montem, Endymionis à Luna (ut ferunt) adamati fabula nobilem. Deinde rursus inflexa cingit urbem Prienen, & Gæsi fluminis ostium: moxque ut majore circuitu, ita plura complectitur. Ibi est Panionium sacra regio, & ob id eo nomine appellata quod eam communiter Iones colunt. Ibi à fugitivis, ut ajunt, condita (nomen famæ annuit) Phygela. Ibi Ephesus, & Dianæ clarissimum templum, quod Amazones Asia potentes sacrasse traduntur. Ibi Caystros amnis: ibi Lebedos, Clariique Apollinis fanum, quod Manto, Tiresiæ filia, fugiens victores Thebanorum Epigonos: & Colophon, quam Mopsus ejusdem Mantûs filius statuit ad promuntorium quo sinus clauditur, quod altera parte alium, quem Smyrnæum vocant, efficit, angustisque cervicibus reliqua extendit. Inde latius abit in peninsulæ faciem. Super angustias, hinc Teos, illinc Clazomenæ. Quà terga agunt, confinio adnexæ muri, diversis frontibus diversa maria prospectant. In ipsa peninsula est Coryna. In sinu Smyrnæo est Hermus amnis, & urbs Leuca. Extra Phocæa Ioniæ ultima.

CAP. XVIII.

ÆOLIS.

PRoxima regio, ex quo ab Æoliis incoli cœpit, Æolis facta, ante Mysia, & quà Hellespontum attingit Trojanis possidentibus Troas fuit. Primam urbium à Myrino conditore Myrinam vocant: sequentem Pelops statuit, victo Oenomao reversus ex Græcia. Cymen nominavit, pulsis qui habitarant, dux

Amazonum Cyme. Supra, Caicus inter Elæam decurrit, & Pitanen, illam quæ Arceſilam tulit, nihil affirmantis Academiæ clariſſimum antiſtitem. Tum in promuntorio eſt Cana oppidum: quod prætervectos, ſinus excipit, non pronus, ſed longè ac molliter flexus, retrahenſque paulatim oras uſque ad ima montis Idæ. Is primò parvis urbibus aſperſus eſt, quarum clariſſima eſt Ciſthena. Gremio interiore campus Thebe nomine; Adramyttion, Aſtyram, Chryſam, oppida, eodem quo dicta ſunt ordine adjacentia, continet. In altero latere, Antandrum. Duplex cauſa nominis jactatur. Alii Aſcanium Æneæ filium, cum ibi regnaret captum à Pelaſgis, ea ſe redemiſſe commemorant: alii ab iis putant conditam, quos ex Andro inſula vis & ſeditio exegerat. Hi Antandrum, quaſi pro Andro, illi quaſi pro viro accipi volunt. Sequens tractus tangit Gargara, & Aſſon, Æoliorum colonias. Tum ſinus alter, Ἀχαιῶν λιμήν, non longè ab Ilio littora incurvat; urbe, bello excidioque clariſſima. Hîc Sigeum fuit oppidum: hîc Achivorum fuit bellantium ſtatio. Huc ab Idæo monte demiſſus Scamander exit, & Simois, famâ quam naturâ majora flumina. Ipſe mons vetere Divarum certamine, & judicio Paridis memoratus, orientem ſolem aliter quam in aliis terris ſolet aſpici, oſtentat. Namque ex ſummo vertice ejus ſpeculantibus, penè à media nocte ſpargi ignes paſſimque micare, &, ut lux appropinquat, ita coire ac ſe conjungere videntur, donec magis magiſque collecti, pauciores ſubinde & una ad poſtremum flamma ardeant. Ea cum diu clara & incendio ſimilis effulſit, cogit ſe ac rotundat, & fit ingens globus. Diu is quoque grandis, & terris adnexus apparet: deinde paulatim decreſcens, & quantò decreſcit, eò clarior fugat noviſſimè noctem, & cum die jam ſol factus, attollitur. Extra ſinum ſunt Rhœtea littora, Rhœteo & Dardania claris urbibus: Aiacis tamen ſepulchro maximè illuſtria. Ab his fit arctius mare, nec jam adluit terras, ſed rurſus dividens, anguſto Helleſponti freto littus

obvium

obvium findit : facitque ut iterum terræ, quà fluit, latera sint.

CAP. XIX.

BITHYNIA, PAPHLAGONIA, ALIÆQUE PONTICÆ ET MÆOTICÆ GENTES IN ORA ASIATICA.

INterius Bithyni sunt, & Mariandyni. In ora, Graiæ urbes, Abydos & Lampsacum, Parion & Priapos. Abydos magni quondam amoris commercio insignis est. Lampsacum Phocæis appellantibus nomen ex eo traxit, quod consulentibus in quasnam terras potissimum tenderent, responsum erat, ubi primum fulsisset, ibi sedem capesserent. Tum rursus fit apertius mare Propontis. In id Granicus effunditur, qua primum inter Persas & Alexandrum pugna fuit nobilis. Trans amnem sedet in cervice peninsulæ Cyzicum. Nomen Cyzicus indidit, quem à Minyis imprudentibus, cum Colchos peterent, fusum acie cæsumque accepimus. Post, Placia, & Scylace, parvæ Pelasgorum coloniæ, quibus à tergo imminet mons Olympus (ut incolæ vocant) Mysius. Is flumen Rhyndacum in ea quæ sequuntur emittit. Circa angues nascuntur immanes : neque ob magnitudinem modò, sed ob id etiam mirabiles, quod ubi in alveum ejus æstus solemque fugerunt, emergunt atque hiant : supervolantesque aves, quanvis altè & perniciter ferantur, absorbent. Trans Rhyndacum est Dascylos, &, quam Colophonii collocavere, Myrlea. Duo sunt inde modici sinus. Alter sine nomine Cion amplectitur, Phrygiæ haud longè jacentis opportunissimum emporium : alter, Olbianos. In promuntorio fert Neptuni fanum, in gremio Astacon, à Megarensibus conditam. Deinde priores terræ iterum jacent, exiturique in Pontum pelagi canalis angustior. Europam ab Asia stadiis quinque disterminat Thracius (ut dictum est) Bosporus. Ipsis in faucibus oppidum, in ore templum est. Oppidi nomen Chalcedon, autor Archias Me-

garensium princeps: templi numen Jupiter, conditor Jaso. Hic jam sese ingens Pontus aperit (nisi quà promuntoria sunt) huc atque illuc longo rectoque limite extentus, sinuatus cætera. Sed quà contra minus; quà ad lævam & dexteram abscessit, mollibus fastigiis, donec angustos utrinque angulos faciat, inflectitur, ad formam Scythici arcus, maximè incurvus, brevis, atrox, nebulosus, raris stationibus, non molli neque arenoso circundatus littore, vicinus aquilonibus, & quia non profundus est, fluctuosus atque fervens. Olim ex colentium sævo admodum ingenio Axenus, post commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus, dictus Euxinus. In eo primum Mariandyni urbem habitant, ab Argivo (ut ferunt) Hercule datam. Heraclea vocitatur: id famæ fidem adjecit. Juxta specus est Acherusia, ad Manes (ut ajunt) pervius, atque inde extractum Cerberum existimant. Tum Tios oppidum, Milesiorum quidem colonia, sed jam soli gentisque Paphlagonum. Quorum in littoribus penè mediis promuntorium est Carambis. Citra Parthenius amnis, urbesque Sesamûs & Cromna, & à Cytisoro Phryxi filio posita Cytoros. Tum Cinolis, Anticinolis, & quæ Paphlagoniam finit Armene. Chalybes proximi urbium clarissimas habent Amison & Sinopen, Cynici Diogenis patriam: amnium Halyn & Thermodonta. Secundum Halyn urbs est Lycasto: ad Thermodonta, campus, in eo fuit Themiscyrium oppidum. Fuere & Amazonum castra, & ideo Amazonium vocant. Tibareni Chalybas attingunt, quibus in risu lusuque summum bonum est. Ultra Mossyni turres ligneas subeunt, notis corpus omne persignant, propatulo vescuntur, promiscuè concumbunt & palàm. Reges suffragio deligunt, vinculisque & arctissima custodia tenent: atque ubi culpam pravè quid imperando meruere, inedia diei totius afficiunt. Cæterum asperi, inculti, pernoxii appulsis. Deinde minus feri (verum & hi inconditis moribus) Macrocephali, Bechiri, Buzeri. Raræ urbes: Cerasûs & Trapezûs maximè illustres.

luſtres. Inde is locus eſt, ubi finem ductus à Boſporo tractus accipit, atque inde ſe in ſinu adverſi littoris flexus attollens anguſtiſſimum Ponti facit angulum. Hîc ſunt Colchi; hîc Phaſis erumpit; hîc eodem nomine quo amnis eſt à Themiſtagora Mileſio deductum oppidum. Hîc Phryxi Templum, & lucus, fabula vetere pellis aureæ nobilis. Hinc orti montes longo ſe jugo, & donec Riphæis conjungantur, exporrigunt: qui altera parte in Euxinum & Mæotida & Tanaim; altera in Caſpium pelagus obverſi, Ceraunii dicuntur. Iidem alicubi Taurici, Moſchi, Amazonici, Caſpii, Coraxici, Caucaſii: ut aliis aliiſve appoſiti gentibus, ita aliis aliiſque dicti nominibus. At in primo flexu jam curvi littoris oppidum eſt, quod Græci mercatores conſtituiſſe, & quia cum cæca tempeſtate agerentur, ignaris quæ terra eſſet cygni vox notam dederat, Cygnum appellaſſe dicuntur. Reliqua ejus, feræ incultæque gentes, vaſto mari aſſidentes tenent, Melanchlæni, Ecrectice, Colice, Coraxi, Phthirophagi, Heniochi, Achæi, Cercetici, & jam in confinio Mæotidis Sindones. In Heniochorum finibus, Dioſcurias, à Caſtore & Polluce Pontum cum Jaſone ingreſſis: Sindos in Sindonum ab ipſis terrarum cultoribus condita eſt. Obliqua tunc regio, & in latum modicè patens, inter Pontum paludemque ad Boſporum excurrit: quæ duobus alveis in lacum & in mare profluens, Corocondamam peninſulam reddit. Quatuor urbes ibi ſunt, Hermonaſſa, Cepæ, Phanagoria, & in ipſo ore, Cimmerium. Hâc ingreſſos lacus accipit longè latéque diffuſus; quà terras tangit, incurvo circundatus littore: quà mari propior eſt (niſi ubi aperitur) æquali margine obductus, citra magnitudinem, prope Ponto ſimilis. Oram quæ à Boſporo ad Tanaim uſque deflectitur, Mæotici incolunt Toreatæ, Arrichi, Phicores, & oſtio fluminis proximi Examatæ. Apud eos eaſdem artes fœminæ quas viri exercent, adeo ut ne militia quidem vacent. Viri pedibus merent, ſagittiſque depugnant: illæ equeſtre prœlium ineunt. Nec ferro dimicant, ſed

quos

quos laqueis intercepere, trahendo conficiunt. Nubunt tamen: verum ut nubiles habeantur, non in ætate modus est. Nisi quæ hostem interemêre, virgines manent. Ipse Tanais ex Riphæo monte dejectus, adeo præceps ruit, ut cum vicina flumina, tum Mæotis & Bosporus, tum Ponti aliqua, brumali rigore durentur, solus æstus hyememque juxta ferens, idem semper & sui similis incitatusque decurrat. Ripas ejus Sauromatæ & ripis hærentia possident. Una gens, aliquot populi, & aliquot nomina. Primi Mæotici γυναικοκρήμνοι: regna Amazonum. Fœcundos pabulo, at alia steriles nudosque campos tenent Budini. Geloni urbem ligneam habitant. Juxta Thyssagetæ Turcæque vastas sylvas occupant, alunturque venando. Tum continuis rupibus, latè aspera & deserta regio, ad Arymphæos usque permittitur. His justissimi mores; pro domibus nemora: alimenta baccæ, & maribus & fœminis nuda sunt capita. Sacri itaque habentur: adeoque ipsos nemo de tam feris gentibus violat, ut aliis quoque ad eos confugisse, pro asylo sit. Ultra surgit mons Rhipæus, ultraque eum jacet ora quæ spectat Oceanum.

POM-

POMPONII MELÆ DE SITV ORBIS

LIBER II.

CAP. I.

SCYTHIA EUROPÆA.

ASiæ in noſtrum mare Tanaimque vergentis, quem dixi, finis ac ſitus eſt. At per eundem amnem in Mæotida remeantibus, ad dextram Europa eſt, modo ſiniſtro latere innavigantium appoſita, ac Rhipæis montibus, nam & huc illi pertinent. Proxima cadentes aſſiduè nives adeo invia efficiunt, ut ultra nè niſum quidem incedentium admittant. Deinde eſt regio ditis admodum ſoli, inhabitabilis tamen: quia Gryphi, ſævum & pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egeſtum mirè amant miréque cuſtodiunt, & ſunt infeſti attingentibus. Hominum primi ſunt Scythæ, Scytharumque, queis ſinguli oculi eſſe dicuntur, Arimaſpi. Ab eis Eſſedones uſque ad Mæotida. Hujus flexum Buces amnis ſecat, Agathyrſi & Sauromatæ ambiunt: quia pro ſedibus plauſtra habent, dicti Hamaxobii. Obliqua tunc ad Boſporum plaga excurrens, Ponto ac Mæotide includitur. In paludem vergentia Satarchæ tenent. In Boſporum Cimmerica oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodoſia, Hermiſium. In Euxinum mare, Taurici: ſuper eos, ſinus portuoſus, & ideo Καλὸς λιμὴν appellatus, promuntoriis duobus includitur. Alterum Κριοῦ μέτωπον vocant, Carambico, quod in Aſia diximus, par & adverſum: Parthenion alterum. Oppidum adjacet Cherroneſus, à Diana (ſi creditur) conditum, & Nymphæo ſpecu, quod in arce ei ſacratum eſt, maximè illuſtre. Subit tum ripam mare, & donec quinque millia paſſuum abſit à Mæotide, refu-

gientia uſque ſubſequens littora, quoad Satarchæ & Taurici, peninſulam reddit. Quod inter paludem & ſinum eſt, Taphræ nominatur. Sinus Carcinites. In eo urbs eſt Carcine: quam duo flumina, Gerros & Hypacaris, uno oſtio effluentia attingunt: verum diverſis fontibus, & aliunde delapſi. Nam Gerros inter Baſilidas & Nomadas, Hypacaris per Nomadas evolvitur. Sylvæ deinde ſunt, quas maximas hæ terræ ferunt, & Panticapes, Nomadas Georgoſque diſterminans. Terra tum longe diſtenta excedens, tenui radice littori adnectitur. Poſt ſpatioſa modice, paulatim ſe ipſa faſtigat, & quaſi in mucronem longa colligens latera, facie poſiti enſis allecta eſt. Achilles infeſta claſſe mare Ponticum ingreſſus, ibi ludicro certamine celebraſſe victoriam, & cum ab armis quies erat, ſe ac ſuos curſu exercitaviſſe memoratur. Ideo dicta eſt δρόμος Ἀχιλλέως. Tum Boryſthenes gentem ſui nominis abluit, inter Scythiæ amnes amœniſſimus: turbidis aliis, liquidiſſimus defluit placidior quoque quam cæteri, potarique pulcherrimus Alit lætiſſima pabula, magnoſque piſces, quibus & optimus ſapor & nulla oſſa ſunt. Longe venit, ignotiſque ortus è fontibus, quadraginta dierum iter alveo ſtringit: tantoque ſpatio navigabilis, ſecundum Boryſthenida & Olbiam, Græca oppida, egreditur. Callipidas Hypanis includit. Ex grandi palude oritur, quam Matrem ejus accolæ appellant: & diu qualis natus eſt defluit. Tandem non longe à mari, ex parvo fonte, cui Exampeo cognomen eſt, adeo amaras aquas accipit, ut ipſe quoque jam ſui diſſimilis & non dulcis hinc defluat. Axiaces proximus intra Callipidas Axiacaſque deſcendit. Hos ab Iſtricis Tyras ſeparat, ſurgit in Neuris: quâ exit, ſui nominis oppidum attingit. At ille qui Scythiæ populos à ſequentibus dirimit, apertis in Germania fontibus, alio quam deſinit nomine exoritur. Nam per immania magnarum gentium diu Danubius eſt: deinde aliter appellantibus accolis, fit Iſter, acceptisque aliquot amnibus, ingens jam, & eorum qui in noſtrum

mare

mare decidunt, tantum Nilo minor, totidem quot ille oſtiis, ſed tribus tenuibus, reliquis navigabilibus, effluit. Ingenia cultuſque gentium differunt. Eſſedones funera parentum læti & victimis ac feſto coitu familiarium celebrant. Corpora ipſa laniata, & cæſis pecorum viſceribus immiſta epulando conſumunt. Capita ubi fabrè expolivêre, auro vincta pro poculis gerunt. Hæc ſunt apud ipſos pietatis ultima officia. Agathyrſi ora artuſque pingunt: ut quiſque majoribus præſtat, ita magis vel minus: cæterum iiſdem omnes notis, & ſic ut ablui nequeant. Satarchæ auri & argenti maximarum peſtium ignari, vice rerum commercia exercent. Atque ob ſæva hyemis admodum aſſiduæ, demerſis in humum ſedibus, ſpecus aut ſuffoſſa habitant, totum braccati corpus: & niſi quà vident, etiam ora veſtiti. Tauri, Iphigeniæ & Oreſtis adventu maxime memorati, immanes ſunt moribus, immanemque famam habent, ſolere pro victimis advenas cædere. Baſilidis ab Hercule & Echidna generis principia ſunt, mores regii, arma tantum ſagittæ. Vagi Nomades pecorum pabula ſequuntur, atque ut illa durant, ita diu ſtatam ſedem agunt. Colunt Georgi exercentque agros. Axiacæ furari quid ſit ignorant: ideoque nec ſua cuſtodiunt, nec aliena contingunt. Interius habitantium ritus aſperior, & incultior regio eſt. Bella cædeſque amant: moſque eſt bellantibus, cruorem ejus quem primum interemerunt, ipſis è vulneribus ebibere. Ut quiſque plures interemerit, ita apud eos habetur eximius. Cæterum expertem eſſe cædis, inter opprobria vel maximum eſt. Ne fœdera quidem incruenta ſunt; ſauciant ſe qui paciſcuntur, exemptumque ſanguinem ubi permiſcuêre, deguſtant. Id putant manſuræ fidei pignus certiſſimum. Inter epulas quot quiſque interfecerit referre, lætiſſima & frequentiſſima mentio: biniſque poculis, qui plurimos retulêre, perpotant. Is inter Auchetas honos præcipuus eſt. Pocula ut Eſſedones parentum, ita inimiciſſimorum capitibus expoliunt. Apud Anthropophagos ipſæ etiam epulæ viſceribus humanis

manis apparantur. Geloni hoſtium cutibus equos ſeque velant: illos, reliqui corporis, ſe capitum. Melanchlænis atra veſtis, & ex ea nomen. Neuris ſtatum ſingulis tempus eſt, quo ſi velint, in lupos, iterumque in eos qui fuere, mutentur. Mars omnium Deus; ei pro ſimulacris enſes & cinctoria dedicant; homineſque pro victimis feriunt. Terræ latè patent, &, ob excedentia ripas ſuas plerunque flumina, nuſquam non ad pabula fertiles. Alicubi uſque adeo ſteriles ad cætera, ut qui habitant, lignorum egentes, ignes oſſibus alant.

CAP. II.

THRACIA.

HIs Thracia proxima eſt, eaque à Pontici lateris fronte uſque in Illyricos penitus immiſſa, quà latera agit, Iſtro pelagoque contingitur. Regio nec cœlo læta nec ſolo: & niſi quà mari propior eſt, infœcunda, frigida, eorumque quæ ſeruntur, malignè admodum patiens. Rarò uſquam pomiferam arborem, vitem frequentius tolerat: ſed nec ejus quidem fructus maturat ac mitigat, niſi ubi frigora objectu frondium cultores arcuere. Viros benignius alit, non ad ſpeciem tamen: nam & illis aſper atque indecens corporum habitus eſt: cæterum ad ferociam & numerum, ut multi immiteſque ſint, maximè ferax. Paucos amnes qui in pelagus evadunt, verum celeberrimos, Hebrum, Neſton & Strymona emittit. Montes interior attollit, Hæmon & Rhodopen, & Orbelon, ſacris Liberi patris, & cœtu Mænadum, Orpheo primum initiante, celebratos. Ex quibus Hæmus in tantum altitudinis abit, ut Euxinum & Adriam ex ſummo vertice oſtendat. Una gens Thraces habitant, aliis aliiſque præditi & nominibus & moribus. Quidam feri ſunt & ad mortem paratiſſimi, Getæ utique. Id varia opinio perficit; alii redituras putant animas obeuntium: alii, etſi non redeant, non extingui tamen, ſed ad beatiora tranſire: alii, emori quidem, ſed id melius eſſe quam vivere.

vere. Itaque lugentur apud quoſdam puerperia, natique deflentur: funera contra feſta ſunt, & veluti ſacra, cantu luſuque celebrantur. Ne fœminis quidem ſegnis eſt animus. Super mortuorum virorum corpora interfici ſimulque ſepeliri, votum eximium habent: & quia plures ſimul ſingulis nuptæ ſunt, cujus id ſit decus, apud judicaturos magno certamine affectant. Moribus datur, eſtque maxime lætum, cum in hoc contenditur, vincere. Mœrent aliæ vocibus, & cum acerbiſſimis planctibus efferunt. At quibus conſolari eas animus eſt, arma opeſque ad rogos deferunt, paratique (ut dictitant) cum fato jacentis, ſi detur in manus, vel paciſci vel decernere, ubi nec pugnæ nec pecuniæ locus ſit, manent dominas proci. Virgines non à parentibus viris traduntur, ſed publicè aut locantur ducendæ, aut væneunt. Utrum fiat, ex ſpecie & moribus cauſa eſt. Probæ formoſæque in precio ſunt: cæteras qui habeant, mercede quæruntur. Vini uſus quibuſdam ignotus eſt: epulantibus tamen ubi ſuper ignes quos circunſident, quædam ſemina ingeſta ſunt, ſimul ebrietati hilaritas ex nidore contingit. In littoribus Iſtro proxima eſt Iſtropolis: deinde à Mileſiis deducta Calatis, tum Tomi, & portus Caria, & Tiriſtis promuntorium: quod prætervectos alter Ponti angulus accipit, adverſus Phaſiaco: &, niſi amplior foret, ſimilis. Fuit hic Bizone, motu terræ intercidit. Eſt portus Crunos: urbes, Dionyſopolis, Odeſſos, Meſembria, Anchialos; & intimo in ſinu, atq; ubi Pontus alterum ſui flexum angulo finit magno, Apollonia. Recta dehinc ora; niſi quod media fermè in promuntorium, quod Thyniam vocant, exit, & incurvis contra ſe littoribus obtenditur, urbeſque ſuſtinet Halmydeſſon & Phileas & Phinopolim. Hactenus Pontus, deinde eſt Boſporus & Propontis. In Boſporo Byzantium; in Propontide, Selymbria, Perinthus, Bithynis: amneſque qui interfluunt, Erginus & Atyras. Tum Rheſo regnata quondam pars Thraciæ, & Byſanthe Samiorum, & ingens aliquando Cypſela. Poſt locus quem Graii Μακρὸν τεῖχος appel-

lant, & in radice magnæ peninſulæ ſedens Lyſimachia. Terra quæ ſequitur nuſquam lata, atque hic arctiſſima inter Helleſpontum Ægæumque procurrit. Anguſtias Iſthmon; frontem ejus Maſtuſiam; totam Cherſoneſum appellant: ob multa memorabilem. In ea flumen Ægos, naufragio claſſis Atticæ inſigne. Eſt & Abydo objacens Seſtos, Leandri amore pernobilis. Eſt & regio, in qua Perſarum exercitus diviſas ſpatio pelagoque terras, auſus pontibus jungere (mirum atque ingens facinus) ex Aſia in Græciam pedes & non navigata maria tranſgreſſus eſt. Sunt Proteſilai oſſa conſecrata delubro. Eſt & portus Cœlos, Athenienſibus & Lacedæmoniis navali acie decernentibus, Laconicæ claſſis ſignatus excidio. Eſt Cynoſſema, tumulus Hecubæ, ſive ex figura canis, in quam converſa traditur, ſive ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto. Eſt Madytos, eſt Eleus, quæ finit Helleſpontum. Ægæum ſtatim pelagus vaſte longum littus impellit, ſummotaſque terras hinc ad promontorium quod Sunium vocatur, magno ambitu mollique circumagit. Ejus tractum legentibus, prætervectiſque Maſtuſiam, tum ſinus intrandus eſt qui alterum Cherſoneſi latus abluens, jugo facie vallis includitur, & ex fluvio quem accipit, Melas dictus, duas urbes amplectitur, Alopeconneſum, & in altero Iſthmi littore ſitam Cardiam. Eximia eſt Ænos, ab Ænea profugo condita; Circa Hebrum Cicones. Trans eundem Doriſcos, ubi Xerxem copias ſuas, quia numero non poterat, ſpatio menſum ferunt. Deinde promuntorium Serrium, & quo canentem Orphea ſecuta narrantur nemora, Zone. Tum Neſtos fluvius, & ripis ejus adjacens Maronia. Regio ulterior Diomedem tulit, immanibus equis mandendos ſolitum objectare advenas, & iiſdem ab Hercule objectum. Turris quam Diomedis vocant, ſignum fabulæ remanet: & urbs quam ſoror ejus ſuo nomine nominavit, Abdera: ſed ea magis id memorandum habet quod Democritum phyſicum tulit, quam quod ita condita eſt. Ultra Neſtos fluit, interque

cum

eum & Strymona, urbes sunt, Philippi, Apollonia, Amphipolis. Inter Strymona & Athon, turris Calarnea, & Κάπρου λιμὴν, urbs Acanthos, & Echymnia. Inter Athon & Pallenen, Cleona & Olynthos, Strymon (sicut diximus) amnis est, longe ortus, & tenuis, alienis subinde aquis fit amplior: & ubi non longe à mari lacum fecit, majore quam venerat alveo erumpit. Athos mons est adeo elatus, ut credatur altius etiam quam unde imbres cadunt surgere. Capit opinio fidem, quia de aris quas in vertice sustinet non abluitur cinis, sed quo relinquitur aggere manet. Cæterum non promuntorio, ut alii, verum totus exstat, totoque longè dorso procedit in pelagus: quà continenti adhæret, à Xerxe in Graios tendente perfossus tranjugatusque est, factus freto navigabili pervius. Ima ejus tenent parvæ Pelasgorum coloniæ. In summo fuit oppidum Acroathon, in quo (ut ferunt) dimidio longior quam in aliis terris ætas habitantium erat. Pallene soli tam patentis, ut quinque urbium sedes sit atque ager: tota in altum abit, angusta satis unde incipit. Ibi est Potidæa. At ubi laxius patet, Mende Scioneque referendæ: illa ab Eretriis, hæc ab Achivis capto Ilio remeantibus posita.

CAP. III.

MACEDONIA, GRÆCIA, PELOPONNESUS, EPIRUS, ET ILLYRICUM.

TUm Macedonum populi centum quinquaginta urbes habitant, quarum Pella & maxima, & illustris. Alumni efficiunt, Philippus Græciæ domitor, Alexander, etiam Asiæ. In littore flexus Mecybernæus inter promuntoria Derrim & portum qui Κωφὸς dicitur: urbes, Toronen & Physcellam, atque unde ipsi nomen est, Mecybernam incingit. Canastræo promuntorio Sena proxima est. Mecybernæus autem in medio quà terra dat gremium, modice in littora ingreditur. Cæterum longis in altum immis-

immiſſis lateribus, ingens inde Thermaicus ſinus eſt. In eum Axius per Macedonas, & jam per Theſſalos Peneus excurrit. Ante Axium Theſſalonice eſt: inter utrunque, Caſſandria, Cydne, Aloros, Icaris. A Peneo, ad Sepiada, Gortyna, Melibœa, Caſtanæa: pares ad famam, niſi quod Philoctetes alumnus Melibœam illuminat. Terræ interiores claris locorum nominibus inſignes, penè nihil ignobile ferunt. Hinc non longè eſt Olympus, Pelion, Oſſa, montes gigantum fabula belloque memorati: hîc Muſarum parens domuſque Pieria: hîc noviſſime calcatum Graio Herculi ſolum, ſaltus Oeteus: hîc ſacro nemore nobilia Tempe: hîc Libethra, carminum fontes. Objacet tum jam vaſtè & multum prominens Græcia, & dum Myrtoum pelagus attingat, à ſeptentrione in meridiem vecta, quà ſol oritur, Ægæis: quà occidit, Ioniis fluctibus objacet: ac proximè ſpatioſa Hellas nomine, grandi fronte procedit: mox mari utroque, & Ionio magis, latera ejus intrante, donec IV. millia paſſuum pateat, media fermè prope inciditur. Deinde rurſum terris huc ſe & illuc, verum in Ionium mare magis expandentibus, progreſſiſque in altum, non tam lata quam cœperat, ingens tamen iterum & quaſi peninſula extenditur, vocaturque Peloponneſos, ob ſinus & promuntoria, queis ut fibris littora ejus inciſa ſunt, ſimul quod tenui tramite in latus effunditur, platani folio ſimillima. A Macedonia prima eſt Theſſalia: deinde Magneſia, Phthiotis, Doris, Locris, Phocis, Bœotis, Atthis, Megaris: ſed omnium Atthis clariſſima. In Peloponneſo, Argolis, Laconice, Meſſenia, Achaia, Elis, Arcadia. Ultra, Ætolia, Acarnania, Epiros, uſque in Adriam. De locis atque urbibus quæ mare non abluit, hæc maximè memoranda ſunt. In Theſſalia, Lariſſa, aliquando Iolcos: in Magneſia, Antronia: in Phthiotide, Phthia: in Doride Pindus, & juxta ſitum Erineum: in Locride, Cynos & Calliaros: in Phocide, Delphi, & mons Parnaſſus, & Apollinis fanum atque oraculum: in Bœotia, Thebæ, & Cithæron fabulis carminibuſque celebratus: in Atthide, Eleuſin

Eleusin Cereri consecrata: & clariores quam ut indicari egeant Athenæ: in Megaride, unde regioni nomen est, Megara: at in Argolide, Argos & Mycenæ, & templum Iunonis, vetustate & religione percelebre: in Laconide Therapne, Lacedæmon, Amyclæ, mons Taygetus: in Messenia, Messene & Methone: in Achaïa atque Elide quondam Pisæ Oenomai, Elis, & fanum delubrumque Olympii Iovis, certamine gymnico, & singulari sanctitate, ipso quidem simulacro (quod Phidiæ opus est) maximè nobile. Arcadiam Peloponnesiacæ gentes undique incingunt. In ea sunt urbes, Psophis, Tenea & Orchomenon: montes, Pholoë, Cyllenius, Parthenius, Mænalus: flumina, Erymanthus & Ladon. In Ætolia Naupactos, in Acarnania Stratos, oppida: in Epiro Dodonæi Jovis templum: & fons ideo sacer, quod cum sit frigidus & immersas faces sicut cæteri extinguat, ubi sine igne procul admoventur, accendit. At cum littora leguntur, à promuntorio Sepiade per Demetrion & Halon & Pteleon & Echinon, ad Pagasæum sinum cursus est. Ille urbem Pagasam amplexus, amnem Sperchion accipit: & quia Minyæ Colchida petentes inde Argo navem solvêre, memoratur. Ab eo ad Sunium tendentibus illa prænaviganda, Maliacus & Opuntius, grandes sinus, & in his cæsorum etiam Laconum trophæa, Thermopylæ, Opoës, Tarpha, Cnemides, Alope, Anthedon, Larymna, Aulis, Agamemnoniæ Graiorumque classis in Troiam conjurantium statio: Marathon magnarum multarumque virtutum testis, jam inde à Theseo Persica maximè clade pernotus: Rhamnus parva, illustris tamen, quod in ea fanum est Amphiarai: & Phidiaca Nemesis. Thoricos & Brauronia, olim urbes, jam tantum nomina. Sunium promuntorium est, finitque id littus Hellados, quod spectat ad orientem. Inde ad meridiem terra convertitur usque ad Megaram, Atticæ, ut modo latere, ita nunc fronte pelago adjacens. Ibi est Piræus Atheniensium portus: Sironia saxa, sævo quondam Sironis hospitio

etiam nunc infamia. Megarenſium tractus Iſthmon attingit; Diolco cognomen eſt, qui quatuor millium ſpatio Ægæum mare ab Ionio ſubmovens, anguſto tramite Helladi Peloponneſon annectit. In eo eſt oppidum Cenchreæ, fanum Neptuni: ludis, quos Iſthmicos vocant, celebre: Corinthos, olim clara opibus, poſt clade notior, nunc Romana colonia, ex ſumma arce quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens. Peloponneſi oram (ſicut diximus) ſinus & promuntoria lacerant: ab oriente Bucephalos & Cherſoneſus, & Scyllæon: ad meridiem Malea, Tænaros, Acritas, Ichthys: ad veſperum Chelonates, & Araxos. Habitant ab Iſthmo ad Scyllæon Epidaurii, Æſculapii templo inclyti, & Trœzenii, fide ſocietatis Atticæ illuſtres. Portus Saronicus, & Schœnitas, & Pogonus. Oppida autem, Epidaurus, & Trœzen, & Hermiona his littoribus appoſita ſunt. Inter Scyllæon, & Maleam, Argolicus: inter hanc & Tænaron, Laconicus. Hinc ad Acritam, Aſinæus: inde ad Ichthyn, Cypariſſius. In Argolico ſunt noti amnes, Eraſinus atque Inachus, & notum oppidum Lerne. In Laconico, Gythius & Eurotas. In ipſo Tænaro, Neptuni templum, & ſpecus illi quem in Ponto Acheruſium diximus, facie & fabula ſimilis. In Aſinæo, flumen Pamiſſum. In Cypariſſio, Alpheus. Nomen dedêre urbes in littore ſitæ: hinc Cypariſſus, illinc Aſine. Meſſenii Pyliique terras colunt: & ipſa pelago Pylos adjacet. Cyllene, Enneapolis, Patræ oram illam tenent: in quam Chelonates & Araxos excurrunt: ſed Cyllene, quod Mercurium ibi natum arbitrantur, inſignis. Rhion deinde (maris id nomen eſt) anguſtè & velut freto latus oræ ſequentis incidens, inter Ætolos & Peloponneſiacos uſque ad Iſthmon irrumpit. In eo ſeptentriones ſpectare littora incipiunt. In his eſt Ægion, & Ægira, & Oluros, & Sicyon. At in adverſis Pagæ, Creuſis, Anticyra, OEanthia, Cirrha, & notiora aliquanto nomina Calydon & Euenos extra Rhion. In Acarnania maximè clara ſunt, oppidum Leucas, flumen Achelous. In Epiro

nihil

nihil Ambracio ſinu nobilius eſt. Facit ſinus, qui anguſtis faucibus, & quæ minus mille paſſibus pateant, grande pelagus admittit. Faciunt urbes quæ aſſidunt; Actium, Argia Amphilochis, Ambracia, Æacidarum regna, Pyrrhique. Buthroton ultra eſt. Deinde Ceraunii montes: ab iis flexus in Adriam. Hoc mare magno receſſu littorum acceptum, & vaſtè quidem in latitudinem patens, quà penetrat tamen vaſtius, Illyricis uſque Tergeſte, cætera Gallicis Italiciſque gentibus cingitur. Parthini & Daſſaretæ prima ejus tenent: ſequentia Taulantii, Encheliæ, Phæaces. Deinde ſunt quos propriè Illyricos vocant. Tum Pyræi, & Liburni, & Iſtria. Urbium prima eſt Oricum, ſecunda Dyrrachium, Epidamnos ante erat. Romani nomen mutavêre, quia velut in damnum ituris, omen id viſum eſt. Ultra ſunt, Apollonia, Salona, Iadera, Narona, Tragurium, ſinus Polaticus, & Pola, quondam à Colchis, ut ferunt, habitata (in quantum res tranſeunt) nunc Romana colonia. Amnes autem Æas & Nar, ex Danubio, qui jam dictus eſt Iſter: ſed Æas ſecundum Apolloniam, Nar inter Pyræos & Liburnos: per Iſtros Iſter emittitur. Tergeſte intimo in ſinu Adriæ ſitum finit Illyricum.

CAP. IV.

ITALIA.

DE Italia, magis quia ordo exigit, quam quia monſtrari eget, pauca dicentur: nota ſunt omnia. Ab Alpibus incipit in altum excedere, atque ut procedit, ſe media perpetuo jugo Apennini attollens montis, inter Adriaticum & Thuſcum, ſive (ut aliter appellantur) inter ſuperum mare & inferum excurrit, diu ſolida. Verum ubi longè abit, in duo cornua funditur, reſpicitque altero Siculum pelagus, altero Ionium: tota anguſta, & alicubi multo quam unde cœpit anguſtior. Interiora ejus aliæ aliæque gentes; ſiniſtra parte Carni & Veneti colunt togatam Galliam.

Tum Italici populi, Picentes, Frentani, Dauni, Appuli, Calabri, Salentini. Ad dextram ſunt ſub Alpibus Ligures, ſub Apennino, Hetruria. Poſt Latium, Volſci, Campania, & ſuper Lucaniam, Brutii. Urbium quæ procul à mari habitantur, opulentiſſimæ ſunt ad ſiniſtram; Patavium Antenoris, Mutina & Bononia, Romanorum coloniæ; ad dextram, Capua à Tuſcis, & Roma quondam à paſtoribus condita: nunc ſi pro materia dicatur alterum opus. At in oris proxima eſt à Tergeſte, Concordia. Interfluit Timavus, novem capitibus exurgens, uno oſtio emiſſus. Deinde Natiſo non longè à mari ditem attingit Aquileiam. Ultra eſt Altinum. Superna latè occupat littora Padus. Namque ab imis radicibus Veſuli montis exortus, parvis ſe primum fontibus colligit, & aliquatenus exilis ac macer, mox aliis amnibus adeo augeſcit atque alitur, ut ſe per ſeptem ad poſtremum oſtia effundat. Unum de iis magnum, Padum appellant. Inde tam citus proſilit, ut diſcuſſis fluctibus diu qualem emiſit undam agat, ſuumque etiam in mari alveum ſervet, donec eum ex adverſo littore Iſtriæ eodem impetu profluens Iſter amnis excipiat. Hac re per ea loca navigantibus, quà utrinque amnes eunt, inter marinas aquas dulcium hauſtus eſt. A Pado ad Anconam tranſitur Ravenna, Ariminum, Piſaurum, Faneſtris colonia; flumen Metaurus, atque Aeſis. Exin illa in anguſto duorum promuntoriorum ex diverſo coëuntium inflexu, cubiti imagine ſedens, ac ideo à Grajis dicta Ancon, inter Gallicas Italicaſque gentes quaſi terminus intereſt. Hæc prægreſſos Piceni littora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra, urbes: caſtella autem Firmum, Adria, Truentinum: id & fluvio qui præterit nomen eſt. Ab eo Frentani, Apuli ac Marucini habent Aterni fluminis oſtia. Urbes Bucam & Hiſtonium. Dauni autem Tifernum amnem, Cliterniam, Larinum, Teanum, oppida: montemque Garganum. Sinus eſt continuo Apulo littore incinctus, nomine Urias, modicus ſpatio, pleraque aſper acceſſu. Extra,

Sipun-

Sipuntum, vel (ut Graji dixêre) Sipus: & flumen quod Canusium attingens, Aufidum appellant. Poſt, Barium, Egnatia, & Ennio cive nobiles Rudiæ: & jam in Calabria, Brunduſium, Valetium, Lupiæ, Hydrus mons, tum & Salentini campi, & Salentina littora, & urbs Graia, Callipolis. Hucuſque Adria, hucuſque Italiæ latus alterum pertinet. Frons ejus in duo quidem ſe cornua (ſicut ſupra diximus) ſcindit: cæterum mare quod inter utraque admittit, tenuibus promuntoriis ſemel iterumque diſtinguens, non uno margine circuit, nec diffuſum patenſque, ſed per ſinus recipit. Primus Tarentinus dicitur, inter promuntoria, Salentinum & Lacinium: in eoque ſunt, Tarentus, Metapontum, Heraclea, Croto, Thurium. Secundus Scylaceus, inter promuntoria, Lacinium & Zephyrium, in quo eſt Petilia, Carcinus, Scylaceum, Myſtiæ. Tertius inter Zephyrium & Brutium, Conſilinum, Cauloniam, Locroſque circundat. In Brutio ſunt, Columna regia, Rhegium, Scylla, Taurianum, & Metaurum. Hinc in Thuſcum mare eſt flexus, & ejuſdem terræ latus alterum Medama, Hippo, nunc Vibon, Temeſa, Clampetia, Blanda, Buxentum, Velia, Palinurus, olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen: Peſtanus ſinus, Pæſtum oppidum, Silerus amnis, Picentia, Petræ quas Sirenes habitavêre, Minervæ promuntorium, omnia Lucaniæ loca. Sinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum, Veſuvii montis aſpectus, Pompeji, Neapolis, Puteoli, lacus Lucrinus, & Avernus, Baiæ, Miſenum, id nunc loci, aliquando Phrygii militis nomen, Cumæ, Linternum, Vulturnus amnis, Vulturnum oppidum, amœna Campaniæ littora. Sinueſſa, Liris, Minturnæ, Formiæ, Fundi, Tarracina, Circes domus, aliquando Circeji, Antium, Aphrodiſium, Ardea, Laurentum, Oſtia, citra Tyberim in hoc litore ſunt. Ultra Pyrgi, Minio-, Caſtrum novum, Graviſcæ, Coſſa, Telamon, Populonia, Cecina, Piſæ, Etruſca & loca & nomina. Deinde Luna Ligurum, & Tigulia, & Genua, & Sabatia, & Albigaunum. Tum Paulon &

Varum flumina, utraque ab Alpibus delapsa. Sed Varum, quia Italiam finit, aliquanto notius. Alpes ipsæ ab iis littoribus longè latéque diffusæ, primo ad Septentrionem magno gradu excurrunt: deinde ubi Germaniam attigerunt, verso impetu in orientem abeunt, diremptisque populis immanibus, usque in Thraciam penetrant.

CAP. V.

GALLIA NARBONENSIS.

GAllia Lemanno lacu & Gebennicis montibus in duo latera divisa, atque altero Tuscum pelagus attingens, altero Oceanum, hinc à Varo, illinc à Rheno, ad Pyrenæum usque promittitur. Pars nostro mari apposita, fuit aliquando Braccata, nunc Narbonensis, magis consita, ideoque etiam lætior. Urbium quas habet opulentissimæ sunt, Vasio Vocontiorum, Vienna Allobrogum, Avenio Cavarum, Arecomicorum Nemausus, Tolosa Tectosagûm, Secundanorum Arausio, Sextànorum Arelatæ, Septumanorumque Bæterra. Sed antestat omnes Atacinorum Decumanorumque colonia, unde olim iis terris auxilium, nunc & nomen & decus est, Martius Narbo. In littoribus aliquot sunt cum aliquibus nominibus loca. Cæterum raræ urbes, quia rari portus, & omnis plaga austro atque africo exposita est. Nicæa tangit Alpes, tangit oppidum Deciatum, tangit Antipolis. Deinde forum Julii, Octavanorum colonia. Tunc post Athenopolis, & Olbia, & Taurois, & Citharistes, & Lacydon, Massilienstium portus, & in eo ipsa Massilia. Hæc à Phocæis oriunda, & olim inter asperas posita, nunc ut pacatis, ita dissimillimis tamen vicina gentibus; mirum quam facilè & tunc sedem alienam ceperit, & adhuc morem suum teneat. Inter eam & Rhodanum Maritima Avaticorum stagnum obsidet. Fossa Mariana partem ejus amnis navigabili alveo effundit: alioquin littus ignobile & Lapideus (ut vocant) campus; in quo Her-

Herculem contra Albionem & Bergiona, Neptuni liberos, dimicantem, cum tela defeciſſent, ab invocato Jove adjutum imbre lapidum ferunt. Credas pluiſſe, adeo multi paſſim & latè jacent. Rhodanus non longè ab Iſtri Rhenique fontibus ſurgit. Deinde Lemanno lacu acceptus tenet impetum, ſeque per medium integer agens, quantus venit egreditur. Inde contra occidentem ablatus, aliquandiu Gallias dirimit. Poſt curſu in meridiem abducto, hâc intrat, acceſſuque aliorum amnium jam grandis, & ſubinde grandior, inter Volcas & Cavaras emittitur. Ultra ſunt ſtagna Volcarum, Ledus flumen, caſtellum Latera, Meſua collis incinctus mari penè undique: ac, niſi quod anguſto aggere continenti annectitur, inſula. Tum ex Gebennis demiſſus Arauris juxta Agathan, ſecundum Bæterras Orbis fluit. Atax ex Pyrenæo monte digreſſus, quà ſui fontis aquis venit, exiguus vaduſque eſt, & ingentis alioquin alvei tenens, niſi ubi Narbonem attingit, nuſquam navigabilis: ſed cum hybernis intumuit imbribus, uſque eo ſolitus inſurgere, ut ſe ipſe non capiat. Lacus accipit eum Rubreſus nomine, ſpatioſus admodum, ſed quà mare admittit, tenuis aditu. Ultra eſt Leucata, littoris nomen, & Salſulæ fons, non dulcibus, ſed ſalſioribus etiam quam marinæ ſint, aquis defluens. Juxta campus minuta arundine gracilique perviridis, cæterum ſtagno ſubeunte ſuſpenſus. Id manifeſtat media pars ejus, quæ abſciſſa proximis, velut inſula natat, pellique ſe atque attrahi patitur. Quin & ex iis quæ ad imum perfoſſa ſunt, ſuffuſum mare oſtenditur. Unde Graiis noſtriſque etiam autoribus, verine ignorantia, an prudentibus etiam mendacii libidine, viſum eſt tradere poſteris, in ea regione piſcem è terra penitus oriri, qui ubi ex alto hucuſque penetravit, per ea foramina ictu capulantium interfectus extrahitur. Inde eſt ora Sordonum, & parva flumina, Telis, & Tichis: ubi accrevêre, perſæva. Colonia Ruſcino, vicus Eliberri magnæ quondam urbis, & magnarum opum tenue veſtigium. Tum inter Pyrenæi promuntoria Portus Veneris inſignis fano, & Cervaria locus, finis Galliæ.

CAP. VI.

HISPANIÆ ORA CITERIOR.

PYrenæus primo hinc in Britannicum procurrit Oceanum, tum in terras fronte converſus, Hiſpaniam irrumpit, & minore ejus parte ad dextram excluſa trahit perpetua latera continuus, donec per omnem provinciam longo limite immiſſus, in ea littora quæ occidenti ſunt adverſa, perveniat. Ipſa Hiſpania, niſi quà Gallias tangit, pelago undique incincta eſt: ubi illis adhæret, maximè anguſta, paulatim ſe in noſtrum & Oceanum mare extendit: magis magiſque latior ad occidentem abit, ac fit ibi latiſſima. Viris, equis, ferro, plumbo, ære, argento auroque tam abundans, & adeo fertilis, ut ſicubi ob penuriam aquarum effœta & ſui diſſimilis eſt, linum tamen aut ſpartum alat. Tribus autem eſt diſtincta nominibus: parſque ejus Tarraconenſis, pars Bætica, pars Luſitania vocatur. Tarraconenſis altero capite Gallias, altero Bæticam Luſitaniamque contingens, mari latera objicit noſtro, quà meridiem: quà ſeptentrionem ſpectat, Oceano. Illas fluvius Anas ſeparat, & ideo Bætica maria utraque proſpicit: ad occidentem, Atlanticum: ad meridiem, noſtrum. Luſitania Oceano tantummodo objecta eſt, ſed latere ad ſeptentriones, fronte ad occaſum. Urbium de mediterraneis in Tarraconenſi clariſſimæ fuerunt Pallantia & Numantia, nunc eſt Cæſarauguſta: in Luſitania, Emerita: in Bætica, Aſtigi, Hiſpal, Corduba. At ſi littora legas, à Cervaria proxima eſt rupes quæ in altum Pyrenæum extrudit. Dein Ticer flumen ad Rhodam, Clodianum ad Emporias. Tum mons Jovis, cujus partem occidenti adverſam, eminentia cautium, quod inter exigua ſpatia ut gradus ſubinde conſurgunt, Scalas Annibalis appellant. Inde ad Tarraconem parva ſunt oppida, Blanda, Eluro, Bætullo, Barcino, Subur, Telobi: parva flumina, Bætullo juxta Jovis montem, Rubricatum in Barcinonis littore inter Subin, & Telobin amnes

mnes Tarraco urbs eſt in his oris maritimarum opulentiſſima. Tulcis eam modicus amnis ſuper, ingens Iberus Dertoſam attingit. Inde ſe in terras pelagus inſinuat, & primum magno impetu admiſſum, mox in duos ſinus promuntorio quod Ferrariam vocant, finditur: prior Sucronenſis dicitur, major hic & magno ſatis ore pelagus accipiens, & quo magis penetratur, auguſtior, Sætabim, & Turium, & Sucronem non magna excipit flumina: urbes complexus, & alias quidem, ſed notiſſimas Valentiam, & Saguntum illam fide & ærumnis inclytam. Sequens Illicitanus Alonem habet & Lucentiam, & unde ei nomen eſt Illicen. Hîc jam terræ magis in altum eunt, latioremque quam fuerat Hiſpaniam faciunt. Verum ab iis quæ dicta ſunt, ad principia Bæticæ, præter Carthaginem quam dux Pœnorum Aſdrubal condidit, nihil referendum eſt. In illis oris ignobilia ſunt oppida, & quorum mentio tantum ad ordinem facit. Virgi in ſinu quem Virgitanum vocant. Extra, Abdera, Salambina, Ex, Mænoba, Malaca, Suel, Salduba Lacippo, Barbeſul. Aperit deinde anguſtiſſimum pelagus, & proxima inter ſe Europæ atque Africæ littora montes efficiunt, ut initio diximus, columnæ Herculis Abyla & Calpe: uterque quidem, ſed Calpe magis, & penè totus in mare prominens. Is mirum in modum concavus, ab ea parte qua ſpectat occaſum, medium ferè latus aperit: atque inde ingreſſis totus admodum pervius, prope quantum patet ſpecus. Sinus ultra eſt, in eoque Carteia (ut quidam putant) aliquando Tarteſſos, & quam tranſvecti ex Africa Phœnices habitant: atque unde nos ſumus, Tingi Cetraria. Tum Mellaria, & Belo, & Beſippo, uſque ad Junonis promuntorium oram freti occupat. Illud jam in occidentem & Oceanum obliquo jugo excurrens, atque ei quod in Africa Ampeluſiam eſſe dixeramus adverſum, quà noſtra maria ſunt, finit Europen.

CAP. VII.

MEDITERRANEI MARIS INSULÆ.

GAdes insula, quæ egressis fretum obvia est, admonet ante reliquas dicere, quàm in Oceani littora terrarumque circuitum, ut initio promisimus, oratio excedat. Paucæ sunt in Mæotide (inde enim videtur commodissimum incipere) neque omnes tamen incoluntur: nam nec pabula quidem largè ferunt. Hac re habitantibus caro magnorum piscium sole siccata, & in pollinem usque contusa, pro farre est. Paucæ & in Ponto. Leuce Borysthenis ostio objecta, parva admodum, & quia ibi Achilles situs est, Achillea cognomine. Non longè à Colis Aria, quæ Marti sacrata (ut fabulis traditur) tulit aves cum summa clade advenientium, pennas quasi tela jaculatas. Sex sunt inter Istri ostia: ex his Peuce notissima & maxima. Thynias Mariandynorum finibus proxima, urbem habet, quam quia Bithyni incolunt, Bithynida appellant. Contra Thracium Bosporum duæ parvæ, parvoque distantes spatio, & aliquando creditæ dictæq; concurrere, & Cyaneæ vocantur & Symplegades. In Propontide tantum Proconnesos habitatur. Extra Hellespontum, earum quæ Asiaticis regionibus adjacent, clarissimæ sunt, Tenedos, Sigeis adversa littoribus, & quo dicentur ordine, ad promuntorium Tauri montis expositæ; quas quondam dici putavêre Μακάρων, sive quod fortunati admodum cœli soliquesunt, sive quod eas suo suorumque regno Macar occupaverat. In Troade Lesbos: & in ea quinque olim oppida, Antissa, Pyrrha, Eressos, Arisba, Mitylene. In Ionia, Chios & Samos. In Caria, Cos. In Lycia, Rhodos. In illis singulæ sunt iisdem nominibus urbes. In Rhodo tres quondam erant, Lindos, Camiros, Jalysos. Quæ contra Tauri promuntorium importunæ navigantibus objacent, Chelidoniæ nominantur. In sinu quem maximum Asia recipit prope media

Cyprus

Cyprus ad ortum occaſumque ſe immittens, recto jugo inter Ciliciam Syriaſque porrigitur ingens, ut quæ aliquando novem regna ceperit, & nunc aliquot urbes ferat: quarum clariſſimæ, Salamis & Paphos, & (quo primum ex mari Venerem egreſſam accolæ affirmant) Palæpaphos. Arados etiam in Phœnice eſt parva, & quantum patet, tota oppidum: frequens tamen, quia etiam ſuper aliena tecta ſedem ponere licet. Parva & Canopos, Nili oſtio quod Canopicum vocant, obvia eſt. Menelaï gubernator Canopus ibi forte moriens, nomen inſulæ, illa oſtio dedit. Pharos Alexandriæ nunc ponte conjungitur, olim (ut Homerico carmine proditum eſt) ab eiſdem oris curſu diei totius abducta: &, ſi ita res fuit, videri poteſt conjectantibus in tantum mutatæ cauſas Nilum præbuiſſe, dum limum ſubinde, & præcipuè cum exundaret, littori annectens, auget terras, ſpatiumque augeſcentium in vicina vada promovet. In Africa contra majorem Syrtim Euteletos: contra minoris promuntoria, Meninx & Cercinna: contra Carthaginis ſinum, Tarichiæ & Ægates, Romana clade memorabiles. Plures Europæ littoribus ſunt appoſitæ. In Ægæo mari prope Thraciam Thaſos, Imbros, Samothrace, Scandile, Polyægos, Sciathos, Haloneſos: & quam aliquando, omnibus qui mares erant cæſis, tantum fœminæ tenuiſſe dicuntur, Atho monti Lemnos adverſa. Pagaſæus ſinus Scyrum proſpicit, Cicynethon amplectitur. Eubœa ad meridiem promuntorium Geræſton & Capharea: ad ſeptentrionem Cenæum extrudit, & nuſquam lata, duûm millium ſpatium habet ubi arctiſſima eſt: cæterum longa, totique Bœotiæ appoſita, anguſto freto diſtat à littore. Euripon vocant, rapidum mare, & alterno curſu ſepties die ac ſepties nocte fluctibus invicem verſis, adeo immodicè fluens, ut ventos etiam ac plena ventis navigia fruſtretur. Aliquot in ea ſunt oppida, Iſtiæa, Eretria, Pyrrha, Neſos, Oechalia: verum opulentiſſimæ Caryſtos & Chalcis. In Atthide Helene eſt, nota ſtupro Helenæ, & Salamis excidio

dio classis Persicæ notior. Circa Peloponneson etiam nunc in Ægæo Pityusa, & Ægina Epidaurico littori proxima, Trœzenio Calauria inter ignobiles, aliâs letho Demosthenis nobilis. In Myrtoo Cythera contra Maleam. Oenusa & Theganusa contra Acritam. In Jonio Prote, Hyria, Cephalenia, Neritos, Same, Zacynthos, Dulichium: & inter non ignobiles, Ulyssis nomine Ithaca maximè illustris. In Epiro Echinades, & Strophades, olim Plotæ. Contra Ambracium sinum Leucadia, & vicina Adriatico mari Corcyra: hæ Thracum Graiorumque terris objacent. At interius Melos, Oliaros, Ægilia, Cothon, Ios, Thia, Thera, Gyaros, Hippuris, Donysa, Cia, Icos, Chalcia, Icaria, Cinara, Nisyros, Lebynthos, Calymnia, Syme. Hæ, quia dispersæ sunt, Sporades. Ab eis Cythnos, Siphnos, Seriphos, Rhene, Paros, Syros, Tenos, Myconos, Naxos, Delos, Andros: quia in orbem jacent, Cyclades dictæ sunt. Super eas jam in medio mari, ingens & centum quondam urbibus habitata Crete, ad orientem promuntorium Samonium, ad occidentem Κριὸς μέτωπον immittit: nisi major esset, Cypri similis: multis famigerata fabulis, adventu Europæ, Pasiphaes & Ariadnæ amoribus, Minotauri feritate fatoque, Dædali operibus & fuga, Tali statione atque morte: maximè tamen eo, quod ibi sepulti Jovis penè clarum vestigium sepulcrum est, cui nomen ejus insculptum esse accolæ ostendunt. Urbium notissimæ, Gnosos, Gortyna, Lyctos, Lycastos, Holopyxos, Panacra, Cydonia, Marathusa, Dictynna. Inter colles, quod ibi nutritum Jovem accepimus, fama Idæi montis excellit. Juxta est Astypalæa, Naumachos, Zephyre, Chryse, Gaudos, & quas Musagoros numero tres, uno tamen vocabulo appellant: atque unde Carpathio mari cognomen est, Carpathos. In Adria Apsoros, Dyscelados, Apsyrtis, Issa, Pityia, Hydria, Electrides, nigra Corcyra, Tragurium, Diomedia, Æstria, Sason, atque ut Alexandriæ, ita Brundusio adjacens Pharos. Sicilia (ut ferunt) aliquando continens, & agro Brutio annexa:

annexa: poſt freto maris Siculi abſciſſa eſt. Id anguſtum & anceps alterno curſu modò in Thuſcum, modò in Ionium pelagus perfluit, atrox, ſævum, & Scyllæ Charybdiſque ſævis nominibus inclytum. Scylla ſaxum eſt, Charybdis mare, utrunque noxium appulſis: ipſa ingens & tribus promuntoriis in diverſa procurrens, Græcæ literæ imaginem, quæ Delta dicitur, efficit. Pachynum vocatur quod Græciam ſpectat: Lilybæum, quod in Africam: Pelorias, quod in Italiam vergens Scyllæ adverſum eſt: cauſa nominis Pelorus, gubernator ab Annibale ibidem conditus: quem idem vir profugus ex Africa, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur continua eſſe littora, & non pervium pelagus, proditum ſe arbitratus occiderat. Ab eo ad Pachynum ora quæ extenditur Ionium mare attingens, hæc fert illuſtria, Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas, & in iis mirabilem Arethuſam. Fons eſt in quo viſuntur jacta in Alpheum amnem, ut diximus, Peloponneſiaco littori infuſum: unde ille creditur non ſe conſociare pelago, ſed ſubter maria terraſque depreſſus, huc agere alveum, atque hîc ſe rurſus extollere. Inter Pachynum & Lilybæum Acragas eſt, Heraclea, & Thermæ. Inter Lilybæum & Pelorida Panormus & Himera. Interius vero Leontini, Centuripinum, & Hybla, aliæque complures. Famam habet ob Cereris templum Enna. Præcipui Montium Eryx maximè memoratus ob delubrum Veneris ab Æneа conditum: & Ætna quæ Cyclopas olim tulit, nunc aſſiduis ignibus flagrat. De amnibus Himera referendus, quia in media admodum ortus, in diverſa decurrit, ſcindenſque eam utrinque, alio ore in Libycum, alio in Thuſcum mare devenit. Circa Siciliam in Siculo freto eſt Æææ, quam Calypſo habitaſſe dicitur. Africam verſus Gaulos, Melita, Coſura: propius Italiam Galata, & illæ ſeptem, quas Æoli appellant, Oſteodes, Lipara, Heraclea, Didyme, Phœnicuſa, ac ſicut Ætna perpetuo flagrantes igne Hiera & Strongyle. Sed Pithecuſa,

cuſa, Leucothea, Ænaria, Sinonia, Capreæ, Prochyta, Pontiæ, Pandateria, Phitonia, Palmaria, Italico lateri, citra Tyberina oſtia objacent. Ultra aliquot ſunt parvæ, Dianium, Igilium, Carbania, Urgo, Ilua, Capraria. Duæ grandes, fretoque diviſæ Corſica & Sardinia, quarum Corſica Etruſco littori propior inter latera tenuis & longa, præterquam ubi Aleria & Marianæ coloniæ ſunt, à barbaris colitur. Sardinia Africum pelagus attingens, niſi quod in occidentem quam in orientem anguſtius ſpectat, par & quadrata undique, & nuſquam non aliquanto ſpatioſior quam ubi latiſſima eſt Corſica. Cæterum fertilis, & ſoli quam cœli melioris: atque ut fœcunda, ita penè peſtilens. In ea antiquiſſimi populorum ſunt Ilienſes. Urbium antiquiſſimæ, Calaris & Sulchi. At in Gallia, quas referre conveniat, ſolæ ſunt Stœchades, ab ora Ligurum ad Maſſiliam uſque diſperſæ. Baleares in Hiſpania contra Tarraconenſia littora ſitæ, non longè inter ſe diſtant, & ex ſpatio ſuo cognominibus acceptis, majores minoreſque perhibentur. Caſtella ſunt in minoribus, Iamno & Mago: in majoribus, Palma & Pollentia coloniæ. Ebuſos è regione promuntorii quod in Sucronenſi ſinu Ferrariam vocant, eodem nomine urbem habet, frumentis tantummodo fœcunda, at alia largior, & omnium animalium quæ nocent adeo expers, ut nec ea quidem quæ de agreſtibus mitia fiunt, aut generet, aut, ſi invecta ſunt, ſuſtineat. Contra eſt Colubraria, cujus meminiſſe ſuccurrit, quod cum ſcateat multo ac malefico genere ſerpentum, & ſit ideo inhabitabilis, tamen ingreſſis eam, intra id ſpatium quod Ebuſitana humo circumſignaverunt, ſine pernicie rata eſt, iiſdem illis ſerpentibus qui ſolent obvios appetere, aſpectum ejus pulveris, aliud velut virus procul & cum pavore fugientibus.

POM-

POMPONII MELÆ DE SITV ORBIS

LIBER III.

CAP. I.

HISPANIÆ ORA EXTERIOR.

DIcta est ora nostri maris: dictæ insulæ quas amplectitur: restat ille circuitus, quem (ut initio diximus) cingit Oceanus, ingens & infinitum pelagus, & magnis æstibus concitum (ita enim motus ejus appellant) modò inundat campos, modò latè nudat ac refugit, non aliò aliòque in vicem, neque alternis accessibus nunc in hos nunc in illos impetu versum: sed ubi in omnia littora, quamvis diversa, terrarum insularumque ex medio pariter effusum est, rursus ab illis colligitur in medium, & in semetipsum redit, tanta vi semper immissum, ut vasta etiam flumina retroagat, & aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat. Neque adhuc satis cognitum est anhelitúne suo id mundus efficiat, retractamque cum spiritu regerat undam undique, si (ut doctioribus placet) unum animal est: an sint depressi aliqui specus, quo reciprocata maria resident, atque inde se rursus exuberantia attollant: an luna causas tantis meatibus præbeat. Ad ortus certè ejus occasusque variantur: neque eodem assiduè tempore, sed ut illa surgit ac demergitur, ita recedere atque adventare comperimus. Huc egressos, sequentesque ea quæ exeuntibus dextra sunt, æquor Atlanticum & ora Bæticæ frontis excipit, quæ nisi quod semel iterumque paululum in semet abducitur, usque ad flumen Anam penè recta est. Turduli & Bastuli habitant. In proximo sinu portus est quem Gaditanum, & lucus

quem

quem Oleaſtrum appellant. Tum caſtellum Ebora in littore, & procul à littore Aſta colonia : extra Junonis ara templumque eſt. In ipſo mari munimentum Cæpionis, ſcopulo magis quam inſulæ impoſitum. Bætis ex Tarraconenſi regione demiſſus, per hanc fere mediam diu, ſicut naſcitur, uno amne decurrit : poſt ubi non longè à mari grandem lacum facit, quaſi ex uno fonte geminus exoritur : quantuſque ſimplici alveo venerat, tantus ſingulis effluit. Tum ſinus alter uſque ad finem provinciæ inflectitur, eumque parva oppida, Olintigi, Onoba, Læpa, contingunt. At Luſitania trans Anam, quà mare Atlanticum ſpectat, primum ingenti impetu in altum abit, deinde reſiſtit, ac ſe magis etiam quam Bætica abducit : quà prominet, bis in ſemet recepto mari, in tria promuntoria diſpergitur. Anæ proximum, quia lata ſede procurrens, paulatim ſe ac ſua latera faſtigat, Cuneus ager dicitur : ſequens, Sacrum vocant : Magnum, quod ulterius eſt. In Cuneo ſunt, Mirtylis, Balſa, Oſſonoba. In Sacro, Lacobriga, & Portus Annibalis. In magno, Ebora. Sinus interſunt : & eſt in proximo Salacia : in altero, Ulyſſippo, & Tagi oſtium, amnis aurum gemmaſque generantis. Ab iis promuntoriis ad illam partem quæ receſſit, ingens flexus aperitur. In eoque ſunt Turduli veteres, Turdulorumque oppida : amnes autem, Monda in medium ferè ultimi promuntorii latus effluens, & radices ejuſdem alluens, Durius. Frons illa aliquandiu rectam ripam habet, deinde modico flexu accepto, mox paulum eminet : tum reducta iterum iterumque, recto margine jacens, ad promuntorium quod Celticum vocamus, extenditur. Totam Celtici colunt, ſed à Durio ad flexum Grovii : fluuntque per eos, Avo, Celadus, Nebis, Minius, & cui oblivionis cognomen eſt Limia. Flexus ipſe Lambriacam urbem amplexus recipit fluvios, Læron & Ullam. Partem quæ prominet, Præſamarci habitant : perque eos Tamaris & Sars, flumina non longè orta decurrunt : Tamaris, ſecundum Ebora portum : Sars, juxta turrem Auguſti titu-

titulo memorabilem. Cætera ſuper Tamarici Neriique incolunt in eo tractu ultimi. Hactenus enim ad occidentem verſa littora pertinent: deinde ad ſeptentriones toto latere terra convertitur à Celtico promuntorio ad Scythicum uſque. Hinc perpetua ejus ora, niſi ubi modici receſſus ac parva promuntoria ſunt, ad Cantabros penè recta eſt. In ea primum Artabri ſunt, etiamnum Celticæ gentis: deinde Aſtures. In Artabris ſinus ore anguſto admixtum mare non anguſto ambitu excipiens, Abobricam urbem & quatuor amnium oſtia incingit. Duo, etiam inter accolentes, ignobilia ſunt: per alia duo Mearus exit, & Ivia. In Aſturum littore Nœga eſt oppidum: & tres aræ quas Seſtianas vocant, in peninſula ſedent, & ſunt Auguſti nomine ſacræ, illuſtrantque terras ante ignobiles. At ab eo flumine quod Saliam vocant, incipiunt oræ paulatim recedere, & latæ adhuc Hiſpaniæ magis magiſque ſpatia contrahere, uſque adeo ſemet & terras anguſtantibus, ut earum ſpatium inter duo maria dimidio minus ſit quà Galliam tangunt, quam ubi ad occidentem littus exporrigunt. Tractum Cantabri & Varduli tenent. Cantabrorum aliquot populi amneſque ſunt, ſed quorum nomina noſtro ore concipi nequeant. Per eoſdem & Salenos Saurium, per Autrigones & Origeviones quoſdam Neſua deſcendit: Deva Tritium Tobolicum attingit: deinde Iturriſſam & Eaſonem Magrada. Varduli una gens, hinc ad Pyrenæi jugi promuntorium pertinens, claudit Hiſpanias.

CAP. II.

GALLIÆ ORA EXTERIOR.

SEquitur Galliæ latus alterum, cujus ora primò nihil progreſſa in altum, mox tantundem penè in pelagus excedens, quantum retro Hiſpania abſceſſerat, Cantabricis fit adverſa terris, & grandi circuitu amflexa, ad occidentem littus advertit. Tunc ad ſeptentriones converſa, iterum longo rectoque tractu

ad ripas Rheni amnis expanditur. Terra eſt frumenti præcipuè & pabuli ferax, & amœna lucis immanibus. Quicquid ex ſatis, frigoris impatiens eſt. Ager & ubique alit, & ſalubris, & noxio genere animalium minimè frequens. Gentes ſuperbæ, ſuperſtitioſæ, aliquando etiam immanes adeo, ut hominem optimam & gratiſſimam diis victimam cæderent. Manent veſtigia feritatis jam abolitæ, atque ut ab ultimis cædibus temperant, ita nihilominus ubi devotos altaribus admovêre, delibant. Habent tamen & facundiam ſuam, magiſtroſque ſapientiæ Druidas. Hi terræ mundique magnitudinem & formam, motus cœli ac ſyderum, ac quid Dii velint, ſcire profitentur. Docent multa nobiliſſimos gentis clam & diu vicenis annis in ſpecu, aut in abditis ſaltibus. Unum ex iis quæ præcipiunt, in vulgus effluxit, videlicet ut forent ad bella meliores, æternas eſſe animas, vitamque alteram ad manes. Itaque cum mortuis cremant ac defodiunt, apta viventibus olim. Negotiorum ratio etiam & exactio crediti deferebatur ad inferos: erantq; qui ſe in rogos ſuorum, velut unà victuri, libenter immitterent. Regio quam incolunt omnis, comata Gallia. Populorum tria ſumma nomina ſunt, terminanturque fluviis ingentibus. Nam à Pyrenæo ad Garumnam, Aquitania: ab eo ad Sequanam, Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ. Aquitanorum clariſſimi ſunt, Auſci: Celtarum, Ædui: Belgarum, Treveri: urbeſque opulentiſſimæ, in Treveris Auguſta, in Æduis Auguſtodunum: in Auſcis Climberrum. Garumna ex Pyrenæo monte delapſus, niſi cum hyberno imbre aut ſolutis nivibus intumuit, diu vadoſus & vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani exæſtuantis acceſſibus adauctus eſt, iſdemque retro remeantibus ſuas illiuſque aquas agit, aliquantum plenior, & quantò magis procedit, eò latior fit: ad poſtremum magni freti ſimilis: nec majora tantum navigia tolerat, verum etiam more pelagi fævientis exurgens, jactat navigantes atrociter, utique ſi aliò ventus, aliò unda præcipitat. In eo eſt inſula Antros nomine, quam

pendere

pendere & attolli aquis increſcentibus ideo incolæ exiſtimant, quia cum videantur editiora quîs objacet: ubi ſe fluctus implevit, illa operit, hæc ut prius tantum ambitur: & quod ea quibus ante ripæ colleſque ne cernerentur obſtiterant, tunc velut ex loco ſuperiore perſpicua ſunt. A Garumnæ exitu latus illud incipit terræ procurrentis in pelagus, & ora Cantabricis adverſa littoribus, aliis populis media ejus habitantibus, ab Santonis ad Oſismios uſque deflexa. Ab illis enim iterum ad ſeptentriones frons littorum reſpicit, pertinetque ad ultimos Gallicarum gentium Morinos, nec portu quem Geſoriacum vocant, quicquam habet notius. Rhenus ab Alpibus decidens, prope à capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium. Mox diu ſolidus, & certo alveo lapſus, haud procul à mari huc & illud diſpergitur, ſed ad ſiniſtrum amnis etiam tum & donec effluat Rhenus, ad dextram primo anguſtus & ſui ſimilis, poſt ripis longè & latè recedentibus, jam non amnis ſed ingens lacus, ubi campos implevit, Flevo dicitur: ejuſdemque nominis inſulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluvius emittitur.

CAP. III.

GERMANIA.

GErmania hinc ripis ejus uſque ad Alpes, à meridie ipſis Alpibus: ab oriente Sarmaticarum confinio gentium, quà ſeptentrionem ſpectat, Oceanico littore obducta eſt. Qui habitant, immanes ſunt animis atque corporibus, & ad inſitam feritatem vaſtè utraque exercent, bellando animos, corpora adſuetudine laborum. Maximo frigore nudi agunt, antequam puberes ſint: & longiſſima apud eos pueritia eſt. Viri ſagis velantur, aut libris arborum, quamvis ſæva hyeme. Nandi non patientia tantum illis, ſtudium etiam eſt. Bella cum finitimis gerunt, cauſas eorum ex libidine accerſunt: neque imperitandi prolatandique quæ poſſident (nam ne illa quidem enixè colunt) ſed ut circa ipſos

quæ jacent vaſta ſint. Jus in viribus habent, adeo ut ne latrocinii quidem pudeat, tantum hoſpitibus boni, miteſque ſupplicibus. Victu ita aſperi incultique ut cruda etiam carne veſcantur, aut recenti, aut cum rigentem in ipſis pecudum ferarumque coriis manibus pedibuſque ſubigendo renovarunt. Terra ipſa multis impedita fluminibus, multis montibus aſpera, & magna ex parte ſylvis ac paludibus invia. Paludum, Sueſia, Eſtia, & Melſiagum, maximæ. Sylvarum, Hercynia, & aliquot ſunt quæ nomen habent: ſed illa dierum ſexaginta iter occupans, ut major aliis, ita & notior. Montium altiſſimi Taunus & Rhetico: niſi quorum nomina vix eſt eloqui ore Romano. Amnium in alias gentes exeuntium, Danubius & Rhodanus: in Rhenum, Mœnis & Lupia: in Oceanum, Amiſius, Viſurgis & Albis clariſſimi. Super Albin Codanus ingens ſinus magnis parviſque inſulis refertus eſt. Hac re mare quod gremio littorum accipitur, nuſquam latè patet, nec uſquam mari ſimile, verum aquis paſſim iuterfluentibus ac ſæpè tranſgreſſis, vagum atque diffuſum facie amnium ſpargitur: quà littora attingit, ripis contentum inſularum non longè diſtantibus, & ubique penè tantundem, ut anguſtum & par freto, curvanſque ſubinde ſe, longo ſupercilio inflexum eſt. In eo ſunt Cimbri & Teutoni: ultra, ultimi Germaniæ Hermones.

CAP. IV.

SARMATIA.

SArmatia intus quam ad mare latior, ab iis quæ ſequuntur, Viſula amne diſcreta, quà retro abit uſque ad Iſtrum flumen immittitur. Gens habitu armiſque Parthicæ proxima: verum ut cœli aſperioris, ita ingenii. Non ſe urbibus tenet, & ne ſtatis quidem ſedibus. Ut invitavêre pabula, ut cedens & ſequens hoſtis exigit, ita res opeſque ſecum trahens, ſemper caſtra habitat: bellatrix, libera, indomita, & uſque eo immanis atque atrox,

ut

ut fœminæ etiam cum viris bella ineant. Atque ut habiles sint, natis statim dextra aduritur mamma. Inde expedita in ictus manus quæ exeritur, virile fit pectus. Arcus tendere, equitare, venari, puellaria pensa sunt: ferire hostem, adultarum stipendium est: adeo ut non percussisse, pro flagitio habeatur, sitque eis pœnæ virginitas.

CAP. V.

SCYTHIA.

IN de Asiæ confinia, nisi ubi perpetuæ nives sedent, & intolerabilis rigor. Scythici populi incolunt, ferè omnes etiam in unum Sacæ appellati. In Asiatico littore primi Hyperborei super Aquilonem Rhipæosque montes sub ipso syderum cardine jacent: ubi sol non quotidie, ut nobis, sed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: & ideo sex mensibus dies, & totidem aliis nox usque continua est. Terra augusta, aprica, per se fertilis. Cultores justissimi, & diutius quam ulli mortalium & beatius vivunt. Quippe festo semper otio læti non bella novêre, non jurgia: sacris operati, maximè Apollinis: quorum primitias Delon misisse initio per virgines suas, deinde per populos, subinde tradentes ulterioribus, moremq; quamdiu, & donec vitio gentium temeratus est, servasse referuntur. Habitant lucos sylvasque, & ubi eos vivendi satietas magis quam tædium cepit, hilares redimiti sertis semetipsi in pelagus ex certa rupe præcipites dant. Id eis funus eximium est. Mare Caspium ut angusto, ita longo etiam freto primum terras, quasi fluvius, irrumpit: atque ubi recto alveo influxit, in tres sinus diffunditur. Contra os ipsum in Hyrcanum, ad sinistram in Scythicum, ad dextram in eum quem proprie & totius nomine Caspium appellant. Omne atrox, sævum, sinè portubus, procellis undique expositum: ac belluis magis quam cætera refertum, & ideo minus navigabile. Ad introcuntium dextram Scythæ Nomades freti littoribus insident. Intus

ſunt ad Caſpium ſinum Caſpii, & Amazones, ſed quas Sauromatidas appellant: ad Hyrcanum, Albani, & Moſchi, & Hyrcani: in Scythico, Amardi & Pæſicæ, & jam ad fretum Derbices. Multi in eo ſinu magni parvique amnes fluunt: ſed qui famam habent, ex Cerauniis montibus uno alveo deſcendit, duobus exit in Caſpium Rha. Araxes Tauri latere demiſſus, quoad campos Armeniæ ſecat, labitur placidus & ſilens, neque in utram partem eat, quanquam intuearis, manifeſtus: cum in aſperiora devenit, hinc atque illinc rupibus preſſus, & quanto anguſtior, tanto magis pernix, frangit ſe ſubinde ad oppoſita cautium. Atque ob id ingenti cum murmure ſonanſque devolvitur adeò citus, ut quà ex præcipiti in ſubjecta caſurus eſt, non declinet ſtatim undam, ſed ultra quam canalem habet, evehat, plus jugeri ſpatio ſublimis, & aquis pendentibus ſemetipſe ſine alveo ferens: deinde ubi incurvus arcuatoque amne deſcendit, fit tranquillus, iterumque per campos tacitus & vix fluens in id littus elabitur. Cyrus & Cambyſes ex radicibus Coraxici montis vicinis fontibus editi, & in diverſa abeunt, perque Iberas & Hyrcanos diu & multum diſtantibus alveis defluunt: poſt non longè à mari eodem lacu accepti, in Hyrcanum ſinum uno ore perveniunt. Iaxartes & Oxos per deſerta Scythiæ ex Sogdianorum regionibus in Scythicum exeunt; ille ſuo fonte grandis, hic incurſu aliorum grandior, & aliquandiu ad occaſum ab oriente currens, juxta Dahas primum inflectitur: curſuque ad ſeptentrionem converſo, inter Amardos & Pæſicas os aperit. Sylvæ aliaque dira animalia, verum & Tigres ferunt, utique Hyrcania. Sævum ferarum genus & uſque eo pernix, ut illis longè quoque progreſſum equitem conſequi, nec tantum ſemel, ſed aliquoties etiam curſu unde cœperit ſubinde repetito, ſolitum & facile ſit. Cauſa ex eo eſt, quod ubi ille interceptos earum catulos citus cœpit avehere, rabiem appropinquantium fruſtraturus, aſtu unum de pluribus omiſit: hæ projectum excipiunt, & ad cunabula ſua referunt: rurſumque

& sæpius remeant, atque idem efficiunt, donec ad frequentiora, quam adire audeant, profugus raptor evadat. Ultra Caspium sinum quidnam esset, ambiguum aliquandiu fuit: idemne Oceanus, an tellus infesta frigoribus, sine ambitu ac sine fine projecta. Sed præter physicos, Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior autor, ita certior; testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat: Cum Galliis Proconsule præesset, Indos quosdam à rege Bætorum dono sibi datos: unde in eas terras devenissent requirendo, cognosse vi tempestatum ex Indicis æquoribus abreptos, emensosque quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiisse. Restat ergo pelagus; sed reliqua lateris ejusdem assiduo gelu durantur, & ideo deserta sunt.

CAP. VI.

HISPANIÆ EXTERIORIS ET SEPTENTRIONALIS OCEANI INSULÆ.

HIs oris quas angulo Bæticæ hucusque perstrinximus, multæ ignobiles insulæ & sine nominibus etiam adjacent: sed earum quas præterire non libeat, Gades fretum attingit, eaque à continenti angusto spatio, & veluti flumine abscissa, quà terris propior est, penè rectam ripam agit: quà Oceanum spectat, duobus promuntoriis evecta in altum, medium litus abducit, & fert in altero cornu ejusdem nominis urbem opulentam, in altero templum Ægyptii Herculis, conditoribus, religione, vetustate, opibus illustre. Tyrii condidêre: cur sanctum sit ossa ejus ibi sita efficiunt: annorum queis manet, ab Iliaca tempestate principia sunt: opes tempus aluit. In Lusitania Erythia, quam Geryone habitatam accepimus, aliæque sine certis nominibus: adeo agri fertiles, ut cum semel sata frumenta sint, subinde recidivis seminibus segetem novantibus, septem minimum, interim plures etiam

etiam meſſes ferant. In Celticis aliquot ſunt, quas, quia plumbo abundant, uno omnes nomine Caſſiterides appellant. Sena in Britannico mari Oſiſmicis adverſa littoribus, Gallici numinis oraculo inſignis eſt. Cujus antiſtites perpetua virginitate ſanctæ, numero novem eſſe traduntur: Barrigenas vocant, putantque ingeniis ſingularibus præditas, maria ac ventos concitare carminibus, ſeque in quæ velint animalia vertere, ſanare quæ apud alios inſanabilia ſunt, ſcire ventura & prædicare: ſed non niſi deditas navigantibus, & in id tantum ut ſe conſulerent profectis. Britannia qualis ſit, qualeſque progeneret, mox certiora & magis explorata dicentur. Quippe tamdiu clauſam aperit ecce principum maximus, nec indomitarum modò ante ſe, verum ignotarum quoque gentium victor, qui propriarum rerum fidem ut bello affectavit, ita triumpho declaraturus portat. Cæterum ut adhuc habuimus, inter ſeptentrionem occidentemque projecta, grandi angulo Rheni oſtia proſpicit, deinde obliqua retro latera abſtrahit, altero Galliam, altero Germaniam ſpectans: tum rurſus perpetuo margine directi littoris ab tergo abducta, iterum ſe in diverſos angulos cuneat triquetra, & Siciliæ maximè ſimilis, plana, ingens, fœcunda, verum iis quæ pecora quam homines benignius alant. Fert nemora, lacus ac prægrandia flumina, alternis motibus modò in pelagus, modò retro fluentia, & quædam gemmas margaritaſque generantia. Fert populos regeſque populorum: ſed ſunt inculti omnes, atque ut longius à continenti abſunt, ita aliarum opum ignari magis, tantum pecore ac finibus dites, incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infecti. Cauſas autem & bella contrahunt, ac ſe frequenter invicem infeſtant, maximè imperitandi cupidine, ſtudioque ea prolatandi quæ poſſident. Dimicant non equitatu modò aut pedite, verum & bigis & curribus, Gallicè armati: covinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur. Supra Britanniam Iuverna eſt, penè par ſpatio, ſed utrinque æquali tractu littorum oblonga,

cœli

cœli ad maturanda ſemina iniqui: verum adeo luxurioſa herbis non lætis modò ſed etiam dulcibus, ut ſe exigua parte diei pecora impleant,& niſi pabulo prohibeantur, diutius paſta diſſiliant. Cultores ejus inconditi ſunt, & omnium virtutum ignari. Triginta ſunt Orcades anguſtis inter ſe diductæ ſpatiis. Septem Ædodæ. Contra Germaniam Vecta, in illo ſinu quem Codanum diximus. Ex iis Scandinovia, quam adhuc Teutoni tenent, ut magnitudine alias,ita fœcunditate anteſtat. Quæ Sarmatis adverſa ſunt, ob alternos acceſſus receſſuſque pelagi, & quod ſpatia queis diſtant, modò operiuntur undis, modò nuda ſunt, aliàs inſulæ videntur, aliàs una & continens terra. In his eſſe Oæonas, qui ovis avium paluſtrium & avenis tantum alantur: eſſe equinis pedibus Hippopodas, & Panotos,quibus magnæ aures,& ad ambiendum corpus omne patulæ, nudis alioqui pro veſte ſint, præterquam quod fabulis traditur, autores etiam quos ſequi non pigeat, invenio. Thule Belgarum littori oppoſita eſt, Graiis & noſtris celebrata carminibus. In ea quod ibi ſol haut longè occaſurus exurgit,breves utique noctes ſunt, ſed per hyemem ſicut aliubi obſcuræ, æſtate lucidæ, quod per id tempus jam ſe altius evehens, quanquam ipſe non cernatur, vicino tamen ſplendore proxima illuſtrat: per ſolſtitium vero nullæ, quod tum jam manifeſtior non fulgorem modò, ſed ſui quoque partem maximam oſtentat. Talca in Caſpio mari ſine cultu fertilis, omni fruge ac fructibus abundans: ſed vicini populi quæ gignuntur attingere, nefas & pro ſacrilegio habent, Diis parata exiſtimantes, Diiſque ſervanda. Aliquot & illis oris quas deſertas diximus, æquè deſertæ adjacent, quas ſine propriis nominibus Scythicas vocant.

CAP. VII.

Oceanus Eous, et India.

AB iis in Eoum mare curſus inflectitur, inque oram terræ ſpectantis orientem. Pertinet hæc à Scythico promun-

torio ad Colida. Prima omnis invia : deinde ob immanitatem habitantium inculta. Scythæ ſunt Androphagi & Sacæ , diſtincti regione, quia feris ſcatet, inhabitabili. Vaſta deinde iterum loca belluæ infeſtant , uſque ad montem mari imminentem , nomine Tabin. Longè ab eo Taurus attollitur. Seres interſunt , genus plenum juſtitiæ , ex commercio , quod rebus in ſolitudine relictis abſens peragit,notiſſimum. India non Eoo tantum appoſita pelago , ſed & ei quod ad meridiem ſpectans Indicum diximus , & hinc Tauri jugis , ab occidente Indo finita , tantum ſpatium littoris occupat , quantum per quadraginta dies noctesque velificantibus curſus eſt : ita multum à noſtris abducta regionibus, ut in aliqua parte ejus neuter ſeptentrio appareat , aliterque quam in aliis oris,umbræ rerum ad meridiem jaceant. Cæterum fertilis , & vario genere hominum aliorumque animalium ſcatet. Alit formicas non minus maximas canibus : quas more Gryphorum aurum penitus egeſtum cum ſumma pernicie attingentium cuſtodire commemorant. Immanes & ſerpentes , ut qui elephantes morſu atque ambitu corporis conficiant. Tam pinguis alicubi & tam feracis ſoli , ut in ea mella frondibus defluant, lanas ſylvæ ferant , arundinum fiſſa internodia, veluti navia, binos & quædam ternos etiam vehant. Cultorum habitus moreſque diſſimiles. Lino alii veſtiuntur, aut lanis quas diximus, alii ferarum aviumque pellibus : pars nudi agunt , pars tantum obſcœna velati. Alii humiles parvique , alii ita proceri & corpore ingentes, ut elephantis etiam, & ibi maximis , ſicut nos equis, facilè atque habiliter utantur. Quidam nullum animal occidere , nulla carne veſci optimum exiſtimant. Quoſdam tantum piſces alunt. Quidam proximos parenteſque , priuſquam annis aut ægritudine in maciem eant , velut hoſtias cædunt : cæſorumque viſceribus epulari fas & maximè pium eſt. At ubi ſenectus aut morbus inceſſit , procul à cæteris abeunt,mortemque in ſolitudine nihil anxii expectant. Prudentiores eis,quibus ars ſtudiumque ſapien-

sapientiæ contingit: non expectant eam, sed ingerendo semet ignibus, læti & cum gloria accersunt. Urbium quas incolunt (sunt autem plurimæ) Nysa est clarissima & maxima: montium Meros, Jovi sacer. Famam hinc præcipuam habent, quod in illa genitum, in hujus specu Liberum patrem arbitrantur esse nutritum: unde Græcis autoribus, ut femori Jovis insutum dicerent, aut materia ingessit, aut error. Oras tenent ab Indo ad Gangem Palibotri, à Gange ad Colida (nisi ubi magis quam ut habitetur exæstuat) atræ gentes, & quodammodo Æthiopes. A Colide ad Cudum recta sunt littora, nudique populi, & marinis opibus affatim dites. Tamos promuntorium est quod Taurus attollit. Colis alterius partis angulus, initiumque lateris ad meridiem versi. Ganges & Indus amnes, ille multis fontibus in Hemodo Indiæ monte conceptus, simul unum alveum fecit, fit omnium maximus, & alicubi latius, quando angustissimè fluit, decem millia passuum patens, in septem ora dispergitur: Indus ex monte Paropamiso exortus, & alia quidem flumina admittit: sed clarissima, Cophena, Acesinem, Hydaspem: conceptamque pluribus alveis undam lato spatio trahit. Hinc penè Gangem magnitudine exæquat. Post ubi aliquot sæpè magnis flexibus cinxit jugum, ingens iterum, rectus solidusque descendit: donec ad lævam dextramque se diducens, duobus ostiis longè distantibus exeat. Ad Tamum insula est Chryse, ad Gangem Argyre. Altera aurei soli (ita veteres tradidêre) altera argentei: atque ita, ut maximè videtur, aut ex re nomen, aut ex vocabulo ficta fabula est. Taprobane, aut grandis admodum insula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur: sed quia habitatur, nec quisquam circum measse traditur, prope verum est. Contra Indi ostia, illa sunt quæ vocant Solis, adeo inhabitabilia ut ingressos vis circumfusi aëris exanimet confestim: & inter ipsa ostia Patalene. Regio ob æstus intolerabilis, alicubi cultoribus egens, inde ad principia Rubri maris pertinet. Ipsa invia

atque deserta; humus cineri magis fit quam pulveri similis. Ideoque per eam rara & non grandia flumina emanant, quorum Tuberonem & Arusacem notissima accepimus.

CAP. VIII.

MARE RUBRUM, AC UTERQUE HUJUS SINUS PERSICUS ET ARABICUS.

RUbrum mare Græci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Erythras regnavit, Ἐρυθρὰν θάλασσαν appellant: procellosum, asperum, profundum, & magnorum animalium magis quam cætera capax. Primò recedentes oras æqualiter impellit: & ut non intret interius, aliquantum patens sinus arcuat. Sed quas ripas inflexerat, bis irrumpit: duosque iterum sinus aperit. Persicus vocatur dictis regionibus propior; Arabicus ulterior. Persicus, quà mare accipit, utrinque rectis lateribus grande ostium quasi cervice complectitur: deinde terris in omnem partem vastè & æqua portione cedentibus, magno littorum orbe pelagus incingens, reddit formam capitis humani. Arabici & os arctius & latitudo minor est, major aliquanto recessus, & multo magis longa latera. Init penitus, introrsusque, dum Ægyptum penè & montem Arabiæ Casium attingit, quodam fastigio minus ac minus latus, & quò magis penetrat angustior. Ab iis, quæ diximus ad sinum Persicum (nisi ubi Chelonophagi morantur) deserta sunt. In ipso Carmani navigantium dextra positi, sine veste ac fruge, sine pecore ac sedibus, piscium cute se velant, carne vescuntur, præter capita toto corpore hirsuti. Interiora Gedrosi, dehinc Persæ habitant. Sabis per Carmanos, sub Pasargadis Coros effluunt. In parte quæ pelagi ostio adversa est, Babyloniorum fines Chaldæorumque sunt, & duo clari amnes, Tigris Persidi propior, ulterior Euphrates. Tigris ut natus est, ita descendens in littora permeat. Euphrates, immani ore aperto, non exit tan-

tantum unde oritur, ſed & vaſtè quoque decidit. Nec ſecat continuò agros, ſed latè diffuſus in ſtagna, diuque ſedentibus aquis & ſine alveo patulis piger, poſt ubi marginem rupit, verè fluvius eſt, acceptiſque ripis celer & fremens, per Armenios & Cappadocas occidentem petit: ni Taurus obſtet, in noſtra maria venturus. Inde ad meridiem avertitur, & primum Syros, tum Arabas ingreſſus, non perdurat in pelagus, verum ingens modò & navigabilis, inde tenuis rivus, deſpectus emoritur, & nuſquam manifeſto exitu effluit, ut alii amnes, ſed deficit. Alterum latus ambit plaga quæ inter utrumque pelagus excurrit. Arabia dicitur, cognomen Eudæmon, anguſta, verum cinnami & thuris aliorumque odorum maximè ferax. Majorem Sabæi tenent partem, oſtio proximam & Carmanis contrariam Macæ. Frontem quæ inter oſtia oſtenditur, ſylvæ cauteſque exaſperant. Aliquot ſunt in medio inſulæ ſitæ. Ogyris, quod in ea Erythræ regis monumentum eſt, magis clara quam cæteræ. Alterum ſinum undique Arabes incingunt. Ab ea parte quæ introeuntibus dextra eſt, urbes ſunt, Cane, & Arabia, & Gandamus: in altera ab intimo angulo prima, Beronice, inter Heroopoliticum & Strobilum. Deinde inter promuntorium Aënnum & Coloba, Philoteris & Ptolemaïs. Ultra Arſinoë, & alia Beronice. Tum ſylva quæ hebenum odoreſque generat, & manu factus amnis, ideoque referendus, quod ex Nili alveo dioryge adductus. Extra ſinum, verùmtamen in flexu etiamnum modico Rubri maris, pars beſtiis infeſta, ideoque deſerta eſt: partem Panchæi habitant, quos ex facto, quia ſerpentibus veſcuntur, Ophiophagos vocant. Fuere interius Pygmæi, minutum genus, & quod pro ſatis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt multa volucrum, multa ſerpentum genera. De ſerpentibus memorandi maximè quos parvos admodum, & veneni præſentis, certo anni tempore ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes Ægyptum tendere, atque in ipſo introitu fi-

nium, ab avibus quas Ibidas appellant, adverſo agmine excipi pugnaque confici traditum eſt. De volucribus præcipuè referenda Phœnix, ſemper unica. Non enim coitu concipitur, partuve generatur: ſed ubi quingentorum annorum ævo perpetua duravit, ſuper exaggeratam variis odoribus ſtruem ſibi ipſa incubat, ſolviturque: deinde putreſcentium membrorum tabe concreſcens, ipſa ſe concipit, atque ex ſe rurſus enaſcitur. Cum adolevit, oſſa priſtini corporis incluſa myrrha Ægyptum exportat, atque in urbem quam Solis appellant, fragrantibus archiobuſtis inferens ſeſe memorando funere conſecrat. Ipſum promuntorium quo id mare clauditur, à Cerauniis ſaltibus invium eſt.

CAP. IX.

ÆTHIOPIA.

ÆThiopes ultra. Sedem Meroën habent, terram quam Nilus primo ambitu amplexus inſulam facit. Pars, quia vitæ ſpatium dimidio ferè quam nos longius agunt, Macrobii: pars, quia ex Ægypto advenêre, dicti Automolœ: pulchri forma, æqui corporis, parumque venerati opes, aliis veluti optimarum virtutum. In illis mos eſt, cui potiſſimum pareant, ſpecie ac viribus legere. Apud hos plus auri quam æris eſt: ideo quod minus eſt, pretioſius cenſent. Ære exornantur, auro vincula ſontium fabricant. Eſt locus apparatis epulis ſemper refertus: & quia ut libet veſci volentibus licet, ἡλίου τράπεζαν appellant; & quæ paſſim appoſita ſunt, affirmant innaſci ſubinde divinitus. Eſt lacus quo perfuſa corpora quaſi uncta pernitent. Bibitur idem; adeo eſt liquidus, & ad ſuſtinenda quæ incidunt, aut immittuntur, infirmus, ut folia etiam proximis deciſa frondibus, non innatantia ferat, ſed peſſum penitus accipiat. Sunt & ſæviſſimæ feræ omni colore varii Lycaones, & quales accepimus, Sphinges. Sunt miræ aves cornutæ Tragopanes, & equinis auribus Pegaſi. Cæterum

oris

oris ad eurum ſequentibus nihil memorabile occurrit. Vaſta omnia, vaſtis præciſa montibus, ripæ potius ſunt quam littora. Inde ingens & ſine cultoribus tractus. Dubium aliquamdiu fuit eſſetne ultra pelagus, caperetne terra circuitum, an exhauſto fluctu ſine fine Africa ſe extenderet: verum & ſi Hanno Carthaginenſis exploratum miſſus à ſuis, cum per Oceani oſtium exiſſet, magnam partem ejus circumvectus, non ſe mare ſed commeatum defeciſſe memoratu retulerat: & Eudoxus quidam avorum noſtrorum temporibus cum Lathurum regem Alexandriæ profugeret, Arabico ſinu egreſſus, per hoc pelagus (ut Nepos affirmat) Gades uſque pervectus eſt, ideo ejus oræ notæ ſunt aliqua. Sunt autem trans ea quæ modo deſerta diximus, muti populi, & quibus pro eloquio nutus eſt: alii ſine ſono linguæ, alii ſine linguis: alii labris etiam cohærentibus, niſi quod ſub naribus etiam fiſtula eſt per quam bibere avenis, & cum inceſſit libido veſcendi, grana ſingula frugum paſſim naſcentium abſorbere dicuntur. Sunt quibus ante adventum Eudoxi adeò ignotus ignis fuit, adeoque viſus mirum in modum placuit, ut amplecti etiam flammas, & ardentia ſinu abdere, donec noceret maximè libuerit. Super eos grandis littoris flexus grandem inſulam includit, in qua tantum fœminas eſſe narrant, toto corpore hirſutas, & ſine coitu marium ſua ſponte fœcundas: adeo aſperis efferiſque moribus, ut quædam contineri ne reluctentur vix vinculis poſſint. Hoc Hanno retulit, & quia detracta occiſis coria pertulerat, fides habita eſt. Ultra hunc ſinum mons altus (ut Græci vocant) Θεῶν ὄχημα perpetuis ignibus flagrat: ultra montem viret collis longo tractu longis littoribus obductus, unde viſuntur patentes magis campi, quam ut proſpici poſſint, Panum Satyrorumque. Hinc opinio ea fidem cepit, quod cum in his nihil culti ſit, nullæ habitantium ſedes, nulla veſtigia, ſolitudo in diem vaſta, & ſilentium vaſtius, nocte crebri ignes micant, & veluti caſtra latè jacentia oſtenduntur, crepant cymbala & tympana,

pana, audiunturque tibiæ ſonantes majus humanis. Tunc rurſus Æthiopes, nec jam dites ut hi quos diximus, nec ita corporibus ſimiles, ſed minores incultique ſunt, & nomine Ἑσπερίων. In horum finibus fons eſt quem Nili eſſe aliqua credibile eſt. Nuchul ab incolis dicitur: & videri poteſt non alio nomine appellari, ſed à barbaro ore corruptus. Alit papyrum & minora quidem, ejuſdem tamen generis animalia. Aliis amnibus in Oceanum vergentibus, ſolus in mediam regionem ad orientem abit: & quonam exeat, incertum eſt. Inde colligitur, Nilum hoc fonte conceptum, actumque aliquandiu per invia, & ideo ignotum, iterum ſe ubi ad Eoa proceſſerit, oſtendere. Cæterum ſpatio quo abſconditur effici, ut hic aliò cedere, ille aliunde videatur exurgere. Catoblepas, non grandis fera, verum grande & prægrave caput ægrè ſuſtinens, atque ob id in terram plurimum ore converſa, apud hos gignitur: ob vim ſingularem magis etiam referenda, quod cum impetu morſuque nihil unquam ſæviat, oculos ejus vidiſſe mortiferum. Contra eoſdem ſunt inſulæ Gorgades, domus (ut ajunt) aliquando Gorgonum. Ipſæ terræ promuntorio cui ἑσπέρου κέρας nomen eſt, finiuntur.

CAP. X.

ATLANTICUM MARE AC HUIC ADSITA ÆTHIOPIÆ AC MAURITANIÆ PARS.

INde incipit frons illa, quæ in occidentem vergens mari Atlantico alluitur. Prima ejus Æthiopes tenent, media nulli. Nam aut exuſta ſunt, aut arenis obducta, aut infeſta ſerpentibus. Exuſtis inſulæ appoſitæ ſunt, quas Heſperidas tenuiſſe memoratur. In arenis mons eſt Atlas, densè conſurgens, verum inciſis undique rupibus præceps, invius, & quò magis ſurgit exilior, qui quod altiùs quam conſpici poteſt, uſque in nubila erigitur, cœlum & ſydera non tangere modò vertice, ſed ſuſtinere quoque dictus eſt. Contra Fortunatæ inſulæ abundant ſua ſponte genitis,

genitis, & ſubinde alijs ſuper aliis innaſcentibus nihil ſollicitos alunt, beatius quam aliæ urbes excultæ. Una ſingulari duorum fontium ingenio maxime inſignis: alterum qui guſtavere riſu ſolvuntur; ita affectis remedium eſt ex altero bibere. Ab eo tractu quem feræ infeſtant, proximi ſunt Himantopodes inflexi lentis cruribus, quos ſerpere quam ingredi referunt. Deinde Pharuſi aliquando tendente ad Heſperidas Hercule dites : nunc inculti, & niſi quod pecore aluntur, admodum inopes. Hinc jam lætiores agri amœnique ſaltus ebeno, terebintho & ebore abundant. Nigritarum Gætulorumque paſſim vagantium ne littora quidem infœcunda ſunt, purpura & murice efficaciſſimis ad tingendum; & ubique quæ tinxere clariſſima. Reliqua eſt ora Mauritaniæ exterior & in finem ſui faſtigantis ſe Africæ noviſſimus angulus; iiſdem opibus, ſed minus dives. Cæterum ſolo etiam ditior & adeo fertilis eſt, ut frugum genera non cum ferantur modo benigniſſime procreet; ſed quædam profundat etiam non ſata. Hic Antæus regnaſſe dicitur, & ſignum quoque fabulæ clarum prorſus oſtenditur collis modicus reſupini hominis imagine jacentis, illius, ut incolæ, ferunt tumulus: unde ubi aliqua pars eruta eſt, ſolent imbres ſpargi, & donec effoſſa repleantur veniunt. Hominum pars ſylvas frequentat, minus quam quos modo diximus vagi. Pars in urbibus agunt, quarum, ut inter parvas, opulentiſſimæ habentur procul a mari Gilda, Volubilis, Priſciana. Propius autem Sala & Lixo flumini Linx proxima. Ultra eſt colonia, & fluvius Zilia, & unde initium fecimus Ampeluſia in noſtrum jam fretum vergens promuntorium, operis hujus atque Atlantici littoris terminus.

INDEX
IN
POMPONIUMMELAM.

Prior numerus Librum, ſequens Caput, tertius Verſum indicat.

A.

ABdera II. 2. 82. & 6. 45.
Abrotonum I. 7. 12.
Abydos I. 19. 2.
Abydos urbs I. 19. 2. & II. 2. 58.
Abyla mons. I. 5. 12.
Academia I. 18. 11.
Acanthos urbs II. 2. 87.
Acanthos urbs. I. 16. 12.
Acarnania II. 3. 34.
Aceſine III. 7. 52.
Achaia II. 3. 33.
Achæi I. 19. 75.
Αχαιῶν λιμήν I. 18. 24.
Achelous fl. II. 3. 104.
Acheruſia ſpecus I. 19. 39.
Achillea II. 7. 9.
Acritas II. 3. 82.
Acragas II. 7. 12.
Acroathon II. 2. 98.
Acrocorinthos II. 3. 98.
Acronius III. 2. 49.
Actium II. 3. 107.
Adiabene I. 11. 3.
Adramyttion op. I. 18. 17.
Adria II. 4. 36.
Adriaticum mare I. 3. 14.
Abobrica III. 11. 62.
Æas fl. II. 3. 120.
Ædui III. 11. 27.
Ægæum mare I. 3. 13. & II. 11. 67.
Ægathes II. 7. 45.
Ægilia II. 7. 70.
Ægion II. 3. 101.
Æxe II. 7. 120.
Ægos fl. II. 2. 57.
Ægipanes I. 4. 24. & 8. 46.
Ægina inſ. II. 7. 62.
Ægira I. 3. 101.
Ægyptus I. 9. 1.
Æmodæ inſ. III. 6. 52.
Ænaria II. 7. 125.
Aënnum pr. III. 8. 44.
Ænos II. 2. 74.
Æolis I. 2. 47. & 18. 1.
Æſis I. 4. 31.
Æſtria II. 7. 91.

Æſculapii templum II. 3. 83.
Æthiopes I. 2. 27. III. 9. 1.
Æthiopicum mare I. 4. 12.
Ætna II. 7. 16.
Ætolia II. 3. 34.
Ætoli II. 3. 99.
Africa I. 4. 1.
Agatha II. 5. 36.
Agathyrſi II. 1. 12.
Aiacis ſepulchrum I. 18. 39.
Albani III. 5. 25.
Albigaunum II. 4. 74.
Albion Gigas II. 5. 24.
Albis fl. III. 3. 24.
Alexandria I. 9. 80.
Aleria II. 7. 130.
Allobrogi II. 5. 6.
Alone op. II. 6. 39.
Alope II. 3. 62.
Alopeconneſus II. 2. 73.
Aloros II. 3. 12.
Alpes II. 4. 75.
Alpheus fl. II. 3. 93.
Alpheus amnis II. 7. 108.
Altinum II. 4. 20.
Amanus mons I. 12. 19.
Amardi I. 11. 37. & III. 5. 26.
Amaſis rex. I. 9. 71.
Amazones I. 2. 30. & 17. 15. & III. 5. 24.
Amazonici montes I. 19. 68.
Amazonum caſtra I. 19. 49.
Ambracia II. 3. 108.
Ambracius ſinus II. 3. 105. & 7. 68.
Amiſius III. 3. 24.
Amiſos I. 19. 46.
Ammodes pr. I. 13. 4.
Ammonis oraculum I. 8. 2.
Ampeluſia promunt. I. 5. 5. & III. 10. 34.
Amphipolis II. 2. 85.
Amphilochii II. 3. 107.
Amphiarai fanum II. 3. 67.
Ampſagæ I. 6. 1.
Amyclæ II. 3. 44.
Anas fl. II. 6. 16.
Anaximander I. 17. 5.
Ancon II. 4. 33.
Ancona ibidem.
Anchialos II. 2. 43.
Andromeda I. 11. 17.
Andros inſ. I. 18. 21.
Andros II. 7. 74.
Androphagi III. 7. 4.
Anemurium promunt. I. 13. 40.
Annibalis portus III. 1. 39.
Antandrus I. 18. 18.
Antæus I. 5. 7.
Antæus rex III. 11. 26.
Anthedon II. 3. 62.
Antichthones I. 1. 10.
Antiochia I. 11. 5. & 12. 16.
Anticyra II. 3. 102.
Anticinolis I. 19. 45.
Antipolis II. 5. 15.
Anthropophagi II. 1. 85.
Antiſſa op. II. 7. 23.
Antium II. 4. 70.
Antichthones I. 1. 10.
Antronia II. 3. 36.
Antros inſ. III. 2. 37.

Apenninus II. 4. 3.
Aphrodiſias promunt. I. 16. 11.
Aphrodiſium II. 4. 70.
Apis numen Ægypti I. 9. 66.
Apollinis delubrum I. 15. 13.
Apollinis fanum I. 17. 16. & II. 3. 39.
Apollinis templum I. 9. 42.
Apollonia I. 8. 11. & II. 2. 44. & 3. 117.
Appuli II. 4. 10. & 37.
Apſoros II. 7. 89.
Apſyrtis II. 7. 89.
Aquileia II. 4. 19.
Aquitania III. 2. 25.
Arabia I. 2. 44. & 10. 1.
Arabia urbs III. 8. 42.
Arabes I. 2. 28.
Arabicus ſinus III. 8. 7.
Arados II. 7. 33.
Aratus poëta I. 13. 9.
Arauris II. 5. 36.
Arauſio II. 5. 8.
Araxes III. 5. 29.
Araxos II. 3. 82.
Arcadia II. 3. 33.
Arceſilas I. 18. 11.
Archias princeps I. 19. 26.
Ardea II. 4. 70.
Arecomici II. 5. 7.
Arelate II. 5. 9.
Arethuſa fons II. 7. 107.
Argia Amphilochis II. 3. 107.
Argo navis II. 3. 59.
Argolis II. 3. 33.
Argos II. 3. 43.
Argyre inſ. III. 7. 78.
Aria I. 2. 26. & II. 7. 9.
Ariane I. 2. 26.
Arimaſpi II. 1. 11.
Ariminum II. 4. 30.
Arisba II. 7. 23.
Armeniæ pylæ I. 15. 10.
Armenii I. 2. 38.
Armene I. 19. 45.
Arrichi I. 19. 88.
Arſinna I. 6. 7.
Arſinoë urbs I. 8. 11.
Arſinoë III. 8. 45.
Artabri III. 1. 60.
Artemiſiæ opus I. 16. 16.
Aruſace fl. III. 7. 69.
Arymphæi I. 19. 103.
Aſcalon I. 11. 13.
Aſcanius I. 18. 19.
Aſia I. 1.
Aſine II. 3. 94.
Aſpendos I. 14. 5.
Aſſon I. 18. 23.
Aſſyrii I. 2. 42.
Aſtaboras I. 9. 9.
Aſta Colonia III. 1. 24.
Aſtacon I. 19. 22.
Aſtapes I. 9. 9.
Aſtigi II. 6. 21.
Aſtypalæa II. 7. 86.
Aſtures III. 1. 61.
Aſtyra op. I. 18. 17.
Atacini II. 5. 10.
Atax fl. II. 5. 36.
Aternus fl. II. 4. 37.
Athenæ II. 3. 42.
Athenopolis II. 5. 16.
Athos mons II. 2. 90.

INDEX.

Atlantes I. 4. 23. & 8. 27.
Atlas mons III. 10. 5.
Atlanticus Oceanus I. 3. 3.
Atlant. maris inſ. III. 11. 9.
Attis II. 3. 32.
Atyras II. 2. 50.
Avaticorum ſtagnum II. 5. 21.
Auchetæ II. 1. 85.
Avenio II. 5. 7.
Avernus II 4. 66.
Aves fl. I. 6. 10.
Aufidum II. 4. 44.
Augilæ I. 4. 22. & 8. 36.
Auguſta III. 2. 28.
Auguſti turris III. 1. 54.
Auguſtodunum III. 2. 28.
Aulis II. 3. 63.
Avo III. 1. 49.
Auſci III. 2. 27.
Automoloe III. 9. 4.
Autrigones III. 1. 74.
Axenus I. 19. 36.
Axiacæ II. 1. 50.
Axiaces II. 1 49.
Axius fl. II. 3. 10.
Azotus portus I. 10. 3.

B.

BAbylon I. 11. 8.
Babylonia. I. 11. 3.
Babylonii I. 2. 43.
Bactri I. 2. 32.
Bæterra II. 5. 9.
Bæti III. 5. 64.
Bætis III. 1. 26.
Bætullo II. 6. 27.
Bærica III. 6. & III. 1.
Bagrada flumen I. 7. 7.
Baiæ II. 4. 66.
Balearides II. 7. 138.
Balſa III. 1. 38.
Barbeſul. II. 6. 46.
Barcino II. 6. 27.
Bargylia I. 16. 18.
Barium II. 4. 44.
Barrigenæ III. 6. 19.
Baſilidæ II. 1. 71.
Baſilicus ſinus I. 16. 18.
Baſtuli III. 1. 21.
Bechires I. 19. 58.
Belgæ III. 2. 26.
Belo II. 6. 56.
Berytos urbs I. 12. 18.
Bergion II. 5. 24.
Beronice III. 8. 43.
Beſippo II 6. 56.
Bithyni I. 19. 1.
Bithynis fl II. 11. 49.
Bizone II. 2. 42.
Blanda II. 4. 60. & 6. 27.
Blemmyes I. 4. 24. & 8. 45.
Bocchus I. 5. 26.
Boëotis II. 3. 32.
Bononia II. 4. 14.
Borion promunt I. 7. 25.
Boryſthenes fl II. 1. 37. & II. 7. 8.
Boryſthenis opid II. 1. 43.
Boſporus II. 2. 48.
Boſporus Cimmerius I. 1. 29.
Boſporus Thracius I. 1. 28.
Botrys op. I. 12. 9.
Braccata Gallia II. 5. 4.
Branchidæ I. 17. 3.
Brauron II. 3. 67.

Britan-

Britannia II. 6. 24.
Britannicus Oceanus I. 3. 3.
Brutii II. 4. 13.
Brutius ager II. 7. 92.
Brundusium II. 4. 45.
Bubastis urbs I. 9. 76.
Bubesius sinus I. 16. 10.
Buca urbs II. 4. 38.
Bucephalos II. 3. 81.
Buces fl. II. 1. 12.
Budini I. 19. 100.
Butrhoton II. 3. 108.
Buzeri I. 19. 58.
Buzentum II. 4. 60.
Byblos op. I. 12. 9.
Bysanthe Samiorum II. 2. 51.
Bythini I. 19. 1.
Byzantium II. 2. 49.

C.

Adusii I. 11. 35.
Cæsarea I. 6. 6.
Calbis amnis I. 16. 5.
Cæpionis munimentum III. 1. 25
Cæsarausta II. 6. 20.
Caicus I. 18. 10.
Calabri II. 4. 10.
Calatis II. 2. 39.
Calydon II. 3. 103.
Calarnea turris II. 11. 86.
Calauria II. 7. 63.
Calliaros II. 3. 38.
Callipidæ II. 1. 44.
Callipolis II. 4. 47.
Καλὸς λιμὴν II. 1. 18.
Calpe mons I. 5. 12. & II. 6. 49
Calymnia II. 7. 72
Calypso II. 7. 121
Cambyses I. 11. 11. & III. 5. 40.
Camiros II. 7. 26.
Campani II. 4. 68.
Campania II. 4. 10.
Canastræum promunt. II. 3. 6.
Candari I. 2. 32.
Cana op. I. 18. 12
Cane III. 8. 42.
Canobus II. 7. 37.
Canopos II. 7. 35.
Cantabri III. 1. 73.
Canusium II. 4. 43.
Caphareum II. 7. 52.
Capua II. 4. 15.
Cappadoces I. 2. 39. & II. 8. 28.
Capraria II. 7. 128.
Capreæ II. 7. 125.
Κάπρου λιμὴν II. 11. 86.
Carambis promunt. I. 19. 43.
Carambicum promunt. II. 1. 19.
Carbania II. 7. 127.
Carcine urbs II. 1. 26.
Carcinites sinus II. 1. 26.
Carcinus II. 4. 50.
Cardia II. 2. 74.
Caria I. 2. 47. & 16. 1.
Caria portus II. 2. 39.
Carmani II. 8. 17. & 37.
Carni II. 4. 9.
Carpathium mare II. 7. 88.
Carpathos II. 7. 89.
Carthago urbs I. 7. 8.
Carthago II. 6. 42.

Cartenna oppidum I.6.7.
Carteia II. 6. 53.
Caryanda I. 16. 17.
Caryſtos II. 7. 59.
Caſius mons I. 10. 3. & III. 8. 14.
Caſpiæ pylæ I. 15. 10.
Caſpiani I. 2. 29.
Caſpii I. 19. 68. & III. 5. 24.
Caſpium mare III. 5. 16.
Caſpius ſinus I. 2. 34.
Caſſandria II. 3. 11.
Caſſiterides III. 6. 16.
Caſtanæa II. 3. 13.
Caſtra Cornelia I. 7. 7.
Caſtra Dellia. ibid.
Caſtrum novum II. 4. 72.
Catabathmos I. 8. 12.
Catabathmos vallis ib.
Cataractes fl. I. 14. 6.
Catina II. 7. 106.
Catoblepas fera III. 10. 62.
Cavares II. 5. 7.
Caucaſus I. 15. 9.
Caucaſi I. 19. 68.
Caulonia II. 4. 57.
Caunus op. I. 16. 5.
Cayſtrus amnis I. 17. 15.
Cecina II. 4. 72.
Cedroſis vide Gedroſis.
Celadus III. 1. 50.
Celendris I. 13. 40.
Celtæ III. 2. 26.
Celtici III. 1. 48.
Celticum promunt. III. 1. 48.
Cenchreæ op. II. 3. 76.
Cenæum pr. II. 7. 53.
Centuripinum II. 7. 113.
Cephalenia II. 7. 65.
Cepœ urbs I. 19. 81.
Cepheus I. 11. 14.
Ceraunii I. 19. 67.
Ceraunii montes II. 3. 109.
Ceraunii ſaltus. III. 8. 67.
Cerberus I. 19. 40.
Ceraſus urbs I. 19. 28.
Ceramicus ſinus I. 16. 13.
Cercaſorum op. I. 9. 15.
Cercetici I. 19. 75.
Cercinna promunt. II. 7. 45.
Cereris templum II. 7. 109.
Cervaria II. 5. 56. & 6. 22.
Ceſtros fl. I. 14. 6.
Chalcedon I. 19. 56.
Chalcia II. 7. 71.
Calcis II. 7. 59.
Chalybes I. 19. 46.
Charybdis II. 7. 95.
Chelidoniæ inſ. II. 7. 27.
Chelonates II. 3. 82.
Chelonophagi III. 8. 16.
Chemnis inſ. I. 9. 41.
Cherroneſus op. II. 1. 20.
Cherſoneſus II. 3. 81.
Chimæra I. 15. 2.
Chios II. 7. 24.
Chomari I. 11. 34.
Chryſa op. I. 18. 17.
Chryſe inſ. III. 7. 57.
Chryſe inſ. II. 7. 87.
Cia II. 7. 71.
Cicones II. 2. 75.
Cicynethos II. 7. 51.

Cilicia I. 13.
Cimbri III. 3. 32.
Cimmerius Bosphorus I. 1. 29.
Cimmerij I. 2. 36.
Cimmerium urbs I. 19. 82.
Cinolis urbs I. 19. 45.
Cinara II. 7. 71.
Cinyps fl. I. 7. 22.
Cios emporium I. 19. 19.
Circeij II. 4. 70.
Circes domus II. 4. 69.
Cirta urbs I. 6. 3.
Cirrha II. 3. 102.
Ciffianti I. 2. 36.
Cisthena urbs I. 18. 16.
Cithæron II. 3. 40.
Citharistes II. 5. 16.
Clampetia II. 4. 60.
Clarius Apollo I. 17. 16.
Clazomena I. 17. 22.
Cleona II. 2. 87.
Climberrum III. 2. 29.
Cliternia II. 4. 39.
Clodianus fl. II. 6. 23.
Cluana II. 4. 35.
Clupea I. 8. 12.
Cnemides II. 3. 62.
Coamani I. 2. 33.
Codanus sinus III. 3. 25.
Cœle Syria I. 11. 2.
Cœlos II. 2. 62.
Colchi I. 19. 61.
Colice I. 19. 74.
Colis pr. III. 7. 42.
Coloba pr. III. 8. 44.
Colonia Zilia III. 11. 34.
Columnæ Herculis I. 5. 13. II. 6. 48.
Columna regia II. 4. 57.
Colophon I. 17. 17.
Colophonij I. 19. 18.
Colubraria II. 7. 147.
Comageni I. 2. 38.
Comari I. 2. 33.
Comata Gallia III. 2. 23.
Concordia II. 4. 17.
Consilinum II. 4. 56.
Κωφὸς portus II. 3. 5.
Cophen fl. III. 7. 52.
Coraxicus mons III. 5. 40.
Coraxici montes I. 19. 68.
Coraxi I. 19. 74.
Corcyra II. 7. 69.
Corcyra nigra II. 7. 90.
Corduba II. 6. 21.
Corinthos II. 3. 77.
Coros III. 8. 20.
Cornelius Nepos III. 5. 61. & 10. 27.
Corocondama I. 19. 80.
Corsica II. 7. 128.
Corycos op. I. 13. 11.
Corycius specus I. 13. 13.
Coryna I. 17. 24.
Cos II. 7. 24.
Cosura II. 7. 121.
Cossa II. 4. 72.
Cothon II. 7. 70.
Cragus mons I. 15. 15.
Crete II. 7. 76.
Creusis II. 3. 102.
Crya promunt. I. 16. 5.
Κριὸς μέτωπον promunt. II. 1. 19. & 7. 77.
Cromna I. 19. 44.

Croto II. 4. 54.
Crunos portus II. 2. 42.
Cudus III. 7. 67.
Cumæ II. 4. 67.
Cuneus ager III. 1. 36.
Cupra urbs II. 4. 35.
Cyaneæ inſ. II. 7. 16.
Cyclades II. 7. 75.
Cyclopes II. 7. 116.
Cydna II. 3. 12.
Cydnus fl. I. 13. 5.
Cydon II. 7. 84.
Cygnus op. I. 19. 72.
Cyllenius II. 3. 51.
Cyllene II. 3. 95.
Cyme urbs I. 18. 5.
Cimon dux. I. 14. 2.
Cynoſſema II. 2. 64.
Cynos II. 3. 38.
Cypariſſius ſinus II. 3. 88.
Cyprus II. 7. 29.
Cypſela II. 2. 52.
Cyrene urbs I. 8. 12.
Cyrenaica provincia I. 8. 1.
Cyrus III. 5. 39.
Cythera II. 7. 64.
Cythnos II. 7. 73.
Cytiſorus I. 19. 44.
Cyzicum I. 19. 9.
Cyzicus I. 19. 9.

D.

DAhæ I. 2. 33. & III. 5. 46.
Damaſcene I. 11: 3.
Danubius II. 1. & III. 23.
Dardania urbs I. 18. 39.
Daſſaretæ II. 3. 112.
Daſcylos I. 19. 18.
Dauni II. 4. 10.
Deciatum II. 5. 14.
Decumani II. 5. 10.
Delos II. 7. 74. III. 5. 11.
Delphi II. 3. 38.
Demetria II. 3. 56.
Democritus II. 2. 83.
Demoſthenes ubi mortuus II. 7. 63.
Derris prom. II. 3. 4.
Derbices III. 5. 26.
Dertoſa II. 6. 31.
Deva III. 1. 75.
Dianæ templum I. 17. 14. & 14. 8
Dianium II. 7. 127.
Diarrhytum I. 7. 6.
Dictynna II. 7. 84.
Didyme II. 7. 123.
Diogenes Cynicus I. 19. 47.
Diolcos II. 3. 74.
Diomedis turris II. 2. 81.
Dionyſopolis II. 2. 43.
Dionyſa II. 7. 71.
Diomedia II. 7. 90.
Dioſcurias I. 19. 76.
Dodonæus Jupiter II. 3. 53.
Doris II. 3. 31.
Doriſcos II. 2. 75.
Δρόμος Αχίλλεος II. 1. 37.
Druidæ III. 2. 14.
Dulichium II. 7. 66.
Durius fl. III. 1. 45.
Didymus Apollo I. 17. 3.
Dyrrachium II. 3. 115.
Dyſcelados II. 7. 89.

E.

E.

EBora III. 1. 23.
Ebora portus III. 1. 54.
Ebuſos II. 7. 142.
Ecrectice I. 19. 74.
Echidna II. 1. 71.
Echinades II. 7. 67.
Echinon II. 3. 57.
Echymnia II. 2. 87.
Egnatia II. 4. 44.
Elæa I. 18. 10.
Electrides II. 7. 90.
Elephantis urbs I. 9. 77.
Elephantes III. 7. 26.
Elephantis urbs I. 9. 12.
Eleus II. 2. 66.
Elis II. 3. 33.
Eleuſin II. 3. 41.
Eliberri II. 5. 54.
Eluro II. 6. 27.
Emerita II. 6. 21.
Emodes mons I. 15. 9. & III. 7. 47
Emporiæ II. 6. 24.
Encheliæ II. 3. 113.
Endymion I. 17. 8.
Eniochi I. 19. 74.
Enna II. 7. 115.
Ennius II. 4. 45.
Eoum mare III. 7. 1.
Epheſus I. 17. 14.
Epidamnos II. 3. 116.
Epidaurus II. 3. 85.
Epiros II. 3. 34.
Eraſinus fl. II. 3. 89.
Eretria op. II. 7. 58.
Eretrij II. 2. 102.
Ereſſos op. II. 7. 23.
Erineum II. 3. 37.
Erginus II. 2. 50.
Erythia III. 6. 11.
Erythræ regis monumentum III. 8. 39.
Erymanthus II. 3. 51.
Eryx mons II. 7. 115.
Ερυθρὰ θάλασσαν III. 8. 2.
Erythras rex III. 8. 39.
Eſſedones II. 1. 11.
Eſtia II. 3. 18.
Euphrates I. 11. 9. & III. 8. 24.
Eudæmon Arabia III. 8. 34.
Euboea II. 7. 51.
Eudoxus III. 10. 25.
Euripus II. 7. 55.
Euenos II. 3. 103.
Euproſopon pr. I. 12. 8.
Eurotas II. 3. 90.
Eurymedon fl. I. 14. 2.
Euteletos II. 7. 44.
Euxinus pontus I. 1. 28.
Examatæ I. 19. 87.
Exampeus fons II. 1. 47.
Ex opp. II. 7. 46.

F.

FAneſtris colonia II. 4. 30.
Ferraria promunt. II. 6. 143.
Flevo III. 2. 53.
Firmum II. 4. 36.
Formicæ Indicæ III. 7. 17.
Fœminæ abſque maribus fœcundæ ubi III. 9. 39.
Fortunatæ inſulæ III. 10. 9.

Formiæ II. 4. 69.
Frentani II. 4. 10.
Forum Julij II. 5. 15.
Fossa Mariana II. 5. 22.
Fundi II. 4. 69.

G.

GAdes II. 7. 1. & III. 6. 3.
Gaditanus portus III. 1. 22.
Gæsus fl. 1. 17. 10.
Gætuli I. 4. 21.
Gallia I. 3. 20. & III. 2. 1.
Gallia togata II. 4.
Galata II. 7. 122.
Galatæ II. 2.
Gallogræci I. 2. 37.
Gallorum mores III. 2.
Gamphasantes I. 4. 25. & 8. 42.
Gandamus urbs. III. 8. 42.
Ganges III. 7. 47.
Garamantes I. 4. 22. & I. 8. 32.
Gargara I. 18. 23.
Garganus mons II. 4. 40.
Garumna III. 2. 29.
Gaudos II. 7. 87.
Gaulos II. 7. 121.
Gaza urbs I. 11. 10.
Gebenni II. 5. 35.
Gebennici montes II. 5. 1.
Gedrosi III. 8. 19.
Gedrosis I. 2. 27.
Geloni II. 1. 88.
Gelos portus I. 16. 8.
Genua II. 4. 74.
Georgi I. 2. 36. & II. 1. 74.
Gerros fl. II. 1. 27.
Geryon III. 6. 11.
Germani I. 3. 24.
Geræston II. 7. 52.
Germania III. 3.
Gesoriacum III. 2. 47.
Getarum mores II. 2. 18.
Getæ II. 2. 18.
Gilda III. 10. 32.
Gua fl. III. 10.
Gnidus I. 16. 12.
Gnosos urbs II. 7. 83.
Gorgades inf. III. 9. 66.
Gorgones III. ibidem.
Gortyna II. 3. 12.
Gortyna II. 7. 83.
Granicus fl. I. 19. 7.
Gravisceæ II. 4. 72.
Græcia I. 3. 18. & II. 3. 20.
Grovij. III. 1. 49.
Gryphi II. 1. 7. & III. 7. 17.
Gyaros II. 7. 71.
Γυμνοκρατέμενοι I. 19. 99.
Gythius II. 3. 90.

H.

HAdrumentum I. 7. 12.
Hæmus mons II. 11. 14.
Halicarnassus I. 16. 14.
Halys amnis I. 19. 48.
Halmydessos urbs II. 2. 47.
Halos II. 3. 56.
Hamaxobij II. 1. 13.
Hanno Carthag. III. 9. 22.
Halonesos II. 7. 48.
Harmarotrophi I. 2. 32.
Hebrus fl. II. 2. 2.
Hecubæ tumulus II. 2. 64.

Helle-

Helleſpontes *I.* 1. 26.
Helene op. *II.* 7. 60.
Hellas *II.* 3. 22.
ἡλίου τράπεζα *III.* 9. 10.
Heniochi *I.* 19. 74.
Heraclea urbs *I.* 19. 38. & *II.* 4. 53
Herculaneum *II.* 4. 64.
Herculis Ægyptii templum *III.* 6. 8.
Hercynia Sylva *III.* 3. 19.
Hermones *III.* 3. 32.
Hermiona *II.* 3. 86.
Hermiſium *II.* 1. 16.
Hermonaſſa urbs *I.* 19. 81.
Hermus amnis *I.* 17. 24.
Heroopoliticum *III.* 8. 43.
Heſperides inſ. *III.* 10. 4.
Ἑσπέρου κέρας *III.* 9. 68.
Heſperia urbs *I.* 8. 11.
Hetruria *II.* 4. 12.
Hiera *II.* 7. 124.
Himantopodes *III.* 10. 14.
Hipparchus *III.* 7. 61.
Hippis urbs *I.* 17. 7.
Hippopodes *III.* 6. 59.
Hippo, nunc Vibon. *II.* 4. 60.
Hippo Diarrhytus I. 7. 6.
Hippo regius urbs *I.* 7. 3.
Hipponenſis ſinus *I.* 7. 5.
Hippopotami *I.* 9. 21.
Hippuris *II.* 7. 71.
Hiſpal *II.* 6. 21.
Hiſpania *II.* 6. & *III.* 1.
Hiſtonium *II.* 4. 38.
Holopyxos *II.* 7. 84.
Homerus *I.* 9. 77. *II.* 7. 33. *III.* 5. 60.
Hybla *II.* 7. 114.
Hydaſpes fl. III. 7. 52.
Hydria II. 7. 90.
Hydrus mons *II.* 4. 46.
Hyla opp. I. 16. 13.
Hymera II. 7. 113.
Hypani II. 1. 44.
Hypacaris II. 1. 27.
Hyperborei I. 2. III. 5. 3.
Hyrcani I. 2. 35. & III. 5. 25.
Hyrcanum mare III. 5. 18.
Hyria II. 7. 65.

I.

Jadera II. 3. 118.
Jalyſos II. 7. 26.
Iamno II. 7. 141.
Jaſius ſinus I. 16. 18.
Iaſon I. 19. 27.
Iaxartes III. 5. 43.
Iberes I. 2. 34. & III. 5. 41.
Iberus fl. II. 6. 31.
Ibides, aves III. 8. 57.
Icaria II. 7. 71.
Icaris II. 3. 12.
Ichthys II. 3. 82.
Icos II. 7. 71.
Icoſium urbs I. 6. 10.
Ida mons I. 18. 28.
Idæus mons II. 7. 85.
Igilium II. 7. 127.
Ilienſes II. 7. 136.
Illice opid. II. 6. 40.
Illicitanus ſinus II. ibid.
Illyris I. 3. 19. & II. 3. 114.
Ilva II. 7. 126.
Imbros II. 7. 47.
Inachus II. 3. 89.

Indi *I.* 2. 22.
India *III.* 7.
Indi dono dati *III.* 5. 64.
Indorum mores *III.* 7. 23.
Indicum pelagus *III.* 7. 10.
Indus amnis *III.* 7. 47.
Inferum mare *II.* 4. 5.
Iol civitas *I.* 6. 5.
Iolcos *II.* 3. 36.
Jonia *I.* 2. 47. & *I.* 17.
Jonium pelagus *II.* 4. 7.
Jovis templum *I.* 19. 27.
Iphigenia *II.* 1. 68.
Ioppe *I.* 11. 13.
Ios *II.* 7. 70.
Jovis Dodonæi templum *II.* 3. 53.
Jovis mons *II.* 6. 24.
Jovis sepulchrum *II.* 7. 81.
Isauri *I.* 2. 40.
Issos urbs *I.* 13. 4.
Issa *II.* 7. 89.
Ister amnis *II.* 3. 121.
Istiæa *II.* 7. 58.
Istria *II.* 3. 115.
Istrici *II.* 1. 50.
Istropolis *II.* 2. 37.
Isthmos *II.* 2. 73. & *II.* 3. 73.
Italia *II.* 4.
Ithaca *II.* 7. 67.
Iturissa *III.* 1. 76.
Juba *I.* 6. 6.
Judæa *I.* 11. 3.
Jugurthæ regnum *I.* 5. 26.
Ivia fl. *III.* 1. 64.
Julii forum *II.* 5. 15.
Junonis ara *III.* 1. 24.
Junonis promunt. II. 6. 56.
Junonis templum II. 3. 44.
Juverna III. 6. 45.

L.

Labyrinthus I. 9. 48.
Lacedæmon II. 3. 44.
Laconice II. 3. 33.
Lacippo II. 5. 46.
Lacinium promunt. II. 4. 55.
Laconum trophæa II. 3. 61.
Lacobriga III. 1. 38.
Lacydon II. 5. 17.
Ladon II. 3. 52.
Læpa III. 1. 31.
Læros III. 1. 52.
Lambriaca III. 1. 51.
Lampsacus I. 19. 2.
Laodicea I. 12. 18.
Lapideum littus II. 5. 23.
Larinum II. 4. 39.
Larymna opp. I. 16. 9.
Larymna II. 3. 63.
Larissa II. 3. 36.
Latera II. 5. 33.
Lathyrus rex III. 9. 26.
Lathmus mons I. 17. 8.
Laturus sinus I. 6. 8.
Laurentum II. 4. 70.
Lebedos I. 17. 16.
Lebynthos II. 7. 72.
Leander & Ero II. 2. 58.
Ledus, fl. II. 5. 33.
Lemanus lacus II. 5. 28.
Leontini II. 7. 113.
Leptis I. 7. 12.
Leptis major I. 7. 23.

Lerne op. II. 3. 90.
Lemnos II. 7. 50.
Lesbos II. 7. 22.
Leuca littus I. 16. 17.
Leuca urbs I. 17. 25.
Leucadia II. 7. 68.
Leucas op. II. 3. 104.
Leucata II. 5. 42.
Leuce II. 7. 7.
Leucothea II. 7. 125.
Leucoæthiopes I. 4. 20.
Liberi Specus III. 7. 39.
Libethra II. 3. 19.
Liburni II. 3. 115.
Libycum mare I. 4. 11.
Libyægyptij I. 4. 19.
Ligures II. 4. 11.
Liguria II. 4. 73.
Lilybæum promunt. II. 7. 99.
Limia III. 1. 50.
Lindos urbs II. 7. 26.
Linternum II. 4. 67.
Lipara II. 7. 123.
Liris II. 4. 69.
Lixus fl. III. 10. 33.
Locri II. 4. 57.
Locris II. 3. 31.
Lotophagi I. 7. 26.
Lucania II. 4. 64.
Lucentia II. 6. 39.
Lucrinus lacus II. 4. 66.
Luna II. 4. 73.
Lupiæ II. 4. 46.
Lupia III. 3. 23.
Lusitania II. 6. 17. & III. 1. 31.
Lycaones I. 2. 39.
Lycaones feræ III. 9. 16.
Lycasto urbs I. 19. 48.
Lycastos II. 7. 83.
Lycos amnis I. 12. 18.
Lycia I. 2. 47. & 15. 1.
Lyctos II. 7. 83.
Lycus Rex I. 15. 1.
Lydi I. 2. 40.
Lymira fl. I. 15. 12.
Lysimachia II. 2. 53.

M.

MAcæ III. 8. 36.
Macedonia I. 3. 17. & II. 3.
Macrobij III. 9. 3.
Μακάρων insulæ II. 7. 20.
Μακρὸν τεῖχος II. 2. 52.
Macrocephali I. 19. 57.
Madytos II. 2. 66.
Mæander amnis I. 17. 6.
Mænalus II. 3. 51.
Mænoba II. 6. 46.
Mæotis palus I. 1. 29.
Mæotici I. 19. 86.
Magnus portus I. 5. 24.
Magnum promunt. III. 1. 37.
Magnesia II. 3. 31.
Magrada III. 1. 76.
Mago II. 7. 142.
Malaca II. 6. 46.
Malea II. 3. 87.
Maliacus II. 3. 60.
Mallon I. 13. 6.
Mantiani I. 11. 37.
Manto I. 17. 16.
Marathusa II. 7. 84.
Mapalia I. 8. 16.

Mare Persicum I. 2. 7.
Marathon II. 3. 64.
Marathos urbs I. 12. 11.
Marianæ coloniæ II. 7. 130.
Mariana fossa II. 5. 22.
Mariandyni I. 19. 37.
Mariandyni I. 2. 39. & II. 7. 12.
Maritima Advat. II. 5. 21.
Maronia II. 2. 79.
Marucini II. 4. 37.
Massagetæ I. 2. 34.
Massilia II. 5. 17.
Mastusia II. 2. 56.
Mater Hypanis, palus II. 1. 45.
Mauri I. 4. 15.
Mauritania I. 5. 3.
Mausolus rex I. 16. 15.
Mausoleum I. 16. 15.
Mearus fl. III. 1. 64.
Mecybernæus flexus II. 3. 4.
Medama II. 4. 59.
Megara II. 3. 42.
Megaris II. 7. 107.
Melanchlæni I. 19. 74.
Melanchlæni II. 1. 89.
Melos II. 7. 70.
Melibœa II. 3. 12.
Melas fl. II. 2. 72.
Melas I. 14. 1.
Melita II. 7. 121.
Mellaria II. 6. 55.
Melsiagum III. 3. 18.
Memphis urbs I. 9. 76.
Mende II. 2. 102.
Meninx promunt. II. 7. 44.
Mercurij pr. I. 7. 4.
Meroë insula I. 9. 8. & III. 9. 1.
Meros mons III. 7. 38.
Messana II. 7. 106.
Mesembria II. 2. 43.
Mesopotamia I. 11. 3.
Messene II. 3. 45.
Messenia II. 3. 33.
Messenij II. 3. 94.
Mesua II. 5. 34.
Metagonium pro. I. 7. 1.
Metapontus II. 4. 53.
Metaurus fl. II. 4. 30.
Methone II. 3. 45.
Miletus urbs I. 17. 3.
Milesij II. 2. 39.
Minerva ubi nata I. 7. 19.
Minius fl. III. 1. 50.
Minturnæ II. 4. 69.
Minyæ II. 3. 58.
Minervæ promunt. II. 4. 63.
Mirtylis III. 1. 38.
Minio II. 4. 71.
Misenum promunt. II. 4. 66.
Misenus ibidem.
Mistiæ II. 4. 56.
Mitylene op. II. 7. 23.
Mœnis III. 3. 23.
Mœris lacus I. 9. 45.
Monda fl. III. 1. 43.
Mopsus I. 17. 18.
Morini III. 2. 47.
Moschi I. 2. 36. & 19. 67.
Mosyni I. 19. 51.
Mulucha I. 5. 4. & 24.
Musagoras II. 7. 87.
Mutina II. 4. 14.

Mycenæ II. 3. 43.
Myconos II. 7. 74.
Myndus urbs I. 16. 17.
Myriandros I. 12 19.
Myrina urbs I. 18 3.
Myrinus I. 18. 3.
Myrlea I. 19. 19.
Myrmecion op. II. 1. 16.
Myrtilis III. 1. 38.
Myrtoum pelagus II. 3. 20. & II. 7. 64.
Mysia I. 18. 2.
Mysius I. 19. 13.

N.

NAgidos colonia Samiorum I. 13. 40.
Nar. II. 3. 120.
Narbo II. 5. 11.
Narbonensis Gallia II. 5.
Narona II. 3. 118.
Natiso II. 4. 19.
Naumachos urbs II. 7. 86.
Naupactos II. 3. 52.
Naustathmos promunt. I. 8. 10.
Naxos II. 7. 74.
Neapolis, urbs I. 16. 18. & 7. 13. II. 4. 65.
Nebis III. 1. 50.
Nemausus II. 5. 7.
Nemesis Phidiaca II. 3. 67.
Nepos Cornelius. vide Cornelius N.
Neptuni fanum I. 19. 21. II. 3. 76.
Neritos II. 7. 65.
Nerij III. 1. 55.
Nestos II. 2. 78.
Nesos II. 7. 59.
Nestos fl. II. 2. 78.
Nesua III. 1. 75.
Neuri II. 1. 90.
Nicæa II. 5. 14.
Nigritæ I. 4. 17. & III. 10. 19.
Nili ostia { Canopicum, Bolbiticum, Sebennyticum, Mendesium, Pathmiticum, Tanicum, Pelusiacum } I. 9. 81.
Nilus amnis I. 9. 5. & III. 10. 53.
Niphates I. 15. 10.
Nisyros II. 7. 71.
Noega III. 1. 65.
Nomades II. 1. 73.
Nomades Scythæ III. 5. 24.
Nuluch fons III. 9. 53.
Numidæ I. 4. 15.
Numidia I. 6. 1.
Numana II. 4. 35.
Numantia II. 6. 20.
Nymphæus specus II. 1. 21.
Nysa urbs III. 7. 37.

O.

OÆones III. 6. 57.
Oceanus ambit omnia I. 1. 14.
Ocean. { Eous, Indicus, Scythicus } I. 2.
Octavanorum colonia II. 5. 15.
Odessos II. 2. 43.
Oea op. I. 7. 22.

Oeanthia II. 3. 102.
Oeaſo III. 1. 76.
Oechalia II. 7. 59.
Oenomaus I. 18. 4.
Oenuſa II. 7. 64.
Oeteus ſaltus II. 3. 18.
Ogyris III. 8. 39.
Olbia II. 5. 16.
Olbia op. II. 1. 44.
Olbianos ſinus I. 19. 21.
Oleaſter. lucus III. 1. 23.
Oliaros II. 7. 70.
Olintigi op. III. 1. 31.
Olympus II. 3. 15.
Olympus mons I. 19. 12.
Olympij Jovis delubrum II. 3. 47.
Olynthos II. 2. 88.
Oluros II. 3. 47.
Onoba III. 1. 31.
Ophiophagi III. 8. 50.
Opus urbs II. 3. 62.
Opuntius ſinus II. 3. 60.
Orbelus mons II. 2. 13.
Orbis II. 5. 36.
Orcades inſ. III. 6. 51.
Orchomenon urbs II. 3. 50.
Oreſtes II. 1. 69.
Origeviones III. 1. 75.
Oricum II. 3. 115.
Orontes I. 12. 19.
Orpheus II. 2. 77.
Oſiſmii III. 2. 44.
Oſſa II. 3. 16.
Oſſonoba III. 1. 38.
Oſteodes II. 7. 123.
Oxos III. 5. 44.

P.

PAchynum promunt. II. 7. 99.
Padus II. 4. 20.
Pæſici III. 5. 26.
Pæſtanus ſinus II. 4. 62.
Pæſtum op. II. 4. 62.
Pagaſa urbs II. 3 57.
Pagaſæus ſinus II. 3. 52. & II. 6. 50.
Pagæ II. 3. 102.
Palæpaphos II. 7. 33.
Palæſtina I. 11. 4.
Palinurus II. 4. 61.
Palibotri III. 7. 42.
Pallantia II. 6. 20.
Pallene II. 2. 99.
Palma II. 7. 142.
Palmaria II. 7. 126.
Paltos urbs I. 12. 17.
Paltos amnis I. 12. 19.
Pamphylia I. 2. 47. & 14.
Pamiſſum fl. II. 3. 92.
Panacra II. 7. 84.
Panchæi III. 8. 49.
Pandion op. I. 16. 9.
Pandateria II. 7. 126.
Pani III. 9. 45.
Panormus II. 7. 113.
Panticapæum op. II. 1. 16.
Panticapes II. 1. 30.
Panionium I. 17. 2.
Panoti III. 6. 59.
Paphos II. 7. 32.
Paphlagonia I. 19. 45.
Parnaſſus II. 3. 39.

Paræ-

Parætonius portus *I.* 8. 10.
Paropanisij *I.* 2. 33.
Paropamisus *I.* 15. 9. & *III.* 7. 51.
Paros *II.* 7. 73.
Parion *I.* 19. 2.
Paridis judicium *I.* 18. 29.
Pariani *I.* 2. 32.
Parthenius *II.* 3. 51.
Parthi *I.* 2. 42.
Parthini *II.* 3. 112.
Parthenius amnis *I.* 19. 43.
Patara op. *I.* 15. 13.
Patalene regio *III.* 7. 65.
Patavium *II.* 4. 14.
Patræ *II.* 3. 95.
Paulon *II.* 4. 74.
Pedalium promunt. *I.* 16. 5.
Pegasi *III.* 9. 17.
Pelasgi *I.* 16. 2.
Pelasgorum coloniæ *II.* 2. 97.
Pelion *II.* 3. 16.
Pella *II.* 3. 2.
Pelorias pr. *II.* 7. 100.
Pelorus gubernator Hannibalis ibidem.
Peloponnesos *II.* 3. 28.
Peloponnesiacæ gentes *II.* 3. 49.
Pelops *I.* 18. 4.
Pelorus *II.* 7. 101.
Pelusium *I.* 9. 81.
Peneus fl. *II.* 3. 10.
Perga op. *I.* 14. 8.
Perinthus *II.* 2. 49.
Persæ *III.* 8. 20. & *I.* 2. 27.
Perseus *I.* 11. 17.
Persis *I.* 2. 27.
Persicus sinus *III.* 8. 7.
Petilia *II.* 4. 55.
Peuce insula *II.* 7. 12.
Pharos *II.* 7. 38.
Pharusij *I.* 4. 17. & *III.* 11. 15.
Phasiacus angulus *II.* 2. 41.
Phasis *I.* 19. 61.
Phaselis *I.* 14. 10.
Phæaces *II.* 3. 113.
Phanagoria *I.* 19. 82.
Phidiaca Nemesis. vide Nemesis.
Phidiæ opus *II.* 3. 48.
Phileas *II.* 2. 47.
Philippi *II.* 2. 85.
Phicoras *I.* 19. 87.
Philænorum aræ *I.* 7. 28.
Philoteris III. 8. 44.
Phineus I. 11. 15.
Philippus II. 3. 3.
Philoctetes II. 3. 13.
Phinopolis II. 2. 47.
Phitonia II. 7. 126.
Phocæa I. 17. 25.
Phocis 2. 3. 31.
Phœnice I. 11. 5. & II. 6. 54. & 7. 34.
Phœnices I. 12.
Phœnicusa II. 7. 123.
Phocæi II. 5. 18.
Phocæa I. 17. 25.
Pholoë II. 3. 51.
Phœnix avis III. 8. 59.
Phryxi templum I. 19. 63.
Phryges I. 2. 40.
Phthiotis II. 3. 31.

Phthia II. 3. 37.
Phthirophagi I. 19. 74.
Phycus pr. I. 7. 26.
Phygela I. 17. 14.
Phycûs promunt. I. 7. 26.
Phyſcella urbs II. 3. 5.
Picentes II. 4. 10.
Picentia II. 4. 62.
Pieria II. 3. 17.
Pindus II. 3. 37.
Piræeus portus II. 3. 71.
Piſæ Oenomai II. 3. 46.
Piſæ II. 4. 73.
Piſaurum II. 4. 20.
Piſidæ I. 2. 40.
Pitane I. 18. 10.
Pithecuſa II. 7. 124.
Pityia II. 7. 89.
Pityuſa inſ. II. 7. 62.
Placia I. 19. 11.
Plotæ II. 7. 68.
Pogonus portus II. 3. 85.
Pola II. 3. 118.
Polaticus ſinus II. 3. 118.
Polyægos II. 7. 48.
Pollentia II. 7. 142.
Pompeij II. 4. 65.
Pompeiopolis I. 13. 8.
Pontus Euxinus I. 1. 28. I. 19. 36.
Pontiæ II. 7. 125.
Populonia *II.* 4. 72.
πορθμὸς quid *I.* 1. 25.
Poſſidium promunt. *I.* 17. 2.
Potidæa *II.* 2. 101.
Potentia *II.* 4. 35.
Præſamarci *III.* 1. 52.
Priapos *I.* 19. 2.
Priene urbs *I.* 17. 10.
Priſciana *III.* 11. 33.
Promunt. { Candidum, Apollinis, Mercurij. } *I.* 7. 4.
Prochyta *II.* 7. 125.
Proconeſos *II.* 7. 17.
Propontis *I.* 19. 7.
Prote *II.* 7. 65.
Pſammetichus *I.* 9. 48.
Pſophis *II.* 3. 50.
Pteleon *II.* 3. 56.
Pterophoritæ *I.* 2. 36.
Ptolomais *I.* 8. 11. & *III.* 8. 45.
Puteolanus ſinus *II.* 4. 64.
Puteoli *II.* 4. 65.
Pygmæi *III.* 8. 51.
Pylos *II.* 3. 95.
Pyramus fl. *I.* 13. 5.
Pyramides *I.* 9. 43.
Pyræi *II.* 3. 114.
Pyrenæus *II.* 6. 1.
Pyrgi *II.* 4. 71.
Pyrrha op. *II.* 7. 23.

Q.

Q. Metellus Celer *III.* 5. 62.
Quira caſtellum I. 6. 8.

R.

RAvenna *II.* 4. 30.
Rha *III.* 5. 29.
Rhamnus *II.* 3. 66.
Rhegium *II.* 4. 58.
Rhenus *II.* 5. 3. *III.* 2. 48.
Rhetico mons *II.* 3. 21.
Rhœtea littora *I.* 18. 38.
Rhœteum, urbs *I.* 18. 39.
Rhene *II.* 7. 73.
Rheſi regnum *II.* 11. 50.
Rhion *II.* 3 98.
Rhipæes *I.* 11. 37.
Rhiphæi montes *I.* 19. 107. & *II.* 1. 4.
Rhoda *II.* 6. 23.
Rhodanus III. 3. 23. & II. 5. 27.
Rhodope mons II. 2. 13.
Rhodos II. 7. 24.
Rhyndacum I. 19. 13.
Rubrum mare III. 8. 1.
Rubricatum II. 6. 29.
Rubreſus lacus II. 5. 41.
Rudiæ II. 4. 45.
Rupes Auſtro ſacræ I. 8. 3.
Ruſadir I. 5. 23.
Ruſicade I. 7. 3.
Ruſcino II. 5. 54.
Ruthiſia I. 6. 10.

S.

SAbatia II. 4. 74.
Sabæi III. 8. 36.
Sabis III. 8. 20.
Sacæ III. 5. 3. & III. 7. 4.
Sacrum promunt. III. 1. 37.
Sætabis II. 6. 36.
Sagunthus II. 6. 38.
Sala III. 11. 33.
Salacia III. 1. 40.
Salambina II. 6. 45.
Salamis II. 7. 32.
Saldubia II. 6. 46.
Saleni III. 1. 74.
Salentini campi & littora II. 4. 46.
Salentinum pr. II. 4. 52.
Salia fl. III. 1. 67.
Salona II. 3. 117.
Salſulæ fons II. 5. 42.
Same II. 7. 65.
Samos II. 7. 24.
Samonium promunt. II. 7. 77.
Samothrace II. 7. 47.
Santones III. 2. 44.
Sarmatia III. 4.
Sardemiſos mons I. 14. 9.
Sarpedon promunt. I. 13. 38.
Sardinia II. 7. 129.
Sardabale fl. I. 6. 9.
Sars fl. III. 1. 53.
Saſon II. 7. 81.
Satarchæ II. 1. 15. & 64.

Saronicus portus II. 3. 85.
Satyri III. 9. 25. & I. 4. 46. & 8. 46.
Sauromatæ II. 1. 12. & I. 19. 97.
Sauromatides III. 5. 24.
Saurium III. 1. 74.
Scalæ Hannibalis II. 6. 26.
Scamander I. 18. 27.
Scandile II. 7. 48.
Scandinovia III. 6. 53.
Sciathos II. 7. 48.
Schœnus sinus I. 16. 10.
Schœnitas II. 3. 85.
Scione II. 2. 102.
Scylla II. 4. 58. & 7. 96.
Scylace I. 19. 11.
Scyllæon II. 3. 81.
Scyllaceum II. 4. 55.
Scyllaceus sinus II. 4. 54.
Scyronia saxa II. 3. 72.
Scythæ I. 2. 21. & II. 1.
Scythia Asiatica III. 5.
Scythia Europæ gentium prima I. 3. 15.
Scythici populi III. 5. 2.
Scythicus sinus II. 5. 19.
Scythicum promunt. III. 1. 58.
Scylace I. 19. 11.
Scyros II. 7. 51.
Secundani II. 5. 8.
Seleucia urbs I. 12. 17.
Selymbria II. 2. 49.
Semiramis I. 11. 6.
Sena II. 3. 7.
Sena inf. III. 6. 16.
Septemtrionis Insulæ III. 6.
Sepias promunt. II. 3. 12.
Septem fratres I. 5. 22.
Septumani II. 5. 9.
Sequana III. 2. 29.
Seres I. 2. 20. & III. 7. 7.
Serrium promunt. II. 2. 77.
Serpentes in India III. 7. 19.
Seriphos II. 7. 73.
Sesamos urbs I. 19. 44.
Sestianæ aræ III. 1. 65.
Sestos II. 2. 58.
Sextani II. 5. 8.
Sicilia II. 7. 92.
Siculum pelagus II. 4. 6.
Sicyon II. 3. 101.
Sidon I. 12. 7.
Sida oppidum I. 14. 1.
Sidæ portus I. 15. 2.
Sigea littora II. 7. 18.
Sigeum op. I. 18. 25.
Siga urbs I. 5. 23.
Silda III. 11.
Silerus amnis II. 4. 62.
Simois fl. I. 18. 27.
Simyra castellum I. 12. 11.
Sindos I. 19. 77.
Sindones I. 19. 77.
Sinus Issicus I. 13. 4.
Sinonia II. 7. 125.
Sinope I. 19. 46.
Sinuessa II. 4. 68.
Siphnos II. 7. 73.
Sipuntum II. 4. 42.

Sipus ibid.
Sirenes II. 4. 63.
Sittianorum colonia I. 6. 4.
Smyrnæum promunt. I. 17. 20.
Soloe I. 13. 9.
Sogdiani III. 5. 44.
Solis fons I. 8. 2.
Solis ostia III. 7. 63.
Solis urbs III. 8. 65.
Sophene I. 11. 4.
Sordones II. 5. 52.
Specus Herculis I. 5. 6.
Sperchios fl. II. 3. 58.
Sphynges III. 9. 16.
Sporades II. 7. 73.
Stoechades II. 7. 138.
Strobilon pr. III. 8. 43.
Strophades II. 7. 67.
Strongyle II. 7. 124.
Strymon fl. II. 2. 85.
Subis fl. II. 6. 28.
Sucro fl. II. 6. 36.
Sucronensis sinus II. 6. 34.
Suel II. 6. 46.
Suesia III. 3. 18.
Sugdiani I. 2. 32.
Sulchi II. 7. 137.
Sunium II. 3. 68.
Sunium promunt. II. 2. 69.
Superum mare II. 4. 5.
Sutentrum II. 4. 64.
Syene urbs I. 9. 76.
Syme II. 7. 72.
Symplegades II. 7. 16.
Syphax I. 6. 5.
Syrtis major II. 7. 23.
Syrtis minor I. 7. 14.
Syrocilices I. 2. 40.
Syria I. 11.
Syracusæ II. 7. 107.

T.

TAbis promunt. III. 7. 7.
Tabraca I. 7. 3.
Tænaros II. 3. 82.
Tagus III. 1. 40.
Talca III. 6. 69.
Talus Cretensis II. 7. 80.
Tamaris III. 1. 53.
Tamarici III. 1. 55.
Tachempso inf. I. 9. 12.
Tamos pr. III. 7. 45.
Tamuda fl. I. 5. 23.
Tanais I. 19. 93.
Taprobane III. 7. 60.
Taphræ II. 1. 25.
Taphrure I. 7. 13.
Tarentus II. 4. 53.
Tarichiæ II. 7. 45.
Tarentinus sinus II. 4. 52.
Tarpha II. 3. 62.
Tarraco II. 6. 30.
Tarraconensis Hispania II. 6. 12.
Tarsus I. 13. 7.
Tarracina II. 4. 69.
Tartessos II. 6. 54.
Taunus mons III. 3. 21.
Taurois II. 5. 16.

Taunus mons III. 3. 21.
Taurois II. 5. 16.
Taurus mons III. 7. 7.
Taurus promunt. I. 15. 3. & II. 7. 45.
Taurici II. 1. 17.
Taurici montes I. 19. 67.
Tauri II. 1. 98.
Taurianum II. 4. 58.
Taulantij II. 3. 113.
Taunus III. 3. 21.
Taurominium II. 7. 106.
Taygetus mons II. 3. 45.
Teanum II. 4. 39.
Tectosages II. 5. 8.
Teganusa II. 7. 74.
Telamon II. 4. 72.
Telis II. 5. 53.
Telmessos urbs I. 15. 16.
Telobis fl. II. 6. 28.
Temesa II. 4. 60.
Tempe II. 3. 19.
Tenea II. 3. 50.
Tenedos II. 7. 18.
Tenos II. 7. 74.
Téos I. 17. 22.
Therapne II. 3. 44.
Tergeste II. 4. 17.
Tergestum II. 3. 3.
Teutoni III. 3. 32.
Thales I. 17. 5.
Thasos inf. II. 7. 47.
Thebæ II. 3. 40.
Thebe, campus I. 18. 16.
Themiscyrium op. I. 19. 49.
Θεῶν ὄχημα III. 9. 43.
Theodosia II. 1. 16.
Thermaicus sinus II. 3. 9.
Termodon amnis I. 19. 47.
Thermopylæ II. 3. 62.
Thessalonice II. 3. 11.
Thermæ II. 7. 112.
Themistagoras Milesius I. 19. 62.
Thera II. 7. 70.
Thessalia II. 3. 31.
Theseus II. 3. 65.
Thia II. 7. 70.
Thoricos II. 3. 67.
Thracia & Thraces II. 2.
Thracius Bosporus I. 1. 28. & 19. 24.
Thule iusula III. 6. 62.
Thurius fl. II. 6. 36.
Thurium II. 4. 54.
Thynia pr. II. 2. 46.
Thynias inf. II. 7. 12.
Thymnias sinus I. 16. 10.
Thyssagetæ I. 19. 101.
Tibareni I. 19. 50.
Ticer II. 6. 23.
Tichis II. 5. 53.
Tifernus amnis II. 4. 38.
Tigres III. 5. 49.
Tigris amnis III. 8. 23. & I. 11. 9.

Timavus II. 4. 18.
Timotheus I. 17. 5.
Tinge oppidum I. 5. 7.
Tinge Cetraria II. 6. 55.
Tios op. I. 19. 41.
Tiriſtris promunt. II. 2. 40.
Tiſanuſa I. 16. 8.
Toloſa II. 5. 8.
Tomi II. 2. 39.
Toreatæ I. 19. 87.
Torone urbs II. 3. 5.
Tragurium II. 7. 90. & 3. 118.
Tragopanes III. 9. 17.
Trapezus urbs I. 19. 58.
Treviri III. 2. 27.
Tripolis I. 12. 10.
Tritium Tobolicum III. 1. 75.
Triton fl. I. 7. 18.
Tritonis palus I. 7. 18.
Troas I. 2. 47. & 18. 3.
Troglodytæ I. 4. 22.
Troezen II. 3. 86.
Troezenij II. 3. 84.
Truentinum II. 4. 36.
Tubero fl. III. 7. 69.
Tulcis amnis II. 6. 31.
Turcæ I. 19. 101.
Turduli III. 1. 21.
Turduli veteres III. 1. 42.
Turius fl. II. 6. 36.
Tuſcum mare I. 3. 14.
Tyberis II. 4. 71.
Typhon I. 13. 36.
Typhoneus ſpecus I. 13. 33.
Tyra fl. II. 1. 50.
Tyros I. 12. 5.

V.

VAbar fl. I. 6. 11.
Valentia II. 6. 38.
Valetium II. 4. 45.
Varduli III. 1. 73.
Varus fl. II. 4. 75.
Vaſio II. 5. 6.
Velia II. 4. 61.
Veneris templum II. 5. 56.
Veneris delubrum II. 7. 116.
Venus ubi nata II. 7. 32.
Veneti I. 11. 39. & II. 4. 9.
Venetum III. 2. 49.
Veſulus mons II. 3. 21.
Veſuvius mons II. 4. 65.
Ulla III. 1. 52.
Vienna II. 5. 7.
Virgi II. 6. 49.
Virgitanus ſinus II. 6. 45.
Viſula fl. III. 4. 2.
Viſurgis III. 4. 24.
Ulyſſippo III. 1. 40.
Vocontij II. 5. 6.
Volcarum ſtagna II. 5. 33.
Volſci II. 4. 12.
Volubilis urbs III. 10. 32.
Urgo II. 7. 128.
Urias ſinus II. 4. 41.

Utica urbs I. 7. 9.
Vulturnus op. II. 4. 68.
Uulturnus amnis & oppidum II. 4. 67.

X.

XAnthos op. I15. 15.
Xanthus fl. I. ibidem. 15.
Xerxs. II. e. 2. 95.

Z.

ZAcynthos II. 7. 66.
Zephyrion & Zephyrium prom. I. 8 10. II. 4. 55.
Zephyre II. 7. 86.
Zilia fl. III. 10. 33.
Zonæ quinque I. 1. 8.
Zone promunt. II. 2. 78.

ISAACI VOSSII

OBSERVATIONES

AD

POMPONIVM

MELAM.

ISAACI VOSSII

AD

POMPONIVM MELAM OBSERVATIONES.

In Prooemium.

Vers. 7. ET *quod si non ope ingenii orantis*] In optimis codicibus legitur, *& quod sine ope.* Unde multò sincerior & simplicior lectio excudi potest, hæc nempe; *& quod sine ope ingenii orantis ipsa sui contemplatione pretium operæ adtendentium absolvat.* Non dubito quin ipse sic scripserit Mela, neque enim ullum hic locum habere potest ἀνλίθετον istud, quod si admittatur, non cohærebunt hæc cum superioribus.

¥. 10. *Nunc autem ut quæque erunt clarissima*] Multo melius & brevius codices nostri, *nunc ut quæque clarissima & strictim.* Præcessit enim *autem.* Mox rescripsimus, *atque habitentur*, fidem secuti veterum codicum & præcipuè Vaticani.

¥. 17. *Sciri possit atque accipi*] Pintianus, & alii, ejicere conati sunt hæc duo posteriora verba, sed perperam. Mos is est Melæ, & aliis autoribus, plura sæpe idem significantia vocabula conjungere, quamvis & illa ὀβελίζειν conati sint quidam. Sic supra, *adspici cognoscique*, & infra cap. XII. *permutat ac miscet.* Et de Hellesponto; *Divisas spatio pelagoque terras.* Et de Thracibus, *cæterum ad ferociam & numerum, ut multi immitesque sint, maxime ferax.* Unde adparet falli eos qui nullum verbum in Pomponio redundare existimant. Plura exempla infra afferemus, unde adparebit hunc nostrum auctorem in tanta brevitate sæpe esse nimium. Huc accedit quod cuique verbo sua sit notio. Accipi enim proprie à magistro dicitur, tanquam ab eo qui porrigit, ut Fronto vocabulum accipiendi interpretatur. Sensus igitur horum verborum est, sive quis per se ipsum, sive præeunte doctore hæc cognoscere velit. Verum hoc est argutari.

In Cap. I.

Vers. 1. *Omne igitur hoc, quidquid id est*] Verior proculdubio est lectio antiquorum codicum quæ ita habet; *Omne igitur, quidquid est, cui mundi cælique nomen indidimus, unum id est, & uno ambitu se cunctaque amplectitur.*

ỳ. 5. *Qua decurrit meridies*] Decurrit hic accipe pro deorsum currit ut sæpe. Summum enim solis punctum est meridies. Inde decurrit sol, hoc est descendit. Nihil manifestius. Viri docti tamen hæc non intellexerunt.

ỳ. 6. *Eodemque in duo latera, quæ hemisphæria nominant*] ita rescripsimus, secuti fidem codicis Vaticani, quamvis & ipsa ratio ita legendum esse ostendat. Vulgo *eademque*, quod ineptum est: quonam enim referentur illa quæ sequuntur, *ab oriente divisa ad occasum*.

ỳ. 10. *Antichthones alteram, nos alteram habitamus*] Qui hic annotarunt Pomponium perperam antichthones vocare, qui antomi vel antœci erant dicendi, illi ipsi errant. Duplicem terram statuit Pomponius, uti quoque multi alii, hanc nostram, & oppositam ἀντίχθονα. Qui ἀντίχθονα habitant, sunt ἀντίχθονες. Distinguendum hic tamen, non omnes qui γῆν ἀντίχθονα habitant, esse nobis antichthones; sed illos tantum, qui in oppositio degunt hemisphærio, quique pedes nostris adversos habent. Verum hemisphærium non hic accipit Mela pro illa orbis parte quam horizon à nobis disterminat, sed pro hemisphærio australi. Id ipsum quoque faciunt alii ferme omnes veteres, qui per γῆν ἀντίχθονα nihil aliud intellexere, quam terræ hemisphærium australe, vel Oceano, vel zonæ fervidæ interventu à nostro separatum hemisphærio, ut ipsi existimabant. Verum ita si accipiamus, jam necessario aliqua pars terræ antichthonum in nostro est hemisphærio, ac proinde non possunt vel antichthones, vel antipodes dici, verum antœci: attamen quia major pars hujus terræ sub horizonte nostro mersa est, alicubi etiam κατὰ διάμετρον nobis opposita, recte eam antichthones inhabitare dixit Mela noster juxta veterum hypothesin. Notandum hic tamen Antichthones non ita à veteribus accipi uti vulgo pro antipodibus, sed pro omnibus illis qui oppositam terram australem inhabitare credebantur, etiamsi in superiori nostro degerent hemisphærio. Ita semper ab antœcis & antipodibus distinguuntur. Verum de his fusius egimus alibi. Nonnulli tamen aliter hæc verba accipiunt, & hemisphærium Antichthonum hic esse ajunt illam orbis partem, quæ est infra horizontem, & vel invitis omnibus libris vulgatam illam lectionem servant, *eademque in duo latera quæ hemisphæria nominantur, ab oriente divisa ad occasum*; duoque ista hemisphæria Melæ non separari ajunt alveo Oceani in zona torrida, sed horizonte & oceano ipso, qui illi respondet. Alveum enim zonæ torridæ, non hemisphæria, sed maculas tantum binas, uti

uti vocat Macrobius, utrinque distinguere. Fieri autem non posse ut Oceanus decussatim quatuor maculas separet, quas sigillatim ambit. Licet hæc opinio magnos habeat autores, falsa est tamen, & menti Pomponii contraria. Ille enim non quatuor maculas, ut Macrobius, sed duplicem tantum statuit terram, hanc nostram, & oppositam, ut diximus, australem. Jam vero scire velim quid sit terra divisa ab oriente in occidentem? Cur magis ab ortu in occasum, quam à meridie in boream? Verum quid verbis opus est? ipse Pomponius, cum inquit, antichthonum terram propter ardorem intercedentis plagæ incognitam esse; ostendit, illam totam ad Austrum fuisse sitam. Item infra cap. IX, cum antichthones nobis à meridie oppositos facit, & illo, & aliis locis, mentem suam satis prodit.

℣. 11. *Illius situ ob ardorem*] Hoc maluimus, quam quod in omnibus exstat libris, *illius situs*, & deinde *incognitus*. Statim postea Vaticanus & alii, *porrecta ad occasum*, cum alii legant *in occasum*. Verum tum in sequentibus legendum fuerit, *& qua sic jacet*. Sed tamen quæ ab oriente in occidentem extenditur tellus potest etiam esse brevissima. Alteram itaque omnium antiquorum, quos vidimus codicum, secuti sumus lectionem, *ab ortu porrecta ad occasum*. Juxta enim hypothesin Melæ, si ab ortu ad occasum latissime sumptum extendebatur veteribus cognita tellus, necessario longior erat quam latior.

℣. 13. *Aliquanto quam ubi latissima est longior*] Imo non aliquanto, sed plus duplo major est longitudo, juxta aliorum veterum opinionem. Nam qui minimum dixere, ad centum & octoginta gradus terræ cognitæ longitudinem extenderunt. Multoque etiamnum longiorem fecere aliqui ex vetustissimis Græculis, qui terram sibi notam per universam zonam extendunt, vicinosque Gadibus esse orientales Indos. Ipse quoque Ptolemæus nimium orbem hunc nostrum versus ortum extendit, cum pleraq; ferme orientis loca decem minimum gradibus orientaliora facit quam debuerat. Attamen non multum erraverit Mela, si quis tantam οἰκουμένῃ tribuat latitudinem quantam Ptolomæus, & alii, & præterea cogitet gradus latitudinis in nostra zona arctius constringi, spatiumque illud vastum licet, multum tamen contrahi. Sane videtur quoque Dionysius Alexandrinus non multo longiorem feciſſe quam latiorem terram habitatam, cujus versus non intellectos à quoquam hic adscribemus.

Μνήσομαι ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου ἐν δὲ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ὅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐπεφάνωται.

Οὐ μὴν πᾶσα λιπαρὸ περίδρομος, ἀλλὰ διαμφὶς
Εὐρυτέρη βεβαῦα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους
Σφενδόνη ἐοικυῖα.

Quot hic ſunt apices, tot quoque interpretes hic locus habuit. Ὁ ϖάνυ Salmaſius diſtinctione voluit locum ſanare hoc pacto ; ἀλλὰ διαμφὶς Εὐρυτέρη, βεβαῦα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους &c. Verum nullus commodus ſenſus exinde poſſit formari. Nam quid ſibi vult, rogo, inſula utrinque latior, διαμφὶς εὐρυτέρα? Quid illud quod ſequitur, βεβαῦα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους? Quod autem putat Euſtathium recte hunc locum eſſe interpretatum, & in hoc fallitur. Sed neque ὀξυτέρη locum hic habere poteſt. Ex Scholiis Euſtathii hoc in marginem pro varia lectione irrepſit. Nihil certius, nihil clarius vulgata lectione, quam Rufus Feſtus, quam Priſcianus, quam Euſtathius aliiq; veteres Scholiaſtæ licet non intellectam adprobant. Dicit terram, ſive inſulam hanc, non eſſe prorſus rotundam, ſed eſſe aliquantum in longum extentam inter occaſum & ortum Solis. Ita enim vocat ἠελίοιο κελεύθους. Verum hoc omnes interpretes in errorem egit, quod putarint εὐρυτέρην hic accipi more tralativo, de latitudine Orbis habitati à meridie in ſeptentrionem. Atqui latitudo accipitur etiam pro ſpatio ab ortu in occaſum. Longitudo vero à polo ad polum. Ariſtot. II. de Cœlo cap. II. Λέγω δὲ μῆκος αὐτοῦ τὸ κατὰ τοὺς πόλους διάστημα. Et ſane putabant illi longitudinem ſemper eſſe quæ ſit inter vertices mundi. Latera itaque vocabant partes inter ortum & occaſum ſibi oppoſitas. Plane illo quoque modo accepit Cicero, cum alibi, tum etiam in ſomnio Scipionis ; *Omnis terra quæ colitur à vobis, anguſtata verticibus, lateribus latior, parva quædam inſula eſt.* Hinc factum eſt ut dextras mundi partes plurimi ad orientem collocaverint, ſiniſtras vero ad occaſum. Verum alii non ſitum univerſi terrarum orbis, ſed tantum οἰκουμένης ſuæ conſiderantes, ut latera terræ aliter ſumſere, ita quoque dextra & ſiniſtra ; ea ad ſeptentrionem & meridiem conſtituentes. Atque hæc quidem de hoc Dionyſii loco dixiſſe ſufficiat, cui plane contrariam adfinxit mentem Euſtathius, quique eum ſequuntur. Horum autem opinio multo abſurdior adparebit ſi quis adtendat figuram quam orbi tribuit Dionyſius.

Quam enim abſonum fuerit, ſiquis dicat, hanc figuram non eſſe plane circularem & περίδρομον, ut inquit Dionyſius, quia communis utriusque coni baſis A B. ſit latior. Dicere enim debuiſſet contrarium, ideo non eſſe rotundam terram quia nimis eſt anguſta in A B. Quamvis autem hæc

ſufficere

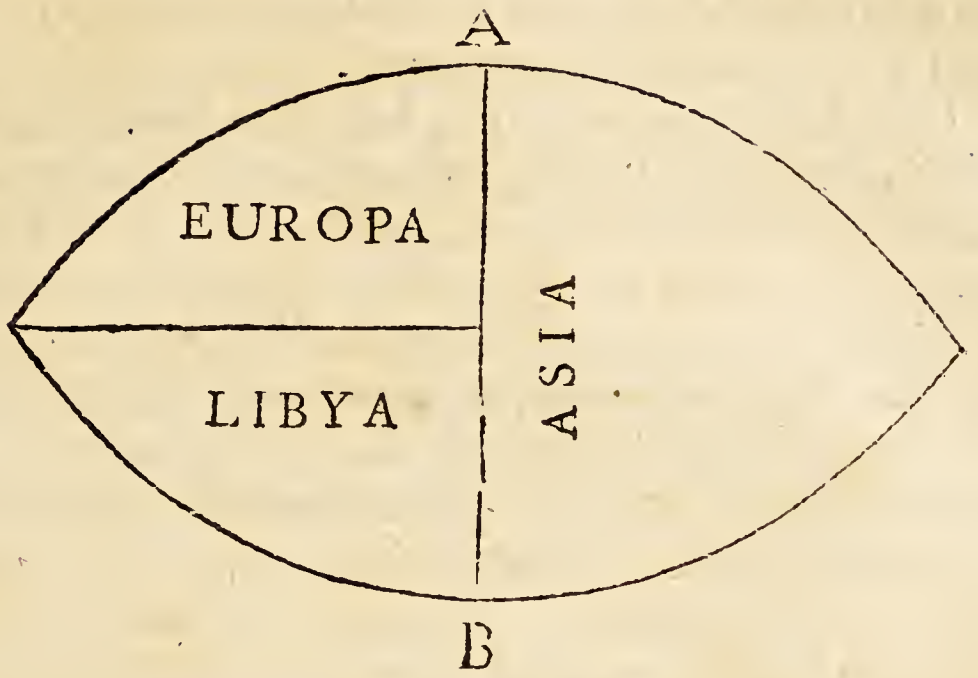

sufficere existimem, prætermittere tamen non possum, quin unum etiamnum addam; nempe me satis mirari non posse, quomodo fieri possit, ut Europa & Libya alterum efficiant conum, & tamen Libya trapezii habeat formam, cui eam similem esse inquit. Puto errasse Dionysium & confudisse duas diversas opiniones, eorum qui orbem habitabilem ὠοειδῆ vel κωνοειδῆ uti ipse, & illorum qui aliter κωνοειδῆ statuebant, hoc scilicet pacto.

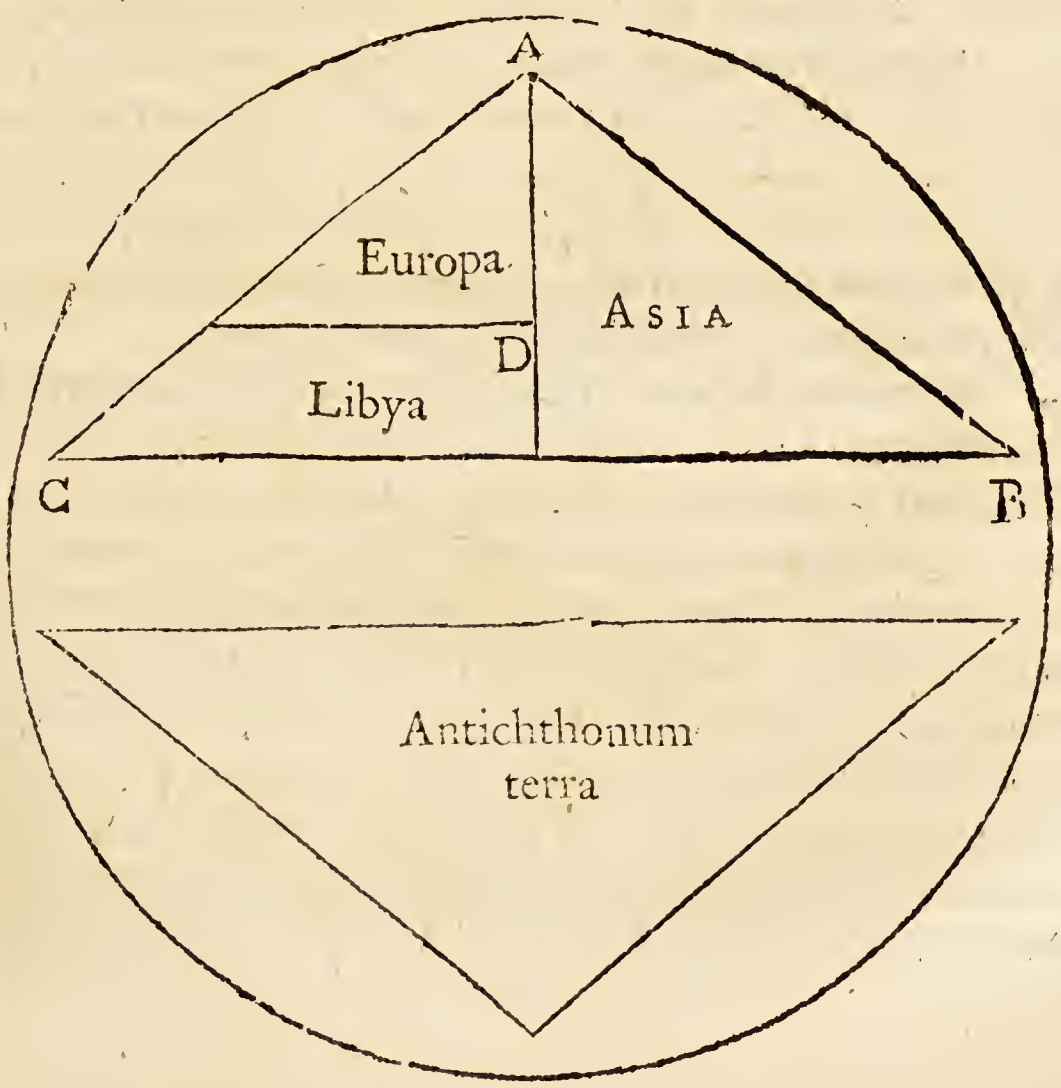

Talem

Talem orbi habitabili formam tribuerunt Ariſtoteles, & complures alii. Hic coni à ſe invicem diſtinguuntur aut zona torrida, aut oceano juxta alios. Utrumque vero tropicum, baſin faciebant, & noſtræ, & oppoſitæ antichthonum terræ. Ad baſin vero eſt latitudo. Itaque metæ A B C. quæ noſtram habitabilem repræſentat, latitudo eſt C B. Manifeſte vero hic Libya trapezii Scaleni habet figuram, cui etiam eam adſimilat Strabo, nempe C D. Atque hoc quidem modo omnia ſibi optime conveniunt.

ỳ. 16. *Nec amplius decem millibus paſſuum patens*] Ita quoque Cornelius Nepos & T. Livius, aliique, quos longum eſſet enumerare. Magna tamen eſt auctorum in latitudine huic freto adſignanda diſcrepantia, prout nempe vel proxima littora, vel promuntoria, vel quas utrinque ponunt inſulas, accipiunt. Verum hæc menſura parum admodum abit à veritate, ſi comparetur cum intervallo, quod alii faciunt. Extantiſſima utriusque continentis promuntoria, non ultra quatuordecim millia à ſe invicem recedunt.

ỳ. 17. *Terras aperit atque intrat*] Eorum opinionem ſequitur, qui ſtatuebant Oceanum terras irrumpere, & omnia ea mediterranea quæ mox recenſet maria efficere, quod falſiſſimum eſſe vix aliquis eſt hoc ſeculo paulo eruditior, qui colligere non poſſit. Neſcio vero quid in mentem venerit Pintiano, ut hunc locum corrigeret, vel corrumperet potius.

ỳ. 22. *Ingens iterum magnæ Paludi*] Ita correxerunt alii, perperam tamen. Vaticanus Codex legit, *& magno paludi*. Verum quamvis ille codex omnium longe ſit antiquiſſimus, habet tamen & iſte ſuos nævos, ut multis aliis locis oſtendemus. Alii veteres codices ita concipiunt hæc verba, *Quo cum eſt acceptum ingens iterum, & magno ſe extendit ambitu; cæterum exiguo ore paludi conjungitur*. Atque ita edendum curavimus.

ỳ. 29. *Cimmerius Boſporus*] Aliqui codices habent, *qua paludi emittitur Cimmericus Boſporus*. Quod nonnulli viri docti interpretari conati ſunt, tanquam ſi *emittere* & *immittere* idem eſſet. Sed plane contra fidem librorum veterum, omnemque adeo rationem. Cætera enim maria hactenus terras influere opinio fuit Melæ, paludem vero Mæotida non videtur ſenſiſſe donum eſſe Oceani. Supra enim dixit hanc conjungi Ponto Euxino, hic vero committi, quod idem eſt. Et ſane ita quoque Herodotus, quem paſſim ſequitur, qui Mæotin, matrem Ponti nominat, uti quoque multi alii. Perpetuus enim aquarum ex Mœotide in Pontum decurſus Matris ei nomen indidiſſe videtur. Alii tamen obſtetricem vocant, & inde dictam eſſe Μαιῶτιν. Stephanus in voce Μαιῶται. Τὸ θηλυκὸν Μαιῶτις, ὡς Μαιῶτις λίμνη,

λίμνη, ἣν φασι κληθῆναι ἀπὸ τοῦ μαῖαν εἶναι Εὐξείνου πόντου. Ita constituendus locus ille vulgo corruptissimus, quem alii variis modis emendare conati sunt. Paulo aliter Hipparchus in scripto inedito περὶ τῶν δώδεκα ζωδίων. Τὸν Πόντον ἔνθα ἔστιν ἡ Μαιῶτις λίμνη, ἐν ᾗ πᾶς ἰχθὺς ἀπομαιοῦται, ὅθεν καὶ αὕτη ἡ λίμνη Μαιῶτις ὀνομάζεται.

ℌ. 32. *In mediam fere Mæotida defluit*] Ideo in mediam Mæotida dicit defluere Tanain, quia sub eodem meridiano situm esse existimabant veteres ostium Tanaidis, & Bosporum Cimmerium. Itaque medium istum lacum transire ajunt & in Pontum egredi per Bospori angustias tanquam per suum ostium. Sane hunc Bosporum Cimmericum, Tanain quoque vocari, alibi ostendimus. Strabo vero etiam totam Mæotida partem vocat Tanaidis. Eadem est ratio, ut puto, quamobrem Hellespontus Borysthenes dictus sit. Ex Stephano enim & Hesychio adparet, Hellespontum ante Helles casum ita fuisse appellatum. Quærunt causam eruditi, nec tamen inveniunt. Verum non dubito, quin hæc sit verissima; nempe quod cum maxime septentrionale Ponti punctum sint ostia Borysthenis, eaque sita sint ex adverso Bospori Thracii; Pontum Euxinum tanquam lacum considerarint, quem Borysthenes, aliique amnes efficerent. Ut itaque Bosporus Cimmerius dictus est Tanais ab opposito Tanaidis ostio, ita quoque Hellespontus nomen accepit Borysthenis propter eandem causam. Per Hellespontum vero noli hic intelligere Hellesponti angustias, sed Propontida totam, quemadmodum vetustiores Græci accepere hoc vocabulum. Solinus cap. x. hac de causa vocat magnum Hellespontum. Fugit hoc Salmasium, qui verba Solini refingere conatur.

ℌ. 32. *Et ex diverso Nilus in pelagus*] Meliores libri; *Ex adverso Nilus in pelagus*, uti reponendum. Paulo post verba illa; *Ad Nilum Africam, ad Tanain Europen*, absunt à Vaticano codice.

In Cap. II.

Vers. 12. *Ora ejus cum alveo Nili amnis ripis descendit in pelagus*] Hæc est constans omnium librorum lectio. Pintianus hic reposuit *ripa*, eumque secuti sunt omnes alii interpretes Melæ. Nos veram lectionem reduximus. Sensus horum verborum hic est; extremam illam Asiæ oram, illic nempe qua est Nili alveus qui Asiam ab Africa separat, cum sua quoque ripa in pelagus descendere, diuque quemadmodum mare mediterraneum incedit,

ad

ab occaſu verſus ortum, ita quoque porrigere littora ſua. Nam usque ad Sinum Iſſicum videntur terræ pelago irruenti obedire, & tantum oblique adjacere, ut infra inquit. Ripas enim & littora πληθωλικῶς accipi pro ripa & littore notum eſt omnibus.

ỳ. 15. *Ad Helleſponticum fretum extendit*] Quidam libri *Helleſpontum*. Melius *Helleſpontium*. Sequentia quoque Codices meliores ita legunt; *Ab eo iterum obliqua ad Boſporum. Iterum iterumque ad Ponticum latus curva &c.* Poſtremum hoc verbum in multis libris non comparet. Tædet tam minuta monere.

ỳ. 18. *Ipſam gremio ad Tanain usque complexa*] Ita emendavimus ſecuti ferme Vaticanum & alia exemplaria in quibus legitur, *ipſa gremio*. Vulgo editur, *inde eam gremio*.

ỳ. 20. *Seres media Eoæ partis incolunt*] Rem acu tetigit, cum Seras media Eoi lateris tenere ſcribit. At vero quantum à veritate receſſit Ptolemæus, & qui eum ſequuntur, quum tractum Aſiæ, qui eſt ultra Auream Cherſoneſum ac Sinum magnum Auſtrum verſus vaſte adeo extendit, ac Sinas in eo collocat? Sinenſes hodiernos antiquorum Seras qui eſſe dubitat, is quoque dubitet licet, idemne nunc atque olim Sol luxerit. At vero inſigniter falluntur, qui exſtimant Sinas vel Thinas veteribus celebratos eosdem eſſe, ac ſint Sinenſes vulgo dicti. In toto eo regno, Sinæ & Sinenſium nomen ignotum eſt. Genus iſtud hominum omne id ſcit, quod ſparſim norunt cæteræ gentes, quæ cum iis comparatæ, pro barbaris merito haberi poſſint, ſi ſolos exceperis Græculos; unum tamen hoc ignorant vocabulum. Sed ſane mera factum eſt imperitia, ut vaſtum illud Serum imperium, quo nullum in orbe unquam illuſtrius fuit, Sinarum nomine cognoſcatur. Mirum nemini obſervatum hactenus Sinas eſſe regnum iſtud quod vulgo *Siam* vel *Sian* vel etiam *Sium* adpellatur. Sinarum metropolin Sinas vel Thinas vocat Ptolemæus. Quis dubitare poſſit, quin illa ſit ea ipſa, quæ nunc Siam appellatur; regia nempe Siamenſium, ac ſita in inſula ad orientalius oſtium fluminis dicti Me-nam, quod matrem aquarum Indi interpretantur. Longe is oritur è lacu Chiamay, ac totus in ditione Siamenſium fluit, donec tribus tandem oſtiis in Oceanum effluat. Regnum hoc etiamnum nobile, olim tamen multo fuit nobilius. Diminutum eſt multum, ex quo reges complures huic à multis ſeculis ſubditi, rebellare cœperunt. Illo tempore, nondum detecta illa Tartariæ parte, quæ orientem verſus excurrit, non niſi tria ultra Indum vaſta imperia noſcebantur,

Serum,

Serum, Indorum, ac inter utrosque situm, Siamensium, quod veteres Sinarum adpellarunt. Quidquid à Gange Seras adusque interjacet, id olim reges Siam possederunt. Primi Arabes Seras cum Sinis confuderunt, quorum errorem postea secuti sunt alii. Verum hæc obiter, ut ostenderemus, quos vulgo Sinenses dicimus, rectius Seras adpellari; Sinas vero antiquorum, hodiernos esse Siamenses.

§. 23. *Nisi ubi æstus inhabitabilem efficiunt*] Ita vulgo editum, cum tamen in omnibus codicibus scriptum sit, *nisi quod æstus*. Quid vero facilius, quam unius literæ additione illam, quam dedimus, lectionem reponere?

Ibid. *Diu continuis gentibus occupant*] Illud *diu*, abest in quibusdam libris, ut nonnullis quoque jam observatum eruditis. Minus tamen rectè. Indicum enim pelagus multo longius quam ipsa extenditur India. Hujus enim terminus Indus fluvius. Illud vero quam late extendatur, neminem vel paulo eruditiorem latere puto.

§. 26. *Indis proxima est Ariane, deinde Aria.*] Ariam hic non recte collocat, tanquam si littoralis esset regio. Hoc miror neminem hic reprehendisse, illud vero reprehendisse, quod Ariam & Arianem diversas faciat, cum tamen in eo prorsus nihil commiserit. Verum operæ pretium hic est paucis ostendere, quamnam veteres differentiam inter Arios & Arianos statuerint, quoniam hæc res multos eruditos in errorem egit. ὁ πάνυ Salmasius aliquot locis eos distinguit, alibi vero eosdem esse adfirmat in suis ad Solinum commentariis. Verum ita sese res habet. Aria regio semper dicta fuit illa tantum portio terræ, quæ ad Arium flumen erat sita, Arii vero qui illam inhabitabant. Non tantum usq; ad tempora Alexandri Magni & successorum ejus, verum etiam multis seculis postea Ariæ iidem fuere termini, quos Ptolemæus & alii huic adsignant. Scio quidem Herodotum & Pausaniam narrare Medos dictos fuisse Arios ante adventum Medeæ, verum id nihil ad rem facit, etiamsi verum sit: & forsan fabella est. Imo ausim adfirmare esse fabellam, cum Medi jam ab ipso statim initio ita sint dicti, nec ullum aliud habuerint nomen. Ariane vero longe alia est. Nomen id inauditum ante tempora Alexandri. Verum postquam ab Ariis subacti fuere, Bactrii, Gedrosi, Sogdiani, aliæque complures gentes, factum est, ut pleræque istæ regiones, Ariorum dicerentur provinciæ. Plinius itaque Gedrosos, Arachotas, & Paropamisadas vocat Ariorum Satrapias. Quod non ita interpretandum, uti Salmasius interpretatur, tanquam si Plinius omnes hos populos Arios vocaret, sed quod essent in di-

tione Ariorum. Nemo unquam ullam ex his gentibus ſub Ariorum nomine comprehendit. Arii tantum uniùs regionis dicuntur incolæ. Longe alia eſt Ariana. Illa enim extenditur ab Indo flumine, usque ad os ſinus Perſici. Comprehendit vero præter ipſam Ariam, has quoque regiones, Gedroſiam, Drangianam, Arachoſiam, Paropaniſum, Bactrianam, Sogdianam, Parthiam, Carmaniam, & ſi quas alias regiones ſubegerunt aut Menander, aut alii, vel ante, vel poſt illum, Ariorum duces. Aria itaq; nomen unius tantum regionis, Ariane vero totum continet Ariorum imperium. Attamen quædam ex ſupradictis provinciis non totæ ſub Arianes nomine continentur. Carmaniam vero integram contineri teſtatur Strabo cum alibi, tum etiam, cum inquit Carmaniam ultimam eſſe partem Arianæ; Ἡ δὲ Καρμανία τελευταία μέν ἐστι τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς. Prius dixerat Aſiæ, Perſis ſubditæ, & extra Taurum ſitæ primam ab Indo partem conſtituere Arianen; Μετὰ δὲ τὴν Ἰνδικὴν ἐστὶν ἡ Ἀριανὴ, μερὶς πρώτη τῆς ἀπὸ Πέρσας. Varias deinceps Arianæ recenſet provincias & gentes: tandem addit hæc quæ mox attulimus verba. Attamen merito hic aliquis dixerit; Si Ariana prima eſt portio, quomodo Carmania poſtrema eſſe poteſt, cum ſit pars Arianæ? Omnino Strabonis verba ita refingenda ſunt; ἡ Ἀριανῆς μερὶς πρώτη &c. Sic omnia clara & manifeſta fiunt. Melæ autem verba ſic accipienda, ac ſi dixiſſet Indo proximam eſſe Arianam, dein ipſam Ariam, unde reliquis nomen. Verum in eo peccavit, quod littoralem fecerit Ariam.

℣. 27. *Et Cedroſis, & Perſis, ad ſinum Perſicum*] Græcis quoque Γεδρωσοὶ & Κεδρωσοὶ dicuntur. Hoc leve & jam ſexcentis obſervatum. Illud majoris momenti, quod hic Carmaniam omiſerit, quam tamen inter Gedroſiam & Perſida mediam recenſere debuerat. Ipſum hoc non ignoraſſe adparet ex eo, quod infra Carmanios ad introitum ſinus Perſici recte collocaverit. Nihil tamen mutandum videtur, ſic enim & infra; *Interiora Cedroſi, dehinc Perſæ habitant.*

℣. 28. *Ab iis, quod in Africam reſtat Æthiopum eſt*] Veteres aliquot codices hic legunt, *quæ in Africam reſtat.* Quod perinde eſt. Senſus manifeſtus; ait, quidquid Aſiaticæ oræ verſus meridiem ſitæ ſupereſt poſt Arabiam, id Æthiopiæ nomine cenſeri.

℣. 29. *Illinc Caſpiani*] Καστανῆς meminit Strabo. Obſervandum vero eſt ut ab Ariis Ariani, Sogdiis Sogdiani, Bactriis Bactriani, Drangis Drangiani, ita quoque à Caſpiis formari Caſpianos. Non tamen confundi

fundi hæc nomina, nisi ab ἀγεωγραφήτοις, & ex prædictis patet, & magis ex sequentibus patebit.

ỳ. 32. *Candari & Paricani*] Cave hos Candaros cum Gandaris Indiæ confundas, nulla enim earum gentium, quas hic recenset, non extra Indiam est. Verum hi Candari sunt Sogdianæ populi, & Plinio & Ptolemæo, quamvis apud priorem non recte Gandari vocentur; Isti enim erant in India, sic dicti à fortitudine. Hesychius, Γάνδαρος, ὁ ταυροκράτης παρ' Ἰνδοῖς. Nescio quare Gandaros cornutos faciat Salmasius legendo ταυροκέρατους. Gandaros tanquam fortissimam gentem describunt veteres. An hoc vocabulum olim taurum significarit nescio, nostro seculo *ganda* Indis est Rhinoceros. Et hoc vero similius, si ab animali ipsis nomen accesserit, à Rhinocerotum multitudine sic dictos. Pro Paricanis vero omnium codicum fide reposuimus *Parianos*. Apud Plinium vocantur Paricani, sed antiqui codices legunt hoc loco *Partani*, pro *Pariani*. Ex Herodoto qui Paricanios populos recenset, & Plinium & hunc nostrum corrigere conati sunt viri docti. Sed *Pariani*, quod est in omnibus veteribus libris, rectum est omnino. In tabula Peutingeri & Geographo anonymo Ravennate vocantur *Bariani*. Fieri tamen potest, ut cū Paricanis iidem sint.

Ibid. *Susiani, Pharmacotrophi*] Pro Susianis, quibus hic nullus est locus, reposuimus *Sugdiani*, secuti vestigia veterum codicum, in quibus erat *Subdiani* aut *Subsiani*. Nam & Σουγδιανοὶ & Σογδιανοὶ Græcis dicuntur. Pro Pharmacotrophis, etiam rescripsimus Harmatòtrophi, quemadmodum Plinius. Male quidam Harmatotropos corrigunt à vertendis curribus. Ἁρμαλοτρόφοι sunt qui curules equos alebant, unde ἁρματοτροφῶν & ἁρματοτροφία. Quam id usitatum Scythis, ostendunt etiam alia eorum nomina, idem fere significantia, Hamaxobii, Heniochi, quæ Græci illis indidere.

ỳ. 33. *Bomarei, Coamani, Rophanes*] Et hæc quoque verba ex Plinio inferserunt. In omnibus fere quæ vidi codicibus antiquis, ita scribitur, *Comari, Comani, Ropanes, Dahæ*. In nonnullis tamen *Coamani*. Scribendum est, ut opinor, *Comari, Comani, Paropanisii, Dahæ*. Isti Bomarei nusquam terrarum unquam exstitere. Meliores codices Plinii legunt ita uti hic, *comari*, vel *commori*; unde adparet vulgatam lectionem esse falsam. Comani vero quos hic Comaris vel Chomaris jungit Mela, iidem sunt atque Κῶμοι Ptolemæi. Hos enim ille statim aliis subjungit in descriptione Bactrianæ: Χόμαροι ἐφ' οὓς Κῶμοι. Uti autem à Sogdiis Sogdiani, à

Bactriis Bactriani, ut ſtatim monuimus, ita quoque à Comis Comani. Plinius vocat Coamanos, ſed hoc vocabulum à mala forſan manu è Pomponio in Plinium migravit. Vetuſta enim exemplaria habent *Commani. è Ropanis*, quomodo legit optimus codex, fecimus *Paropaniſii*, quod ut ſpero nemo reprehendet. Poſſet quoque aliquis hic legere *Rabannæ*, ſed illi longius hinc abſunt.

Ibid. *Super Scythas Scytharumque deſerta, ac ſuper Caſpium ſinum*] Inepta prorſus lectio, & ex qua nullum bonum ſenſum effeceris. Vaticanus codex habet, *ſuper Scytha.* Scripſit Mela; *Super Scythæ, Scytharumque deſerta. At ſuper Caſpium ſinum Comari, Maſſagetæ &c.* Non autem eſt quod quisquam miretur Comaros vel Chomaros hic denuo recenſeri. Sunt enim diverſi à ſupra memoratis. Diſtinguunt etiam illos Plinius, & Ptolemæus. Iſti in Bactrianis, hi vero in Sacis erant ſiti. Qui in Sacis Κόμαροι, alii vero Χόμαροι à Ptolemæo appellantur.

v. 36. *Cimmerii, Scythæ, Heniochi, Georgi*] Omnes codices antiqui legunt; *Cimmerii, Ciſſi, Antiachæ, Georgili.* Scripſit Mela; *Cimmerii, Ciſſianti, Achæi, Georgi.* Eodem pæne modo Plinius lib. VI. cap. XIII. *Vltra eos plane jam Scythæ, Cimmerii, Ciſſianti, Georgi, & Amazonum gens.* Ita quoque hunc locum olim jam emendarat frater meus ὁ μακαρίτης Gerardus, in ſuis ad Valerium Flaccum notis, brevi à nobis in lucem edendis.

Ibid. *Corſitæ, Phoriſtæ, Riphaces*] Profligatiſsima lectio. Conſtanter tamen ita legitur in omnibus, quæ vidi, exemplaribus vetuſtis. Olim tentabam, *Cercetæ, Opharitæ, Riphæes.* Opharitas in hoc tractu recenſet Plinius, dictos ab Ophero fluvio. Cercetæ noti ſunt ex omnibus. Infra eos Cerceticos vocat. Rhiphæes ſunt Ῥιπαῖοι, iidem qui Rhiphæi. Attamen vix me contineo, quin ita reſcribam *Coraxi, Pteropboritæ, Rhiphæes.* Πτεροφόροι regio nota eſt ex Herodoto & aliis, à lapſu nivium inſtar pinnarum ita nominata. *Corſi* vero corruptum ex Coraxi. Infra quoque montes Coraxici, in MSS plerisque *Corſici* dicuntur, vel *Corxici.* Aliorum ad hunc locum ineptas conjecturas confutare non eſt operæ pretium.

v. 37. *Mardi Antibarani*] Hæc quoque inepta eſt lectio. Libri veteres legunt, *Mathi, Antibarani,* Legendum, *Matiani, Tibarani.* Vicinæ vero ſibi invicem ſunt hæ gentes ut conſtat ex Herodoto. Cave autem hos Matianos vel Mantianos confundas cum aliis ejusdem nominis populis fitis in Media, Hyrcania, & alibi. Quos enim hic nominat Mela, iidem ſunt, atque illi, quos Herodotus, & alii, ad dextram Halyos fluvii recenſent.

ſent. Male vero quidam hic Mardos tuentur, & contra libros veteres & contra veritatem ipſam nempe ex Herodoti Thalia; Μάκρωσι, καὶ Μοσυνοίκοισι, καὶ Μάρδοισι τελικόσια τάλαντα προσέκειτο. Sed nulli illic terrarum unquam fuere Mardi. Notant viri docti in aliis codicibus ſcribi. Μάρσυσι. Lego Μαρσί. Mares populus vicinus Moſynœcis. Stephanus, Μάρες ἔθνος προσεχὲς Μοσυνοίκοις. Meminit eorum alibi ipſe etiam Herodotus.

ỳ. 38. *Et notiora jam nomina Medi*] Ex veteribus libris repoſuimus *Amardi.* Agemus vero de his infra.

ỳ. 39. *Murrani, Vegeti, Cappadoces, Gallograci*] Ita habent codices nonnulli. In aliis vero libris manu exaratis hoc modo locus hic concipitur; *Mirorani, Vargeti, Cappadoces, Graci.* Muriani poſſint dicti videri à portione quadam Armeniæ minoris, quam Μελιτηνὴ vocat Ptolemæus. Sed Muriane illa longius abeſt à Ponto Euxino, & à ſerie gentium, quas hic recenſet. Præterea cum inquiat ſe notiora hic nomina recenſere, potius adducor ut credam ita eum ſcripſiſſe; *Mariandyni, Veneti, Cappadoces, Gallograci.* Mariandynos & alii cum Henetis nominant. Non vero recte quidam Henetos ubique reponunt pro Venetis; utrumque enim dixere veteres.

ỳ. 41. *Eadem gentes interiora littera tenent*] Mirum quantum locus hic exercuit viros eruditos, quamque hic omnia turbarunt, ut ſenſum aliquem efficerent. Et tamen ſi ordinem ſeriemque Melæ adtendiſſent, non tantos de tantilla re fluctus commoviſſent. Poſſit alicui videri legendum hic eſſe, *anteriora littora.* Verum conſideremus modum, quem tenuit Mela in deſcribenda Aſia. Poſtquam Indos, Seras, & Scythas, qui totum Aſiæ tractum orientalem poſſident, nominavit, auſtralem oram deſcribit, in eaque deſcribit Arianos, Arios, Gedroſos, Perſas, Arabas & Æthiopas. Tranſit dein ad partem borealem, & ad reliquam Scythiæ partem, gentesque aliquot Scythicas, iisque vicinas enumerat. Ab his dein tranſit ad illos populos quos interiora Aſiæ habitare inquit, quique Scythicis ſubtenduntur, eorumque explicat nomina, à Sogdianis & Bactris, usque ad Helleſpontum fere. Ultimam dein facit ſeriem ex iis gentibus, quæ ab Indi ſuperioribus partibus, usque ad mare Ægeum & Mediterraneum extenduntur. Has quoque gentes interiora Aſiæ occupare ait, inferiores quidem ſupra memoratis, ſuperiores vero illis quas primo ordine recenſuit, illis nempe qui auſtrale latus Aſiæ claudunt. Ex his adparet, non hic eſſe legendum, *anteriora littora*, jam enim primo ordine oram littoralem abſolvit; ſed vero *interiora & littora*. Ait enim gentes illas ſupra memoratas meridiem

versus, Arianos nempe & Gedrosos, tam vastas esse, ut non littora & ora tantum occupent, sed etiam interiora terrarum teneant.

ỳ. 42. *Super hunc Parthi, Assyrii & Babylonii*] Pessime de hoc loco Melæ meriti sunt & Pintianus, & omnes alii interpretes. Clamant illi manifeste falsum esse Babylonios sitos esse supra sinum Arabicum, cum supra sinum sint Persicum. Sed profecto ipsi & in hoc, & in sequentibus falluntur. Accurata est & valde Geographica apud auctorem nostrum hæc Asiæ descriptio, verum ipsi meras offudere tenebras. Reducenda est omnino vetus lectio, quam omnes veteres præ se ferunt codices. *Super hunc sunt Parthi & Assyrii: super illum alterum Babylonii, & super Æthiopas, Ægyptii. Ripis Nili amnis & mari proxima iidem Ægyptii.* Primo hic notandum *super*, similiter atque à Græcis τὸ ὑπὲρ accipi, de loco septentrionem versus. Ait itaque super sinum Persicum esse Parthos & Assyrios. Super sinum Arabicum, Babylonios; super Æthiopas vero, Ægyptios. Recte vero dicit Babylonios esse super sinum Arabicum, non super Persicum. Nam si fines Babyloniorum in parte quæ adversa est pelagi ostio sunt constituendi, ut ipse infra ait, necessario sequitur illos esse ante Sinum Persicum, non super. Sed recte dicuntur esse super sinū Arabicum septentrionem versus: Arabes enim non hic locum habere possunt, supra enim jam illos memoravit, cum inquit eos ambire sinum Arabicum. *Super* vero Pomponio, & aliis dicuntur passim, non illi qui littora tenent, verum isti qui interiores colunt terras, sive septentrionem, sive meridiem versus. Utroque etiam modo τὸ ὑπὲρ accipi à Dionysio annotavit Eustathius. Nempe quia altiores & sublimiores existimabunt orbis partes boreales, ideo etiam superas vocabant. Aristoteles tamen, & alii, in contraria fuere opinione & hanc orbis partem opposita australi depressiorem esse credebant; sed hujus Philosophi verba alias explicabimus. Longe autem diversa est ratio quamobrem provinciæ quædam in superiores & inferiores divisæ fuerunt. Operæ pretium est hoc paucis indicare, quia viri docti ridiculas admodum rationes protulerunt, quamobrem Germania, Pannonia, Mœsia, aliæque provinciæ in superiorem & inferiorem dividebantur. Nimirum hæc est vera istius appellationis causa. Fluminum partes superiores dicuntur eæ, quæ magis vicinæ sunt fontibus; inferiores magis vicinæ mari. Provinciæ itaque fluviis adsitæ, uti Rheno Germaniæ; Danubio Rhætiæ, Pannoniæ, Mœsiæ; Nilo Ægyptus; si in partes dividerentur; semper ea provincia quæ fontibus fluminis esset propior, superior dicebatur; sequens vero, ostiisque flu-

fluvii & mari vicinior, inferior. Partes istas superiores & mediterraneas Græci similiter vocant τὰ ἄνω, maritimas vero τὰ κάτω. Verum hæc obiter. Redeamus ad Melam.

℣. 47. *Extra autem Lycia & Pamphylia*] Codices aliquot (recentiores tamen) legunt *Lydia*. Frustra, Lydos enim jam supra retulit. Verum inversum hic esse ordinem Geographicum notant interpretes. Lycia enim sequitur Pamphyliam. Attamen copula ista conjunctiva his tantum duobus interposita, ostendit illum voluisse has duas simul appellare gentes, uti & multi faciunt alii, Lyciamque tanquam potiorem prius nominasse. Imo vero ipsi errant qui Melam hic reprehendunt. Pamphyliæ enim ora litoralis, olim Lyciæ fuit adtributa. Hinc Stephanus, aliam etiam Lyciam facit, quam distinguit ab altera. Ἔστι καὶ Λυκία ἡ πρὸς Κιλικίαν, ἧς ἦρχε Σαρπηδών. Errat tamen Stephanus, eadem enim erat, ut fusius infra docebimus, ubi de Lycia agemus.

In Cap. III.

Vers. 3. *Ora ejus forma littorum à Tanai ad Hellespontum*] Ita constanter omnes manu exarati libri. Tò *ora ejus*, glossema esse existimabat vir optimus Andreas Scottus. Sed multo acutius Pintianus, qui sequentia duo vocabula glossam redolere existimabat. Hujus opinioni & alii accedunt, præsertim cum in eadem periodo mox sequatur, *contrariis littoribus*. Sed profecto non tam siccus est ubique Pomponius noster, ut nullum in eo verbum redundet. Præterea multis locis differentiam facit inter oram & littus. Vel ex ipsa præfatione, cum inquit se oras & litora descripturum, satis adparet oræ vocabulum multo apud eum latius patere, quam litoris. Litus namque proprie rectum aliquem videtur significare tractum, & apud hunc & apud alios: ora vero tractum universum maritimum, qui ex variis constat litoribus. Græci similiter distinguunt inter ἀκτὴν & αἰγιαλόν. Quod autem mox litoris vocabulum in eadem occurrat periodo, non magis quenquam offendere debet, quam quod Virgilius litora litoribus contraria dixerit. Idem enim ait hic noster. Totus itaque locus ex fide veterum exemplarium ita est emendandus; *Ora ejus forma litorum à Tanai ad Hellespontum, qua ripa est dicti amnis, qua flexum paludis ad Pontum redigit, qua Propontidi & Hellesponto latere adiacet, contrariis litoribus Asiæ non oppositæ modo, verum etiam similis est.* Quid manifestius, magisque perspicuum hac lectione? Miror tamen omnes interpretes locum hunc tam misere vexasse, tam multa vocabula

bula auferendo, aliaque viciſſim addendo, idque contra omnium veterum exemplarium fidem,

v. 9- *Totidemque ſe in altum magnis frontibus evehit*] In Vaticano erat *flactibus*, uti quoque alii nonnulli veteres libri. Verum illis omnibus inſignior eſt noſter codex, & hoc & aliis in locis, licet antiquitate neutiquam comparandus Vaticano. Ille, quam dedimus, lectionem exhibet.

v. 16. *A Tanai media ferme Pontici lateris*] Et hunc quoque locum non recte tractarunt viri eruditi. Veteres libri *Ad Tanain* legunt. Scribe; *Gentium prima eſt Scythia, alia quam dicta eſt, à Tanai in media ferme Pontici lateris. Hinc in Ægæi partem pertinens Thracia. Huic Macedonia adjungitur.* In libris enim ſcriptis *pertinens* ſcribitur, non *continens*, ut vulgo.

v. 20. *Hæc in occidentem, denique etiam ad Septentrionem*] Repoſuimus, *diuque etiam ad Septentrionem*, auctoritate omnium quos vidimus codicum, ipſaque id poſtulante ratione. Poſtrema quoque hujus capitis verba, *Hæc de Europa*, delevimus, cum abſint in omnibus melioribus libris.

In Cap. IV.

Verſ. 2. *Quia nec usquam Aſiæ, & non totius hujus litoribus obtenditur*] Atqui cum ipſe inquiat Africam Nilo terminari ab Aſia, qui fieri poteſt, ut nusquam Aſiæ obtendatur? Lepida ſane ſunt quæ hic annotavit optimus vir Andreas Schottus. Inquit enim, *Si lineam a Nilo in Septentrionem ducas, nusquam Aſiæ litora attinges, Europæ tamen quædam.* Hæc ſane nemo intelligat. Nihil certius quam locum hunc eſſe corruptum. Manu exarati libri legunt; *quia nec usquam Aſia eſt.* Alii, *quia nec usquam eſt Aſia veluti.* Vaticanus, *quia nec usquam Aſiæ eſt.* Hæc omnia non ſunt nauci. Ita ſcripſit Mela; *quia nec usque Aſiæ, & non totis hujus litoribus obtenditur. Vsque* hic eſt ſemper, uti ſæpe apud optimos linguæ Latinæ ſcriptores. Hoc vocabulum non intellectum, tot gloſſematis viam ſtravit. Pro *totius* etiam repoſuimus *totis.* Ita libri veteres.

v. 4. *Et qua ad fluvium adtingit latiſsima*] Legendum forſan, *quoad fluvium attingit. Quaad* veteres dixere pro *quoad.* Adfirmat Victorius ſe in antiquiſſimo Varronis codice paſſim ita ſcriptum reperiſſe. Attamen hoc loco nihil mutandum videtur, nam rectum eſt *adtingere ad aliquid.* Paulo inferius libri plerique antiqui habent, *peragratisque omnibus quæ in mare attingunt.* Plura alibi exempla congeſſimus.

v. 6.

v. 6. ***Caſtigatque ſe molliter***] Cum omnes antiqui codices legant *faſtigatque ſe molliter*, idque jam alii monuerint, neſcio quid mentis fuerit poſtremis Melæ editoribus, ut hoc vocabulum mutarint. Nempe putarunt illi hoc verbum eſſe à nomine *faſtigium*, ac proinde dicendum *faſtigiare*. Verum errant. Paſſim ubi iſtud verbum ſcriptum occurrit, ſi quis antiquiores conſulat codices, *faſtigare* ſcriptum inveniet. Nempe ut à lite eſt litigo, atque inde litigium; à veſtigo veſtigium; à contago contagium, ita quoque à faſtus, faſtigo, atque inde faſtigium. Alterum vero non eſt Latinum. Atq; hæc ſemel dicta ſufficiant, quoniam vocabulum iſtud cum alibi, tum in hoc quoque autore ſæpe ab interpretibus mutatum.

v. 9. *Arenis ſterilibus obducta*] Ita quoque poſtremo operis ſui capite, ita etiam Cicero alicubi loquitur. Statim poſt lege ex melioribus libris, *aut ob ſitim cœli terrarumque deſerta ſunt*. Non *ſitum*. Salluſtius; ***Cœlo terraque penuria aquarum.*** Nempe aut nunquam aut rariſſime pluit in Africa. Sic & Curtius de Libya prope Ammonis oraculum; *terra cœloque aquarum penuria eſt*. In hac Africæ deſcriptione ſecutus eſt in multis Saluſtium Mela, uti infra videbimus.

v. 13. *In ea parte quæ Libyco adjacet*] Ita repoſuimus ex libris melioribus, cum antea legeretur; *Ab ea parte*. Paulo poſt legunt libri; *dein cui totius regionis vocabulo cognomen inditum eſt*. Sequentia vero verba ita lege, *ſed Mauri & in Atlanticum pelagus expoſiti*.

v. 14. *Provincia quam Cyrenas vocant*] Ita Plinius, ita Ptolemæus, ita innumeri alii, non urbem tantum, ſed & totam provinciam Cyrenas, & Cyrenen vocant. Errat itaque Salmaſius cum apud Stephanum legit; Ἄμπελος πόλις ἐν τῇ Κυρωαίᾳ, cum proba ſit lectio vulgata, ἐν Κυρήνῃ. Ipſe etiam Stephanus alibi Cyrenen pro Cyrenaica accipit.

v. 19. *Lybies Ægyptii ſunt*] Legendum, *Libyægyptii ſunt, & Leucoæthiopes*, uti alii.

v. 20. *Et natio frequens multiplexque Gætuli*] Nam non hic tantum, ſed & in interiori Numidia, & alibi ad Atlanticum Oceanum deſcribuntur Gætuli, quos etiam infra recenſet Mela. Hinc Tertulliano contra Judæos cap. VII. memorantur *Gætulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini &c.* Inepte hæc interpretatur vir doctus de pantherina pelle, cui aſſimilatur Libya. Æque ineptum quod *inculti* legat, pro *multi*. Maurorum multos fines ideo dicit, quonium ſæpe mutati ſunt Maurorum termini, uti infra docebimus.

ỳ. 22. *Post Augilas & Trogladytas*] Hæc omnia ex Herodoto. Agemus vero de singulis his gentibus infra. Pro Troglodytis vero omnes libri veteres legunt *Trogadytæ*. Ita quoque in suis Strabonis codicibus reperisse se testatur Pintianus. Utrumque rectum est, τρωγοδύται & τρωγλοδύται. Nam τρῶγας Hesychius interpretatur, τρώγλας. Errat vero Salmasius cum putat illos dixisse τρώγη, & τρώγλη. Prius enim illud non est Græcum. Sed credidit Hesychii τρῶγας esse à recto casu τρώγη, cum sit à τρωξ, τρῶγος. Hinc ἀμφίτρωξ πέτρα Euripidi Cyclope.

Ἄνω δ' ἐπ' ὄχθον εἶμι, καίπερ ὢν τυφλὸς,
Δι' ἀμφιτρῶγος τῆς δε προσβαίνων πόδι.

Ita vetus codex Florentinus, non ut vulgo δι' ἀμφιτρίτης, quod ferri hoc loco non potest. Attamen neque manuscripti lectio satis hoc loco placet. Omnino existimo scripsisse Euripidem δι' ἀμφιτρήτου, non enim utrinque exesam, sed utrinq; perforatam fuisse istam petram voluit dicere Euripides, neque enim alias pervia fuisset.

ỳ. 23. *Intra, si credere libet,*] Ita lege, non *ultra* cum Pintiano. Intra hic est interius, & remotius à litore, ut semper. Statim postea *Blemyes* rescripsimus ex Vaticano & aliis veteribus. Nunquam nisi vitiose *Blemmyæ* vel *Blemyæ* vocantur.

ỳ. 31. *Peragratisque omnibus quæ in mare adtingunt*] Ita omnes veteres libri, etiam Vaticanus. De hac loquendi formula nonnihil superius diximus.

In Cap. V.

DE MAURITANIA.

Vers. 3. *Primæ partes, illæ Europæ, hæ Africæ*] Legendum est, *Primæ partes, illa Europæ, hæc Africæ.* Ita optimus noster codex, aliique nonnulli.

ỳ. 5. *Græci Ampelusiam, Afri aliter*] Valde errat vir quidam doctus qui Soloenta vel Syloenta ex Herodoto hic locum habere putat. Abest illud hinc quam longissime. Sed quod Ampelusiam Græci vocavere, id Κώτης Afri appellarunt. Egimus vero de hoc promuntorio alibi. *Cota* est Plinio. Reddas quoque illi hoc vocabulum lib. XXXII. cap. II. *Xiphiam rostro mucronato*

nato esse: ab hoc naves perfossis mergi in Oceano, ad locum Mauritaniæ qui Cota vocetur. Notandum vero ita vocari, & promuntorium, & ipsum sinum. Alibi Plinius libro nempe XIX. cap. IV. simpliciter æstuarium vocat, non addito nomine.

ỳ. 8. *Parma elephantino tergore exsecto*] Et hic quoque locus mirifice viros doctos exercuit. Salmasius in Plinianis legit, *elephantino tergore texto.* Sed profecto quis unquam elephantorum tergora texi audivi? Aliter quoque tentat hunc locum corrigere; ita nempe; *elephantino tergore tecta.* Et hoc male. Parma Antæi non erat elephantino tergore tecta, sed ipsum tergus erat parma. Proba est itaque lectio meliorum hujus auctoris codicum; *Parma elephantino tergore exsecta, ingens &c.* Cui nota est duritia tergoris elephantini, & hoc quoque novit, illud non egere aut ligneo aut alio quopiam firmamento, cui inducatur. Verum id esse manifeste adparet ex Isidoro, qui Lib. XVIII. cap. XII, Cetram interpretatur, *scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri & Mauri.* Hodie etiamnum Mauri & Gineti Hispanici scuta sibi ex bubalinis conficiunt pellibus, absq; ullo ligno, quæ *adargas* vocant; Æthiopes ex hippopotamorum coriis. Etiam illa ictibus quibusvis resistunt. Neutra tamen robore comparari possunt cum elephantinis tergoribus, quæ quodcunque etiam tormentum minus possint eludere, utpote quæ palmum minorem crassitudine sua sæpe excedant. Recte itaque Plinius lib. XI. cap. XXXIX. Elephantorum *quoque tergora impenetrabiles cetras habent.* Ipsum enim tergus est cetra. Strabo de Maurorum peditibus τὰς τῶν ἐλεφάντων δορὰς ὡς ἀσπίδας προβάλλονται. Salmasius tamen etiam hunc Plinii locum vitiosum putat. Verum ita ut dixi interpretandus est. Tergora enim elephantorum habent cetras, quia ex iis cetræ exscinduntur. Nihil clarius.

ỳ. 9. *Et ob magnitudinem nulli nunc usuro*] Manu exarati libri aliquot legunt, *& ob magnitudinem nulli nùnc habilis.* Paulo post; *Vt inde eximie colunt.* Quomodo probatissimi quoque loquuntur auctores. Mox vero, *addit fama nomini fabulam.* Alia exemplaria legunt *nominis.* Apta hæc est materia de qua inter se disceptent magistelli.

ỳ. 16. *Summotasque vastius terras*] Vaticanus codex legit hoc loco *latius*, non *vastius*, verum illud supra scriptum, à sciolo, ut opinor, quem offendebat alterius istius vocabuli repetitio.

ỳ. 22. *Ob numerum septem, ob similitudinem fratres nuncupantur*] Ita reposuimus autoribus libris antiquis. Mirum autem alicui videri possit quare

ἑπλαδέλφους istos montes non simul nominet cum Abyla. Sane nullum vastum spatium, quale hic Mela describit, intercedit inter ista juga, sed vero sibi invicem junguntur. Plinius lib. V. cap. II. de Tingitana; *Ipsa provincia ab Oriente montosa, fert elephantes in Abila quoque monte, & quos septem fratres à simili altitudine appellant: freto imminent hi, juncti Abylæ.* Plana est hæc lectio, & omnium vetustorum codicum auctoritate firmata. Ita præterea legit Solinus, cap. xxv, cum ait quod provincia Tingitana *exurgit montibus septem, qui à similitudine fratres adpellati, freto imminent. Hi montes elephantis frequentissimi, &c.* Aliter tamen, & multis verbis, lectionem hanc oppugnat Salmasius, & Solinum more suo ineptire ait, quod illam secutus sit. Itaq; hoc modo ex vitioso codice locum illum refingit; *Ipsa provincia ab Oriente montuosa, fert elephantos in Abyla quoque: ex quo septem fratres à simili altitudine freto imminent.* sed *montuosa* pro *montosa*, non est Latinum. Quod autem ista Plinii verba, *in Abyla quoque*, referat non ad elephanros, sed ad præcedentia; & voluisse dicere Mauritaniam in Abila monte esse montosam, plane est alienum ab omni ratione. Quis Plinium ita loquentem ferat? Ineptum deniq; est dicere montes istos procedere ex Abila, & simul dicere junctos esse Abilæ. Nempe Elephantos ex his montibus in alios longius fitos pellere voluit, in Phocram scilicet. Sed non tantum in illo monte, verum etiam per totam Tingitanam provinciam elephantorum greges dispersi fuere. Ipse Plinius ad Salam oppidum & flumen, describit solitudines elephantis refertissimas. Adscribam autem & alterum locum Plinii, unde manifestum fiet nihil quidquam in supra citato Plinii loco esse mutandum, oramque illam ex qua elephantos ejicere conatus est Salmasius, olim elephantos tulisse. Lib. VIII. cap. I. de elephantis: *Autores sunt, in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem cui nomen est Valo, nitescente luna nova, greges eorum descendere: ibique se purificantes solemniter aqua circumspergi, atque ita salutato sidere in silvas reverti, vitulorum fatigatos præ se ferentes.* Nemo ut opinor hanc lectionem in dubium vocabit, quamvis *Aulo* amnis iste vocetur in aliis Plinii codicibus. Optimus vero Sereniſſimæ Reginæ liber legit *Aulo*. Proculdubio scripsit Plinius *Valo* aut *Valon*. Amnis istius meminit Ptolemæus, egredieturque ex ipsis Septem fratribus. Quin etiam unum ex istis Septem fratribus, illum nempe qui maxime freto imminet, ab elephantis nomen traxisse existimo: Ἐλέφαντα enim illum vocat Strabo. Nullius autem ponderis est, si quis objiciat, hodie nullos illic vagari elephantas, cum neque cætera Mauritania ullos hodie ferat.

San

Sane Strabo lib. III. montem Abylæ πολύθηρον καὶ μεγαλόδενδρον appellat. Crebros quoque olim hic fuisse leones prodit Flavius Philostratus lib. v. cap. 1. Εὐρώπης καὶ Λιβύης ἄκραι σαδίων ἑξήκοντα πορθμὸν ἀπέχουσαι, τὸ ὠκεανὸν ἐς τὰ ἔσω πελάγη φέρουσι. καὶ τὸ μὲν τῆς Λιβύης ἄκρον, ὄνομα ᾗ αὐτῇ Ἄβιννα, λέοντες ὑπερνέμονται θεῖται ὀφρῦς τῶν ὀρῶν, ἃ ἔσω ὑπερφαίνεται, ξυνάπτουσαν πρὸς Γαιτύλους καὶ Τίγιτας. Montes isti hoc tempore confertim ab hominibus inhabitantur, olim vero propter elephantorum, leonum, aliarumque ferarum copiam, credo factum esse ut Græci Abinnam interpretati sint Κωνηγετικὸν. Aliud tamen significat Abinna vel Abila, uti ostensum Bocharto, quem vide

ỳ. 23. *Tamuada*] Omnes libri veteres legunt, *Tumuada*. Sed vera lectio est *Tamuda*. Ita Plinius. Apud Ptolemæum pro Θαλσδα legendum est, Θαμσδα.

Ibid. *Rusicada & Siga parvæ urbes*] Vaticanus *Rusica*. Neutrum bene. Verum hujus loci nomen est Rusadir; Ptolemæo Ῥυσσάδιρον. Et ita quoque Plinius in antiquis Sereniſſimæ Reginæ membranis. Reprehendit autem hoc loco ordinem Melæ Pintianus, & putat Mulucham flumen, antè Portum magnum, & Sigam, nominari debuisse. Sed valde errat: Mulucha enim quem hic noster, Mela aliique terminum faciunt regnorum Bocchi Jugurthæque, non is est, quem Μολοχὰθ vocat Strabo & Ptolemæus, sed alter fluvius quem Χυλιμὰθ vocat Ptolemæus corrupté, cum ita apud illum legendum sit; Πόρτ@ Μάγν@ Μυλουχὰθ ποτ. ἐκβ. Κσίζα Κολωνία. Verum id esse adparet ex Plinió qui Mulucha flumen similiter inter Portum magnum & Quizam oppidum collocat. Alter autem iste Strabonis & Ptolemæi Μολοχὰθ, longe hinc aberat. Totus fluebat in regno Bogudis. Reducenda est itaque apud Plinium vetus lectio, quam mirum in modum corrupit Pintianus. *Rhysadir oppidum & portus, Malvæ fluvius navigabilis, Siga oppidum ex adverso Malacæ in Hispania sitæ Siphacis Regia, alterius jam Mauritaniæ. Namque diu Regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appellaretur extima, itemque Bocchi quæ nunc Cæsariensis. Ab ea Portus Magnus à spatio adpellatus, civium Romanorum oppidum. Amnis Mulucha Bocchi Massæsylorumque finis.* Nihil hic est quod quenquam morari vel offendere possit. A Siga inquit incipere Mauritaniam Cæsariensem, eamque diu non alio cognitam fuisse nomine, quam Regni Bocchi. Alteram autem Mauritaniam

Tingitanam, dictam fuisse Bogudianam, quam diu rerum in ea potiretur Bogud. Illo enim pulso à Boccho, tum demum Tingitanæ Provinciæ nomen obtinuit. Verum quia video viros magnos valde errasse in limitibus harum terrarum, nec sciviſſe cujus nam regionis Reges fuerint Jugurtha & Bocchus, operæ pretium est hoc paucis indicare. Numidia itaque quando Jugurthæ parebat, non ad Ampsagam, uti postea, verum ad Mulucham amnem ad occasum extendebatur. Mulucha autem hic accipiendus non de Μολοχάθ Strabonis & Ptolemæi, verum de illo amne, quem perperam Chylemath vocant, ut jam ostendimus. Quidquid ultra istud Flumen ad Oceanum usque supererat, id Mauri & Masæsyli obtinebant. Mauri vero una gens, unusque illis rex præerat Bocchus Jugurthæ gener. Victo autem Jugurtha, Romani Mauris illam Numidiæ partem addiderunt, quæ est ab Ampsaga usque ad Mulucham; Mauritaniamque vocarunt quidquid est ab Ampsaga usque ad Malvam fluvium. Post Bocchum in plura regna divisa est Mauritania. Juba enim obtinuit totam, ut videtur, Mauretaniam Numidicam, ab Ampsaga ad Mulucham: Bocchus alter, Mauretaniam proprie dictam, à Mulucha usque Malvam fluvium. Bogud vero reliquam partem à Malva usque Oceanum. Verum hic postremus postquam regno pulsus est à Boccho, tum demum regio illa desiit Bogudiana appellari. Tandem vero Juba gratia Augusti omnes nactus est Mauritanias, & illam Bocchi; & alteram Bogudis; præter istam, quam jam possidebat Numidicam, quæ postea Sitifensis dicta est. Ac tum demum Mauritaniæ Cæsarienſis ac Tingitanæ audita sunt nomina, sub Cajo & Claudio Cæsaribus. Atque hæc quidem non parum luminis historiæ allatura, paucis monere operæ pretium nobis visum est.

ỳ. 25. *Nunc gentium, olim regnorum quoque terminus*] Hæc est omnium veterum codicum lectio, quam inepti quidam homines mutaverant. Mulucha flumen olim terminus erat Regum Bocchi Jugurthæque; nunc vero gentium tantum, Maurorum nempe & Numidarum. Nam Pomponii ævo jam Juba obierat. Itaque per equites Romanos utraque illa Provincia administrabatur.

In Cap. VI.

DE NUMIDIA.

Vers. 1. *Ab eo Numidia ad ripas expoſita fluminis Ampſagæ*] Utramque ripam Ampſagæ poſſidebant Numidæ. Nam Cirtam quoque Numidiæ tribuit. Mirum alicui videri poſſit, quod ubi Plinius Numidiæ principium facit, ibi terminum ſtatuat Pomponius. Sed ejus rei ratio ex iis quæ diximus, ſatis eſt manifeſta. Nempe non meminit illius Numidiæ, quam hic deſcribit Mela, quæ eſt à Mulucha ad Ampſagam flumen, illam enim ſub Mauritaniæ Cæſarienſis nomine comprehendit. Sed tantum Numidiæ novæ facit mentionem, cujus viciſſim non meminit Mela. Illam enim ſub Africæ proprie dictæ nomine comprehendit hic noſter autor. Prætermittendum vero hic non eſt, locum hunc Melæ ſic concipi in nonnullis codicibus. *Ab eo Numidia à Græcis adpellata* Μεταγωνῖτις, *ad ripas expoſita fluminis Ampſagæ.* Verum ex Plinio hæc ſunt addita, qui ait Numidiam à Græcis Metagonitin vocatam. Perperam tamen, cum nemo Græcorum ita Numidiam vocarit. Sed quia Pomponius Metagonium promuntorium infra recenſet in illa Africæ parte ubi Numidia nova ſita eſt, & quod Metagonitas gentem Numidicam eſſe legiſſet, Metagonitin vero eorum regionem; ideo ut exiſtimo, putavit Metagonitin eſſe Numidiam. Sed vero eum erraſſe, ſtatim oſtendemus, cum de Metagonio agemus promuntorio.

ỳ. 3. *Cirta procul à mari, nunc Sittianorum Colonia*] Pintianus legit, *Cirta Colonia procul à mari, cognomine Sittianorum.* Additque non deductam fuiſſe à Sittianis, ſed ab illis cognomen accepiſſe. Verum errat. Deducti ſunt eo, illi qui cum P. Sittio in bello contra Jubam Cæſari adjumento fuerunt. Meliorem enim portionem Regni Maſiniſſæ dono à Cæſare accepit Sittius. Is vero eam inter milites diviſit, ut conſtat ex Appiano lib. IV. de Bell. Civ. Vide quoque Dionem lib. XLIII.

ỳ. 4. *Quondam regia domus Iubæ & Syphacis, cum foret opulentiſſima*] Vaticanus aliique omnes notæ melioris libri ita legunt; *Quondam regum domus, & cum Syphacis foret opulentiſsima.* Offendit nonnullos quod cum Cirtam regum vocarit domum, unum tantum nominarit Syphacem, itaque etiam

etiam Jubæ nomen hic inſerendum eſſe arbitrati ſunt. Quamvis non indoctus fuit iſtius gloſſematis autor, erravit tamen: ita enim ſcripſerat Mela; *Quondam Regum domus: ſed cum Syphacis foret opulentiſsima.* Urbs enim hæc ſub Syphace maxime opulenta & illuſtris fuit: Poſtea crebris bellis vaſtata multum de ſplendore ſuo amiſit. Non recte vero locum hunc emendat vir eximius Cl. Salmaſius in ſuis ad Solinum commentariis; ſic enim legit; *Quondam Regum domus: Siga cum Syphacis foret opulentiſsima.* Nam nec Jubæ nec Syphacis unquam hic inquit fuiſſe regiam, ſed Maſiniſſæ & ſucceſſorum. Sed profecto quot hic verba totidem quoque hic committit errores. Siga enim nullum hic locum habere poteſt: illam enim jam ſuperius recenſuit in Mauritania, abeſtque à Cirta quam longiſſime. Deinde quod ait Cirtam non fuiſſe Regiam Jubæ, & in hoc quoque errat. Appianus lib. II. bellorum civilium; Κίρτα ἡ βασίλειον τῶν Ἰόβα. Nec tantum hujus Jubæ, verum etiam alterius hanc fuiſſe Regiam teſtantur hiſtorici. Fallitur etiam cum negat eam Syphacis fuiſſe regiam. Livius lib. XXX. *Cirtha caput regni Syphacis erat.* Vel ſola Sophonisba vix patitur ut quiſquam ignoret Regiam Syphacis Cirtæ fuiſſe. Verum exiſtimat Salmaſius, unam tantum habuiſſe regiam urbem ſingulos Numidiæ & Mauritaniæ reges; cum itaque legiſſet Syphacis Regiam eſſe Sigam oppidum, fieri non poſſe credidit, ut & Cirta ejus eſſet βασίλειον. Perperam tamen. Syphacis urbs Regia in Mauritania, cujus erat rex, fuit Siga oppidum. In illa vero Numidiæ parte quam occuparat, aliud habebat βασίλειον & quidem altero illo Sigenſi multo illuſtrius, nempe Cirtam. Unumquodque enim regnum, ſuam habet urbem regiam. Ita Juba tres memoratur habuiſſe urbes regias, Cirtam, Cæſaream & Sigam.

¶. 5. *Iol ad mare, aliquando ignobilis, nunc quia Iubæ Regia fuit*] A medio Numidiæ litore incipit, attamen & hic, & alibi, valde accurate ordinem ſervat. Quamvis autem ignobile oppidum vocat Jol antequam Jubæ eſſet Regia, non ideo tamen ignotum omnino fuit. Antiquiſſimum enim eſſe patet ex Scylace qui ejus meminit. Procopius ſane de hac inquit: κεῖται δ' ἐπὶ θαλάσσῃ μεγάλη τε καὶ πολυάνθρωπος ἐκ παλαιοῦ ἔσα. Bocchi hic fuiſſe Regiam inquit Solinus. *Cæſarienſi Colonia Cæſarea ineſt a D. Claudio deducta. Bocchi prius regia, poſtmodum Iubæ, indulgentia populi Romani, dono data.* Multa hic reprehendit Salmaſius. Sed nihil bene. Nam quod ait non Cæſaream dono datam eſſe Jubæ, ſed totam Cæſareenſem, nonne hoc idem eſt? Si totam Cæſareenſem dedit Auguſtus, utique etiam Cæſa-

ream

ream ipſam. Verum & quale eſt iſtud quod ſequitur, non dono datam fuiſſe à populo Romano, verum ab Auguſto. Sed neque recte negat Bocchi hic fuiſſe Regiam. Nam ſi hæc non fuit Bocchi regia, velim ſcire quænam alia urbs eſſe potuerit. Siga quidem ſuperioris Bocchi & aliorum Regum Mauritaniæ fuit regia, ſed illa nihil ad hunc Bocchum, qui in illa Numidia, quæ inter Ampſagam & Mulucham amnes ſita eſt, quæque poſtea Mauritaniæ Cæſarienſi eſt attributa, regnum tenuit. Siga præterea non in hujus Bocchi, ſed vero in Bogudis erat regno. Omnino itaque verum Jol, quæ poſtea Cæſarea dicta eſt, ante Jubam, fuiſſe Bocchi regiam. Nam & hoc quoque argumentum quod poſtea addit nullius eſt pretii, Melam non appellaturum fuiſſe hoc oppidum ignobile, ſi Bocchi exſtitiſſet regia. Mela enim etiam Sigam quæ tot annis præcipua omnium Maurorum fuit regia, vocat parvam urbem. Tædet me iſtis minutiis immorari.

ỳ. 7. *Cartenna & Arſenaria ſunt oppida*] Codices veteres omnes quotquot vidi legunt, *Cartinna & Arſinna ſunt oppida.* Κάρτιννα quoque in antiquiſſimo Ptolemæi codice urbs hæc vocatur, eique adjacens flumen Κάρτιννος. Aliis tamen omnibus **Cartenna**; qui & Arſennam Arſenariam vocant. Hodie *Arcilla* aut *Acilla* ab Afris dicitur. Forſan nihil apud Pomponium mutandum.

ỳ. 8. *Et Ampſa caſtellum*] Nuſquam terrarum hoc nomen reperias. Vaticanus, aliique codices, legunt; *& Aviſa caſtellum.* Ordo ipſe docet legendum hic eſſe *Quiza*, ut repoſuimus. Κύιζα Κολωνία Ptolemæo & aliis. Laturi ſinus nemo, quod ſciam, meminit. Vulgo vocatur *Golfo de Zereni.*

ỳ 9. *Sardabale fluvius*] *Sardabal* Plinio. Verum is amnem hunc jungit cum Ave & Nabare fluminibus, ad alteram Numidiæ partem ſitis; unde apparet eum male admodum accepiſſe verba Melæ. Auctor enim hic noſter auſpicatur Numidiæ deſcriptionem à medio litore, ut diximus. Itaque primum enumerat omnia ea loca quæ ſita ſunt ab Jol ſive Cæſarea uſque ad Mulucham amnem. In his poſtremum obtinet locum Sardabal fluvius. Adparet itaque eum eſſe proximum Muluchæ. Deinceps loca & flumina aliquot recenſet quæ ſunt ultra Cæſaream, Ampſagam uſque. In his ſunt Aves & Nabar amnes. Aliud itaque agens Plinius junxit hæc flumina, quæ quam longiſſime à ſe invicem abſunt. Sed forſan ideo ea in finem capitis deſcriptioniſque Mauritaniæ conjecit, quod ignoraret ubinam collocanda eſſent.

Ibid. *Vltra monumentum commune Regiæ gentis. Deinde Icoſium*] Ita omnes codices. Vana eſt tranſpoſitio Pintiani & aliorum. Nam quis unquam monumenta Regum Numidicorum Icoſii eſſe prodidit? Si vulgata lectio vera eſt, multo commodius & veriſimilius hæc aliquis interpretari poſſit de Jol inſula, quæ orientem verſus adjacet Cæſareæ. Ptolemæus; Νῆσος ὑ προσκειμένη τῇ Ἰωλ Καισαρείᾳ τῇ ἐπισήμῳ πόλει, ἥτις καὶ αὐτὴ καλεῖται Ἰωλ Καισάρεια νῆσος, ἐν ᾗ πόλις ὁμώνυμος. Ita ſupplendus hic locus ex optimo & antiquiſſimo codice Arundelliano. Hujus Inſulæ meminit quoque Strabo. Notum vero Regum principumque ſepulchra ſæpe in inſulis eſſe. Sic ipſe infra monumentum Cæpionis ait eſſe inſulam. Attamen vix mihi poſſum perſuadere locum hunc eſſe ſanum. Ipſa veritas, ipſeque Geographiæ ordo cogit, ut duo iſta vocabula *ultra*, & *deinde* tranſponantur, id ſi feceris, habebis veriſſimam & optimam hujus loci emendationem; Ita ergo legas totum hunc locum; *Citra hanc, nam in medio ferme litore ſita eſt, Cartenna & Arſinna ſunt oppida, & Quiza caſtellum, & Laturus ſinus, & Sardabale fluvius. Dein munimentum commune regiæ gentis. Vltra Icoſium &c.* Munimentum commune regiæ gentis vocat flumen Mulucham. Nihil clarius.

ỳ. 10. *Vltra Icoſium & Vthiſia*] *Ruthiſia* legunt veteres libri. Nec *Ruſconia*, nec *Ruſuccorum* eſſe poteſt. Nemo alius quod ſciam loci hujus meminit. Non longe tamen ab Ampſaga abeſſe potuit, uti adparet ex ſequentibus fluminibus.

Ibid. *Ancus & Nabar*] Apud Plinium in omnibus antiquis quæ vidimus codicibus *Aves* & *Nabar* hæc flumina appellantur. Sic enim legunt; *Flumina Sardaval, Aves, Nabar, gens Machurebi.* Pomponii veteres libri legunt *Aucus* vel *Aveus*. Omnino legendum; *Vltra Icoſium & Ruthiſia, & fluentes inter eas Aves & Vabar.* Aves flumen à Ptolemæo Σάυης vocatur. Notum vero τὸ Σ innumeris vocabulis aut addi aut demi. Οὐάβας autem oppidum eſt Ptolemæo prope Saldas, nec dubito quin etiam amnis ejuſdem hic fuerit nominis. Omnino itaque *Vabar* Melam & Plinium ſcripſiſſe exiſtimo.

ỳ. 13. *Saxa attrita (ut ſolent) fluctibus & non differentia marinis*] Perperam viri docti hunc locum corrigunt. Nihil hic eſt aut mutandum aut demendum. *Attrita ſaxa* ſunt exeſa & excavata à mari, quemadmodum ſcopuli. Græci Χηραμὰς & Χηραμίδας vocant. Alio de his agemus loco.

In CAP.

In CAP. VII.

DE AFRICA PROPRIE DICTA.

Vers. 1. *Regio quæ sequitur à promuntorio Metagonio*] Hic errasse puto accuratissimum alias auctorem. Neque enim ullos Metagonitas, aut ullum istius nominis promuntorium fuisse hic existimo. In Tingitana erat Metagonitis regio, ita dicta à Metagonio urbe & promuntorio. Stephanus; Μεταγώνιον πόλις Λιβύης. Ἑκαταῖος Λιβύῃ. ἡλυκῶς ἡ ταύτην φασί. τὸ ἐθνικὸν Μεταγωνίτης. Ita lege. Polybius, Strabo, & Ptolemæus omnes gentem illam haud procul à freto collocant; ipsum vero promuntorium Metagonium flumini Molochath vicinum faciunt. Aristoteles in mirabilibus promuntorium sive montem hunc videtur appellare Γώνιον. Ἐν ᾗ τῇ ὑπερβολῇ τῶν Καρχηδονίων φασὶν ὄρος εἶναι ὁ καλεῖται Γώνιον. Et fieri sane potest, ut ita primitus dictus sit hic locus, & Μεταγωνίται nomen acceperint, quia siti essent μὴ τὸ Γώνιον. Quicquid enim ultra Gonium erat id Metagonitis appellabatur. Unde itaque Mela id Africæ minori tribuit? Legerat, ut opinor, apud Græcum aliquem autorem, à Metagonio ad Tretum promuntiorium esse sex millia stadiorum. Strabo libro postremo; σάδιοι δ' εἰσὶν ἀπὸ μὲν Μεταγωνίου μέχρι τοῦ Τρητοῦ ἑξακισχίλιοι, οἱ δ' ἐλάττους φασίν. Hæc verba male accepit Mela, & Metagonium collocavit ubi Tretum fuerat collocandum, aut saltem promuntorium istud binomine esse putavit. Multo autem crassior est error Plinii, qui & ex Pomponii loco, & præterea ex eo, quod apud Eratosthenem vel alium legisset Metagonitas esse ἔθνος νομαδικὸν, putavit totam Numidiam Græcis ita vocatam fuisse. Sed multos è veteribus in eo erasse deprehendi, quod nomadas pro Numidis, & nomadicum pro Numidico acceperint. Etiam hoc seculo multi eruditi quotiescunque Νομάδες Λιβυκοὶ in Græco aliquo autore occurrunt, semper id de Numidis accipiunt. Jocularis vero imprimis est error interpretis Strabonis, qui ubique, etiam in Scythia, ubi νομάδων est mentio, Numidas substituit.

℣. 5. *Hipponensem vocant proximum, ab Hippone Diarrhyto*] Mirum quod & hunc Hipponem vocet Regium Strabo lib. XVII. Δύο Ἱππῶνες, ὁ μὲν πλησίον Γύτης, ὁ δὲ ἀπώτερω πρὸς τῷ Τρητῷ μᾶλλον, ἄμφω βασίλεια.

Usus tamen obtinuit ut hic Hippo Diarrytus vel Zarrytus vocetur, nunquam vero Regius, uti alterum quod præceſſit appellant oppidum. Lepidum eſt quod vir eruditus hic annotavit, utriuſque Hipponis meminiſſe Silium verſu iſtoc. *Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo.* Vagam enim Hipponem dicit vocari τὸν Διάῤῥυτον. Quis autem neſcit Vagam eſſe oppidum? Inquit vero Solinus hunc Hipponem ab interfluente freto ita dici. *Hipponem Regium poſtea dictum, item Hipponem alterum de interfluente freto Diarrhyton nuncupatum, nobiliſsima oppida, equites Græci condiderunt.* Verum hic nugari Solinum inquit Salmaſius, nullum enim fretum interfluere Hipponem Diarrhytum putat. Sed ipſe errat. Hipponitis enim palus, quæ urbi incumbit, cujuſque Ptolemæus & alii faciunt mentionem, freto exit in mare. Plinius epiſt. lib. IX. *Eſt in Africa Hipponenſis colonia mari proxima: adjacet ei navigabile ſtagnum, ex quo in modum fluminis æſtuarium emergit, quod vice alterna, prout æſtus aut repreſsit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur ſtagno.* Recte itaque Plinius qui Διάῤῥυτον inquit vocari propter aquarum rigua. Rigua vero quænam hic vocet, ſatis notum cum ex aliis, tum ex ipſo Plinio, cujus unum tantum inſignem de riguis locum adferemus, quoniam is valde torſit Salmaſium. Eſt autem is lib. V. cap. XVIII. *Iungitur ei latere Syriæ decapolitanæ regio, à numero oppidorum, in quo non omnes eadem obſervant: plurimi tamen Damaſcum & opoto riguis amne Chryſorrhoa fertilem, Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia.* Ita eſt in optimis codicibus, & ſic in ſuis etiam legit Salmaſius, niſi quod una illic litera addita ſit, *& Opoton.* Recte vero is obſervat nullum hujus nominis illic oppidum eſſe potuiſſe, verum non recte ad cap. Solini XXXVI. ita hunc locum conatur emendare; *Damaſcum eupoton riguis ex amne Chryſorrhoa fertilem, Philadelphiam.* &c. Nam quis credat Plinium famoſiſſimæ Orientis totius civitati tam putidum addidiſſe epitheton? Quis præterea Græcus ita unquam eſt locutus, Δαμασκὸν εὔποτον ταῖς ὀχετείαις ὑπὸ Χρυσορρόα ποταμοῦ? Demus vero ita aliquem locutum, adeone linguæ Græcæ imperitus fuit Plinius, ut neſciviſſet quid ſit ὑπό? Meræ ſunt iſtæ nugæ. Ita ſcripſit Plinius; *plurimi tamen Damaſcum ex epoto riguis amne Chryſorrhoa fertilem*: Urbs Damaſcus fertilis eſt quia crebris ſuis riguis totum epotat Chryſorrhoam. Notum eſt universum amnem iſtum in crebros diſperſum rivos emori. Strabo de illo inquit, εἰς τὰς ὀχετείας ἀναλίσκεται σχεδόν τι. Ut autem ad Hipponenſes redeamus, iſtis non opus erat ut aquas longe ducerent, quæ ſua quoque ſponte illis copioſe flue-

fluebant. Verum de aliis Hipponenſibus tuto hoc dici poſſit. Valde enim ſiticuloſum eſt oppidum Hippo Regius. Nulli huic vicini fontes. Præter pluviam, nulla illis alia erat aqua, niſi ſi quæ forſan longe adducebatur.

ỳ. 6. *Quod litori ejus appoſitum eſt*] *Qui litori ejus adpoſitus eſt.* Ita nonnulla vetera exemplaria, quod melius vulgato. Mox legunt omnes antiqui libri, *Caſtra Delia*, non *Lælia*, quod eſt à correctoribus. Puto Melam ſcripſiſſe, *Caſtra Dellia*. Ab aliquo Dellio proculdubio nomen accepere hæc caſtra. Delliorum familia quia minus nota, ideo *Lælia* hic ſuppoſuerunt. Caſtra Cornelia memorant plures. *Corneliana* ſunt Cæſari II. de bello Civili. Vetus codex hoc loco legit *Cornelia*. Sed utrumque rectum.

ỳ. 11. *Etiam nunc tam priorum excidio rerum*] Non recte hunc locum emendarunt alii. Quid facilius quam ita uti edidimus corrigere? Sic præterea Vaticanus, & alii libri veteres.

ỳ. 12. *Hadrumentum, Leptis, Clypea, Abrotonum*] Refert hic Mela ea oppida, quæ vel ante, vel ad Syrtim minorem ſita ſunt. Sed quomodo hic Abrotonum locum habere poſſit, non video. Sita enim eſt illa ultra Oeam, quam infra ipſe hic autor noſter recenſet, & addit omnibus ſuperius memoratis eſſe ulteriorem. Verum neque Taphra hic locum habere poteſt. Utrumque ex Plinio ſubſtituit Hermolaus Barbarus, verum infeliciter admodum. Nullum in tota Africa oppidum eſt quod Taphra vocatur. Nam quo loco apud Plinium memorantur, *oppida Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera &c.* Illic omnino *Gaphara* legendum eſſe alibi oſtendimus. Aliud hic latet ulcus. Vaticanus omnium antiquiſſimus, ita legit, *Hadrumentum, Leptis, Clupea, Habromacte phyre Neapolis hinc ad Syrtim adjacent.* Alii antiqui codices *Abromacte plure.* Ita ſcripſiſſe Melam exiſtimo; *Leptis, Clupea, Adrume, Taphrure, Neapolis hinc ad Syrtim adjacent,* Adrume eſt quam alii Adrumetum vocant. Græcis enim oppidum hoc vocatur Ἀδρύμη, Ἀδρύμης & Ἀδρύμητος. Taphrure vero vel Taphrura, nota ex Ptolemæo, Geographo Ravennate & aliis. Paſſim vero Græcos deſcripſit Pomponius: itaque non mirum, ſi, ut alia multa, ita hæc quoque nomina Græco more pronuntiarit. Imperitus aliquis ignorans Adrumen & Hadrumentum eſſe eandem, & hanc quoque addidit. Si cui tamen hæc conjectura noſtra minus placeat, per me licet ut Abrotonum hic locum habeat, dummodo non accipiatur de illa urbe cujus Scylax, Strabo, & Stephanus meminere. Fieri enim poteſt ut & aliud hujus nominis fuerit oppidum. Loca enim illa quæ

Syrti majori & minori adjacent ut plurimum nominibus conveniunt. Ita Neapolis, Macomada, Aſpis, Leptis, Sabrate & alia loca. Quid mirum itaque ſi & aliud quoque fuerit oppidum, quod Abrotonum diceretur, in iſto quod hic Mela deſcribit litore? Alterutrum certe verum eſſe, auſim adfirmare.

ỳ. 15. *Trecenta qua cingitur*] *Cingit* repoſuimus, uti omnes antiqui libri. Errant autem qui hic legunt *ducenta*. Nam & Polybius Syrti minori ambitum tribuit trecentorum millium. Strabo vero ducenta tantum millia, ſive mille & ſexcenta ſtadia. Sed hos inter ſe conciliat Scylax, qui medium accurate tenuit, ambitumque Syrtis hujus dicit bis mille ſtadiorum, id eſt ducentorum & quinquaginta millium. Hujus differentiæ ea eſt cauſa, quod neque in hac Syrti, neque in illa majore, quæ mox ſequitur, eadem dimenſionis principia ſtatuant. Quidam enim Syrtium terminos in ipſis collocant Syrtibus. Alii vero mirum quantum illos extendant.

ỳ. 24. *Qua debiſcit quaque flexum agit amplior*] In hac Syrtium dimenſione Polybium ſecuti ſunt Mela & Plinius. Verum apud Plinium corrupti ſunt numeri. Quo enim loco legitur, os majoris Syrtis patere millia CCCXIII. omnino reſcribendum CCXII.

ỳ. 25. *Ejus promuntorium eſt Borion*] Ptolemæus vocat Βόρειον ἄκρον. Strabo etiam μικρὸν ἀκρωτήριον Βόρειον refert, oppoſitum Cephalis, Procopius Βορεῖον. Attamen nec hunc noſtrum auctorem, nec Plinium ita ſcripſiſſe exiſtimo. Antiquiſſimi codices legunt hic *Botrion*. Apud Plinium vero ita ſcribitur in pleriſque vetuſtis exemplaribus; *Promunctorium, quod Majorem* (Syrtim) *includit, Byrion vocatur*. Utrobique ſcribendum *Bryon*. Littus quod à Berenice Syrtin verſus extenditur Βρυῶν αἰγιαλὸς adpellatur à Ptolemæo. In illo eſt Βόρειον ἄκρον. Idem ergo Boreum, & Βρυῶν, promuntorium. In vulgatis Ptolemæi libris male ſcribitur Βρύων αἰγιαλός. Veteres Grammatici qui de differentiis accentuum ſcripſere, hujus quoque litoris meminere. Ajunt enim Βρυῶν Βρυῶν & *cum pro litore Cyrenaico accipitur, anflecti*. Sed errant. Omnino exiſtimo, littus hoc à copia muſci marini Βρυῶν αἰγιαλὸν eſſe appellatum.

ỳ. 26. *Vſque ad Phycunta*] Et hæc corruperunt viri docti, cum optima ſit omnium manu ſcriptorum lectio, quam denuo in textum recepi. Nam quis unquam ita locutus eſt, *ora importuoſo litore pertinax*? Illa vulgata vero lectio quam dedimus plana eſt & facilis. Inquit à promuntorio Boreo, uſque

usque ad Phycuntem habitare Lotophagos. Atqui alii Lotophagorum sedem collocant inter duas Syrtes, & ad Tritonem fluvium. Sed Mela secutus est Artemidorum, ut existimo. Is enim, ut est apud Strabonem, ait Lotophagos extendi μέχρι τῆς ὑπὲρ τῆς Κυρήνης τόπων. Cæteri vero eo quo dixi loco eos ponunt. Qui autem quam longissime eos extendunt, illi non ultra Aras Philænorum fines eorum statuunt. Plinius lib. v. cap. IV. *In intimo sinu fuit ora Lotophagôn, quos quidem Alachroas dixere, ad Philænorum aras.* Viri docti legunt hoc loco *Alochroas*, & de glauci coloris hominibus interpretantur. Sed profecto perquam illi sunt festivi. Scripsit Plinius; *quos quidam Machryas dixere.* Herodotus Melpomene. Λωτοφάγων δὲ τὸ μὲν πολλὸν θαλάσσαν ἔχονται Μάχλυες λωτῷ μιῷ καὶ οὐ σμικρῷ χρεώμενοι, ἀτὰρ καὶ τὸν κάρπον τὸν πρότερον λεχθέντων. Ptolemæus & alii Μάχρυας vocant. Stephano Μάκρυες & Μάκρυες. Sed vitiosa secutus est exemplaria, ut sæpe solet. Idem alibi Μάχυας adpellat. Sed hoc librariorum non ipsius Stephani est peccatum. In Damasceni excerptis de moribus gentium perperam Ιαλχλάδες. Vide quam multis modis deformatum sit idem vocabulum.

ỳ. 27. *Qui contra Cyrenaicos*] Perperam Pintianus & alii corrigunt *Cyrenæos.* Nam à Cyrene oppido ἐθνικὸν est Cyrenæus. At vero à Cyrenaica provincia, nullum aliud potest gentilitium formari, quam Cyrenaicus.

ỳ. 32. *Pacti de integro, ut quidquid citra esset*] Nihil desiderari existimo. Nam quod putant pactum ipsum deesse, in eo falluntur; jam enim præcessit. Repetenda sunt itaque illa verba, ut ubi legati concurrerent certo tempore utrimque dimissi, ibi termini statuerentur; quicquid vero citra esset, id popularibus cederet. Fusius hanc historiam narrant Sallustius & Valerius Maximus: sed nulla est necessitas ut eodem illam modo explicarit Mela.

In CAP. VIII.

DE CYRENAICA.

Vers. I. *Inde ad Catabathmum Cyrenaica provincia est*] Præcessit narratio de Philænis fratribus, itaque videtur ab eorum aris Cyrenaicæ principium statuere. Sed vero jam superius Phycunta promuntorium recen-

recenſuit, tanquam ſi eo uſque Africa proprie dicta extenderetur. Et ſane jam ſuperius oſtendimus ex Artemidoro, huc uſque Lotophagos habitaſſe. Sed & Solinus Phycunta Africæ tribuit. Salmaſius tamen hoc loco eum nugari inquit ; ſed errat. Quidquid enim inter Mauritaniam & Cyrenaicam jacet, id Africæ propriè dictæ tribuitur. Jam vero Cyrenaicæ non eoſdem faciunt terminos veteres. Alii enim Cyrenaicæ initium ſumunt ab Aris Philænorum, alii à Βρυῶν Promuntorio, ſive Boreo, uti Plinius, quidam ab Heſperidibus, aliqui etiam à Phycunte. Itaque ex eorum ſententia Aræ Philænorum non ſunt termini Africæ proprie dictæ, ſed ditionis Carthaginenſium. Quicquid vero Afrorum ultra iſtas habitat aras, id ipſum quoque Africæ proprie dictæ tribuitur. Afri vero ſunt Lotophagi, qui uſque ad Phycuntem pertingunt- Quemadmodum ergo Græcia vocatur, ubicunque Græci habitant, ita quoque Africa, quacunque ſunt Afri. Sciendum vero Africam vel Libyam multis accipi modis, tribus tamen potiſſimum. Vocabulum iſtud cum latiſſime patet, tum tertiam olim habitati orbis partem, complectitur. Anguſtiſſime vero patet, cum pro Carthaginenſi ditione, aut pro illo ſaltem Africæ tractu litorali accipitur, qui ab Ampſaga fluvio, uſque ad Phycuntem extenditur. Tertio vero Africa aut Libya vocatur, quidquid Afri aut Libyes tenent. Itaque tum præter Africam proprie dictam, totàm quoque comprehendit Libyam interiorem uſque ad Æthiopas & Ægyptios. Excipitur enim, ut plurimum, Cyrenaica Pentapolis, Numidia vetus, & Mauritania. Nam & Numidæ & Mauri pro adventitiis habebantur. Hæc cum manifeſte ex Romanis colligi poſſint hiſtoriis, miror τὸν πάνυ Salmaſium, tanta verborum mole in Solinum irruere, cum nihil hoc loco dixerit Solinus, quod non etiam apud alios reperire ſit.

Ibid. *In eaque ſunt Ammonis Oraculum*] Mirum Ammonis Oraculum poni ab omnibus fere Græcis Latiniſque in Cyrenaica, & vicinum ipſis Cyrenis, cum tot interſint gentes, & quadringentis, ut ipſi fatentur diſtet ab ea millibus. Sed varie accipitur Cyrene vel Cyrenaica. Sæpiſſime enim ponitur pro Pentapolitana provincia. Modo vero multo latius id vocabulum patet, accipiturque pro ea regione quam ſub hoc nomine Ptolemæus deſcribit. Cum vero quam latiſſime ſumitur Cyrenaica, tum comprehendit omne id quod à Syrti Majore uſque ad Ægyptum extenditur. Itaque ſub hoc nomine veniunt tota Marmarica, & Libya exterior. His contrarii ſunt illi, qui totum hunc tractum Marmaricam vocant, ipſamque

que etiam in ea collocant Cyrenaicam. In ſitu Ammoniaci tempi non minor eſt auctorum diſcrepantia. Nonnulli enim proximum Syrtibus, quidam in Garamantum regione, alii alibi eſſe inquiunt. Mirus eſt Geographus Lucanus, qui modo in Marmarica, modo ad Syrtin majorem inter Leptin & Berenicen, modo vero apud Garamantas templum hoc collocat, uti lib. IX.

Ventum erat ad Templum Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent: ſtat certior illic
Jupiter, ut memorant, ſed non aut fulmina vibrans,
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Ammon.

Ita emendavimus hos verſus Lucani ex antiquiſſimis noſtris membranis. Vulgo *ſtat corniger illic*, quod ineptum hoc loco, cum ſequatur ſtatim, *ſed tortis cornibus Ammon*. Certior Jupiter vocatur Ammon, quia, ut inquit Arrianus lib. III. ἀτρεκὲς ἐλέγετο εἶναι τὸ μαντεῖον τῦ Ἄμμωνος. Plures vero, ut dixi, Oraculum iſtud in ipſa putarunt eſſe Cyrenaica, cum tamen neque imperium, neque nomen Cyrenenſium unquam eo pertigerit. Sed niſi fallor, quia Cyrenenſes hunc præcipue deum colerent, ac ſibi ſolis cultum ejus attribuerent, factum eſt ut in Cyrenaica templum ejus eſſe multi exiſtimarint. Pindari eruditus Scholiaſtes, idem fere ſenſiſſe videtur, ad Odam IV. Pyth. ubi Cyrene collocatur Διὸς ἐν Ἄμμωνος θεμέθλοις; hæc enim annotavit ad iſtum locum; Πῶς τὴν Κυρήνην τοῦ μαντείου πλησίον εἶναι φησιν, ἀπέχει γὰρ ἱκανοῖς σταδίοις; ἀλλὰ ῥητέον ὅτι πᾶσα ἡ χώρα ἀφιέρωται τῷ θεῷ. Hinc eſt quod in multis Cyrenæorum nummis imago Ammonis compareat. Verum id non de illo accipiendum eſt nummo, quem profert Salmaſius in exercitationibus ad Solinum, quique paſſim eſt obvius. In eo enim non exprimitur facies Jovis Ammonis, ſed vel Alexandri, vel ſucceſſorum ejus. Ne alter quidem ille nummus, quem alibi producit, quique continet effigiem barbatam, accipiendus eſt de Jove Ammone. Nam quod Pſeudocalliſthenis auctoritate hoc conatur adſtruere, id neminem movere debet. Scriptum iſtud è Perſico vertit Simeo Sethus, ac inepta quædam continet figmenta, deſtituta omni prorſus utilitate ac amœnitate. Nec tamen is dicit Ammonem barbatum eſſe, ſed πολιὸν, quod etiam imberbes eſſe poſſunt. Non itaque nummus hic poteſt eſſe Jovis Ammonis, ſed potius regum alicujus, cui Cyrenæ ſubditæ fuerunt. Illos vero omnes κερατοφόρους fuiſſe, nemini ignotum eſt. At vero Jovis Ammonis for-

ma longe erat alia. Talis nempe, qualem exhibet nummus hic argenteus, qui cum alibi paſſim apud antiquarios, tum etiam inter Sereniſſimæ Reginæ Suedicæ exſtat numiſmata. Ita quoque Ammonem deſcribit Cur-

tius lib. IV. *Id, quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo diis artifices accommodaverunt. Umbilico maxime ſimilis eſt habitus, ſmaragdis & gemmis coagmentatus. Hunc, cum reſponſum petitur, navigio aurato geſtant ſacerdotes* &c. Variè hunc Curtii locum emendare & explicare conati ſunt viri eruditi. Sed profecto multum omnes à vero aberrarunt. Scribe; *Umbriculo maxime ſimilis eſt. Habitus ſmaragdis & gemmis coagmentatus.* Ab umber fit umbriculus, ut à venter ventriculus &c. Quinam ſint umbri docet Plinius, cum ſcribit eos ex muſmone & ovibus naſci. Zona gemmis & ſmaragdis contexta, ſatis hic manifeſte comparet. Diodorus Siculus lib. XVII de hoc ipſo Ammone; Τὸ δ' τοῦ θεοῦ ξόανον ἐκ σμαραγδων καί τινων ἄλλων ὡκοδόμητο. Errant autem, qui putant, Ammonem præter cornua, nihil arietis habuiſſe, cum ex hoc numiſmate contrarium colligi poſſit. Confirmat opinionem noſtram Athanaſius; Αἴβυες πρόβατον, ὃ καλοῦσιν Ἄμμωνα, θεὸν ἔχουσι, καὶ τοῦτο πολλοῖς παρ' ἑτέρων εἰς θυσίαν σφάζεται. Aliter apud Arcadas formabatur Ammonis effigies, uti ex Pauſania colligere eſt, verum hoc nihil ad Libyas. Græci ὀβελίσκαλα, ὀμβελίσκια, & ὄβελα vocant iſtud Libycarum ovium genus, quamvis hæc vocabula, ut plurimum, pro omni ſpurio & inſititio animalium genere accipiantur. Scaliger ad Varronem de L. L. ab hoc animali Ὀμβελικὰς δαῦτας dictas exiſtimabat apud Plutarchum Sympoſiacôn lib. II. cap. X. Vide locum, & Ὀμφελικὰς veram eſſe lectionem fatebere. Recte vero umbris iſtis Plinius pro lana, villum tribuit caprinum. Duo enim in Africa, ac ei ſubjecta Æthiopia, ſunt ovium genera, alterum lanigerum, alterum villoſum. Priores noſtratibus ſimiles, niſi quod tam vaſtas trahant caudas, ut ipſæ oves

caudæ

caudæ ſuæ appendices videri poſſint. Caudam arietinam quæ ad octoginta libras excreviſſet vidit Leo Africanus ; alii etiam librarum centum quinquaginta ſe vidiſſe prodiderunt. Alterum vero ovium genus ſimile eſt omnino imagini hujus numiſmatis. Pro lana villos habent caprinos. Cornua, quemadmodum hic, in anticam partem flexa : ut plurimum gemina, aliquando quaterna, nonnunquam etiam ſena. Pedes longi & graciles admodum. Caro eſui jucundiſſima, unde fit ut valde expetantur à Luſitanis & noſtratibus.

ỳ. 4. *Harenaſque quaſi maria agens, ſic ſævit ut æquor fluctibus*] In libris manu exaratis legitur, *ſic ſævit ut fluentibus*, in aliis vero, *ſic ſævit fluctibus*. Lege, *ſiccis ſævit fluctibus*.

ỳ. 5. *Mox & paulatim tepeſcens*] In quibuſdam codicibus legitur, *mox perpaulatim tepeſcens*. Verum non probo adverbium iſtud. *Perpaulum* & *perparum* Latinum eſt, illud vero non item. Vulgata præterea ſcriptura exſtat in Vaticano, aliiſque veteribus codicibus, unde adducor, ut credam ita ſcripſiſſe Pomponium, *mox (ſed paulatim) tepeſcens*. In quibuſdam codicibus deeſt particula conjunctiva. Ita ſane Plinius de fonte Solis in Troglodytis ; *mox paulatim tepeſcens*. Errat vero Plinius, quique illum ſequuntur, cum fontem Solis, à fonte Ammonis diverſum faciunt : idem namque eſt. Sed ut puto hæc erroris fuit cauſa, quod nonnulli perperam prodiderint, Ammonis oraculum vicinum eſſe Troglodytis.

ỳ. 9. *Rurſus cum eſt media perfervet*] Non hoc tantum dicit Plinius, ſed etiam addit noctu amarum eſſe, dulcem vero circa meridiem lib. II. cap. CIII. *Jovis Ammonis ſtagnum interdiu frigidum, noctibus fervet. In Trogodytis fons ſolis adpellatur dulcis, circa meridiem maxime frigidus ; mox paulatim tepeſcens, ad noctis media fervore & amaritudine infeſtatur.* Ita legendus hic locus ex optimis ſchedis. Verum non in eo tantum à cæteris abit Plinius, quod diſtinguat ſtagnum Ammonis à fonte Solis, ſed etiam in iſto, quod amarum faciat hunc fontem. Refert Diodorus Siculus Alexandrum, antequam ad Ammonis templum perveniret, tranſiiſſe λίμνλω πνα πιεχὴν, ſed illa à ſeptentrione Oraculi erat ſita, nec quicquam commune habebat cum Troglodytis, quos ad meridiem Ammoni dat accolas Curtius lib. IV. *Accolæ ſedis ſunt ab oriente proximi Æthiopum : in meridiem verſa, Arabes ſpectant ; Troglodytis cognomen eſt ; horum regio uſque ad Rubrum mare excurrit. At*

qua vergit ad occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Simos vocant. Ita conſtituendus eſt hic locus. Valde autem varii ſunt Græculi in miraculo hujus fontis deſcribendo. Duos quoque fontes ad Ammonem ex Ariſtotele ponit Caryſtius Antigonus cap. CLIX. Priorem qui meridie & nocte media ferveat, mane vero & veſperi in glaciem concreſcat: alterum vero qui oriente ſole fluat, occidente vero eo immobilis ſtet. Sed verba ejus, ut vulgo leguntur, nullum continent ſenſum, ſic vero ſunt concipienda. . Ἡ δ' ἄλλη διότι ἀναβαίνοντος μὲν ἡλίου πηδύει ὅτι δυσμὰς δ' ἰόντος ἵσταται. Sane certum eſt integra flumina hujus naturæ reperiri in Provincia Chilenſi. Interdiu fluunt, noctu deficiunt. Verum hujus rei manifeſta eſt cauſa, quia nempe ſole liquantur nives & torrentes efficiunt, noctu vero congelantur. Mela unum tantum ſecutus eſt Herodotum hoc in loco. Πελαγίζει vero recte vertit *perfervet.* Maria enim fervere dicuntur, cum æſtibus attolluntur. Πελαγίζειν Græci id vocant; Πελαγιζόντων ὑπὸ ταῖς ναυσὶ σωέβη τὰς πλείους καταδῦναι. Male Suidas πελαγιζούσαις interpretatur ἐς πέλαγος πλεούσαις. Ita enim ut dixi accipiendus eſt iſte locus.

¥. 10. *Urbes Heſperia, Apollonia*] In Vaticano & noſtro manu exarato libro *Heſperi* legitur, non *Heſperides.* Omnino ſcribendum eſt *Heſperis.* Ita namque dicta fuit prius urbs, quam poſtea Berenicen dixere Græci. Nullum dubium eſt quin locus hic propter fertilitatem & fructuum copiam Heſperidum hortus adpellatus ſit à Cyrenæis. Antiquiſſimi enim Geographi uti Scylax & alii Ἑσπερίδων πόλιν καὶ λιμένα καὶ κῆπον hic collocant. Errat vero interpres Solini cum dicit locum hunc ab opportuno ſitu ad heſperum, dictum eſſe Ἑσπερίαν & Ἑσπερίδας. Nemo enim Heſperiæ alicujus in hoc tractu meminit. Hauſit id ex vitioſa Melæ lectione. Omnino verum eſt, tractum hunc primo fuiſſe adpellatum Ἑσπερίδων κῆπον vel etiam Ἑσπερίδας. Utrumque enim rectum. Inde vero vagantibus Græciæ fabulis, ut inquit Plinius, cum quidam alibi Heſperidum domum collocarent, hi quidem in Magneſia, iſti ad fretum Herculis, illi ad Atlantem, quidam in Oceano; factum eſſe exiſtimo ut iſtæ ad Syrtes Heſperides Εὐεσπερίδες adpellarentur, tanquam veræ Heſperides, cum tamen omnes æque ſint fabuloſæ, teſte Apollodoro, apud Strabonem, aliiſque. Auctor tamen ille qui de diis ſcripſit, quique Apollodori nomen vulgo præfert, ad Atlantem in Hyperboreis Heſperidas collocat. Sed ſcriptum illud plane indignum eſt

tanto

tanto Grammatico. Pleraque ea quæ veteres citant ex Apollodoro de diis, aut non exſtant in hoc libro, aut ſaltem longe aliter concipiuntur. Unde liquet ſcriptum iſtud vel titulum mentiri, vel alterius eſſe Apollodori. Ait autem ille hortos Heſperidum non fuiſſe ὥς τινες εἶπον ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ὑπὲρ Ἄτλαντ@ ἐν Ὑπερβορέοις. Salmaſius adfert hæc verba, ut oſtendat hortos illos fuiſſe ad Oceanum Atlanticum. Sed quis rogo unquam Hyperboreos in Libya ſomniavit? Profecto auctor ille non de monte Atlante loquitur, ſed de fluvio Atlante qui in Iſtrum influit, cujus meminit Herodotus lib. IV. ἐκ δὲ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφέων, τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορέην ἄνεμον ἐσβάλλουσι ἐς αὐτὸν, Ἄτλας καὶ Ἄυσος καὶ Τίβησις. Male itaque Salmaſius utitur teſtimonio Apollodori, ut oſtendat (ſi bene mentem ejus percepi, valde enim varius eſt hoc loco) veros Heſperidum hortos fuiſſe ad fretum Herculeum. Et profecto velle oſtendere ſitum iſtius horti, hoc perinde fuerit, ac ſi quis indicare velit, ubi nam olim campi fuerint Elyſii, aut inſulæ beatorum, aut alia id genus fabuloſa. Nihil vero certius quam hic apud Melam legendum eſſe *Heſperis* non *Heſperia*. Stephanus; Ἑσπερὶς πόλις Λιβύης ἡ νῦν Βερενίκη· ὁ πολίτης Ἑσπερίτης. Heſperitas quoque vocat Strabo Heſperidum incolas lib. XIV. cum inquit Λήθαιον flumen eſſe etiam ἐν Ἑσπερίταις Λίβυσι. Valde ſe in hoc loco torquet Caſaubonus, ac modo legendum putat Ἑσπερίταις Ἴβηρσι, modo vero interpretatur de Afris Atlantici maris accolis. Sed omnino fallitur. Ἑσπερίτην Λίβυες hic ſunt Heſperidum incolæ. Λήθαι@ vero fluvius eſt, quem alii Λάθωνα vel Λήθωνα vocant, ita ab oblivione dictus. Lucanus lib. IX.

Quam juxta Lethon tacitus prælabitur amnis
Inferis, ut fama, trahens oblivia venis.

Ita legendum apud Lucanum ex optimo noſtro codice. Male vulgo *Lethes*. Perperam vero Lucanus Lethonem ponit juxta Tritonem amnem, tranſit enim Ἑσπερίδων πόλιν.

¥. 12. *Catabathmos vallis devexa in Ægyptum*] In veteri libro noſtro ſcribitur *Catabathmus vallis devexa in Africam, finis Ægypti*. Sed vulgata lectio verior eſt, eamque confirmant Vaticanus, & alii codices. Omnino enim exiſtimo pleraque nomina Græca, quæ in hoc Marmaricæ litore occurrunt, à Cyrenenſibus eſſe impoſita. Si vero in Africam fuiſſet devexa hæc vallis jam non Καταβαθμὸν ſed ἀναβαθμὸν vel ἀναβασμὸν vocaſſent. Salluſtius vocat *declivem altitudinem*, verum non

addit in quam partem vergat ista declivitas. Inquit enim in Jugurthino Africam habere *ab ortu satis declivem altitudinem, quem locum Catabathmon incolæ appellant.* Perperam vulgo scribitur *latitudinem.* Καταβασμὸν vocat Æschylus in Prometheo, ridicule vero ponit ad fontes Nili. Sed ignoscendum hoc Æschylo, qui non major inter Græcos fuit Geographus, quam fuerunt apud Romanos vel Seneca, vel Lucanus. Non recte vero interpres Solini hunc Catabathmum, qui terminus fuit Cyrenaicæ, arenosum fuisse colligit ex loco isto Stephani; Κατάβαθμος τόπος ἐν Λιβύῃ, μεταξὺ τοῦ Ἄμμωνος καὶ τοῦ Παραιτονίου. Locum enim istum Stephani non posse accipi, nisi de Catabathmo parvo, nemo, ut opinor, negabit.

¥. 15. *Proximis nullæ quidem urbes stant*] Nemo est qui non adprobarit hactenus, lectionem Pintiani; *Proximis nullæ quidem urbes; stata tamen domicilia sunt, quæ mapalia appellantur.* Ego tamen veram esse puto lectionem vulgatam. Ita quoque Virgilius & alii loquuntur. Rufo quidem Festo ita hæc locutio placuit, ut passim ea utatur.

——— *Stat Corycus alta,*
Stat Perge propter, stant ardua tecta Phaselis.

Item, *Adstat Cyrene propter vetus;*

Sic etiam alibi. Nihil itaque invitis omnibus manu exaratis codicibus in Pomponio mutandum. Huc accedit quod mapalia ista non videntur stata & fixa fuisse. Plinius lib. v. cap. 111. *Numidæ vero Nomades à permutandis pabulis mapalia sua, hoc est domos, plaustris circumferentes.* Sed & Livius quoque lib. xxix. id ipsum testatur; *Familiæ aliquot cum mapalibus pecoribusque suis (ea pecunia illis est) persecuti sunt Regem.* Nec olim tantum sic fuit, sed etiam nunc sic fit apud Mauros interiores, ac illos præcipue, qui in Atlante vivunt. Habent casas seu tuguria ex storiis aut arborum ramis vieta. Hæc palis, aut arundinibus potius, suffulciunt. Ubi itaque pabulum gregibus deficit, mapalia istæc plaustris imposita alio transferunt, ac denuo statuminant. Quod si locus placuerit, ac per aliquot ibi dies morari sit animus, tegunt tuguria sua aut terra aut alia materia, ac sic & se, & greges suos, contra belluas & cœli injuriam muniunt. De mapalibus vero seu magalibus, nemo melius Bocharto, quem consule.

¥. 20. *Nam gregibus (quia id solum opimum est) quoad potest parcitur*] Ita Vaticanus, aliique meliores libri, & ita scripsit Mela. Possint hæc

hæc accipi de regione σιλφιοφόρῳ. Quia enim valde ſilphium appetunt greges, ideo eas arcent, vel omnino non alunt. Uſque adeo enim oves amare ſilphium prodit Arrianus, ut ſi vel è longo admodum ſpatio ejus odorem perceperint, curſu eo convolent. Itaque Cyrenenſes quam longiſſime arcere pecus ab iis locis in quibus ſilphium gignitur. Quin etiam addit illos φθείρεσθαι τὸν χῶρον, τοῦ μηδ' εἰ πελάσαιεν αἰπὺ τὰ πρόβατα, δυσαλῆ γηρέως ἔσω παρελθεῖν. Hæc eſt cauſa quamobrem Mela videri poſſit dixiſſe Cyrenaicos valde abſtinere ab alendis gregibus, quia longe illis majus lucrum è cultura ſilphii. Attamen malo hæc verba de tractu vicino ipſis Cyrenis intelligere, qui omni frugum fructuumque genere abundat, ut mox dicemus. Hactenus enim deſcribit ea quæ propinqua ſunt Cyrenarum urbi. Σιλφιοφόρος vero regio eſt in interiori Cyrenaica. Valde autem θηριώδη eſſe totam Cyrenaicam produnt veteres, non hanc tantum mari propiorem de qua Mela hic agit, ſed & interiorem σιλφιοφόρον, teſtantibus hoc Ptolemæo aliiſque. Solini tamen interpres eos omnes errare putat, ait enim, falſos eſſe illos qui putant σιλφιοφόρον Cyrenaicæ deſertam eſſe & θηριώδη. Verum nemo veterum dixit eſſe omnino deſertam, ſed tantum feris refertam eſſe inquiunt. Locum vero quem adfert ex Arriano unde hoc efficiat, nihil quidquam facit ad ejus inſtitutum; Ita enim ille; Ἀλλ' ἡ Κυρηνὴ τῆς Λιβύης ἐν τοῖς ἐρημοτέροις πεπολισμένη, ποιώδης τέ ἐστι καὶ μαλθακὴ, καὶ ὕυδρος, καὶ ἀλσέων, καὶ λειμώνων, καὶ καρπῶν παντοίων, καὶ κτηνέων πάμφορος, ἔς τε ὄπτι τῷ σιλφίῳ τὰς ἀκφύσεις. Ὑπὲρ ᾗ τὸ σίλφιον, τὰ ἄνω αὐτῆς ἔρημα καὶ ψαμμώδεα. At vero quia hic aquarum copia, & crebri ſaltus, id ipſum oſtendit tractum hunc feris eſſe habitabilem: neque enim illæ in ſiccis poſſunt vivere arenis, niſi forſan ferarum nomine aliquis hic accipiat anguium aliquot genera, aut inſecta quædam rore nocturno victitantia; quod valde ſit abſurdum. Talis tractus, qualem hic deſcribit Arrianus, qui nullis habitatur aut vicis aut urbibus, ſed tantum ſparſis nomadum mapalibus, illum ubique terrarum feris obnoxium eſſe neceſſe eſt, nedum in Libya. Nemo autem veterum τὴν ψαμμώδη Libyam ferarum plenam eſſe dixit. Quotquot Africam deſcribunt, ita eam diſtinguunt, ut ea quæ mari proxima ſint, ab hominibus inhabitari inquiant. Quæ ſequuntur loca feris plena eſſe ajunt. Deinceps vero tractum arenoſum collocant. Verum & in hoc errat Salmaſius quod Arrianum hic loqui putat de regione σιλφιοφόρῳ. Itaque putat ſilphium in culto ſolo naſci. Sed

utrum-

utrumque falsum esse apparebit ex his Diodori Siculi verbis, quæ subjiciam; Τῆς δὲ χώρας ἡ μὲν ὁμορος τῇ Κυρλώῃ, γεώδης ἐστὶ καὶ πολλοὺς φέρουσα καρπούς· οὐ μόνον γὰρ ὑπάρχει σιτοφόρος, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἄμπελον ἔτι δ' ἐλαίαν ἔχει, καὶ τὴν ἀγελαίαν ὕλην, καὶ ποταμοὺς δίχρησίαν παρεχομένους. Ἡ δ' ὑπὲρ τὸ νότιον μέρος ὑπερτείνουσα, καθ' ὃν τὸν ὁπὸν φύεσθαι συμβέβηκεν ἄσπορος οὖσα καὶ σπανίζουσα ναματιαίων ὑδάτων, τὴν μὲν ὄψιν ἔχει πελάγει παρεμφερῆ, ἀδημίαν δὲ παρεχομένη ποικιλίαν ἐρήμῳ γῇ συνέχεται τῆς ὑπερκειμένης ἐρήμου δυσεξίτητον ἐχούσης τὸ πέρας. Vulgo in hoc loco legitur καθ' ὃ τὸ νότιον φύεσθαι συμβέβηκεν, quod viros doctos valde exercuit. Sed ut opinor, nemo nisi fungus de veritate emendationis nostræ dubitabit. Ὁπὸς pro ipso silphio passim accipitur. Manifeste vero ex hoc loco patet silphium non nasci in culto solo, quod proximum est Cyrenis, sed vero in magis sicco atque arido, & in tractu θηριώδει, qui inter cultam Cyrenaicam, & Libyam vastis obsitam arenis, est medius. Errat etiam vir summus, cum scribit in Cyrenaica nullos esse montes. Οὐέλπη ὄρη recenset Ptolemæus. Verum & Barcæi montes in ea sunt, ac præterea illi, è quibus Lathon fluvius profluit. Sed & in ipsa Pentapoli complures sunt montes. Et sane absque his inhabitabilis esset Cyrenaica. In Africa enim ubi nulli montes, ibi etiam nullæ aquæ, uti infra docebimus.

¥. 23. *Ita se ac tuguria sua promovent*] Manifeste hinc patet mobilia fuisse Numidarum tuguria, non stata, ac proinde nihil mutandum in Pomponio fuisse, ut superius monuimus.

¥. 24. *Quamquam in familias passim, & sine lege dispersi nihil in commune consultant*] Vulgatam lectionem reddidimus, quam Pintianus mutarat legendo; *& sine lege dispersis nihil in commune, consultant tamen* &c. Quod tantum abest ut verum sit, ut vix sit Latinum. Altera vero lectio optima, & in quo nihil sit, quod quemquam offendere possit. Sic & Tacitus lib. xx. *per Gallias edixere, ut missis legatis, in commune consultarent*. Sed adeo tralativa hæc locutio, ut exemplis non sit opus. Statim post, auctoritate omnium veterum codicum, delevimus τὸ *degunt*. Et sane tuto abesse potest. Minuta hæc fateor, & quæ magistellis relinqui poterant. Sed quandoquidem huic auctori manum admovimus, etiam minimis quibusque ulceribus mederi proposuimus. Esto itaque ut magni nihil præstemus, in his observatiunculis, sed neque aliquid quod tale sit promittimus.

¥. 28. *So-*

¥. 28. *Solem execrantur & dum oritur & dum occidit*] Ita vertit verba Herodoti, οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρῶνται. Euſtathius, qui hæc Herodoti verba citat, ad Dionyſium, legit ὑπερβαλλόντως. Verum puto ita mutaſſe, quia alterum non intelligeret. Ὑπερβάλλοντι interpretantur Grammatici ὑπερβαίνοντι. Hoc ſenſu imprecantur ſoli quam diu ſupra ipſos eſt: vel ut Mela vertit dum oritur & occidit. Damaſcenus pro ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι hic habet ἡλίῳ ἀνίσχοντι, uti quoque Diodorus Siculus hæc accepiſſe videtur. Attamen non probo hanc interpretationem nec ſane ita veteres locuti ſunt. Omnino exiſtimo ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι apud Herodotum vertendum eſſe, *ſole ſuperantiſſimo*. Ita apud Lucretium *ſuperantior ignis*, pro vehementiſſimo. Gellius lib. III. cap. II. inquit *ſole magno* quod idem eſt; *poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt meridiem ſole magno*. Atlantes vero Herodoti, eſſe quos alii vocant Atarantas vel Apharantas corrupte, obſervatum jam à multis. In Plinio nihil mutandum. Recte enim ſeſe habent illa verba; *ſolem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, ut exitialem ipſis agriſque*. *Contuentur* id eſt προσίδωσιν ut habet Strabo loquens de eadem gente libro poſtremo. Nempe Atarantes iſti multa mala imprecabantur ſoli orienti & occidenti, cum ſe adſpici patitur. Sole vero altius provecto, & ipſos agroſque eorum torrente, ad paludes confugiebant, ut inquit Strabo. Salmaſius hoc loco non recte legit; *Solem orientem occidentemque dira imprecatione comitantur*. Hæc lectio multo deterior eſt vulgata. Contueri proprium eſſe mala imprecantium, nemo neſcit. Contueri vero ſolem habet ipſe Plinius lib. VII. de Gymnoſophiſtis, quos ait, *ab exortu ad occaſum perſtare, contuentes ſolem immobilibus oculis*.

¥. 33. *Armenta habent, quæ obliqua cervice paſcuntur*] Et hic quoque reducenda fuit vetus lectio, quam temere Pintianus profligarat. Ejus enim ſi ſequamur conjecturam, non tamen omnia cum Herodoto convenient. Sed vero multis locis oſtendemus, autorem hunc non unum Herodotum, verum multos quoque alios eſſe ſecutum. Quod autem Pintianus Troglodyticis bubus tribuit, ut ſint ὀπισθονόμοι, id plane ratione caret. Nam ſi Troglodytæ nullarum ſint opum domini, ut inquit Mela, quomodo armenta poſſident? Id ſane effecit Pintianus, dum Melam cum Herodoto & Plinio vult componere, ut neque cum hoc, neque cum illo, imo ne ſecum quidem conveniat Mela. At vero ſi illam quam dedimus, quamque vetera exemplaria ſervant lectionem, ſequamur, plana erunt omnia. Verba autem illa, *Apud Garamantes etiam armenta ſunt*, ex optimis

codicibus ita ſunt refingenda, *Apud Garamantes jam armenta ſunt, eaque obliqua cervice paſcuntur* &c. Dixit prius Troglodytas nullarum eſſe opum dominos. His ſubjungit Garamantas, apud quos jam armenta eſſe inquit, ſed peculiari natura. Apud iſtos itaque ſolum κτηνοτρόφον eſſe incipit, cum quæ ſupra illos ſunt, arida & arenis obducta ſint. Diodorus Siculus lib. III. de Garamantum regione; Διόπερ οὐδ' ὄρνεον ἰδεῖν ἔστιν, οὐ τετράποδα ἐν αὐλῇ ζῶον, πλὴν δορκάδος καὶ βοός. Hæc veriora ſunt iis quæ alii ad hunc locum annotarunt. Ælianus boves iſtos ὀπισθονόμους collocat, non in Garamantibus, ſed in Libya Indis vicina. Λιβύων δὲ ἄγελῶν γειτνιώντων Ἰνδοῖς ὀπισθονόμων βοῶν ἀγέλας εἶναί τινας ἀκούω. Indos autem hic vocat Ælianus iſtos Æthiopas, qui orientalem Nili tenent ripam. Nam quia ſecundum quoſdam Nilus terminus eſt Aſiæ & Libyæ, ideo factum eſt, ut ſuperiores iſtæ terræ, quæ Nilo ab ortu adjacent, quaſque Aſiæ partem eſſe putabant, Indis non Æthiopibus fuerint à nonnullis attributæ. Itaque ad fontes Nili Æthiopiæ finem ſtatuebant, atque illinc terras continuo ambitu uſque ad Indos pertinere exiſtimabant. Hinc eſt quod ἀνατολικὸς κλίμας terminum Heliodorus ad fontes hujus fluminis ſtatuat. Atque ita quidem accipienda ſunt omnia illa veterum loca, ubi Indi ad meridiem collocantur. Aliter tamen accipienda Virgilii verba, cum Nili fontes in India ponit.

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis:
Quaque pharetratæ vicinia Perſidis urget,
Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena
Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora,
Vſque coloratis amnis devexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio jacit arte ſalutem.

Locum integrum adſcripſimus ut eum obiter illuſtremus. Quærunt hic viri docti, quid Perſis commune cum Nilo, qui quam longiſſime à Perſide abeſt. Indos autem hoc loco Scaliger interpretatur Æthiopas. Neutrum bene. Omnino hic Virgilius ſecutus eorum opinionem, qui putarunt Nilum ii ſdem quibus Indus & Aceſines concipi fontibus, ac deinceps per multas vaſtaſque fluere ſolitudines, donec Æthiopiam contingeret; atque illic demum Nilum vocari. Arrianus lib. VI. Καὶ ἀκούσας ὅτι ὁ Ἀκεσίνης ἐμβάλλει εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν, ἔδοξεν ἐξευρηκέναι τὰς ἀρχὰς τοῦ Νείλου τὰς

ὡς τὸν Νεῖλον ἐνθένδε πόθεν ἐξ Ἰνδῶν ἀνίσχοντα, καὶ δι' ἐρήμου πολλῆς γῆς ῥέοντα, καὶ τούτῳ ἀπολλύοντα τὸν Ἰνδὸν τὸ ὄνομα. Pausanias ipsum Euphratem Nilum postea fieri contendit; scribit enim in Corinthiacis, Εὐφράτην ὄντα εἰς ἕλος ἀφανίζεσθαι, καὶ αὖθις ἀνιόντα ὑπὲρ Αἰθιοπίας, Νεῖλον γίνεσθαι. Nempe totum Erythræum & Indicum mare lacum esse crediderunt veterum nonnulli, quæ mira fuit imperitia. Sive autem Euphratem, sive Indum accipias unde profluit Nilus, jam recte Virgilius dixerit, eum vicinia Persidis urgere. Et hæc quidem est verissima interpretatio loci istius Virgiliani. In hac opinione etiam fuisse videntur plurimi Christianorum, inter quos Philostorgius, lib. III. cap. X. cum ait, Nilum in arctois regionibus oriri, & iisdem ex partibus fluere unde Hyphasis, Euphrates & Tigris. Sic quoque sensit Lucanus cum de Nilo canit;

Teque vident primi, quærunt tamen hi quoque Seres.

Ex horum quoque sententia locutus est Solinus, cum inquit cap. XXXVII. Euphratis & Nili fontes sub iisdem parallelis esse, & ad moduluni ejusdem perpendiculi constitutos. Non adsecutus est mentem Solini doctissimus ejus interpres, quamvis longam admodum hoc loco exercitationem instituerit. Nihil enim certius hac nostra interpretatione. Ipse vero gravissime errat, cum acriter adeo Scaligerum carpit, cujus tamen verbis nihil planius & verius reperiri possit. Ait Scaliger ad Manilium; *Polos omnis borizontis esse puncta orientis & occidentis: polos mundi esse polos omnium meridianorum.* Hæc alter ne in puero quidem primis elementis imbuto ferenda esse existimat. Sed profecto nimis liberaliter judicat vir eximius de iis scientiis, quas modice adeo degustavit. Non meum est dicere, quantus in matheśi fuerit Scaliger; magnus tamen fuit, si cum altero conferatur. Hac vero in parte melius sensit, quam cæteri mathematici. Nam si meridianis & horizontibus ulli sunt attribuendi poli aut vertices, non possunt alii excogitari, quam quos Scaliger assignat. Non enim recte sphærarum concinnatores Meridiani polos vocant, puncta ortus & occasus æquinoctialis: polos vero horizontis vertici imminentia puncta. Non me fugit, polos circuli in sphæra vocari, puncta illa in superficie sphæræ, à quibus omnes rectæ lineæ ad circuli circumferentiam ductæ, sunt æquales; verum illud minime hic locum habere potest, neque enim horizon & meridianus in sphæra materiali dicuntur esse circuli in sphæra, sed extra sphæram. Absurdum præterea fuerit polum nominare ubi nulla est vertigo. Nulla autem vertigo nisi ad polos mundi. Istic itaque poli meri-

diani. Hoc manifeſtum, nec minus illud; *Puncta orientis & occidentis eſſe polos Horizontis*; circa hæc enim puncta, notata in Horizonte ligneo, omnes volvuntur horizontes, non tantum in ſphæra recta, verum etiam obliqua; neć ullus dari poteſt horizon (niſi in ſphæra quam vocant obliquiſſima) qui non tranſeat per puncta ortus & occaſus æquinoctialis, hæcq; ſola duo puncta omnis horizon habet ſtabilia. Manifeſtus itaque error polos adpellare, ubi nulla eſt vertigo, nullus axis, nec rotatio ulla. Verum ad Pomponium noſtrum revertamur, à quo nimis longe ſumus digreſſi. Boum iſtorum ὀπισθονόμων, à quibus ſermo noſter hactenus deflexit, meminit Athenæus, circa finem lib. v. verum is fabuloſos eſſe exiſtimat, & merito.

ỳ. 34. *Apud Auſenſes nulli certa uxor eſt*] Duo priora vocabula addidit ex Herodoto Pintianus. Verum non hoc ſolo autore uſus eſt Pomponius noſter. Ita eum ſcripſiſſe adparet ex Plinio, cujus hæc ſunt verba; *Garamantes matrimoniorum exortes paſsim cum feminis degunt.*

ỳ. 36. *Quos pro ſuis colant, formæ ſimilitudine agnoſcunt*] Pintianus & alii legunt, *quos pro ſuis alant*. Malim ego *tolant* vel *tollant*. Nemini ut puto vel paululum eruditiori ignotum quid ſit *tollere infantem*. Statius Papinius epiced. in filium. —— *meus ille, meus. Tellure cadentem.*

Excepi, & vinctum genitali carmine fovi.

Patrum fuiſſe officium infantem, quem pro ſuo agnoſcebant, humo tollere, ſinuque condere, paſſim teſtantur auctores. Cic. lib. 1. de Divinat.

Ibi ex oraclo voce divina edidit
Apollo, puerum primus Priamo qui foret
Poſt illa natus, temperaret tollere,
Eum eſſe exitium Trojæ, peſtem Pergamo.

Sic refingendi verſus illi ex optimo noſtro codice. Ariſtoteli lib VII. Polit. ἀποτίθεσθαι ſimiliter accipitur, pro tollere & ſinu recondere infantem. Ἐὰν μὴ ἡ τάξις τῶν ἐθῶν κωλύῃ, μηδὲν ἀποτίθεσθαι τῶν γεννωμένων. Vulgo non recte accipitur iſte Ariſtotelis locus. In Mela vero nihil mutandum videtur. Colere liberos rectum eſt; ſæpe enim colere pro excolere ponitur, & contra. Ita quoque locutus eſt Hieronymus Epiſt. ad Oceanum. *Multos videmus ob nimiam paupertatem, virorum ſarcinam declinare, & ancillas ſuas habere pro uxoribus, ſuſceptoſque ex his liberos colere ut proprios.* Huc accedit quod Auſenſes illi apud Herodotum non recens natos infantes, ut fieri olim ſolebat, humo tollerent; ſed jam adultos, quos pro ſuis educarent, acciperent.

rent. Ἐπὰν ἢ γυναικὶ τὸ παιδίον ἀδρὸν γένηται, συμφοιτέουσι ἐς τὠυτὸ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνὸς, καὶ τῷ ἂν ὅικῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται. Ita hoc loco recte legit Valla, sed male interpretatus est. Male vero legit Pintianus τῷ ἂν ἥκῃ, sed recte interpretatus est, *cui similis exstiterit.* Οἴκῃ enim est ab εἴκω, pro ἐοίκῃ uti solet Herodotus. Ab ἔοικα vero vel οἶκα, interpres Solinianus verbum facit ἐοίκω & ὅικω, more Æolum & Ionum, quibus πεπλήγω est à πέπληγα, ut inquit Eustathius. Sed vero ineptum est vocabula fingere, ubi nulla exigit necessitas; neque enim nisi paucis hoc contingit vocabulis. Quod autem id Ionum proprium esse inquiat Eustathius, de hoc quoque dubito. Alii Grammatici id Siculorum, Æolum, & Rheginorum tantum proprium esse affirmant, itaque illos à δέδοικα formare δεδοίκω, ab ὄλωλα ὀλώλω, à πεποίηκα πεποιήκω, & à λέλαθα λελάθω. Verum de his ad Dionysium Thracem uberius agemus. Locus autem hic Melæ ita in optimo nostro codice concipitur; *quos pro suis colant, formæ similitudine agnoscitur.*

Ibid. *Augilæ manes tantum deos putant*] Et hic quoque lapsum putant Pomponium viri eruditi, quod Augilis attribuerit ea quæ Herodotus Nasamonibus. Sed ipsi errant. Augilæ sunt Nasamones. Augila enim vel Ægila est oppidum Nasamonum. Satis hoc ex Herodoto ipso colligitur. Jungit quoque eos Ptolemæus; Ἐν τοῖς Αὐγίλαις καὶ Νασαμῶσι τὰ Αὔγιλα. Libri aliquot Ptolemæi legunt hoc loco Αἴγιλα, uti Herodotus. Ab Αὔγιλα vero ἐθνικὸν non tantum Αὐγίλαι, sed & Αὐγιλίται si Stephano credendum. Verum sæpe ex ingenio format ἐθνικὰ sua iste ἐθνικογράφος. Non autem in hoc tantum, quod Augilas cum Nasamonibus confundat, viris doctis vapulat Mela, verum etiam in illo, quod inquiat Augilas manes deos putare, cùm fortium virorum & parentum tantum animas coluerint. Nimis profecto hoc est argutum. Vapulat quoque illic Plinius, quique eum sequuntur, cum ait, *Augilæ inferos tantum colunt.* Perperam enim illum pro manibus substituisse inferos. Neque enim quemquam veterum inferos posuisse pro animabus defunctorum, sed manes accepisse pro loco inferorum, uti apud Virgilium, *maneſque profundi.* Verum etiam lapides antiqui contrarium docere possint, in quibus *dii manes*, & *dii inferi* pro iisdem semper & passim accipiuntur. Innumera præterea veterum exstant loca, in quibus dii superi & inferi opponuntur. Et sane quis possit dubitare quin per inferos non tantum intelligatur locus ille qui continet manes, sed ipsi etiam manes, cum hoc ipsum quoque testetur voca-

bulum. Uti enim à ſupra, ſuperi & ſuperni; ab extra, exteri & externi; ab intra, interi & interni: ita quoque ab infra, vel infera, ut veteres ſcribebant, inferi & inferni. Sed vir ille eruditus errorem ſuum alio loco cognoviſſe videtur. Et ſane mirarer, ſi adeo ineptus, & linguæ Latinæ imperitus fuiſſet Plinius, ut per deos manes intellexiſſet locum inferorum, non ipſos manes, vel ipſos deos inferos.

ỳ. 46. *Ægipanum, quæ celebratur, ea forma eſt*] Satyrorum Ægipanumque in Libya eodem modo, iiſdemque pene verbis, meminere Plinius, Solinus, & Martianus Capella; nemo tamen addit, qualis fuerit forma Ægipanum. Poſteriores duos ignoraſſe facile crediderim: an vero etiam Plinius ignorarit, non attinet quærere. Sane neque in forma hujus monſtri conveniunt, ſi tamen monſtris accenſenda ſunt ea, quæ ſunt mera Græculorum commenta. Salmaſius in notis ad Solinum ex Parallelis minoribus Plutarchi adſtruere conatur Ægipana illum eſſe, quem Romani Silvanum vocant. Sed vero valde infirmo nititur tibicine; neque enim quidquam certius, quam libellum iſtum eſſe prorſus indignum Plutarcho, cum nugaciſſimus ſit, ac ejuſdem plane auctoris, atque ſit ille de fluminibus, qui & ipſe nomen Plutarchi oſtentat. Vir doctus qui in iſtud ſcriptum notas concinnavit, ut oſtendat tractatum de fluminibus eſſe Plutarchi, multas, niſi me fallit memoria, locutionum colligit formulas, omnes ex illis minoribus parallelis depromptas; unde contrarium plane adparet, quam quod ipſe voluit adſtruere, nempe utrumque iſtud ſcriptum eſſe quidem ejuſdem auctoris, ſed vero neutrum Plutarchi, aut ſaltem alterius Plutarchi, multo recentioris. Nec juvat quod in catalogo Lampriæ mentio fiat hujus ſcripti; vitio enim hoc factum eſſe, vel cœcus poſſit conſpicere. Nam quo loco legitur; Διηγήσεις ϖδφάλλοι Ε'λληνικαὶ ϗ Ρ'ωμαϊκαὶ Ε'πικουρείων ἐναπλωμάτων, legendum eſſe, Ε'πικουρείων ἐναυπωμάτων cæteris extritis, docet numerorum ratio. Reliqua verba adjecta ſunt ab aliquo qui putabat & hunc libellum eſſe Plutarchi. Sed ſi ea admittamus, tota numerorum ſeries perturbabitur. Non eſt itaque, quod quis Plutarchi auctoritate Ægipana atque Silvanum eundem eſſe exiſtimet. Et profecto tantum inter ſeſe differunt Silvani & Ægipanes, ut difficilius aliquid reperias in quo conveniunt, quam in quo diſcrepant. Ægipanes enim non ut Silvani cum facie humana pingebantur, verum caprina prorſus: imo ἀυπχρῆμα capri erant ſuperne. Pingebantur præterea cum cauda piſcis. Cauſa

ſa nominis hæc eſt. Ægipan Jovis filius ex capra Bœotia eſſe fingitur, quam etiam Oleniam vocavere. Alii Jovis collacteum faciunt, natumque ex Ægа Panis conjuge. Hinc Ægipana dictum ajunt. Juviſſe hic dicitur Jovem in bello contra Typhonem. Quia autem primus invenit concham marinam, qua inflata terrorem Panicum injecit, ideo caudam piſcis huic adfingi. Hujus imaginem in cœlo ajunt eſſe Capricornum. Theon ad Aratum; Ὁ δὲ Αἰγόκερως ὅμοιός ἐστι τῷ αἰγίπανι, κατεσκεύαθη ὃ εἰς τιμὴν τοῦ Πανὸς, εἰς ὃν τοῦτον μεταβληθῆ διωκόμενος μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Scholiaſtes Germanici; *Capricornus ſane ſimilitudinem habet Ægipanos: habet enim poſteriorem partem piſcis, priorem capri.* Ita quoque Hyginus, & alii, licet in cæteris hujus fabellæ partibus non conveniant. Cauſam vero quamobrem cum cauda pingitur hanc reddit idem Theo; Εὗρε ὃ ὄστρεον τὸν κόχλακα ἐν τῇ θαλάσσῃ, διὸ καὶ ἀκέραιον οὐρὰν ἰχθύος ἔχει. Aliam cauſam reddit Hyginus, & Germanici Scholiaſtes, verum de eo nos ad ipſum Aratum. Ægipanum vero crebræ effigies occurrunt in antiquis Ægyptiorum monumentis, nempe Satyri αἰγοπρόσωποι οὐρὰν ἰχθύων ἔχοντες. Videamus nunc quænam fuerit Silvanorum forma. Uti Panum & Satyrorum variæ ſunt ſpecies, ita quoque Silvanorum. Sciendum vero illos aliquando à Satyris ſeparari, aliquando vero confundi. Similiter Silvanus pater aliquando idem eſt atque Pan, aliquando vero longe diverſo fingitur habitu. Nam & Silvano in veteribus monumentis ſæpe tribuitur fiſtula, & ſyrinx, & corona pinea. Semper tamen humeris fert cupreſſum. Itaque Panibus accenſendi ſunt Silvani, quando cum tali habitu pinguntur aut finguntur. Cum autem non ſunt αἰγοσκελεῖς Sylvani, uti in multis antiquis marmoribus videre eſt, jam non Panibus ſed Silenis ſunt annumerandi. Sciendum vero uti Silvanorum, ita quoque Silenorum duo eſſe genera, & quidquid fere de his dicitur, de illis quoque aut dici, aut dici poſſe. Silenos enim eoſdem eſſe atque ſunt Panes, nempe ſeniores Satyros, locuples teſtis eſt Pauſanias in Atticis; Τοὺς γὰρ ἡλικίᾳ τῶν Σατύρων πρεσβυτέρους ὀνομάζουσι Σειληνούς. Recte itaque in optimis Gloſſis Silvanus utroque modo accipitur; *Silvanus* Πὰν, Σιληνός. Et ſane ſi verum ſit Silenum dictum quaſi Σιλοηνὸν non dubitandum quin hinc Silvani nomen ſit. Æoles vocare videntur Σιλϝηνόν. Heſychius Σιλγῖνοι, οἱ Σάτυροι. Nemini enim ut puto ignotum Heſychium paſſim digamma Æolicum mutaſſe in Gamma. Alii Silenos

plane

plane diver ſos faciunt à Satyris. Plato ſane non permittit, ut iis annumerentur. Innumeri etiam hoc tempore Sileni marmorei reperiuntur, cætera ſimiles hominibus, niſi quod cornua & acutas habeant aures quemadmodum aſelli. Junioribus tamen Silenis abſunt cornua, quemadmodum etiam junioribus Satyris. Mirum eſt id quod Pauſanias prodit, ut oſtendat Silenos aliquando fuiſſe homines, inquit, Silenorum ſepulchra apud Hebræos reperiri. Sed credo hanc fabellam exinde ortam eſſe, quia Moſes cum cornibus pingebatur. Quid mirum autem ſi homini cornuto, etiam auriculæ acutæ ab aliis fuerint additæ, quo plane eſſet Silenus? Verum non hic ſubſtitit Græculorum impudentia, in ipſos etiam Chriſtianos derivata eſt hæc calumnia, quorum Deum, non tantum Sileni, uti Moſem, ſed Satyri inſtar finxerunt, uti videre eſt apud Tertullianum, cum hac inſcriptione; DEUS CHRISTIANORUM ONOCHOIRITES. Ita enim legendus locus ille, qui omnes hactenus exercuit eruditos. Ὀνοχοιείτης enim fingebatur tanquam ex aſino & porco compoſitum monſtrum. Epiphanius de Gnoſticis; Φασὶ γὰρ τὸν Σαβαὼθ ὁι μὲν ὄνου μορφὴν ἔχειν, ὁι δὲ χοίρου. Hinc *Aſinarii* dicti Chriſtiani. Martialis locus de Theodoro Judæo non minus eſt corruptus.

Ecce negas juraſque mihi per templa tonantis.
Non credo; jura verpe per Anchialum.

Salmaſius in libro de lingua Helleniſtica legit, החיעלם & interpretatur, *per eum qui vivit in æternum.* Verum illud non eſt Hebræum. Prima enim litera redundat, duoque inſuper voces ſunt חי־עלם uti eſt apud Danielem cap. XI. Et ſic jam olim Scaliger legebat hunc Martialis locum. Sed profecto nihil minus quam Hebraice doctus fuit Martialis. Optimus codex Thuanæus jam ante octingentos annos exaratus, qui excerpta continet Martialis epigrammata, legit hoc loco *anchalium.* Omnino legendum eſt.

Non credo; jura verpe per ancharium.

Ancharius vel ancarius eſt aſinus. Ἀχθοφόρον Græci interpretantur Ἀγλάϊον, accipiuntque iſtud vocabulum æque de jumento atque homine ἀχθοφόρῳ. Similiter ſagmarius vel ſaumarius de utroque accipitur. Utitur hac voce Lucilius;

Hæc inquam rudet è roſtris atque ejulitavit.
Concurſans, veluti ancarius, clareque quiritans.

Hinc

Hinc Ancharia familia, quemadmodum Aſellia. Unice vero confirmat hanc conjecturam uerſiculus ille Petronii, ex quo liquet, Judæos olim male audiiſſe, quod crederentur per aſinum jurare.

Iudæus licet & porcinum numen adoret,
Et cilli ſummas advocet auriculas.

Inepti ſunt qui de veritate hujus lectionis dubitant. Cillus eſt aſinus, hinc hemicillus ἡμίονος, & cillanus agaſo Ciceroni. Julius Pollux vocat χιλλακτῆρα. Sic namque apud illum legendum lib. VII. cap. poſtremo; Σοφοκλὴς δ' ἔφη, ποππύζειν ζεύγηλατείς. Ἀστραβηλάτην γὰρ ἴσως τοῖς Δωριεῦσι ὀνοκίνδιοι καὶ χιλλακτῆρες. Ita ex optimo noſtro codice locum hunc Pollucis emendavimus, qui vulgo eſt inquinatiſſimus. Verum revertamur ad Melam, à quo nimium quantum ſumus digreſſi.

In CAP. IX.

DE ÆGYPTO.

Verſu 3. *Terra expers imbrium*] Seculi noſtri admiratores, & hoc quoque antiquorum ſimplicitati adſcribunt. Una omnes voce contendunt, imbres in Ægypto non minus eſſe frequentes, atque alibi locorum. Alexandriæ enim, & in itinere Memphin verſus, pluvias ſe expertos eſſe continentes, oculati & complures affirmant teſtes. Sed deſinant rogo boni viri non veteribus, ſed ſibi illudere. In inferiore Ægypto, quæ mari vicina eſt, nonnunquam pluvias deſcendere non illos fugit; Proclus in Timæum lib. I. εἰ καὶ γίνοιτό ποτε ὄμβρος περὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ὁ περὶ πᾶσαν, ἀλλὰ περὶ τὴν κάτω γίνεσθαι εἰώθασιν. Inferiorem vero Ægyptum, ne Ægypti quidem nomine, aut vix certe, dignati ſunt Græci vetuſtiores. Sed in Superiore Ægypto nullæ cadunt pluviæ, in tractu nimirum qui eſt à Thebis Syenen uſque. Hoc eſt illud quod veteres unanimiter adfirmant, Ariſtoteles inquam, Strabo, Plutarchus aliique. Quærit vero cauſam Ariſtobulus apud Strabonem lib. XV quare cum in Syene imbres cadant, intermedia tantũ loca pluvia omnino careant. Quæſtio hæc ibi proponitur, ſed non ſolvitur. Ratio tamen eſt manifeſta, quia nempe illa Ægypti pars, ubi nullæ cadunt pluviæ, plana, humilis, ſicca, arenoſa ac calida eſt admodum, utpote torridæ zonæ vicina. Vapores itaq; qui

è terra arida egrediuntur cum rari admodum & tenues ſint, aut noctu decidunt in rorem mutati, aut toti ab æſtu conſumuntur priuſquam in pluviam abeant. At vero tractus Syeniticus, quia excelſus ac montoſus eſt, neceſſario pluviis abundat. Ubi enim montes, ibi nivium & aquarum lapſus perpetui. Si plana eſſet nniverſa Africa, eſſet inhabitabilis. In zona torrida enim ſi montes abeſſent, jam nulla quoque eſſent flumina, nec ulli imbres ad terram pervenirent. Verum hoc eſſe, experimento ſatis intelligunt, omnes torridæ zonæ incolæ, ac ii præcipue, qui Peruvianam habitant provinciam. Cum enim latera montium perpetuis illic humectentur & defluant pluviis, pluvias tamen ignorant plerique qui in planis vivunt. Ne litorum quidem accolæ pluviam unquam viderunt. Rorem tantum norunt, eumque tenuiſſimum, ac vix compeſcendo pulveri aptum.

ỳ. 7. *Et cum diu ſimplex ſævuſque deſcendit*] Salmaſius legit; *& cum diu ſimplex ſuuſque deſcendit.* At vero nihil hic mutandum niſi quod pro *&* reponendum ſit *ſed*, uti edi curavimus. Nulla autem ratio poſſit commiſci, quamobrem hic pro *ſævus* reponamus *ſuus*, præſertim cum præcedat *ſimplex*, quod dixiſſe ſufficit. Sævus vero eſt Nilus ubi ſimplex, fontibuſque ſuis vicinus eſt. Deinde vero diviſus & diffuſus, fit lenis & navigabilis. Hoc ipſe Mela, hoc Plinius, hoc omnes teſtantur, ipſaque hoc exigit ratio.

ỳ. 8. *Circa Meroen, late patentem inſulam, in Æthiopiam diffunditur*] Salmaſius legit; *circa Meroen, late patentem inſulam in Æthiopia diffinditur.* Sed vulgata lectio, quam omnia ſervant manu exarata exemplaria, multo verior meliorque eſt. Perquam fuerit ineptum velle eam aliquo interpretamento juvare.

ỳ. 9. *Altera Aſtapes dictus*] Ita legunt Vaticanus & Florentinus codices. In aliis *Aſtape.* Ἀστάπης eſt Pomponio qui Ἀστοάπης aliis. Ab hoc Aſtape dicti poſſint videri Ἀστοπαῖοι Λιβύης ἔθνος. Sed inſigniter errat Stephanus, quod Aſtapæos Libyæ gentem faciat, cum ſint in Hiſpania. Meminit in Ibericis ſuis Appianus Aſtapæ urbis & Aſtapæorum, aitque eos Carthaginenſibus paruiſſe. Hinc error Stephani.

ỳ. 11. *In immanem lacum devenit*] Fruſtra hic aliquis lacum quærat, nedum immanem. Scribe, *in immanem locum devenit.* Immanem locum vocat Catadupa ſeu Catarractas Nili. Nihil clarius.

ỳ. 12. *Vſque ad Elephantidem urbem Ægyptiam*] Ita libri, ita quoque Hermo-

Hermolaus ſcribendum eſſe monuerat. Verum Pintianus hic illi adverſatur & Elephantinen reponit, negans alterum uſpiam reperiri, non contentus Vitruvii, aliorumque Latinorum auctoritate. Verum adſcribam locum Stephani Byzantii, unde apparebit veram eſſe hanc lectionem; Ἐλεφαντίνη πόλις Αἰγύπτου. Παρθένιος ὃ Ἐλεφαντίδα αὐτὴν φησιν. Τὸ ἐθνικὸν τῆς μὲν πρότερας Ἐλεφαντῖνος, τῆς δὲ Ἐλεφαντίδος Ἐλεφαντίτης. Ita concipienda ſunt hæc verba, & ſeparanda ab iis quæ præcedunt, nam Ἔλαιοι nihil ad Elephantinen.

℣. 16. *Deinde iterum itcrumque diviſus ad Delta & admelin*] Hæc eſt Vaticani & omnium codicum, quos vidi, conſtans lectio. Variæ admodum ſunt virorum eruditorum ad hunc locum conjecturæ. Sed omnino quæ facillima, illa quoque veriſſima eſt proculdubio. Legendum itaque *ad Deltæ acumen.* Τὸ ὀξὺ τοῦ Δέλτα habet Herodotus. Salmaſius ita in ſuis codicibus ſe ſcriptum reperiſſe inquit; *ad Deltam & à melin per omnem Ægyptum.* Inde ipſe hanc excudere lectionem conatur; *A Deltæ meta it per omnem Ægyptum vagus atque diſperſus.* Sed in nullo manu exarato codice ita hunc locum concipi puto, quemadmodum ipſe inquit. Imo certus ſum ita eum hæc verba citaſſe, quo magis veriſimilem ſuam efficeret conjecturam. Probum tamen non eſt meta pro ſolo acumine metæ. Totum ſemper ſignificat conum, aut quidquid cono eſt ſimile. Ita meta lactis pro tota maſſa, & *metas imitata cypreſſus* apud Ovidium, pro tota cypreſſi parte quæ κωνοειδὴς eſt. Et apud Martialem;

Præpendet meta nec tibi barba minor.

Pro tota barba. Sic lege, non *mento* ut vulgo. Quod ſi *metam Deltæ* hic acceperit ut *flumen Rheni*, pro tota Delta; ne hoc quidem rectum videtur. Nam quomodo, Nilus à Delta it per omnem Ægyptum, cum poſt Delta nulla jam prorſus ſit Ægyptus: excipit enim mare? Sed, ut opinor, pluribus non opus eſt, ad aſtruendum eam quam dedimus lectionem. Certe Τὸ ὀξὺ τοῦ Δέλτα non poſſit melius reddi, quam *acumen Deltæ.*

℣. 25. *Sed tum primum accipientia ſpiritum*] Quidam libri veteres *ſpeciem* legunt hoc loco, minus tamen recte. Porro quod hic de muribus dicit, id ipſum quoque multi è veteribus prodidere, & omnino veriſſimum eſt. Hodieque tale murium reperitur genus, cum alibi, tum in ſeptentrionalibus præcipue regionibus. Communi vero vocabulo *Leem-mus* vel *Leemmer* dicuntur, quia in limo naſcuntur; *Leem* enim limum denotat. Scripſit nuper de his diatribam Olaus Wormius, qua oſtendere co-

natur mures hos in nubibus generari quandoque, & cum pluvia in terram deſcendere. Sed vero ex iis quæ adducit argumentis neſcio an iſtud effici poſſit. Nam ſi mulier parieti adſidens ſinu unum ex illis muribus exceperit, aut cymbæ non procul à litore inciderint, non inde ſtatim ſequitur, è nubibus cecidiſſe. Ex ipſo enim decidit pariete, aut ex impendente tecto terreo uti moris eſt in Norvagia. In cymbam vero delati ſunt forſan procella aliqua ab imminentibus ſcopulis. Ullum in nubibus generari animal, neque compertum hactenus, neque veriſimile. Si quis vel è modice edito loco murem in præceps agat, protinus animam cum ſanguine exſpuet. Sed vero ratio quamobrem animalia iſta cœlo cadere vulgo exiſtiment, hæc eſt, quod cum antea non compareant, poſt pluviam illico è cavernulis ſuis prodeant; vel quod illæ aqua implentur, ut exiſtimat Theophraſtus, vel quod genus hoc animalium pluvia maxime vegetetur. Eadem ratione ſæpe producuntur cochleæ, aliaque animalia & præcipue ranarum quoddam genus, diverſum ab eo quod in ſtagnis & paludibus vivit, quodque & ipſum è nubibus deferri exiſtimant. Γυρίνους & γερίνους vocarunt Græci, vel etiam γέρινα & γύρινα. Paſſim terrarum, præſertim, in locis uliginoſis, ceſſante pluvia, repente in lucem prodeunt ἀδιάπλαστα γεννήματα iſta, ut loquitur Theon. Novam & inuſitatam ſobolem civium Rom. ita appellat Cicero ad Atticum lib. IV. Epiſt. XVII. ſimilitudine ſumta ab his ranunculis. *Quin tu huc advolas & inviſis illius noſtræ Reip. γέρινα? Gerina* enim in optimo codice, unde innumera loca feliciter emendavit Simeo Boſius, ſcriptum fuit; verum ipſe non recte *germina* repoſuit. Hinc adagium in ſtolidos apud Platonem Theæteto, εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατεράχου γερίνου. Ipſe Cicero I. de Divinat. *Sed ineſt gerinis & ranunculis quædam natura ſignificans aliquid.* Sic fere meliores codices. Verum ut ad propoſitum redeamus, ſcire velim, quomodo cum tot locis ranis pluiſſe ſcribant viri eruditi, nemo tamen unquam fuerit, qui eas labentes conſpexerit, ſed demum lapſas. Nec multorum valet auctoritas, quando deeſt experientia, & adverſatur ratio, quæ fieri non poſſe docet, ut animal ullum alte adeo decidat, & non protinus exanimetur. Locuſtas autem cum pluvia deſcendere certum eſt, ſed illæ nihil huc faciunt. Cum enim non admodum alte ſupra terram ferantur, incidente imbre terræ alliduntur, quod & aliis nonnullis contingit inſectis. De lumbricis, erucis, araneis ſimilibuſque aliis, uti verum eſt terras nonnunquam his operiri, ita ineptum eſt credere eas de nubibus cadere. Alibi de hac re agimus.

agimus. Ut autem ad mures istos, qui ex limo Nili oriuntur, revertamur, sciendum illos diversos esse à muribus Ægyptiis quos δίπους vocant. Quamvis enim etiam hi in Ægypto generarentur, ex Libya tamen advenisse credebantur.

ỳ. 27. *Ex immanibus Æthiopiæ jugis*] Ex Democriti sententia, qui montes omnium quotquot in orbe sunt maximos esse inquiebat, illos unde Nilus oritur, ut est apud Diodorum; nempe quia Nilus omnium fluviorum est maximus. Is tamen nullas in his montibus nives statuebat, sed nives Septentrionis æstate solvi, atque inde nubes oriri arbitrabatur. Illas vero ab Etesiis in Æthiopiam deferri atque inde imbres existere. Anaxagoræ, Euripidis, & Æschyli hæc fuit opinio, qui ex liquefactis in Æthiopia nivibus Nilum incrementa accipere putabant. Versus quibus id significat Euripides exstant apud Diodorum Siculum, & auctiores aliquanto apud Anonymum de origine Nili. Verum postremi versus ita legendi sunt;

Ὃς ἐκ μελαμβρότοιο πληθύει ῥοὰς
Αἰθιοπίδος γῆς, ἡνίκ' ἂν τακῇ χιών,
Τεθριππόοντος ἡλίου κὴ χθόνα.

Non recte Henricus Stephanus, qui primus hoc fragmentum edidit, eo in loco reposuit κατ' αἰθέρα, cum in illo apographo quo usus est, quod penes me servo, scriptum sit κὴ χθόνα, subintelligitur enim Αἰθιοπίδα. Verum & Æschyli versus de eadem re emendatos hic adscribam:

Γέν' μὴν αἰνεῖν καὶ παθὼν ἐπίσταμαι
Αἰθιοπίδος γῆς, ἔνθα Νεῖλος ἐπάρδει
Γαῖαν κυλίνδει ῥευμάτων ἐπομβρίας.
Ἐν ᾗ πυρωπὸς ἥλιος ἐκλάμψας φλογὶ
Τήκει πετραίαν χιόνα· πᾶσα δ' ὑδρηλὴς
Αἰγυπτίου ἀγυιὰς ναύματος πλησμονῇ
Φερέσβιον δήμητρος ἀντέλλει σάχυν.

Elegantissimos hos Æschyli versus non admodum eleganter emendare conatus est in Solinianis suis doctissimus Salmasius. Nam quod illic legit πυρωτὸν σμῆνος ἐκλάμψαν φλοΐς, istud tantum abest ut elegans sit, ut ne sit Græcum quidem.

ỳ. 28. *Sol hyeme terris propior*] De Eccentrico solis circulo viri quidam docti intelligendum putant hunc Pomponii locum, nempe quia bruma sol terris est propior, quam solstitio. Sed ex Herodoto hæc acce-

pit, cujus tempore necdum comperta erat eccentricitatis ratio. Sol hyeme terris propior, quia minor esse videtur altitudo ejus supra horizontem. Totus vero locus ita legendus est. *Sive quod sol hyeme terris propior, & ob id sontem ejus minuens, tunc altius abit, finitque integrum & ut est plenissimus surgere.* Ita Vaticanus, & alii libri antiqui.

ỳ. 32. *Venienti obvii adverso spiritu cursum descendentis impediunt*] Vaticanus legit; *Venienti obviæ adverso impetu.* Sed legendum esse *obvii* observatum multis. Οἱ ἐτησίαι enim à Græcis venti isti vocantur. Loquitur autem hic Mela ex Thaletis opinione, qui causam Nili ἐμπρόσθιος flatibus adversis Etesiarum tribuebat. Anonymus περὶ τῆς Νείλου ἀναβάσεως. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν φησὶ διὰ τοὺς ἐτησίας γίνεσθαι τὴν ἀναπλήρωσιν. πνεῖν γὰρ αὐτοὺς ἐναντίους τῷ ποταμῷ, καὶ ἐμποδίζειν καθ' ὃν πνοὴν αὐτῶν· τὸν μὲν οὖν ἄνεμον ἐξ ἐναντίας πνέοντα κωλύειν τὴν ἐκροὴν αὐτῶν· τὸ δὲ κῦμα προσπίπτον ἀντίον τοῖς ῥέουσι, καὶ ἔρημον ὂν ἀνακόπτειν τὸν ποταμὸν, καὶ ἀναπλήρωσιν ἔτω γίνεσθαι τοῦ Νείλου. Ita legenda sunt hæc verba, ex veteribus libris, non ut vulgo concipiuntur. Locus vero Plinii de hac ipsa re, ita emendandus est; *Causas hujus incrementi varias prodidere, sed maxime probabiles, Etesiarum eo tempore ex adverso flantium repercussum intro in ora acto mari, aut imbres Æthiopiæ æstivos* &c.

ỳ. 34. *Fitque major vel quod nihil ex semet amittit*] Hæc omnia verba delenda existimat Pintianus, sed valde errat. Ita omnes libri veteres, & sane non video quid in illis verbis absonum sit aut inconcinnum. Pro *Antichthones* vero quidam codices legunt *antipodes.* Male. Superius ostendimus antichthones esse qui australem terram inhabitant. Antipodibus vero nullus hic locus est, utpote qui penitus sub terram mersi *κατὰ διάμετρον* nobis opponuntur.

ỳ. 38. *In illis terris ortum amnem*] Abest in veteribus libris *τὸ terris.* Recte nisi fallor. *In illis,* nempe Ἀντίχθοσι.

ỳ. 41. *In quodam lacu Chemnis insula*] *Chemmis* legendum, uti est in omnibus quotquot vidi libris antiquis. Ita quoque Herodotus insulam hanc adpellat. Hecatæus eam Chembin vocat, in loco Stephani ita legendo; Ἐν Βουτοῖ πόλει τὸ ἱερὸν τῆς Λητοῦς ἐστι νῆσος Χέμβις ὄνομα ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἔστι δ' ἡ νῆσος μεταρσία καὶ πλεῖ ὑπὸ ὕδατος καὶ κινέεται. Ὁ νησιώτης Χεμμίτης καὶ Χέμμιος. Alia est Chemmis, quæ in Nomo Thebaico sita erat, quamque Πανὸς πόλιν interpretatur Diodorus Siculus. Meminerunt hujus cum alii, tum ipse quoque Herodotus. Plutarchus in

in libello de Iſide & Oſiride perperam Χέννιν vocat. Stephanus ex auctoritate Herodoti, & hanc quoque inſulam eſſe inquit; Ἔστι καὶ Χέμμις πόλις μεγάλη νόμου τοῦ Θηβαικοῦ, ἐγγὺς τῆς Νέας πόλεως. Φησὶ δ' ὁ αὐτὸς καὶ νῆσον εἶναι Χέμμιν ἐν αὐτῇ. Sed nuſquam hoc Herodotus prodit. Itaque apud Stephanum legendum ἐν Βουτοῖ non ἐν αὐτῇ.

v. 43. *Quatuor fere ſoli jugera ſua ſede occupat*] In hoc loco interpretando & corrigendo multum ſudant Pintianus & alii interpretes, & quidem infeliciter admodum. Vaticanus legit; *Quatuor fere ſoli jugera quæ ſede occupat.* Noſter unus, *quæ cede occupat.* Alter vero optimus & antiquiſſimus qui olim fuit Latini Latinii; *quo cedat occupat.* Scripſit, ut puto, Mela; *Quatuor fere ſoli jugera quoque latere occupat.* Hoc pacto recte ſeſe habebit totus locus. Sciendum vero Melam hic non ſecutum eſſe Herodotum, qui ad octo plethra, quæ quatuor faciunt jugera, unumquodque hujus Pyramidis latus extendi ſcribit, ſed illos Græcos qui ſeptem tantum plethra unicuique lateri tribuunt, inter quos etiam eſt Diodorus Siculus. Itaque recte hic noſter auctor addidit *fere.* Plinius ſeptem jugera ſoli huic Pyramidi tribuit. Ita enim legendus ex optimis membranis locus ille; *Ampliſſima ſeptem jugera obtinet ſoli.* Verum hoc de laterum ſingulorum ſpatio, non vero de totius Pyramidis baſe eſt accipiendum. Illa enim juxta Herodoti calculum eſt jugerorum XXXII: juxta Diodorum vero & Melam, XXIV½. Notandum vero Plinium ſemper πλέθρον Græcorum jugerum vertiſſe, cum tamen jugerum ſit δίπλεθρον. Ejus rei rationem alibi reddimus.

v. 46. *Viginti millia paſſuum in circuitu patens*] Herodotus & Diodorus Siculus ambitum Mœridis vel Myridis paludis faciunt ſtadiorum CIↃ CIↃ CIↃ IↃC. Itaque Pintianus hunc locum ſit refringebat; *quadringenta quinquaginta millia paſſuum.* Sed vero ita omnino ſcripſerat Mela, *quingenta millia paſſuum in circuitu patens.* Non octo ſed ſeptem ſtadia cum ſemiſſe etiam alibi cum mille paſſibus componit hic auctor noſter; ergo ter mille & ſexcenta ſtadia, conficiunt quadringenta & octoginta millia. Mela vero numero, ut dicitur, rotundo quingenta tribuit. Atque hic quidem eſt ambitus Mœridis paludis ſi Herodotum ſequamur, & illos qui Herodotum ſunt ſecuti. Sed profecto, quis non rideat potius, quam miretur, tantam magnitudinem, majorem Sicilia, & vix univerſa Peloponneſo minorem? Profecto verum eſt, id quod multis aliis exemplis poſſimus oſtendere, Herodotum omnia Ægyptiaca longe feciſſe ampliora, quam revera

revera essent. Ita Ægypti longitudinem latitudinemque altero tanto majorem fecit, quam sit. Si quis igitur verum hujus paludis ambitum cognoscere velit, is dimidium hujus mensuræ auferat, sic quarta tantum prioris magnitudinis pars supererit, quod facile possint computare illi, qui κυκλικῆ λόγῳ non sunt prorsus imperiti. Tamen & sic quoque miranda erit res & incredibilis pene, tam vastum terrarum tractum humano labore unquam effodi & excavari potuisse.

℣. 48. *Labyrinthus domos mille*] Legendum; *domos* III. *mille*, ut recte monuit Pintianus. Ter enim mille domos continebat Labyrinthus juxta Herodotum, quarum dimidia pars supra terram, reliquæ sub terra erant. Multi quidem de hoc Ægyptio Labyrintho agunt, nemo tamen diligentius Plinio, qui illum *portentissimum humani impendii opus* appellat. Sed adeo apud illum pleraque depravata sunt, ut ne sensum quidem ullum admittant. Postquam cæteros Labyrinthos recensuit addit; *Ægyptius (quod miror equidem) introitu columnisque reliquis è molibus compositis, quas dissolvere ne secula quidem possint.* Quis non videt, ineptum esse & frigidum quod miratur Plinius? Lege ex vestigiis optimorum codicum; *Ægyptius (quod miror equidem) introitu lapidis è Paro columnis, reliquo Syenitæ molibus compositus, quas dissolvere ne secula quidem possint, adjuvantibus Heracleopolitis, qui id opus invisum mire infestavere.* Hoc profecto mirandum, introitum Labyrinthi columnas habuisse è lapide Pario, cum ipsa Ægyptus tot indigenis, & quidem præstantissimis abundet marmoribus.

℣. 54. *Magno & inexplicabili tamen errore perplexus est*] Scio quidem Virgilium Labyrintho tribuere *inextricabilem errorem*, & Catullum, *errorem inobservabilem*, sed hoc poëtis licet, Melam vero non ita scripsisse certum est, aut certe non addidisset adverbium *tamen*. Reddenda itaque vetus lectio, quam & Vaticanus & noster codices servant, atque ita scribendus est totus hic locus; *Quibus alium super alios orbem agentibus, & subinde tantum redeunte flexu, quantum processerat, magno & explicabili tamen errore perplexus est.*

℣. 56. *Mortuos fimo obliti plangunt*] Veteres libri *fumo*, sed vera lectio est *limo* ex Herodoto.

℣. 68. *Nec coitu pecoris*] Placebit nonnullis magis lectio quorumdam codicum in quibus exaratum reperitur, *nec coitu pecudis.* Sed vero cum in optimo nostro libro à prima manu scriptum fuerit pecoris, omnino retinendam existimo vulgatam lectionem. Boves & equos passim pecora vocant cum alii, tum præcipue Columella.

℣. 70. *Tre-*

v. 73. *Trecentos & triginta reges ante Amaſin*] Excidiſſe videtur denarius numerus; *Trecentos & quadraginta Reges ante Amaſin, & ſupra undecim millium annorum ætates certis annalibus referunt.* Attamen cum Herodotus alibi, ubi de primo Ægyptiorum rege Mene agit, inducat ſacerdotes oſtendentes trecentos & triginta reges ex ſuis libris, fieri poteſt ut ad hunc Herodoti locum reſpexerit Mela. Imo hoc veriſſimum eſſe exiſtimo. Undecim enim illi reges qui ſimul cum Pſammeticho aliquamdiu regnarunt auferendos eſſe arbitror, alias non video quomodo poſſit Mela cum Herodoto, vel Herodotus ſecum componi, utpote cum hoc loco trecentos & triginta, alio vero loco trecentos & quadraginta unum Reges numeret. Sive autem reges iſtos annumeremus, ſive non, idem annorum manet numerus, nempe undecim millium exacte. Tot enim annos numerabant Ægyptii ab exceſſu Ori, uſque ad obitum Anyſis. Recte vero Mela addidit *ſupra undecim millia*, quia Amaſis plus integro ſeculo poſt Anyſin regnare cœpit. Herodotus tamen numerum iſtum extendit, & undecim iſtorum regum annos addit, tanquam ſi non ſimul, ſed ſucceſſive regnaſſent. Prædictæ quippe ſummæ adjicit undecim γενεὰς, ſive annos trecentos ſexaginta ſex & menſes octo. Sed profecto valde eſt ineptus modus computandi annos, quem hic Ægyptiis tribuit Herodotus; non alienus tamen ab eorum moribus. Nam ſi quæ unquam gens parvam, vel potius nullam temporum habuerit cognitionem, certe illos Ægyptios fuiſſe exiſtimem. Ex ſingulis regulis, qui uno eodemque tempore in diverſis fuere Ægypti Nomis, unam faciunt ſeriem, & unicuique regulo ſeparatim aliquot tribuunt annos, & hoc pacto ἀπεφάντους iſtas γενεαλογίας & ſucceſſiones confinxerunt. Idem cum alibi, tum etiam in primorum Paparum ſucceſſione contigiſſe jam olim oſtendimus. Sederunt illi primum quatuor ſimul, deinde tres, mox bini; ab Euariſto demum ſimplex eſſe incœpit ordo epiſcoporum Romanæ Eccleſiæ. Primus, ex iis qui ſuperſunt ſcriptoribus, Irenæus ex omnibus iſtis Epiſcopis longam fecit ſeriem; annos vero ſingulis primus adtribuit Euſebius, verum admodum infeliciter. Sed vero longe abſurdior eſt Ægyptiorum Chronologia. Non enim tantum ſibi ipſi contraria, verum omnino monſtroſa eſt. Omnes Græci non tantum, verum & ipſi Ægyptii, cum de annis ſuis loquuntur, abeunt quam longiſſime à ſe invicem. Et tamen miror etiam hoc tempore non deeſſe quoſdam, qui iſtas Ægyptiacas antiquitates præ Moſaycis extollunt. Nempe nihil tam ſtultum eſt quod

non libenter velint defendere quidam, dummodo principum auribus blandiantur.

v. 73. *Quater cursus suos vertisse sidera*] Atqui juxta opinionem Platonis & ipsorum etiam Ægyptiorum, sidera non redeunt ad eundem situm, nisi quadraginta novem annorum millibus exactis. Necesse itaque fuisset ut jam tum temporis effluxissent centum & nonaginta sex annorum millia, hoc enim est spatium quatuor annorum Platonicorum. Multo itaque majorem sibi antiquitatem arrogare debuissent Ægyptii, vel saltem de tot annorum magnorum conversionibus tacere debuissent. Sed illam quam mox dedimus verissimam esse causam quod tantam sibi attribuerint vetustatem Ægyptii, fusius in ipso Ægyptiorum Regum catalogo ostendemus, quem aliquando ut spero, multo emendatiorem auctioremque in lucem dabo. Vel ex illo ipso adparebit, quidquid Ægyptii eorumque admiratores jactent & contradicant, verum esse id quod Varro jam olim dixit; ab Iside usque ad sua tempora, non nisi duo annorum millia effluxisse.

v. 77. *Et Thebæ, uti quæ (ut Homero dictum est) centum portas*] Ita emendavimus. Thebas Ægyptias dicit esse clarissimas, uti quæ teste Homero &c. Nihil clarius.

v. 80. *Dena armatorum millia effundere*] Primus Pintianus hunc locum ita conatus est corrigere *ducentos armatos milites effundere*, eamque emendationem valde probant viri eruditi. Nempe non recte intellexerunt versus istos Homeri Iliad. IX.

——————— οὐδ' ὅσα Θήβας
Αἰγυπτίας ὅθι πλεῖστα δόμοις ἐν κτήματα κεῖται
Αἵθ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην
Ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφιν.

Loquitur hic non de universa Thebanorum militia Homerus, sed de solis aurigantibus & ἁρματοτρόφοις. Viginti enim currûum millia ex hac urbe ad bellum solita fuisse prodire affirmat Diodorus Siculus. Sed vero numerus militum is omnem videtur fidem superare. Nam si ex una quaque porta dena armatorum millia ad bellum proficiscerentur, jam oportet, ut numerus militum fuerit decies centenum millium. Recte tamen sese habere locum hunc Melæ, adparebit ex illustri loco vetustissimi cujusdam auctoris, cujus verba nobis servavit Scholiastes quidam ad nonum Homeri librum, ante aliquot annos in Germania editus. Is itaque hoc

pacto

pacto de Thebis loquitur ; Ἐν ταύτῃ ᾗ ἦν πρότερον τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου, εἰς ἃ πολλὰς ἔφερον φόρους Λίβυες, Αἰγύπτιοι, Αἰθίοπες. Νυνὶ δὲ Διόσπολις ὀνομάζεται· Εἶχε δὲ κώμας μὲν τετρακοσίας τετρακισχιλίας τετρακοσίους. Τὸ δὲ ἄλλο εἶχεν ἀρούρας, ΓΨ', καὶ πύλας ἑκατὸν, αὐδρῶν δὲ μυριάδας Ψ'. Ταύτην ἐτείχισεν ὁ βασιλεὺς Θῶσις. Ἐξ ἑκάστης δὲ πύλης ἐξεφέτους ὁπλίτας μὲν μυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους, ἁρματηλάτας δὲ ΔΧακοσίους. Hæc verba unice confirmant hanc quam reddidimus Melæ lectionem. Sed quis non obstupescat tam portentoso numero, aut credat in una urbe vel mille millia armatorum, vel septuagies centena hominum millia claudi potuisse & comprehendi? Docet tamen id ipsum etiam Strabo qui eos centum myriadum exercitus habuisse scribit. Aliquanto pauciores refert Tacitus, is namque lib. 11 Thebas olim habitasse inquit septingenta millia ætatis militaris. Nonnulli viri eruditi & hanc summam nimiam esse existimant, ideoque septuaginta millia pro septingentis reponunt. Verum illos errare, satis indicat is quem adduximus locus. Sunt tamen & in hoc nonnulla, de quibus aliquis merito possit inquirere. Qui enim fieri potuit, ut hic centum equitum millia alerentur, cum tantum centum illic numerarit equilia Diodorus Siculus, quorum unumquodque ducentos caperet equos? Possit tamen hoc ita excusari, ut nempe centum ista equilia dicantur destinata fuisse equis tantum curulibus. Strabo suo tempore, cum minimæ essent Thebæ, in longitudine occupasse inquit octoginta stadia. Sed vero antequam Cambyses urbem eam vastaret, tum longe maximam fuisse certum est. Eustathius ad Dionysium inquit eam tum extensam fuisse ad quadringenta & viginti stadia. Porphyrius in optimis scholiis ad Iliada Homeri, aliquando à nobis in lucem edendis, nec non Stephanus Grammaticus similia supramemoratis ex Catone citant, ac quadringentorum stadiorum faciunt longitudinem. Sed quomodo tanta potuit esse longitudo Thebarum, si mille tantum & septingentas ἀγυιὰς comprehenderit? Iste enim ἀγυιῶν numerus, commode contineri potest ambitu ducentorum & sexaginta quatuor stadiorum. Videtur autem hæc urbs in longum fuisse porrecta ad ripas Nili, ac non multum possediisse latitudinis. Sed vero omnia prius credam quam tantam incolarum copiam in ulla unquam fuisse urbe. Unum adferam unde quam maxime absurdum id esse adparebit. Tradunt Diodorus Siculus & alii, Ægyptum cum maxime populo abundaret, habuisse in universum septuagies centena hominum millia. Atqui si totidem quoque Thebis fuissent, jam oporteret cæteras Ægypti urbes

vacuas fuiſſe habitatoribus. Hinc adparet quæcunque de Thebanis Ægyptiis eorumque potentia dicuntur, accipienda eſſe de tota Ægypto. Verum id eſſe, & univerſam Ægyptum Thebas olim fuiſſe vocatam lucu-lentiſſimus teſtis eſt Herodotus, cujus verba ſunt lib. II ubi de Delta agit, πάλαι αἱ Θῆβαι Αἰγυπτ@ ἐκαλέετο. Sed & Ariſtoteles Metereolog. I. Τὸ δ' ἀρχαῖον ἡ Αἴγυπτ@ Θῆβαι καλέμεναι.

ỳ. 81. *Ipſas oras ſecat*] Sic reſcripſerunt, cum prius legeretur *ſecant*. Sed non intellexerunt mentem Pomponii. Ut itaque omnia plana fiant, reddenda eſt vetus lectio; *In litore Alexandria, Africæ confermina, Peluſium Arabiæ, ipſas oras ſecant*. Oras Africæ & Aſiæ ſecant Alexandria & Peluſium. Nihil clarius. Paſſim ſic loquitur, cum totas continentes oras vocat. Ut autem alibi fere ſemper, ita etiam hic Herodotum ſequitur, cum Delta neque Aſiæ, neque Africæ partem eſſe ait, ſed aliquid intermedium. Quatuor enim mundi partes Herodotus conſtituit, Europam, Aſiam, Africam, & Delta.

ỳ. 82. *Mendeſium, Pathmiticum, Taniticum*] Et hic quoque peccarunt in ordine, contra fidem Veterum librorum in quibus Pathmeticum recte præcedit. Verum pro Tanitico vel Tanico aliud ſubſtituendum videtur. Vaticanus & alii legunt *Captatiſcum*: optimus vero noſter codex habet *Caplatiſtum*. An καπατπλευσιν ſcripſit Mela? A facili appulſu poſſit videri dictum hoc oſtium. Interim nullum relinquitur dubium, quin idem fuerit, atque Taniticum, quamvis non ignorem etiam alia fuiſſe Nili oſtia, præter illa, quæ vulgo à Geographis referuntur. Duo aut tria aliis ignota oſtendimus in notis ad Ptolemæum; verum, neque illæ nunc ſunt ad manum, neque iſta unde tunc ea depromſimus. Salmaſius ad Solinum ubi de Nilo agit aliquod etiam recenſet Nili oſtium, quod μεγάλον ποτα-μὸν ipſe vocat. Quin etiam Ptolemæum hujus nominis auctorem citat. Ego tamen neque in Ptolemæo, neque in ulla Grammatica reperiri puto hoc vocabulum. Μεγάλα ποταμοῦ & μεγάλων ποταμῶν meminit Ptolemæus. Sed vero alterum iſtud ignotum & inauditum & Ptolemæo & omnibus qui Græce norunt. Et tamen ſæpius illic occurrit ποταμὸς iſte μεγάλ@, ne quis typographorum vitio factum eſſe exiſtimet. Paulo poſt de iiſdem loquens Nili oſtiis, ut oſtendat quare & illa, & aliorum fluminum oſtia, crines ab Æthico vocentur, ait, crines non ſignificare capillos proprie, ſed capillorum nodos, quas *treſſas* vel *treccias* vulgo vocant. Itaque apud Feſtum legi, *matronas ſex crinibus ornari ſolitas*, quod ipſe interpretatur,

tur, *de sex crinium plectis*. Sed valde fallitur. Apud Festum legitur *senis crinibus*. Jam vero quis dubitare possit, quin ita scribendus sit locus ille; *Sine crinibus nubentes ornantur, quod is ornatus vetustissimus fuit. Quidam quod ita Vestales virgines ornentur*. Quod de Vestalibus addit, id ipsum ostendit locum non posse aliter concipi. Nam quis nescit Vestales tonderi solitas, aut cui ignota lotos capillata ad quam earum capilli deferebantur cum à Pontifice consecrarentur, uti est apud Plinium lib. XVI. cap. XLIV. Jam vero etiam alias virgines pridie quam nuberent, capillos suos consecrasse, licet obvia passim sint exempla, sufficiet vel hic solus Hesychii locus. Γάμων ἔθη, τὰ προτέλεια, καὶ ἀπαρχαὶ, καὶ τειχῶν ἀφαιρέσεις τῇ θεῷ περὶ μιᾶς τῶν γάμων τῆς παρθένου. Verum & aliunde interpretationem istam adstruere conatur, nempe isto Martialis versiculo ex lib. XII. epigr. XXXII.

Portabat uxor rufa crinibus septem.

Sed vero si quis totum istud legat epigramma, fatebitur nihil posse magis alienum à mente Martialis excogitari. Describit in hoc loco Vacerræ mendici familiam, aitque se visa conjuge, matre, & sorore illius, furias esse putasse, *nocte ditis emersas*. Aliquisne hic ornatui locus esse possit? Sed sane quid verbis opus, nihil certius quam simpliciter esse accipienda hæc Martialis verba. Ipse similiter alio loco de Vetustina;

Cum tibi trecenti consules Vetustina,
Et tres capilli, quatuorque sint dentes.

Verum hæc obiter. Redeamus ad Melam, & relicta Ægypto, videamus ecquid observatione dignum in sequentibus occurrat.

In CAP. X.

DE ARABIA.

Nisi qua Casio monte attollitur, plana & sterilis] Nihil in his verbis quod male sese habeat, aut quod obscurum sit. Arabia felix, quæ ad mare Rubrum pertinet, thure & odoribus abundat; hæc vero Petræa, quæ pertinet ad mare internum, sterilis & plana utpote arenis obducta, præcipue ubi Ægyptum contingit, & solo monte Casio attollitur. Verum istud potissimum doctis viris displicuit, quod Ægyptio Casio vel Arabico tribuerit,

buerit, id quod alii tribuunt Antiocheno. Itaque Pintianus verba ſequentia ad caput XII. rejicienda eſſe cenſebat. Verum non recte, cum alios autores ſecutus ſit Pomponius, qui hoc idem de iſto prodiderint Caſio. Sane Lucanus de Ægyptio loquitur, cum ait lib. x.

Lucifer à Caſia proſpexit rupe, diemque
Miſit in Ægyptum primo quoque ſole calentem.

Idem tamen Lucanus lib. VIII miraculum hoc Antiocheno videtur tribuere Caſio;

Nec tenuit Caſium nocturno lumine montem.

Multi è veteribus videntur duos hos montes confudiſſe. Utrumque templo Jovis illuſtrem fuiſſe ſcribunt. Verum is, de quo nunc agimus, non admodum ſublimis fuiſſe videtur. Strabo vocat λόφον ὑπώδη. Nolim tamen exinde argumentum duci, cum maximos etiam montes λόφους aliquando vocent Græci. Illuſtrationem vero ſolis à quarta vigilia aliis quoque montibus in hac ipſa Arabia tribuunt nonnulli. Vide quæ inferius hac de re dicemus.

Portum admittit Azotum] Ordo litorum requirebat ut Gaza & Aſcalon præcederent. Verum quia Azotus aliquamdiu Arabum fuit emporium, ideo eam hic nominat.

In CAP. XI.

DE SYRIA.

Babylonia, & Iudæa, & Sophene] Omnes veteres libri legunt ***Colophone***, non Sophene. ***Cholobetene*** locum hic videtur habere non poſſe, nam & Plinius qui Melam ſecutus eſt, inter provincias Syriæ Sophenen quoque recenſet. Manuſcripti tamen Pliniani legunt illic ***Sophoene***; ut exiſtimem & apud hunc noſtrum, & apud Plinium reponendum eſſe ***Sophonene***. Σωφηνή & Σωφανίνη & Σοφονίνη eadem eſt, docente id Stephano Grammatico, & Procopio multis locis.

Tum Phœnice, & ubi ſe Ciliciæ committit Antiochia] Syria Antiochia recte dicitur pro Antiochena. In ſequenti capite denuo hujus meminit, ubi eam extendit uſque ad Ciliciam, uti quoque facit Strabo, qui Pagras Antiochenæ ſive τῆς Ἀντιοχίδος oppidum eſſe ſcribit. Locum vero iſtum,

istum, & Strabo, & Ptolemæus ad portas Amanidas collocant. Plinio vero in vulgatis libris hæc Syria non Antiochia, sed Antiochena nominatur. Verum aliter libri veteres, in quibus passim *Antiochia Syria* appellatur, etiam libro primo. Hæc cum ita sint, tamen doctissimus Salmasius in commentariis suis ad Solinum, in quibus sæpe locum hunc retractat, tandem concludit immensum hunc esse Melæ errorem, quod cum legisset Ἀντόχειαν Συρίαν, quæ Antiochia est cognomento Syria, ille contra putarit Syriæ partem quandam cognominatam fuisse Antiochiam. Sed profecto ipse gravissime errat, non Mela vel Plinius. Quam enim absurdum fuerit, ut ab illis quatuor urbibus quas in hac Syria condidit Seleucus Nicator, dictæ sint regiones, Apamena, Seleucis, & Laodicena, sola vero Antiochia, quæ erat metropolis omnium, nullam sibi habuerit subditam regionem. Argumenta vero quæ adfert Salmasius ut hoc evincat, plane contra ipsum faciunt. Nam quod inquit hanc Antiochiam Syriam esse cognominatam ad distinctionem aliarum, id plane ab omni ratione est alienum, cum in Syria plures sint Antiochiæ. Jam vero quare utitur exemplo Καισαρείας Καππαδοκίας quando pro urbe accipitur, & non potius Μαυρεταν ίας Καισαρείας quando pro regione accipitur? Imo vel ipsa Καππαδοκία Καισάρεια aliquando accipitur pro altera Cappadociæ parte. Sed profecto quid verbis opus est, cum Strabo Ἀντιοχίδος regionis non semel meminerit, urbesque in ea sitas commemoret.

Est Iope ante diluviam, ut ferunt, condita] Ita libri veteres. Utrumque enim rectum Ἰόπη & Ἰόππη. Hinc toparchia Iopica apud Plinium. Putabant quippe Græci nomen accepisse id oppidum ab Iope Æoli filia. Quod autem hic inquit Mela ostentari in ea ossa marinæ belluæ cui objecta fuit Andromeda, in eo secutus est Græcos, qui id ipsum scripserant, antequam ea Romam transferrentur à M. Scauro. Ita passim solet Mela, dum auctores suos nimium diligenter sequitur, sæpe de rebus quæ olim fuere, tanquam etiamnum præsentibus loquitur. De veteribus autem aris nemo quod sciam alius, tantum vinculorum Andromedæ vestigia reperiri ait Plinius; *Insidet collem præjacente saxo, in quo vinculorum Andromedæ vestigia ostendit.* Attamen idem Plinius eodem libro cap. XXXI, Andromedam objectam inquit fuisse huic belluæ in insula Paria, quæ ante Ioppen sita sit. Sed vero Josephus affirmat in ipso litore signa catenarum Andromedæ ostendi, non in opposita insula. Vide quæ infra de Paria sumus dicturi. Ab hoc autem ceto *Dea Ceto* Plinio, quæ eadem est

atque

atque ἡ Σιτὼ Philonis Herennii. Dagon nempe Syrorum numen & à pisce, & à frumento nomen traxisse possit videri. Eadem est ergo ἡ Κητὼ & ἡ Σιτώ. Attamen existimo Byblienſem hunc Grammaticum non recte vertisse locum istum Sanchuniathonis, cum prior interpretatio longe sit verior, utpote quam alii etiam confirment auctores.

In CAP. XII.

DE PHOENICIA.

Literas & literarum operas] Et hunc quoque locum mutare conatus est Pintianus, sed profecto errat. Literas enim hic vocat Arithmeticam, & scientias mathematicas quæ numerorum beneficio indigent. Sic quoque Cicero lib. 11. de Divinatione; *Eadem in literis ratio est, reliquisque rebus, quarum est disciplina.* Manifeste hic literæ ponuntur pro numeris. Sic etiam hoc vocabulum accipiendum apud Terentium Eunucho; *Fac periculum in literis, fac in palæstra, in musicis.* Sed & Capitolinus de Pertinace; *Puer literis elementariis & calculo imbutus.* Male hæc interpretantur viri docti de Grammatistica, nam quid opus fuisset monere Pertinacem didicisse legere. Per literas omnino intellige hoc loco elementa matheseos, quæ στοιχεῖα vocant Græci. Epigramma vetus;

Indoctus teneram suscepit calculo pubem
Quam cogat primas discere literulas.

Manifeste literæ hic pro numeris accipiuntur, quemadmodum sæpe quoque alias. Notum enim apud omnes gentes ante quam cifræ quas vocamus essent repertæ, literas pro numeris in usu fuisse. Nec tamen adeo recens est cifrarum usus, atque plerique existimant. Illæ ipsæ notæ quibus nunc utimur, exstant quoque in notis Senecæ & Tyronis, multo vero clarius apud Boethium in elementis Geometricis, ubi Pythagoricis inventionem earum tribuit. Verum ut id non sit, neutiquam tamen dubitandum, quin antiquissimis etiam Græcis & Romanis cognitæ fuerint, ac ab iis præcipuæ usurpatæ, qui compendiarium scribendi genus sectabantur. Hinc adparet toto cœlo errare illos, qui ab Indis aut Arabibus notulas has fluxisse existimant. Nullum Arabum monumentum literarium exstat, quod vel Boethii ætatem æquet, ne dicam Senecæ & Tyronis. Manifestum

nifeſtum eſt itaque Arabes ſigna iſta numeralia à Græcis hauſiſſe, Indos vero ab Arabibus. Huc accedit quod forma cifrarum in libris Arabum & Indorum plane conveniat, cum illa, quæ in antiquiſſimis Græcorum Latinorumque monumentis comparet. Verum hæc obiter, plura dicturi in diſſertatione de literis & vera pronuntiatione linguæ Græcæ. Ut vero ad Melam redeamus, recte illorum commentum eſſe dicit literas ſive numeros. Phœnicum enim inventum eſſe Arithmeticam & Aſtronomiam teſtantur cum innumeri alii, tum præcipue Strabo, & hanc quidem ex Logiſtica, alteram vero ἐκ τῆς νυκτοσκοπίας initium ſuum habuiſſe ait. Vide illum lib. XVI. Statim poſtea idem Pintianus delenda cenſet iſta verba, *regnum prœliumque commenti.* Abſque iis tamen manca eſt oratio. Sane minus laborandum eſt in emendando hoc auctore, abſtergendiſque iis maculis, quas veteres induxere librarii, quam in indicandis & expurgandis pravis lectionibus quas eruditi hujus ſeculi obtrudere voluerunt.

¥. 5. *Tyros aliquando inſula*] In antiquiſſimo codice ita hic locus concipitur, *Tyros aliquando inſula, nunc annexa terris deficit. Quondam ab impugnante quondam Alexandro jacta opera.* Si repetitum iſtud auferas ad verbium, habebis veram lectionem. Recte vero addit *deficit*, quia poſtquam ab Alexandro hæc urbs continenti juncta fuit, prorſus fatiſcere & deficere cœpit, & ſola tantum floruit purpuræ tinctura. Itaque Plinius de hac ait; *nunc omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura conſtat.* Mirum tamen quod Strabo dicit libro poſtremo, urbem hanc, licet tam graviter ab Alexandro afflicta fuerit, tamen ſeſe recollegiſſe, melioremque factam eſſe hac calamitate. Idem quoque videtur innuere Seneca Natural. quæſtionum VI. *Tyros aliquando infamis ruinis fuit.* Aliter itaque accipiendus eſt forſan hic locus Pomponii, *nunc annexa terris deficit.* Sic nempe, ut ſubintelligatur, *deficit eſſe inſula.* Priorem tamen interpretationem veriorem eſſe exiſtimo.

¥. 6. *Vici tenent ulteriora, & adhuc opulenta Sidon*] Tyros deficit, ſed adhuc opulenta eſt, inquit, Sidon. Vici vero & oppidula multa interjecta ſunt inter Tyron & Sidonem, quæ recenſent Scylax Caryandenſis & Plinius. Male itaque hæc verba delenda eſſe cenſet Pintianus.

¥. 8. *Ab ea ad Promuntorium Euproſopon*] Ita forſan vocavit Mela promuntorium quod Scylax, Strabo & Ptolemæus Θεοῦ πρόσωπον appellant. Εὐπρόσωπον ſane eſt in omnibus veteribus libris quæ vidi. Videtur autem à forma ei id nominis fuiſſe impoſitum. Offendit hæc appellatio

aures Chriſtianorum ſequioris ævi, itaque non Θεοπρόσωπον ſed Αἰσοπρόσωπον illud appellant. Arabes vocant *Anf-alhagiar*, quod naſum lapideum interpretantur. Sed Arabes omnia promuntoria vocat *naſos*. Anno XXIV. Juſtiniani Imperatoris promuntorium hoc terræmotu avulſum in mare decidit. Caſus tamen hic profuit Botryenis. Quippe mons is adeo feliciter cecidit, ut portum illis lapſu ſuo formarit, quo antea carebant Narrant id cum alii, tum Theophanes, in Chronico ad prædictum Juſtiniani annum, quamvis apud illum Botryn inepte in Boſtram mutarint.

ỳ. 12. *Sed adverſa adjacens à terra grandem ſinum* &c] Quicunque fuit architectus hujus lectionis, peſſime ille de Pomponio meritus eſt. Omnes libri legunt, *ſed adverſa adjacens Aſia, grandem ſinum inflexo tractu litoris accipit*. Nihil verius & manifeſtius hac lectione.

ỳ. 18. *Berytus, Laodicea, Arados*] Jam ſupra ante Byblum & Botryn recenſere Beryton debuerat. Scio quidem Pomponium non ordinem ſemper ſitus obſervare, ſed opulentiores urbes ſæpe ſolere præmittere, verum id hic locum non habet. Si enim Syriæ Antiochenæ initium ſtatuamus Paltum oppidum, uti Pomponius, ſive Eleutherum amnem uti alii, jam Berytus non poteſt accenſeri urbibus Antiochenæ Syriæ. Tamen vix mihi perſuadere poſſum erraſſe hic Melam, aut ſaltem erraſſe ſine auctore. Non librariorum vitio vocabulum id additum eſſe ex eo adparet, quod Lycum quoque amnem huic Syriæ tribuat, qui à Beryto non longe admodum abeſt. Quapropter arbitror Berytum Antiochidi fuiſſe attributam, licet extra Antiochidem eſſet ſita. Neque id magis mirum videri debet, quam quod Ptolemæus Seleuciam collocet extra Seleucidem.

ỳ. 18. *Arados*] Fruſtra hic Arados recenſetur, cum eam infra deſcribat, & inter inſulas maris mediterranei nominet. Libri veteres legunt, *Laodicea, Aroſos*. Omnino ſcribendum eſt *Rhoſos*.

Ibid. *Lycos & Labotas & Orontes*] Ita Pintianus repoſuit cum prius legeretur *Hypatos*. Meminit quidem Strabo libro poſtremo Arceuthi & Labotæ amnium qui fluunt ſupra Antiochiam, ſed non videntur iſti amnes in hunc Iſſicum ſinum exire, ſed vel in ipſum fluere Orontem, vel, quod magis arbitror, in Euphratem. Aliud itaque quærendum. Veteres libri legunt, *Hipatos*. Verum & paulo ſuperius ubi *Paltos* legitur, *Hipatos* ſimiliter habent omnes manu exarati codices. Dico utrobique legendum eſſe *Paltos*, & fuiſſe fluvium urbi cognominem. Meminit hujus fluminis

minis Simonides apud Strabonem lib. xv, in loco ita legendo; Ταφῆναι ϕ̃ λέγεται Μέμνων ϖρὸς Πάλτον τῆς Συρίας ϖρὸς Βάλδον ποταμὸν, ὡς εἴρηκε Σιμωνίδης ἐν Μέμνονι διθυράμβῳ τῶν Δαλιακῶν. Non audiendi sunt qui locum hunc Strabonis corrigere conantur. Πάλτ@ & Βάλδ@ utrumque rectum est. Neque id tantum habet locum in fluminis, verum etiam in ipsius urbis appellatione. Stephanus; Βάλδ@ πόλις Φοινίκης. ὁ πολίτης Βαλδαῖ@.

In CAP. XIII.

DE CILICIA.

Vers. 3. *Nunc ne minima quidem, tunc ingenti urbe celebris*] Πολίχνιον vocat Strabo. Extitisse quoque Ciceronis seculo apparet ex ejus epistolis; ait enim in illis alicubi; *Imperator vocatus sum apud Issum.* Legunt itaque viri docti, *nunc minima quidem* &c. Sed hoc pacto sermo erit vitiosus. Vera est lectio veterum exemplarium; *Nunc ne minime quidem, tunc ingenti urbe celebris Isso fuit.*

℣. 4. *Procul inde Amanoides promuntorium*] Hæc est Hermolai Barbari conjectura, cum prius legeretur *Aminodes.* Multis tamen de causis non possum hanc lectionem probare, cum nulla prorsus ratio fingi possit quamobrem promuntorium aliquod Amano magis simile esse dicatur, quam alteri monti. Præterea mons iste non est Amano similis, sed Amanus ipse. Amanus enim vocatur ea etiam Tauri pars, quæ Ciliciam à Cataonia dirimit. Duobus vero diversis jugis in mare excurrit, totumque sinum Issicum amplectitur, ut inquit Strabo. Altero quidem jugo Syrias & Amanidas portas efficit, alio vero Cilicias portas, & hoc, cujus hic Mela meminit, promuntorium. Sed usus obtinuit ut solæ illæ portæ quæ Syriis portis vicinæ sunt & Isso urbi, dicantur Amanides, cum tamen quatuor Amani portas veteres recenseant. Itaque non Amanoides, sed vel Amani, vel Amanidum istud promuntorium appellasset Mela. Sed profecto, id quod semper fere, id ipsum quoque hic locum habere puto, ut lectio veterum librorum, aut saltem quæ ei proxima est, eadem quoque sit verissima. Legendum enim *Ammodes.* Ἄκρον Ἄμμωδες Græci vocarunt, cujus nominis promuntoria etiam alibi terrarum occurrunt.

℣. 6. *Pyramus Isso propior Mallon præterfluit*] Ita quidem Pintianus &

alii cum vulgo *prior* legeretur non *propior*; nihil tamen mutandum erat. Ista enim euntibus Pyramus fluvius prior occurrit, deinceps Cydnus. Prior vero pro propiore, & primus pro proximo, sæpe apud præcipuos etiam linguæ Latinæ auctores. Exempla multa congessere eruditi.

¥. 7. *Olim à Rhodiis Argivisque*] Putant viri eruditi *Achivisque* legendum esse non *Argivisque*. Ita enim Strabo, μετὰ ἢ Λάτμον Σόλοι πόλις ἀξιόλογ@ τῆς ἄλλης Κιλικίας ἀρχὴ τῆς πρὸς τὸν Ἰασὸν, Ἀχαιῶν καὶ Ῥοδίων κλίσματα τῶν ἐκ Λίνδου. Stephanus quoque Cilices prius Achæos dictos fuisse ait ex Herodoto; Verum aliter ipse Herodotus, cujus verba hæc sunt lib. VII. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπαχαιοὶ ἐκαλέοντο· ὅτε ἢ Κίλικ@ τοῦ Ἀγλαώρ@ ἀνδρὸς Φοίνικ@ ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Stephanus non recte Ὑπαχαιοὺς in Ἀχαιοὺς mutavit. Quo enim modo Ὑποχαλκὶς & Ὑποθῆβαι, eodem etiam Ὑπαχαιοὶ vocantur. Sed vero in Mela nihil mutandum esse, vel unus hic testabitur Livii locus libro XXXVII. *Pro his cum gratias egissent Rhodii, de Solis urbe, quæ in Cilicia est, egerunt. Argis & illos, sicut sese, oriundos esse: ab ea germanitate fraternam sibi cum iis caritatem esse.* Nec tamen diversa est horum inter sese opinio, nam & Argivi aliquando Ἀχαιοὶ vocantur. Hinc Homero Ἄργ@ Ἀχαϊκόν.

Ibid. *Post piratis Pompejo adsignante possessæ*] Ita alii reposuerunt, cum tamen in omnibus quæ comparent exemplaribus antiquis, scriptum sit, *pro piratis*. Videtur legendum; *porro piratis Pompejo adsignante possessæ*. *Porro* hic est adverbium temporis uti sæpe alias.

¥. 9. *Arati poëtæ monumentum*] Hoc miraculum nemo quod sciam alius prodidit. In vita tamen Arati inedita Solis sepultus esse traditur. Hinc forsan factum, ut Solensis creditus sit, nisi potius hoc contigit quia Solis habitarit. Asclepiades sane Myrleanus in vita Arati, negat illum fuisse Solensem, sed Tarsensem fuisse dicit. Solenses certe videntur ipsum sibi vindicasse. Quippe qui apud Goltzium exstant Pompejopolitarum nummi, illi de Solensibus sunt accipiendi, & proculdubio est Arati hujus effigies, quæ in illis comparet, nisi potius Chrysippi Philosophi esse existimemus. Callimachus quoque ipsum Solensem vocat in epigrammate, quod hic emendatum adscribam;

Ἡ σιόδε τό δ' ἄεισμα καὶ ὁ τρόπ@ οὗτ@ ἀοιδῆ
Ἔχαλ@, ἀλλ' ὄχα σοὶ μὴ τὸ μελιχρότατον
Τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο. χαίρετε λεπταὶ
Ῥῆσες Ἀρήτου σύγγονοι ἀγρυπνίης.

Carmen

Carmen illud ſcriptum eſt non in Aratum, ſed in Heſiodum, cujus ἀσεμνὴ βίβλος hic laudatur. Dicit vero Callimachus, difficilia illa, minimeque florida, quæ Heſiodus omiſiſſet, Aratum perfeciſſe, ideoque jubet valere tetricas iſtas & injucundas vigilias. Proxime vero accedit hæc noſtra correctio ad vulgatam lectionem, veriſſimumque & elegantiſſimum exhibet ſenſum. Sed vero illa Salmaſii in commentariis ad Solinum, neque elegans eſt, neque intellectu facilis. Græcum præterea non eſt μελιηρότατον. Errat etiam cum Ἀῤῥήτου ſcribendum eſſe dicit verſus gratia, non Ἀῤῥήτε. Leonidas Tarentinus in epigrammate & ipſe quoque ſyllabam iſtam producit, Γεφύμμα τὸ δ' Ἀῤῥήτοιο δαήμονος.

ℌ. 12. *Supra ſpecus eſt nomine Corycius*] *Supra* quomodo paſſim à Mela & aliis Geographis accipiatur, jam alibi oſtendimus. Pulchra vero & facilis ac luce meridiana clarior eſt hæc Corycii antri deſcriptio; meram tamen huic noctem ſuffundere conatus eſt vir doctus prolixa admodum digreſſione ad Solinum. Nam dum efficere cupit ut Strabo & Mela idem dixerint, id facit, ut quam longiſſime à ſeinvicem recedant. Ait Melam ex Strabone vertiſſe hanc deſcriptionem. Sed vero ſi non aliunde quam ex Strabone eam hauſerit Mela, magnum eum impoſtorem fuiſſe oportet, cum tot de ſuo adtexuerit. Abſit ut ita de diligentiſſimo auctore ſentiamus, quo nemo Latinorum accuratius de geographia ſcripſit. Strabonis libros eum non legiſſe, & forſan ne vidiſſe quidem, multis ſatis conjecturis oſtendi poſſe arbitror. Jam quod ait, Melam confundere ſpecum Corycium cum monte Coryco, quis hoc credat? Si ſpecus iſte non ſit in ipſo Coryco, in quo ergo eſt monte? Quod autem Strabo inquit antrum illud abeſſe à mari viginti ſtadiis, id tantum abeſt ut contrarium ſit Melæ, ut potius mirifice ſententiam ejus confirmet. Ait namque Mela montem illum habere ad mare clivum decem ſtadiorum ſatis arduum. Ab altero vero latere, qua terras ſpectat, deſcenſum mille & quingentorum paſſuum. Habes hic viginti duo ſtadia ad mediam vallem. Quomodo igitur fieri poteſt quod doctiſſimus Solini interpres paſſim repetit, ſpecum iſtum longe ultra montem & magis in mediterraneis ſitum fuiſſe? Altera ratio quam mox ſubdit multo etiamnum eſt infirmior. Nam quid clarius ſequentibus iſtis Melæ verbis, cum dicit, in ſecundo ſpecu amnem oriri, qui tantummodo ſe oſtendit, & ubi magnum impetum brevi alveo traxit, iterum demerſum abſcondi. Ipſum nempe montem ſubit amnis hic occulto cuniculo, ut inquit Strabo, & hoc pacto in mare egeritur. Adhæc autem

alter; *Hoc non posse fieri è monte in mare prominente. Nam Corycum montem esse, ἄκρον esse, promuntorium scilicet vel prominentiam mari incumbentem.* Verum & ex hoc, & ex innumeris aliis locis satis aliquis possit colligere, non recte eum accipere vocem promuntorii. Putat quippe omnia promuntoria esse montes mari incumbentes. Atqui hoc longe aliter sese habet. Multa enim passim sunt promuntoria, ubi tamen nulli sunt montes, nedum qui mari incumbant: multi vero montes mari incumbunt, ubi tamen nulla sunt promuntoria. Litorum enim, non montium prominentiæ efficiunt promuntoria. Verum & sequens illum fallit ratio, cum putat ὀφρῶ πετρώδη ἱκανῶς ὑψηλῶ, ut est apud Strabonem, ita reddidisse Melam, *decem stadiorum clivo satis arduum.* Mela enim loquitur de clivo montis adsito mari: Strabo vero de ipsius antri lateribus, quibus in opposita montis parte spectus ille utrinque præcingitur. Sed & illud quis mihi expedire possit, hunc montem Corycum juxta calculum Melæ, qui ei decem stadiorum clivum ab una parte, & ab altera duodecim stadiorum descensum tribuit, altiorem esse monte Pelio, cui tantum mille ducentorum & quinquaginta passuum sive decem stadiorum perpendiculum tribuit Dicæarchus? Juxta hunc doctissimi Salmasii calculum perpendiculum quarumdam Alpium erit quinquaginta fere millium passuum, quia tanto spatio clivi earum adsurgunt. Non video etiam quid sibi velit, cum inquit; *Clivum cum in rectum surgit, parum abesse à ratione perpendiculi.* An clivus potest vocari aliquid quod in rectum surgit? Sed & hoc miror, quod dicit, maximos esse montes qui clivum bis mille & quingentorum habent passuum. Inter majores certe Alpes (ut de aliis taceam) nullæ sunt quæ non decies, imo vicies aliquando, mensuram hanc impleant. Et sane nullus potest clivus dari qui ascensum patiatur, quin plus quam duplam habeat perpendiculi mensuram. Minus si obtineat, jam non recto tramite, sed per ambages & anfractus superatur, nec tamen ideo brevior est clivi adscensus. In loco quoque Dioscoridis emendando graviter impingit. Sed hunc errorem ipse postmodum agnoscit. Verum utinam totam hanc retractaret exercitationem vir doctissimus, neque enim aliquid in ea est, quod commodam admittat interpretationem.

¥. 13. *Ac supra quam ut describi facile possit eximius*] Meliores libri ita legunt; *Ac supra quam describi facile sit eximius*; atque ita proculdubio scripserat Mela.

¥. 15. *Et decem stadiorum clivo satis arduum*] Salmasius putat verisimile

ſimile eſſe Melam ita ſcripſiſſe; *& viginti ſtadiorum clivo ſatis arduum.* Sed veriſſimam eſſe vulgatam lectionem, ſatis jam, ut opinor, ſuperius oſtendimus.

ỳ. 17. *Viret lucis pubentibus undique*] Meliores omnes codices legunt, *pendentibus*, non *pubentibus*. Sic quoque Solinus, & omnino ea eſt vera lectio.

ỳ. 19. *Vbi contemplati duravere, non ſatiet*] Hæc eſt lectio vulgata, quam confirmant Vaticanus, aliique optimi codices. Salmaſius hoc loco ſcribendum eſſe exiſtimat; *ubi contemplari duravere*, non *contemplati*. Addit etiam hanc Latinam & probam eſſe phraſin. Verum iſtud ego ne jurante quidem Priſciano crediderim. Illa vero quam reddidimus lectio Latina & proba. Contemplati enim pro contemplantes, ut infra venerati pro venerantes. Paſſim apud optimos auctores ſimiles occurrunt locutiones, quas colligere tædioſum.

ỳ. 21. *Quingentorum & mille paſſuum*] Solinus hoc loco legit, *quingentorum & bis mille paſſuum*; niſi forſan de ſuo addiderit mille iſtos paſſus, quo molliorem faceret deſcenſum.

ỳ. 22. *Et opaca ſylvæ quiddam agreſte reſonantis*] Hæc ex illis Strabonis verſa eſſe putat Salmaſius; Μεσὸν ὃ τῆς θαμνώδους ὕλης, ἀειθαλοῦς τε καὶ ἡμέρου. Melam vero hic legiſſe ait, καὶ ἀνημέρου, quia vertit, *agreſte quiddam reſonantis*. Sed quid fructibus commune cum ſono? Strabo ait ſpecum Corycium plantis perpetuo virentibus, & mitibus refertum eſſe fructibus. Mela vero dicit, ſylvas aſperum & agreſtem edere ſonum; utpote quæ auris aquarum allabentium ſemper adflentur & horreſcant. Nulla ergo comparatio poteſt inſtitui vel hic, vel in ſequentibus verborum Strabonis & Melæ, cum diverſa de hoc ſpecu prodiderint uterque, non tamen contraria. Omnia fere quæ de ſpecu hoc narrat Strabo, habet etiam Mela; hic autem multa habet, quæ non leguntur apud Strabonem.

v. 26. *Ducit auſos penitus*] Minuti quidam critici legunt hic *penitius*, quaſi vero & alterum non ſit rectum. Paulo poſt, legunt omnes antiquiores libri; *Ibi ingens amnis ingenti fronte ſe extollens.* Quod non mutandum videtur. *Ingenti fronte*, id eſt, lato ore, lata facie. Paſſim ſic loquitur auctor noſter.

In CAP. XIV.

DE PAMPHYLIA.

Verſu 4. *Ex edito admodum colle proſpectat Aſpendos*] Ita quoque Arrianus lib. 1. qui ait ἐν ὀχυρᾷ καὶ ἀποτόμῳ ἄκρᾳ ſitam eſſe Aſpendum. Mire autem confuſa eſt apud Ptolemæum deſcriptio Pamphyliæ; is quippe Aſpendum collocat ad Cataracten fluvium & plus quadringentis à mari remotam ſtadiis, cum tamen ad Eurymedontem ſita fuerit, ad ſexageſimum à mari ſtadium. Sed locus iſte Ptolemæi valde luxatus eſt, quippe non hoc tantum oppidum, ſed & Eurymedon fluvius, & Ceſtros, & Cataractes; multa inſuper oppida à vero ſuo ſitu deturbata ſunt. Nos omnia ea integritati ſuæ reſtituimus ope veterum codicum, uti fuſe ad ipſum oſtendemus Ptolemæum. Fallitur Cl. Salmaſius, quum exiſtimat, Rufum Feſtum Avienum in verſione Dionyſii omiſiſſe Aſpendum & ſubſtituiſſe Sidam, quia hanc ad Eurymedontem collocat Ptolemæus, alteram vero ad Cataracten flumen. Nam neque verum eſt, ut diximus, Ptolemæum collocaſſe Aſpendum ad Cataracten, vel Siden ad Eurymedontem. Sed neque iſtud verum Rufum Feſtum meminiſſe Sides; ita enim ſupplendus & legendus eſt ejus locus ex veteri libro;

——— *Prope celſam ſurgit in arcem*
Piſcoſi Aſpendum flumen ſecus Eurymedontis.
Sus ubi deformis calidis adoletur in aris
Sæpe Dioneæ Veneri.

Ex duobus interjacentibus verſibus librarii unum fecerant hoc modo,

Priſcas idæ fomes calidis adoletur in aris.

v. 6. *Duo validiſſimi fluvii, Ceſtros & Cataractes*] Ceſtrum dictum eſſe putant quia ſe præcipitat. Movit hoc nonnullos ut hic Oeſtrum pro Ceſtro reponerent, prorſus ineptè. Κέσρον plerique hunc amnem vocant. Fugit vero illos hoc vocabulum etiam ſagittam & jaculum ſignificare; Potuiſſent hoc illos docere Grammatici, qui Κέσρον interpretantur, ἀκόντισμα. Hinc κεσροσφενδόνη apud Livium & tacticos, & ξύλον κεσρωτὸν, pro ſude præuſta, quam πυρίκαυστον aliter appellant. Heſychius; Κεσρωτὸν ξύλον, βαρὺ ἔχον τὸ κέντρον, οὐκ ἔχει ὃ σίδηρον οὐδὲ ἀκμήν. Εἰώθασι ὃ οἱ βοτῆ-

βοτῆρες πυρωῦ τὰ ἄκρα τῶν αὐῶν ξύλων. ἕνεκα δὲ πεπυρῶθη, πυρίκαυστον. Ita legendus iſte locus. Perperam illum emendare conatur vir magnus in Solinianis. At vero longe aliter accipiendus hic Pomponii locus. Cum enim dicit; *hic quia ſe præcipitat, ita dictus*, id non de Ceſtro, ſed de Catarracte intelligi debet. Quid ſit καταῤῥάσσειν notum eſt. Non ad aquarum tantum lapſum tranſlatum hoc vocabulum, verum etiam ad lari quoddam genus, quem itidem catarracten appellant. Cauſam nominis reddit Dionyſius Characenus in Ixeuticis, aliquando à nobis in lucem producendis. Is itaque ſic de hac ave; πρὸς ὕψος ἑαυτὸν αἴρει, καὶ τὰ περὶ πάντα συσείλας εἰς τὸν πόντον οἷα πίπτων ὀίσεται, ἁλιεμῶν τὸν ἀέρα παντὸς ἂν εἴποις βέλους ὀξύτερον, καὶ καταδύεται μέχρι ὀργυιᾶς ἢ καὶ πλέον, ἐφ' ὅτε συλλαβὼν τὸν ἰχθὺν ἀναστᾷ, καὶ ἀνιπτάμενος ἔπι πάλιν τὰ κατωθίει.

℣. 8. *Et Dianæ, quam ab oppido Pergæam vocant, templum*] In optimis libris ſcriptum reperi *Pergaſeam*, non *Pergæam*; quamvis & hanc lectionem nonnulli exhibeant libri. Verum quo minus alteram abjiciendam eſſe exiſtimem facit Stephani locus. Πέργη πόλις Παμφυλίας. τὸ ἐθνικὸν Περγαῖος, τὸ θηλυκὸν Περγαία, καὶ Περγασία Ἄρτεμις. A Perga tamen vix poteſt deduci Περγασία, aut Περγησία. Latinorum is potius typus eſt, quam Græcorum. Deorum tamen dearumque cognomina, quæ ab urbibus locisque imponuntur, aliter ſæpe inflectuntur, quam hominum. A Perga itaque non tantum eſt γωὴ Περγαία, ſed & Περγαί. Inde Περγασία & Περγασαία. Recte itaque apud Melam *Pergaſæa Diana*, quæ eadem eſt atque Pergæa.

℣. 9. *Mons Sardemiſos*] Ita quoque Plinius. Oppidum hic recenſet Stephanus Σάρδηασον, in quo Sardeſſius Jupiter colebatur. Proculdubio ejuſdem id oppidum nominis fuit atque mons. Sed ſæpius iſtiuſmodi vocabula contrahuntur. Ita ex Paropamiſo fecere Parniſum. Σαρδηασίων quoque mentio eſt in nummis Veſpaſiani.

v. 10. *Phaſelis à Mopſo condita finis Pamphyliæ*] Phaſelin alii Pamphyliæ, alii Lyciæ, alii Cilicum urbem eſſe dixerunt. Hoc mirantur, viri eruditi, neque minus iſtud, quod cum Strabo hanc vocet πόλιν ἀξιόλογον, tribuſque inſtructam portibus; Lucanus tanquam oppidulum deſcribat; ait namque lib. VIII.

—— *Te primum parva Phaſeli*
Magnus adit. Nam te metui vetat incola rarus,
Exhauſtæque domus populis, majorque carinæ
Quam tua turba fuit.

Verum ita ſeſe res habet. Phaſelis à Lyciis olim fuit habitata, Lyciæque attributa fuit primitus. Pamphyliis vero late oram maritimam tenentibus, Pamphyliæ annumerata fuit urbibus, licet incolæ eſſent Lycii. Poſtmodum opportunitate ſitus allecti, & invitati à Cilicibus, ipſi quoque piraticæ ſe applicuerunt, aut ſaltem piratis receptaculo fuere, deſerta communi Lyciorum ſocietate vel ſua ſponte, vel ejecti ab illis. Tum Cilicum dicta fuit urbs Phaſelis. Deinceps Publius Servilius eam evertit. Propter incolarum itaque paucitatem parvam eam vocat Lucanus. Nam ſi aliter intellexerit, & exiguum oppidulum fuiſſe exiſtimarit Phaſelida, valde erravit. Aſconius Pedianus, Corycum, Olympum & Phaſelida tres magnas Cilicum appellat urbes.

In Cap. XV.

De Lycia.

Verſu 2. *Side portu & Tauri promuntorio grandem ſinum claudit*] Quærunt hic viri docti, quomodo Lycia ſinum claudat promuntorio Tauri & Side oppido, cum Siden jam ſuperius retulerit in ea Pamphyliæ parte quæ Ciliciæ eſt proxima? Pintianus hac de cauſa locum corruptum eſſe arbitrabatur, & legendum eſſe *Lyde*, non *Side*. Sed decepit eum vitioſa Ptolemæi lectio, Χύδαι enim apud illum non Λύδη ſcribendum. Plinius & ipſe quoque mentionem facit hujus ſinus, ſed unius tantum termini, Tauri nempe, meminit. Verba ejus ſunt; *Iunctum ei mare Lycium eſt, gens Lycia, unde vaſtus ſinus; Taurus mons ab Eois veniens litoribus Chelidonio promuntorio diſterminat.* Locum hunc Plinii valde vexat magnus Solini interpres; vaſtam enim admodum de hoc exercitationem contexuit. Ac primo quidem videtur exiſtimare pro *diſterminat*, reponendum eſſe *ciſterminat*. Verum hoc vocabulum ne ipſe quidem intellexiſſet Plinius. Quod autem pro Chelidonio promuntorio reponit *Chelidoniôn*, & in hoc quoque fallitur. Ipſæ enim inſulæ Chelidoniæ vocantur Tauri promuntorium, ut mox oſtendemus. Nihil itaque mutandum in verbis Plinii quæ plana ſunt & facilia. Ait namque, Phaſelidi junctum eſſe mare Lycium, gentem Lyciam, & ſinum vaſtum ab ea denominatum. Omnia autem hæc à Pamphylia, & mari Pamphylico, diſterminare Chelidonium promuntorium.

rium. Idem de hoc promuntorio inquit Lucianus in navigio; Μετ' ἐκεῖνο γὰρ δὴ συμβαίνει μεθίζεσθαι τὸ Παμφύλιον ὄρος τῆς Λυκιακῆς θαλάσσης. Juxta Salmaſii emendationem ſequeretur ſinum hunc ſitum eſſe in Caria, quod quam à mente Plinii ſit alienum, quivis facile videre poteſt. Ut autem ad Melam redeamus, & ſignificemus, quare Sidam oppidum, quam mox Pamphyliæ tribuit, & quidem illæ quæ à Lycia eſt remotiſſima, nunc adſcribat Lyciæ; id maxime hac de cauſa factum eſſe exiſtimo. Pamphylii olim non ad mare habitabant, verum prorſus erant mediterranei. Sive autem à Troja, ſive aliunde venerint, conſtat illos incoluiſſe longum terrarum tractum à Phœnice Lyciam uſque. Verum illic Cilicibus permixti agebant: Pamphyliam vero obtinebant integram, excepto tantum litorali tractu, quem tenebant Lycii, aliique Græci qui Lyciorum communitati nomen dederant. Lycia itaque primo Ciliciæ fuit contigua. Hac de cauſa ſtatim poſt Ciliciam Lyciam nominat auctor noſter ſuperius cap. 11, deinceps vero Pamphyliam. Eadem eſt ratio quod Stephanus Lyciam conterminam faciat Ciliciæ, ut jam ſuperius oſtendimus. Recte itaque Mela ad Lyciam ponit vaſtum illum ſinum quem Side oppidum, & Tauri promuntorium claudit. Poſtquam vero hanc Cumæorum coloniam, Sidam nempe, tenuerunt Pamphylii, piraticæque una cum Cilicibus incumbere cœperunt, multæ quoque aliæ Lyciorum urbes ſe illis adjunxerunt. Ævo tamen Scylacis Caryandenſis, non admodum magnus fuit Pamphyliorum ad mare tractus. Lyciæ quippe tribuit pleraſque fere eas urbes, quæ poſtea Pamphyliæ ſunt adtributæ. Atque hæc equidem veteribus hiſtoriis, & veritati ipſi conſentanea eſſe exiſtimo. Quod autem modo dixi, ipſas inſulas Chelidonias vocari promuntorium Tauri, id veriſſimum eſt. Taurus enim mons exit in mare jugo admodum celſo ac æternis tecto nivibus; vocabatur illud olim Ἱερὰ ἄκρα. Ad pedem hujus tres, vel juxta alios, quinque ſunt Chelidoniæ inſulæ, vel ſcopuli potius, ſex tantum ſtadiorum freto diviſi, qui eminus è mari proſpicientibus, tanquam fimbria pedem iſtius montis præcingere videntur. Quamvis itaque Ἱερὰ ἄκρα Tauri montis promuntorium vocetur, attamen quia ulterius in mare prominent inſulæ iſtæ Chelidoniæ, ideo in illis promuntorium Tauri ſtatuerunt nonnulli; nam, ut jam alibi diximus, non montium, ſed litorum prominentiæ efficiunt promuntoria. Jam vero, inſulas continenti vicinas, & extra reliquum litus in mare procurrentes, vocari promuntoria, neminem ut puto paulo eruditiorem latere poteſt. Atque hæc quidem ad interpre-

tationem loci Pomponiani & Pliniani dicta sufficiant. Multus autem est vir magnus in explicatione horum locorum, verum nihil omnino istic adfert, quod non ipse mox destruat, aut quod sua sponte non corruat.

¥. 7. *Vbi terras dirimit, exit in pelagus*] *Diremit* legunt libri aliquot manu exarati, & editio Vineti; sic quoque Salmasius; verum non recte aut emendat, aut interpretatur totum hunc Pomponii locum de Tauro. Reducenda est vetus lectio, quam omnia constanter exhibent vetera exemplaria, quæque melior, planior, & veritati convenientior est omnibus omnium conjecturis. *Idem autem & totus, ut dictus est, dicitur, etiam qua spectat Orientem. Deinde Emodes, & Caucasus, & Paropamisus.* Taurum montem, inquit, continuo jugo totam dirimere Asiam, & incipere quidem ab Eois litoribus, desinere vero in Lycia. Quamvis autem in diversis gentibus, diversa quoque habeat nomina, tamen totum sub uno Tauri venire nomine, etiam qua spectat orientem, nempe ad Tabin, nam & illic Taurum appellari. Deinceps vero alia aliaque sibi adsciscere nomina, ac primo quidem Emodem, deinceps Caucasum, postea Paropanisum dici, ac tandem iterum Taurum. Quærit Salmasius, *quomodo Taurus iterum Taurus vocari potuerit ubi maria Romana contingit, cum tamen antea non meminerit ita dici.* Sed errat. Meminit lib. III. cap. VI, cum Taurum ait attolli longe à Tabi promuntorio. Sed & ex hoc loco satis id ipsum adparet, ait enim Mela, *Taurus iterum.*

¥. 13. *Prater Patara non illustria*] Alio ordine Plinius hæc oppida recenset atque Mela; ille quippe prius Xanthum, deinceps Patara nominat. Recte tamen uterque; Limyra enim proficiscentibus Xanthos oppidum vicinius erit Pataris. Verum Xanthi ostia remotiora & ultra Patara erant sita. Xanthos enim mediterranea urbs est, Patara vera sita erant ad ipsum mare. Nam quod Scylax ait, ad Patara adverso amne Xantho navigari, id falsum est, & omnino verum est vel erasse Scylacem, vel ita scripsisse; Ξάνθος δι οὗ ἀνάπλους εἰς πόλιν. Πάταρα πόλις ἡ χὴ λιμένα ἔχει. Valde autem errat Salmasius, quum existimat hanc esse urbem, quam Dionysius Alexandrinus vocat Παταρηίδα ἄκρην. Versus illius aliter quam ipse facit sunt corrigendi, hoc nempe modo;

—— Τὼς κεῖνος ἐλίσσεται εἰν ἁλὶ κόλπος
Νήχυτος ἔνθα κὴ ἔνθα βαρυώμενος προβολῆσι.
Τοῦ μὲν ὕπ' πρόχοὴ Παμφύλιοι ἀμφινέμονται,
Ὅσσον ὑπὸ προβέβηκε Χελιδονίων ὑπὸ μυχάν.
Σῆμα δ' ἔχει ζεφύρου Παταρηίδα τηλόθεν ἄκρην.

Patara

Patara urbs nullum efficit promuntorium, portu enim præcingitur. Licet vero exigua aliqua litoris hic esset prominentia, quæ tamen nulla est, non tamen μεγάλην ἄκρην appellasset, ut alibi facit;

Τλῶ ὅ μετ' ἀντολίην Χελιδόνιαι μεγάαστ
Τρεῖς νῆσοι μεγάλης Παταρηίδ@ ἔνδοθεν ἄκρης.

Illud vero plane à ratione alienum, quod ostendere conatur idem vir doctissimus, Dionysium hic per magnum Patareidis promuntorium intelligere portum Patarensem. Nam quis unquam portus & promuntoria confudit? Insulæ litoribus vicinæ & peninsulæ extantes sæpe promuntoria vocantur, ejus enim rei naturalis est ratio; sed vero ut portus promuntoria appellentur, & extare dicantur litora cum recedunt, id neque ratione, neque ullo exemplo potest firmari. Quamvis multa absurda hanc interpretationem consequantur, tum illud præcipue, quod juxta hunc calculum Chelidoniæ Petræ sitæ erunt in intimo Patararum portu. Aliud agebat vir insignis cum hæc scriberet; & tamen vasto verborum tractu hoc adstruere conatur. Sed longe diversa profecto fuit mens Dionysio. Παταρηίδα ἄκρ@ν vocavit ille totum Lyciæ promuntorium sive peninsulam. Sciendum enim Lyciæ oram, quæ à Chelidoniis usque ad Telmessum extenditur, valde in mare prominere, & peninsulam efficere. Ideo alio loco inquit Dionysius;

Πρὸς δ' ἅλα κεκλιμένοι Λύκιοι χθόνα ναιετάουσι.

At vero in tabulis Ptolemaicis tantum abest ut Lycia in mare excurrat, ut potius immensum quantum intus recedat. Verum id non tam errore factum est Ptolemæi, quam librariorum eorum qui tabulas confecerunt, ut ad Ptolemæum ipsum ostendemus. Taurus quippe mons à Pisidicis descendens jugis multis in hoc mare exit promuntoriis. Ab alia parte mons Cragus & ipse quoque satis longe in mare evehitur. Hi duo montes efficiunt magnum istud Lyciæ promuntorium, quod, ut mox dixi, multa alia continet promuntoria, multos quoque portus, & non paucas urbes. A Pataris vero præcipua hujus promuntorii seu peninsulæ urbe, Παταρηίδα ἄκρ@ν vocat Dionysius. Meminit & Hesychius, sed ex Dionysio ut arbitror, Παταρηὶς, πόλις τῆς ἴδ@ Λυκίας. Pindarus Olympiorum Ode VII. ἔμβολον vocat hanc litorum prominentiam;

Ἀσίας εὐρυχώρ@
Τείπολιν νᾶσον πέλας
Ἐμβόλῳ ναίοντας.

Notat ad hunc locum Scholiaſtes, ἔμβολ@ δὲ Ἀσίας ἡ Λυκία. Διὰ τὸ οὕτω πεπᾶχθ τὴν γλῶτταν ὡσεὶ πόλεως ἔμβολον ἢ τελήρης. Cauſam nominis hanc poſtea reddit. Ἐν Λυκίᾳ δέ ἐστιν πόλις Ἀρύκανδα καλουμένη, ἣ πλησίον ἱερόν τι χωρίον, ὁ πρότερον μὲν ἔμβολ@ ἐκαλεῖτο, διὰ τὴν θέσιν τοῦ χωρίου, ἐκ δὲ πολλῶν καὶ παλαιῶν τῶν πεπαλαιωμένων πετρῶν εἰς ὀξὺ λήγα μέρ@ ἡ χώρα. Νῦν ᾗ προσονομάζεται τελήρης, ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας, ἐπεὶ πλοίῳ προσέοικεν ἡ θέσις τοῦ χωρίου. Hinc puto eſt, quod in nummis Chelidoniatarum Ἔμβολ@ ſive roſtrum navis adpareat, cum hac inſcriptione ΧΕΛΙΔΟΝΕΑΙΩΝ. Stephanus Λυκίων χερρόνησον vocat, quod non de Patarenſi portu ſed de tota peninſula accipiendum eſt. Addit idem nominis originem, nempe dictam eſſe ἀπὸ πατάρας, quod κίσην & κίβωτον interpretatur. Ἀλέξανδρ@ Σαλακίαν κόρην Φησὶ Φέρειν ἱερὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἐν πατάρᾳ. ἔστι δὲ ταῦτα πέμματα λύρας καὶ τόξα καὶ βέλη οἷς παίζειν νηπίους ὄντας. Salmaſius in Solinianis inquit legendum eſſe παίμματα. Ita enim Æoles & Lycios dixiſſe non παίγματα. Detur Æoles ita dixiſſe, quod tamen figmentum eſt, verum unde cognoſcere potuit Lycios ita locutos? Euſtathium autem qui & ipſe habet πέμματα. τινα ἐν σχήματι λύρας καὶ τόξου καὶ βελῶν, ait nugari, & forſan Stephanum ipſum. Sed profecto neuter nugatur, ſed ipſe Salmaſius. Sacrificia enim illa quæ olim Apollini offerebant pueri & puellæ, appendentes ea aut lauri aut olivæ ramo, quam εἰρεσιώνην vocabant, revera erant πέμματα, placentulæ quippe erant in formam arcus, lyræ, aliaſque figuras confictæ. Πλακουντικὰς κολύρας vocat Ariſtophanis ſcholiaſtes, qui ſuo etiamnum ſeculo morem iſtum obtinuiſſe ſcribit. Πέμματα quoque ea vocat Heſychius, cum Δρακόνιον interpretatur πέμματα ἐξαπόμματα τῆς εἰρεσιώνης. Sed & Suidas; Ἀθηναῖοι τῷ Ἀπόλλωνι τὴν καλλίμμυλον εἰρεσιώνην ὅταν ποιῶσι, πλέκοντες λύραν τε καὶ κοτύλην καὶ κλῆμα καὶ ἄλλα τὰ κυκλοτερῆ πέμματα, ταῦτα καλοῦσι Δρακόνιον. Et poſtea; Ἀμειψίας διακόνια τὰ εἰς τὴν εἰρεσιώνην τῷ Ἀπόλλωνι πλαστόμματα πέμματα. Sed & ipſi verſus quos accinebant pueri hoc teſtantur. Exſtant illi apud Plutarchum in Theſeo, Clementem Alexandrinum, Scholiaſten Ariſtophanis, & auctorem Etymologici, ſed ubique corrupté. Ita enim ſunt emendandi.

Εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους,
Καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ, καὶ ἔλαιον ἅμ' ὀψήσασθαι,
Καὶ κύλικ' ὀίζωρον, ὡς ἂν μεθύουσα καθεύδῃ.

Quod autem hæc παίγματα jocula à Cicerone vocari inquiat in eo quoque inſigni-

insigniter errat. Locus Ciceronis exstat in Paradoxis Stoicorum capite v. *Nonne igitur sunt illa festiva ? Sunt : nam nos quoque oculos eruditos habemus. Sed obsecro te, ita venusta habeantur ista, ut non vincla virorum sint, sed ut oblectamenta puerorum.* Ita habet vulgata lectio, ita omnes libri antiqui. Et sane quid clarius & manifestius excogitari possit his verbis ? Jubet ut tabulæ & signa artificum sint oblectamenta nostra, non vero vincula, quæ totos nos teneant ac possideant. Vincla tamen hic non patitur Salmasius, & *jocula* reponit. Quod tantum abest ut sit elegans, aut sensui Ciceronis conveniens, ut ne Latinum quidem sit. Adeo tamen placuit ipsi hoc vocabulum, ut & Vitruvio inferere non dubitarit. Verum in loco Vitruvii nihil est mutandum. Quotaquæque enim est puella, quæ non poculis & vasculis delectetur ? Monilia vero ac annulos quis credat à nutrice in aperto & sub dio collocata fuisse unica tantum tecta tegula ? Vide historiam & fateberis nihil magis alienum à mente Vitruvii posse excogitari. Sed profecto nimis longe excurrimus, dum vagi philologi legimus vestigia. Illum namque si sequeremur, adeunda nobis esset Arabia : nam & hanc quoque locupletare conatus est tam insigni vocabulo. Aljohar enim, quomodo margaritam vocant Hispani, dicit esse ab eadem origine ; sed decepit eum pronuntiatio Hispanica. Arabes dicunt جوهر Sic Persæ, sic totus oriens, à præstantia nitoris eum adpellant, à radice جهر Sed redeamus ad auctorem nostrum.

ỳ. 14. *Vltra Xanthus flumen, & Xanthus oppidum*] Non emendant, sed corrumpunt Melam qui legunt, *Xanthus flumen & oppidum.* Scio quidem rectum esse & istud, sed tamen qui distinctius loquuntur, addere solent, *& ejusdem nominis.* Nihil itaque expungendum in verbis Melæ. Sic ipse infra ; *Minturnus amnis, Minturnum oppidum.* Quæ locutio licet simplex, non ideo tamen est inelegans.

ỳ. 15. *Mons Cragus, & quæ Lyciam finit, urbs Telmessos*] Omnes quoque alii Cragum nominant, inter Xanthum oppidum & Telmessum. Unonamque & altero jugo in mare exit. Salmasius putat Strabonem & Ptolemæum Cragum montem totum in mediterraneis Lyciæ collocare, cum tamen contrarium dicant. Sed decepere illum vulgares Ptolemæi tabulæ in quibus medium Cragi punctum tantum exprimitur, cum tamen Ptolemæus ipse enumeret novem urbes supra Cragum sitas. Verum ut hæc paulo accuratius tradamus, sciendum est Lyciam universam esse montosam,

ſam, celſiſque admodum jugis ubique adſurgere. Maſicytus mons ab ortu, ab occaſu Cragus. Horum montium juga ſeparat Xanthus fluvius. Quæcumque vero oppida ſunt ultra Xanthum, ea in Maſicyto ſita ſunt: reliqua vero Lyciæ oppida ſunt ſupra Cragum. Mons vero Cragus ex octo aliis conſtat montibus. Iſtis octo montibus, adſitæ ſunt juxta Ptolemæum civitates novem mediterraneæ. Duobus autem jugis in mare excurrit, Dædalis nempe & Telmeſſo. Hic mons Telmeſſus eſt is, quem alii promuntorium Cragi vocant, alii ἄκρην Τελμεσσίδα vel Τελμεσσιάδα, ab urbe Telmeſſo ſita ad radicem montis. Surgere autem incipit ab urbe Xanthiorum, & in mare deſcendit ad Telmeſſum urbem. Supra hunc montem alius eſt Chimæra nempe. In medio horum eſt ignivomus terræ hiatus & convallis Chimæræ, quæ uſque ad mare pertingit. Atque hæc nunc breviter dicta ſufficiant, ut videant & cognoſcant rerum geographicarum curioſi, quam confuſa & inepta eruditi quidam de hac ipſa re ſcripſerint. Plura de his alias dicemus.

In Cap. XVI.

De CARIA.

Verſu 1. *Habitant incertæ origines*] Hæc eſt Vaticani & optimorum codicum lectio. Rara admodum locutio *incertæ origines*, pro hominibus incertæ originis. Quia tamen libri nonnulli legunt; *habitatur incertæ originis*, verior forſan eſt lectio, quam dedimus.

¥. 5. *Pedalion & Crya*] Pintianus Cryaſſum hic reponit, quod Crya in Lycia ſit juxta Ptolemæum & Stephanum. Sed hoc locum habere non poteſt in Mela, qui Cariam à Telmiſſo auſpicatur, uti quoque faciunt Græci plerique antiquiores, quos fere ſolos ſequitur Mela. Crya itaque eſt in Caria, nam tota Rhodiorum continens in Caria eſt ſita. Sed vero Ptolemæus partem Rhodiæ continentis Lyciæ adtribuit.

Ibid. *Secundum Calbin amnem Caunus oppidum*] Libri veteres vocant *Galbiam*, non *Calbin*. Græcis eſt Κάλβις, & Κάλβιος ac forſan etiam Καλβίας. Stephanus & Καλαινὸν fuiſſe dictum prodit. Κάλβιος χώρη Λυκίας ἣν ἡ Καλαινόν φασι. Nihil in his verbis eſt mutandum, nam Καλαινὼ mater erat Tragaſiæ ex qua natus Caunus & Byblis. Colligere id eſt ex

ex versibus istis qui apud Parthenium exstant, quos emendatos adscribam;

Αὔταρ ὅγε προτέρωσε κιὼν Οἰκήσιον ἄστυ
Κτίσατο· Τεμνασίῃ δὲ Καλαινοῦς ἔσχετο παιδί
Ἣ οἱ Καιῶν ἔπιλεν ἀεὶ φιλέοντα θέμιστας.
Γείνατο ᾧ ῥα δαλῇσ' ἐναλίγκιον ἀρκεύθοισι
Βυβλίδα, τῆς ἥτοι ἀέκων ἠράσατο Καιῶν.
Βῆ δ' ἐπ' ἔσχατα Δίας φεύγων ὀφιώδεα Κύπρον
Καὶ Κεφήνας ὑλιγνὲς καὶ Κάρια ἱερὰ λοετρά
Ἔνθ' ἥτοι πολίεθρον ἐδείματο πρώτας Ἰώνων.

Diæ hujus quæ ad Miletum sita est, meminit Stephanus. Ut autem ad Calbin fluvium, revertamur, is & aliud habet cognomen. Indum quippe vocat Plinius, additque eum ortum in Cyburatis, sexaginta alios recipere fluvios, & plus quam centum torrentes. Nomen huic amni dedit Indus quidam ab Elephanto excussus, ut ex Livio constat. Verum & alio olim nomine notum fuisse fluvium hunc existimo, Mausoli nempe. Hoc non aliunde conjicio quam ex nugatore illo qui sub nomine Plutarchi libellum de fluminibus composuit, qui Indum fluvium, illum nempe qui est in India, prius Mausolum dictum fuisse tradit. Legerat proculdubio istud de hoc Cariæ Indo. Nulli autem mirum videri debet Mausolum flumen esse in Caria, cum etiam universi olim Cares Mausoli dicti fuerint.

ỳ. 8. *Gelos*] Puto scribendnm *Helos* vel *Helûs*. Ita quoque apud Plinium legendum non *Eleus*, quod nonnulli in Elæam, alii in Eleusin deformarunt. Græcis Ἕλους & Ἑλόεις locus hic dicebatur. Insula huic oppido adsita, Ἑλόεσσα dicitur Straboni, vel Ἕλεσσα. Ita namque apud illum rescribendum non Ἔλεσσα ut vulgo, quod perperam in Ἔλαισσαν mutant viri docti. Apud Plinium *Lepsia* vocatur hæc insula; sed legunt illic codices manu exarati *Leosia*, manifesto errore pro *Helosia*.

Ibid. *Thyssamisa cognomen est*] Τισσαμισα vel Τισσανυσα legunt meliores libri. *Tisanusa* quoque vocatur in scriptis Plinii exemplaribus. Pintianus putat esse Τυμνιασὸν Stephani, & ita reponi jubet. Sed falli eum existimo. Verum multo plus fallitur, cum statim postea pro *Larumma* legit *Hylarymna*, ex Stephano. Ex ipso enim Stephano liquet Hylarima esse mediterraneam civitatem supra Stratoniceam, ita enim legenda ejus verba; Ὑλάρειμα πολίχνιον Καρίας, ὕπερθε Στρατονικίας, ὅθεν ἦν Ἱεροκλῆς ὁ ἀπὸ ἀθλήσεων ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀχθείς. Quidam errorem Stephani esse putant,

& Υλάεμα legiſſe pro ἡ Λάρυμνα. Sed ipſi errant. Mentio hujus urbis exſtat etiam in notitia Epiſcopatuum Cariæ, ubi Υλάρημα vocatur. Car itaque fuit Hierocles Philoſophus, non Alexandrinus, verum propter ſtudium ita dictus, quemadmodum multi etiam alii. Nihil autem in Pomponio mutandum, Larymnan enim hoc loco agnoſcit etiam Plinius, & à Lorymis diſtinguit.

ỳ. 9. *Pandion collis in mare emiſſus*] Ita omnes codices. Videtur Plinio eſſe *Paridon*, licet non addat eſſe collem. *Tiſanuſa, Paridon, Larimna.* Ita habent libri manu exarati. Neſcio an Plinius ex Mela, an vero hic ex illo ſit emendandus.

ỳ. 10. *Bubeſius*] Ita libri,& recte: oppidum enim unde hic Sinus dictus eſt Βυβρασὸν Iones vocabant, non Βυβασόν. Herodotus tamen Dorice id vocabulum extulit lib. 1. Ἀργιλύης δ' ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυβασίης, ἐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης πλὴν ὀλίγης περιῤῥόου. Ita legendum non Βυβλεσίης. Neque enim ulla uſquam eſt Byblefia cherſoneſus. Sed Βυβασσίη χερρόνησος eſt illa, quam Plinius vocat *Bubaſſum regionem.* Urbs enim eſt, & regio, & ſinus, & peninſula. Non recte quoque hic *Aphrodiſias* poſita, cum prius legeretur *Aphrodiſium.* Utroque enim modo Græci, Ἀφροδίσιον ἄκρον, & Ἀφροδίσιας ἄκρας.

ỳ. 11. *Scœnus ambit Hylam*] Qui *Hydrelum* hic legunt, valde errant. Hydrelitanum enim agrum ad Phrygium tendere teſtatur Livius. Sed neque Lyda mons locum habet,cum ſit extra Cnidiam hanc peninſulam. Vulgata lectio proba eſt, nam quo loco apud Plinium *Hyda* ſcribitur, ita legendum eſt ex veteribus libris; *Promuntorium Aphrodiſias, oppidum Hylas, ſinus Schœnus.*

ỳ. 12. *Bubeſſus Cynotum*] Hæc corruptiſſima ſunt. Libri veteres legunt; *Bubeſius Crinonton*, alii *Cirritotum.* Viri docti levicula aliqua literarum ſimilitudine adducti ignotæ poſitionis oppida ex Stephano & aliis hic ſubſtituerunt. Sed vero ex Plinio qui locum hunc Melæ deſcripſit, ipſo ſole manifeſtius eſt, legendum hic eſſe, *Bubeſius Acanthon.* Bubeſius ſinus ambit Acanthum oppidum. Ergo Acanthus eſt peninſula, & eadem ut omnino exiſtimo, atque Bubeſſia cherſoneſus, cujus paulo ſuperius ex Herodoto meminimus. Præter vero Plinium etiam Stephanus meminit Acanthi, qui eam collocat ἐν χερρονήσῳ πρὸς τῇ Κνιδίᾳ. Idem Stephanus Bubaſſi urbis quoque meminit. Ejuſdem itaque oppidi nomina ſunt, Bubaſſus, Acanthus, & Dulopolis.

ỳ. 17.

¶. 17. *Vrbes Myndus, Arianda, Neapolis*] Eodem, quo Mela ordine, & cæteri fere Geographi hæc oppida recénſent. Solus Scylax Caryandenſis patriæ ſuæ ſitum non recte deſcribit cum eam collocat in ipſa peninſula. Sed fieri poteſt, ut pro Κρυίνδα apud illum legendum ſit non Καρυάνδα, ſed Καλύνδα. Et ſane ſi ita ſcripſit, non erravit. Sed vero jam mirum erit, non meminiſſe Scylacem urbis in qua natus fuit. Verum certiſſimis argumentis evinci poteſt Periplum iſtum qui Scylacis Caryandenſis nomen præ ſe fert, quemque adoleſcens admodum recudendum curavi, cujuſvis eſſe potius quam Scylacis. In omnibus fere abit à Scylace quam longiſſime, ut in ſecundis curis clarius docebimus. Sic nempe ſolebant Græculi ſequioris ævi, ut anonymis ſcriptis, notos ſæpe adfingerent auctores, quo merces ſuas vendibiliores facerent. Verum ut ad Melam noſtrum redeamus, reddidimus illi veram lectionem, reſcripſimuſque *Caryanda*, non *Aryanda*; licet ſic quoque in quibuſdam Plinii exemplaribus exaratum ſit. Paſſim videre eſt librarios & eruditulos quoſdam Melam ex Plinio emendaſſe & contra. Sed nulla uſquam terrarum eſt Aryanda. Viri tamen docti non pauci tuentur hanc lectionem, quia apud Pollucem mentio fit Ἀργυρίου Ἀρυανδικοῦ. Sed inſigniter hallucinantur. Argentum enim Aryandicum non dicitur ab Aryanda, quæ nuſquam fuit, nec ab ulla alia urbe, ſed ab Aryande Ægypti præfecto, illic à Cambyſe conſtituto, qui primus Aryandicos ex argento puriſſimo percuſſit, uti notum eſt ex Herodoto.

In Cap. XVII.

De Ionia.

Verſu 3. *Dictum olim Branchidæ, nunc Didymi*] Ita quoque veteres aliquot libri Pliniani non *Didymæi*. Sed vero optimus Sereniſſimæ Reginæ codex legit hoc loco *Didymei*, atque ſic omnino legendum eſt. Apollo enim iſte à Didymis, non Διδυμαίῳ tantum, ſed & Διδυμεῖ vocabatur. Auctor peripli in præfatione ad Nicomedem;

—— Τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Διδυμῆ λέγω
Τὸν καὶ θεμιστόντα καὶ μαντιπέτην.

ta ſcripſit auctor hic; Διδυμῆα enim per apocopen Διδυμῆ, uti ſæpe

Poëtæ. Ineptæ ſunt aliorum conjecturæ. Branchidæ vero rectum hic eſt. A Brancho enim Ἀπόλλων Βραγχίδης & Βραγχιάδης. Errant itaque qui hic Pomponium corrigunt.

ỳ. 6. *Merito inclytam, utcunque Ioniam vocant*] Pintianus mirifice hæc deformat, adeo ut nullam fere literam integram relinquat. Sed reducenda eſt vetus lectio, *ubicunque* non *utcunque*. Ita omnes fere codices. Dicit, ubicunque Ionum nomen & fama exſtat, illic quoque notos eſſe Mileſios.

ỳ. 7. *Vrbem Hippin*] Lege *Hippum*, uti eſt in manu exaratis codicibus. Aliquot autem hujus nominis loca ſunt in hac ipſa ora Aſiatica, quæ Ἵππος vel Ἵππι vocantur. Stephanus, Ἵππος, νῆσος Ἐρυθραίας. Sic ſcribendum. Strabo quatuor inſulas Erythris vicinas Ἵππους ait vocari. Sed illæ nihil huc faciunt, uti neque Hipponeſus Cariæ urbs. Videri poſſit Hippum Pomponii eundem eſſe locum, quem Valerius Maximus *Equi ſaxum* adpellat, unde Daphitas Grammaticus deturbatus fuit. Strabo montem, ubi hoc contigit, Thoracem vocat. Sed cum Valerio faciunt Suidas & Heſychius Illuſtrius. Et forte pars aliqua Thoracis montis fuit iſtud Equi ſaxum, cui & oppidum Ἵππος adſitum fuit. Sed tamen Thoracem Epheſo vicinum fuiſſe teſtatur Strabo; hæc vero inter Miletum & Mæandri oſtia erat ſita. Omnino verum eſt Hippum Pomponii, eſſe oppidum illud quod vulgo appellatur *Gippo*, imminens Mæandri oſtio, quem hodie Màdrum appellant. Situs certe ita accurate convenit, ut melius non poſſit. Hipponeſus Stephani, locum hic habere poſſet, namque hæc Ioniæ pars Cariæ quoque attribuitur, ſed niſi me fallit memoria, alibi legi eam fuiſſe inſulam in ſinu Ceramico ſitam.

ỳ. 10. *Et Geſſi fluminis oſtium*] Repoſuimus *Gæſi*. Sic quoque apud Plinium legendum, qui flumen hoc ex Mela ſumpſit. Græci tamen Herodotus & Athenæus Γάϊσαρα appellant. Hinc Γαϊσωνὶς lacus vocatur, quem efficit antequam in mare effluit. Verum & ipſum lacum Γάϊσωνα vocat Archeſtratus apud Athenæum. Accurate vero, ut alibi fere ſemper, ita quoque hic ordinem ſitumque locorum obſervavit Mela. Quod eo magis dico, quia ſi quis hæc cum ordine Ptolemæi componere velit, is fruſtra erit. Magnum enim hoc loco errorem commiſit Ptolemæus, quum Mæandri oſtium collocavit non inter Heracleam & Prienen, ſed vero inter Epheſum & Pyrrham, unde quam longiſſime abeſt. Aliquot quoque urbes loco ſuo movit. Multi viri docti, imprudenter Ptolemæum ſecuti, & ipſi inſigniter errarunt, ut alio dicemus loco.

ỳ. 14.

ỳ. 14. *Quod Amazones Asia potitæ consecrasse traduntur*] Ita pleraque alia exemplaria. Meus tamen optimæ notæ codex legit; *Asia potense orasse traduntur*. Existimo ita prius fuisse, *Quod Amazones Asia potentes sacrasse traduntur*. Quod autem dicit non ipsam Ephesum, sed saltem templum exstruxisse Amazones, in eo non abit ab aliis. Ita quoque Dionysius;

Παρ῾ραλίην Ε῎φεσον, μεγάλῳ πόλιν Ἰοχεαίρης,
Ἔνθα θεῇ ποτὲ βωμὸν Ἀμαζονίδες πεφύκυιαι
Πρέμνῳ ἔνι πτελέης, θελιώσιον ἀνδράσι θαῦμα.

Callimachus Amazones statuam hic Dianæ consecrasse dicit, verum sub fago, non sub ulmo eam erectam fuisse canit,

Ε῎ν ποτε παρ῾ραλίῃ Ἐφέσου βρέτας ἱδρύσαντο,
Φηγῷ ὑπὸ πρέμνῳ.

Porro non rectè hunc Dionysii locum interpretatur & emendat Scaliger in notis ad Eusebium. Βωμὸν enim habent pleraque exemplaria, non νηὸν uti ipse citat. Recte vero hic Mela Epheso subjungit Caystrum fluvium. Is enim Epheso est vicinus non Mæander, cujus ostium quam longissime hinc abest, ut paulo superius monuimus. Hinc Ortygium vocat Caystrum Propertius;

Et si qua Ortygii visenda est ora Caystri.

Ita legendus ille versus, qui summos hactenus viros exercuit. Ortygius enim vocatur, quia Ephesus prius Ortygia fuit dicta.

ỳ. 21. *Inde latius abit*] Manifesto errore in omnibus veteribus scribitur, *in latius abit*. In cæteris secuti sumus omnium, quotquot vidimus, veterum exemplarium auctoritatem. Non recte hunc locum emendat Salmasius. Namque quo loco inquit Pomponius, Teon & Clazomenas diversis frontibus diversa maria prospectare, ille legendum putat, *adversis frontibus diversa maria prospectant*. Sed vero insigniter errat. Nam si adversas haberent frontes urbes istæ, jam non mare, sed se mutuo adspicerent. Manifeste hic tergum pro fronte, & frontem pro tergo accepit vir doctissimus. Sed & in hoc errat, cum legit, *confinio adnexæ maris*. Ubi enim terga agunt ibi nullum est mare, sed à fronte tantum. Libri scripti legunt. *Qua terga agunt confinio adnexæ mari*. Quis non videat legendum hic esse *muri*, non *mari*? Teos & Clazomenæ sitæ sunt in isthmo peninsulæ, sed vero urbes illas, qua terga agunt, jungit murus, qui angustias peninsulæ claudit & à reliqua dirimit continente. Inepti vero sunt qui hic legunt, *terga jungunt*. Rectum enim est & Latinum, *tergum agere*, *dorsum agere*, & ita

passim loquitur Mela. Neminem vero movere debet quod Ptolemæus ad angustias Ionicæ hujus peninsulæ collocet Smyrnam & Lebedum, non Teon & Clazomenas uti Mela; istius enim erroris causam dedimus in Commentario nostro.

ỳ. 23. *In ipsa peninsula est Coryna. In Sinu Smyrnæo est Hermus amnis*] Ita plerique manu exarati codices, & omnino hæc est vera lectio. Pro Coryna Pintianum male substituisse Smyrnam, monuit jam Andreas Schottus, quem recte secutus est doctissimus Salmasius. Verum in eo non recte secutus est Schottum, quod putet legendum esse apud Melam; *In sinu Smyrne & Hermus amnis.* Nempe offendit illos nullam hic Smyrnæ fieri mentionem, cum tamen sinus Smyrnæi meminerit. Sed vero Mela recenset quoque, Ceramicum, Jassium, Olbianum, Thermaicum, Bubessium, Cyparissium, & alios sinus, nulla tamen urbium, unde dicti sunt, facta mentione. Quod autem addunt, non verisimile esse prætermissam fuisse à Mela notam adeo & celebrem urbem, hoc eos non juvat. Meminit namque Mela Antiochenæ & Damascenæ, nusquam tamen apud illum vel Damascus, vel Antiochia exstat. Præterea verum est, id quod aliquoties monui, Melam antiquiores tantum sequi Græcos. Smyrna vero postquam à Lydis fuit eversa, ignobilis admodum fuit locus, & tantum κωμηδὸν habitatus, idque per annos quadringentos, ut testatur Strabo, donec ab Antigono instauraretur.

v. 24. *Hermus amnis & urbs Leuca*] Prius recensere debuerat Leucam. Hermus enim ad Phocæam in mare exit. Smyrnam vero alluit Meles fluviolus. Sed tamen etiam Hermus Smyrnensium passim amnis vocatur, quoniam in Smyrnæorum ditione fluit. Strabo; Αὐτὴ δὲ τὸν ὀρόμνιον ὑπερκειμένην τῆς τε Κυμαίας καὶ τῆς Φωκαίων καὶ Σμυρναίων γῆς, παρ' ἣν Ἕρμος ῥεῖ. Hermus antequam in mare exeat rigat istos Cumanos, Phocaicos, & Smyrnensium agros. Atqui hi sunt proprie campi qui Hermei vocabantur, qui jam ab ipsa incipiebant Smyrna. Hinc Plinius; *A Smyrna Hermus campos facit, & nomini suo adoptat.* Non recte Salmasius in Solinianis verba hæc Strabonis interpretatur, ita enim, ut diximus, sunt intelligenda. Male quoque Hermeum campum de uno aliquo agello Cumis vicino accipit. Pessime vero locum Plinii emendat, quia nempe in vitioso aliquo Plinii codice scriptum reperit, *A Syrne Hermus campos facit.* Sed vero Syrne, teste ipso Stephano, sita est in chersoneso Carica, quæ ducentis fere ab Hermo distat millibus.

In CAP.

In Cap. XVIII.

De Æolide.

Verſu 1. *Ex quo ab Æoliis incoli cœpit, Æolis facta*] Ita veteres libri, & recte. Æoles paſſim à Latinis Æolii vocantur. *Æolis facta* & hoc rectum. Sic ipſe Mela infra de Danubio; *Deinde aliter adpellentibus accolis, fit Iſter.* Paulo poſt ex iiſdem veteribus libris legendum; *Primam urbium à Myrino conditore Myrinam vocant.*

v. 13. *Sinus excipit non parvus, ſed longe ac molliter flexus*] Inepta lectio. In veteribus libris eſt *parvos*, non *parvus.* In uno tantum codice, verum illo optimo, licet non admodum antiquo, veram inveni lectionem, quæ hæc eſt; *Sinus excipit non pronus ac longe, ſed molliter flexus.* Hoc vocabulum iſto loco non intellectum, cauſam mutandi dedit librariis. Dicit, prætervectos Canas promuntorium, excipere ſinum, qui non prono & præcipiti influxu terras cavat, ſed vero molli flexu litora abigit. Proni vocabulum ita accipi etiam apud principes linguæ Latinæ auctores, norunt quotquot non nimium in illis ſunt hoſpites.

v. 15. *Is mox parvis urbibus adſperſus eſt*] In quibuſdam libris legebatur *Iſthmos*, unde Pintianus faciebat *Is mons.* Male, neque enim in monte Ida urbes iſtæ ſunt, ſed in priore ſinus hujus latere, quod uſque ad ima montis Idæ extendi ait. Vera eſt itaque veterum codicum lectio; *Is primo parvis urbibus adſperſus eſt.*

v. 16. *Campus Thebe nomine*] Xenophonti, Polybio in excerptis, Livio & aliis, eſt *campus Thebes*, & ſic viri docti legendum hic eſſe exiſtimant. Verum errare eos docet Strabo lib. XVIII. cum ſcribit Θήβης πεδίον vocari etiam Theben, quemadmodum Adraſtea & Mygdonia, dicuntur quoque Adraſteus campus & Mygdonius campus. Addit Livius lib. XXXVII campum hunc carmine Homeri nobilitatum, ac ob id ipſum reprehenditur, quia, inquiunt, nuſquam Homerus campi hujus mentionem fecit. Verum nec hoc bene. Cum enim Homerus Iliad. Z. Eetionem habitaſſe dicit in ὑποπλάκῳ ὑλήεσσῃ, quis non videt celebrari ab eo campum Thebes?

v. 21 *Alii ab iis putant conditam, quos ex Andro inſula vis & ſeditio exagerat*]

gerat] Plinius; *In litore Antandros, Edonis prius vocata, deinde Cimmeris.* Verum si ab Andriis condita & dicta sit Antandrus, quomodo prius Cimmeris, & Edonis potuit adpellari? Omnino & hic, & alibi *condere* Melæ est coloniam deducere. Sic sæpe alii auctores Latini utuntur isto vocabulo. Verum & κλίζειν & οἰκίζειν passim pro eodem usurpant Græci. Porro quod hoc oppidum Edonis & Cimmeris prius dictum fuerit, autor est Aristoteles apud Stephanum; Ἀριστοτέλης φησὶ ταύτην ὠνομάσθη Ἠδωνίδα, ἀφ' ὧν Θρᾷκας Ἠδωνὲς ὄντας οἰκῆσαι, καὶ Κιμμερίδα Κιμμερίων ἐποικούντων ἐκατὸν ἔτη. Τὰ ἐθνικὰ τῆς μὲν Ἠδωνίδος, Ἠδωνοί, τῆς δὲ Κιμμερίδος Κιμμέριοι. Ita supplendus & refingendus est iste Stephani locus ex codicibus scriptis.

℣. 22. *Hi Antandrum quasi pro Andro; illi quasi pro viro*] Ἄνανδρος proprie is quem Latini succedaneum vocant. Utitur hoc vocabulo in illa significatione alicubi Plutarchus. Varias vero de Antandri origine opiniones vide apud Servium.

v. 23. *Sequens tractus tangit Gargara*] In quibusdam libris *cingit* non *tangit*. Pro *Æolum* vero plerique codices habent *Ætolorum*. Scribendum; *Sequens tractus cingit Gargara & Assos Æoliorum colonias*. Sequens litoris tractus cingit ista duo oppida, quia in promuntorio erant sita. Gargara oppidum ignobile, Assiorum colonia. Assos vero satis nota vel solo Assio lapide, qui aliter Sarcophagus appellabatur. Plinius; *In Asso Troadis Sarcophagus lapis fissili vena gignitur.* Sic vetustissimi Plinii codices. Assia Salmasii ineptum est. Verum is neque Dioscoridis locum recte emendavit, lib. v. cap. CXLII. Καὶ σποδοὶ σαρκοφάγοι γίνονται, ἰχναίνουσι τὰ πολύσαρκα καὶ παχέα σώματα καταπασόμεναι ἀντὶ νίτρου ἐν βαλανείῳ. Mirifice hunc locum vexat, cum tamen facile restitui possit, absque ulla violenta medicina. Legendum enim; σκύροι σαρκοφάγοι non σποδοί. Σκύρος vel σκίρος idem est, varieque à Græcis accipitur, tum pro pulvere illo quem marmora & lapides cum secantur efficiunt, tum etiam pro retrimento & flore non metallorum tantum, sed & lapidum, omniumque aliarum rerum, idemque prorsus quod λατύπη, uti recte vocabulum id exponit Hesychius, & ante illum Pollux lib. x. cap. VII. ubi genus illud ludi, quod Græci ἀπόσκυρον, Florentini vulgo *gioco di calcio* appellant, describit; Παίζεται δὲ κατὰ πλῆθος ἀμφάντων ἴσων περὶ ἴσους ἢ τοι μέσῃ γραμμὴν λατύπῃ ἐλκυσάντων ἣν σκύρον καλοῦσιν. Inepte vulgo legitur; γραμμὴν ἄτυπον ἑλκυσάντων. Locum hunc Dioscoridis vertit Marcellus Empiricus, ac conjecturam nostram

noſtram confirmat. Porro pulvis iſte σαρκοφάγος ſimilis erat pollini qui parietibus piſtrinorum adhærebat. Aetius; ὑπιτρέφεται δέ π αὐτῷ λιθολήσιον ἀλάβρῳ λεπτοτάτῳ προσιζάνονπι τοῖς τοίχοις τῶν μύλωσι ἀλφιτομιγῶν ἀλάβρων. Quamvis vero & ipſe lapis vim habeat carnivoram, multo tamen efficacior eſt pulvis iſte, ut teſtantur Galenus, Aëtius, Actuarius aliique. Mirum eſt id quod dicit auctor de ſimplicibus medicamentis, qui Galeno accedit, Aſſium lapidem in ſola reperiri Alexandria. Sed ut opinor id intellexit de Alexandria Troadis, aliter enim ſi fecit, valde erravit. Videntur vero lapides iſti Aſſii dicti, non tantum in ipſa Aſſo, ſed etiam in vicinis litoribus & urbibus proſtitiſſe, Cyali nempe, & in illa quam diximus Alexandria, & alibi. De Cyalo teſtis eſt Theophraſtus libello de igne, licet vulgo Aſſus ibi legatur, cum vetus noſter codex habeat κύκλῳ, unde non dubitavimus facere Κυάλῳ. Verum præſtat integrum Theophraſti locum adſcribere, vulgo inſigniter corruptum. Καὶ πάλιν ἀφ᾽ τὶ τῶν μὴ ἐν πυρὶ κατακαιομένων νεκρῶν ξηρὸν γίνεται τὸ λείψανον, ὃ ἐν Κυάλῳ λίθῳ, ἐξ οὗ τὰς σοροὺς ποιοῦσι, ᾗ ὅτι ἄλλοθι τοιοῦτο, ἀφανίζει πάντα, καὶ ἔνια αὐτῶν τέφραν ποιεῖ· ἀφθείρει καὶ ἐνταῦθα ἡ θερμότης. Cyalus eſt Lydiæ urbs maritima, quæ & Κύβαλος ab Æolibus, & poſtea Κυβέλεια dicta eſt, ut alibi oſtendimus. Erant vero admodum ſibi invicem vicinæ, Alexandria, Aſſus, & Cyalus, unde adparet toto hoc litore petras Aſſias & pulverem iſtum ſarcophagum proveniſſe. In litore Veraguæ ſimilem vim ineſſe arenis obſervarunt Hiſpani, ut teſtatur Herrera lib. VIII. decadis I. Nam octavo die invenerunt cadavera ſuorum in hoc litore ſepulta ita conſumta, ac ſi a quinquaginta annis terræ commiſſa fuiſſent. Verum & ipſis terris, licet procul à mari ſitis, vim talem ineſſe, ut intra paucos dies carnes comedant, ſatis ut puto docent buſta pauperum Lutetiæ, Romæ, aliiſque in locis. Sed licet & arenis multis & lapidibus ſimilis vis conſumendi corpora inſit, attamen lapis iſte Aſſius non videtur in aliis proveniſſe urbibus, atque tribus iſtis ſupradictis, ſibique invicem valde vicinis, Aſſo, Alexandria, & Cyalo. Cum vero Plinius ait, *ejus generis & in Lycia ſaxa ſunt, & in Oriente, quæ viventibus quoque adalligata, erodunt corpora*, puto ſcribendum, *Lydia*. Verum non recte illum diſtinguit ab Aſſio, cum idem prorſus ſit; Troas enim, urbeſque memoratæ, Lydiæ olim pars erant.

¥. 31. *Pene à media nocte ſparſi ignes paſſim micare*] Alii libri aliter habent. Sed vera eſt optimi codicis lectio; *Pene à media nocte ſpargi ignes,*

paſsimque micare. Totum autem hunc locum de Idæ ignibus nocturnis ad verbum pene deſcripſit ex Diodori Siculi lib. XVII, aut ſaltem ex eodem auctore, unde ille habet. In hoc tamen diſcrepant, quod Diodorus ignes iſtos non à media nocte, ſed vero ἔτι τῆς νυκτὸς, hoc eſt antequam nox præteriit, videri ſcribat. Perperam vero iſtud miraculum Idæ Cretenſi tribuit Solinus, ait enim; *Præter cæteros Ida eſt, qui ante ſolis ortum ſolem videt.* Stulte quoque Idæ ſoli adſcribit, id quod in omnibus fere excelſis contingit montibus, ut ſolem orientem prius videant. Quod autem Diodorus prodit necdum peracta nocte flammas iſtas comparere, in eo nullum eſt miraculum, cum ex editioribus jugis ignes auroræ conſpiciantur, tribus fere antequam ſol oriatur horis. Rectius itaque Mela, cum dicit à media pene nocte ignes iſtos ſpargi. Quod ſi verum ſit, uti omnino exiſtimo, jam merito miraculis accenſendum eſt, id quod hic prodit autor noſter. Nam ſi ordinarium ſequamur computandi modum, nullæ nubes lumine ſolari perfuſæ conſpici poſſunt ex monte Ida (licet celſitudo ejus multo major ſtatuatur, quam revera ſit) ante horam ſecundam nocturnam, horis nempe duabus cum dimidia, antequam ſol oriatur. Sed vero multo majus eſt miraculum, quod ſuperius Mela de Caſio Ægyptio, alii vero de Antiocheno ſcribunt, illum à quarta vigilia ſolem oſtendere. Sed omnino fieri hoc non poſſe videtur. Licet enim detur verum eſſe, id quod Plinius affirmat, montem illum Antiochenum habere per directum altitudinem quatuor millium, non tamen hæc altitudo poſſit efficere, ut ſol vel unius horæ ſextante citius ſurgere videatur. Et profecto nullus uſquam terrarum adeo editus eſt vertex, ut ex illo ſol conſpici poſſit, ſi plus quatuor gradibus horizonte inferior ſit. Hoc ita colligi poteſt. Ex nullo monte, qui quidem hactenus notus ſit, longius patet proſpectus quam ad leucas Germanicas ſexaginta. Jam vero, illi qui quatuor gradibus, ſive ſexaginta Germ. leucis abſunt, idem omnino adſpicient cœli punctum, quod iſti, qui in cacumine montis conſiſtunt. Eadem namque linea ſummitatem montis, & prædictum terræ cœlique punctum ferit. Itaque manifeſtum eſt, ex ſummo totius orbis monte, ſolem non eſſe conſpicuum, ſi plus quatuor gradibus depreſſus ſit infra horizontem illum, quem qui in plano ſtant, adſpiciunt. Verum in ſphæra admodum obliqua vel è modicis montibus ſolem videri etiam multis ante quam oriatur horis, vel pueri colligere poſſint. Verum quid faciamus illis qui tot horis antequam oriretur ſolem conſpectum fuiſſe produnt ex Caſio, ex Ida, ex Caucaſo & aliis mon-

montibus? Mentituſne præterea fuit Strabo, ſi credendum ejus epitomatori, cum Solem tribus horis prius oriri dixit illis qui in ſummo agunt Atho? Quid denique de Ariſtotele ſentiendum, cum ait Caucaſi verticem illuſtrari mane & veſpere, uſque ad tertiam noctis partem? Verba ejus meteorolog. 1. hæc ſunt. Ἥλιος τῆς νυκτὸς αἴρει τὰ ἄκρα μέχρι τοῦ τρίτου μέρους ἀπό τε τῆς ἕω, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας. Non bene quidam hæc Ariſtotelis verba ita accipiunt, ac ſi de tertia parte montis loqueretur. Recte ad hunc locum Aphrodiſienſis ait, utra harum interpretationum ſit vera, ex hiſtoria judicandum eſſe. Sed vero hiſtoriis & experimentis certis conſtat, nullius montis verticem, in tali inclinatione ſphæræ, media nocte illuſtrari, quod tamen ſequeretur. E pluribus autem montibus ſolem conſpici etiam ubi tertia pars noctis præteriit, conſtat. Vera eſt igitur prior interpretatio. Valeant ergo longæ & ineptæ aliorum ad hunc locum commentationes. Verum quia non deſunt hoc ſeculo quamplurimi, qui recentiorum auctoritate magis delectantur, quam veterum, unum etiamnum alterumque ſubjiciam exemplum, quo etiam his, ſi poſſim, ſatisfaciam. In provintia Tazatay montem eſſe teſtatur Vincentius Albus Maſſilienſis in nupero itinerario, è cujus vertice Indi omnes adfirmabant ſolem conſpici poſſe duabus, vel etiam tribus horis, antequam oriatur. Ipſe ad hoc miraculum examinandum profectus, ſtulta ſocii ſui ἀπιστίᾳ revocatus fuit, licet maxima jam itineris parte confecta. In Provintia Xantung mons eſt altiſſimus Tai dictus à Seribus. Affirmant illi, teſte Martinio Jeſuita, viro certiſſimæ fidei, ex ejus vertice ſolem videri poſſe ad primum galli cantum. Sed profecto nimii erimus ſi plura congeramus exempla, rei notiſſimæ Alpinis & montanis gentibus, iis nempe qui ſummitates Alpium incolunt in Rhætia & alibi. Solſtitiali tempore eſt illic aurora perpetua, vixque tunc ad breve tempus ſol occidit. Hæc nec intelligunt, nec credunt, qui in planis vivunt, ac regulis geometriæ adverſari exiſtimant. Verum quam illi fallantur, operæ pretium hic fuerit oſtendere, præſertim cum res conſideratione digniſſima non ſit extra propoſitum noſtrum. Si itaque aliquanto diutius immorati fuerimus, non tamen ut ſpero erimus faſtidio. Quo autem hæc facilius accipiantur, examinabimus prius crepuſculorum cauſam & menſuram. Eadem quippe eſt ratio, & auroræ, & tam matutinæ adparitionis ſolis in montibus, cum eadem ſit altitudo nubium, quæ auroræ lumine illuſtrantur; ac ſit montium, è quibus ſol etiam noctu videri poſſit. Qui geometricæ tantum

hæc conſiderarunt, nulla Phyſicæ habita ratione, aëris iſtius illuſtrati altitudinem; ac item montium excelſitatem ad immenſum pene extulerunt ſpatium. Quantum vero in hoc poſtremo decepti ſint, inferius oſtendemus, ubi de montium agemus altitudine. Nunc aëris, quem haurimus, profunditatem dicamus. Modus quem in eo menſurando vulgo tenent hic eſt. Sit A B horizon. Vapor vel nubes illæ, quæ à ſole C illuſtran-

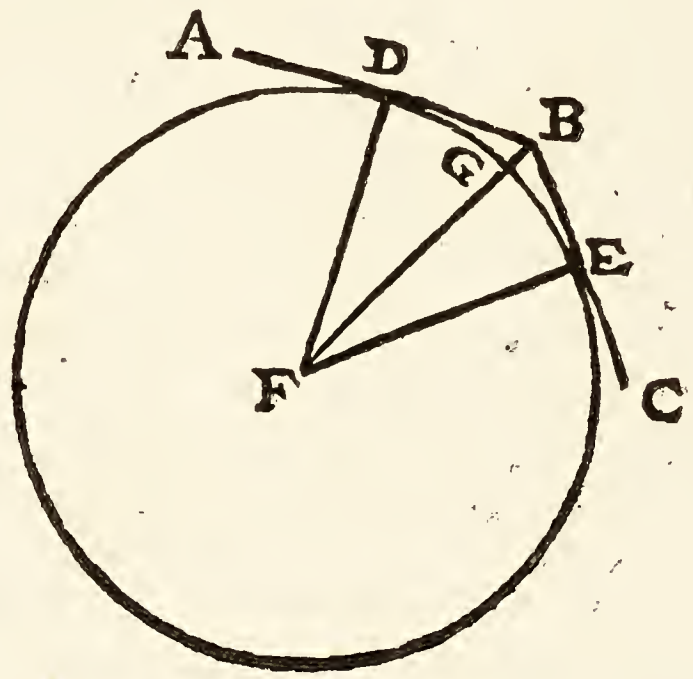

tur ſint in B, & videantur ab oculo in D. Ponatur ſol eſſe 19 Gr. ſub horizonte. Sit itaque angulus D F E graduum 19. & dimidium ejus D F B gr. $9\frac{1}{2}$ Si ſemidiameter D F ſtatuatur leucarum Germanicarum 854. jam hypotenuſa B F erit leucarum $865\frac{87914}{100000}$ Hinc demas ſemidiametrum & ſupererit G B vaporum altitudo leucarum Germ. $11\frac{87914}{100000}$ Quod ſi ponatur ſol 20 Gr. ſub horizonte eſſe depreſſus, tum aëris profunditas in G B ultra 13 Germanicas leucas habere invenietur. Juxta hunc igitur calculum vapor & aër ille qui à ſole illuſtratur aberit ab oculis noſtris 150 leucis Germanicis, tanta ſi quidem eſt diſtantia à D ad B. Atque hic quidem eſt modus, quem in crepuſculis inquirendis inſtitere Alhazen, Nonius, aliique innumeri, & è veteribus Poſidonius, cum ſtatuit ſupremos è terra vapores ad quadringenta ſupra nos exire ſtadia: & profecto niſi oculi fallerent, eſſet omnino certiſſimus. At vero aërem iſtum, qui à ſole illuſtratur, quemque in B collocant, nec tam altum eſſe quam exiſtimant, ſed inferiorem nubibus, ac proinde etiam qua remotiſſimus eſt, non tamen ultra 25 leucas Germanicas ab oculis noſtris abeſſe (tantum ſiquidem

dem à nobis in plano ſtantibus diſtare puto nubes viſum terminantes) ex iis quæ ſumus dicturi, ſatis manifeſte patebit. Verum in hoc erraſſe viros etiam maximos minus mirum, cum de nulla re difficilius judicent oculi quam de intervallis; illud mirari ſatis nequeo, tantam vel nubibus vel vaporibus terreſtribus altitudinem tribuiſſe, cum quotidianis exemplis & experimentis contrarium cognoſcere potuerint. Tot montium juga etiam in hoc noſtro orbe ſupra nubes exſtantia, docere eos debuerant obſervationem hanc eſſe vitioſam, & ne vel nebulas quidem comparere ullas in verticibus ad quindecim ſtadia editis. Sane in tractu illo montoſo, qui Peruvianam & Chilenſem provincias ab ortu præcingit, juga quædam vel integri diei itinere ſupra nubes exſtare certum eſt. Hiſpani aliique qui montes illos tranſierunt unanimiter affirmant, ne tenuiſſimas quidem nubeculas ſeſe unquam illic deprehendiſſe, ſed aërem purum & ſerenum, adeo vero ſubtilem, ut plurimi vel frigore, vel reſpirationis inopia, vitam iſtic cum morte repente permutarint, tanquam piſces in aliud tranſlati elementum. Nec tamen negaverim, vapores ultra nubium ſyſtema ſubvehi, cum id ipſum manifeſtum ſit ex nivibus, quibus conteguntur paſſim montium ſupra nubes extantium vertices. Verum ut hujus rei cauſam paucis abſolvamus, ſic arbitramur. Nives grandineſque non in nubibus generari, utpote in quibus ſemper aliquid ſit teporis, ſed vero ſupra earum ſtationem, in aëre illo frigidiſſimo, qui neque opacus eſt veluti nubes, neque ita craſſus & denſus veluti hic noſter. Hic eſt ille aër qui obſtat ne nubes in immenſum creſcant, perpetuiſque hanc terram involvent tenebris. Quotquot enim vapores ſol radiis & calore ſuo ſuſcitat, dilatat, ac ſurſum evehit; totidem ille ſemper diſſolvit, conſtringit & deorſum remittit, cogens illos frigore ſuo vel in aquas & imbres, vel in nives & grandines. Humiliores quidem vapores, qui non ultra nubium convexitatem attolluntur, in pluvias abeunt: at vero ſubtiliores qui ſublimius ſurgunt, & ad frigidiſſimum illum evehuntur aëris tractum, qui & homines & jumenta frigore ſuo conficit, in nivem grandineſque conſtringuntur. Hinc fit ut in altiſſimis montium jugis etiam in Zona torrida ſæpiſſime ningat, nunquam vero pluat, idque æſtate æque atque hyeme; imo vero magis, quoniam tunc major eſt attractio ſolis, ut vel in grandinibus adparet, quæ ſemper cadunt ſole ardentiſſimo, hyeme vero ac noctu rariſſime, idque fortuito. Nives, ne & ipſæ æſtate ad terram ferantur obſtat partium è quibus conſtant exilitas, itaque facile ante lapſum diſſolvuntur.

Atque hæc quidem hac de re dicta ſunto, nequis exiſtimet, nives aut iſtas, aut ullas alias naſci in nubibus, quas ego omnino ſteriles eſſe exiſtimo, & ad nihil aliud natas, quam ut ſint vehicula humorum. Prorſus vero ſunt ridiculæ nubes iſtæ Carteſii, in quibus nix, grando, lapides, animalia, moles denique vaſtiſſimæ è ſolida conflatæ glacie, eæque pendulæ, nec unquam deorſum labentes, proveniunt. Profecto vir iſte, quantumvis plurimos hoc ſeculo admiratores invenerit, indoctos præſertim; multum tamen à vero aberravit in natura meteororum explicanda. Propriis deſtitutus experimentis, aliena non conſuluit, aut ſaltem iis non fidit. Verum hæc ſunt alius loci & temporis. Nunc dixiſſe ſufficiat, nubium ſupremam convexitatem, illam tamen valde inæqualem, raro æquare mille paſſus. Si qui vapores aut nubeculæ magis dilatentur, hoc eſt rarefiant, ac proinde altius ſubire conentur, illi protinus conſtringuntur ac in nivem abeunt, eoque, unde venere, redeunt. Nec tamen in ſublimibus nimium collocandæ ſunt nivium ac grandinum origines, certum quippe eſt nuda eſſe montium excelſiora juga, cujuſmodi ſunt Caucaſi, Tenariffæ, Andium Peruvianorum, aliorumque quorum tamen latera perpetuis veſtiuntur nivibus. Jam vero cum nullus toto orbe hactenus repertus ſit mons, qui ad tria paſſuum millia in directum adſurgat, ſummi vero è terra vapores hanc menſuram non ſuperent, imo ne exæquent quidem, vide quantum peccarint illi, qui tam vaſtum illis attribuerunt ſpatium, & ad XLVIII, vel etiam LII. paſſ. millia ſupra terram elevarunt. Quo magis autem cognoſcatur hujus opinionis abſurditas, ponantur vapores aliqui ad iſtam altitudinem evehi, nemo ut puto poterit negare illos eſſe tenuiſſimos & ſubtiliſſimos. Quod ſi ſit, quomodo poſſunt iis inhærere radii ſolares, ut eorum lumen ad oculos noſtros perveniat, cum ab aëre puro & ſimplici nulla fiat reflexio? Satis, ut exiſtimo, aliorum cōfutavimus opiniones, nunc ad refractionem, hoc eſt veram ejus Phænomeni cauſam, accedamus. Non defuere etiam alii, qui illam hic ad partes ſuas vocarint, ſed dum iteratas in corpore ὁμογενεῖ, in aëre nempe, refractiones ſtatuunt, nec modum crepuſculorum, nec refractionum naturam ſatis intellexiſſe videntur. Sciendum itaque pro ratione depreſſionis vel elevationis oculorum ſive loci, variare quoq; refractionum momenta. Qui è plano ſolem orientem aut occidentem obſervant, illis ad 34 ſcrup. refringitur, juxta Tychonem. Alii ad duos etiam gradus ſolem circa horizontem refractum deprehendiſſe ſe affirmant. Sane menſura iſta Tychoniana juſto minor eſt, cum certum ſit

lunam

lunam deliquium esse passam, sole & luna supra horizontem adparente. Nautæ Batavi ad tres gradus, & aliquanto etiam amplius, solem in septentrione refractum viderunt. Longe vero diversum contingit iis, qui ex loco aliquo edito auroram contemplantur. Si quis è malo navis aut ex turri excelsa in illam oculos intenderit, huic integro gradu & quandoque à majori intervallo prius sol orietur, atque iis qui è plano illum intuentur. At vero montium longe dispar est ratio; ex iis quippe si excelsi sint admodum, duabus vel tribus quoque horis, ut diximus, sol prius adparet, quam illis qui ad pedem ejus habitant. Exemplis id jam satis probavimus, nunc modum doceamus. Sit recta linea A C, tangens verticem montis ad A,

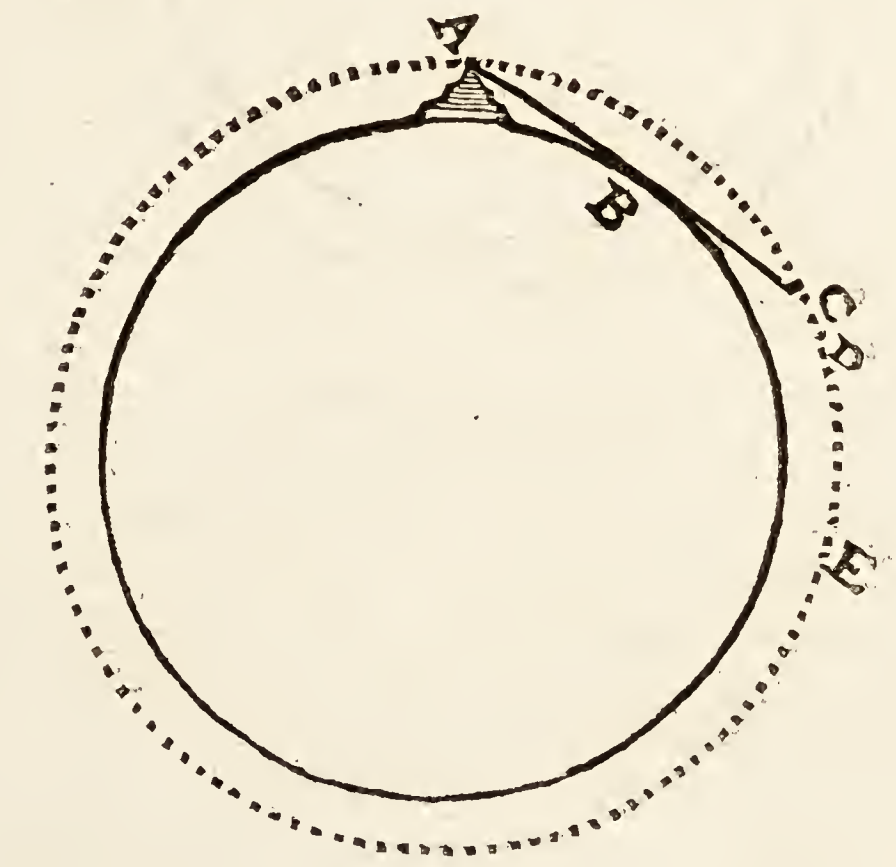

& terram in puncto B. Sol itaque oriens in C eodem tempore videri debebat, ab iis, qui sunt in plano B, & ab illis qui sunt in vertice montis A. Dico tamen hoc falsum esse, & solem immenso spatio prius videri ab iis qui sunt in summitate montis, atque ab illis qui habitant in plano B. Admiratione dignum multis videbitur, ut in recta linea A C, illi qui remotiores sunt aliquid videant, quod non videant ii, qui sunt propiores, verum tamen esse id quod hic adserimus, ex supradictis satis liquet. Nempe illi qui degunt in plana terræ superficie ad B, non prius

solem

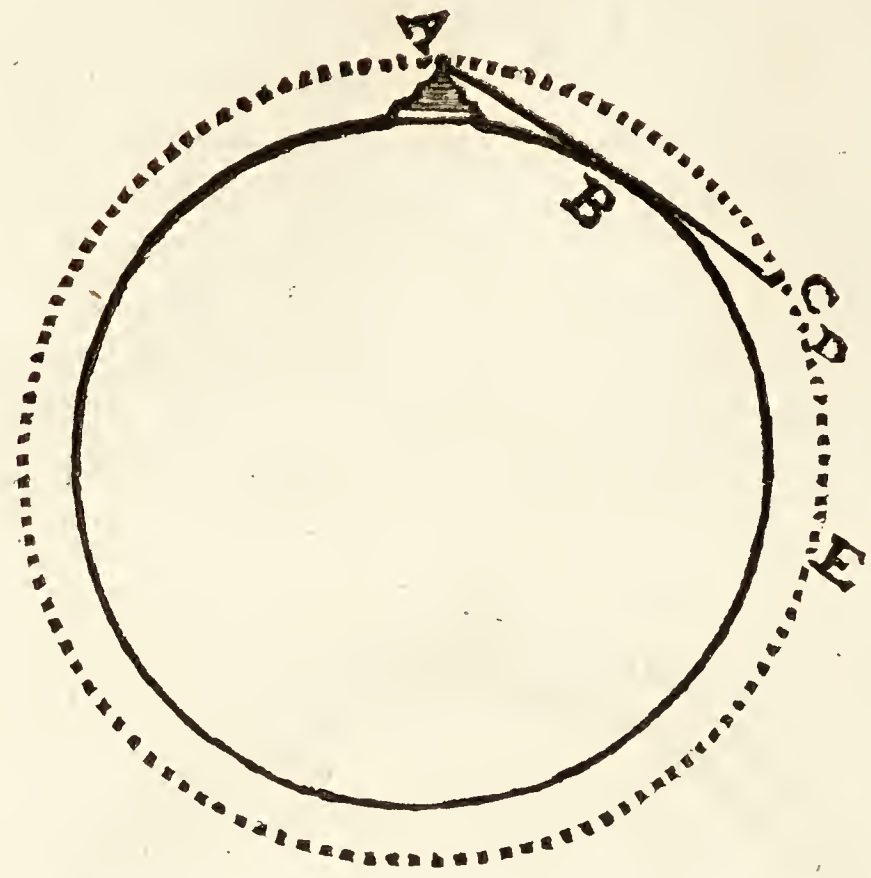

ſolem videbunt, quam quum radiis ſuis illuſtrarit punctum D, unde refringetur in C, quæ differentia non eſt admodum magna, uti jam indicavimus. Verum illi qui in cacumine montis A verſantur, ſolem refractum videbunt ex E in C, à triginta nempe gradibus in directum infra horizontem, aliquando etiam à longiori ſpatio. Nec vero ſol tantum, ſed etiam tota aëris portio in qua fit refractio, ſupra horizontem refringetur. Itaque aër ille qui eſt ad D, quique iis, qui in B verſantur, horizontem tangit; aliis iſtis qui in vertice A ſunt, longe ſupra horizontem erit elevatus. Aër vero qui ad E eſt, quique in B non videtur, videbitur ab iſtis qui in ſummitate A ſunt, refractus ad punctum C. Vides quam in immenſum ſol refringatur, iis qui ex valde editis montibus eum orientem aut occidentem contemplantur. Attamen ne in infinitum hæc progrediatur refractio hoc obſtat, quod quanto magis & è longiori tractu ſol refringatur, eò major ſit ac proin debilior. Cum vero ad longe maximam evaſerit magnitudinem, non quidem illam rotundam, ſed oblongam admodum & ἐλλειπτικῷ πάτλῳ, præbeatque ſe aliquot ſtadiorum diametro videndum; tum demum figura ejus diſſipatur locoque ejus ignes adparent circa horizontem latè ſparſi. Atque hæc quidem hac de re breviter dicta ſufficiant, ut oſten-

oſtenderemus lumen illud quod tempore crepuſculi in ſummitate aëris adparet tanto ſpatio ante ortum, atque iterum tamdiu poſt occaſum ſolis, nec tam alte à nobis abeſſe, nec radiorum ſolarium iteratis repercuſſionibus tribui debere, ſed vero ſoli ipſi, uſque ſupra verticem noſtrum in ſummitate aëris refracto. Verum antequam deſinamus, indicandus eſt error eorum, qui putant, refractionem non fieri niſi in recta linea, ad ſuperficiem refracta; cum vero hic nulla ſit ſuperficies plana, qua radius refractionis ad oculos perveniat, fieri non poſſe exiſtimant, ut ſolis lumen & ſol ipſe tam longe propagetur. Sed contrarium evincit refractionum natura. Si quis enim vel tubum vel ſiphonem è quacunque materia eatenus incurvarit, donec viſu non ſit pervius, is denuo oculis pervius fiet, ſi ita aquæ immergatur, ut pars ejus convexa ſit ſuperior. Quod ſi tubus ſit rectus, & extra aquam perſpicuus, idem in aquam demiſſus, non erit perſpicuus. Ipſum hoc in aëre contingit. Si enim ejus ſupra terram tractus rectus eſſet, quod neceſſarium foret ſi terra eſſet plana; minus longe pateret proſpectus, ac nunc fit, uti alibi docebimus.

℣. 35. *Et fit ingens globus*] Τεῖπλεθρον διάσημα habere inquit Diodorus cum ſurgit. Plinius vero multo majus ei tribuit ſpatium, dicit quippe lib. II. cap. XI. *Et quod montem Idam exoriens latitudine exuperet, dextra lævaque large amplectus.* Unde ipſe argumentum magnitudinis diſci ſolaris ſumit. Sed in Plinio nulla graviora ſunt παροράματα, quam quæ contra matheſin committit. Fabuloſum vero eſſe exiſtimant viri eruditi id quod hic ſcribunt Diodorus & Mela de apparente magnitudine ſolis. Nam inquiunt cur id iſtic tantum, & non alibi quoque terrarum contingit? Sed vero ipſi falluntur. Artemidorus centuplo majorem, quam ſit alias, ſolem occidere adfirmat in Sacro Hiſpaniæ promuntorio. Ego ſane id ipſum ſæpiſſime evenire arbitror, in quibuſcumque excelſis montibus, dummodo nulli alii montes viſui obſtent. Cauſa quam ibidem addidit Strabo, vera eſt, ſed non niſi de ordinaria magnitudine orientis & occidentis ſolis eſt accipienda. Τῷ ὑπὸ τοῦ μεγέθους φαντασίαν αὔξεσθαι μὲν ὁμοίως καὶ τὰς δύσεις καὶ τὰς ἀνατολὰς ἐν τοῖς πελάγεσι, διὰ τὸ τὰς ἀναθυμιάσεις πλείους ἐκ τῶν ὑγρῶν ἀναφέρεσθαι. Διὰ ὑπὸ πύτων ὡς δι' αὐλῶν κλωμένην τὴν ὄψιν πλατυτέρας δέχεσθαι τὰς φαντασίας. Sed quid quæſo tibiæ aut fiſtulæ apud veteres præſtitere ad dilatandum viſum? Lege itaque ὑαλῶν non αὐλῶν quod ineptum. Cryſtallo & vitro hanc potiſſimum vim ineſſe nemo eſt qui neſciat. Vera autem ratio quamobrem

ſol tam vaſto orbe quandoque oriri videatur & in monte Ida, & in aliis excelſis montibus hæc eſt. Qui è plano ſolem orientem contuentur, eum per modicam tantum aëris portionem videre poſſunt. Illi vero qui hunc contemplantur ex iis montibus, quorum vertices ſunt in nubibus, vel etiam ſupra illas, hi profundiſſimum aëris tractum oculis ſuis colluſtrant & peragrant, ac proinde longe iis major ſol oriens occidenſq; adparebit, quam iſtis qui per breve aëris ſpatium ipſum adſpiciunt. Quanto enim plus aëris intercedit inter oculos & rẽ viſam, tanto res viſæ adparent majores. Major itaq; ſol videtur cum oritur & occidit, quia per obliquum aërem illum ſpectamus, quam cum vertici imminet, tunc quippe per breviſſimum aëris refractionibus obnoxii ſpatium viſus tranſmittitur. In excelſioribus itaque montibus utrumque illud contingit, ut ſol illic & minimus, & omnium maximus adpareat. Maximus quidem, ut diximus, adparet, cum oritur occiditve, tunc quippe ad oculos noſtros penetrat per aërem trecentis & amplius milliaribus Germanicis à nobis diſſitum, ut ſuperius oſtendimus. Minimus vero, quod in montium celſiſſimis jugis aër tenuiſſimus eſt, luxque non diſſipatur nec refringitur, ac proinde ſimulac ſol è profundo iſto aëre ac nebula emergit, centuplo repente fit minor.

ỳ. 39. *Ajacis tamen ſepulchro maxima illuſtria*] Ita omnes alii, qui Ajacis ſupulcrum collocant in Rhœteo litore. Antipater in epigrammate,

Σῆμα παρ' Αἰάντειον ὅπι Ῥοιτήϊον ἀκτᾶς.

Ita quoque Calaber, Strabo, & cæteri. Solus tamen Plinius Ajacis ſepulchrum in Sigeo ponit litore, Achillis vero in Rhœteo. Sed certum eſt erraſſe Plinium, omnes enim Αἰάντειον collocant in Rhœteo litore, Ἀχίλλειον vero in Sigeo. Strabo; Εἶτα Ῥοίτειον πόλις ὅπι λόφῳ κειμένη, καὶ τῷ Ῥοιτείῳ σωεχὴς ἠιὼν ἀλιτενὴς Αἰάντειον, ἐφ' ᾗ μνῆμα, καὶ ἱερὸν Αἴαντος, καὶ ἀνδριάς. Gemino modo locum hunc corrigere conatur Salmaſius, neutro tamen bene. Nihil mutandum, ipſum enim illud promuntorium, quod ἠιόνα ἀλιτενῆ dicit eſſe Strabo, eſt quod Αἰάντειον vocatur, quia nempe in illo ſepulchrum, templum, & ſignum Ajacis. Zoſimus lib. 11. Αἰάντιον appellat λιμένα. Hodieque ad id promuntorium commoda ſatis navibus eſt ſtatio, quamvis non tam promuntorii, quam pulvini marini faciem præ ſe ferat.

ỳ. 41. *Littus obvium findit*] Abeſt in antiquis manuſcriptis *littus*.

tus. Omnino ita legendum & distinguendum esse existimo hunc locum; *Ab his fit arctius mare, nec jam adluit terras, sed rursus dividens, angusto Hellesponti freto obvium findit*. Obvium nempe mare. Quod si *littus* retinendum sit, tamen ea quam dedimus vera manet distinctio. De hac autem locutione infra agemus.

℣. 42. *Facitque ut iterum terræ, qua fluit, latera sint*] Et hæc quoque Pintianus & alii mutant, cum tamen melior sit hæc lectio, atque ista, quam ipsi substituunt. Recte hic dicit terras denuo fieri latera. Quamvis enim omnibus fere corporibus & figuris latera aliquando tribuantur, attamen qui magis proprie loquuntur, à similitudine corporis humani, eas tantum formas dicunt latera habere, quæ utrimque opposita crura paria habent & æqualia. Itaque non tantum fluminibus, quorum litora similia sibi invicem & prorsus parallela sunt, verum etiam ὡοειδέσι, uti navibus & similibus latera tribuunt, quæ quamvis non sunt parallela sunt tamen similia. Talem esse Propontidis figuram nemo est qui ignorat. Ipse Mela superius. *Qua Propontidi & Hellesponto latere adjacet, contrariis litoribus Asiæ non opposita modo, verum etiam similis est.*

In CAP. XIX.

DE BITHYNIA, PAPHLAGONIA, ALIISQUE PONTICIS ET MÆOTICIS GENTIBUS IN ORA ASIATICA.

Versu 3. *Lampsacum & Parion*] Ita omnes veteres libri, uti quoque mox infra *Cyzicum* non *Cyzicus*. Sæpissime enim Romanis nomina urbium quæ in *os* desinunt, neutræ fiunt terminationis. Ita quoque Cicero in Verr. *Oppidum est in Hellesponto Lampsacum* &c. Quod autem mox sequitur, *ubi primum fulsisset, ibi sedem capessere*, id quomodo accipiendum sit manifeste docet Auctor Etymologici magni, qui est Nicas Crammaticus; Τοῖς Λαμψακηνοῖς χρησμὸς ἐδόθη, ὅπου ἂν αὐτοῖς λάμψῃ ἐκεῖ πόλιν κτίσαι. Ἀ ς ἐκ πῆς οὖ χωμῆς, εἶδον τὸν τόπον, καὶ ἔκτισαν τὴν

 πόλιν,

πάλιν, Λάμψακον ταύτῃ προσαγορεύσαντες. Nempe uti λάμπειν, itaque quoque fulgere ambigua vox eſt, & non tantum de ſplendore ſolis, verum etiam de fulgetro accipitur. Male vero Etymologus iſte Lampſacenis iſtud oraculum redditum fuiſſe inquit, quomodo enim Lampſaceni ſi necdum Lampſacus? Porro Plutarchus de virtutibus feminarum, & Poliænus lib. VIII à Lampſace puella dictum eſſe volunt Lampſacum. Grammaticus vero quidam anonymus penes me ita habet; Λάμψακος ὑπὸ Λαμψάκης τοῦ Φωκέως σωφρίσθη.

¥. 7. *Pugna quæ primum inter Perſas*] Optimi codices ita legunt; *Qua primum inter Perſas & Alexandrum pugna fuit nobilis*. Quam locutionem probam eſſe, norunt qui Latine ſciunt.

¥. 12. *Olympus (ut incolæ vocant) Myſius*] In nonnullis exemplaribus vetuſtis *Myſus* eſt, non *Myſius*. Utrumque bene, nam & Μύσιοι & Μυσοὶ vocantur. Hinc Callimachus Hymno in Dianam Μυσῷ ἐν Οὐλύμπῳ. Non vero recte hæc mutant viri docti, neque enim video quid obſtat, quominus Myſii hunc ſuum montem Olympum Myſium ab excelſitate appellare potuerint, quam quod Ægyptii præcipuum quem ad mare poſſident montem, Caſium Ægyptium dixerint, ad ſimilitudinem Antiocheni.

¥. 18. *Trans Rhyndacum eſt Daſcylos*] Ita omnes libri veteres, ita quoque Plinius. Alii tamen plerique Δασκύλιον urbem hanc vocant, ita etiam exigente analogiæ ratione. Nam à δασκὸς quod idem eſt ac δασὺς, fit appellativum Δάσκυλος, quomodo cum alii, tum etiam Gygis pater vocabatur. Inde Δασκύλιον. Vulgatam tamen lectionem retineo, nam ut alibi oſtendimus, innumeræ urbes utramque habeant terminationem. Δασκύλου quoque κώμη erat in oppoſita continente prope Cardiam, cujus meminit Pauſanias & Athenæus. Verum illa nihil ad hanc.

¥. 19. *Alter ſine nomine Cion amplectitur*] Mirum poſſit videri, cur ſine nomine dixerit, cum tamen alii omnes Cianum vocent hunc ſinum, ita dictum à Cio, uti ſequens Olbianus ab Olbia oppido. Verum *ſine nomine*, hic accipiendum eſt pro *ignobili*.

¥. 23. *Deinde priores terræ iterum jacent*] Et hæc quoque peperam mutant viri docti. *Jacent* hic, ut ſæpe alibi, pro *adjacent*. Prime Europa Aſiæ adjacet ad fretum Helleſponti, ut jam ſuperius monuit. Hic jam dicit priores illas terras, nempe Europam, iterum adjacere.

¥. 27. *Templi numen Jupiter, conditore Jaſone*] Omnes veteres libri

libri legunt, *Faſo*. Omnino ſcribendum erat, *conditor Faſo*. Jaſo pro Jaſon, ut ſupra Aſcalo pro Aſcalon, Tarraco pro Tarracon, & ſexcenta hujuſmodi Quod autem Jaſonem templi hujus conditorem faciat, in eo alios ſecutus eſt auctores, quam quos hodie habemus. Plures Phryxum aut Phryxi poſteros, templi hujus conditores faciunt. Apollonius Argonautas quidem Aram hic ædificaſſe ait, verum non Jovi, ſed duodecim diis.

Ἐκ δὲ τόθεν μακάρεσσι δυώδεκα δωμήσαντες
Βωμὸν ἀλὸς ῥηγμῖνι πέρην.

Timoſthenes Argonautas ſoli Neptuno aram collocaſſe ait. Sane præter illud templum in quo duodecim dii σύμβωμοι colebantur, etiam alia illic fana exſtructa olim fuere, Jovi nempe, & Neptuno, & Dianæ, niſi potius exiſtimandum ſit, idem illud Jovis Οὐείου fanum diverſis temporibus diverſis quoque fuiſſe appellatum nominibus. Ptolemæus ἱερὸν Ἀρτέμιδος hic nominat. Diſplicet hoc Salmaſio in Solinianis, ideoque legendum eſſe dicit; ἱερὸν Διὸς Οὐείου. Quantumvis gravibus auctorum ulceribus facile aliquis hoc pacto poſſit mederi. Sed profecto nullum hic ulcus latet; nam, ut diximus non in re, ſed ſaltem in nomine diſcrepant inter ſe auctores, & alii quidem duodecim deorum Templum, alii Jovis Urii tantum, Plinius & Ariſtides Neptuni hic fanum, collocant, Ptolemæus Dianæ. Miror quod non & Neptunum & cæteros deos deaſque ejecerit ex hoc templo, & ſolum tantum ſtare juſſerit Jovem Οὔειον. Quod autem putat Marcianum Heracleotam, qui pleraque ex Ptolemæo deſumſit, hanc ſuam conjecturam confirmare, cum ait, ἀπὸ Διὸς Οὐείου εἰς Ῥήβαν πόπμὸν σταδίους γ', & tum quoque peccat. Falſum namque hæc verba Marcianum Heracleotam ex Ptolemæo hauſiſſe, aut illo hic uſum fuiſſe duce. Ipſe in præfationibus fatetur ſe nihil Ptolemæo debere in deſcriptione maris interni, ſed in pleriſque ſecutum ſe eſſe Artemidorum. In duobus prioribus libris, quibus Oceani orientalis & occidentalis περίπλουν abſolvit, ubique non ſequitur tantum, ſed pene deſcripſit Ptolemæum. Tertius Marciani liber, quem tamen ſeorſim edidit, continebat deſcriptionem maris interni, in illo unum fere ſecutus eſt Artemidorum Epheſium, ut ipſe fatetur. Iſtius libri exiguum tantum ſupereſt fragmentum, quod ſi quis conferat cum Ptolemæo, tantam inveniet differentiam, ut major eſſe non poſſit.

¥. 27. *Niſi qua promuntoria ſunt, longo recloque limite extentus*]

In quibuſdam libris ſcriptum reperitur, *tramite*. Qui ſequitur locus, is valde exercuit eruditos. Ita concipitur in omnibus antiquis libris ; *Sed quia contra minus, qua ad lævam & dextram abſceſſit*. Una tantum redundat litera ; ſcribendum enim ; *Sed qua contra, minus*. Perpetuus is eſt librariorum in hoc autore error, ut *quia*, ſcripſerint, pro *qua*. Dicit vero Mela, Pontum qua contra abſcedit, hoc eſt, ad Κελοῦ μέτωπον, minus ſinuari, quam ad dextram & ad lævam, illic enim in anguſtos definere angulos. Attamen ſi alios audiamus, nullos acutos facit angulos mare iſtud, & ſi verum ſit Scythicos arcus σφοϛγύλους ſuiſſe, & pene in circulum curvatos, jam nullus talibus angulis locus ſupereſt. Sed videamus quænam Scythicorum & Parthicorum arcuum, forma fuerit : eandem enim illis tribuit Ammianus Marcellinus. Agatho Tragicus in Telepho apud Athenæum, cum ruſticum literarum imperitum introducit, qui Theſei nomen deſcribit, ita id facit ;

Γεγφῆς ὁ πρῶτος ἦν μεσόμφαλος κύκλος
Ὀρθοῖτε κανόνες ἐζυγωμένοι δύο.
Σκυθικῷ δὲ τόξῳ τεῖπον ἦν σεσεμφερές.

Ita legendi hi verſus. Exiſtimant autem viri docti tertiam hanc literam in nomine Theſei, quæ eſt σῖγμα, ita pinxiſſe vetuſtiores Græcos, quemadmodum C Latinum. Verum omnino eos errare exiſtimo. Quamvis enim non ignorem ita hanc literam expreſſam fuiſſe olim, in antiquioribus tamen monumentis aliter pingitur, hoc nempe modo ⊆. Hæc figura convenit ἑλικτῷ βοερύχῳ, cui literam iſtam comparat alter poëta apud eundem Athenæum. Plane quoque exprimit arcum Scythicum demto nervo. Huic quoque ſimile faciunt Ponti Euxini latus Boreale, quod à Boſphoro uſque Dioſcuriada extendit Strabo. Sed rectius Mela, qui nervum arcus à Boſphoro non multum ultra Trapezuntem ait extendi. Reliquum itaque latus efficit arcus cornua, quæ διττὴν ἀπυρροφὴν habere dicit Strabo, τὴν μὲν ἄνω σεσφερεστέραν, τὴν δὲ κάτω ὀθυτέραν, quod falſum eſſet ſi lunæ corniculatæ inſtar pingamus τὸ σῖγμα. Ammianus Marcellinus aliam Scythicis arcubus tribuit figuram ; *Cum arcus omnium gentium flexis curventur haſtilibus, Scythici ſoli vel Parthici circumductis utrimque introrſus pandis & patulis cornibus, effigiem lunæ decreſcentis oſtendunt, medietatem recta aut rotunda regula dividente*. Ita concipiendus locus iſte ; nam regula illa quæ medietatem arcuum diſtinguebat, non poterat ſimul eſſe & recta & rotunda, ſed in Scythicis arcubus

erat

erat rotunda, in Parthicis vero recta, uti nummi & marmora antiqua, oſtendunt. Sed plane inhabilis ſit futurus talis, qualem hic nobis depingit arcum Ammianus, cujus extima cornua ita contrahuntur, ut iterum pene coëant. Nervi enim initium conſtituit Halyos fluminis oſtium, quod ſi faciamus jam nulla nervi ad arcum fuerit proportio. Sed ſi cum Mela nervi initium ſtatuamus ad Trapezuntem, jam veram arcus Scythici formam habebimus.

ỳ. 32. *Brevis, atrox, nebuloſus*] Pintianus & alii hic legendum cenſent, *brevibus atrox*; verum & hic eum ſua fefellit ratio. *Brevis* enim hic vocatur *Pontus* non ob ſpatium, ſed ob frequentia brevia. Ita Tacitus lib. XIV. *breve littus* dixit, ubi de Paulino Suetonio agit. Similiter Græci non tantum τὰ βεϱαχέα vocant marium brevia, ſed & ipſum mare vocant breve βεϱαχεῖαν θάλασσαν. Stephanus Grammaticus, Βεϱαχεῖα, ἔτως ἡ Ἀϱαβικὴ θάλασσα καλεῖτω. Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ βεϱάχη εἶναι πλεῖϛα. Verum non Arabicum tantum, ſed & Æthiopicum mare βεϱαχεῖαν θάλασσαν dixere. Inepti homines apud Ptolemæum Τεϱαχεῖαν ſubſtituerunt θάλασσαν, ubi ſcribit mare quod ad Raptum eſt promuntorium vocari Τεϱαχεῖαν θάλασσαν, Ἀπὸ τῶ βεϱάχη. Sed recte apud Marcianum lib. I. qui totus, uti & ſecundus, ex Ptolemæo deſumptus eſt, Βεϱαχεῖα θάλασσα vocatur. Verum id eſſe vel unus hic teſtabitur locus anonymi auctoris, cujus, quia ineditus eſt, adſcribam verba; Μετὰ δὲ τὴν πεϱσωίδη ὡς πϱὸς ἄϱκτους ἡ βεϱαχεῖα κεῖται θάλασσα, ἣ οὐ διὰ βεϱαχύτητα τὸ μεγέθος, ἔϛι γὰϱ μεγίϛη, τούτου τετύχηκε ὀνόματος, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ βεϱάχη. Τὰς γὰϱ ἀμπώτεις γίνεϛαι κακεῖ μεγίϛας, καὶ μὴ αὐθημεϱινὸν μεταβάλλειν, ἀλλ' ὅτι πλεῖϛον ἀναχωϱεῖν χϱόνον τὸ ὕδωϱ, καὶ τὰς ϱαχίας μετὰ τὴν ἀναχώϱησιν ἀναξηϱαίνεϛαι, ὥϛε τοὺς πλέοντας εἰ ϖϱοσπίϛευεν ποτὲ τούτῳ τῷ πάθει, ὑϖοσπείξαντας τὸ πλοῖον ἀναβαίνειν καθάπεϱ εἰς ἤπειϱον.

ỳ. 44. *Et à Cytiſoro Phryxi filio*] Ita veteres libri, ita quoque Herodotus, Apollonius & alii quidam, quapropter nihil mutandum. Mox legendum; *Tum Cinolis, Anticinolis & quæ Paphlagoniam finit Armene.* Ita fere meliores libri, & ſic legendum eſſe recte vidit Pintianus. Inepta ſunt aliorum commenta. Sequentia etiam ex fide meliorum librorum correximus, quæ perperam ab aliis fuerant immutata.

ỳ. 48. *Urbs eſt Lycaſto*] Cum ita ſit in omnibus libris, retinendam exiſtimo hanc lectionem, quamvis aliis Lycaſtos vocetur hoc oppidum. Sed utrumque rectum Λύκαϛος & Λυκαϛώ, ut Βοῦλος & Βουτώ.

& ſi-

& similia. Non oppidi tantum, sed & fluminis Lycasti meminit Marcianus Heracleota lib. III, qui totus ex Artemidoro Ephesio desumptus est. Sed perperam illic Ἄκαως & vocatur. Mox in veteribus libris legitur *à Thermodonta*. Unde fecimus, *ad Thermodonta*.

¥. 49. *Themiscyrum oppidum*] Legendum, *Themiscyrium oppidum*. Regio sive campus Themiscyra vocatur. Hinc Θεμισκύρεια πόλις Stephano, & Θεμισκύρειον ἄπρον Apollonio & aliis. Tralative tamen ipsum oppidum Themiscyra nominatur.

¥. 50. *Fuere & Amazonum castra: ideo Amazonum vocant*] Inepta lectio. Vera est Scriptorum codicum lectio; *& ideo Amazonium vocant*. Ita Plinius, & alii. Sed & ipsa ratio ita legendum esse monet.

¥. 51. *Ultra Tibarenos* Μοσυνοίκους *turres ligneas subeunt*] Et hæc quoque depravata sunt ab indoctis. In quibusdam libris legitur; *Ultra Tibarenos Massyni*. In pluribus vero; *ultra Carambin Massyni*. Neutrum bene. Carambin promuntorium jam superius memoravit, abestque quam longissime à Mosynœcis. Scripsit Mela; *Ultra Mosyni turres ligneas subeunt*. Passim in Pomponio, ubi *supra, ultra*, similiaque occurrunt vocabula adverbialiter posita, in præpositiones mutata sunt ab ineptis hominibus, addito aliquo accusativo, aut mutato sequenti nomine. Male quoque hic Mosynœcos reponunt pro Mosynis; utrumque enim rectum. Sic Scylax, Nicolaus Damascenus, Plinius & alii.

¥. 54. *Atque ubi culpam prave imperando meruere*] Addenda est vocula, *prave quid imperando*, quam omnes libri veteres agnoscunt. Ita etiam Apollonius;

Σχέτλιοι ἦν γάρ πε τὶ θεμισδίων ἁλίτηται,
Λιμῷ μιν κεῖν' ἦμαρ ἐνικλείσαντες ἔχεσι.

Etiam ob minima delicta unius diei fame regulos suos excruciabant Mosynœci: sed vero si gravius peccassent, omnino eos fame enecabant. Atque hic quidem videtur sensus esse verborum Apollonii, quæ recte interpretatus est Mela, licet contrarium existiment Pintianus, aliique viri magni, qui gravissime eum errasse putant, ac λιμῷ ἔχεσι κεῖν' ἦμαρ ita reddendum esse censent, *fami eum enecandum tradunt illo die*. Sed vero interpretatio Melæ, ut facilior, ita quoque verior. Porro locus hic distinctione egebat, quæ & huic & sequentibus locis, non parùm adtulit luminis.

¥. 59. *Bechiri, Buzeri*] Hæc lectio proxime accedit ad veterum

rum codicum ſcripturam. Utrumque vero rectum eſt, Bechires & Bechiri, Buzeres & Buzeri, uti quoque Plinius. Sane Grammatici notant utrumque rectum eſſe Βέχειρ & Βέχειρος. Sic Zenobius in paræmiis; Βέχειροι ἐὰν ἀπὸ νόσου σωθῶσι, κυσὶν ἑαυτοὺς περιβάλλουσιν. Male vulgo Βαχχείοις. Uſitatius tamen Βέχειρ & Βέχειρες. Perperam apud Stephanum vocantur Βέρεξ pro Βέχειρες. Βέρεξ ἔθνος μεταξὺ Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίας, ὡς Τιμοσθένης ὁ Ἀδραμυττηνός. India enim & Æthiopia regiunculæ etiam ad Pontum Euxinum circa hunc tractum erant ſitæ, uti nos alibi docuimus.

¶. 60. *Atque inde ſe in ſinum adverſi litoris flexus adtollens*] Ita reſcripſimus autoribus libris. Iidem quoque legunt, *Ceraſunta* pro *Ceraſuntum*. Utrumque enim rectum eſt Ceraſus & Ceraſuntum, Trapezus & Tapezuntum.

¶. 74. *Meandea, terreſtrea, ſexoli, cecoraxi*] Hæc eſt meliorum codicum ſcriptura, alii paulo aliter. Nos illam quam repoſuimus lectionem veram eſſe arbitramur. Ipſas autem hic provincias nominat, pro incolis. De iiſdem ſimiliter Scylax; Μετὰ δὲ Κολχοὺς Κωλικὴ ἔθνος. Colices tamen regionis incolæ Coli dicuntur, & ſic ipſe Mela inferius. Ἐρημικὴ vero à Græcis videtur appellatus fuiſſe tractus ille Colchidis inacceſſus, & præruptis undique montibus cinctus, ut vel nomen ipſum oſtendit. Meminit hujus regionis Ptolemæus & Plinius.

¶. 79. *Quæ duobus alveis in lacum & in mare profluens Corocondamam pene inſulam reddit*] Mirum in modum locum hunc depravare conatus eſt Pintianus, cum tamen nihil admodum hic ſit quod offendere poſſit. Revera enim hîc inſula eſt, non peninſula, ut putat Mela. Tractum enim hunc à continente reliqua ſeparant Corocondamites lacus, & exiens ex eo alveus in Pontum, & præterea Anticites flumen per hunc ipſum lacum altero oſtio exiens in Mæotin. Hoc tamen non credit magnus Strabonis interpres, & Strabonem errare putat; nam ſic neceſſe eſſet inquit, Anticitem ſubterlabi illa flumina, quæ Ptolemæus collocat inter hunc lacum, & Anticitem. Sed eſt error ipſius Ptolemæi, qui Atticitem vel Anticitem multo facit ſeptentrionaliorem quam debuerat, uti nos ad Ptolemæum demonſtravimus. Porro ὑπορρόη illa Anticitæ vocatur quoque Hypanis, ut non tantum ex Strabone, verum etiam ex Stephano ſatis colligere eſt. Affirmat enim autoritate Alexandri Polyhiſtoris Hypanim duobus alveis & in Pontum, & in Mæotim effluere. Recte itaque νῆσον

ἀπφρησίην Dionyſius vocat hanc Sindicæ partem, cum undique aut flumine, aut lacu, aut mari ambiatur. Ineptè vero Euſtathius hæc Dionyſii verba de Taurica Cherſoneſo interpretatur. Sequitur enim apud Dionyſium;

Ἧς ὅπι Φαναγόρη τε καὶ ἔυκλητος Ἑρμώνασσα.

Hæ enim urbes non in Taurica peninſula, ſed vero in Sindorum ſita erant inſula. Recte itaque auctor ille, quem pueri olim cum Scylace edidimus, Sindicam vocat inſulam. Qui vero peninſulam vocant tractum hunc Boſporanum, illi aliter accipiunt. Intelligunt nempe totam illam oram quæ inter Pontum & Mæotim ad Boſporum uſque excurrit, quæ non Sindicam modo, ſed & multas alias gentes complectitur. Errat vero Ammianus Marcellinus lib. XXII, tum quod peninſulam vocet hanc Sindorum inſulam, tum vero gravius in hoc, quod eam in Europa collocet, & Dromo Achillis vicinam faciat.

ỳ. 84. *Quaſi margine obductus*] Hæc nihil ſignificant, & omnino abſurda ſunt. Legendum, *æquali margine obductus*. Dicit enim latus Mæotidis ſuperius, & à Ponto Euxino remotius, incurvum eſſe: rectum vero & æquale eſſe littus inferius, quod Ponto vicinius eſt, cui ſimilem facit hanc paludem, quoad formam. Refert itaque arcum Scythicum, de quo jam ſuperius ſatis diximus.

ỳ. 89. *Viri pedibus merent*] Ità Vaticanus & alii libri veteres. Vulgo ineptè, *inhærent*. Pedibus merere probum eſt & Latinum, ſic Livius lib. XXIV aliique autores loquuntur. Porro quod hic feminis Examatarum (ſic namque optimi libri, & ſic alibi etiam appellantur) tribuit Mela, id Sagartiis viris tribuit Herodotus; Valerius Flaccus vero Auchatis lib. VI.

Doctus & Auchates patulo vaga vincula gyro
Spargere & extremas laqueis adducere turmas.

Non recte vulgo *Anchaces*. De Auchatis infra dicemus.

ỳ. 93 *Tanais ex Riphæo monte dejectus*] E lacu, quem vaſta undique cingit planities, oritur Tanais. Montes iſti Riphæi æque ſunt fabuloſi, ac Hyperborei. Obſervatione dignum, in toto ſeptentrione non eſſe montes qui inſignem habeant excelſitatem. Nam quæ de monte Sloto qui ſit ſub ipſo polo, aut aliis in ſeptentrione excelſis narrantur montibus, meræ ſunt fabellæ, quibus miror Scaligerum, ac alios ſæculi noſtri Philoſophos, aurem commodaviſſe. Norwagici montes omnium qui ſunt in

ſepten-

ſeptentrione altiſſimi eſſe creduntur, attamen illorum nullus eſt, qui ad duorum ſtadiorum perpendiculum aſſurgat. In reliquo ſeptentrione raro vel unicum æquant ſtadium, quantoque polo viciniores fiunt, tanto magis decreſcunt. Contra vero torridæ zonæ montes, ac huic vicini, omnium ſunt celſiſſimi. Hujus rei cauſa hæc eſt. In regionibus zonæ fervidæ ſubjectis, ubi nulli ſunt montes excelſi qui nubibus caput inſerant, ibi etiam nullæ pluviæ uſque ad terram perdurant. Sic itaque diſpoſuit naturæ auctor, ut plurimi in calentibus & ſiccis regionibus montes ſint, in quorum ſinubus aqua collecta ad terram perveniat, quæ abſque illa mortua & inhabitabilis ſit futura, ut jam ſuperius monuimus. At vero in frigidis regionibus, ubi non eſt tantus æſtus, ut pluviæ, antequam in terram decidant, conſumantur, aut lapſæ deficiant; ideo opus non fuit tam vaſtas erigere moles, ad aquam tam alte excipiendam, quæ etiam abſque illis ſatis copioſe, & quandoque nimium deſcendit. Hinc fit ut in ſeptentrione flumina non è montibus, ſed è lacubus & aquis in plano ſtagnantibus plerumque profluant, quod in regionibus fervidis aut nunquam, aut quam rariſſime, contingit.

¥. 96. *Idem ſemper & ſublimis incitatuſque decurrat*] Libri manu exarati legunt *ſublimilis*. Scripſit Mela *ſui ſimilis*, uti repoſuimus.

¥. 99. *Primi Mæotici γυναικοκρατούμενοι*] *Mæotidæ* reſcripſimus ſecuti & in hoc veteres pleroſque codices. Mæotides ſunt Amazones, uti omnes norunt; Mæotidæ vero ſunt Mæotarum & Amazonum ſoboles. *Μαιωτίδαι γυναικοκρατούμενοι* itaque recte dicuntur gentes illæ quibus cum Amazones ſolebant. Plinius vocat hos Amazonum connubia, lib. VI. cap. VII. *Primo Sauromatæ gynæcocratumeni Amazonum connubia*. Ita libri veteres. Male mutarunt, qui non intellexerunt.

FINIS OBSERVATIONUM
AD LIBRUM PRIMUM.

AD LIBRVM SECVNDVM OBSERVATIONES.

In CAP. I.

Vers. 6. *Ut ultra ne visum quidem intendentium admittant*] In quibusdam libris veteribus *incedentium* legitur. Sed ne sic quidem locus hic satis expurgatus fuerit. Quapropter sic legendus & distinguendus; *Proxima cadentes assidue nives adeo invia efficiunt, ut ultra ne nisum quidem incedentium admittant.* De Pterophoro regione loquitur, quam inquit ne pedum quidem nisum admittere. Herodotus lib. IV. nec incessum, nec visum ad hanc patere scribit; sed alterum tantum expressisse Mela videtur.

ỳ. 13. *Quia pro sedibus plaustra habent, dicti Amaxobitæ*] In optimis nostris libris *Amaxobiæ* legitur, omnino recte pro *Amaxobii*. Ἀμαξοβίτας quod sciam nemo istos populos vocavit. Sed vel Ἀμαξοβίους vel Ἀμαξίτας vel Ἀμαξοφορήτους appellant; alterum vero non videtur satis esse Græcum. Porro quod hic pro *sedibus* viri docti rescribant *ædibus*, in eo quoque illos fugit ratio, cum & istud rectum sit. Sic etiam locutus Sallustius apud Porphyrionem & Acronem Horatii interpretes de iisdem populis. *Scythæ Nomades tenent, quibus plaustra sedes sunt.*

ỳ. 20. *Oppidum adjacet Cherronesus*] In antiquis plerisque quos vidi codicibus *Cherrone* vel *Chersone* legitur. Notum est hanc Tauricæ civitatem Χερσῶνα dictam fuisse à posterioris ævi Græculis, antiquiores tamen tam Græci, quam Latini, constanter Chersonesum vocant. In actis S. Clementis Papæ, Cherson similiter vocatur urbs ista. Verum, ut detur, acta illa esse vetustissima, non tamen priora sunt ævo Diocletiani: meras enim continent fabellas. Nam quod illic dicitur S. Clemens in exilium esse missus à Trajano Imperatore, id falsissimum est, cum primo Titi Imperatoris anno illuc relegatus sit, ut nos alibi ostendimus.

ỳ. 21. *Et Nymphæo specu quod in arce ei sacratum est*] Ita emendavi-

davimus. In veteribus enim libris legebatur *eis nymphis*, in quibuſdam vero etiam plane aberat τὸ *nymphis*.

§. 24. *Quæ Satarchæ & Taurici tenent*] In omnibus antiquis codicibus quibus uſus ſum ita legitur; *quod Satarchæ & Taurici*. Unde fecimus, *quoad Satarchæ & Taurici*.

§. 26. *Quam duo flumina Gerros & Hypacyris*] Recte in veteribus *Hypacaris* vocatur. Sic quoque Herodotus flumen hoc appellat lib. IV, quamvis & apud illum ſemel Υπάνυεις perperam appelletur, cum alibi Υπάκαριν recte dictum ſit. Itaque non ex Plinio Mela, ſed vero è Mela emendandus eſt Plinius, apud quem *Paciris* perperam legitur. Gerrum vero ſimul cum hoc flumine mare intrare ſcribit quoque Herodotus, & qui eum ſequuntur. Tamen Ptolemæus Gerri oſtia ad Mæotin collocat. Verum errat, ut exiſtimo, licet & ipſe ſuos proculdubio habuerit autores. Mela vero, ut alibi, ita quoque hic ſecutus eſt Herodotum. Sed merito hic lectorem offendere poſſit, quod cum dicat hæc flumina diverſis fontibus, & aliunde delabi, ſtatim ſubdat; *Nam Gerros inter Baſilidas & Nomadas evolvitur*. Quid enim opus eſt dicere ubi Gerros evolvatur, cum jam antea monuerit Gerrum eodem atque Hypacaris oſtio exire? Fontes horum fluminum, non oſtia oſtendere debuerat. Rectius itaque hic legetur *devolvitur* non *evolvitur*. Montibus enim fontibuſque devolvuntur fluvii, evolvuntur vero cum in mare exeunt. Sed hoc leve, illud vero majoris momenti, quod cum duorum fluminum fontes promittat, unum tantum reddat. Vidit hoc etiam magni vir judicii Ferdinandus Pintianus. Viderunt etiam illi qui ante aliquot ſecula Melam tranſcripſerunt. Quapropter extrito proxime ſequentis fluminis Panticapes nomine, Hypacarin repoſuere, totumque locum ita digeſſerunt. *Nam Gerros inter Baſilidas & Nomadas evolvitur, & Hypacaris Nomadas Georgoſque diſterminat. Silvæ deinde ſunt, quas maximas hæ terræ ferunt. Terra tum longe diſtenta excedens, tenui radice litori adnectitur*. Sed præter ordinem Geographicum, qui totus hic turbatus eſt, quem non offendat intempeſtiva illa repetitio vocabuli *terræ*? Omnino aliter ſcripſit Mela. Sic itaque exiſtimo. Quæ omnium fere hiatuum in antiquis ſcriptoribus cauſa eſt, eandem quoque hic fuiſſe, occurſum nempe duarum vocum ſimilium. Cum itaque Nomadas bis hic nominaret, factum eſt ut & hoc vocabulum, & præterea nomen amnis hic excideret, ita enim prius legebatur; *Nam Gerros inter Baſilidas & Nomadas*,

Hypacaris per Nomadas devolvitur. Quam lectionem ut veram non dubitavi textui inserere. Adeo autem vetustum in Mela est istud mendum, ut jam seculo Plinii obtinuisse putem. Quum enim alterius fluminis nomen hoc loco deesse videret, Hypanim substituit, insigni errore, cum Hypanis non illo quo Gerrus, sed vero isto quo Borysthenes ostio in Pontum effluat. Qui vero in Plinio hoc loco Hypacarin pro Hypani substituunt, etiam illi errant; hujus enim jam mentionem fecit, cum *Pacyrin* nominat, quem in *Hypacarin* mutandum esse supra docuimus.

ỳ. 30. *Et Panticapes qui Nomadas Georgosque disterminat*] *Disterminant* in veteribus quibusdam reperi, abestque præpositio. Facile itaque fuit veram lectionem reddere Pomponio. Nam vulgata hactenus non satis cohærebat.

ỳ. 34. *Facie positi ensis allecta est*] Quidam hic legunt *porrecti*, non *positi*. Nempe quia Plinius hanc peninsulam dicit *ad formam gladii in transversum porrectam*. Scio quidem quoad situm differre ensem positum à porrecto, sed nonne eadem manet forma & figura? Porro de situ hujus insulæ plura alibi diximus, quæ nunc non est animus repetere. Vide tamen quæ infra de Leuce dicemus, quam multi cum hac peninsula confundunt.

ỳ. 46. *Ex parvo fonte cui Exampeo cognomen est*] Ita reposuimus, consentientibus libris. In quibusdam codicibus legitur, *ex puro fonte*. Sed alteram lectionem confirmat Herodotus & Jornandes, qui hunc Melæ locum descripsit cap. v. Sed male apud illum legitur, *cui ex Ampheo cognomen est* pro *Exampeo*. Verum enim hujus fontis nomen est Ἐξάμπαῖος. Quemadmodum utrobique apud Herodotum rescribendum. Meminit hujus quoque Licentius in carmine ad Augustinum;

Exampeosque lacus fugiens Hypaneïus amnis
Callipidum Scythicas resonat spumosus ad undas.

ỳ. 61. *Capita ubi fabre expolivere auro vincta pro poculis gerunt*] Ita omnes quotquot vidi meliores codices, & ita omnino scripsit Mela. Male hæc reformat Pintianus. Neque enim unum secutus est Herodotum auctor noster; habet enim multa ab Ephoro, multa quoque ex Hecatæo & Hellanico. Utut vero detur hæc illum ex Herodoto transtulisse, non tamen ideo existimandum Melam hic abire à mente Herodoti. Verba ejus hæc sunt; τὴν ϗ κεφαλὴν αὐτῶ ψιλώσαντες κὴ ἐκκαθήραντες ἐπιχρυσοῦσι, καὶ ἔπειτα ἄτε ἀγάλματι χρέωνται, θυσίας μεγάλας ἐπετείους ἐπιτελέοντες. Ἀγάλ-

ματα

ματα vero Græci vocarunt non ſimulacra tantum & icones, verum etiam pocula & vaſa rariora & veſtes & quaſcunque alias res. Grammaticus anonymus, qui penes me exſtat, vocabulum iſtud interpretatur, πᾶν ἐφ' ᾧ τις ἀγάλλεται καὶ χαίρει, κἄντε ἱμάτιον ᾖ, κἄντε εἰκών. Licet vero ita accipi poſſint verba Herodoti, aliter tamen arbitror eſſe capienda; nempe Eſſedones capita parentum ſuorum deaurata in ſacello aut larario collocaſſe, iiſque tanquam ſimulacris honores annuos exhibuiſſe. Hoc ipſum Panebis Libyæ populo tribuit Damaſcenus. Πάνηβοι Λίβυες, ὅταν αὐτοῖς βασιλεὺς ἀποθάνῃ, τὸ μὲν σῶμα καταρύπτουσι, τὴν δὲ κεφαλὴν ἀποκόψαντες, καὶ χρυσώσαντες ἀναπιθέασιν ἐν ἱερῷ.

¥. 63. *Ut quiſque majoribus præſtat, ita magis vel minus*] Male hunc locum vexavit Salmaſius, quia non intellexit. Ita enim accepit, ac ſi *majoribus* conſtruendum eſſet cum *notis*. Sed vero *majoribus præſtare*, hic eſt, *genere præſtare*. Quis enim neſcit, majores paſſim accipi pro parentibus? Vide tamen & mirere, quam magni ſæpe viri in læviſſimis hæreant rebus. Idem porro, quod hic Mela, tradit etiam Solinus & ex eo Ammianus Marcellinus. Sed quem interpres ejus Salmaſius, eundem quoque errorem commiſit Solinus, cum ita male verba Melæ accepit, ut putarit Agathyrſos artus pingere iiſdem omnes notis, ſed majoribus, ut quique præſtant. Sed ſi majoribus, quomodo iiſdem? Manifeſte ex Mela colligi poteſt nullam fuiſſe differentiam inter notas plebeas & nobilium quoad magnitudinem. Sed vero differentia in eo erat, quod vulgus raras, generoſiores vero crebras ac magis fucatas notas haberent. Adſcribam Dionis Chryſoſtomi locum, qui unice id quod dixi adfirmat; Τί δ' ἐν Θρᾴκῃ γέγονας; ἔγωγε. Εἰ Θρᾷκας οἶδ' ἐπεὶ τὰς γυναῖκας τὰς ἐλευθέρας στιγμάτων μεστὰς, καὶ ποικίλους ἔχοντας στίγματα καὶ ποικιλώτερα, ὅσῳ ἂν βελτίους ᾖ ἄνηρ βελτόνων δοκῶσι; Ex quo loco adparet etiam hoc, morem illum latius patuiſſe; cum non tantum apud Agathyrſos Scythas, verum etiam apud Threſſas obtinuerit. Ipſum hoc etiam docent Herodotus, Plutarchus, Athenæus, alii.

¥. 73. *Atque ut illa pecorum durant, ita diu ſtatam ſedem agunt*] In quibuſdam vetuſtis libris *pecori*, in aliis aliter legitur. Sed manifeſtum gloſſema eſt imperiti librarii, qui repetendam eam vocem exiſtimabat.

¥. 81. *Exemtumque ſanguinem ubi permiſcuere deguſtant*] Minuti quidam critici legunt hic, *ubi vino permiſcuere*. Nempe quia ita Herodotus, quaſi vero non & multa alia illic habeat Herodotus, quæ non habet

bet Pomponius. Nihil hic mutandum, Scythæ isti, de quibus hic agit auctor noster, mutuum sanguinem exemptum è vulneribus permiscebant, atque eum invicem sorbebant, cùm societatem inirent. Mos autem iste non apud varios tantum Scythiæ populos verum etiam apud Lydos, Medos, Armenios & Iberos obtinuit. De prioribus illis Herodotus ait, libro primo, ἐπεὰν τὸς βοᾳχίονας ἅπτωμωντμ ἐς τὴν ὁμοᾳξοίην τὸ αἷμα ἀναλείχωσι ἀλλήλων. Inepti sunt qui αἱμορροίαν hic reponunt. Interpretatione, non vero emendatione, locus hic indiget. Josephus Scaliger in commentariolo ad Hippocratem de vulneribus capitis ὁμοᾳξοίην interpretatur interiorem curvaturam brachii, qua contingunt se partes duæ interiores brachii, cum angulum faciunt. Itaque sic vertendum esse existimat; *Incisis ad interiorem curvaturam brachiis, alter alterius sanguinem delingit.* Sed non exinde, verum è digitis sanguinem eliciebant gentes istæ. Tacitus Ann. XII. *Mos est regibus quoties in societatem coeant, implicare dexteras, polliceſque inter se vincire, nodoque perstringere. Mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt: id fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum.* Valerius Maximus lib. XI. *Sariaster adversus Patrem suum Tigranem Armeniæ Regem ita cum amicis consensit, ut omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum invicem sorberent.* Sed & Lucianus in Toxari, ἐντεμόντες τὺς δακτύλυς, ἐνσαλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα. Rectius itaque hoc loco ὁμοᾳξοίην interpretaberis mutuum cutis contactum, nempe locum qua se contingebant dextræ invicem implexæ & colligatæ. Porro hic Melæ locus non expressus est, ex illo quem adtulimus Herodoti, verum ex altero qui extat Melpomene, quem & ipsum perperam corrigunt. Ἐς κύλικα μεγάλην κεφαλίνην οἶνον ἐγχέαντες, αἷμα συμμίσγυσι τῶν τὰ ὄρκια ταμνομένων, τυψάντες ὑπέατι ἢ ἀπταμόντες μαχαίρῃ τὸ σώματος. Ὑπέατι quid sit nesciunt viri eruditi, ideoque σπάθῃ reponunt. Sed omnino ὑπέατι legendum est. Ὄπεας est fibula, idem nempe apud Ὀπήιον. Exstat hoc vocabulum etiam apud Pollucem lib. x. Ubi cum σκυτοτόμων instrumenta recenset, ait; καὶ ὄπεας καὶ ὀπήιον εἴρηται ἐν Νικοχάρους Κρησί. Male enim hoc loco ὀπέας legunt, tanquam si esset ab ὀπός, quod Græcum non est. Singulare enim est ὄπεας, ὀπέατος.

¥. 84. *Binisque poculis qui plurimos retulere perpotatis interlocantur*] Locus inquinatissimus, & qui mirifice viros doctos exercuit. Veterum codicum meliorum hæc est scriptura, *inter locantes honos præcipuus est.*

Sal-

Salmaſius duas proponit conjecturas, quarum neutra placet. Sed & ipſe priorem repudiat, & alteram probat, quæ talis eſt: *biniſque poculis qui plurimos retulere, perpotatis interjugatim, honos præcipuus eſt.* Verum hæc lectio neque Latina eſt, neque cohæret, neque cum verbis Herodoti convenit. Omnino verum eſt, quod paſſim oſtendimus, Melam non unum ſecutum eſſe Herodotum. Uti multa omiſit, ita quoque non pauca habet quæ fruſtra apud alterum quæras. Si ad hoc adtendiſſent viri eruditi, longe facilius veram eruiſſent lectionem, quæ hæc eſt; *biniſque poculis, qui plurimos retulere, perpotant. Is inter Auchetas honor præcipuus ſt.* Recte vero Auchetas ſive Auchatas conjungit Mela cum Androphagis, & Gelonis. Namque hæ gentes vicinæ ſibi invicem erant ad Hypanim, qui apud Auchetas oriebatur, teſte Plinio & Solino. Conjungit quoque illos Herodotus. Hujus gentis meminit etiam Valerius Flaccus, uti ſupra monuimus.

¥. 87. *Apud Anthropophagos*] Ita libri veteres. In uno tantum codice reperi *Androphagos*. Quod verum puto, & ſic hoc ipſo loco Herodotus. Sed alterum quia uſitatius, repoſuiſſe videntur librarii. Iidem ſtatim poſt *Melanopharos* in *Melanchlænos* reformarunt, neſcientes hos populos recte quoque Μελανοφάρους poſſe nominari. In quibuſdam exemplaribus diſerte ita ſcribitur. Herodotus tamen, & alii, Melanchlænos vocant, excepto Ammiano Marcellino lib. xxxi. qui *Melanchitonas* eos appellaſſe videtur, non Melanchlænos, ut vulgo: vetus quippe lectio eſt Melanchinas. Niſi eum *Melanchimos* potius ſcripſiſſe exiſtimemus.

¥. 90. *Neuris ſtatum ſingulis tempus eſt*] Non omnibus Neuris idem eſt tempus quo ſeſe in lupos transforment, ſed unicuique ſtatum eſt tempus μεταμορφώσεως ſuæ. Verum ſi Herodotum ſequamur; legendum erit, *ſingulis annis*. Nihil tamen hic mutandum eſſe exiſtimo; nam, ut ſæpius diximus, non unum ſequitur Herodotum. Porro de Neuris omnes conveniunt præter Valerium Flaccum, qui Neuris tribuit, id quod alii aliis Scytharum populis, cum & illos & Jazyges ſcribit parentes ſuos devorare lib. vi.

——— *Et raptor avorum*
Neurus, & expertes canentes Jazyges ævi.

Non recte vulgo legitur, *& raptor amorum Neurus*, nec meliora ſunt illa quæ viri eruditi ſubſtituunt. Pluribus vero gentibus mos iſte adſcribitur, non tantum diverſis Scytharum populis, verum etiam Indis & Sardis,

teſte Æliano. Verum hi poſteriores rapiebant tantum & occidebant parentes ſenio confectos, non vero comedebant. Sed utrumque fecere Indi illi qui in regno Siam ac adjacentibus quibuſdam inſulis habitant. Apud hos enim arbori imponebantur parentes ac propinqui ægri aut ætate provecti, quam deinceps circumſiſtentes juniores totis viribus concutiebant. Quod ſi qui firmiter ramis inhærerent, ii necdum maturi cenſebantur ad moriendum. In labentes vero tanquam in poma decidua certatim dentibus involabant. Verum de Indis vel ex hoc ipſo Mela ſatis id conſtat. De Scythis vero adfirmat Sextus Empiricus lib. III. quod parentes ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη γηρωμένους ἀποσφάττεσι. Omnino itaque verum eſt, ita, ut diximus, ſcripſiſſe Valerium Flaccum. Ipſe id in ſequentibus confirmat, cum eundem morem Jazygibus, quibuſcum illos conjungit, adſcribit.

℣. 92. *Ei pro ſimulacris enſes & cinctoria dedicant*] Ita habent multi libri veteres, & ita omnino reſcribendum fuit ut obſervatum jam Salmaſio, & ante illum Ciacconio. In aliis *tinctoria*, quod licet in quibuſdam exſtet gloſſariis, ineptum tamen erit vocabulum ſi pro acinace accipiatur. Rectius aliæ gloſſæ *tinctoria* βάμματα interpretantur: *Cinctorium* vero ζωνάριον. Apud Plinium lib. VII. cap. VII, ita lege ex omnibus libris veteribus. *Tu cujus ſemper cinctoria eſt mens*. Mens cinctoria, idem, quod apud Terentium *gladiatorius animus*. Quæ vero cinctoria vocat Mela, ea ἀκινάκας vocat Herodotus. Ammianus Marcellinus libro XXXI gladium ſimpliciter nominat. *Gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem regionum quas circumcircant præſulem, verecundius colunt*. Sic lege ex codice Vaticano. Porro non tantum arma, quibus accingimur; verum etiam pars illa corporis, qua cingimur, Marti olim dedicabatur. Nempe ut caput Jovi, pectus Neptuno, aliis vero diis aliæ corporis partes fuere conſecratæ, ſic Marti ζώνη, pars illa qua cingimur. Noti ſunt verſus Homeri de Agamemnone;

Ὄμματα καὶ κεφαλὴ ἴκελος διὶ τερπικεραύνῳ
Ἄρεϊ δ' ζωνὴν, στέρνον δ' Ποσειδάωνι.

℣. 95. *Ut qui habitant lignorum egentes, ignes oſſibus alant*] Nihil mutandum. Per ignes hic intellige ignes ſacros. Idem prodit Herodotus, & Ælianus de animalibus lib. XII. cap. XXIV.

IN CAP. II.

DE THRACIA.

Verſu 6. *Vitem frequentius tolerat, ſed nec ejus quidem fructus maturat*] Atqui ab aliis celebratur Thracia propter vini præſtantiam. Athenæus lib. 1. Ἐπεικῶς ἡ Θρᾴκη ἐθαυμάζετο ὡς ἡδύοινος. Sed recte addidit Mela, infecundam eſſe Thraciam, niſi qua mari vicina eſt. Univerſum enim hujus regionis littus Græcis erat refertum coloniis; vinaque hic naſcebantur generoſiſſima, Maroneum, Biblinum aliaque, vixque in ulla regione major erat cultus Bacchi, quam in littoralibus illis Thraciæ oppidis, adeo illa paſſim erant πολύοινα. At vero interior tractus, qui proprie Thracia erat, altior & frigidior ora illa quam Græci inhabitabant, vel nullum omnino, vel malignum ſatis producebat vinum. Neque id tam regionis, quam incolentium vitio imputandum eſſe cenſeo; Barbari enim & bellatores erant plerique Thraces, agriculturæ ignari, lacte tantum & pecoribus viventes, aut raptu vicinorum. Vitam illorum breviter ſic deſcripſit Herodotus; Ἄριστον εἶναι κάλλιστον γῆς τὴν ἐργάτην, ἀλιμώτατον· τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου καὶ λῃστύος, κάλλιστον. Verum non Thracum tantum, ſed & omnium fere regum principumque circa hoc potiſſimum verſantur ſtudia, ut id populis ſuis perſuadeant. Felices ſunt qui tantum in Philoſophia profecerunt, ut cognoſcant, τοὺς σοφιστὰς εἶναι ἀνιλάτους.

℣. 15. *Euxinum & Hadriam è ſummo vertice oſtendat*] Quæ hic dicit Mela ea pro fabuloſis habentur, non tantum à vulgo literatorum, verum etiam à ſummis mathematicis ac geographis, ac inter alios ab ipſo Strabone, qui fieri poſſe negat, ut ex monte Hæmo maria iſta cernantur, tum ob immenſum ſpatium, tum quoque quod multi, iique altiſſimi intercedant montes, qui non permittant, ut acies oculorum eo uſque pertingere poſſit. Livius cum Philippum montem illum conſcendiſſe memorat, ut inde Adriaticum mare & Alpes luſtraret, videtur conſentire cum Strabone, dubitat enim de hujus hiſtoriæ veritate. Verum utroque major Polybius, tamquam rem veram prodidit. Itaque non hic moror Strabonis auctoritatem, qui nunquam magis fallitur, quam cum Polybium carpit. Montes non hic obſtare, quominus maria illa adpareant, poſtea videbimus. Primum moneamus per Geometriæ leges non poſſe

fieri ut tam vaſtum terrarum ſpatium oculus tontempletur, cum terræ tumor obſtet, & viſum intercipiat. Diſtat Pontus Euxinus à mari Adriatico ducta linea per ſummum Hæmi jugum, centum plus minus & quadraginta Germanicis leucis. Si itaque oculus in medio ſtatuatur, ſpatium viſus ultra ſeptuaginta leucas extendetur. Quod ſi ſit, jam juxta rationes geometricas oportebit ut Hæmi montis perpendiculum trium minimum ſit leucarum Germanicarum. Atqui certum eſt, nullum montem in toto terrarum orbe, nedum in Europa, vel ad unius leucæ Germanicæ perpendiculum in altum exſurgere. Non me fugit Plinium & ex illo Martianum Capellam, Hæmo ſex paſſuum millium, id eſt ſesquileucæ Germanicæ, altitudinem tribuere. Quod licet verum eſſet, parum ultra quinquaginta leucas Germanicas, ſive ducenta paſſuum millia viſus humanus horizontem ſtringet. Sed nullus, ut diximus, vertex uſquam terrarum tam alte extollitur. Neceſſario hic refractio ad partes vocanda eſt, quod ut manifeſtius cognoſcatur, operæ pretium eſt paucis examinare, quid de montium altitudine ſentiendum ſit, idque eo magis, quoniam video nuperos quoſdam homines Caucaſo, & aliis quibuſdam montibus, aliquot centenum millium altitudinem tribuiſſe, quod quam abſurdum ſit, nemo eſt qui non videat. Quamvis autem multi de montium dimenſione multa ſcripſerunt, neſcio tamen an aliquis hactenus certum oſtenderit modum. Si liber Dicæarchi de hoc ipſo argumento exſtaret, multum ex eo proficeret vita. Menſuræ enim quas Græciæ montibus tribuit, veritati admodum ſunt conſentaneæ. At vero recentiores mirum in modum nugantur, cum Atho & alios Græciæ montes decies imo vicies majores faciunt, quam ipſi fecere Græci. Nulla refractionum habita ratione, ex ſola triangulorum doctrina putant ſe omnium eminentiarum poſſe colligere quantitatem. Verum quam eos ratio ſua decipiat facile eſt oſtendere. Nam quod putant, cognito angulo qui eſt ad oculum, & diſtantia ad perpendiculum montis, conſtare quoque perpendiculi quantitatem, in eo multis modis falluntur. In triangulo enim A B C angulus ad B ſemper recto major eſt. Itaque perpendicularis C B non recte inſiſtit plano viſus A B, nec tota comparet, cum B D ſit infra planum viſus. Hoc parvi momenti in turribus & vicinis culminibus, cum inſenſibilis ſit terræ tumor in brevi ſpatio: ſed in magnis montibus, quorum ſemidiameter ad triginta vel etiam quadraginta paſſuum millia extenditur, multum hinc aufertur ab excelſitate. Itaque quanto mons vel turris longius ab oculo diſtat,

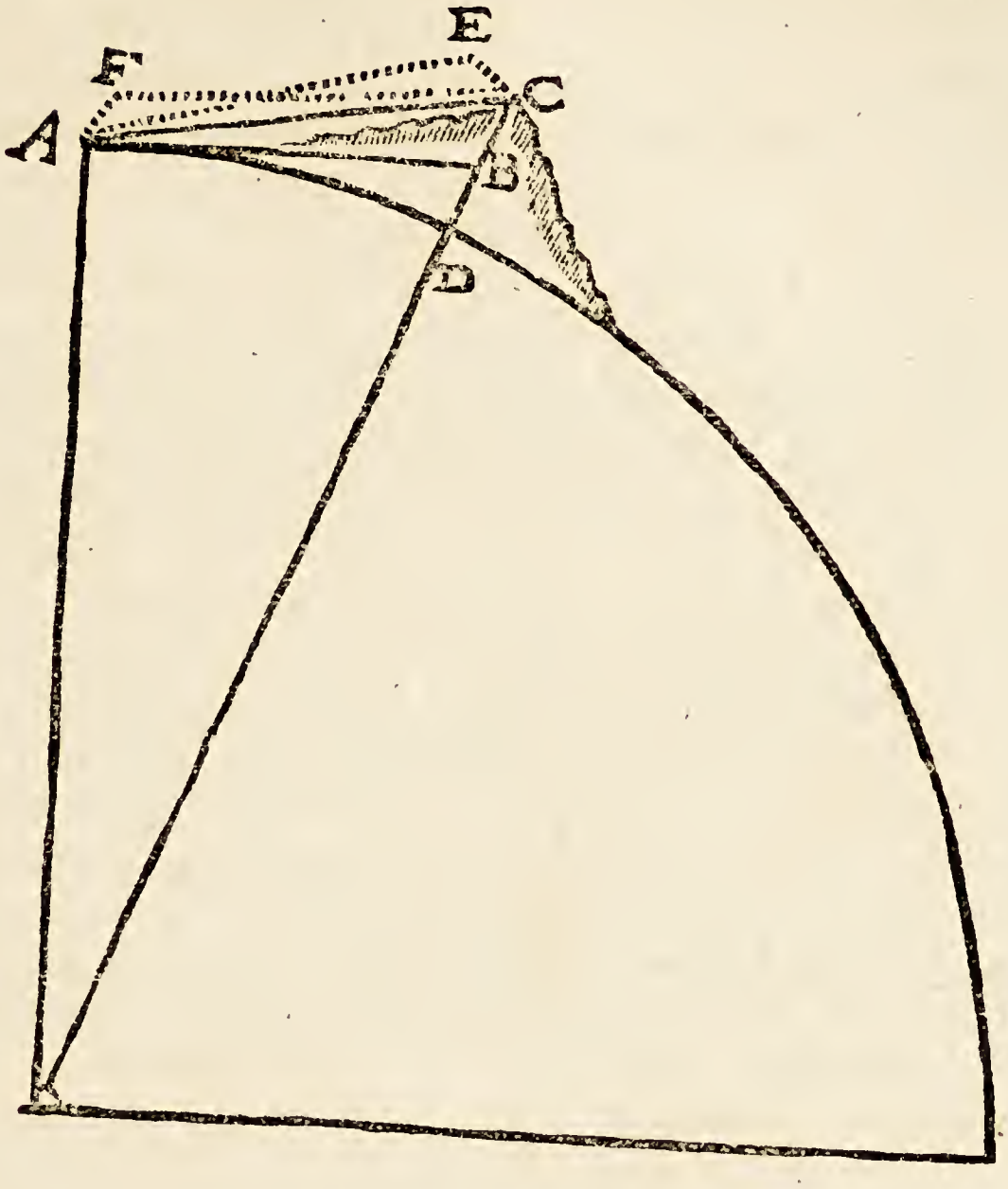

distat, tantum rei visæ perpendicularis ad planum horizontis est obliquior. Verum huic paralogo non difficulter possint occurrere ii, qui non sunt omnino geometriæ ignari, nisi refractio obstaret, quæ totam dimensionum rationem turbat. Hæc plane contrarium efficit, cum enim prius omnia declinarent, illa cuncta denuo facit ascendere, & jam horizonte mersa, ad planum visus & etiam altius provehit. Spectantibus itaque ex A vertex montis non in C, sed refractus adparebit in E. Ut itaque antea justo humilior, sic hac ratione altior, quam revera sit, adparebit mons iste, iis, qui altitudinem ejus è loco plano metiuntnr. At vero qui è vertice C in subjectam spectant vallem, & illic quoque erit refractio. Hæc cum omnia extollat, etiam totam elevabit vallem ex A in F.

Quamobrem uti è valle aut plano menſuram montis colligentibus, nimia erit excelſitas, ſic viciſſim è vertice deorſum ſpectantibus, juſto minor montis adparebit menſura. Quod ſi qui his non adquieſcant, & refractionem inane quid ac imaginarium exiſtiment, reddant velim rationem, quare in triangulo A B C cum angulus ad B major recto ſit, minor vero recto eſſe non poſſit, tamen reliqui duo anguli A C B, C A B, juncti, recto ſint majores. Perpetuo tamen hoc contingit, non in montium tantum, verum etiam in remotarum turrium dimenſione, ſemperque tres anguli duos rectos magnitudine excedunt. Verum etiam qui in montibus peregrinantur ſimile ſemper experiuntur. Si namque duo ſint vertices ejuſdem excelſitatis, & priori inſtiterint, ille ſemper ſequenti minus celſus videbitur. At vero ſi ex illo in alterius cacumen evaſerint, tum denuo prior altero editior adparebit. Hinc manifeſtum eſt quantum fallantur menſores illi, qui quadrante aut alio inſtrumento, quæcumque horizontalia plana ſe cognoſcere poſſe exiſtimant. Quamvis autem hoc plurimum illos fallat in terrenis intervallis, multo tamen magis falluntur, in marinis ſpatiis aut elevationibus colligendis. Tanto nempe magis in mari omnia refringuntur. Operæ pretium eſt uno alteroque illuſtri exemplo iſtud confirmare. Narrat Adamus Olearius in itinerario Perſico ſe, cum excelſum aliquod Caucaſi jugum imminens mari Caſpio adſcendiſſet, proſpexiſſe inde mare iſtud per dioptram, & comperiſſe aliquantulum exſtare ſupra horizontem. Inde concludit maris Caſpii media ſublimiora eſſe atque ſint ejus oræ & in excelſum concreſcere montem. Sed profecto mera eſt refractio quæ iſtam altitudinem efficit. Non è Caucaſo tantum verum è quibuſcumque etiam aliis excelſis montibus, unde in vaſtum mare patet proſpectus, videntur æquæ clivi inſtar verſus horizontem adſurgere. Ipſum hoc faciunt quoque terræ, ſed multo minus quam maria, è quibus denſiores adſcendunt vapores, ac proinde refractioni magis obnoxii. Pharus quoque Alexandrina certiſſimum hujus rei præbet argumentum. Exſtat illa ſupra ſuperficiem maris trecentis cubitis, ſive pedibus quadringentis & quinquaginta, ut infra docebimus. Ignes vero collocati in ejus vertice adparent navigantibus ad centum uſque paſſuum millia, teſtantibus id Græcis, Arabibus, & quotidiana nautarum experientia. Atqui tamen geometriæ ratio hoc non permittit. Nam ſi recta ſit linea quæ à vertice Phari procedens terram tangat in centeſimo demum milliari, jam oporteret Phari altitudinem ſeptem millium ducentorum &

ſeptua-

ſeptuaginta octo eſſe pedum. Poſita itaque vera Phari altitudine, fieri non poſſe videtur, ut faces tam vaſto ſpatio adpareant. Quadringenti enim & quinquaginta pedes altitudinis, dabunt lineam viſus pedum $124347\frac{26191}{}$ quæ menſura non tota viginti quinque paſſuum millia conficit. Vides itaque ut à quadruplo majori ſpatio faces Phariæ adpareant, quam ratio geometrica permittere videatur. Quod ſi qui aliter, quam per refractionem fieri poſſe putent, oſtendant & viri ſunto. Ex ſupradictis ſatis apparet quantum errarint inſignes multi hujus ſeculi mathematici, qui tam portentoſam montibus quibuſdam altitudinem adſcribunt, ut Caucaſo ſeptingentorum, Athoni vero quinquaginta millium paſſuum tribuant perpendiculum. Sed quem non talium ineptiarum pudeat? Caucaſus etiam qua altiſſimus eſt, minus triduo adſcenditur. Si itaque montis hujus perpendiculum foret ſeptingentorum millium paſſuum, oporteret ut homo ſingulis diebus enitendo ſurſum tantum percurreret ſpatium, quantum perniciſſimus equus ne in plano quidem triduo aut quatridio poſſit pervolare. Sed & illa quæ Athoni tribuitur altitudo, licet moderatior multo ſit iſta altera, ridicula tamen eſt & abſurda, cum ex adſcenſu adpareat illum ne viceſimam quidem hujus menſuræ partem æquare. Quod ſi cognoviſſent Athonem montem, non in Lemnum tantum inſulam umbram ſuam porrigere, verum videri ex ipſa quoque Aſiæ continente, longe etiamnum excelſiorem proculdubio finxiſſent. Clare enim conſpicitur Athos, cum cœlum eſt ſerenum, ex Helleſponto & Aſiatico litore, multo autem clarius ex Ida monte. Quod ſi fabuloſæ ſint faces iſtæ Agamemnoniæ quas Æſchylus memorat Clytæmneſtræ fuiſſe nuntias Trojæ captæ, à Troja Mycenas uſque; ſaltem certum eſt veras eſſe potuiſſe; cum faces in Ida accenſæ facile poſſint videri ab iis qui in ſummo Athone verſantur, ac quivis nuntius ſimiliter per faces traduces ex uno monte in alium ad remotiſſima etiam loca momento pene poſſit propagari. Hinc apparet quam miſere ſit hallucinatus Solini exercitator, cum fieri poſſe negat, ut Athos Lemnum uſque umbram projiciat; quia intervallum iſtud nimis ſit vaſtum, ac proinde ſenarium iſtum Sophoclis;

Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας βοός

corrigit, ac pro βοὸς ex vitioſa ſcriptura Scholiaſtæ Theocriti, reponit ἀλὸς, cum tamen & cæterorum Grammaticorum auctoritas, & ipſius hiſtoriæ veritas doceant, Athonis umbram uſque ad buculam, quæ in foro Myrinæ urbis

urbis erat collocata, pertigiſſe. Sed profecto vir iſte in tenebris micat, quandocumque mathematica tractat. Verum quo certius & manifeſtius & Athonis, & cæterorum montium cognoſcatur excelſitas, inquiramus primum quænam altitudo tribuenda ſit, unius diei adſcenſui. Polybius affirmat nullum eſſe in Græcia montem, qui non uno die poſſit conſcendi. Altiſſimos vero Græciæ montes nominat Taygetum, Lycæum, Parnaſſum, Pelion, Oſſam & Olympum. Ex his Pelion altiſſimus continet decem ſtadiorum perpendiculum, cum Olympus ad octo tantum adſurgat ſtadia. Mirum tamen hic omitti Cyllenen, quem Geminus triente facit altiorem. Ad decem itaque ſtadia perpendiculi ſurſum tendentibus iter unius diei videtur extendiſſe Polybius. Libens conceſſerim tam vaſtum ſpatium, tam brevi tempore confici poſſe à monticolis, aſſuetis perreptare loca ardua, quorum crura ſurſum tantum ac deorſum moventur, ideoque in plano ſalire potius quam currere videntur; verum qui in æqualibus nati ſunt locis, licet optimi ſint curſores, vix tamen alte adeo eniti poſſint. Pyramides Ægyptias, quæ non toto adſurgunt ſtadio, vix aliquis duabus horis abſque ſudore poſſit conſcendere. Qui ſexies majorem altitudinem uno ſuperaverit die, non parum præſtiterit. Si enim ſex ſtadia ſive pedes 3750 in gradus ſive ſcalas redigamus, & duobus pedibus ternos adſignemus gradus, jam fient 5625. Credo tale culmen uno die poſſe conſcendi, verum qui hoc ſpatium emenſus ſit, non libenter, ut puto, poſtera & tertia denuo luce ſimilem ſuſcipiet laborem. In montibus vero, licet clivo æquabili adſurgant, tamen adſcenſus eſt difficilior & laborioſior atque in ſcalis, defluente ſæpe veſtigio; adeo ut quandoque vix unum palmum in ſingulis paſſibus viatores conficiant. Quia tamen diximus, etiam decem ſtadia ſemel confici poſſe uno die à ſtrenuo aliquo ambulatore in montibus nato & educato, demus octo ſtadia diurno adſcenſui. Cum vero altiſſimorum in orbe montium culmina triduo fere adeantur, celſitudo horum, juxta hunc calculum, non ſuperabit ſtadia viginti quatuor. Quod autem Polybius inquit apud Strabonem, Alpium quarumdam juga vix quinto die adiri, in eo nimium dixit, niſi forſan intellexerit, non alicujus jugi adſcenſum, ſed ſpatium quod ab exordio alpium uſque ad ſuprema earum juga extenditur. Plinius ad XXXII. P. M. Alpium quarumdam adſcenſum eſſe tradit. Sed vero paſſuum in montibus longe alia eſt ratio, atque in plano. Ubi clivi ſunt molliter editi, ibi in pluribus ſæpe paſſibus vix unum altitudinis pedem emetiuntur. Paſſus vero curſorum,

ſive

ſive Geometricus quinque eſt pedum, at vero illorum qui ſurſum tendunt paſſus, gradus dicendi ſunt potius, quorum non majus eſt ſpatium, quam quantum homo ſtans alteram plantam ſupra alteram perpendiculariter poteſt attollere. Quia vero inceſſus iſte ſive motus obliquus, mixtus eſt ex perpendiculari, & ex horizontali plano, ideo determinari non poteſt quanta ſit juxta Plinium Alpium excelſitas, niſi prius cognoverimus angulum obliquitatis, & præterea paſſuum ſive graduum menſuram. Eadem eſt ratio montium Peruvianorum, quos ad quatridui iter in altum ſurgere ajunt, & quibuſcum comparatas Alpes, humiles eſſe caſas affirmant. Sed profecto nimium magnifice de ſuis rebus loquuntur Hiſpani. Cum quatridui adſcenſum iis tribuunt, unius diei itinere Alpibus ſublimiores faciunt. Interim zonæ torridæ montes altiores eſſe iis, qui in regionibus temperatis, & hos viciſſim illis qui in frigidis ſunt zonis, ſuperius monuimus. Quidquid ſit, perſuaſiſſimum habeo nullum in toto terrarum orbe eſſe montem, qui altior ſit viginti quatuor ſtadiis, aut una leuca horaria in perpendiculo. Ipſe ille Picus in Tenariffa, qui montium altiſſimus creditur, triduo tamen adſcenditur. Valeant itaque inſana illa juga, quæ ad vicinia lunaris uſque circuli, ſi dis placet, producunt. Ut ad Hæmum unde digreſſi ſumus revertamur, non puto ſummum ejus jugum ultra octodecim ſtadia attolli, quamvis Plinius & ex eo Marcianus ſex millium paſſuum altitudinem ei adſignent. Hoc ſi verum eſſet jam oporteret Philippum Regem, qui illum triduo conſcendit, ſingulis diebus emenſum fuiſſe in linea perpendiculari duo paſſuum millia, quod quam abſurdum ſit ex ſupradictis ſatis eſt manifeſtum. Verum hæc de ſuprema montium altitudine, breviter nunc dicta ſufficiant, accuratius aliquando de hac ſcripturi in meteorologicis noſtris. Nunc ad alteram quæſtionis partem veniamus, & examinemus, quantum ſit ſpatium iſtud maximum quod in ſuperficie terreſtri oculi humani beneficio refractionis poſſunt percurrere. Picum in Tenariffa conſpicuum eſſe à ſexaginta leucis Germanicis ſive paſſuum millibus $\overline{\text{CCXXXX}}$ omnibus conſtat. A pari quoque intervallo Mons Leonum, *Sierra Liona* nautis dictus, & complures præalti in orbe montes cernuntur. Nos quoque ipſi verum eſſe comperimus id quod Franciſcus Patricius narrat de montibus Corſicæ inſulæ adparuiſſe illos à millibus paſſuum trecentis juxta computum nautarum. Verum ab hac menſura auferenda eſt pars quinta, quoniam hodie tam nautæ, quam alii Itali minoribus utuntur milliaribus atque veteres, ita

ut quatuor millia paſſuum componi debeant cum quinque hodiernis. Supererunt itaque ab hac ſumma millia ducenta & quadraginta, ſive leucæ Germanicæ ſexaginta. Nimium ab hac ſumma aufert Snellius in Eratoſthene ſuo, cum ejus tantum ſpatii menſuram colligit, quod à proximo inſulæ promuntorio uſque ad portum Maſſilienſem extenditur. Non ſiquidem unum aliquod inſulæ promuntorium, ſed totum latus occidentale conſpicitur, licet non multum extra portum provectis. E montibus vero, quibus totum iſtud littus præcingitur Hetruriam uſque, ubique conſpicua eſt non Corſica tantum, ſed etiam Sardinia, niſi iſtic ſolum, ubi in directa linea Sardiniæ objecta Corſica viſum impedit. Ut vero tam remota videamus duo præcipue captanda ſunt tempora, matutinum antequam ſol oriatur, & ſerotinum poſtquam occidit. Orto enim ſole aër iſte roſcidus ſimul ac pellucidus tepefactus paullatim in fumum abit, adeo ut mera ſit nebula quæ claro ſæpe meridie telluri ac præcipuè mari, incumbit, & vix ad mediocriter remota proſpectum admittit. Illud vero admiratione dignum, à tam vaſto intervallo ſpectantibus non vertices tantum montium, ſed radices quoque ac ipſa pene inſulæ littora ſimul ſeſe viſenda offerre. Ut vero ſimul adparent, ita quoque diſparent ſimul. Hinc patet, quam fallaci nitantur fundamento illi, qui ex adparente iſta montium circa horizontem proportione & diſtantia, vel ipſorum montium altitudinem, vel refractionum momenta inquirere conantur, cum proportio hæc pro denſitate & raritate aëris creſcat & decreſcat, haud aliter atque nummus ſive annulus in urnam conjectus attollitur vel deprimitur, prout plus minuſve aquæ adfundatur. Jam vero cum nulla ſit proportio montium Corſicæ ad Hæmum, nemini puto mirum videbitur, ab Hæmo longius patere proſpectum. Nec obſtat id quod Strabo objicit, montes vaſtos intercedere qui viſui officiant. Cum enim terreſtres refractiones multo ſemper ſint minores maritimis, manifeſtum eſt, maria ſupra ipſos quoque refringi montes. Sed omnia portenta ſuperat, id quod Ariſtoteles in mirabilibus memorat de monte Delphio in Liburnia, videri ex illo Helleſpontum, Pontum Euxinum, ac intrantia illum navigia. Ipſum hoc retulit quoque Theopompus, ut videtur innuere Strabo libro VII. Ex hoc errore alter natus fuiſſe videtur, nempe Pontum Euxinum eſſe vicinum Ionio ſive Adriatico mari. Sic inter alios credidit auctor anonymus qui περίπλουν ſuam Nicomedi Regi inſcripſit.

Αἴης Ἀμαλάσων δὲ πρὸς τὸν Πόντικὸν
Ἐξὶν ὑπὲρ αὐτοὺς καίπερ ὄντας πλησίον.

Verum in hoc unico exemplo hactenus hæreo, nec quicquam adfirmare ausim. Interim quam vastæ & mirandæ sæpe sint refractiones, altero quoque operæ pretium est ostendere exemplo. Scribit Martinius Jesuita in Atlante Sinensi, in provincia Chekiang ad urbem Ningpo promuntorium esse è cujus vertice montes adpareant Japonenses. Ipse tamen propter rationem geometricam, fieri hoc posse negat, quantumvis id adfirment Sinæ. Sed profecto nihil certius hac Sinensium adsertione. Intervallum inter hoc Sinæ promuntorium, & montes Japonenses est ferme quingentorum millium passuum, seu potius 120 leucarum Germanicarum. Ostendimus jam montes è plano videri à sexaginta leucis Germanicis, & etiam longius. Sequitur itaque altero tanto majus spatium videri ab iis, qui ab excelso vertice in aliud editum cacumen oculos intendunt. Sed profecto non ab hoc tantum spatio, verum etiam à longe majori, & à centenis & amplius leucis, conspicua essent montium juga, si flammantis forent naturæ, ac lumen à se spargerent. Mons Peruvianus, quem vocant Vulcanum Quitensem, à centum & amplius leucis Hispanicis cernitur cum flammas eructat, adfirmantibus id Hispanis, qui id miraculum viderunt. Efficiunt vero centum leucæ Hispanicæ quadringenta milliaria Italica hodierna, antiqua vero trecenta & viginti. Ad octoginta itaque leucas Germanicas montis hujus flammæ cernuntur. Altitudo vero, juxta leges geometriæ, tres integras leucas Germanicas in directum multum excedet, cum tamen nullus in toto orbe mons sit, qui unam in perpendiculo habeat leucam Germanicam. Quod si solis instar fulgerent montes, à trecentis & quadringentis leucis essent conspicui. Hoc satis ex iis, quæ superius de matutino solis ortu monuimus, potest colligi. Verum tempus jam diu monet, ut relicto Hæmo, aliisque excelsis montibus, ad plana redeamus. Nec tamen extra institutum, nec inutilis, ut spero, futura est hæc digressiuncula, maxime cum videam multos tam præteriti quam præsentis seculi mathematicos, prolixe quæstionem hanc ventilasse. Verum quo successu, documento sint Nonius Lusitanus, Blancanus, Claramontius, alii, quorum nonnulli aliquot centenum pass. mill. perpendiculum Caucaso tribuerunt. Ultimus qui montium mensuram examinavit, est Joannes Baptista Ricciolus, in magna sua Syntaxi Astronomica. Quamvis is diligentius quam cæteri materiam hanc pertractarit, refractionisque etiam rationem

habuerit, Caucaſo tamen tribuit quinquaginta & unum paſſ. millia, Atho vero monti millia viginti & octo. Atqui Athos ſummus uno die adſcenditur, Caucaſi vero ſupremi vertices minus triduo adiri poſſunt, ac niſi nivium copia ac adſcenſus aſperitas obſtarent, etiam biduo. Inde colligo, nec hunc duobus paſſuum millibus, nec Athonem decem vel undecim ſtadiis eſſe excelſiorem.

ỳ. 26. *Apud judicaturos magno certamine affectant*] Alii libri *judices*. Porro illud quod ſequitur, *moribus datur*, rectum eſt & próbum. Judices decus iſtud, ut mulieres una cum viris ſuis ſepeliantur, tribuunt non formæ vel gratiæ, verum moribus, nempe prout quæque erga maritum ſeſe geſſerit & morata fuerit.

ỳ. 30. *Paratique, ut dictitant, cum fato jacentis*] Id eſt cum genio vel umbra Thracis iſtius mortui, uti Euthymus apud Pauſaniam in Eliacis poſterioribus. Apud Herodotum hæc non habentur, unde adparet reliqua iſta ex alio hauſiſſe Melam.

ỳ. 32. *Manentque dominas proci*] Frigida eſt conjectura Pintiani, *monent mœrendo minus proſici*. Alii tamen ſibi attribuere emendatiunculam hanc tanquam bellam conati ſunt. Sed ſane non illi in Pintianum fuere injurii. Uti paulo ſupra copula iſta finalis redundat, ubi legitur *paratique* pro *parati*, ſic & hic eadem eſt abjicienda, & legendum; *manent dominas proci*. Sic quoque nonnulli codices. Threſſæ iſtæ multo erant feliciores Indicis. Has ſiquidem, ſi non una cum maritis ſuis cremarentur, perpetua manebat viduitas, ut Diodorus & alii teſtantur. Sed vero Threſſis inter tot procos connubia deeſſe non poterant.

Ibid. *Nupturæ virgines non à parentibus viris traduntur*] In optimo codice legitur *nuptui traduntur*. Sane alterutrum irrepſit, vel quod magis exiſtimo, utrumque. Proculdubio ita ſcripſerat Mela, uti edendum curavimus.

ỳ. 37. *Similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit*] Repoſuimus, *ſimul ebrietati hilaritas* &c. Secuti & in hoc optimum codicem. Cæterum quod hic de feminibus ebrietatem inducentibus prodit, id ipſum quoque habet Herodotus lib. 1. Verum is non Thracibus hunc potum adtribuit, ſed Scythis illis qui ad Araxem habitabant. Nugator qui ſub Plutarchi nomine libellum de fluminibus compoſuit, eandem rem narrat, ac addit herbam iſtam ſimilem eſſe origano. Verum cum neque ille, neque hic noſter herbam nominarit, difficile fuerit divinare, quænam fuerit.

Multis

Multis quidem herbis & plantis vis inebriandi ineſt, uti hederæ, arbuto, cyclamino, aliiſque; verum neque illæ ſimiles origano, nec tam efficaces, ut puto, ut vel ſolo nidore mentem turbare poſſint. Præter Nicotianam, nullam aliam tali facultate præditam novi.

¥. 38. *Iſtro proxima eſt Iſtropolis*] Plures Iſtron appellant, & ſic quoque veteres nummi apud Goltzium & alibi, in quibus manifeſte ſcriptum ΙΣΤΡΙΗΩΝ Ionice pro ΙΣΤΡΙΕΩΝ. Ab adverſa parte duo capita adparent ſibi invicem juncta, altero tamen inverſo. Quærunt multi quid ſibi velint adverſa iſta capita. Ego Iſtri fluminis imaginem eſſe puto. Nam cum alia flumina in idem exeant mare, ſolus fere Danubius vel Iſter in diverſa maria diverſis & contrariis exire capitibus credebatur, nempe in Pontum Euxinum, & in mare Adriaticum. Oſtia vero fluminum, paſſim capita appellari à Latinis & Græcis, licet minus proprie, cum potius fontes ita appellari debeant, notiſſimum eſt.

¥. 39. *Deinde à Mileſiis deducta Calatis*] Alii Calatin Heracleotarum faciunt coloniam. Ovidius in Triſtibus, cum illos ab Alcathoi mœnibus ortos dicit, Megarenſium facit coloniam. Sed non dubito, ex hoc loco, quin etiam aliquando Mileſiorum fuerit. Urbes iſtæ Ponticæ ſæpe mutarunt colonos ſuos & modo ab his, modo ab illis captæ & deductæ fuerunt. Quum Mileſii illam tenerent, aliud videtur habuiſſe nomen. Plinius; *Namque Thracia altero latere à Pontico litore incipiens, ubi Iſter amnis immergitur, tres pulcherrimas in ea parte urbes habet, Iſtropolin Mileſiorum, Tomos, Calatinque, quæ antea Ceraſtis vocabatur.* Ita conſtituendus totus ille locus, qui vulgo inquinatiſſimus eſt. *Acervetis* vocabulum nihili eſt. Libri veteres ſcribunt *ceruetis*, quod corruptum ex Κερήτις. Sic nempe vocabatur Calatis cum ea Mileſii potirentur. Cauſa nominis exinde ut arbitror, quoniam Mileti locus erat Sacer Κεραιὸς vel Κερὴς dictus, à fixis illic ab Apolline arietum cornibus, ut Etymologici magni auctor, & alii teſtantur. Ab hoc autem loco coloniæ ſuæ nomen primum indidere Mileſii. Calatidis nomen recentius & ab Heracleotis ortum, poſtquam illi eo miſere colonos regnante apud Macedones Amynta, ut teſtatur anonymus de Ponto Euxino, quem pueri olim in lucem dedimus. Orus Grammaticus apud Etymologici magni autorem ab adſita palude ſic dictam tradit. Si Stephani Byzantii epitomatori credendum, nomen accepit à calatho illic reperto; ἐν ᾗ καλαθὶς ἀρέθη εὑρεθεῖσα τοῖς θεσμοφοριαζούσαις. Sic fere libri veteres. Græci enim in cerealibus feſtis primi-

tias frugum, quas deæ offerebant, in faſciculum colligatas, reponebant in calathis, de quo more fuſius ad Callimachum agemus. In nummo Calatianorum, qui apud Goltzium exſtat tales comparent primitiæ, ſpicarum nempe faſciculus, cum hac inſcriptione, ΚΑΛΑΤΙΑΣ. Inepte vero Nonius in commentario ad Goltzium, nummos iſtos Calatianos tribuit Galatis Aſiaticis.

Ibid. *Tritonice*] Monſtroſum vocabulum. Lege *tum Tomoe.* Sic optimi codices. Non potuit tam notam prætermittere urbem, quæ ſemper cum Iſtropoli, & Callati conjungitur. Tria hæc oppida pulcherrima vocat Plinius, ut jam oſtendimus. Verum hic animadvertendum Melam pervertiſſe ordinem Geographiæ, cum prius Tomos, tum Calatim nominare debuiſſet. Hæc enim remotior ab Iſtro, atque Tomi. Eundem errorem incurrit Ammianus Marcellinus lib. XXVII. *Juxtaque Scythia, in qua celebria ſunt aliis oppida, Dionyſopolis, & Tomi, & Calatis in Europa omnium ultima.* Hæc eſt lectio antiqua, quam perperam mutarunt. *Celebria aliis*, pro, *magis celebria aliis*, tralatitium eſt. Manifeſte hic Calatin Iſtro facit propiorem, atque Tomos, in quo æque atque Mela erravit. Quod autem Calatin ultimam Europæ urbem vocavit, id eo factum eſt, quia aliqui Danubium terminum fecerunt Europæ, confundentes illum cum Tanai, ut Seneca in naturalibus quæſtionibus, & iterum initio Troadum. Iſtros vero urbs, ſive Iſtropolis, cum iſta Ammianus ſcriberet, everſa penitus erat à Scythis. Calatis itaque & Tomi, ultimæ erant in Europa urbes.

Ibid. *Portus Caria*] Portus ipſe Καρῶν λιμὴν vocabatur, ſed vero regio circumſita Caria. Teſtantur hoc Arrianus, & Anonymus de Ponto Euxino; quamvis apud poſteriorem perperam legitur καταϰλύζεπ pro Καρία ϰλήζεπ. Notum enim Pontum Euxinum, non eſſe obnoxium reciprocationi alicui ſenſibili. Scio quidem aquas & hic quoque multum intumeſcere, adeoque attolli, ut totum hunc tractum ad quatuor uſque milliaria operuerit quandoque, urbes vero Odeſſum & Dionyſopolin totas pene abſorpſerit, prodentibus illud Cedreno aliiſque; verum particularia iſta diluvia locum hic habere non poſſunt, cum toto ſæpe ſeculo vix ſemel contingant. Sed vero quod Arriani lectionem maxime confirmat, Cariamque regionem hic fuiſſe evincat, id eſt, quod præter hunc Portum Carum, ſitum hic fuit & aliud oppidulum, Κέραμος dictum; cujus meminit Pauſanias Eliacis poſterioribus. Ὁ πολίτης δ' ἡνίϰα ἐϰ Κεράμου

τῆς

τῆς ἐν τῇ Θρᾳκίᾳ Καρίᾳ. Perperam viri docti id accipiunt de Ceramo in Caria Asiatica, tanquam si & illic aliqua fuisset Thracia. Recte vero Suidas in voce Ἱππόδαμος, locum illum Pausaniæ respiciens, Θρᾳκίαν Καρίαν interpretatur, τὴν ἐν Θρᾴκῃ Καρίαν.

℣. 40. *Tiristris promuntorium*] Libri fere omnes *Pristis*. Vera lectio est *Tiristis*, non *Tiristris*. Sic quoque legunt vetusti codices Ptolemæi Τιρίσις, uti istic docuimus.

v. 42. *Fuit hic Bizone*] Distinctione tantum laborabat locus. Mox nihil mutandum, cum Crunon à Dionysopoli distinguit. Portus enim Dionysopolitarum Κρουνοὶ proprie vocabatur, aberatque aliquantum ab urbe.

℣. 9. *Perinthus, Bathynis*] Bathynis hic urbs est, cum aliis sit flumen. Pintianus ut loco huic medicinam adferret, verba transposuit: quod ego corrigendi genus omnium minime semper probavi. Veteres plerique libri legunt *Bithynis*, quod probum esse existimo. Bithynis is est, quem Appianus in Mithridaticis vocat Bithyam, aitque Bebryces fluminis hujus accolas, Bithynos semet appellasse ab hoc fluvio postquam trajecissent in Asiam. Bithynis porro & urbs, & flumen dicitur; quemadmodum etiam illud quod sequitur flumen, Athyras. Nam & huic cognomine adjacet oppidum. Erginum vero Plinius aliquanto facit viciniorem Hellesponto, alii ad Pontum Euxinum collocant. Qui error unde natus sit, alibi ostendimus.

℣. 53. *Et in radice magnæ peninsulæ sedens Lysimachia*] Frustra est Pintianus qui cervicem hic pro radice reponit, quasi non & hoc rectum sit. Isthmo enim, tamquam radici, terræ continenti adhærent peninsulæ. Græci similiter de iis loquentes, sæpe utuntur vocabulo ἐρρίζωσθαι. Quin & ipse Mela superius sic locutus est de Achillis insula; *tenui radice terræ adnectitur*. Sed & quid sibi voluerit nescio, cum statim posteà, *frontem ejus Mastusiam*, mutat in *promuntorium*. Frontes passim vocat Mela partes illas continentis quæ maxime in mare excurrunt & prominent. Græci μέτωπον dicunt. Porro cum hic auctor noster Chersonesum istam Thraciæ nusquam latam esse dicit, in eo non errat. Mendosissimi enim hoc loco sunt numeri Ptolemaici, cum juxta illos multo latior sit hæc peninsula quam longior. Neque tantum in forma & situ litorum, verum etiam in distantia urbium promuntoriorumque peccatum est gravissime. Pactya & Cardia urbes sitæ in Isthmo, longe extra illum adparent,

rent, & cum non nisi quadraginta stadiis, vel potius triginta septem, à se invicem distent, longe pluribus passuum millibus juxta illius calculum distare invenientur, ut jam alibi fusius ostendimus.

ỳ. 9. *Divisas spatio pelagoque terras*] De hac sermonis redundantia jam superius egimus, quæ non opus est hic repetere. Tantum hoc monebimus, sic quoque locutum esse Tacitum, in vita Agricolæ, cum de Britannia ait; *Spatio ac cœlo in orientem Germaniæ, in occidentem Hispaniæ obtenditur.* Male hæc Lipsius corrigit. Sed neque in sequentibus quidquam mutandum. *Non navigata maria transgressus est*, simile est, atque illud Lucani; *duri populus non cultor Amani.* Passim tales occurrunt locutiones.

ỳ. 62. *Sunt Protesilai ossa consecrata delubro*] Mirum quod Protesilai sepulcrum & templum tam longe sejungat ab Eleunte, quo tamen in oppido omnes alii illud collocarunt. Calaber lib. VII.

——— Τένεδόν δ' ἀπελίπετ' ὀπίσω
Φαίνετο δ' εὖτ' Ελεοῶτ@ ἔδ@ θ' ἵνα Πρωτεσιλάου
Σῆμα πέλει πελέηισι καλ@ σκιον αἰπυνῆσιν.

Vulgo Πελεοῶτ@, quod tamen forsan verum est, ut & sic dictum fuerit oppidum ab ulmis istis quas hic memorat. Verum sequentia procul dubio ita sunt refingenda;

Αἳ δ' ὁπότ' ἀθρήσωσιν ἀνερχόμεναι δαπέδοιο
Ἴλιον, αὐτίκα τῆισι θόως ἀπαναίνετ@ ἄκερσ@.

Arbores istæ non deficiebant viso sole, sed viso Ilio. Ἀπαναίνετ@ rectum est, sic quoque Philippus in epigrammate de iisdem ulmis.

Ἴλιον ἦν ἐσίδῃ χθ ἀπ' ἀκρεμόνων ηθρυφαίων,
Καρφοῦτ@ πετάλων ηὖσμον ἀναινόμεν@.

Plinius hoc miraculum prodit his verbis; *Sunt hodie ex adverso Iliensium urbis juxta Hellespontum in Protesilai sepulchro arbores, quæ omnibus ex eo ævis cum in tantum accrevere ut Ilium adspiciant, inarescunt, rursusque adolescunt.* Recte sic Salmasius, & sic diserte codex noster. Quod autem Plinii verba ita interpretatur, tamquam si arbores illæ centesimo quoque anno arescerent funditus, in eo errat. *Omnibus ævis*, manifeste hic dicitur pro omni tempore, & pro toto illo spatio quod à Protesilao usque ad suum seculum effluxit. Neque totæ interibant arbores, sed saltem folia. Antiphilus Byzantius lib. III. Antholog.

Δέν-

Δένδρεα δυσμήνιτα καὶ ἤν ποτε τεῖχος ἴδωσι
Τρωϊον, αὐαλέαν φυλλοχοεῖντι κόμην.

Neque folia tantum, ſed & rami ſuperiores areſcebant, iiſque mature & cito alii ſuccreſcebant, inferiore interim arborum parte integra & illæſa. Clariſſime de his ulmis Philoſtratus in Heroicis de Proteſilao agens; τοὺς πρὸς τὸ Ἴλιον πετραμμένους τῶν ὄζων, ἀνθεῖν μὲν πρωΐ, φυλλορροεῖν δ' αὐλίκα, καὶ πρὸ ἀποκλυσμοῦ τῆς ὥρας. Male hoc loco interpres πρωΐ vertit *mane*.

Ibid. *Portus Cælos*] Κοῖλον λιμένα, ſic quoque Plinius. Alii πλημμυρικῶς dicunt τὰ Κοῖλα, uti quoque eſt in libris manu exaratis Ptolemæi, non Κύλλα. Pro Macido, Madytum repoſuimus, ex omnibus.

ỳ. 64. *Cynoſſema tumulus Hecubæ*] Atqui Suidas & Cedrenus Hecubæ ſepulcrum Maroneæ collocant, illamque Κυνόσημα vocari ajunt. Sic & Ovidius ſenſiſſe videtur, cum in Sithonibus iſtud deſcribit. Hinc ſine dubio natus error Stephani, qui Maroneam ponit in Cherſoneſo Thracia. Atqui ut ut verum ſit Maroneam à quibuſdam Cynoſſema dictam, non inde ſequitur Helleſpontiacum iſtud Cynoſſema appellatum unquam fuiſſe Maroneam. Porro veriſimile eſt ſepulcrum iſtud non eſſe Hecubæ, ſed potius canis alicujus illuſtris, ut inquit Pollux. Paſſim exſtant loca ita dicta, & à canum famoſis ſepulcris ita denominata, uti apud Calydonios à cane Atalantæ, & apud Salaminios à Xanthippi cane, utrumque ſimiliter dictum Κυνόσημα. Duorum triumve clarorum canum epitaphia adfert ibidem Pollux. Adſcribam & ipſe unum quod mihi communicavit juvenis doctiſſimus Lucas Langermannus. Ita vero in marmore concipitur;

ΤΗΗΤΡΙΒΟΝ ΠΑΓΑΓΕΙΣ
ΑΛΙΙΤΩΣ ΤΟΔΕΣΗΝΑΝΟΗΣΗΣ
ΜΗΔΕΟ ΜΑΙΓΕΑΑΣΗΣΕΙ
ΛΥΝΟΣΕΣΤΙΤΑΟΟΣ
ΕΥΑΑΝΣΟΗΝΧΕΙΡΣΣΑΕ
ΚΟΝΙΝΣΥΝΖΟΗΥΑΝΑΚΤΟΣ
ΟΣΜΟΥΚΑΚΙΗΑΗΤΟΝΑΣ
ΕΧΑΡΑΖΕΝΟΓΟΝ

Oſcam eſſe putabat hanc inſcriptionem eruditus quidam Danus, cui eam acceptam referebat Langermannus, cum Florentiæ verſaretur. Sed profecto ſunt puri Græci verſus; itaque ſic illos digeſſi.

Τλὼ τείβον εἰ ϖδόχης ἀλύπως τόδε σῆμα νοήσῃς
Μὴ δέομαι γελάσῃς εἰ κωὸς ἐσι τάΦ☞.
Ελαώθλω. χεῖρες ἣ κόνιν σωέθηκαν ἄναικ☞
ὅς μου καὶ σήλη τὸν δ' ἐχάεφξε λόγον.

℣. 66. *Eleus*] Hinc adparet Proteſilai fanum & ſepulcrum non in ipſa Eleunte fuiſſe, uti alii videntur innuere, ſed vero non paucis millibus inde remotum; cum & Κοῖλον λιμένα, & Κωόσημα, & Madyton intermedias faciat. Sed Cœla & Cynoſſema ditionis Eleuntiorum fuiſſe puto. Madytos aliquanto magis mediterranea erat. Itaque totus ille tractus, qui à Seſto uſque ad Maſtuſium promuntorium extenditur, Eleuntiorum fuit. Verum id eſſe adparet, cum ex iis quæ diximus, tum quoque è Tzetze in Lycophronem, qui Μαστυσίαν è doctiorum ſententia interpretatur ἀκρωτήριον Ελεουῦτ☞. Ipſe enim aliam, ſed ineptam, hujus vocabuli adfert rationem. Idem quoque colligi facile poteſt ex Hygini Poëtico Aſtronomico, ubi de Hydra agit; quo loco manifeſte Eleuntiorum in ditione & promuntorium Maſtuſium, & portum Cratera, collocat. Iſte autem Crater, non poteſt alius eſſe à Cœlis. Maſtuſium autem mare, quod Maſtuſiam alluit. Sed male apud ipſum *Phlaguſa* legitur. In veteribus libris ſcriptum erat *Flacuſa*, pro *Elaeuſa*. Ελαιοῦντα & Ἐλαιούσαν etiam alii veterum oppidum iſtud adpellarunt. Perperam tamen, cum Ἐλεοῦς verum fuerit nomen.

℣. 71. *Jugo facie vallis includitur*] Mirifice hic locus vexatus eſt à multis. Nos veterem lectionem reduximus. Sic ſuperiori quoque capite locutus eſt, de Achillis inſula; *facie poſiti enſis allecta eſt*. Sed & infra de ſinu Codano; *facie amnium ſpargitur*. Jugum vero vocat littus iſtud excelſum, quo Melas ſinus utrimque præcingitur. Etiam alibi ſic porrecta litora aliiſque oppoſita, ſub jugi nomine deſcribit; de Cypro quidem inſula, quod *recto jugo inter Ciliciam Syriaſque porrigitur*. Junonis vero promuntorium inquit, *obliquo jugo excurrere*, adverſum Ampeluſiæ. Atque hæc quidem eſt vera hujus loci interpretatio. Pintiani vero conjectura; *jugo Pallenes includitur*, ne excuſari quidem poteſt. Nempe & ipſe & multi alii eruditi, ita male mentem Dionyſii Halicarnaſſenſis perceperunt, ut quæ hic de Pallene Macedonica dixit, illi de hac Thraciæ Cherſoneſo ſint interpretati. Licet vero ipſi hoc nomine reprehendendi ſint, non tamen ab omni culpa immunis eſt Halicarnaſſenſis, quod errori huic tam opportunam cauſam præſtiterit. Quamvis enim è

toto

toto loco manifeste adpareat, illum de Pallene Macedonica agere, ita tamen de ea loquitur, ut nemo non primo adspectu illum de hac Thracum Chersoneso sermonem facere existimet. Ait enim de Ænea; Ἐπὶ δὲν παρεσκεύαστο τὸ ναυτικὸν αὐτῷ, ἀφικόμενον τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπὶ τῆς ἔξω στόμα χερρονήσου τὸν πλοῦν ποιούμενον, ἣ πρόκειται μὲν τῆς Εὐρώπης, καλεῖται δὲ Παλλήνη. Navigantibus enim in Hellesponto, ecquid ulla Cherronesus erat propior, quam hæc Thraciæ? Quorsum ergo Pallenen proximam facit, quæ aliquot dierum navigatione hinc aberat? Fatendum est igitur, vel errasse Dionysium & confudisse utramque hanc Chersonesum, vel impegisse in artem suam, & non satis distincte esse locutum. Ratio quamobrem multi has Chersonesos confuderint, ea est, quod utraque dicatur Thraciæ. Itaque Stephanus & alii Παλλήνην vocant πόλιν Θρᾴκης. Nempe quia Thraces aliquando eam tenuere. Sciendum enim, uti olim Græcia dicebatur, ubicumque essent Græci; ita quoque Thraciæ nomine venisse omnia ea, quæ aliquando Thraces inhabitavere. Hinc fit ut non tantum pleraque Macedoniæ loca, sed & Thessaliæ & Atticæ, quæcumque Eumolpus Thrax tenuit, Thracia sæpe nominentur. Atque hæc quidem hactenus, unde innumera veterum loca, Poëtarum præsertim, illustrari possunt. Cæterum & hoc quoque monendum, in verbis Dionysii, aliud quoque esse mendum, scribendumque, τῆς Εὐρωπίης, non Εὐρώπης quod ineptum hoc loco. Europia est regio Macedoniæ, sic dicta ab Europo urbe. Huic regioni objacet Pallene.

℣. 74. *Eximia est Ænos*] In quibusdam libris deest vox prior. Forsan scriptum fuit *Exin est Ænos*. Paulo post vide num sincerior sit lectio quorumdam codicum ita legentium; *ubi Xerxem copias suas quia numerare non poterat, mensum ferunt*. Porro locum hunc aliter distinguit Salmasius. Sed vulgata distinctio, quam reddidimus, longe est melior, eamque confirmat Plinius.

℣. 76. *Deinde promuntorium Serrium*] Omnes libri legunt *Seriphion*, unde vulgatam lectionem excuderunt. Sed arbitror Melam scripsisse *Zerynthium*. Promuntorium hoc dictum ab antro Zerynthio sito in eodem monte. Mons ille consitus est nemoribus istis, quæ Orpheus illuc cantu suo transtulit. Ὀρφέως δρύες illic memorantur, sub quibus antrum Zerynthium visebatur, teste Nicandri Scholiaste. Sed & urbem Zerynthum illic memorat Stephanus, & templum Apollinis Livius & alii. Huic vero monti viciniſſimam fuisse Zonam testantur omnes. Non

poteſt itaque veritas hujus lectionis in dubium vocari. Solinus *Sperchium* vocavit hoc promuntorium, vocabulo corrupto ex *Seriphion* Melæ, unde adparet quam vetuſtum ſit iſtud mendum. Nempe ignotum erat librariis promuntorium Zerynthium, & forſan aliquid legerant, vel apud Tacitum, vel alios, de ſaxo Seriphio, ideoque illud tanquam notius ſubſtituerunt. Idem vero eſt & Serrium, & Zerynthium promuntorium.

ỳ. 78. *Tum Schœnos fluvius*] Codices manu exarati, habent *Stenos*; alii vero, *Stonos*. Videtur ita olim ſcriptum fuiſſe; *Tum Viſtonos fluvius*, pro *Biſtonos*. Nempe in Biſtonibus populis erant, Βίσσων flumen, & Βισσὶς lacus, per quem tranſit fluvius ille. Valde tamen mihi fit veriſimile pro *Stenos* reponendum eſſe *Neſtos*. Ita enim videtur fuiſſe dictus fluviolus, qui è Biſtonide palude mare influebat prope Maroneam, alius nempe ab eo flumine quod ſtatim ſequitur. Sane autor ille anonymus, qui Περίπλεσιν ſuam Nicomedi inſcripſit, videtur quoque hic alium Neſtum collocaſſe, quem propinquum facit Biſtonidi paludi, cum tamen alii Neſtum multo faciant occidentaliorem. Alterum vero Neſtum qui mox ſequitur nonnulli Neſum vel Neſſum appellarunt, credo ut ab hoc diſtinguerent. Verum de hoc alibi egimus.

Ibid. *Et ripis ejus adjacens Maronea*] Illuſtrior eſt hæc urbs quam ut de ea quidquam dicamus. Illud interim admonere operæ pretium eſt, mirari me, quod cum illam conditam eſſe ſcribant à Marone Bacchi vel Oſiridis comite, tamen prius aliud nomen habuiſſe putent. Et quidem Homeri ætate Iſmaron fuiſſe appellatam. Aliquando etiam Orthagoriam, & Κωώσημα. De poſtremo jam ſuperius diximus. Prius vero quis non videt eſſe abſurdum, cum Maro tot ſeculis Homero ſit antiquior. Una illum cum Oſiride in Thraciam veniſſe, urbemque iſtam condidiſſe ſcribit Diodorus. Sed & Ennius apud Varronem lib. 1 v. de L. L.

O terra Threca ubi Liberi fanum inclutum
Maro locavi.

Ita conſtituendus eſt locus iſte, vulgo corruptiſſimus. Librorum enim veterum, teſte Turnebo, hæc eſt lectio; *O terra treta ubi liberi fanum in civium muro locavi.* Quæ Scaliger ad hunc locum annotavit, nihil habent veriſimile. Terra Threca, pro Threſſa ſive Thracia, ut ſæpiſſime. Alterum hujus oppidi nomen quod attinet, cujus apud Plinium fit mentio, nempe Orthagoriæ, & ejus quoque reddamus rationem. Sic itaque exiſtimo,

mo, dictam esse ab Orthagora aliquo. Orthagoræ vero meminit Strabo, meminit Ælianus & Philostratus Lemnius, qui Indicam ejus historiam laudant. Unde adparet valde errasse Salmasium cum in Solinianis scribit, nullum unquam scriptorem exstitisse, qui dictus sit Orthagoras. Verum non ab hoc Orthagora nomen Orthagoriæ est arcessendum, sed vero à numine salacissimo, ut existimo. Nullus dubito quin Bacchus, ipse aliquando dictus sit Orthagoras. Antequam enim ille hortorum custos Lampsaci nasceretur, notum est Bacchum comitesque ejus curam locorum muliebrium habuisse. Hinc fit ut non tantum ἰθύφαλλον ipsum vocarint, verum etiam idem significantibus, vocabulis, ὄρθον, ὀρθανὴν, & ὀρθάγοραν. Sane apud Aristophanem ἐκλησιαζούσας, cum juvencula hortatur anum prurientem, ut vocet Orthagoram, id non nisi de hoc dæmone peculiato videtur intelligendum, uti ad illum locum fusius ostendemus. Nunc hæc obiter, ut & hujus nominis rationem redderemus.

§. 81. *Turris quam Diomedis vocant*] Hunc locum descripsit Solinus, cujus verba pro ut habentur in optimo nostro codice adscribam. *Dein stagnum Bistonium; nec longe regio in qua Tirida oppidum fuit, equorum Diomedis stabulum, sed cessit ævo, solumque turris vestigium adhuc durat.* Deest hic recte τὸ *Maronea*, quod postea additum, cum nec Mela, unde desumsit, nomen regionis addiderit. Hoc ideo credo factum, quod tam diversa prodant auctores de appellatione hujus regionis, cum alii Ciconas, alii Bistones, alii vero Odrusas hic collocent. Recte vero Tirim vocat id oppidum, nam & sic habent omnes veteres libri Plinii, & Martiani Capellæ. Salmasius tamen ubique reponit *Tinda*. Nempe ex illo Stephani loco; ἔστι καὶ Τίνδη Θρᾴκης Χαλκιδικὴ πόλις. Hoc ita interpretatur tamquam si diceret Stephanus Tindam esse Chalcidensium coloniam. Sed insigniter errat. Chalcidice enim hic est Macedoniæ regio, quæ Thraciæ tribuebatur, antequam eam invaderet Philippus. Multo vero erat major Chalcidice, quam illam fecit Ptolemæus, nam & totam Pallenes Chersonesum comprehendebat. Itaque triginta duas urbes in hac fuisse memorant. Ex minus notis erat Milcorus, cujus idem meminit Stephanus; Μίλκωρος χαλκιδικὴ πόλις ἐν Θρᾴκῃ. Sed vero præcipua, unde etiam toti regioni nomen, fuit ipsa Chalcis, proxima Olyntho, ut patet ex Aristotelis mirabilibus. Male enim Stephanus eam collocat in monte Atho, auctoritate Eudoxi, cujus locum male intellexit. Nullum itaque dubium est quin Tirida verum sit nomen loci, ubi Diomedes equas

ſuas pavit, cum Tirida quam longiſſime hinc abfuerit, nec quidquam cum Diomede vel ejus equabus habuerit commune. Attamen hoc vocabulum etiam alibi infercire conatus eſt Salmaſius. Nam quo loco apud Silium Italicum legitur, lib. XVI. de Campaſo equo;

Campaſus antiquo fidebat Atlante magiſtro
Ipſum Ætola vago Diomedi condita Tyde
Miſerat.

Ipſe ait nullum eſſe oppidum Tyde dictum, itaque legendum eſſe;

Ipſumque Ætolo Diomedi condita Tinda.
Miſerat.

Sed profecto non potuiſſet magis in Geographiam impingere. Cui enim ignota eſſe poſſit Tude vel Tyde in Hiſpania ad Minium ſita, cum ejus oppidi tot meminerint auctores, ut ſupervacuum ſit eos enumerare. Sed & ipſe Silius lib. III.

Et quos nunc Grovios violato nomine Grajûm
Oeneæ miſere domus, Ætolaque Tyde.

Ita infra legendum eſſe docebimus. Hæc nunc breviter dixiſſe ſufficiat, ut palam fieret Silium non confudiſſe utrumque Diomedem, nec Tindam Macedoniæ urbem quidquam commune habuiſſe cum Tyde Hiſpanica, vel cum Tirida Thraciæ. Attamen quod magis mirere in tanto viro, eſt quod aliquanto poſt etiam annum addat, quo à Chalcidenſibus deducta ſit Tinda.

¥. 82. *Urbs quam ſoror ejus ſuo nomine appellavit Abdera*] De hac Diomedis ſorore ſatis jam alii. De tempore vero quo colonia facta eſt Clazomeniorum & Teiorum, illud operæ pretium eſt monere, Euſebium, & ex illo Solinum, recte ejus κλῖσιν conjeciſſe in annum ſecundum Olympiadis trigeſimæ primæ. Nempe tum Clazomenii rebus florentibus primos huc miſere colonos. Secunda vero huc miſſa fuit colonia à Teiis centum & duodecim annis poſt Clazomeniorum κλῖσιν. Tum quippe Perſæ ingreſſi ſunt primum Ioniam. Salmaſius putat Abderam à Teiis conditam eſſe eodem tempore quo Maſſilia à Phocæenſibus, nempe Olympiade quadrageſima quinta, juxta Euſebium. Sed manifeſte hic confundit primam & ſecundam Maſſiliæ κλῖσιν. Vide quam incogitanter illum incurrat errorem, quem tam ſedulo effugere conatur, cum ne quidem illo tempore ulli in hoc tractu fuerint Perſæ, quos vel Phocæenſes, vel Teii fugere potuerint. Harpagus enim ingreſſus eſt Ioniam Olympiadis quinqua-

quageſimæ nonæ anno ſecundo. Porro quod proverbium iſtud adtinet;

Ἄβδηρος καλὴ Τηΐων ἀποικία.

Id inde ortum eſſe exiſtimo. Teii cognita ubertate & amœnitate ſoli Abderitici, hanc ſuam coloniam pulcram appellarunt, ideoque omnes illuc migrarunt. Sed vero poſtea cognoverunt eam ſoli aëriſque in hoc tractu eſſe naturam, ut non tantum equi & jumenta in vicinis paſcuis degentes, aut bibentes ex Coſſinito flumine in rabiem agerentur, verum etiam ipſos homines ſæpe corripi inſania, plurimoſque ibi naſci deliros. Hinc ironice dictum, Abdera pulcra Teiorum colonia. Errant enim qui putant Abderam in loco arido aſperoque ſitam fuiſſe. Ager ipſorum totus aut paſcuus aut cerealis. Hinc Triballi apud Diodorum Siculum fame compulſi Abderiticos agros, tamquam omnium fertiliſſimos, invadunt. Sed & ipſorum nummi, qui exſtant apud Goltzium & alios, hoc teſtantur. Nam eorum nonnulli Cererem oſtendunt, alii vero in Jovis frumentarii honorem ſunt cuſi. Ita enim interpretor inſcriptionem illam ΕΠΙ ΔΙΟΣ ΛΑΙΟΥ. Λάϊον ſive λάϊον nomen habet ζὸς λαΐου, idemque eſt plane, atque ἐπικάρπου ζὸς.

¶. 83. *Quod Democritum Phyſicum tulit, quam quod ita condita eſt*] Non Democritum tantum urbs hæc dedit, verum & Protagoram & Anaxarchum Philoſophos, præterea Hecatæum hiſtoricum, & Nicænetum, plurimoſque alios inſignes viros, ut merito dixerit Stephanus; Πλεῖστοι Ἄβδηρίτης ὑπὸ τῶν πινακογράφων ἀναγράφονται, cum in omnibus illuſtrium virorum catalogis crebri paſſim eſſent Abderitæ. Neſcio itaque quare Juvenalis hanc vervecum vocet patriam. Nam quod multi apud Abderitas inſani naſcerentur aut fierent, quis hoc ſtupori tribuat; cum inſania non hebetes & ſtupidos, qui nihil habent quod perdant, ſed maxima plerumque invadat ingenia? Quamvis autem Hippocrates lib. III. de morbis vulgaribus complurium Abderitarum meminerit, quorum febres conjunctæ fuerint cum delirio, non tamen ex tam inamœno morbo natum eſſe puto proverbium illud de malo Abderitico; ſed potius ex affectu jucundiſſimo, qui ipſorum febribus ſuccedere ſolebat, ut teſtatur Lucianus, ſcripto de conſcribenda hiſtoria. Omnes namque Muſicæ & Poëticæ ſtudebant, carmina Poëtarum recitantes ſibi invicem, & paſſim in plateis hiſtrioniam agentes. Tam elegans inſania non cadit in craſſos & pituitoſos, ne dum in vervecea capita, quæ, ſi verum eſt paradoxum Stoicum, ſemper delirant. Porro verba illa; *quam quod ita*

ita condita eſt, melius abeſſent. Sed jam aliquoties monuimus Melam in tanta brevitate quandoque eſſe nimium, & idem ſæpe bis dicere.

¥. 86. *Inter Strymona & Athon Turris Calamæa*] Ita omnes libri veteres. Sed recte Hermolaus *Calarnæa*. Stephanus Κάλαρνα πόλις Μακεδονίας ὡς Λούκι@ ὁ Ταρραῖ@. τὸ ἐθνικὸν Καλαρναῖ@. Lectio Pintiani nullam veri ſpeciem habet. Vetuſtiores Græci, quos plerumque ſequitur Mela, & ipſi quoque omittunt Stagiram tamquam ignobilem locum.

Ibid. *Et portus Caprullon*] Monſtroſa lectio. Libri meliores habent, *& portus Caprolimen*. Quis non videt veram eſſe lectionem; *Et* Κάπρου λιμὼ?

¥. 87. *Urbs Acanthos & Echymnia*] Sic fere omnes veteres libri, in quibuſdam *Echymna*. Quod alii in *Oeſyma*, alii aliter mutarunt, ſed omnes inepte. Vera eſt lectio quam dedimus. Meminit hujus oppidi Heraclides in Politiis, qui dicit ejus incolas adeo à muribus infeſtatos fuiſſe, ut relicto loco Cleonas vicinum oppidum exſtruxerint & inhabitarint. Verum neque apud illum recte id vocabulum ſcribitur, Ε'λύμνιον enim vulgo legitur, pro Ε'χύμνιον. De diverſa autem hac terminatione jam alibi diximus.

¥. 90. *Athos mons eſt adeo elàtus*] Veteres nonnulli libri ita legunt; *Athos adeo mons altus*. De altitudine Athus montis ſuperius egimus, ubi oſtendimus ineptire illos, qui tam immenſam huic altitudinem attribuunt.

¥. 92. *Quia de aris, quas in vertice ſuſtinet*] Hæc quæ Mela de Atho, Solinus de Olympo narrat. An alios ſecutus ſit auctores neſcio, illud certo ſcio, non Olympo tantum & Atho hæc convenire, ſed omnibus montibus, quorum vertices ſunt vel ſupra nubes, vel ſaltem in ſummitate earum. Nulli enim aut venti aut imbres illic poſſunt oriri, niſi caſu ac inſolito fere modo, ut alibi oſtendimus. Hæc omnia vero quæ & Mela, & Solinus de Athone & Olympo, eadem Geminus de Cyllene prodit. Vide illum in Elementis Aſtronomiæ cap. XIV. ex iis videbis, quam nihil contra Solinum diſputans dixerit Salmaſius, quod non melius fuiſſet tacuiſſe. Porro quod hic de aris in ſummitate Athus dicit, id de aris Jovi conſecratis eſt intelligendum. Heſychius; Α'θῶ@ ὁ ἐπὶ Α"θω τοῦ ὄρους ἱδρυμέν@ ἀνδριὰς, ὁ Ζεύς. Omnes fere altiores montes, ut Pelion, Olympus, Ida, Caſius, Atabyrius Rhodi, aliique quam plurimi, Jovi præcipue dedicabantur,

bantur, ejuſque in verticibus ſuis fana & altaria ferebant. Ζεὺς itaque Ἀθῶος, qui in Atho monte colebatur. De hoc Jove nonnulli interpretantur imaginem, quæ in Athoitarum nummis comparet. Sed ea potius de Atho gigante eſt accipienda, cujus meminit Nicander apud Stephanum his verbis;

Καί τις Ἄθω τόσον ὕψος ἰδὼν Θρήϊκος ὑπ' ἄεθλοις
Ἔκλυεν, οὐ δὴ θεὸς ἀμετρήτῳ ὑπὸ λίμνῃ
Ὃς ἀναπωῖ χείρεσι δύο ῥίπτεσκε βέλεμνα
Ἡλιβάτου πεδίθελυμνα Κανάστραίης πάρος ἀκτῆς.

In toto Stephano vix alter eſt iſto corruptior locus. Nec quidquam hic juvant veteres libri. Miror eruditos, qui hunc locum citant, ita illum tranſilire, tanquam ſi plana eſſent omnia, cum tamen nullus hic ſit ſenſus. Proculdubio ita ſcripſerat Nicander.

Καί τις Ἄθω τόσον ὕψος ἰδὼν Θρήϊκος ἀπ' ἀγρῦ
Ἔκλυσεν, οὐδηθεὸς ἀμετρήτῳ ὑπὸ λίμνῃ,
Ὃς ἀνασπῶν χείρεσι δύο ῥίπτεσκ' ὄπι Λήμνῳ
Ἡλιβάτου πεδίθελυμνα Κανάστραίης πάρος ἄκρης.

Ait Athon quendam giganta, bello contra deos, cum tam vaſtam molem videret in ſolo Thracio, inde ſolviſſe eam, fundatam prius ſub immenſa palude. Unde avellens radicitus, ambabus manibus montem illum jactavit prope Lemnum inſulam, ad pedem promuntorii Canaſtræi.

℣. 94. *Verum totus eſt, totoque longe dorſo procedit in pelagus*] Reſcripſi *totus exſtat*. Mons Athos non promuntorio tantum aliquo exit in pelagus, ſed totus exſtat, cum ſit peninſula, vel etiam inſula, quamdiu Xerxi placuit.

℣. 96. *Et factus freto navigabili pervius*] Pro *factus*, libri quidam veteres legunt *Athos*. Forſan margini aliquis adſcripſerat, *Athos freto navigabili pervius*, quod poſtea in contextum irrepſit. Attamen cum jam ſæpe monuerim, quam ubique idem bis dicere amet Pomponius noſter, nolim hic exturbare vulgatam lectionem, quæ non recedit à melioribus codicibus, niſi quod in illis, pro *tranſnavigatuſque & factus*, ſcriptum ſit, *transjugatus eſt, factus*. Legendum; *A Xerxe in Grajos tendente perfoſſus transjugatuſque eſt, factus freto navigabili pervius*. Transjugare eſt jugum montis ſuperare. Hanc Xerxis foſſam, quæ erat mille quingentorum paſſuum ſive duodecim ſtadiorum, fretum ſimiliter vocat Plinius. Catullus vero *mare* in coma Beronices;

Cum Medi peperere novum mare, cumque juventus
Per medium classi barbara navit Atho.

Sic locum illum restituimus ope libri vetusti. Meliores auctores passim Atho dicunt, τὸν Ἄθω, non Athon. Sed & Athonem qui vocant recte faciunt, sic Cicero & alii. Corruptissimus est Ammiani Marcellini locus lib. XXXI, de hac ipsa Athonis fossa, quem ab aliis jam depositum, emendatum adscribemus. *Resipiscant tandem memoriæ veteres Medicas acies ductantes ad Græciam: quæ ductum Hellesponti occupantes, & discidio quodam fabrili, mare sub imo Athonis pede quæsitum, exponunt, & turmatim apud Dorisicum exercitus recensitos, concordante omni posteritate, ut fabulosæ sunt lectæ.* Bellonius, qui angustias peninsulæ quam efficit Athos lustravit, & ipse quoque hanc Xerxis fossam fabulosam esse existimabat. Nempe quia nulla incisionum vestigia invenit. Sed qui fieri potuisset, ut per tot secula ductus aquæ ad pedem tam vasti montis situs, servari potuisset? Hoc illud ipsum est, quamobrem Græci laborem illum Xerxis stultum & insanum adpellarunt, gnari fossam istam à defluviis & impendentibus ruinis statim esse obruendam. Æliani tamen seculo, vestigia hujus perfossionis exstitisse videntur. Clare hoc colligitur ex lib. XIII, cap. XX, ubi agit de cetis & rotis piscibus circumcirca hunc montem natantibus. Adscribam verba ipsa, quia insigniter vulgo corrupta sunt, ac ne sensum quidem contineant propter crebra menda. Sic itaque illa sunt refingenda; Καὶ νεῖ μὲν κατ' ἀγέλας ταῦτα, μάλιστα δ' ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἄθω τοῦ Θρηκίου, ἔν γε τοῖς κόλποις τῷ ἀπὸ Σίγης πλέονι ἐντυχεῖν ἐστὶν αὐτοῖς καλῷ τῷ ἀνέμῳ ἤπερον, ὃν δράκτε τὸν Ἀρταχαίης καλέομενον πάφον, καὶ τὸν Ἀκάνθιον ἰσθμὸν, ἔνθα τοι ἡ τοῦ Ἀρταίης Φάνεπη διατομὴ, ἡ διασπᾷ μέσον τὸν Ἄθω. Lapsus autem videtur memoriæ Æliani, quod Artæum pro Artachæo posuerit. Verum operæ pretium est in locum illius fossæ, & quemadmodum ducta sit, aliquanto accuratius inquirere, quoniam ea quæ alii de hac perfossione retulerunt, plane ἀσύρματα & inepta sunt. Herodotus lib. VII. dicit fossam illam ab Acantho urbe Sanen usque pertigisse. Acanthum vero urbem ponit ad sinum Singiticum; Sanen vero oppidulum, in Pallenæa Chersoneso. Hoc si ita sit, quo modo concipi potest, ut fossa illa duodecim tantum fuerit stadiorum, ut ait Herodotus? Præterea hinc sequeretur, ut non ipse Athos, sed peninsula illa, quam Singiticus & Toronaicus sinus efficiunt, fuerit à Xerxe perfossa. Atqui Herodotus & omnes in eo consentiunt ipsum Athonem fuisse in insulam redactum.

redactum. Profecto si quis descriptionem Ptolemaicam, vel illorum omnium qui hactenus Græciæ tabulas dederunt, sequatur, nunquam se ex hac difficultate expedire poterit, ac omnino necesse erit ut Herodotum, Thucydidem, omnesque adeo antiquos, mendacii insimulet. Verum ex tabula veteris Græciæ, aliquando à nobis in lucem edenda, omnia hæc manifesta fient. Nempe in eo erratum est hactenus, quod peninsulam quam Singiticus & Toronaicus sinus efficiunt, ab Atho separarint, cum sit pars hujus, utpote cervice annexa, ac ut ita dicam, peninsula peninsulæ. Toronaicus vero sinus longe penitius terram init, quam Ptolemæi tabulæ doceant; nisi enim isthmus duodecim stadiorum obstaret, conjungeretur sinui Strymonio. Ac hi quidem duo sinus, Toronaicus nempe ac Strymonius, conficiunt majorem illam Athonis peninsulam, quæ alteram illam, quam diximus comprehendit; ac præterea isthmum, quem Xerxes perfodit. Isthmus iste à Græcis monachis montis incolis Προαύλαξ hoc seculo appellatur.

In CAP. III.

DE MACEDONIA.

Versu 1. *Tum Macedonum populi quod urbes habitant*] Hæc est meliorum librorum lectio. Sed recte Pintianus emendavit, CL *urbes habitant*, ut Plinius & Martianus. Aliorum conjecturæ sunt ineptæ.

ỳ. 2. *Quarum Pellam maxime illustrem*] Hæc quoque è libris ita emendavimus; *Quarum Pella & maxima, & illustris. Alumni efficiunt, Philippus Græciæ domitor, Alexander etiam Asiæ.* Utrumque nempe effecere Philippus & Alexander, in hoc oppido nati & educati, ut & illustris esset Pella, & maxima. Demosthenes de Corona, agens de Philippo; οὐδὲ πῦτό γε οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν τολμήσειεν ὡς τῷ μὴν' ἐν Πέλλῃ τραφέντι, χωρίῳ ἀδόξῳ τότε γε ὄντι καὶ μικρῷ, τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι, ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ὀρθυμῆσαι. Non itaque verum est id quod olim arbitrabamur, secuti Salmasium, Pellæ regiam fuisse etiam ante Philippum, auctoritate Pseudoscylacis. Nam quo loco apud ipsum legitur, Πολαύγιλις. Καὶ βασίλειον ἐν αὐλῇ, non Πέλλα, sed transpositis syllabis Πόλις Αἰγαὶ scribendum est. Ægis enim regia erat Macedonum

donum ante Philippum & Alexandrum. Oppidum illud prius vocabatur Edeſſa ; Ἔδεσα, non Αἴδεσα uti perperam legitur in vulgatis Ptolemæi exemplaribus. Aliquanto vero remotior à mari erat Edeſſa ſive Ægæ, atque Pella. Palus quippe illa, in qua ſita erat Pella, mari erat vicina. In iſtam vero paludem duo incidebant flumina Axius & Ludias. Per Ludiam ἀνάπλους erat ad Ægas ſine Edeſſam. Non recte Ptolemæus qui Ægas ſive Ægam, & Ediſſam diſtinguit, & hanc ad Erigonem, illam ad Haliacmonem collocat, cum eadem ſit, ut apparet ex Juſtino, ſitaque ſit ad Ludiam amnem, ut teſtatur Anonymus, qui Scylacis nomine prodiit. Urbs vero hæc non modo appellabatur Αἰγαὶ, ſed & Αἰγαία & Αἴγεια. Sic quoque Theophraſtus libello de ventis cum dicit aquilones Oſſæ & Olympo impactos contrarios nubibus ferri; ἐνιαχοῦ τὰ νέφη τοῖς πνεύμασιν ὑπεναντία φέρεσθαι, καθάπερ καὶ περὶ Αἰγειὰς τῆς Μακεδονίας βορέου πνέοντος πρὸς τὸν Βορέαν. Ita ſcribendum: male enim Αἰγιὰς habent vulgata exemplaria. Nec meliora ſunt illa quæ alii reponere hoc loco tentavere. Ab hoc oppido ἐθνικὸν eſt Αἰγειάτης, & forma Macedonica Αἰγειάδης. Nihil itaque mutandum apud Juſtinum. Porro quamvis regia ex hac urbe Pellam tranſlata ſit, morem tamen manſiſſe ut Ægis vel Ægiis reges ſepelirentur, colligi poteſt non ex Plinio tantum, verum & ex Diodoro Siculo lib. XIX.

ỳ. 6. *Canaſtræo promuntorio Scione proxima eſt*] Ita correctores repoſuerunt, cum prius in omnibus libris legeretur *Sena*, quod rectum eſt, pro *Sana* vel *Sane*. Nam & Σηναῖοι & Σανᾶιοι dicebantur oppidi hujus habitatores, ut ex Stephano manifeſtum. Horum urbem quo ſtratagemate ceperit Philippus vide apud Frontinum lib. III. cap. III. Verum male apud ipſum *Samiorum* legitur, pro *Saniorum*. Canaſtræum vero promuntorium hic accipe, non pro extima tantum hujus peninſulæ prominentia, verum pro tota peninſula, uti ſæpe vox promuntorii & apud Melam & alios accipitur. Quomodo autem fieri potuerit, ut ab hac urbe, nempe Sane, foſſa perducta ſit à Xerxe Acanthum uſque, nec tamen ultra duodecim ſtadia porrecta fuerit, id ſuperius explicavimus.

ỳ. 11. *Caſſandria*] Caſſandriam alieno plane hic loco collocatam eſſe recte obſervavit Pintianus. Quod ſi locus emendandus ſit, non dubitandum quin Chalaſtra hic locum habere poſſit, cum illa ſita ſit inter Peneum & Axium flumina. Sed videtur non tam librarius, quam ipſe erraſſe Mela. Nam cum ſuperius antiquiores, ut fere ſemper, ſecutus Græ-

cos,

cos, Thraciam uſque ad Pallenen extenderit, ipſamque adeo Pallenen in Thracia collocarit; hic eandem oram relegens Mecybernam, Toronam, Phyſcellam, totamque Pallenes peninſulam Macedoniæ tribuit. Uti itaque Sanen & Canaſtræum promuntorium, non hic, ſed ſuperius in Pallenes deſcriptione recenſere debuerat; ita quoque Caſſandriæ meminiſſe debuerat, cum Potidææ facit mentionem. Ex hujus quippe ruinis altera conflata eſt, atteſtantibus omnibus, qui Potidæam poſtea Caſſandriam dictam fuiſſe ſcribunt. Quamvis non Potidæatæ ſoli, ſed & Olynthii & Pallenenſes huc fuere deducti.

Ibid. *Cydna, Aloros, Icaris*] Mela, antiquiores ſecutus Græcos, Cydnam vocat quam alii Pydnam. Urbem enim hanc prius ſic dictam, & poſtea κατὰ παρῳφθορὰν appellatam fuiſſe Pydnam, ex Theagenis Macedonicis teſtatur Stephanus. Pro *Icaris* in quibuſdam libris, *Sycharis* & *Hyccaris* legebatur. Forſan *Sicyris* quæ aliter Sycurium. Sed potius exiſtimo hanc eſſe, quæ Ptolemæo dicitur Κύρι@, male ut videtur pro Κύρις, vel Κύρης. Ab hac ἐθνικὸν Κυρησίτης & contracte Κυρησαὶ, qui ſunt Cyreſtæ Plinii.

℣. 12. *A Peneo Sepias, Corinthia, Melibœa, Caſtanæa*] Cum libri vereres habeant, *ad Sepida*, certum eſt, Melam ſcripſiſſe; *A Peneo ad Sepiada, Gortyna, Melibœa, Caſtanæa.* Inter oſtia Penei, & Sepiada promuntorium, tria illa collocat oppida. Gortyna quidem ſita erat ad ipſum os Penei fluminis. Itaque non eſt dubitandum de veritate hujus lectionis, quam vetera confirmant exemplaria, in quibus omnibus *Corutra* exaratum inveni. Melibœa vero ſita erat in ſinu, qui Oſſam & Pelium montem interjacet. Strabo lib. IX. Τραχὺς δ' ἐστὶν ὁ παράπλους πᾶς ὁ τοῦ Πηλίου ὅσον σταδίων ὀγδοήκοντα. ποσοῦτος δ' ἦν καὶ πιοῦτος καὶ ὁ τῆς Ὄσσης· μεταξὺ δ' ἦλθε πλειόνων ἢ διακοσίων σταδίων, ἐν ᾧ ἡ Μελίβοια. Inepte vulgo legitur Πηνειοῦ pro Πηλίου, quod miror non vidiſſe interpretes. Caſtanæa vero & ipſa ſita erat ad mare, ad pedem montis Pelii, ut ibidē Strabo, & alii alibi teſtantur. Vere itaq; Mela dixit, inter oſtia Penei & Sepiada promuntorium, ſita eſſe hæc tria oppida, Gyrtonam, Melibœam & Caſtanæam.

℣. 13. *Philoctetes alumnus Melibœam illuminat*] Non ob Philocteten tantum urbs hæc illuſtrior erat aliis iſtis duabus, ſed & ob purpuræ tinctura. Lucretius lib. II.

——— *Melibœaque fulvens*
Purpura Theſſalico concharum tincta colore.

Sed & Virgilii locum, cum inquit; *Quam plurima circum Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit* ; de hac ipſa urbe interpretantur. Alii tamen quod ſciam Theſſalicæ vel Melibœenſis purpuræ, non meminerunt. Præterea Feſtus Pompejus dicit inſulam fuiſſe ; *Melibœa purpura à nomine inſulæ, in qua tingitur, eſt vocata.* Atqui hæc Melibœa in receſſu ſinus quem Oſſæ & Pelii promuntoria efficiunt erat ſita, nihilque minus erat quam inſula. Locum itaque Lucretii & Virgilii de Phœnicia purpura accipiendum eſſe exiſtimo. In ditione enim Apamiæ, quæ Pella fuit dicta à Macedonibus, caputque fuit aliquandiu omnium Syriæ civitatum, inſulam Melibœam eleganter deſcribit Oppianus, ſitam in Oronte flumine, qui antequam mari mergitur, late circa illam ſtagnat. *Theſſalicas* vero illas conchas dixit Lucretius, quia à Theſſalis vel condita vel nominata eſt Phœnicia iſta Melibœa. Theſſali enim & Macedones innumeris Syriæ locis patria indidere cognomina. Hinc illa in Syria vocabula; Berrhoea, Edeſſa, Lariſſa, Heraclea, Ægæ, Chalcis, Europos: Dium, Maronea, Pieria, Cyreſtica, aliaque infinita.

ỳ. 15. *Hinc non longe eſt Olympus, hic Pelion, hic Oſſa*] Hic à litore ad mediterranea digreditur. Aitque non longe à litore montes iſtos eſſe ſitos. Verum non recte dixit *non longe*, cum mare adtingant, uti ex Herodoto, ubi naufragium Perſarum in hoc litore deſcribit, & ex aliis liquet ſcriptoribus. Porro τὸ *hic*, toties repetitum, delevimus, autoritate meliorum librorum, ex quorum fide multa quoque alia minuta correximus, quorum ſigillatim rationem reddere non lectori minus, quam nobis ſit futurum faſtidio.

ỳ. 19. *Objacet tum jam vaſtè & multum prominens Græcia*] Confuſa hæc omnia poſſint videri, quod hic miſceat Macedoniæ, Theſſaliæque loca, & cum jam Penei ſupra meminerit, alios hic Græciæ ponat terminos, ac ſi partem Theſſaliæ in Græcia; alteram in Macedonia collocaret. Attamen nihil hic eſt quod merito reprehendi poſſit. Si quis enim accuratius hæc verba conſideret, animadvertet pleraque illa Magneſiæ loca quæ hic nominantur, neque Macedoniæ, neque Græciæ tribui. Sic fere omnes meliores Geographi, & præſertim Dicæarchus, quamvis alii illo antiquiores in Hellade ponant Magneſiam. Ita etiam auctor ille qui Scylacis nomen præfert, poſtquam omnia Magneſiæ oppida recenſuit, addit ; eo uſque Græciam ſive Hellada ab Ambracia pertingere, ac revera omnia in litore ſita loca plane Græcanicam habere faciem;

faciem; ὅπερ ἐκῶς ἦ, καὶ ὅτι θάλατταν πᾶσα Ἑλλὰς ὅμοια ἐστί. Ut autem nimis liberales fuere in adsignandis Helladi limitibus, qui Magnesiam ei adtribuunt, ita nimis illam constringunt, qui Thessaliam in Hellade sitam esse negant. Verum illos arguit Dicæarchus, & Ἑλλάδα civitatem, in Thessalia fuisse & Ἑλλώων nomen ex ea profectum esse ostendit. Exstant apud illum Posidippi versus in Athenienses jactantes se solos esse Ἕλληνας;

Ἑλλὰς μὲν ἐστι μία, πόλεις ἦ πλείονες.
Σὺ μὲν Ἀττικίζεις, ἡνίκ' ἂν φωνὴν λέγῃς
Ἀυτοῦ πίνες· οἶδ' Ἕλλωες Ἑλλωίζομεν.

Salmasius hic legebat, ἡνίκ' ἂν φωνῇ λέγῃς αὐτὸ πιν'. Verum multo elegantius Grotius pro αὐλοῦ πίνες, legebat Αὐτόχθονες. Sed vera lectio est Ἀστοῦ πινός. Notum enim quod ἀστοὶ peculiariter Athenienses vocantur. Recte itaque Dicæarchus Thessaliam in Hellade ponit, exclusa Magnesia. Duos vero Helladis facit terminos, à septentrione, unum inter hanc & Magnesiam, qui erat mons Homole sive Homolius, alterum inter Macedoniam & Thessaliam, Peneum nempe fluvium. Ipsa Dicæarchi verba sunt;

——Τὸ πέρας αὐτῆς δ' ἔρχεται
Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πηνειὸν, ὡς Φιλέας γράφει,
Ὄρος τε Μαγνήτων Ὁμόλιν κεκλημένον.

Circa finem vero descriptionis Thessaliæ, hæc habet; Τίνων ἦ Ἑλλάδα ἀφορίσαντες ἕως τῶν Θετταλῶν στομίων καὶ τοῦ Μαγνήτων Ὁμολίου τὴν διήγησιν πεποιημένοι καταπαύομεν τὸν λόγον. Thessalorum στόμιον hic interpretantur de ostio Penei. Verum hoc est nugari. Prius legebatur στόμπου, quemadmodum etiam alio legitur loco; τὴν μὲν οὖν Ἑλλάδα ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαβὼν μέχρι τοῦ Μαγνήτων ἀφορίζων στόμπου. Et hic quoque στομίων vel Ὁμολίων legendum censet Salmasius. Sed profecto utrobique scribendum est Τέμπων. Integrum vero locum sic rescribe; Τὴν μὲν οὖν Ἑλλάδα ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαβὼν, μέχρι τοῦ Μαγνήτων Ὁμολίων καὶ τῶν Θετταλῶν ἀφορίζω Τέμπους. Legerant tantum τὰ Τέμπη, non autem τὸ Τέμπος, itaque insolentia vocis mutationi occasionem dedit librariis. Lectionem hanc confirmat Anonymus ille qui Scylacis præfert nomen; Ἡ ἦ Θετταλία παρήκει ἐν μεσογείᾳ ὑπὲρ Αἰνιάνων, καὶ Δολόπων, καὶ Μαλιέων, καὶ Ἀχαιῶν, καὶ Μαγνήτων, μέχρι Τέμπων. Nugantur vero Grammatici cum Tempe dicta esse putat, tamquam τὰ ἔμπη

vel

vel τέρπη. A religione loci, nomen hoc inditum eſt. Itaque recte Mela; *hic ſacro nemore nobilia Tempe.* A τέμνω enim eſt τέμενος & contracte τέμος. Pro eo vero Macedones & Æoles quibus ubique placet π ἀντὶ τοῦ μ dicebant τέμπος. Itaque τέμπος æque atque τέμλος & lucum & fanum ſignificat. Hinc quoque Romani ſuum fecere *tempus*, cujus tantum ſupereſt diminutivum *tempulum* vel *templum*, obliterato priori, ad vitandam ambiguitatem ejuſdem, ſed aliud ſignificantis vocabuli. Qui Tempe interpretantur τὰ ςενὰ, illi non vocem exprimunr, ſed ſitum deſcribunt. Latini Græcique poſteriores varie hoc vocabulum uſurparunt; nam non tantum nemora lucoſque, verum etiam prata & hortos & quæcunque amœna loca, Tempe vocarunt. Pentadius epigrammate de adventu veris;

Floribus innumeris pingunt ſola flatus eoi,
Tempeaque exhalant floribus innumeris.

Male *Temporaque* vulgo legitur. Paſſim vox hæc ita accipitur.

ỳ. 22. *Joniis fluctibus objacet*] Nihil mutandum, vel auferendum. Tales ἐπαναλήψεις amat Pomponius. Sic quoque ſupra locutus eſt.

ỳ. 24. *Donec quinque millia paſſuum pateat*] Sic Hermolaus, quem ſecuti ſunt alii, cum prius legeretur, *quatuor millia paſſuum*, uti quoque eſt in omnibus manu exaratis codicibus. Atqui Melam ſic ſcripſiſſe apparet etiam ex Solino, qui & ipſe ſecutus Melam, quatuor millium latitudinem tribuit Iſthmo Corinthiaco. Solinus tamen hoc loco vapulat ab eruditis, quod decem detraxerit ſtadia. Sed omnino errant. Cum enim Strabo, Plinius, & alii, quadraginta ſtadiorum iſthmum hunc faciunt, tum computant ambages & anfractus montoſos, qui viam altero tanto longiorem efficiunt. Vera enim hujus iſthmi latitudo per directam ſumpta lineam, viginti tantum eſt ſtadiorum, ut adparet ex Nerone Luciani ſive ſcripto de perfoſſione Iſthmi. Sed vero qui quadraginta numerant ſtadia, illos ſinuoſam carpere viam, luculentus teſtis eſt auctor anonymus, quem non recte Scylacem eſſe putant, qui de hoc iſthmo agens, hæc habet; ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ σταδίους πεντακοσίους, ταῦτα ἡ Ἑλλὰς ἐστί.

ỳ. 30. *A Macedonia prima eſt Theſſalia*] Male prius legebatur, *in Macedonia*. Licet enim Theſſalia à Philippo & Alexandro, & poſtea à Romanis attributa fuerit Macedoniæ, hoc nihil ad rem facit, cum antiquam Mela, ut oſtendimus, ſequatur diſtributionem. Sequentia præterea

rea hanc lectionem non admittunt. Nam illa quæ sequuntur in vulgatis editionibus; *In Græcia Doris, Locris*, &c. adsuta sunt ab aliquo, cum in nullis, quæ viderim, compareant exemplaribus.

¥. 35. *Aliquando Iolcos*] Et hæc quoque eraserat Pintianus, quia nempe Iolcon dicit esse ad mare sitam, hic vero Melam mediterraneas tantum recensere civitates. Licet hoc verum esset, non tamen video cur existimemus auctorem nostrum errare non potuisse. Verum ipse errat Pintianus cum ex Strabone ostendere conatur, Iolcon fuisse ad mare sitam. Verba Strabonis hæc sunt; Τῆς δ' Δημητριάδος ἐπὶ σταδίους ὑπέρκειται τῆς θαλάσσης Ἰωλκός. Ipse interpretatus est, *jacet ad mare*. Sed quis nescit ὑπερκεῖσθαι semper accipi de locis remotis à mari? Recte itaque Eustathius hunc locum Strabonis sic interpretatur; Τὸν Ἰωλκὸν ὑπερκεῖσθαι φασι τῆς κατὰ Δημητριάδα θαλάσσης ἐπὶ σταδίοις. Vides quantillo spatio à mari abfuerit Iolcos, ut non mirum sit ab aliis inter maritimas urbes recenseri. Porro cum Poëtæ Argonem Iolco solvisse ajunt, id de Aphetis, de quibus infra, vel de litore, quod & ipsum Iolcon vocari docet Strabo, accipiendum est. Sed & cum Scholiastes Apollonii Sepiadem dicit esse ἀκρωτήριον ἐν Ἰωλκῷ, manifeste Iolcum pro litore accepit.

¥. 36. *In Doride Pindus, & juxta situm Erineum*] In omnibus quæ vidi exemplaribus absunt hæc, & ab aliquo forsan adjecta sunt, qui hæc aut similia deesse existimavit. Nam cum paulo superius Doridis meminerit, putavit hujus regionis oppida hic excidisse.

¥. 38. *In Locride Cynos & Calliaros*] Paulo superius opem tuli Pomponio Iolcon mediterraneam facienti, verum hic nihil habeo, quo eum adjuvem. Nimis enim manifeste errat, cum Cynon, portum Opuntiorum, in mediterraneis; ipsam vero Opuntem ad mare collocat, quæ tamen quindecim stadiis inde aberat, ut testatur Strabo. Paulo superius Eleusina quoque nominavit, cum & ipsum oræ maritimæ sit oppidum. Sed profecto sæpius in hoc solo capite impegit auctor noster, quam fere in reliquo opere. Paulo post libri aliquot legunt, *& clariores, quam ut indicari soleant, Athenæ.*

¥. 45. *In Messenia Messene & Methone*] An scribendum *Ithome*? Notum est illam fuisse & urbis Messenæ, & totius regionis arcem. Sed quia jam monuimus Pomponium valde sui oblitum fuisse toto hoc capite, credamus potius & hic quoque dormitasse, vel saltem alios errantes esse secutum, cum Methonam mediterraneam facit. Adeo enim mari

vicinum eſt hoc oppidum, ut vicinius eſſe non poſſit. Olim in litore depreſſiore ſedebat, ſi vera dicit Grammaticus Anonymus qui penes me exſtat, poſtea vero terræmotu triginta octo ulnis, ſive pedibus ducentis viginti octo, in altum evecta eſt. Ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ λέγειν ἐκπεπηδηκέναι τὴν Φανῆναι ἀνωτέρω τῆς θαλάσσης εἰς ὀργυιὰς λη. Sed cum dicit ἐκπεπηδηκέναι, videtur alluſiſſe ad vocabulum Pedaſi, quomodo Methone prius vocabatur. Verum hoc grammaticale eſt ſomnium, cum jam Homeri ævo Πήδασος fuerit. Alterum vero de terræmotu quod ait, id credo, quia ſimiles habeo hiſtorias. Vel ipſa hæc Peloponneſos exemplum exhibet in urbibus Achaicis, radicitus evulſis & tranſlatis alio. Verum inquiat aliquis illas periiſſe, veriſimile vero non eſſe, oppidum integrum tam alte attolli potuiſſe, & non penitus peſſundari. Attamen contrarium habemus exemplum in terræmotu in Syria & Meſopotamia facto ſub Conſtantino Copronymo, quem deſcribunt Theophanes, Cedrenus & alii. In eo enim narratur oppidum integrum, muris & ædificiis integris, ad ſex milliaria eſſe tranſlatum. Monendum interim hoc loco in Chronico inedito pervetuſto, unde Theophanes & hæc, & alia multa hauſit, aliter hoc miraculum narrari, hoc nempe pacto. Ἐν ᾗ ἡμέρᾳ Συρίᾳ γέγονε σεισμὸς μέγας καὶ πολλὴ πῶσις, ὡς αἱ μὲν τῶν πόλεων ὁλοκλήρως ἠφανίσθησαν, αἱ δὲ ἐξ ἡμισείας. ἑτέραι δὲ ἀπὸ τῶν οἰκείων αὐτῶν εἰς τὰ ὑποκείμενα πεδία, σὺν τῶν τοίχων αὐτῶν καὶ τῶν οἰκημάτων ἄρδην μετέστησαν ἀβλαβεῖς ὡς ἀπὸ μιλίων δύο. ἡ δὲ γῆ Μεσοποταμίας ἀπὸ μίλια τρία χισθεῖσα καὶ ἑτέραν λαλκὴν ἀναβεβρασα καὶ ἀμμώδη γῆν, ἀνῆλθε ταραδόξως ἐκ μέσου ταύτης ἡμίονος ἀνθρωπίνῃ φωνῇ φθεγγομένη. De mulo quod dicit, id commentum eſt monachorum, qui plerumque talibus nugis ſolent interpolare naturæ miranda. Cætera vera eſſe exiſtimo. Nam ſi terræ hiatus fuit trium paſſuum millium, fieri potuit, ut oppida & loca aliqua ad duo millia è priſtina ſede migrarint. Sed vero ſi vorago non niſi duorum millium latitudinem habuerit, non video quomodo urbs aliqua ad ſex paſſuum millia diſcedere potuerit. Nulla vero adverſatur ratio, quominus integræ etiam urbes, tam vaſtum percurrant ſpatium, nec tamen diſſiliant. Quod enim vel in modicis terræmotibus totæ ſæpe urbes corruant, ejus rei ratio eſt reciprocatio & varietas motus. Sed vero ubi terra bifariam aperitur, licet latera quam longiſſime à ſe invicem diſcedant, illic fieri poteſt ut nullus adſit tremor, nempe cum nulla ſit reciprocatio, nihilque ſit ad quod impingant, ſed uniformis tantum motus. Ejus quoque rei exemplum à navigan-

vigantibus accipi poteſt. Licet enim vaſta aliqua navis ocius vento, ocius ſagitta feratur, motus tamen ille non adficit vectores; quin potius ita cum illis comparatum eſt, ut niſi è velorum tumore & aliunde indicium capiant, neſciant ſæpe an hæreant, an vero in aliquam partem ferantur. Atq; hæc hactenus obiter dicta ſufficiant. Ut vero ad Methonam redeam, illud operæ pretium addere, terræmotum hunc Methonenſem contigiſſe Valentiniano & Valente Aug. primum Coſſ. Afflixit is totum fere Romanum imperium. Meminere ejus plurimi. Sed qui Methonæ in illo mentionem ſpeciatim fecerit, is eſt Ammianus, circa finem lib. xxvi. Quem vero ex terræmotu ſitum accepit hæc urbs, illum hodie quoque ſervat.

¥. 46. *Elis, & numen delubrumque Olympii Jovis*] Et hic quoque correctores non Mela loquuntur. Optimus codex legit; *Elis etianuum*. Alii, *Elis etiam num*. Legendum eſt; *Elis, & fanum delubrumque Olympii Jovis* &c. Cicero quoque hæc conjungit, cum ait, *pro fanis atque delubris propugnare*. Differunt enim fana à delubris in eo, quod fana & templa dicantur loca ſingulis diis attributa, delubra vero multarum ædium ſub uno tecto à diluvio pluviæ munitarum, ut loquitur Aſconius. Idem quoque confirmat Servius. Cicero etiam alibi conjungit templa & delubra. Fana vero & templa nemo recte conjunxit, cum idem ſit prorſus. Nam à ναὸς ναϜὸς tranſpoſitione Æolica fit Φάνος, unde Latinorum fanus. Utrumque enim rectum fanum & fanus. Hinc apud Ciceronem III de Natura deorum *Eumenidum fanus*. Ita enim hoc loco legit codex noſter optimus & inſignis antiquitatis. Mela itaque hoc loco fanum Olympii Jovis vocat, ipſum templum Olympium, in quo ingens illa eborea Jovis ſtatua erat à Phidia elaborata. Jovis vero delubrum, vocat ſacellum, in quo ſimiliter Juppiter Olympius σύμβωμος Neptuno viſebatur, & quidem longe antiquior illo Phidiaco. Sex enim illic erant delubra, totidemque aræ, quibus inſiſtebant θεοὶ σύμβωμοι. Vide de illis Pauſaniam, qui copioſe de his agit, & Scholiaſtem Pindari Ode v. Olympiorum.

¥. 48. *Ipſo quidem tamen ſimulacro*] In quibuſdam libris legitur, *ipſo quidem tam*, ut videatur ſcribendum, *ipſo quin etiam ſimulacro* &c. Verum cum vocula *tamen* abſit à melioribus libris, viſum fuit illam potius expungere. Porro debuerat hic Mela promiſſo ſuo ſatisfacere, atque Achaiæ mediterraneas recenſere, quod tamen non facit.

¥. 50. *Tenea & Orchomenon*] Nihil hic mutandum. Licet enim Tenea Corinthiaci agri fuerit oppidum, Tegea vero dicta sit hæc Arcadica; sæpe tamen confunduntur ista vocabula, Teneatæque dicuntur, qui Tegeatæ dici debuissent. Neque tantum cum urbs est Τέγεα vel Τένεα, verum etiam cum κόρυζαν significat, utrumque dictum fuisse, testatur Hesychius. In pluribus vero vocibus literæ istæ permutantur. Sic μετάλειον & μεγάλειον, ἰσέον & ἰσγέον, Τόργ& Γόργος, Τελέοντες Γελέοντες; & si Stephano credendum est, Τάβιοι & Γάβιοι, Τένεα & Γένεα aliaque multa referenda erunt inter διπλοχαφάμψα. Porro quod dicit Arcadiam ab aliis gentibus undique cinctam fuisse, id aliquando verum non fuit. Ad Lepreum enim mare attingebat Arcadia. Orchomenos nota est. Verum ut multa alia nomina bis in Græcia occurrunt, ita & hoc quoque. Bœotica Μινύειος à Minyis qui eam tenebant, appellata est. Hanc evertit Hercules obstructo flumine. Diodorus lib. IV. Ἐν ᾗ τῇ Βοιωτίᾳ τὸ ὠκεανὸν ἐμφερέξας τὸ ὠδὲ τὸν Μινύειον Ορχομενὸν ῥεῖθρον, ἐποίησε λιμνάζειν τὴν χώραν, ἣ φθαρῆναι τὰ κατ' αὐτὸν ἅπαντα. Inepte vulgo legitur, τὸ ὠδὲ τὸν Μινύην ἐρχόμενον ῥεῖθρον. Sed & fluvius quoque Orchomenos Minyius cognominabatur.

¥. 51. *Montes Pholoe, Cyllenius*] Nihil mutandum. Cyllene Græcis, Latinis etiam Cyllenius dicitur. Sic quoque Festus Pompejus. *Cyllenium alii volunt sic appellatum quod à Cyllene avia sit nutritus. Alii quod in monte Arcadiæ Cyllenio.* Inepte vulgo legitur *Cyllenia via.* Sed & pro Cyllenio, uti habent veteres libri, male reposuerunt Cyllene. Nam & mons, & Mercurius, uterque Cyllenius vocatur, ut testatur Servius ad VIII Æneid.

¥. 52. *In Ætolia Naupactos*] Et hic errat Mela cum Naupactum in mediterraneis collocat. Ad mare enim sitam esse vel ipsum nomen docet.

¥. 56. *Per Demetriam*] Legendum est, *Demetrium*, vel *Demetrion*, non *Demetriada* ut Pintianus. Oppidum hoc vicinum erat Amphryso fluvio, circa Campum croceum, ut testatur Strabo, quem Κροκωτὸν vocat Stephanus. Dictum vero Demetrium à Cereris illic fano. Demetrias autem civitas nomen habet à Demetrio Rege. Sæpius vero jam monuimus, Melam antiquiores fere sequi Græcos, itaque recentiorum urbium, licet famosæ fuerint, raro meminisse.

¥. 56. *Et Boion & Pteleon & Echinon*] Prius legebatur *Balon*, uti est in omnibus codicibus, unde Hermolaus fecit *Boion*. Recte hoc repre-

prehendit Pintianus, verum ipſe non recte *Boebon* repoſuit. Non enim inter Sepiadem & Maliacum ſinum, verum inter Sepiadem & Penei oſtia ſita eſt Boebe palus & Boebos oppidum. Vera lectio eſt illa quam reddidimus, *& Halon & Pteleon* &c. Duo vero ſunt oppida ita dicta, utrorumque vero meminit Stephanus, cujus verba ita concipiuntur in veteribus libris; Ἅλος πόλις Ἀχαΐας καὶ Φθιώτιδος ὑπάρχει τῷ πέρατι τῆς Οἴθρυος. Unde facile eſt emendare, ὑπ' ἀρκλείῳ πέρατι τῆς Οἴθρυος. Altera Halus erat ad ſinum Maliacum, de qua accipiendus eſt hic Melæ locus. Idem Stephanus; Δύο δὲ Παρμενίσκος Ἅλους ἱστορεῖ τὸν μὲν Μαλιακὸν ὑπὸ Ἀχιλλεῖ; τὸν δὲ ὑπάρχειν Πρωτεσιλάου. Ita libri veteres, ſed manifeſte & hic legendum τὸν δὲ ὑπάρκλειον Πρωτεσιλάου, vel ὑπάρκειον quod idem eſt. Nam pro ἄρκτος olim quoque ἄρκος ſcribebant euphoniæ gratia, ut notatum Grammaticis. Halos vero vel Alos, (nam utrumque dicebatur) quæ ſub Proteſilao erat, quamque borealem hic vocat Stephanus, etiam Pthiotica dicebatur. Hæc vero altera, quæ Melæ memoratur, Maliaca vel Achaica vocabatur. Utriuſque meminit Strabo lib. IX. Ὑπὸ δὲ τῷ Κροκίῳ Θῆβαι εἰσὶν αἱ Φθιώτιδες. Καὶ ἡ Ἅλος ἣ Φθῶτις καλεῖται, ἣν Ἀχαϊκὴν σωζόμενα τοῖς Μαλιεῦσι ὥσπερ καὶ οἱ τῆς Οἴθρυος πρόποδες. Sic recte olim legit locum iſtum Strabonis Plethon in deſcriptione Theſſaliæ.

Ibid. *Et Pteleon*] Et hujus quoque nominis duo fuere oppida, hæc Theſſalica, & altera Meſſeniæ, Spartanis poſtea adtributa. Utriuſque meminit in Catalogo Homerus. Hæc vero Theſſalica Plinio eſt *nemus Pteleon*, tanquam ſi ab ulmis dicta fuiſſet Πτελεών. Meminere cum alii tum quoque Lucanus lib. VI.

——*Pteleoſque & Dorion ira*
Flebile Pieridum.

Verum de hoc loco quia magna controverſia inter Grammaticos eſt, operæ pretium eſt illam dirimere. Hermolaus & alii dicunt, geminum in uno vocabulo errorem commiſiſſe Lucanum, tum quod Dorion Peloponneſi in Theſſalia collocet, tum quod illic Thamyrin excæcatum à Muſis dixerit. Ex Homero enim conſtat in Dorio Peloponneſi hoc factum eſſe.

Καὶ Πτελεὸν καὶ Ἕλος καὶ Δώριον, ἔνθα τε μοῦσαι
Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς.

Pintianus vero multus eſt ut opituletur conterraneo, tanquam ſi ſalus totius gentis ſuæ in eo verteretur. Iſti vero duo ſibi invicem contraria

ſcribunt, ita tamen ſeſe res habet, ut nec hic merito Lucanum carpſerit, nec alter recte defenderit. Nec iccirco, quod mirum videri poſſit, erravit Lucanus: ſed vero ſi quis errarit, is eſt Homerus ipſe. Nam Heſiodus in campo Dotio non Dorio excæcatum ſcribit. Ut autem hoc facilius accipiatur, adſcribam verba non Hermolai abbreviatoris, ſed ipſius Stephani hactenus inedita; Is igitur, ubi prolixe de Dotio Theſſaliæ agit, hæc quoque habet. Ἐκλήθη ἢ Δώπον ἀπὸ Δώπου τοῦ Πελασγοῦ παιδὸς ὡς Ἡρωδιανὸς ἐν ἡ, Δῶτος ὁ Πελασγοῦ ἀφ' οὗ τὸ Δώτιον πεδίον. Ἐκ δευτέρου τόνου Ὡρος ἐν τοῖς ἐθνικοῖς τῇδε γράφει τὴν τὰ περὶ Θάμυριν ἐν Δωρίῳ παρισορροπῶν τοῦ ποιητοῦ· Πάλιν Ἡσίοδος Δωτίῳ ἐν πεδίῳ φάσκει αὐτὸν τετυφλῶσθαι, σωζόσης γὰρ τοῦτο τοῖς διχογραφουμένοις πρωτοτύποις τῶν ἐθνικῶν. Ex hoc loco adparet Lucanum ſcripſiſſe *Dotion* non *Dorion*, & licet alias non admodum accuratum in Geographia, hic ſaltem non impegiſſe. Porro Heſiodi auctoritas neutiquam poſthabenda eſt Homero, in cognitione fabularum veterum, præſertim cum & Heſiodi & Thamyridis eadem fuerit patria, ut vix videatur hac in re errare potuiſſe. Theſſalus enim fuit Thamyris ex urbe Oechalia. Hoc ut credam facit verſus ille Homeri,

Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος.

Nam ſi locus iſte accipiatur de Oechalia Arcadiæ, ibique natus ſit Thamyris, jam nullo modo Thrax dici potuiſſet, quomodo tamen ab omnibus appellatur. Sed vero ſi Theſſalus fuit, recte quoque Thrax dictus eſt, cum Theſſalia olim Thracia nominata fuerit, uti ſupra docuimus. Pari ratione & cæteri illi antiquiſſimi vates Orpheus, Muſæus, Linus aliique, Thraces appellantur, cum tamen in Theſſalia, Græciaque proprie dicta, aut nati ſint, aut ſaltem Poëticæ operam navarint. Hinc quoque factum eſt ut montes fonteſque quamplurimi, Olympus, Pindus, Aonius, Pipleus, aliaque innumera Theſſaliæ Macedoniæque ei vicinæ loca, quæ olim Thraciæ nomine cenſebantur, poſtea in alteram illam translata ſint Thraciam, cui ſolæ Thracum nomen incluſere Philippus & Alexander. Quaſi vero fontes Poëtarum carminumque, qui præcipue humanum genus cicurarunt, & mitius vivendi genus perſuaſerunt, inter illas quærendi ſint gentes, quæ id unum ſemper affectarunt ut & barbaræ eſſent, & viderentur.

¥. 57. *Ad Pagaſæum ſinum curſus eſt*] Et hic errat Mela. Non enim per ſupra memorata loca curſus eſt ad ſinum Pagaſæum, ſed per ſinum Pagaſæum curſus eſt ad ſupra dicta loca. Errat quoque cum dicit

Sper-

Sperchium infundi in ſinum Pagaſiacum, cum in Maliacum effundatur. Recte vero dicit Argo navem Pagaſis ſolviſſe. Nam quod Aphetas hic repoſuit Pintianus, id non probo. Tum quod id adverſetur veteribus exemplaribus, tum quoque quod Aphetæ & Pagaſæ pro eodem accipi debeant loco. Portus enim ubi fabricata eſt Argo Pagaſa eſt. Littus vero ei vicinum à re, ut teſtatur Apollonius Rhodius, Ἀφέτη vocabatur. Itaque & Aphetis & Pagaſis recte dicuntur ſolviſſe Argonautæ. Lucanus; *Prima fretum ſcindens Pagaſæo litore pinus.*

ỳ. 60. *Maliacus & Opuntius, grandes ſinus*] Pintianus legebat, *non grandes ſinus*. Verum nihil muto. Licet enim reſpectu Thermaici, Corinthiaci, aliorumque ſinuum iſti perexigui ſint, ſi tamen comparentur cum aliis Græciæ proprie dictæ finibus, erunt maximi.

ỳ. 62. *Opocs, Scarphia, Cnemides*] Utrumque recte ſeſe habet Ὀπόεις & Ὀπῆς. Pro Scarphia in omnibus veteribus libris ſcriptum eſt, *Carpha*; Unde fac *Tarpha* vel potius *Scarpha*. Tarpham & Scarpham (quæ aliter Scarphia) utramque recenſet Homerus & ex eo Strabo, licet prius aliter apud hunc poſteriorem legeretur, uti recte monuit Caſaubonus. Paulo poſt aliquot libri legunt, *in Trojam commeantium*. Mox dein ubi vulgo *Perſarum maxima clade* legebatur, lectionem optimi codicis in textum recepimus.

ỳ. 66. *Quod in ea fanum eſt Amphiarai*] Et hic quoque errat, cum dicit Amphiarai fanum eſſe Rhamnunte. Nec mendum hic latere, uti credebat Pintianus, oſtendunt tot alii Melæ errores in hoc capite, & Solinus, qui eadem habet. Athenis enim petentibus Oropum tranſeundum erat per Amphiarai templum, at vero longe inde ſatis aberat Rhamnus. Dicæarchus poſtquam locutus eſt de Athenis, ſubjungit; Ἐντεῦθεν εἰς Ὠρωπὸν διὰ δαφνοειδῶν καὶ τοῦ Ἀμφιαράου διὸς ἱερᾶς ὁδὸν ἐλαθέρῳ βαδίζοντι ἡμέρας πέσσοντα. Vulgo legitur διὰ δαφνιδὸν, unde Salmaſius fecit διὰ ψαφίδος, quod hic minime quadrat. Noſtram vero lectionem probat ipſe Dicæarchus, qui ſic ſolet vias deſcribere, uti paulo infra, ὁδὸς δι' ἐλαιοφύτου καὶ σωδένδρου χώρας. De Daphnoide ſive lauru ſilveſtri agemus ad Apulejum de herbis, quem ita emendatum & auctum dabimus, ut pene alius videri poſſit. In reliquis Dicæarchi verbis nihil mutandum. Græci enim ſæpe ſic utuntur Dativis abſolute poſitis. Sic Homerus, ἐμοὶ δέκεν ἀσμενέω εἴη. Sic Plato, ſic alii loquuntur. Ita quoque locutus Martialis, *fiat quod utrique volenti*, quamvis vulgo

aliter

aliter legatur is locus. Dicit vero à viro expedito & non onusto illam quæ Athenas inter & Oropum interjacet viam, uno circiter die posse confici. Licet enim sit prærupta & montosa, nullam tamen afferre lassitudinem, propter crebra diversoria, & amœnitatem locorum, quæ non patitur ut viatoribus aliquod obrepat fastidium. Πρόσαντα hic adverbium est ut κάτωντα, ἄνωντα & similia. Ut vero ad Melam redeam, Salmasius & hic, & apud Solinum, pro Rhamnunte substituit *Harma*, nempe quia sic vocabatur locus, ubi Amphiaraus cum curru absorptus esse credebatur. Sed sane multo hæc lectio pejor est vulgata. Vulgata enim scriptura, quam meliores confirmant libri, unum saltem, uti diximus, continet errorem. Verum si hanc Salmasii sequamur lectionem, quæ quam longissime abit ab omnibus antiquis libris, jam neutrum erit verum. Nemo enim unquam vel Phidiacam Nemesin, vel Amphiarai fanum in Harmate collocavit; omnes in eo conveniunt, hanc Rhamnunte, illud vero in agro Oropio, duodecim tantum stadiis ab ipsa Oropo, collocatum fuisse. Harmatis vero situm, ubi deglutitum à terra fabulantur Amphiaraum, incertum fuisse olim, satis testantur veteres. Quod si quis illum prorsus ignorare velit, legat prolixam dissertationem, quam de hoc instituit Solinianus interpres. Mirum quam apud ipsum Strabo vapulet, cujus tamen verba adeo sunt plana, ut nulla magis. Cnopiam usquam in Boeotia fuisse negat, cum tamen hoc oppidum ita dictum sit à Cnopo fluvio, qui idem est atque Ismenus. Ita ut Ismene oppidulum & Cnopia eadem fuisse videatur. Sed vero Ποτνία ἐνικῶς, quam ipse male substituit, nulla in Bæotia fuit, cum omnes πληθωλικῶς nomen id efferant. Desinat quoque mirari quod multi Oropum urbem in regione sive agro Thebano collocarint. Recte enim hoc ab illis factum, cum Oropus non sui juris, sed propria fuerit Thebanorum. Hoc manifeste Dicæarchus docet; Ἡ δὲ πόλις τῶν Ὠρωπίων οἰκεία Θηβῶν ἐστί.

℣. 68. *Sunium promuntorium est, finitque id littus Hellados*] Salmasius in Solinianis tollit τὸ *est*, omninoque hic redundare existimat. Sed simul tollit orationis nexum. Supra jam meminit Mela Sunii, verum non addidit quid rei id sit. Nunc vero dicit esse promuntorium, & finire littus, vel latus, uti habent quædam exemplaria, Helladis orientale.

℣. 73. *Isthmon adtingit, hoc illi cognomen est*] Cum nemini olim, ignotum esse potuerit, quid sit isthmus, delet Pintianus interpretamentum

tūm. Alii ſimilium locorum locutiunculis vulgarem lectionem adſerunt. Sed videtur aliud latere; omnium quippe antiquorum codicum quos vidi, hæc eſt lectio, *Iſthmon attingit, de illo cognomen eſt.* Unde fecerim; *Iſthmon adtingit, Diolco cognomen eſt, qui quatuor millium ſpatio* &c. Quia enim naves ex uno in alterum mare trahebantur per iſtas anguſtias, ideo Διόλκου hic locus vocabatur. Heſychius; Διόλκου ὁ ἀπὸ Λεχαίου ἕως Κεγχρεῶν τόπου. Recte vero & hic libri veteres *quatuor millium*, non *quinque*, uti ſupra oſtendimus.

v. 81. *Ad meridiem Malea, Tænaros, Acritas, Ichthys*] Ichthyn Pintianus ad ſequentia transfert verba, quia potius ad meridiale, quam veſpertinum Peloponneſi latus ſitum ſit hoc promuntorium. Sed jam ſuperius monuimus Pomponium toto hoc capite ſui videri oblitum. Aliqua tamen hic ratio ſubeſſe potuit quamobrem Ichthyn ad meridiem collocarit; nempe quia hoc promuntorium altero crure longe admodum in pelagus excurrat, & meridiem potius quam occidentem ſpectare videatur. Porro quod Pintianus totum hunc locum tranſponit, & promuntoriis mox ſinus ſubjungit, ac deinde urbes & flumina, nec hoc probamus. Prius enim populos & urbes recenſet, inter illa quæ retulit promuntoria ſitas. Deinde vero ſinus, qui à populis & urbibus nomen accepere, non vero contra.

v. 84. *Portus Saronicus*] Mirum eſt, quod cum omnium magnorum Peloponneſi ſinuum meminerit, Saronici non meminerit. An itaque hic pro *Portus* legendum, *Porus Saronicus*? Strabo docet ſinum Saronicum dici quoque Πόρον Σαρωνικόν. Sed omnino retinenda eſt vulgata lectio. Portum Saronicum vocat, portum Trœzeniorum, qui & ipſe ſinus Saronicus dicebatur, ita dictum à quercubus eum ambientibus, ut teſtatur Plinius. Ab hoc ſinu, ſive portu Saronico, nomen accepit mare Saronicum, ſive ingens ille ſinus, qui inter Atticæ & Peloponneſi latera uſque ad Iſthmum irrumpit. Quem, ut puto, ideo hic non refert Mela, quia non ſola Peloponneſus illum efficit. Eadem ratione ſeorſim recenſet ſinum Corinthiacum, nam & hic quoque non magis ad Peloponneſum, quam ad oppoſitum Græciæ latus pertinet. Sinus itaque grandes Peloponneſi ſunt quatuor tantum, Argolicus, Laconicus, Aſinæus ſive Meſſeniacus, & Cypariſſius, contenti à quinque illis, quæ hic memorantur, promuntoriis, multoſque alios minores ſinus comprehendentes. Recte itaque ſuperius Peloponneſum platani folio comparavit. Hoc enim

licet ubique ſinuoſum & ſerratum, quinque tamen potiſſimum magnis exit prominentiis, quatuorque ſimiliter ſinus includunt. Vitis folio comparat Euſtathius, quod & ipſum quoque tale eſſe, nemo ignorat.

¥. 85. *Et Schoenitas*] Male apud Plinium *Cænitas*, cum in melioribus autoris iſtius codicibus, manifeſte *Schoenitas* legatur. Male quoque nonnulli confundunt hunc portum cum Schoenunte ad Iſthmum. Docet hoc Plinius, & ipſa ſitus differentia.

Ibid. *Et Pagonus*] Pogonus rectum eſt, quia Latini terminationem addiderunt. Græcis omnibus Πώγων vocatur. Erat autem Troezeniorum portus. Hinc proverbium in imberbes & σπανοπώγωνας, quo Troezenem adire jubebantur, πλεύσας εἰς Τροιζῆνα. Referunt hoc proverbium Euſtathius ad Homerum & Suidas in vocabulo Πώγων. Verum neſcio cur poſterior hic Epicratis mentionem addiderit. Nam quid huic cum Troezene, cum adeo eſſet barbatus, ut ipſe tantum appendix barbæ ſuæ eſſe videretur? Plato comicus illum ſic alloquebatur,

Αἶναξ ὑπήνης Ἐπίκρατες σακεσφόρε.

Quod enim Ajaci erat clypeus, id Epicrati erat barba; ſola hac armatura utebatur plebeus iſte orator. Porro ad hujus loci nomen videtur alluſiſſe Æſchylus in Agamemnone, tanquam ſi à face Agamemnonia eſſet appellatus. Ubi enim deſcribit ignes iſtos nuntios eodem die quo capta eſſet Troja Mycenas uſque penetrantes è conſtitutis ad hoc ſpeculis, uti hodieque moris eſt apud multas gentes, addit tandem;

Πέμπωσι δ' ἀνδαίοντες ἀφθόνῳ μυρί,
Φλογὸς μέγαν πώγωνα, καὶ Σαρωνικῆ
Πορθμοῦ κάτοπτον πρῶν' ὑπερβάλλει σθένος
Φλέγουσαν.

Πρῶνα cum dicit, non intellige incertum aliquem collem, ſed montem vicinum Hermione, qui Πρὼν vocabatur, uti teſtatur Pauſanias. Πορθμὸν vero Σαρωνικὸν vocat, non mare vel magnum ſinum Saronicum, ſed ſinum illum minorem, de quo paulo ſuperius diximus. Valde autem vicina ſunt loca, ſinus iſte Saronicus, Pogon, & Pron. Cæterum Scholiaſtes Homeri antiquus, cujus ſæpe meminit Euſtathius, quemque alias in lucem dabo, Pogona & portum & promuntorium ſic deſcribit: Ἰσέον ὅ ὅτι μέσον Τροιζῆνος καὶ Ἱόνος τόπος ἐστὶ θαλάσσιος λεγόμενος παρ' ἐκείνοις πώγων, ψιλὸς παντὸς δένδρου καὶ ἑτέρων. Πώγων δὲ ἐκλήθη ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ πώγωνος, διότι λήγει εἰς ὀξύ. ὅθεν καὶ παροιμία ἀπὸ τῶν ἀγχιστείων εἰς Τροιζῆνα χωρεῖν.

¥. 89. *No-*

¥. 89. *Notum oppidum Lerne*] Ptolemæus mediterraneum facit hoc oppidum, ut existimare aliquis possit, & hic errasse Melam: Maxime cum & Plinius Lernam quam longissime à mari removeat. Verum locus ejus monstrose corruptus est. *Amnes Inachus, Erasinus, inter quos Argos Hippium cognominatum, supra locum Lernen à mari mille millia passuum, novemque additis millibus Mycenæ.* Sed profecto si quis omnes Peloponnesi sinus litorumque lacinias circumeat, frustra tamen tam immane spatium in illa quærat. Optimus noster liber ita legit; *à mari coco novemque additis millibus Micenæ.* Prisca lectio proculdubio talis fuit; *Amnes Inachus, Erasinus, inter quos Argos Hippium cognominatum. Supra lacum Lerne*, P. *à mari* CCCC, *novemque additis millibus, Mycenæ.* Lacus Lernæus oppidumque Lerne quadringentis tantum à mari aberat passibus. Itaque Mela & Pausanias recte ad mare oppidum hoc collocant. Convenitque prorsus Strabo, qui à Temenio ad mare sito, ad Mycenas computat LXXVI stadia. Valde itaque errant qui Lernam in media fere collocant Peloponneso, uti fit in illis veteris Græciæ tabulis, quas Laurembergius consarcinavit. Sed profecto tales sunt passim tabulæ istæ, ut si omnia ista nomina in unum collecta, casu deinde & temere in chartam quis excutiat, vix tamen perversiorem ordinem & situm sint habitura.

¥. 90. *In Laconico Gythius*] Gythium erat dicendum, ut Græci. Sed Latini sæpe mutant istas terminationes. Sic statim post Pamisum pro Pamisus.

¥. 95. *Cyllene, Callipolis, Patræ*] Callipoleos in hoc tractu nemo quod sciam meminit. Sed neque optimus meus codex oppidum hoc agnoscit, scribitur quippe in eo *Neapolis*. Omnino legendum existimo; *Cyllene, Enneapolis, Patræ.* Quærat aliquis quid hoc sit oppidi? Dico ego Pomponium sic appellare Pylum Eliacam. Tres vero sunt Pyli, juxta illud commune;

Ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο Πύλος γέμψ ἔστι καὶ ἄλλος.

Messeniæ erat una, altera Arcadiæ, tertia vero Elidis ad mare sita inter Penei & Selleentis ostia. Omnes tres Nestorem sibi vindicabant. Nestori novem parebant urbes juxta Homerum, quas omnes ordine in Boeotia recenset. Harum vero caput erat ipsa Pylos, atque inde Ἐννεάπολις vocabatur. Huc quoque refer novem sedilia in litore Pylio exstructa apud Homerum initio lib. III. Odyss. Quæ ita interpretatur Eustathius; οἱ δὲ πα-

παλαιοὶ φασὶν ἐννέα Πυλίοις ἕδρας εἶναι ἀφ' ὧν τὴν πόλεις τοσαύτας ὑπὸ ἐξουσίαν κεῖσθαι τῷ Νέστορι. Inepti vero ſunt qui Neſtorem tribus iſtis Pylis præfuiſſe credunt: hoc enim qui potuit fieri, aut cur controverſia fuiſſet, quam Pylum intellexiſſet Homerus? Itaque verum eſt, urbes Neſtori ſubjectas, fuiſſe illas novem quas ordine recenſere Homerum monuimus. Porro ab iſtis tribus Pylis dicta eſt regio Triphylia. Verum de hac alibi egimus.

¥. 98. *Anguſte & velut falce lacus ore frequenti incidens*] Et hæc quoque à bonis nimium viris excogitata eſt lectio, cum meliores libri longe aliter habeant, ſic nempe; *arguſte, & velut freto, latus ore ſequenti incidens.* Priſca ſcriptura fuit; *Rhion deinde, maris id nomen eſt, anguſte & velut freto, littus oræ ſequentis incidens* &c. Sic ſupra locutus eſt, cum dicit, *anguſto Helleſponti freto littus obvium findi.* Sic infra de Gadibus, *anguſto ſpatio & veluti flumine abſciſſa à continenti.* Porro quod Rhion maris ſive freti nomen eſſe inquiat, id ex uſu vulgari fecit, cum & Livius lib. V II, & iterum lib. V III, decadis tertiæ, fauces ſinus Corinthiaci ab accolis Rhion vocari ſcribat. Antiquiores tamen Græci unanimiter ſita utrinque promuntoria ita appellant.

¥. 100. *In eo ad ſeptentrionem ſpectare litora incipiunt*] Legendum *ſeptentriones*, uti habent veteres libri. Cum ſeptemtriones dicit, intellige Auſtrum & Boream. Sic quoque infra de India dicit, in ea neutrum ſeptentrionem apparere. In ſinu vero Corinthiaco cum duo ſint latera oppoſita alterum boream, alterum auſtros adſpiciens, manifeſtum eſt veram eſſe quam reddimus ſcripturam.

¥. 101. *Olyros & Sicyon*] Quidam *Olyros* & *Holyros*, ſed verior vulgata lectio. Græcis enim Ὄλυρος. Attamen etiam Græcos priores vocabulum hoc adſpiraſſe exiſtimo. Erat enim Oluros portus Pellenæorum: propter commoditatem vero adpulſus, non dubito quin locum illum vocarint ὅλυρον, voce idem fere ſignificante quod πάνορμος.

¥. 102. *Creuſis, Anticyra, Oeanthia*] Creuſa, & Creuſis utrumque rectum eſt. Græci ſimiliter Κρέουσαν & Κρέῦσιν, & Κρεῦσαν vocabant, & apud Homerum ſcribebant Κρέῦσαν τε ζαθέην, ubi vulgo eſt Νίσαν. Erat autem Theſpienſium portus. Ut autem Creuſa & Creuſis, ſic etiam Oeanthia & Oeanthis. Verum non recte Oeanthiam ante Cirrham nominat Mela. Ulterior eſt enim Oeanthia, & in Locris ſita, cum Cirrha ſit Phocenſium. Neque id tantum apud Ptolemæum, & alios,

& alios, ſed etiam apud antiquiſſimos Græcos. Hecatæus apud Stephanum in voce Χάλαιον. Μετὰ ὃ Λοκροὶ, ἐν ᾧ Χάλαιον πόλις, ἐν δὲ Οἰάνθη πόλις: ſic lege. Apud Scylacem vero & Ptolemæum Ἑυανθία hoc oppidum dicitur, pro Οἰανθία. Sed & Κύρρα & illic & alibi non recte ſcribitur, cum verum nomen ſit Κίρρα. Quia autem Cirrha & Anticyra vicinæ urbes in ſinu Cirrhæo, & Anticyram interpretarentur quaſi Cirrhæ oppoſitam, inde factum eſſe puto, ut vocales permutarentur. Licet autem hoc ita eſſe videatur, non debet tamen etymologiæ ratio officere ſcribendi receptæ conſuetudini. Mirum porro videri poſſit, Plinium lib. xxv. cap. v. Anticyram inſulam facere, cum tamen omnes alii in continente Phocidis urbem illam collocent. Nec vero mendum hic aliquod latere teſtis eſt Gellius, qui locum iſtum deſcripſit. Verum ita ſeſe res habet. Duo ſunt Anticyræ; hæc de qua ſermo eſt, & præterea altera Malienſium. Prior nota eſt omnibus, Maliacæ meminit Stephani compendiator ex Apollodoro. De Phocica cum alii, tum quoque Anonymus qui ſub Scylacis nomine prodiit. Inſula vero Anticyra ſita fuit in ſinu Maliaco prope Pyram inſulam, juxta quam hodie quoque aliæ duæ exſtant inſulæ, quarum altera antiquitus proculdubio erat Anticyra.

ỳ. 103. *Calydon & Euenos*] Oppidum hoc fluviuſque extra Rhion ſitum eſt. Sic itaque legendus & diſtinguendus hic locus, *Et notiora aliquanto nomina Calydon & Euenos extra Rhion. In Acarnania maxime clara ſunt* &c.

ỳ. 206. *Et quæ minus mille paſſibus pateant*] Plinius hoc ſpatium tribuit non oſtio ſinus Ambracii, ſed faucibus ſinus Corinthiaci. Itaque Pintianus omnia hæc verba alio tranſpoſuit; cum & ex Strabone & Polybio manifeſtum ſit, fauces ſinus Ambracii plus quatuor, minus vero quinque ſtadiis patere. Sed Mela antiquiores fere ſequutus eſt auctores. Fieri vero potuit, ut cornua iſtius oſtii, utrinque pene concurrentia, cura regum Epiroticorum excreverint, fretumque anguſtarint. Quod ſi quis exiſtimet potius erraſſe hic Melam, & hoc quoque per me licet. Longe certe ignoſcibilior eſt hic error, quam is quem committit Strabo, cum dicit ambitum ſinus Ambracii, eſſe trecentorum ſtadiorum. Polybius enim certiſſimus teſtis prodit tantam eſſe longitudinem ejus, latitudinem vero ſtadiorum centum. Polybium ſecutus eſſe videtur Plinius, cujus verba ope libri veteris ita ſunt reſtituenda. *Ambracius ſinus* DCC *paſſuum faucibus, longitudinis* XXXVI *millia*

millia paſſuum, latitudinis XII *millia*. Niſi itaque nos fallat lectio vulgata, quod tamen vix puto, valde exiguum fecit hunc ſinum Strabo, quod optime colligere poſſunt, qui non ſunt plane ἀγεωμέτρητοι.

℣. 107. *Argi Amphilochii*] Omnes alii Argos Amphilochicum nominant. Stephanus tamen Amphilochos etiam urbem vocat. Verba ejus, quæ in vulgatis exemplaribus deſunt, hæc ſunt. Ἀμφίλοχοι πόλις Ἀκαρνανίας, οἱ καὶ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος κληθέντες ὑπὸ Ἀμφιλόχου τοῦ Ἀμφιαράου, καὶ Ἀμφιλοχία ἡ χώρα, οἱ πολῖται Ἀμφίλοχοι καὶ Ἀμφιλοχικοί, ἐκ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους. Attamen cum neminem inveniam, qui urbis hujus nomen πληθωτικῶς extulerit, ac præterea in omnibus melioribus libris ſcriptum ſit, *Argi Amphilochis*, non dubito quin priſca lectio fuerit, *Archia Amphilochis*.

℣. 108. *Æacidarum regia, Pyrrhique*] Recte quidem ad hunc locum Pintianus, Pyrrhi hic fruſtra mentionem fieri, cum ipſe Æacida fuerit; non tamen placet illa quam adhibet medicina. Vera eſt prior lectio, quam meliores confirmant codices; *Æacidarum regna, Pyrrhique*. Hoc non ad Ambraciam ſolam, ſed ad præcedentes quoque referendum eſt urbes. Ambracia nempe nobilitata eſt quod Pyrrhi fuerit regia. Argos vero Amphilochicum, Actium, aliæque Epiri urbes, cæterorum Æacidarum fuerunt regiæ.

℣. 113. *Taulantii, Encheliæ, Phæaces*] Hæc eſt meliorum librorum lectio, è quibus etiam alia quædam minuta emendavimus, quæ non eſt operæ pretium ſigillatim monere. Phæaces vero ex hoc loco adparet, non tantum Corcyram tenuiſſe, ſed etiam in terra continente olim rerum fuiſſe potitos. Corcyræos ſane aliquando Dyrrachenam regionem tenuiſſe, teſtis locupletiſſimus eſt Thucydides.

℣. 115. *Dyrrachium Epidamnus ante erat*] Romani ominis cauſa Dyrrachium vocaverunt, ob illam quam hic Mela reddit rationem, ſed vero Appianus ſcribit Græcos vitaviſſe infauſtum Δυρράχιον vel Δυσεχές nomen, & maluiſſe Epidamnum vocare. Scaliger in Euſebianis neutrum verum eſſe putat, ſed Epidamnum oppidum, Dyrrachium vero ejus navale fuiſſe exiſtimat. Verum fallitur, nemo enim unquam Dyrrachium portum vel navale Epidamniorum appellavit, omnes vero vetuſtiores Græci teſtantur, peninſulam, in qua ſita erat urbs, Dyrrachium; ipſam vero urbem Epidamnum dictam fuiſſe. Eratoſthenes; Ἐχόμενοι δ' οἰκοῦσι Ταυλάντιοι, πόλις ἣν Ἕλληνὶς Ἐπίδαμνος, ὑπὲρ χερρονήσου τῆς καλουμένης

μῆνις Δυῤῥαχίου. Alexãder in Europa; Δυσῤαχίς τ' Ε'πίδαμνος ἐπ' ἀγχιάλου χθονὸς ἀκτῆς. Manifeſte hic Dyrrachium pro peninſula, ſive pro regione Dyrrachena accipitur, quam & Euphorion Δυῤῥαχίην vocat verſu iſtoc; Α"στεα Δυῤῥαχίης τε καὶ ἔθνεα Ταυλαντίνων. Philonem & alios etiam autores adfert Stephanus, unde hoc ipſum verum eſſe probatur, quamvis epitomator ejus Hermolaus, omnia hæc omiſerit, vixque viceſimam operis partem deſcripſerit. Sed profecto teſtimoniis opus non erat, cum etiam ex iis auctoribus, qui paſſim exſtant, & omnium teruntur manibus, Strabone dico & Pauſania, idem iſtud ſatis liquide colligi poſſit. Quapropter ſi quis his non adquieſcat, illos adeat.

ỳ. 119. *In quantum res tranſeunt*] Non probo eorum judicium qui hæc verba abjiciunt. Ut enim oſtendat in quantum mutata ſit ſors iſtius civitatis, dicit illam olim conditam & habitatam fuiſſe à viliſſimis barbaris, Colchorum nempe exſulibus, at vero nunc, inquit, eſſe eam populi Romani Coloniam, & inhabitari à civibus Romanis. Quanto vero in honore habitæ ſint omnes Romanorum coloniæ, exiſtimataſque fuiſſe tanquam parvas effigies & ſimulachra amplitudinis & majeſtatis Romanæ, opus non eſſe exiſtimo pluribus monere.

ỳ. 120. *Et Danubius, qui jam dictus eſt, Iſter*] Qua Euxino vicinus eſt, fit Iſter, ut ſuperius monuit: qua vero vicinus eſt fontibus ſuis, Danubius vocatur. Itaque ſic intelligenda eſſe videntur hæc verba, eundem illum Danubium, quem ſupra Iſtrum vocari dixit, effluere in Adriaticum pelagus, & illic vocari Danubium. Quia tamen nemo hic Danubium nominat, verior, ut puto, eſt lectio noſtra; *ex Danubio, qui jam dictus eſt, Iſter*. Græcorum antiquiſſimos exiſtimaſſe Iſtrum etiam in hoc pelagus exire, notiſſimum eſt. Certe de hujus fluminis fontibus non minus fabulati ſunt veteres quam de fontibus Nili. Quæ de iis prodit Herodotus & Ariſtoteles in meteorologicis, & illa quoque ſatis ſunt nota. Verum iſtud operæ pretium eſt monere, inepte quoſdam Adduam & Dubin flumina Danubium vocare, tanquam ſi eadem eſſent, aut ex iiſdem profluerent fontibus. Julianus Apoſtata, Δάνυβιν vocat, non Δοῦβιν, fluvium illum qui Ararim influit. Adduam vero vel Aduam, utrumque enim dicitur, qui Pado miſcetur, dici Danubium teſtatur Feſtus Pompejus; *Addubanum, Danubium*. Per Adubanum enim hoc intelligendum eſſe flumen docent Gloſſæ veteres *Adubanus*, Ἀδούας. Verum hæc penitius inſpicienda. Sic itaque exiſtimo; vocem *Adubani* uti habent Gloſſæ,

pro-

promanasse ex vetusta quidem, attamen corrupta Festi lectione. Notum est quam multa ex hoc auctore hauserint omnes fere Glossographi. Pro eo vero quod est in melioribus Festi codicibus, *Addubanum*, *dubium*, reponendum esse arbitror, non uti Scaliger existimabat *Ad dubienum*, sed vero; *Adduam*, *Dubim*. Confudit ista duo flumina Festus, vel nominis aliqua similitudine, vel quod ex iisdem fontibus provenire legisset, uti existimarunt veterum nonnulli. Sed nihil efficimus, nisi ex ipso Cæsare verum hoc esse ostendamus. Is igitur lib. 1. de bello Gallico, de Vesontione urbe dicit; *Flumen Alduasbis, ut circino circumductum, pene totum oppidum cingit*. Meliores libri legunt, *Alduasdubis*, vel *Abduasdubis*, corrupte pro *Adduas, Dubis*. Sed profecto scripserat Cæsar, *Flumen Dubis*. Alterum vero quis jam non videat ex hoc Festi loco pro interpretamento fuisse adscriptum?

ỳ. 121. *Sed Æas secundum Apolloniam*] Αἴας & Ἀᾶς utrumque rectum est, ut apparet ex Strabone aliisque. Solus Ovidius in fabula Jûs flumen hoc Peneum ingredi dicit, & convenire cum reliquis Thessaliæ fluviis ad Tempe. Sed profecto non unum in illa Penei descriptione errorem committit. Nam quid Æanti, quid Amphryso, quid Sperchio, cum Peneo aut Thessalicis Tempis? Quia hæc flumina ex Pindo oriri legerat, ideo quoque existimavit ea confluere, & in Peneum exonerari. Confundit præterea Inachum Argiæ Peloponnesiacæ, cum Inacho Epiri, qui iisdem atque Æas oritur montibus. Illud præterea quam ineptum;

——*vocant Tempe, per quæ Peneus ab imo*
Effusus Pindo spumosis volvitur undis.

Nam si è plano oritur, quomodo potest spumosas volvere undas? Verum hoc proculdubio est librariorum flagitium, vel saltem ita interpretandum, uti infra docebimus. Ut autem ad Æantem redeam, Apolloniatarum id erat flumen, vicinumque admodum erat ipsorum mœnibus, non vero Epidamniorum. Ita enim scribenda Valerii Maximi verba cap. de ominibus, uti habent veteres nonnulli libri; *Atque illi flumen vicinum mœnibus nomine Æantem in adjutorium sese mittere dixissent*. Apolloniatæ ab Epidamniis opem postulabant. Responderunt illi, habetis Ajacem, ab eo petite auxilium. Quis non videat lusisse eos in nomine fluvii? Et tamen miror ineptias interpretum ad hunc locum.

In Cap. IV.

De ITALIA.

Verſu 3. *Se media perpetuo jugo Apennini attollens montis*] Ita reſcripſimus auctoribus libris. Omnia hæc imitatus eſt Solinus vel potius deſcripſit, miſcens ſuo more Plinii verba cum Pomponianis. Conferant eorum loca, quibus voluptas eſt parallela ſcribere. Nobis non licet eſſe tam bonis ut in tam ſterili labore, & unde nihil aliud concludi poſſit, niſi alterum deſcripſiſſe alterum, multum temporis collocemus. Porro mirabilis eſt Alpium & Apennini ſitus, adeo ut neſciam an uſquam rerum natura tam artificioſe montes collocarit. Hinc Plinius in fine operis inter Italiæ laudes, ponit etiam *montium articulos*. Dicit Salmaſius ad Solinum noſſe ſe montium, pedes, ſuras & ſcapulas, articulos vero non ſe noſſe : itaque legendum eſſe, *montium obſtaculis*. Verum egregie fallitur. Articuli montium ſunt nexus & juncturæ quibus ſibi invicem adhærent. Ordo vero montium ab Alpibus uſque ad extrema Apennini promuntoria, non eſt minus mirandus in Italia, quam articulorum in corpore humano collocatio. Quod autem negat quemquam ſic locutum eſſe, & in hoc quoque fallitur. Plutarchus de Atho monte, libello de fortuna Alexandri. Ἔχων ἑαυτῷ σύμμετρα πλάτη καὶ ὕψη καὶ μέλη καὶ ἄρθρα καὶ διαστήματα μορφοειδῆ. Alterum quoque Plinii locum de iiſdem montibus ibidem corrigere conatur, ſed infeliciter valde. Locus Plinii exſtat lib. III. cap. v. *Jam vero tota ea vitalis ac perennis ſalubritas, talis cæli temperies, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii ſaltus, tam opaca nemora, tam munifica ſilvarum genera, tot montium adflatus, tanta frugum & vitium & olearum fertilitas*, &c. Multus eſt ad hunc locum vir doctus, ut oſtendat contra omnium exemplarium fidem legendum eſſe, *tot marium adflatus*, quia montium, inquit, nullus eſt adflatus, ſed marium & ventorum. Sed profecto & hæc quoque aliter ſeſe habent. Marium adflatus neque ſalubris ſemper, neque jucundus admodum, niſi mitigandis magnis æſtibus. Verum quis eſt, qui neſciat auram illam odoratam, quæ per omni frugum florumque genere conſita montium latera deſcendens, totum inficit & perungit aëra, quamque ipſi quoque navigantes ad multa millia occurrentem ſibi in mari perſentiunt, adeo ut aliquando naribus prius,

quam oculis vicinam Italiam hauriant? In re tam clara ſupervacuum fuerit alios adducere teſtes; nequis tamen putet ſolum Plinium ita eſſe locutum, audiat etiam juniorem Plinium lib. v. epiſt. vi. *Triclinium ſaluberrimum, adflatum ex Apenninis vallibus recipit.*

¥. 5. *Superum mare & inferum*] Ex iis quæ ſuperius diximus ſatis manifeſtum quare hæc maria ita appellantur; nempe quia partes mundi boreales ſuperiores & altiores eſſe exiſtimarent, quam auſtrales. Plura itaque hic non addam, niſi hoc unum, locum Plinii libro iii cap. poſtremo; ubi ſinum Ionium interpretatur inferum mare, non debere quemquam in errorem abducere. Abſunt enim illa verba à veteribus libris, & utique ab inepto homine ſunt aſſuta, cum ipſe Plinius alibi contrarium adferat. Sic itaque lege; *In eo duo maria (quo diſtinximus fine) Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod Superum vocant.*

¥. 6. *In duo cornua ſcinditur*] Alii libri *finditur*, verum optimus *funditur*, uti repoſuimus. Sic quoque alibi loquitur. De eadem re agens Salluſtius in fragmento apud Servium ad iii Æn. ſimiliter locutus eſt; *Omnis Italia coacta in anguſtias funditur in duo promuntoria, Brutium & Salentinum.* Sic legendum, non *inter duo promuntoria*, ut vulgo. Idem hic dicit Mela, qui paſſim Salluſtium imitatur.

¥. 9. *Aliæ aliæque gentes habitant*] Lectionem quam dedimus confirmant vetera exemplaria, in quibus deeſt τὸ *habitant.*

¥. 17. *Proxima eſt à Tergeſte Concordia*] Geminum hic videtur committere errorem, tum quod Concordiam oræ maritimæ faciat oppidum, tum quoque quod illam collocet inter Aquilejam & Tergeſte. Exigua tamen à mari diſtantia facit ut prius illud excuſari quodammodo poſſit: in altero vero inſigniter erravit, niſi dicamus ita eſſe accipienda Pomponii verba; inter Tergeſte & Concordiam ſitum eſſe Timavum & Natiſonem fluvios. Natiſonem vero attingere Aquilejam. Ultra vero Concordiam ſitum eſſe Altinum. Aut ita intelligenda hæc verba, aut graviſſime erravit.

¥. 19. *Natiſo non longe à mari ditem attingit Aquilejam*] Aquilegiam habent libri veteres, quemadmodum etiam paſſim apud auctores alios ſcribi notiſſimum eſt. Exiſtimant plerique verum nomen eſſe Aquilejæ, dictamque eſſe ab aquila quæ dextra cum urbs conderetur advolavit, ut ait Julianus Imperator oratione de geſtis Conſtantii. Hinc aliqui Aquiliam vocarunt. Ego aliter puto, nempe Aquilegiam antiquum fuiſſe nomen,

men, ſicque appellatam fuiſſe à fontium & rivorum copia: nam & fluvialibus aquis & putealibus urbs hæc abundabat ut docet Strabo. Itaque Aquilegia ab aquilegio. Gloſſæ, *aquilegium* χροιώς. Ab eadem origine aquileges. Gloſſæ Philoxeni; *Aquilices*, οἱ τὰ πάρυχρα ἐργαζόμενοι, οἷον ὀχετάριοι, ποταμῖται, ὑδροσκόποι. Sic legendus ille locus, quem infeliciter tentavit Scaliger ad Feſtum. Differunt tamen aquilices & aquileges, uti quoque aquilicium & aquilegium, cum iſti ab aqua lacienda, illi vero à legenda aqua nomen habeant. Itaque aquileges & aquilegium de libratoribus & libramento aquarum proprie accipi debent: aquilicum vero & aquilicii tantum in ſacris uſus. Sed quia aquilicii mentionem fecimus, operæ pretium eſt inſignem locum in epiſtolis Cælii ad Ciceronem, qui multos hactenus exercuit, reſtituere. Exſtat ille lib. VIII. Epiſt. V. *Si quid novi de Rep. quod tibi ſcriberem haberem, uſus eſſem mea conſuetudine, ut diligenter & quid actum eſſet, & quid ex eo futurum ſperarem, perſcriberem. Sane tanquam aqua in Cilicia omnia adhæſerunt.* Legebat vir eruditus, *tanquam aquælicio omnia adhæſerunt*, facileque noſtrum obtinuit aſſenſum loco non bene examinato. Verum poſtea animadverti plane hoc eſſe alienum à mente Cælii, longiſſimeque recedere à veteribus libris. Quamvis enim Salmaſius in Solinianis ſic produxerit locum, certus tamen ſum in nullo veteri libro illum ſic concipi. Ipſe inde faciebat, *tanquam aqua in collicia*, vel, *tanquam in quodam incili*. Sed ſane contrarium volebat dicere Cælius, omnia nempe male hærere; aqua vero feliciter hæret in colliciis & incilibus, aliter enim ſi eſſet, ſtultum foret incilia aut collicias fodere. Adeo tamen ſibi placuit hac ſua conjectura, ut paſſim, tamquam pulchrum aliquod emblema, ſcriptis ſuis inſeruerit, iſtud loquendi genus, *hæret aqua tanquam in incili*, pro *hæret aqua*. Optimi libri quibus olim uſus fuit Manutius, ſic hunc locum legunt; *ſane tanquam in quodam victilicia omnia adhæſerunt*. Alii *intilitia*. Omnino ſcribendum; *Sane tanquam in quodam titivilitio omnia adhæſerunt*. Conqueritur in illa epiſtola Cælius, *quod plus biennium in his tricis moretur*. Idem hic repetit, omniaque ipſorum conſilia ait hærere in quodam titivilitio, in meris tricis, & re nihili. Adhærere in re aliqua, probum eſt & Latinum. Ipſe ſic loquitur Cicero.

ỳ. 20. *Superiora late occupat litora Padus*] Veteres libri, *ſuperita* non *ſuperiora*. Scribe *ſuperna*. Padus in ſuperna Italiæ parte exoneratur. Notum vero partem ſupernam dici mari Adriatico & Io-

nio vicinam, infernam vero Tyrrheno. Hinc ſupernates & infernates.

℣. 21. *Ab imis radicibus Veſuli montis exortus*] Sic quoque Strabo, licet ille confuderit Veſulum & Ceniſium montes, cum dicit Druentiam & Padum ex eodem oriri monte. De fonte vero Padi hæc ejus ſunt verba; Ἐκ ᾗ τῆς ἑτέρας πολὺ ἀπηνόπερ τῶν χωλίων τούτων ἀναδίδωσιν αὐτὸς ὁ Πάδος, πλύς τε καὶ ὀξύς. Dixit paulo ante Strabo in ſummitate montis Veſuli, ἔν πσι κοίλοις χωλίοις, eſſe lacum magnum. Eſſe quoque ibi duos fontes ſibi invicem vicinos, alterum Druentiæ, alterum Padi. Padi fontem dicit longe eſſe inferiorem iſtis κοίλοις χωλίοις. Nempe non cernitur profluens ex iſto lacu, qui enim lacum viderunt adfirmant illum non excedere oras ſuas, ſed per latentes meatus longe inferior erumpit. Hinc fit, ut quamvis fontes ejus conſpicuæ non ſint ſublimes, quia tamen alte cadunt aquæ iſtæ ideo violenter feruntur. Quod ipſum quoque Peneo flumini evenire veriſimile eſt. Namque & is cum ex imo Pindo oriatur, tamen ſpumoſis volvitur undis, ut Ovidius canit. Atque hoc quidem pacto interpretanda ſunt Strabonis verba, quæ male corrigit Caſaubonus, ſed longe pejus Salmaſius, cum vulgata lectio optima ſit & veriſſima. Veniamus nunc ad Plinii locum de eodem Pado, quem multi fruſtra tentarunt. Exſtat is lib. III. cap. XVI. Ita vero concipitur in vetuſtioribus codicibus; *Augetur ad canis ortus liquatis nivibus, agis quam navigis torrentior, nihil tamen ex rapto ſibi vindicans, atque ubi linquit, ubertate largiter.* Salmaſius meras hic nugas reponit, nam quid ſibi volunt iſta, *agris quamvis torrentior nihil tamen ex rapto abjudicans?* Quid præterea, *ubertate largior?* Si vis ipſum Plinium loquentem audire, ſic reſcribe; *Augetur ad canis ortus liquatis nivibus, ac his quam nativis torrentior, nihil tamen ex rapto ſibi vindicans, atque ubi linquit, ubertatis largitor.* Liquatæ nives, ſunt aquæ, itaque non opus eſt vocabulum iſtud repetere. Linquit, vero, hic accipitur pro defluit, decreſcit, λείπει, uti ſæpe. Qui genium & brevitatem Plinianam norit, hanc noſtram ſcripturam veram eſſe fatebitur.

v. 31. *Et illa in anguſto illorum*] In melioribus libris ita hic locus ſcribitur; *Et in illa in anguſto duorum promuntoriorum.* Legendum; *Exin illa, in anguſto duorum promuntoriorum ex diverſo coeuntium inflexu, cubiti imagine ſedens, & ideo à Græcis dicta Ancon.* Senæ vel Senogalliæ, quam & hic, & infra temere obtruſerunt, nullus apud Pomponium locus. Inflexum vocat ſinum in quo ſedet Ancona. Sic quoque infra loquitur.

quitur. Aliter hunc locum corrigit Cluverius, insignis Geographus, verum & in hoc, & in aliis veterum locis eruendis & interpretandis minus felix.

v. 34. *Hanc enim prægressos*] Melius libri quidam, *Hæc prægressos*. Pro Cluerna uti erat in manuscriptis, reposui Cluanam, quod etiam Cluverius vidit. Paulo post rescripsi, *Truentinum, id & fluvio qui præterit nomen est*.

v. 37. *Ab eo Senegallia maritima, ad Aterni fluminis ostia*] Monstrosè hæc sunt deformata. Alii reposuerunt, *Ab eo Samnites maritima tenent*. Ut breviter dicam, omnes strenue nugantur, & præterquam quod falsa & ordini Geographico contraria adferant, abeunt quoque quam longissime à veteribus libris in quibus constanter ita scribitur; *Ab eo Frentia villa maritima habent Aterni fluminis ostia*. Scripserat Mela, *Ab eo Frentani, Apuli, ac Marucini. Habent Aterni fluminis ostia*. Tres istos populos, sibi invicem in ora maritima vicinos, simul nominat, ac ultimo quidem Marrucinos, quoniam in illis sunt ostia Aterni fluminis quæ subjungit. Frentanorum vero est Buca & Histonium. Daunii, & quæ sequuntur, sunt in Apulia.

v. 41. *Sipuntum, vel ut Graii dixere, Sipûs*] Hæc vera lectio. Sipilus habent veteres libri & Siphus. Paulo post iidem libri *Gnatia* pro *Ignatia*, uti quoque Horatius. Sed & Plinius: nam quo loco apud ipsum legitur, *Rudia Egnatia*, omnino scribendum est, *Rudiæ, Gnatia*. Sic quoque meliores libri Ptolemæi. Deinde vero; *Et jam in Calabria Brundusium*. Ita solet loqui hic auctor.

v. 45. *Valetium, Lupiæ*]. Variis modis hoc oppidum concipitur, nam & Βαρήπον Stephano, ex Theopompo. Ἀλητία Straboni, Ἀλήπον Ptolomæo. Latinis vero Valetium & Valentium & Aletium passim nominatur. Non recte Cluverius Valetium & Aletiam tanquam duo diversa oppida in Calabria describit, cum unum omnino idemque fuerit. Varia ut hoc probet affert autorum loca, sed omnia frustra. Nam quo loco apud Plinium legitur Aletia vulgo, illic meliores codices habent *Sarmadium*. Sic itaque legendus erat locus ille Plinianus; *Oppida per continentem à Tarento Uria (quia cognominis Apulæ) Messapia, Sarmadium*. A Sarmadio seu Armadio, apud Frontinum Armadillus seu Sarmadillus ager, de quo alias. Circa finem vero ejusdem capitis, ubi Valentinos & Alentinos nominat, sic legit optimus noster codex. *Salentinorum, Salentini, Basterbini, Neretini,*

Valentini, Veretini. Salentini iſti poſteriores dicuntur ab oppido Salentia, de quo mox. Alio quoque videtur perſuaſus fuiſſe argumento, ut hoc crederet Cluverius, nempe quia Valentia bis occurrit in tabula itineraria. Verum & hic quoque male Valentia pro Salentia ſcribitur. Liquet hoc ex Geographo Ravennate anonymo, qui in plurimis convenit cum tabula itineraria, in quo ita procedit ordo; *Brunduſium, Baletium, Lubiæ, Hydruntum, Minervium, Verentium, Salentium, Neretum, Manduris, Tarentum.* Hinc itaque apparet nullam in Calabria Alentiam fuiſſe, quæ diverſa fuerit à Valentia, ſive ab illo oppido, quod hodie Lezza vel Lecce dicitur, quinque circiter paſſuum millibus à mari remoto, unde Strabo μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης illud collocat.

ỳ. 46. *Salentini campi & Salentina litora*] Salentinos campos videtur ex Marone hauſiſſe; *Et Salentinos obſedit milite campos.* Sed vero uti Calabrorum, ita quoque Salentinorum nomen late aliquando accipitur. Itaque vel inepte hic imitatus eſt Virgilium, cujus campi Salentini longe hinc abſunt; vel ſi recte locutus ſit, dicendum de agro Salentino ita proprie dicto, in quo Salentum vel Salentia oppidum fuit, capienda eſſe hæc Pomponii verba. Aliis hoc oppidum dicitur, Soletum vel Solentum, ſed uſu proculdubio depravatum à Salentum. Stephano Grammatico eſt Σαλεντία, forma prorſus Romana. Græcis videtur fuiſſe Σαλδεῖς. Ut autem Ὑδρόεις Hydrentum, ſic à Σαλδεῖς Salentum. Recte itaque Grammatici veteres à ſalo dictos eſſe autumant Salentinos, quia tot undique maribus adflatur tota ipſorum peninſula.

ỳ. 47. *Et urbs Graja Callipolis*] Ridicule apud Plinium Callipolis dicitur Senonum eſſe colonia. Cluverius pro Senonum reponi debere contendit *Salentinorum Callipolis.* Sed minime opus hoc loco repetere vocem iſtam. Libri manu exarati legunt *Senum Callipolis.* Optimus vero noſter habet *Saenum.* Proculdubio hoc verum eſt, itaque ſic totum lego locum; *Oppida per continentem à Tarento Uria (quia cognominis Apulæ) Meſſapia, Sarmadium. In ora vero Saenum, Callipolis, quæ nunc eſt Anxa,* LXII *millia paſſuum à Tarento.* In tabula itineraria male locus iſte vocatur *Scanuium* pro *Saennum.* Geographo Ravennati eſt *Sannum.*

ỳ. 51. *Non uno margine circuit*] Libri aliqui habent, *niſi uno margine circuit.* Forte, *ſinuoſo margine circuit.* Sed vulgata, quam etiam optima repreſentant exemplaria magis placet. Supra vero ex iiſdem libris

libris reſcripſimus *admittit*, non *admiſit*, mox dein *Salentinum*, non *Salen*.

¥. 56. *Corinthus*, *Scylaceum*] Repoſuimus è libris *Carcinus*, uti quoque habent vetera Plinii exemplaria, & nummi veteres. In recentioribus vero codicibus *Corinthus* vel *Corinus*, quod manifeſte corruptum ex Cocinto vel Cocino, quo modo hoc ipſum oppidum ac promuntorium ab aliis appellatur. Vtrunque enim variis modis ſcriptum reperitur, nam & Κάρκινον & Κάκινον & Cocinthum & Cocinum vocant. Corruptum eſt hujus promuntorii nomen apud Ovidium lib. xv. ubi deſcribit iter Legatorum Æſculapium è Græcia Romam advehentium; quem locum integrum adſcribam, quoniam pluribus mendis fœdatus eſt.

Italiam tenuit præterque Lacinia templa
Nobilitata dea, Scyllæaque litera fertur.
Linquit Japygiam, lævisque Amphryſia remis
Saxa fugit: dextra prærupta Ceraunia parte
Romechiumque legit, Caulonaque, Naryciamque.

Ac primo quidem Scylla ac Scyllæa litora, locum hic habere non poſſunt, nondum enim adtigerant fretum. Legendum eſt itaque *Scylaceaque litora*. Ad Amphryſia ſaxa Turnebus aliique viri magni miſere impingunt. A læva illa quærenda ſunt, non à dextris. In codice noſtro ſcriptum invenio à prima manu *Arangia*. Omni procul dubio legendum eſt *Argennia*, ſic dicta ab Argenno Siciliæ promuntorio, quod à læva ſitum erat fretum Siculum intrantibus. Sed & ad Ceraunia iſta Ovidiana naufragium fecere iidem. Variant & hic veteres libri, *celenia*, *cerinia*, *celentia* & alii aliter. Omnino legendum eſt *Cocintia*, ſic dicta à Cocinto promuntorio. Pro *Romechiumque* libri quidam manu exarati legunt *Plemyrium*, quod avide amplexi ſunt viri quidam eruditi. Sed profecto non ſic ſcripſit Ovidius, cum Plemmyrium ad lævam ſita ſit, longiſſimeque abſit. *Rumetiumque* legunt alii vetuſti libri vel *Romethumque*. Veram lectionem eſſe exiſtimo *Lametumque*. Oppidum Lametum ſitum fuit in anguſtiſſimo illo Italiæ iſthmo, quem Scylaceus & Hipponiates ſinus efficiunt, haud procul à fontibus Lameti fluminis. Hodie Maida vocatur, corrupto proculdubio nomine ex Lamatia, extrita priore ſyllaba, quod & ipſum in adſiti fluminis vocabulo factum eſt, quem Matum vel Amatum vocant pro Lameto. Quia vero hoc oppidum ſitum eſt in medio fere iſthmi iſtius, procul à mari, ideo factum eſt ut aliqui ad ſinum Scylaceum

ceum illud collocarint. Sic ſane Hecatæus apud Stephanum; cujus locum ſic lege ex veteribus libris; Λαμητῖνοι πόλις ἀπὸ Λαμήτου ποταμοῦ πρὸς Κρότωνι. Ἐκαλεῖτο Εὐρώπη. Ἐν ᾗ Λάμητος ποταμὸς, ἐν δὲ Λαμητῖνοι, ὁ πολίτης Λαμητῖνος. Reprehendunt viri eruditi hunc Stephani locum, ſed ipſi falluntur, cum hoc oppidum in ipſo litore ſinus Hipponiatis collocant, hodieque S. Euphemiæ appellari credunt. Nullam illic vel Lampetiam vel Lametum exſtitiſſe mox docebimus.

ℽ. 56. *Myſtræ*] Reſcripſi *Myſtiæ* uti veteres libri. Sic quoque Plinius. Stephano eſt Μυσία.

Ibid. *Conſilinum*] Libri fere omnes *Conſentia*, in uno tantum *Conſentinum* reperi, in nullo vero *Conſilinum*. Hoc poſtremum tamen verum eſſe apparet ex Plinio. Meminerunt quoque hujus oppidi auctores de Coloniis, & Caſſiodorus variarum lib. VIII. cap. XXXIII, qui aliquanto fuſius de hoc loco agit.

ℽ. 57. *Columna Regia, Regium*] Sic quoque multi alii, qui hanc columnam (quæ ſane videtur fuiſſe columella miliaris) Regiam vocant, non Reginam. Ab urbe enim Regio utrumque ἐθνικὸν recte deducitur. Paulo poſt ex libris veteribus repoſuimus, *hinc in Thuſcum mare eſt flexus*.

ℽ. 60. *Terina, Hippo nunc Vibon*] Sic Hermolaus, cum prius legeretur *Maticana, Ionium Vibon*. Sed hæc emendatio longe abeſt à veſtigiis veteris lectionis, ordinique Geographico eſt contraria; inter Temeſam enim & Clampetiam collocanda erat Terina. Verum eſt itaque quod repoſuimus; *Medana, Hippo nunc Vibon*. Apud Plinium ſimiliter, ubi veteres libri habent *Meddua* vel *Medara*, reſcribendum eſt *Medana*. Nam non tantum Medama & Medma vocabatur hoc oppidum, ſed & Medana & Medna. Male apud Strabonem Caſaubonus τὰ Μέδαμα plurium numero corrigit, cum proba ſit lectio vulgata; Ἐν ᾧ τῷ πολίχνῳ τούτῳ Μέδαμα πόλις Λοκρῶν τῶν αὐτῶν. Ὁμώνυμος κρήνη μεγάλη, πλησίον ἔχουσα ἐπίνειον καλούμενον Ἐμπόριον. Cum dicit Λοκρῶν τῶν αὐτῶν, intelligit Locros Ozolas, illos namque paulo ante dixit Hipponium condidiſſe. *Hippo* vero pro *Hippon*, ut ſupra *Jaſo* pro *Jaſon*. Romani Hipponem Viponem vocarunt, mutata adſpiratione in quintam vocalem, ut ſolent.

Ibid. *Clampetia*] Supra monuimus Lametum vel Lametiam hodie vocari *Maida*. Hæc vero alia eſt, vocaturque hodierno nomine *Mantia*.

Mantia. Latini omnes hanc Clampetiam vocant, addita litera tertia initiali ut in multis aliis vocabulis, cum Græci Λαμπετίην illam appellarint. Sic Stephanus ex Polybio. Lycophroni vero est Λάμπετις Poëtice pro Λαμπετία. Male vulgo Λαμπέτης. Quod autem Cluverius Lametum & Lampetiam eandem existimet, in eo valde fallitur. Lameti enim situm supra ostendimus ad Lametum flumen, aliquot millibus à mari, ad pedem Apennini. Male enim ipse S. Euphemiæ oppidum interpretatur, quod longius abest à flumine. In Clampetiæ vero sive Lampetiæ situ omnes conveniunt, ut sit Mantia, sive Amantia hodierna. Loca vero Lycophronis unde adstruere conatur opinionem suam, plane contra ipsum faciunt. Si enim Λάμπετις & Λάμητ@ idem fuisset Lycophroni, non diversa usus fuisset appellatione. Quod autem Lampetiam collocet in extimo cornu Hipponii montis, hoc ideo est, quoniam sinus Hipponiates pertingit usque ad Clampetiam; itaque mons Hipponius accipitur, pro monte sinus Hipponiatæ. Clampetia vero sita est in loco arduo, & quasi in extimo sinus Hipponiatæ cornu.

ỿ. 62. *Silarus amnis*] Libri manu exarati habent *Silerus*. Et hoc bene, nam utrumque dicitur Silarus & Silerus & Siler. Lucanus lib. II. *Radensque Salerni culta Siler.* Verum & sic apud Virgilium scribendum ex antiquissimo omnium codice Medicæo;

Est lucos Sileri circa ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans &c.

ỿ. 63. *Petræ quas Sirenes habitavere*] Male in quibusdam veteribus libris *habitant* pro *habitarunt*. Scopuli vero sive petræ istæ quas inhabitarunt Sirenes in Sicilia à multis collocantur. Hinc Ausonius in gripho ternarii numeri.

Tres in Trinacria Siredones; Omina trina.

Scaliger putat Σειρηδόνας hic dici tanquam Σειραηδόνας. Sed hoc est vocabulum nihili, omninoque scribendum *Sirenides*. Sic appellatas fuisse istas Sirenum insulas testantur cum alii, tum præcipue Servius, agens de Sirenibus; *His responsum erat tamdiu eas victuras, quamdiu cantantes eas nemo esset prætervectus. Quibus fatalis fuit Ulysses. Astutia enim sua cum præternavigasset scopulos, in quibus commorabantur, præcipitaverunt se in mare; A quibus locus Sirenides appellatur, qui est inter Siciliam & Italiam.* De Sirenibus plura alibi diximus.

ỿ. 64. *Opima Lucaniæ loca*] Inepte hic legitur opima cum

omnes libri veteres habeant *omnia*, quod verum eſt. Poſtquam enim oram litoralem Lucaniæ abſolvit, addit omnia ea eſſe Lucaniæ loca. Hinc jam Campani litoris oppida ſequuntur.

ỳ. 65. *Veſuvii montis aſpectus*] Et hoc quoque imitatus Plinius, licet inverſo aliquantum ordine; *Herculaneum*, *Pompeji*; *haud procul ſpectato monte Veſuvio*, *alluente vero Sarno amne*. Sic libri veteres, male vulgo *ſpectante monte Veſuvio*.

ỳ. 71. *Oſtia circa Tiberim in hoc latere ſunt*] Et hæc quoque emendata ſunt à nobis conſentientibus libris veteribus. Romæ enim erat Pomponius cum hæc ſcriberet. Itaque hoc littus, vocat littus Latii, quod extendit à Sinueſſa uſque Oſtiam. Paulo poſt pro Anio, quod nullum locum habere poteſt in litore Tuſco, recte Cluverius emendavit *Minio*. Notum iſtud flumen ex Virgilio, quem imitatus eſt hic noſter aliquot in locis, præcipue in Italia. Verum non recte is illa, quæ deinceps ſequuntur, ita reformat; *Hetruſca & loca & flumina*, quia nempe loca, quæ enumerat, non Tuſcam ſed Græcam habeant appellationem. Sed Etruſca loca & nomina tralatitium eſt loquendi genus, pro locis & nominibus in Etruria ſitis. Minionem porro quod adtinet, illum Minium vocat Geographus Ravennas. In tabulis à Velſero editis *Mindo* male ſcribitur, pro *Minio*.

ỳ. 73. *Dein Luna Ligurum*, *& Liguria*] Proba eſt conjectura Pintiani, & Mariangeli, *& Tigulia*, confirmantque illam veteres libri.

ỳ. 74. *Paulon & Varum flumina*] Plinius *Padum* hoc loco habet, ubi tamen optimus meus codex habet *Palo* manifeſte pro *Paulo*.

In CAP. V.

DE GALLIA NARBONENSI.

Verſu 1. *Lemanno lacu & Gebennicis montibus*] Plinius non Lemannum lacum, ſed Juram montem terminum ſtatuit Narbonenſi provinciæ. Verba ejus hoc pacto emendanda ſunt. *Narbonenſis provincia appellatur pars Galliarum quæ interno mari alluitur*, *Braccata ante dicta*, *amne Varo ab Italia diſcreta*, *Alpiumque vel ſaluberrimis Romano Imperio jugis*. *A reliqua vero Gallia latere ſeptentrionali*, *montibus Gebenna-*

benna, & Furibus. Libri manu exarati habent *jugeribus*, non *Jura.* Unde facile fuit alterum illud formare. Idem hoc vocabulum reddendum Solino, cui mons iſte Jus, vel plurium numero Jures appellatur. *Galliæ inter Rhenum & Pyrenæum, item inter Oceanum & montes Gebennam ac Jures porriguntur.* Male hoc loco Juram ſubſtituerunt, cum libri ſcripti habeant *Juris.* Sane & apud Cæſarem ſic ſcriptum fuiſſe videtur à prima manu in codice vetuſto Reginæ Suedicæ. Straboni circa finem libri quarti Ἴουρος vocatur cum tamen antea Ἴουρσιον nominarit. Ptolemæo eſt Ἴουρασός. Ego non dubito quin Jures verum ſit nomen horum montium, ſed Græci, more ſuo, varias dedere terminationes. Hodie *Joux* appellantur, vocabulo manifeſte corrupto ex *Jus.*

℣. 9. *Septimanorumque Blitera*] Veterem ſcripturam reduximus, quam omnia vetera exemplaria confirmant. Bæterra enim olim vocabatur oppidum quod nunc *Beziers* vocant, non Blitera. Apud Plinium in veteribus libris ſimiliter Bæterra legitur. Sed & in veteri inſcriptione (quam apud Gruterum vide) *Bæterrenſes* nominantur. Perperam itaque Caſaubonus ex corrupto Strabonis loco, cæteros corrigere conatur, cum ipſe Strabo ſit corrigendus. Stephano eſt Βαίτερρα. Ejus locum ſic emendabis; Βαιτερροῦς κώμη τρίτης Παλαισίνης, οἱ κατοικοῦντες Βαιτερρηνοί· ἔστι καὶ πόλις Κελτικὴ Βαίτερρα, ἧς ὁ πολίτης Βαιτερρίτης· τῆς δὲ πρότερος Βαιτερρήσιος· κλίνεται Βαιτερροῦτος. Male hæc vulgo ſeparantur, tanquam ſi & aliqua urbs eſſet in Gallia, quæ Βαιτερροῦς vocaretur.

℣. 13. *Rari portus & omnis plaga Auſtro atque Africo expoſita eſt*] Ventis expoſitam eſſe totam hanc plagam notat quoque Strabo, verum is μελαμβορέας tantum meminit, non Auſtri aut Africi. Utrumque verum, eſtque peculiare quippiam, tam in marinis, quam in terreſtribus ventis, qui iſtic locorum ſpirant. Melamboreas quem Strabo dicit adeo eſſe violentum, ut eo & homines dejiciantur, & lapides agitentur, prorſus ille eſt, quem Latini Circium vocant. Hunc quoque Æſchylus novit, in Ἡρακλεῖ λυομένῳ, cujus verſus exſtant apud Galenum VI Epidemiorum, qui ita ſunt legendi;

Εὐθεῖαν ἕρπε τῇδε καὶ πεῴλισα μολὼν
Βορεάδας ἥξεις πρὸς πνοὰς, ἵν' ἁλαβοῦ
Βρόμον καταιγίζοντα, μὴ σ' ἀναρπάσῃ
Δυσχειμέρῳ πέμφιγι πρέψας ἄϊφνω.

Iſti vero verſus conjungendi ſunt, cum iis, quos ex eadem tragœdia citat

Strabo agens de campis lapideis. Idem vero quod Strabo & Æschylus de hoc vento prodiderunt, dicit quoque Diodorus Siculus, & Cato apud Gellium; *Ventus Cercius cum loquare, buccam implet, armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.* Recte itaque Phavorinus ibidem ventum illum vocat sæviſſimum; *Nostri namque Galli ventum ex sua terra flantem, quem sæviſſimum patiuntur, Circium appellant.* Interpres Solini hæc Phavorini verba absurdiſſima & falsiſſima esse dicit. Gallos enim ipsos adfirmat non posse pati ventum ex sua terra flantem, sed vicinos Galliæ populos, quibus ex Gallia flaret. Sed profecto nihil verius verbis Phavorini, nihil vero absurdius hac censura excogitari possit. Nam si in Galliis oriatur Circius, qui potest fieri ut flatum ejus non sentiant Galli? An existimavit ventos origini vicinos non sentiri, sed demum ubi longe processerunt? Verum quis ignorat illos ubi nascuntur, ibi maxime sævire? Pari jure Plinium irridet, quod Circium peculiarem Galliæ ventum fecerit, & Phavorinum quod Circium à vertigine ac turbine dictum existimarit. Græcum enim sive Siculum ait esse vocabulum κερκίαν. Verum non recte corrigit verba Theophrasti. Nam quo apud ipsum loco legitur, οἱ περὶ Σικελίαν δερκίαν, non Σικελίαν κερκίαν, sed οἱ περὶ Σικελίαν δερκίναν legendum est, uti Turnebus, & libri veteres. Omnes Græci, quotquot hujus venti faciunt mentionem, semper κίρκιον vel κιρκίαν, nunquam vero κερκίαν nominant. Agathemerus; Μέσην δ' ἀπαρκτίαν καὶ Ἀρκτοῦρον, θερσκίαν ἤτοι κίρκιον ἀπὸ τῶν θερσκόντων. Si tamen alicubi Κερκίας vel Cercius, uti apud Catonem, scriptum sit, hoc nihil officit etymologiæ. Sive enim Latinum, sive Græcum accipiatur esse vocabulum circias, non erraverit Phavorinus, cum à turbine & vertigine dictum credidit. Nam & Græcis κίρκος & κρίκος semper in usu fuit, etiam antequam Roma esset. Peculiarem vero Galliæ Narbonensis hunc esse ventum, nemo inficias iverit, qui dari peculiares ventos concesserit. Quamvis enim ex omnibus cœli regionibus venti promiscue adveniant, usus tamen & ratio persuasit, ut particulares & cujusque regionis proprii dicerentur, illi, quorum effectus à cæteris discreparent. Circium vero multa singularem efficiunt, tum vis ejus insignis in Narbonensi, quæ tanta est, ut non eminentia tantum tecta & turres dejiciat, verum & integras quoque silvas excidat; tum quoque illud, quod cum tantus sit, statos tamen non excedat terminos, sed solum inter Pyrenæos & Gebennam sæviat. Verum & ob aliud magis etiam memorandus est hic ventus, quodque annotasse vitæ intererit. Nimis jam sæpe compertum

tum eſt, damno quoque & naufragio noſtrarum navium, nullum in noſtro orbe inveniri mare quod in magis præruptos aquæ cumulos adſurgat & intumeſcat, atque fretum illud quod Aphrodiſium promuntorium & oſtia Rhodani interjacet, vento licet mediocriter flante. Ignari nautæ primo vadoſum eſſe exiſtimabant, verum bolide jacta ad viginti quinque orgyias, fundum tamen adſecuti non ſunt. Itaque alii alias adtulere rationes, ego hoc totum tribuendum eſſe exiſtimo concurſui & conflictui Circii, cum ventis è mari flantibus. Veram autem hanc eſſe cauſam ipſa docet experientia. Cum enim, ut hic ait Mela, tota hæc plaga raros habeat portus, & expoſita ſit Africo & Auſtro, ac præcipue Euro; ita diſpoſuit naturæ auctor, ut ſemper illic aliquis è terra eſſet ventus, qui marinis contrarius flaret, impediretque ne navigantes in importuoſum littus impingerent. Itaque ad triginta à litore millia nullus unquam vel Auſter vel Eurus regnat aut nocet, repulſi plerunque à ventis terreſtribus ac præcipue Circio, qui compreſſus à montibus quos ſuperare nequit, & in anguſtius ſpatium redactus, omnium vehementiſſimus in ſinum Narbonenſem exit. Hunc ventorum conflictum, neceſſario ſequitur maris colliſio, quam tamen prævidere poſſunt nautæ ex ipſius aquæ brevitate. Navigantes hoc beneficium Circio acceptum ferunt, itaque vel hoc ſolo nomine dignum quis exiſtimet, cui antiquitas aram exſtruxerit. Avari autem hujus ſinus accolæ iſtam Circii benignitatem deprecantur. Verum etiam è navigantibus non deſunt, qui malint in litore, quam in medio mari naufragium facere.

ỳ. 16. *Tunc poſt Athenopolis, & Olbia, & Glanon*] Glanum hic locum non habet, cum longe ultra Maſſiliam ſita ſit, in mediterraneis. Legunt libri manu exarati; *Tunc poſt Athenopolin & Olbiam & Laurion* &c. Inepti nempe librarii, ut alibi paſſim, ita hic quoque caſus rectos in obliquos mutarunt, cum prius ſcriberetur, *Athenopolis, & Olbia, & Laurios*. Unde facile eſt veram lectionem eruere; *& Taurois*. Ταυροέις, vel Tauroentum vel Taurentum ſatis notum Maſſilienſium oppidum. Perperam vulgo confundunt cum Telone Martio, iſto illuſtri hodie piratarum receptaculo. Ex itinerario maritimo liquet Taurentum XII P. M. Maſſiliam verſus abeſſe à Telone. Male quoque Ptolemæus Taurentum inter Citharíſten promuntorium & Maſſiliam collocat. Valde quoque errant qui Telonem & Citharíſten promuntorium confundunt, cum loca illa plurimum à ſe invicem abſint.

Ibid. *Citharistes & Halycidon Massiliensium portus*] Sic Hermolaus, at ipse Mela scripserat, *Citharistes & Lacydon Massiliensium portus*. Sic etiam veteres libri. Eustathius in Dionysium; Ἀγαθὸς πῶς Μασσαλιώταις λιμὴν ὁ Λακύδων. Citharistes promuntorium Κιθαρίστης Ptolemæo. Plinius; *Promuntorium Citharista, portus, regio Camatullicorum*. Codex noster optimus manu exaratus sic legit; *promuntorium Zacitharista*. Manifeste duo vocabula syllabarum similitudine in unum coaluerunt, & ex *Lacida Citharista* alterum illud fecerunt. Sed neque sic tamen satis persanatus fuerit Plinii locus, quia Lacydon est portus, Citharistes vero promuntorium. Sic itaque scribe; *Promuntorium Citharista, Lacydon portus, regio Camatullicorum*. Festo Avieno in Ora maritima Citharistium prominens vocatur.

——*Terga celsum Prominens*
Quod incolentes Citharistium vocant.

Male vulgo *Cecylistrium*. Hodie nullum promuntorium hoc nomen servat, sed locus aliquis haud procul mari *Ceireste* vocatur. Ipsum vero promuntorium vulgo Caput Aquilæ.

ỳ. 17. *Lacydon Massiliensium portus, & in eo ipsa Massilia*] Mirum loquendi genus, civitatem sitam esse in portu. Libri manu exarati legunt *& in ea*. Omnino scribendum, *& hinc* vel, *& inde ipsa Massilia*. Lacydon olim, ut diximus, vocabatur portus Massilienſium. Sed sciendum, etiam Olbiam, Antipolin, Taurentum, & alias colonias in hoc litore, portus Massilienſium fuisse appellatas. Puto tamen aliter hoc vocabulum accipiendum, nempe de portu ipsi Massiliæ adsito. Verum ut cognoscamus quis ille portus fuerit, operæ pretium est monere veterem Massiliam non sitam fuisse ubi est hodierna, sed satis longe inde remotam, nempe ad promuntorium, quod vulgo *La Crocetta* appellatur. Illic rudera veteris Massiliæ apparent, nummique indies quamplurimi effodiuntur. Sed neque portus Massilienſium ille olim fuit, qui nunc est. Sane Strabo illum Austro obversum fuisse prodit. At vero qui nunc est, is plane Zephyro est objectus. Duo vero sunt portus ad promuntorium Crucettæ, qui utrique meridiem adspiciunt, unus paulo remotior, qui in itinerario maritimo appellatur *Portus Æmines* vel *Mines*, quique etiam hodie nomen fere servat, vocatur enim *Pormion* vel *Pormino*: alter vero Portus promuntorio, & veteri Massiliæ propior, longe satis littus excavat, figura θεατροειδὴς, & ipse quoque navibus commodam prebens stationem. Hunc

postre-

poſtremum puto fuiſſe, qui olim Ἀακύδων diceretur, quoque priſci Maſſilienſes uſi ſunt, antequam alterum excavaſſent, quo nunc utuntur. Atque hoc quidem pacto verum erit id quod Cæſar dicit ſecundo de bello Civili, Maſſiliam à tribus partibus mari allui, quod de hodierna accipi non poteſt. Sed & cætera plana erunt, quæ tamen viri docti non intellexerunt, cum dicit ab utraque parte aggerem vineaſque fuiſſe actas, ab illa nempe iſthmi parte, ubi erant navalia & portus, qua patet iter in Italiam, & ab altera, qua aditus erat ad Maſſiliam, venientibus ex Gallia Hiſpaniaque. Verba autem illa Cæſaris, ita repurganda ſunt; *Una erat proxima portui navalibuſque; altera ad partem, qua eſt aditus ex Gallia atque Hiſpania, ad id mare quod attingit oſtium Rhodani.* Libri enim vetuſti legunt *adigit hoſtium.* Qui ex Hiſpania Maſſiliam proficiſcebantur, hujus maris oram cogebantur legere.

§. 21. *Maritima Avaticorum ſtagno adſidet*] Quia liber antiquus optimus legit *obſidet*, ideo non dubitavimus reſcribere, *Maritima Avaticorum ſtagnum obſidet.* Oppidum enim hoc aditum & oſtium vaſti illius ſtagni claudit & obſidet. Ptolemæus; Μετὰ δὲ τὸν Ῥοδανὸν ὅπι θαλάσσῃ κεῖται Ἀυατικῶν πόλις Μαρτίμα ηθλώνια. Sic recte libri veteres. Plinius de eodem oppido & ſtagno; *Ultra foſſæ ex Rhodano, C. Marii opere & nomine, inſigne ſtagnum Maſtramela, oppidum Maritima Avaticorum.* Et oppidi, & lacus nomen eſſe Maſtramelam docet Stephanus. Eadem itaque eſt Maſtramela, & Maritima. Nunc *Martegue* vocatur oppidulum, & lacus quem obſtruit, *Lac de Martegue.* Apud Feſtum Avienum memorantur hoc loco;

— *oppidum priſcum Ramas,*
Trabalæ paludes. &c.

Sed profecto, portentoſe locus ille eſt inquinatus. Totum ſic lego;

Gens hic Veragri: Bergineque civitas,
Salyes atroces, oppidum Maſtramelæ
Priſcum paludis, terga celſum prominens
Quod incolentes Citharistium vocant.

§. 22. *Foſſa Mariana partem ejus amnis navigabili alveo effundit*] Et hæc quoque ſola diſtinctione ſanavimus. Omnes foſſam Marianam ab hac parte Rhodani collocant. Solus Ptolemæus illam ad ulteriorem collocat ripam, quem perperam ſecuti ſunt multi. Foſſa iſta Mariana hodie non effluit, ſed denuo veterem ſuum alveum recuperavit Rhodanus.

nus. Errant enim qui putant Marianam Foſſam eſſe id oſtium, quod hoc noſtro ſeculo omnium eſt maxime orientale, quodque olim vocabatur *ad gradus*, vulgo *gras de Paſſon*, à pontibus ligneis, quibus in naves deſcenditur, uti paſſim. Plus etiam errant qui ad Camariam vel Camaricam inſulam vulgo *Camargue* dictam foſſas has fuiſſe exiſtimant, tanquam ſi à Cajo Mario inſulæ huic nomen eſſet inditum; & non potius à Cammarorum ſive cancrorum illo genere, quorum immenſa copia in marinis circa hanc inſulam ſtagnis, capitur, nominis ratio eſſet petenda. Ex itinerario maritimo manifeſte apparet Foſſas Marianas abfuiſſe à Maſſilia quadraginta tantum paſſuum millibus. A foſſis vero Marianis ad Gradum, ſive Rhodani oſtium, quod diximus, referuntur ibi millia paſſuum ſedecim. Clarum eſt hinc Foſſas Marianas ductas fuiſſe per campos lapideos, & exitum habuiſſe haud procul ab oſtio Maſtramelæ paludis. Hoc fuit illud os, in quod Marius maximam Rhodani partem derivavit, ut Maſſilienſibus gratificaretur, quibus hanc foſſam adſignavit. Plinius Maſſalioticum vocat hoc oſtium & ſimiliter ampliſſimum id eſſe dicit. Sed erat, cum id diſtinguit à foſſis Marianis. Verba ejus ſunt; *Libyca appellantur duo ejus ora modica; ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum : tertium idemque ampliſſimum Maſſalioticum.* Pro *Libyca* malim legere *Ligyca*. Ut à Λιβύη, Λιβυκὸν & Λιβυστικὸν, ſic quoque à Λιγύη, uti Ligyrum regio dicebatur, fit Λιγυκὸν & Λιγυστικὸν, quamvis hoc poſtremum uſitatius. Notum vero Ligurum nomen uſque ad Iberum flumen & ultra olim extenſum fuiſſe, licet Rhodanus verus Ligurum terminus vel ipſorum olim Ligurum judicio fuiſſe videatur. Quod facile ex hoc Feſti Avieni loco colligo;

— *Multa nos Rhodano ſuper*
Narrare longo res ſubegerunt ſtylo.
At nunquam in iſtud animus inclinabitur
Europam ut iſto flumine & Libyam adſeram
Diſterminari, Phileas hoc quanquam vetus
Putaſſe dicit incolas; deſpectui
Deriſuique inſcitia hæc ſit barbara.

Sed manifeſtus eſt error vel Avieni, vel ipſius Phileæ. Quis credat accolas Rhodani tale quid potuiſſe credere? Verum illi dicebant terminum Λιγύης, nempe Liguriæ proprie dictæ, eſſe Rhodanum flumen. Iſtud vero vocabulum etiam apud antiquiſſimos Græcos ſemper fere corrumpebatur

batur in Αιβύη, uti quoque Αίγυες in Αίβυες, Αιγυστικὸ in Αιβυστικὸ, Αιγυστινοι in Αιβυστινοι. Quia vero vel Avienus in Philea, vel Phileas in alio auctore legisset terminum Αιγύης vel Αιγύων esse Rhodanum fluvium, hinc nata fabella, flumine hoc dirimi Europam & Libyam, ex vitiosa nempe permutatione tertii elementi in secundum. Innumeris autem locis hæc vocabula mutata sunt, tam apud Græcos, quam apud Latinos, multisque multorum errorum occasionem dedere, Libyam frustra in Europa quærentibus. Ex eodem vitioso scribendi genere natum puto errorem de ursis Libycis & Numidicis, cum revera Ligystici vel Ligyci essent. Constat enim, quidquid alii contradicunt, Libyam nullos gignere ursos, ne in Atlante quidem, ubi frigus ac nix perpetua. Certum est illos Domitii ursos Numidicos, meros fuisse leones. Optima sunt, quæ de his Lipsius, licet ea plumbea & nugatoria vocet Solinianus scholiastes, cum tamen ipse mera reponat mapalia. Verum ut ad locum Plinii revertamur, neque sequens vocabulum recte sese habet, cum prorsus nulla ratio excogitari possit, quamobrem Metapinum dictum sit alterum Rhodani ostium. Puto scribendum *Metalpinum*. Græci vetustiores, qui duo tantum Rhodani ostia noverunt, illud quod trans Alpes esset situm, Μετάλπιον appellarunt. Pari ratione superius docuimus Metagonitin regionem dictam fuisse, quod μετὰ τὸ Γώνιον esset sita. Tertium ostium, quod Massiliense vocabatur, idem est atque Fossa Mariana. Antequam tamen hæc fossa duceretur, ostium Μασσαλιωτικὸν dictum, idem fuit, atque Metalpinum. Sive de hoc, sive de altero acceperit Plinius, erravit. Porro, quod alii tria, alii quatuor, vel quinque, nonnulli etiam septem Rhodanum ostia habere scribant, in eo non sunt reprehendendi. Alii enim aliter ostia illa computant. Olim tria vel quatuor tantum fuisse videntur. Reliqua existimo esse factitia. Constat certe illud quod in Lateram stagnum effluit, id non esse naturale, uti infra ostendemus. Plures præterea ostiis adjacent insulæ, ad quas scinditur Rhodanus. Si quis igitur quot insulas efficit, totidem quoque exitus huic flumini tribuat, jam decem vel undecim habebit. Huc accedit quod etiam nunc, modo plura, modo pauciora ostia habeat. Cum est humilis, tum plurimas facit insulas pluresque canales qui illo aucto in unum confluunt. Quanto itaque torrentior est Rhodanus, tanto pauciora habet ostia.

ỳ. 23. *Alioqui littus ignobile est lapideum*] Non littus tantum lapideum, sed & totus tractus mediterraneus istic locorum campi lapidei

dicuntur. Libri omnes manu exarati habent hic *lapideus*. Itaque non dubito quin vera sit lectio; *alioqui littus ignobile, & lapideus, ut vocant, campus; in quo Herculem* &c. Nemini in Galliis ignotus est campus lapideus. Vulgo *La Crau*, vel aliquanto integriori vocabulo *Crautium* vocant. Puto olim hunc locum dictum fuisse *campum clavatum*, quod propter silicum copiam tanquam clavis confixus esse videretur. Hinc clavosa & clavata inæqualia interpretantur Grammatici. Eadem ratione in Galliis oppidum *Laon* vulgo, olim *Laudunum clavatum* appellatum fuisse existimo. In colle quippe sita est.

ỳ. 24. *Contra Albionem & Bergiona*] Nonnulli veteres libri legunt *Burgiona*, alii *Gergion*. Anonymus de diis, qui Apollodorus vulgo creditur, hosce Neptuni filios vocat Ἀλεβίωνα & Δέρκωνον, aitque eos occisos fuisse ab Hercule. Sic quoque Tzetzes chiliadibus ubi de Hercule agit. At vero alter Tzetzes, Lycophronis interpres, fratrem Alebionis vocat Ligurem, Λίγωα. Versus Æschyli de hoc conflictu vide apud Strabonem. Non bene eos corrigit Salmasius in Solinianis. Rectum est vulgatum δηώσῃς, uti ex supradictis liquet. Verum istud leve. In hoc vero gravius errat, quod tanquam diversas recenseat opiniones, eorum qui in Liguria, & aliorum, qui in Narbonensi hoc Herculis certamen cum filiis Neptuni fuisse scripserunt. Nam quis nescit Liguriam & Ligures ad Rhodanum usque olim pertinuisse? Nec ad Rhodanum tantum, sed ad Iberum usque flumen, quamvis hi posteriores Ἴβηρες καὶ Λίγυες μιγάδες nominentur.

ỳ. 29. *Inde contra in occidente ablatus*] Et hæc quoque perperam mutarunt. Vetus & vera scriptura fuit; *Inde contra occidentem ablatus*. Paulo post iidem libri, *cursu in meridiem adducto hac intrat*. *Hac intrat*, id est in nostrum mare effluit. Sed redundat hic quoque Mela & bis idem dicit. Pintianus non male *hanc* legit, & interpretatur Narbonensem.

ỳ. 33. *Ultra sunt stagna Volcarum*] Forsan, *ultra sunt stagnum* &c. ut de Latera stagno, de quo mox plura dicemus, accipiatur. Nihil tamen mutandum censeo, cum plura Volcarum stagna occurrant, tum illa quæ ad occiduum Rhodani ostium sunt, quæque Aquæ mortuæ nominantur; tum quoque præcipue ista, quæ toto Volcarum litori usque ad Promuntorium Setium, prætenduntur.

ỳ. 33. *Ledum flumen*] Malo *Ledus*. Sic Sidonius Apollinaris. Sic & Festus Avienus in ora maritima, cujus versus sic leges.

At

At nuncce Ledus, nunc & Orobis flumina
Vacuos per agros & ruinarum aggeres
Amœnitatis indices priſcæ meant.

¶. 33. *Caſtellum Latara*] *Latera* verum eſt nomen, & ſic libri veteres melioris notæ. Hodie caſtellum id *Lattes* appellatur, ab adjacente lacu ejuſdem nominis. Lacus non oppidi meminit Plinius, qui egregie deſcribit operam quam piſcatoribus delphini olim iſtic locorum navabant in captura mugilum. Verum quia locus inſignis eſt, & valde contaminatus, multoſque expertus ſit medicos, licet fruſtra, operæ pretium eſt emendatum hic adſcribere. Exſtat vero lib. IX. cap. VIII. *Eſt provinciæ Narbonenſis & in Nemauſienſi agro ſtagnum Latera appellatum, ubi cum homine delphini ſocietate piſcantur. Innumera vis mugilum ſtato tempore anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſervata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi non queunt retia aquæ, molem ponderis nullo modo toleratura. Jam ſi non ſolertia inſidietur tempori, ſimili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite adfligitur, locumque ſolum pandendis retibus habilem effugere feſtinant. Quod ubi animadvertere piſcantes, concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam voluptatis hujus avida, totuſque populus è litore quanto poteſt clamore conciet Simonem ad ſpectaculi eventum. Celeriter delphini exaudiunt deſideria, aquilonum flatu vocem proſequente. Auſtro vero tardius ex adverſo referente æſtum, tum quoque improviſo in auxilium advolant. Properare apparet; acieſque protinus diſponitur in loco, ubi conſpectus eſt pugnæ: opponunt ſeſe ab alto, trepidoſque in vada urgent*, &c. Vulgaris lectio & ſenſu & ratione caret, hæc vero noſtra, quam fere confirmant vetuſti codices, manifeſta eſt & clara. Superius monuimus ventos à Septentrione flantes & præcipue Circium, vehementiores eſſe multo, atque ſint auſtrales & reliqui, qui è mari contra id litus feruntur. Hinc fit ut multo velocior ſit reciprocatio æſtus, quam acceſſus in hac ora. Celeriter ergo delphini inclamantes exaudire poterant. Æſtum vero ſuperabant celeritate natandi, itaque improviſi aderant, non exſpectato maris acceſſu. Atqui hic quidem eſt germanus ſenſus verborum Plinii. Ipſam quod attinet hiſtoriam, de ea nos dubitare non patiuntur multa ſimilia exempla, quæ à veteribus produntur, præſertim cum hodie quoque in multis maris mediterranei tractibus ſimilia delphinorum beneficia piſcatores agnoſcant. Verum hæc obiter. De Latera oppido ſive caſtello hoc unum addiderim, mirum quomodo

ejus nomen irrepſerit in Rufi Feſti oram maritimam, idque loco adeo alieno. In Sordicenis enim prope Pyrenæum id collocat.

In Sordiceni ceſpitis confinio
Quondam Pyrene Latera civitas ditis laris
Stetiſſe fertur.

Manifeſte hic delendum eſt alterutrum, vel *Pyrene*, vel *Latera*. Sed cum Latera longe ab hoc tractu abſit, Pyrenes vero civitatis mentionem fecerint antiquiſſimi Græci, quos plerunque in hoc ſcripto ſecutus eſt Avienus, non dubito quin altera ejecta, hæc retinenda ſit.

℣. 34. *Meſua collis incinctus mari pene undique*] Meſua vel Menſua collis is eſt, qui vulgo *Sette* olim Setius vel Segius mons appellabatur, nempe tota illa peninſula, quæ Volcarum littori uſque ad Agatham & Blaſconem inſulam prætenditur. Setium vero promuntorium, eſt id, quod hodie *Cap d'Agde* dicitur, præjacente Blaſcone inſula vulgo *Breſcou* dicta. Apud Strabonem male Σίγιον pro Σήγιον legitur. In manu exaratis Ptolemæi exemplaribus ſimiliter Σήγιον ſcribitur non Σήπιον. Meminit & Avienus in ora maritima, qui poſtquam Blaſconem inſulam recenſuit, mox ſubdit Setium montem. Verſus ejus emendatos adponam.

—— *Setius inde mons tumet,*
Procerus arcem, & pinifer Setii jugum
Radice fuſa inuſque Taphrum pertinet:
Taphron paludem namque gentici vocant
Rhodani propinquam flumini.

Hodie *Sette*, non totam peninſulam, ſed collem tantum, niſi fallor, unicum, eumque arce munitum, appellant.

℣. 36. *Arauraris juxta Agatham, ſecundum Bliteras Obris fluit*] Arauris reſtituimus. Sic veteres membranæ, & Ptolemæus. Sic quoque legendum apud Plinium qui ad Agatham recenſet flumina *Ararim* & *Liriam*, pro quibus omnino reponendum cenſeo *Arauris* & *Libria*, ineptum enim alterum nomen iſtic loci. Straboni Ῥαύεγεις corrupte. Vulgo *l'Ayraut*. Sequentia ſic corrige; *ſecundum Bæterras Orbis fluit*. Fluminis enim hujus nomen verum eſt Orbis vel Orobis.

℣. 41. *Lacus accipit cum Rubreſus nomine*] Rubrenſis Plinio, & hoc verius, ut puto. Hodie *Stagnum Rubinæ* vocant.

℣. 42. *Leucata Litoris nomen*] Parthenio eſt Λευκαδίας αἰγιαλὸς, uti eſt apud Conſtantinum Porphyrogennetam, cujus locum infra illuſtrabimus. Hodie nomen ſervat.

℣. 44. *Cam-*

¥. 44. *Campus minuta arundine gracilique perviridis*] Campum hunc ſimiliter deſcribit Polybius apud Athenæum, quem vide. Cæterum errat Caſaubonus ad Strabonem cum putat, Polybium confundere hunc locum, in quo piſces foſſiles reperiuntur, cum campis Herculeis. Si ullus unquam ſcriptor exſtiterit, qui nihil ſcripſerit, quod vel ipſe non viderit, vel certis argumentis non cognoverit, quique, ut ita dicam, fuerit impeccabilis, certe ille fuit Polybius. Ne Straboni quidem ſucceſſit, quotieſcunque contra Polybium diſputat, ut vel ſemel merito eum reprehenderit. Verum de his alibi erit dicendi locus. Rationem vero quam adfert Caſaubonus, quod nempe plurima ſit ἄγρωσις in campis lapideis, ea plane futilis eſt. Quotus quiſque enim eſt campus qui gramen non producat? Hunc vero campum eo non deſtitui manifeſte hic docet Mela, cum dicit minuta arundine gracilique eſſe perviridem. Nam quis dubitet quin per minutam arundinem Mela hic intellexerit illud graminis genus quod arundinaceum, Græci ἄγρωσιν, vocant?

¥. 50. *In ea regione piſcem è terra penitus erui*] Mirus eſt Mela, qui cum illorum explodat opinionem, qui dixerunt piſces hic è terra erui, idem tamen ipſe adfirmet. Sed profecto aliter eum ſcripſiſſe ſuadent manu exarati libri, quorum optimi legunt, *oriri* non *erui*. Sic itaque ſcribo totum hunc locum; *In ea regione piſcem è terra penitus oriri, quia ubi ex alto huc uſque penetravit, per ea foramina ictu capulantium interfectus extrahitur*. Negat hic Mela piſces iſtos eſſe terrenos aut in terra naſci, ſed ex ſuffuſo huic inſulæ mari à piſcantibus extrahi. Libenter & ipſe hic accedo opinioni Melæ, quem ἀυτόπτην hujus miraculi fuiſſe exiſtimo. Ex accuratiori enim hujus oræ deſcriptione, facile apparet, auctorem hunc luſtraſſe hæc litora cum in Italiam proficiſceretur. Non tamen propterea falſa ſunt, quæ alii de foſſilibus piſcibus prodiderunt. Tot paſſim exempla apud veteres non patiuntur quemquam de eo dubitare, niſi illum cujus fides, tota eſt in oculis. Minus quidem mirum, piſces nonnunquam terram ſubire ubi ſolum eſt aut fiſtuloſum & aquis pervium, aut molle & dilutum; cum vulgo quoque notiſſimum ſit gobiones & alios piſces luti incolas, ſatis longe terram ingredi: iſtud vero mirandum, illic quoque effodi, ubi nullæ prorſus ſunt aquæ. Plinius lib. IX. cap. LVII. *Idem* (Theophraſtus) *in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis, terrenos, altis ſcrobibus, in his locis in quibus nullæ reſtagnent aquæ, miraturque & ipſe gigni ſine coitu; Humoris quidem vim aliquam ineſſe quam puteis arbi-*

tratur, ceu vero in illis reperiantur piſces. Ex Theophraſti ſcripto de piſcibus in ſicco degentibus, hæc deſumſit, ſed male in vulgatis Plinii exemplaribus hæc verba concipiuntur. Dicit vero Theophraſtus, quia coire iſti piſces non poſſunt, jacent enim immobiles, ideo neceſſarium eſſe, ut ſponte procreentur in loco humido & generationi idoneo. Nihil hic de puteis. Sed per χώρων ἔνυγρον Plinius intellexit puteos & ſcaturigines è terra prodeuntes: ac ridet Theophraſtum quod ita ſenſerit, quoniam inquit, in puteis nulli reperiuntur piſces. Licet autem hoc verum ſit, melius tamen à Theophraſto manus abſtinuiſſet. Ubicunque enim piſces foſſiles reperiuntur, illi parum abſunt à ſuperficie terræ. In puteis vero & locis profundis nullum generari poteſt animal, ne inſectum quidem.

℣. 52. *Ictu captantium interfectus extrahitur*] Ita mutarunt correctores, cum prius legeretur *capulantium*, quomodo habent omnes libri veteres. Et verum eſt hoc omnino. Capulum enim dixere veteres, quidquid aliquam rem intra ſe capit, ut ait Nonius. Itaque non ſarcophagum tantum & manubrium gladii, quo gladius continetur, ſed etiam fuſcinam ſive tridentem, quo anguillas & mugiles configunt ruſtici, recte capulum dixeris. Hinc capulare & capulator, qui capulis aliquid prehendit. Utuntur hac voce Cato & Columella, pro eo qui capulis oleum deplet. Manſit hoc vocabulum etiam apud ſequioris ætatis homines, ut cum dicunt hominem capulare, vel pedem alicujus capulare, pro confodere & vulnerare. Sane in hac ſignificatione ſæpiſſime vox hæc occurrit in corpore legum barbaricarum.

℣. 52. *Inde eſt ora Sardonum*] Sordonum ſcripſimus. Sic quoque habent vetera Plinii exemplaria. Iſti vero Sordones appellabantur etiam Sordi. Sic illos vocat Avienus in ora maritima, qui Ceretibus & Acroceretibus ſubjungit.

—— *Sordus inde denique*
Populus agebat inter avios locos
Ac pertinentes uſque ad interius mare,
Qua pinifertæ ſtant Pyrenæ vertices;
Inter ferarum luſtra ducebat greges
Et arva late & gurgitem ponti premit.

Sic conſtituendus totus locus. A *fertus* enim, quo vocabulo uſus quoque eſt Cicero, eſt *pinifertus*. Sed & flumen quoque Sordus dicebatur, quod influebat in paludem Sordicen Σορδικὴν, uti teſtatur idem Avienus, in verſibus ſic legendis;

Stagnum

Stagnum hic paluſque, quippe diffuſe patet,
Et incolæ iſtam Sordicen cognominant,
Præterque vaſti gurgitis crepulas aquas
Nam propter amplum marginis laxæ ambitum
Ventis tumeſcit ſæpe percellentibus.

Eadem eſt palus, de qua hic miraculum piſcium narrat Mela; quamvis Strabo id videatur tribuere ſtagno, prope Ruſcinonem, vulgo Sancti Nazarii dicto. Huic paludi adſitam regionem, Sordicenam glebam vocat Avienus.

ỽ. 53. *Telis & Tichis*] Sic meliores libri. Telis eſt id flumen quod Perpinianum, eique vicinam Ruſcinonem præterfluit. Vulgo *Tet* appellatur. Tichis vero fluvius nomen hodie quoque conſervat: vocatur enim *Tech*. Plinio eſt *Tecum*.

ỽ. 54. *Vico Eliberri magnæ quondam urbis*] Hæc pene ad verbum deſcripſit Plinius, quamvis in hujus auctoris vetuſtis codicibus non *Iliberri*, ſed *Eliſabere* ſcriptum inveniam, quam hic noſter Auſcorum facit urbem. Verum de iſta inferius agemus, eſt enim alia. Hæc vero eſt ad mare ſita, nempe illa quæ vulgo *Colibre*, vocabulo corrupto ex Colonia Iliberi, appellatur.

ỽ. 55. *In Pyrenæi promuntorio templum Veneris*] Et hæc quoque Pintianus mutavit, cum prius legeretur; *portus Veneris eſt ſinu ſalſo*. Sed quis eſt iſte ſinus ſalſus? An & hic quoque ſalinæ à quibus ſic dictus ſit? Nonne etiam abſque illis ſalſus foret? Omnes hic memorant templum Veneris. Marcianus; Ἀκρωτήριον ἐφ' ᾧ ἵδρυται τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης. Optimus Melæ codex ſic habet; *Tum inter Pyrenæi promuntoria Portus Veneris in ſinu falſo, & Cervaria locus, finis Galliæ*. Scribendum; *Tum inter Pyrenæi promuntoria portus Veneris, inſignis fano, & Cervaria locus, finis Galliæ*.

In CAP. VI.

DE HISPANIÆ CITERIORE ORA.

Verſu 1. *Pyrenæus primo*] Ut paſſim ita quoque hic mutavimus capitis titulum. Quoniam enim hic deſcribit illam tantum Hiſpaniæ oram, quæ à Pyrenæo uſque ad fretum extenditur, ideo neque Hiſpania, neque

neque Hiſpania citerior locum hic habere poteſt. Hæc nimis anguſta, illa vero nimis ampla appellatio. Citerioris enim & ulterioris Iberiæ, juxta primam Romanorum diviſionem, termini communes erant fontes Bætis & Cartago urbs. Verum poſtea cum tota potiti eſſent regione, in tres partiti ſunt provincias. Hoc quidem ex aliis etiam liquet auctoribus, verum clarius ex Stephano Grammatico, cujus locum deſcripſit Porphyrogenneta de Adminiſtratione Imperii cap. XXIII. Verum quoniam caput illud quædam contineat non ſpernenda, adeoque corruptum ſit, ut vir doctus, qui primus nobis illum auctorem dedit, ne interpretari quidem illud quemadmodocunque potuerit, totum hic emendatum adſcribam. Ἰβηρίαι δύο. Ἡ μὲν πρὸς τῇ Ἡρακλείαις στήλαις ἀπὸ Ἴβηρος ποταμοῦ, ὃν μέμνηται Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ περὶ γῆς β'. ἐντὸς ὢν Πυρηνῶν Ἴβηρ τ' ἐστὶ μέγας ποταμὸς φερόμενος ἐνδοτέρω. Ταύτην δὲ εἰς πολλά φασιν ἔθνη διαιρεῖσθαι, καθάπερ Ἡρόδωρος ἐν τῇ δεκάτῃ τῶν καθ' Ἡρακλέα γεγραφενισμένα, ἅλως. Τὸ δὲ Ἰβηρικὸν γένος τοῦτο ὅπερ φημὶ οἰκεῖν τὰ πρὸς ἑσπέρια τοῦ Δρώμου διώνυμον ὀνόμασιν, ἓν γένος ἐὸν, καὶ φῦλα. Πρῶτον μὲν οἱ ἀπὸ τοῖς ἐσχάτοις οἰκοῦντες καὶ πρὸς δυσμέων Κυήτες ὀνομάζονται. ἀπ' ἐκείνων δὲ ἤδη πρὸς Βορέαν ἰόντι Γλῆτες, μετὰ δὲ Ταρτήσιοι, μετὰ δὲ Ἐλβυσίνιοι, μετὰ δὲ Μασιηνοὶ, μετὰ καὶ Καλπιανοί, ἔπειτα δὲ ἤδη ὁ Ῥόδανος. Ἀρτεμίδωρος δὲ ἐν τῇ β' τῶν γεωγραφουμένων ὧδε διαιρεῖσθαι φησίν. Ἀπὸ δὲ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἕως τῶν κατὰ Γάδειρα τόπων ἐνδοτέρω καὶ σωωνύμως Ἰβηρία τε καὶ Σπανία καλεῖται. Διῄρηται δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων εἰς δύο ἐπαρχίας. Πρώτη μὲν ἐπαρχία Δαλείνυσα ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν ἅπασα μέχρι τῆς Καινῆς Καρχηδόνος καὶ τῶν τοῦ Βαίτιος πηγῶν, τῆς δὲ δευτέρας ἐπαρχίας τὰ μέχρι Γαδείρων καὶ Λουσιτανίας. Λέγεται δὲ καὶ Ἰβηρίτης. Παρθένιος ἐν Λευκαδίαις. Ἰβηρίτην πολύσταφυλον αἰγιαλῶ. Ἡ δ' ἑτέρα Ἰβηρία πρὸς Πέρσας ἐστὶ, τὸ ἔθνος Ἴβηρες, ὡς Πίερες, Βύζηρες. Διονύσιος, Ἀγχοῦ στηλάων μεγαθύμων ἐθνος Ἰβήρων. Καὶ Ἀελιοφάνης Τελφάλητι; Μανθάνοντες τοὺς Ἴβηρας τοὺς Ἀελιάρχου παῖδας. Καὶ, Τοὺς Ἴβηρας ὃς χορηγεῖς μοι βοηδρόμῳ. Καὶ Ἀρτεμίδωρος ἐν δευτέρῳ τῶν γεωγραφουμένων. Γραμμικὴ δὲ χώρησις τῆς τῶν Ἰταλῶν οἱ πρὸς θάλατταν οἰκοῦντες τῶν Ἰβήρων. καὶ ἀπὸ τοῦ Ἴβηρος γλωσσῆς Ἰβηλὶς τὸ θηλυκὸν, Ἑλληνὶς δὲ Ἰβηλὶς, Μένανδρος Ἀσπίδι. Λέγεται καὶ Ἰβηλητὶς. Διονύσιος, Πόντος μὲν πώλησι Ἰβηλητὶς χρωμένοισι. Διηρεῖτο δὲ ἡ Ἰβηρία εἰς ἐπαρχίας δύο, νῦν δὲ εἰς τρία, ὡς Μαρκιανὸς ἐν περίπλῳ αὐτῆς. Πρότερον μὲν οὖν ἡ Ἰβηρία εἰς δύο ἐπαρχίας διηρεῖτο ὑπὸ Ῥωμαίων, νυνὶ δὲ εἰς τρεῖς, εἰς Σπανίαν Βαιτικὴν, Σπανίαν Λουσιτανίαν, καὶ Ταρρακωνησίαν. Ἀπὸ τῆς γλωσσῆς Ἴβηρος δρόμος φέρει Ἀπολλώνιος,

ὡς

ὡς τὸ φύλακ@, ὁ φύλακ@. ἐν τοῖς παρωνύμοις φησὶν ἀπὸ ῥιζικῶν δύθεμα ποιοῦντα. τὸ μὲν Ἴβηρ δύο συλλαβὰς, ὁμοίως τῇ δύθεμι, κατὰ τὸν τόνον παροξυνόμενον, καὶ ἢ ἐν ἁπλῷ χήμαλι ἢ ἐν συνθέτῳ. ἁπλοῦν μὲν οὖν μάρτυρ μάρτυρ@, ὁ μάρτυρ@. χάροψ χάροπ@, ὁ χάροπ@. χαρόποιο τ' ἄνακτ@. Τροίζην Τροίζην@, ὁ Τροίζην@. ὑὸς Τροιζήνοιο. Ἴβηρ Ἴβηρ@, ὁ Ἴβηρ@. Ἀφ' ἧς καὶ ποιοῦσι Κασθρώνιος ἐν Ῥωμαϊκῆς χιλιάδ@ ἐξῆν Ἰβήροισιν, ἔτω; καί τοι Λίγυσι θ' ἅμα καὶ Ἰβήροισι πολεμίοντες. Τὸ αὐτὸ καὶ Ἄβρων ἐν παρωνύμοις φησί· καὶ, αὐτὸς Ἴβηρ@ τραγοπώγων, ἐν μαλθακῆς εἰρήνης Κραπίνης. Λέγονται οἱ Ἴβηρες ὑδροποτεῖν, ὡς Ἀθηναῖ@ ἐν Δειπνοσοφιστῶν β' ἔτω; καὶ τὰς Ἴβηρίδας φησὶν ὑδροποτεῖν πάντας, καί τοι πλουσιωτάτας πάντων ἀνθρώπων τυγχάνοντας. κέκληνται γὰρ ἄργυρον καὶ χρυσὸν πλεῖστον. μονοσιτεῖν τε αὖθις ἀεὶ λέγει διὰ μικρολογίαν, ἐδητὰς τε φορεῖν πολυτελεστάτας. Capitulum ſequens, quod & ipſum de Hiſpania agit, jam olim emendavimus.

ỳ. 7. *Et Oceanum mare extendit*] Auctoritate veterum librorum ſic reſcripſimus. Paulo poſt iidem, *magiſque & magis latior*, quod & ipſum probum eſt. Dein vero; *argento auroque & tam abundans & tam fertilis* &c. Tædet his minutiis immorari.

ỳ. 16. *Illas fluvius Anas ſeparat*] Nempe Luſitaniam Bæticamque, quæ præceſſere. Quia vero Anas eſt extra fretum Herculeum, ideo dicit Bæticam utrumque mare proſpicere. Nihil itaque mutandum. Sed hæc melius retuliſſet ad alterum caput, ubi de Hiſpaniæ ora ad Oceanum ſita agit. Verum & quorſum Emeritam Luſitaniæ urbem hic recenſet, quæ inferius erat reddenda? Miror hominem Hiſpanum in ipſa Hiſpania ita ſui eſſe oblitum.

ỳ. 18. *Latere ad ſeptentriones, fronte ad Occaſum*] Luſitaniam ab Ana, uſque ad Oceanum Cantabricum extendit. Voce enim lateris nunquam aliter utitur niſi de parte mari adſita. Verum hic neque antiquiorum ſequitur diviſionem, neque Romanam. Antequam enim Hiſpania in tres provincias à Romanis eſſet partita, Luſitania à Tago demum fluvio incipiebat; verſus ſeptentrionem vero multo longius procurrebat, ad oceanum uſque Cantabricum, Callaicos aliaſque gentes comprehendens. Illa vero regio quæ inter Anam Tagumque media eſt, non alio quam Celticorum nomine noſcebatur. Sed poſtquam ea terræ portio Luſitaniæ acceſſit, deſiit Luſitaniæ nomine cenſeri totus ille tractus qui ultra Durium eſt. Poſtea tamen ſæpe iterum mutati ſunt termini Luſitaniæ, pro lubitu Imperatorum. Sub Theodoſio Imp. Luſitaniæ accenſe-

bantur Asturica & Gallæcia. Patet hoc ex descriptione terrarum facta jussu Theodosii, cujus verba quoniam corruptissima in omnibus scriptis codicibus inveniuntur emendata hic adscribam; *Hispania Lusitania cum Asturica & Gallæcia finitur ab Oriente Noica Cantabrum, quæ est ad mare Oceanum in dicta regione: ab occasu Atlantico, à Septentrione Oceano, à meridie flumine Ana. Patet in longitudinem millia passuum* CCCCLXXX, *in latitudinem* CCCCL. Plures tamen eosdem, quos Ptolemæus, faciunt terminos. Qui si ponantur jam Lusitaniæ nulla portio cum Portugallia communis supererit. Et sane miror qui factum sit ut hoc tempore duo ista vocabula pro eadem regione promiscue sumantur. Medii ævi scriptores Portugalliam passim à Lusitania distinguunt, & certe portus ille *Calle* vel *Cale*, qui Portugalliæ nomen dedit, extra Lusitaniam situs est. Meminit vero hujus Antoninus in itinere ab Olisipone Bracaram Augustam, à qua eam distare inquit millibus XXXV, quod spatium satis probe convenit cum veritate, quum etiam hodie ab urbe *Porto* ad *Bragam* totidem numerentur millia. Vir insignis Hieronymus Surita putabat, hoc loco apud Antoninum Latinum esse vocabulum *Callem*, sed egregie fallitur. Antiquissimum enim est hoc oppidum, neque dubito quin ab eo Callaicis nomen obvenerit. Olim quippe Callaici usque ad Durium amnem extendebantur, cum nunc non ultra Minium pertingant. Portucalensis vero urbis crebra mentio in conciliis Hispanicis, & in Latinobarbaris scriptoribus. Apud Isidorum in Chronico Gothorum *Portucula* vocatur & *Portale*, cum Portucale recte habeat Chronicon Idatii, quem sequitur passim Isidorus. Hujus oppidi Cale primus quod sciam meminit Sallustius apud Servium ad VII *Æn.* cum ait, Cale esse etiam in Gallæcia oppidum, quod captum sit à Perperna: male vulgo *in Gallia*. Sed & Vitruvius oppidi hujus mentionem facit lib. II. cap. III. quamvis id in editis non compareat libris, ita enim vulgo scribitur; *Est autem in Hispania ulteriore Calentum, & in Gallis Massilia, in Asia Pitane, ubi lateres cum sunt ducti & arefacti projecti natant in aqua.* Verum hæc profligatissima est lectio. Codices omnes veteres habent, *civitas maxima & in Gallis & in Asia Itane.* Lege; *Est autem in Hispania ulteriore civitas Maxilua & Cale, & in Asia Pitane.* Probat hanc conjecturam Plinius lib. XXXV. cap. XIV. qui hæc ex Vitruvio descripsit. *Pitanæ in Asia & in ulterioris Hispaniæ civitatibus Maxilua & Cale fiunt lateres qui siccati non merguntur in aqua.* Ita enim emendavi hunc Plinii locum ex optimis Serenissimæ Reginæ

ginæ membranis in quibus legitur, *Maxilua & Canlet*. Peſſime autem hæc in editis concipiuntur exemplaribus.

¥. 21. *Aſtigi, Hiſpalis*] Libri veteres *Hiſpal*, uti quoque Auſonius & alii. Per Aſtigin hic intellige oppidum illud quod nunc *Ecija* dicitur. Tria enim hujus nominis oppida fuerunt. Præcipua eſt hæc cujus plurimi faciunt mentionem. Altera erat in Celticis ad Luſitaniam, quam recenſet Antoninus in itinere à Corduba Emeritam. Sed & Plinius hujus meminiſſe videtur, cum in Celticis urbibus Laſtigin numerat perperam, ut puto, pro Aſtigi. Tertiæ ſitum oſtendit Ptolemæus, cujus quoque eſt mentio apud Plinium ſub nomine Aſtigi veteris. Viri docti has male confundunt. Utroque vero modo ſcribitur, Artigis vel Aſtigis, vel etiam Aſtigi, quod poſtremum uſitatius.

¥. 23. *Dein Thicis flumen ad Rhodam*] Plinius etiam in hoc tractu meminit Tichis fluvii, nulla tamen facta mentione Rhodæ. Verum omnes manu exarati libri legunt iſtic loci *Ticer*, & omnino hoc aliud eſt flumen, atque illud quod jam ſuperius monuimus vocari *Tech*. Porro quod Plinius hoc loco non meminerit Rhodæ, ea eſt cauſa, quod illam cum Rhodanuſia confuderit, & in Gallia collocarit, cum ſit Hiſpaniæ oppidum, illud nempe quod vulgo *Roſes* vocatur. Verba illius ſunt lib. III. cap. IV. *Atque ubi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus multo Galliarum fertiliſſimus Rhodanus amnis*. Hunc ſecutus eſt Hieronymus Prologo epiſtolæ II ad Galatas. *Oppidum Rhoda coloni Rhodiorum locaverunt; unde amnis Rhodanus nomen accepit*. Verum uterque egregie fallitur. Rhoda enim eſt Hiſpaniæ oppidum, & quam longiſſime abeſt à Rhodano. Falſum præterea eam dediſſe nomen flumini Rhodano, cum id exſtiterit, antequam Rhoda eſſet. Rhodanuſia vero nomen Rhodano non dedit, ſed ab eo accepit. Confudiſſe autem Plinium Rhodam & Rhodanuſiam ex eo quoque liquet, quod ut nullum Rhodæ in Hiſpania fecerit mentionem, ita etiam nullam Rhodanuſiæ circa Rhodanum. Atqui non unum eſſe oppidum, ſed diverſa, cum ex aliis patet, tum vero maxime ex Scymno Chio, cujus verſus emendatos adſcribam.

—— Ἑπτὰ θ' ἁλὸς Θρᾳκιλάτιοι κάτω
Λίγυες ἔχουσι καὶ πόλεις Ἑλλωίδες
Ἃς Μασσαλιῶται Φωκαεῖς ἀπῴκισαν.
Πρώτη μὲν Ἐμπόριον, Ῥόδη δ' ὑπέρτερα.
Ταύτην μὲν οὖν οἱ περὶν κρατοῦντες ἔκλισαν
Ῥόδιοι.

Ῥόδιοι. Μεθ' οὓς ἐλθόντες εἰς Ἰβηρίαν
Οἱ Μασσαλίαν κλίσαντες ἔσχον Φωκαεῖς.
Κατὰ βαρβάρους δὲ πρὸς Ῥοδανὸν ἔκλισαν πόλεις
Ἀγάθην Ῥοδανουσίαντε, Ῥοδανὸς ἦν μέγας
Ποταμὸς παρρέῃ.

Verſum penultimum addidimus, ſine quo nec ſenſus, nec veritas ſibi conſtat Geographica. Agathen enim & Rhodanuſiam non Iberorum, ſed Maſſilienſium eſſe oppida prope Rhodani oſtia, omnes fatentur. Exſtructa vero fuiſſe contra Barbaros Rhodanum accolentes teſtatur Strabo lib. IV. Τὴν τ' Ῥοδανουσίην καὶ Ἀγάθην τοῖς περὶ τὸν ποταμὸν οἰκοῦσι τὸν Ῥοδανὸν βαρβάροις. Vulgo legitur Ῥόδην καὶ Ἀγαθήν, pro quo Caſaubonus ſcribebat Ῥόδην καὶ Ἀγάθην. Sed ita, ut dixi, ſcripſit Strabo, vel turpiter erravit. Abſurdum enim fuerit exiſtimare, Rhodam, quæ eſt in Hiſpania, adverſus accolarum Rhodani excurſionem à Maſſilienſibus fuiſſe conditam. Rhodam vero in Gallia nemo unquam ſomniavit. Nam errorem illum Plinii, quem ſupra memoravimus, ex confuſione Rhodæ & Rhodanuſiæ ortum eſſe, tam eſt certum, quam quod certiſſimum. Strabo præterea Rhodæ in finibus Iberorum ſuperius jam meminit. Hic vero inquit Maſſilienſes oppida & munimenta circumjacentibus undique Barbaris oppoſuiſſe; Iberis quidem Rhodam & Emporias; barbaris circa Rhodanum, Agatham & Rhodanuſiam; Liguribus & Salyis, Tauroentium, Olbiam, Antipolin & Nicæam. Aliter verba Strabonis accipi nec poſſunt, nec debent.

℣. 26. *Scalas Hannibalis*] Hodie etiamnum locus ille ſcalarum nomen obtinet. Ipſe vero mons appellatur *Monjui*, vocabulo corrupto ex monte Jovis.

℣. 27. *Eluro*] Ptolemæo Διλουρὼν male pro Ἰλουρὼν vel Ἀιλουρὼν potius. Illuro eſt Plinio. In multis quippe Hiſpaniæ urbibus ſecunda & tertia vocalis promiſcue in ſe invicem commutantur, ut Eliberri & Iliberri, Ilici & Elici, Elepola & Ilipula & innumera alia. Perperam vero quidam confundunt hanc Iluronem cum altera hodie *Oleron* dicta, quam recenſet Auctor itinerarii & alii prope Beneharnum: quæ immenſum quantum hinc abeſt.

℣. 28. *Tolobi*] Ptolemæo eſt Τήλοβις. Male autem Pintianus & alii delent verba illa; *inter Subur & Tolobin majus*. Sic ſolent ubi aliquid occurrit, unde ſe nequeunt expedire. Omnino legendum; *inter Subin & Tolobin*

Tolobin amnes Tarraco urbs eſt, &c. Subin hoc ipſo loco recenſet Plinius. Telobis vero ſive Tolobis urbi, quam præterfluit, cognominis eſt. Ptolemæus autem hoc oppidum in mediterraneis collocat.

ỳ. 36. *Sætabin, & Turium & Sucronem*] Atqui Sætabis non pervenit ad mare, ſed influit in Sucronem, & huic conjunctus ſinum Sucronenſem ingreditur. Itaque vel ſic intelligendus Mela, vel eundem atque Ptolemæus committit errorem. Certum eſt Sætabin illud eſſe flumen, quod hodie *Rio de Xativa*, ab adſito oppido Sætabi, vulgo *Xativa* dicto, nominatur. Verum & Turius vel Tyrius non peculiari oſtio exit in mare, ſed eodem atque Sucro. Tria itaque iſta flumina uno tantum in mare effluunt oſtio. Verum ut hoc manifeſtius conſtet, & ſimul ut oſtendamus veteres Sicanorum origines, operæ pretium eſt integrum Feſti Avieni locum emendatum adſcribere & interpretari. Is itaque in ora maritima poſtquam de Balearibus inſulis egit, ait;

Econtra Iberi inuſque Pyrenæ jugum
Jus protulere propter interius mare
Late locati. Prima eorum civitas
Idera ſurgit. Littus extendit dehinc
Steriles arenas. Hemeroſcopium quoque
Habitata pridem hic civitas. Nunc jam ſolum
Vacuum incolarum languido ſtagno madet.
Attollit inde ſe Sicana civitas
Propinquo ab amni ſic vocata Ibericis:
Neque longe ab hujus fluminis divortio
Præſtringit amnis Tyrius oppidum Tyrin.

Ait ex adverſo inſularum Balearicarum ſitos eſſe Iberos populos. Nempe ſciendum Poëtam hunc in deſcriptione oræ maritimæ ſequi tantum vetuſtiores Græcos, ut ipſe fatetur; illi autem Iberos & Iberiam non pro tota Hiſpania accipiebant, ſed pro parte ejus littorali, quæ à columnis Herculis uſque ad Iberum flumen extenditur. Horum itaque Iberorum duas ad Sucronem recenſet urbes, quæ vetuſtis iſtis Græculis notæ fuerint, Hemeroſcopium & Ideram. Idera eſt quam Deram, vocat Stephanus. Δηρὰ γῆς Ἰβηρίας, ἧς ὁ Σικανὸς ποταμός. In innumeris enim vocabulis, in hac præſertim Hiſpania, modo additur modo demitur tertia illis vocalis, quod jam ſæpe alibi monuimus. Ipſe Stephanus alibi Ἴνδαεφαν vocat ex Theopompo, inſerta, ut ſæpe, liquida. Ilerda, quemadmodum vulgo legitur,

locum hic habere non poteſt. Nam præterquam quod ea urbs priſcis illis Græcis, quos ſolos ſequitur Avienus, fuerit ignota; etiam hoc accedit, quod ea remotiſſima ſit ab ora maritima, & à tractu illo, quem hic deſcribit. Jam vero Hemeroſcopium eſſe eam urbem quæ olim quoque Dianium, vulgo *Denia* vocatur, notiſſimum eſt. A Dianio autem oram legentibus ſeptentrionem verſus, occurrit urbs Sicana & Sicanus fluvius apud Feſtum, qui non poteſt alius eſſe, à Sucrone. Fluminis autem Sicani meminit Stephanus loco ſuperius allato. Urbis vero Sicanæ alibi facit mentionem. Recte itaque apud eum reſcripſimus *Sicana*, pro eo quod vulgo legitur, *Sitana*. Qui *Seditana* hic repoſuerunt, eos multum fugit ratio. Quæ enim eſt illa Seditana civitas, quæ dicta ſit ab amne Seditano? Noſtra autem lectio non ſolo nititur Stephano, ſed & antiquiſſimis Græcis Thucydide, Philiſto apud Diodorum Siculum, aliiſque, qui Sicanum fluvium in Iberia recenſent, quique inde Sicanos in Siciliam perveniſſe contendunt. Recte necne, de eo alibi diſputamus. Sufficiat nunc demonſtraſſe flumen iſtud non eſſe fabuloſum, uti neque Sicanam civitatem, cum earum ſitum manifeſte oſtendat Rufus Feſtus. Obiter autem monemus errare Servium qui Sicanum interpretatur Sicorim, cum Sucronem dicere debuiſſet. Ut vero Sucro & Sicanus ejuſdem fluvii eſt nomen, ita etiam Sucro & Sicana eadem eſt urbs. Meminit Sucronis oppidi Strabo & Plinius. Creditur ea eſſe quæ vulgo *Sueca* appellatur. Sed omnino eſt illa quæ vulgo *Alzira* dicitur. Nomen autem iſtud corruptum eſt ex *Algezira*, uti inſulam vocant Arabes. Nubienſis Geographus vocat hoc oppidum *Algezirat Socar*, ita ut nullum relinquatur dubium, quin hæc ſit *Sucro urbs*. Confirmant id ipſum veteres reliquiæ quæ ibi reperiuntur. Neqne obeſt quod inſula iſta quatuor à mari leucis abſit, cum nec Strabo, nec Plinius illam ad mare collocent. Pergit dein Feſtus Avienus, & ait, non longe à divortio Sucronis vel Sicani fluminis eſſe amnem Tyrium, eumque præſtringere oppidum Tyrin. Atque hoc quidem veriſſimum eſſe arbitror. Tyrius enim vel Turius fluvius is eſt, qui vulgo dicitur *Rio de Carlete*. Intrat vero ille Sucronem non longe ab Alzira oppido, de quo mox diximus, ubi divortium facit Sucro. Jam vero quod conjecturam noſtram firmat, eſt quod hodie quoque oppidulum Tyris, cujus hic meminit Avienus, nomen ſuum ſervat, vocaturque *Turis*, eſtque quaſi in ripa ſitum ejus fluminis, quem *R. de Carlete* vocari monuimus. Verum eſt interim, etiam

aliud

aliud flumen vicinum dictum fuisse Turin vel Turiam; illud nempe quod Valentiam præterfluit. Hoc *Guadalayar* vulgo nominatur. Sallustius apud Priscianum; *Inter læva mœnium & dextrum flumen Turiam, quod Valentiam parvo intervallo præterfluit.* Apud Ptolemæum *Turulis* nominatur. Τουρούλι@ ποταμοῦ ἐκβολαί. Sed rectius libri veteres Τούρι@; Corruptio proculdubio nata ex eo, quod scriptum fuerit Τουρίς ἢ Τούριος. Utroque enim modo flumen hoc nominatur Turis & Turius. Usitatius tamen Turias vel Turia. Quod apud Ciceronem in Oratione pro Balbo legitur eum Sucronensi & Duriensi prœliis interfuisse, & apud Claudianum, *Roseis formosus Duria ripis*, id errore factum existimo, quod amnem hunc eundem esse crediderint, atque vastum istud flumen, quod Lusitanos à Callaicis disterminat.

ỳ. 38. *Sequens Illicitanus*] Nescio quid Pintianum moverit, ut hic dubitaret. Nam quis non videat Illicitatus, esse ineptum vocabulum, cum ab Ἰλλικι vel Ἰλλικις tale ἐθνικὸν formari non possit? Recte itaque sinceriores Ptolemæi codices legunt Ἰλλικιτανὸς λιμήν. Portus autem Ilicitanus situs est in sinu Ilicitano, abestque satis longe ab Ilici oppido, hodie dicto *Elche*; verum non tam longe quam Ptolemæus credidit. Juxta hujus enim descriptionem Allona magis Illicitanorum videtur fuisse portus, quam ipse Ilicitanus. Sed perturbatissimus est ordo locorum hujus oræ apud Ptolemæum. Omnia namque ista nomina, Lucentum, Allona, Ilici, Valentia, Dianium &c. perverso apud ipsum leguntur ordine. Errasse autem Ptolemæum hoc loco non miror, cum sexcentis aliis etiam in locis lapsus sit, sed modum erroris satis mirari nequeo. Est siquidem difficillimum in mediterraneis locis non subinde impingere, cum nulla prorsus series in iis recensendis possit reperiri: sed vero in littoralibus locis & urbibus enumerandis, raro admodum labuntur auctores. Qui enim littora legunt errare non possunt, cum una semita unaque semper sit via. Verum quidem est eandem esse incertitudinem in distantiis, sed loquimur de ordine, qui invariabilis & ipsissimus semper est. Nec tamen transponenda vocabula, aut corrigendos esse numeros existimo. Ipsius est error Ptolemæi, qui si diligentius in ordinem istorum locorum inquisivisset, utique hunc tenuisset modum. Κοντεσάνων ὠδράλι@. Καρχηδὼν Νέα. Σκομβρεία ἄκρα. Σταβέρ@ ποταμοῦ ἐκβολαί. Ἰλλικιτανὸς λιμήν. Ἀλωναί. Λούκεντον. Διάνιον. Σαιτάβι@ ποτ. ἐκβολαί. Σούκρων@ πολ. ἐκβολαί. Τούρι@ πολ. ἐκβολαί. Ηδητανῶν. Παλλαντία πολ. ἐκβολαί. Γλερκαόνων.

ỳ. 39. *Alo-*

ỳ. 39. *Alonem*] Alonen alii. Ptolemæo Ἀλωναὶ πολιθωλικῶς. Verum nomen puto esse Ἀλώνα vel Ἀλώνη. Fuit hoc oppidum Massiliensium colonia, ut testatur Stephanus, cui Ἀλωνὶς vocatur. Ἀλωνὶς νῆσος καὶ πόλις Μασσαλίας. Græcum igitur oportet sit vocabulum. Ut ergo ὠδὲ τῶν ἀνέμων ἀνεμώνη, & similia, sic ὠδὲ τῶν ἀλῶν fit ἀλώνη. Præstantissimo enim sale & olim & nunc quoque abundat. Atque hoc solo argumento convinci possunt, qui Alonam hodie putant esse Alicante, cum ea urbs nullas habeat salinas. Certum est Alonam esse id oppidum, quod olim Arabes *Tudemir*, Hispani vero *Guardamar* vocant, situm in peninsula ad os Taberis fluminis, quem vulgo Seguram vocant. Innumeræ illic & præstantissimæ salinæ, eoque ipso loco veteres Alonam describunt.

Ibid. *Lucentiam*] Λούκεντον Ptolemæi libri meliores, non Λουκέντοι. Livius Lucentiam similiter vocat lib. XXII. *Inde jam præda gravis ad Lucentiam pervenit classis*, &c. Male vulgo *Longunticam*. Errat vero Ptolemæus, quod Lucentum ponat inter Carthaginem novam & Urcin, cum quam longissime inde absit, nempe inter Illicin & Dianium. Non possum satis mirari supinitatem quorundam Hispanorum, qui Lucentum hodie appellari *Luchent* vel *Lucenam* ostendere conati sunt. Vici isti non tantum immensum quantum absunt à veteri Lucentia, sed & plurimum à mari recedunt, cum Lucentiam ad mare omnes unanimiter ponant. Miror itaque nulli in mentem veniisse, id quod tamen verissimum est, oppidum id hoc tempore vocari *Alicante*, nempe famosissimum illud regni Valentini emporium. Articulum præfixere Arabes; situs vero tam bene congruit, ut melius non possit.

ỳ. 44. *Virgi in sinu quem Virgitanum vocant*] Οὔργη est Ptolemæo & similiter Marciano Heracleotæ. Sed tamen, si Latinos sequamur, scribendum fuerit Οὔργι. Multis ineptiendi præbuit materiam oppidum istud. Res ita sese habet. *Urci, Urgi, Virgi, Birgi, Murgi* omnia ejusdem oppidi sunt nomina. Adparet hoc ex Plinio qui Bæticæ longitudinem ad Murgim usque extendit, idem alibi Tarraconensis provinciæ oram ordiri ab Urci. Ita quoque faciunt omnes qui Bæticæ longitudinem definiunt, nisi quod illis nonnunquam locus iste vocetur *Virgi*, vel *Birgi*. Ut autem V, in B. ita B in M plerunque solet mutari, quod innumeris jam locis ostendimus. Urci itaque & Murgi idem est. Sed tamen præter hanc etiam alia est Murgis, quam superius retulit Ptolemæus, inter Turdulorum Bæticorum mediterraneas urbes. Ejus meminit Antoninus in itinere

nere à Caſtulone Malacam. Sed ea nihil huc facit. Communis fere eſt opinio hanc eſſe *Murciam* hodiernam, quæ toti regioni nomen dedit. Sed falſiſſimum hoc, cum ea neque littoralis ſit civitas, & longiſſime abſit. Sed neque eſſe poſſit aut *Muxacra*, aut *Vera*. *Vera* eſt quam Bariam dixerunt veteres; ordo enim Geographicus docet errare eos qui *Beriam* putant Bariam, utpote cum Abdera & Charidemi promuntorium intercedant. Murgi vel Urci veterum eo ipſo ſita fuit loco, quo nunc conſpicitur vicus *Almaçaran*, & forſan Saraceni iſtud nomen altero permutarunt.

¥. 45. *Abdera*] Stephanus hanc Abderam vel Abdaram ponit πρὸς τοῖς Γαδείροις. Sed abeſt inde quam longiſſime. De hac urbe etiam capienda ſunt illa Apollodori (quem tamen non eſſe Apollodorum ſuperius oſtendimus) lib. 11. de Hercule; διελθὼν ὃ Ἄβδηρα εἰς Λιγύην ἦλθεν. Veteres enim Λιγύην dixerunt Liguriam. Per totam autem pæne Hiſpaniam fuiſſe Iberos & Ligures quoſdam ſibi invicem permixtos, alibi monuimus.

Ibid. *Suel*] Miror Melam in his locis natum tam alieno tamen ordine oppidum hoc recenſere, demum enim poſt Malacam id collocare debuerat. Verum hic memorare debuerat Salambinam. Forte librarii alterum pro altero ſubſtituerunt, neque enim videtur Auctor talem hic potuiſſe committere errorem. Salambina vel Salabina etiam hodie nomen ſervat, vocatur enim *Salabreña*. Geographo Nubienſi; *Salobania*. In concilio Illiberino perperam vocatur *Silvanus de Sagalbina*; neque enim dubito, quin Salabina ſcriptum prius fuerit. Innumeris in vocabulis liquida illa modo additur, modo demitur. Hinc Oppianus IV. Cyneg. σπάρτῳ Σαλαβίνιδι dixit, quamvis male vulgo ſcribatur Πλεξάμβοι σπάρτῳ Σαλαμίνιδι. Nulla enim ratio veriſimilis poſſit dari, quamobrem ſpartum Salaminium vocetur, neque placent quæ viri eruditi de Teucro Salaminio annotarunt. Non autem ſola Carthago nova ſparti eſt ferax, ſed & univerſus ille tractus qui à Carthagine Abderam & Salabinam uſque extenditur, eo quam maxime abundat.

¥. 46. *Mænoba*] Ptolemæo Μάνοβα perperam pro Μαίνοβα. Falliter vir magnus ad Strabonem qui hanc cum Mænaca confundit. Falluntur quoque qui putant eſſe eandem, atq; illa de qua Stephanus; Μαινόβωρα πόλις Μασιηνῶν. Ἑκαταῖος Εὐρώπῃ. Τὸ ἐθνικὸν Μαινοβωραῖος. Si eſt Maſtienorum urbs, non eſt Mænoba; illa enim longius abeſt à freto, Maſtieni

autem proximi. Veriſſimum eſt Stephanum more ſuo in malum Hecatæi incidiſſe codicem, & legiſſe Μαινόβωρα, pro Μαινάκη, Ἔβωρα, quæ ambæ Maſtienorum erant urbes. Mænaces urbis Phœniſſæ ſupra jam meminimus. Eboræ hujus meminerunt multi, & ipſe alibi Stephanus, Ἔβορα πόλις παρωκεανῖτις μεταξὺ τοῦ Γαδείρων.

Ibid. *Malaca*] Urbs notiſſima, quam tamen multi cum Mænaca confundunt. Stephanus; Μαλάκη Κελτικὴ πόλις. Εὑρητὴς ἡ Μαινάκη. Ita debuerat legere Stephanus, non Μάκη. Feſtus quoque Avienus Malacam & Mænacam eandem facit, cum tamen hæc licet omnium Græcarum urbium in Europa poſtrema, ut ait Periegetes ille qui Nicomedi periplum ſuum inſcripſit; longius tamen à columnis abfuit, atque Malaca. Itaque exiſtimo Mænacam eſſe illum locum, qui vulgo *Veles Malaga* appellatur, ac octodecim circiter paſſuum millibus à Malaca diſtat. Vide Strabonem, cujus verba, quæ valde exercuerunt viros doctos, ſic emendabis; Ἐμπόριον δ' ἐστὶν ἐν τοῖς ἐν τῇ περαίᾳ σκάμμασι, τειχέας δ' ἔχει μεγάλας. Male vulgo σώμασι. Ἐμπόριον hic eſt non ipſa Malaca, ſed locus mercatus, ut ſæpe. Ait itaque emporium Malacitanorum non fuiſſe in ipſa urbe, ſed in oppoſita inſula, in qua portum & navium receptacula ſibi effoderant. Inſulæ hujus meminit Feſtus Avienus;

Tarteſiorum juris illic inſula
Antiſtat urbem noctilucæ ab incolis
Sacrata pridem. In inſula ſtagnum quoque
Tutuſque portus. Oppidum Menace ſuper.

Perperam primam in Μαινάκη corripit. Sed videtur in vitioſos incidiſſe codices, in quibus Μενάκη vel Μινάκη ſcriptum eſſet. Hodie inſula illa fluctibus obruta eſt, veſtigia tamen ſuperſunt molium in profundo jactarum, quas nautæ ſummo ſtudio evitant.

¥. 46. *Salduba*] Ita Plinius, & alii. Sed apud Ptolemæum oppidum id in mediterraneis ponitur, verum idem hic collocat Σαδούκα πρὸς τῷ μουσὶ ἐκβολάς. Ubi tamen manifeſte reſcribendum eſt Σάλδουβα. Porro liber noſter optimus manu exaratus legit hic, *Siſal duba*, alii vero *Ciſal duba*. Unde liquet verum eſſe quod ſtatim ſuſpicabamur, hic collocandum eſſe *Suel* vel *Sivel* & legendum *Suel*, *Salduba*: pro *Suel* vero ſuperius reſcribendum eſſe *Salabina*. In vetuſtiſſimis etiam Plinii libris ſimile eſt mendum, ſimiliterque id vocabulum truncatum eſt. Nam quo loco vulgo legitur, *Selambina*, *Abdara*, illi exhibent *Sel*, *Abdara*. Ut vel Plinius

nius in vitiosum Melæ codicem inciderit, vel Melæ exemplaria corrupta sint ex hoc loco Plinii.

Ibid. *Barbesul*] Alii Barbesola, utrumque recte. In situ omnes conveniunt præter Ptolemæum, qui oppidum hoc collocat ad fretum, inter Cartejam & Transductam, cum tamen omnes alii id ponant ad flumen Barbesul. Hodie quoque id verum esse apparet. Dicitur enim flumen id *Rio verde*; non autem longe ab ejus ripa est oppidulum *Marbella*, quod omnino est Barbesola. Solet enim B in M mutari sæpissime. Nec tamen quidquam in Ptolemæo mutandum esse, apparet ex Marciano Heracleota.

ỳ. 53. *Prope quantum patet specus*] Mirum alicui possit videri, quare specum à sinu distinguat, & dicat sinum situm ultra specum, cum tamen specus in ipso situs sit sinu. Sed sinus latius patet, multoque longius porrigitur, quam vel mons Calpe, vel specus quem ille efficit. Ab hoc vero specu sive concavitate, quod esset instar cavi vasis, dictum volunt hunc montem. Notum enim urceum & hydriam à Græcis κάλπιν vocari. Festus Avienus;

Calpeque rursum in Græcia species cavi.
Teretisque vasi nuncupatur & jugi.

Hæc alii aliter legunt, verum ea, quam damus, vera est scriptura. Calpen interpretatur vasum teres & juge, nempe cui nunquam aqua deficit, nec unquam fluere cesset; quale est vas istud cœleste quod aquarius tenet. Sic fontes & putei juges dicuntur & perennes, quod juges & perennes contineant aquas. Festus ampullam plumbeam interpretatur. *Calpes, ampullæ plumbeæ*. Sic lego, non *Calces* ut vulgo. Ampullæ & urcei in eo conveniunt, quod ventrem habeant teretem & rotundum, cervicem vero angustam. Sed in hoc differunt, quod urceus sit vas μονωτὸν, ampulla vero ἀμφωτόν. Utriusque diversas formas videre est apud antiquarios Romanos. Fiebant autem tam ampullæ quam urcei non tantum ex plumbo, ut Festus ait, sed & ex ligno, & omni metallo, præcipue vero ex opere figlino. Verum de ampulla non video quomodo ea vas juge aut perenne possit appellari, uti urceus iste cœlestis, qui cum semper aquam effundat, nunquam tamen evacuatur. Ab urcei igitur similitudine specum & montem istum κάλπιν appellarunt. Quod si cui mirum videatur, sciat is & alterum locum in Bithynia, qui portus Calpes appellatur, à simili ratione esse denominatum. Situm ejus describit Arrianus in periplo, sed multo fusius & elegantius Xenophon

lib. VI. Ἀναβάσεως singulas amœnitates ejus perſequitur. Quidquid vero ibi de Calpe Aſiatica dicit, hæc ipſa quoque de Hiſpanica Calpe dici poſſunt. Nam primo quod portum & appulſum navium attinet, illum præſtat ſecuriſſimum & optimnm ſinus ille, quem Calpe mons admittit, cum nulli, niſi Africo, vento pateat, adeo ut portus potius quam ſinus appellandus videatur. Jam vero montis in mare declivitas, fontium & fluminum perennes lapſus, arborum ſilvarumque perpetua viriditas, copia vini, totius denique loci theatralis plane ſpecies, hæc omnia hic quoque occurrunt. Altitudo vero diſpar, major quippe Calpe. Is enim conſpicuus eſt in mari mediterraneo littus Mauritanum legentibus, à ſexaginta leucis Hiſpanicis. Hinc eſt quod eminus cernentibus columnæ inſtar appareat, cum excelſus ſit admodum, & tamen adeo anguſtus, ut qua maxime latus eſt, minus mille paſſibus diſtendatur; qua vero minimam habet latitudinem, non totis quingentis pateat paſſibus. Hæc ex nautarum conſtant diariis, quæ confirmat Strabo lib. III. Κάλπη ὄρος τῇ στόμιοχῇ μὲν οὐ μέγα, τῷ δ' ὕψει μέγα καὶ ὄρθιον, ὥστε πόρρωθεν σηλοειδὲς φαίνεσθαι. Vulgo legitur νησοειδὲς, nullo prorſus ſenſu. A ſimilitudine itaque vaſis nomen traxiſſe duos iſtos ſinus ſive portus, mirum videri non debet, cum & alii quoque portus à poculis nomen acceperint, ut Πύλιον, Κελέβη, Φιάλων, & Κρατῆρες. Attamen ſi vocabula iſta κελέβη, κάλπη & κώλπος ab eadem ſint origine, idemque in primitiva ſignificatione denotarint, jam non opus erit ut à poculis ſimilitudo ſumatur. Neque magis mirandum, quod κάλπη prius ſinum, deinde vero urceum ſignificarit, quam quod Latini ſinus appellationem ſimiliter ad vaſis quoddam genus tranſtulerint. Ex Virgilio & aliis notum quid ſit ſinus, ac prorſus idem videtur fuiſſe quod κελέβη. Usus quoque vocabulo Lucanus lib. IX.

Utque ſolet pariter totis ſe effundere ſinis
Corycii preſſura croci.

Male vulgo *ſignis*, quod fruſtra interpretati ſunt viri magni.

ỳ. 54. *Tranſvecti ex Africa Phœnices*] Pro *Phœnices*, *Pœni* legendum cenſet Pintianus; Salmaſius vero hoc vocabulum aufert, & negat Tingitanos fuiſſe Phœnices. Mirum non recordatum eſſe loci iſtius notiſſimi apud Procopium in Vandalicis, ubi Tingitani ipſi ſe Phœnices eſſe teſtantur, & fugiſſe è Phœnicia pulſos à Joſua latrone. Sed profecto etiam abſque illo, quis neſcit totum littus Africæ à Syrtibus uſque ad fretum Herculeum, & ultra, Phœnices tenuiſſe? Erravit quoque Pintianus,

ſed

ſed cum aliqua ratione. Phœnices enim iſti, qui Africam inhabitarunt, ubique Pœni à Romanis appellantur; rariſſime vero, aut nunquam, Phœnices. Sed nemo eſt qui ignoret eoſdem eſſe, & Pœnos ſemper à Græcis Φοίνικας appellari. Mela vero maluit hic Græco more loqui, quam Romano. Itaque cum exoſum eſſet Romanis Pœnorum nomen, Phœnicem ſe appellavit potius, quam Pœnum.

¥. 55. *Atqui unde nos ſumus Tingentera*] Sic plurimi codices, unde Caſaubonus faciebat *Tingi contraria*, Salmaſius *Tingi altera*. Quæ lectio magnam quidem habet ſpeciem, attamen vera non eſt. Nam quod dicit id accipiendum uti *altera Pergama* apud Virgilium, in eo fugit illum ratio. Nam quis hic non agnoſcat tralativum loquendi genus à ſimilitudine rei deſumtum? Itaque ſi quis Narbonenſem provinciam vocet alteram Italiam, aut Naxum inſulam alteram appellet Siciliam, aut denique antiquam Maſſiliam alteras dixerit Athenas, is recte & proprie loquetur, propterea quod hic ſit ſimilitudo rei non nominis. At vero ſi nominis tantum ſit convenientia, uti ſi quis Carthaginem novam, alteram Carthaginem; aut Athenas in Libya, alteras Athenas, aut has vel iſtas Thebas, alteras abſolute Thebas vocarit, is non tantum ineleganter, ſed neque uſitato more loquetur. In homonymis talis metaphora locum non habet. Alterum quod adfert exemplum id fictitium eſt. Nemo Salamina in Cypro alteram vocavit Salamina. Videamus itaque an aliud lateat vocabulum. Codex Britannicus, cujus uſuram debeo avunculo Junio, legit hoc loco *Tingetanam*. Optimus noſter *Tingenteria*. Dico ſcribendum eſſe *Tinge Cetraria*. Julia Joza, Julia Traducta, & Tingi Cetraria, unius oppidi ſunt cognomina. Traductam Cetrariam vocat Geographus Ravennas, cujus aliquoties fecimus mentionem; *Saldub[illegible]*, *Maliana*, *Carteia*, *Tranſducta Cetraria*, *Mellaria*, *Belon*. Paulo poſt relegens oras Hiſpaniæ ſimiliter Tranſductam Cetrariam vocat. Juliam Jozam idem eſſe Pœnicè quod Traducta Latinis optime oſtendit hominum quotquot vivunt doctiſſimus Bochartus. Cetrariæ nomen eſſe à cetris nemo non videat. Apud Ptolemæum latet ulcus in nomine Tingis huic oppoſitæ. Nam quo apud ipſum legitur loco Τίγις ἡ καὶ Καισάρεια, vel uti habent manu exarati libri, Τίγις Καισάρεια; omnino ſcribendum eſt Τίγις Καιτσαρεία. Si Tingi iſta unquam dicta fuiſſet Cæſarea, jam & Tingitana quoque provincia Cæſarienſis dicta fuiſſet, ac proinde duæ fuiſſent Mauritaniæ Cæſarienſes, quod abſurdum exiſtimare. Sed ut diximus à

cetris vel cætris dicta est Καιτϱαείᾳ. Græci enim vocabulum hoc cum dipthongo exprimunt. Hesychius, Καίτϱαι ὕσπλα Ἴβηϱικά. Erravit autem Ptolemæus quod Tingin Cetrariam cum Tingi metropoli confuderit, ac proinde in Africa locarit, cum in opposita freti ora collocanda fuisset. Huic simillimus est error Plinii, qui Tingin Traductam eandem esse credidit, atque Tingis metropolis: plane ac si Cetraria & Traducta non coloniæ in Bætica, sed cognomina Tingis in Mauritania fuissent. Porro quod de hoc oppido dicit Plinius, *Tingi, quondam ab Antæo conditum, postea à Claudio Cæsare, cum coloniam faceret, appellatum Traducta Julia*, id minime verum esse potest. Nam si à Claudio deducta, quare Julia appellatur, quomodo ejus meminisse potuit Strabo, quomodo Mela in ea nasci, qui sub Claudio floruit? Liber noster manu exaratus legit, *postea à centum quinquaginta millia Cæsare*. Nempe pro *Cl. Cæsare* legendum est, *C. I. Cæsare*. Passim in inscriptionibus nomen Cai Julii Cæsaris tribus istis literis C. J. C. continentur. A Cæsare itaque Julio deducta est hæc colonia, qui quoniam eam adsignavit Cætratis ulterioris Hispaniæ cohortibus, quarum ipse meminit lib. 1. Civilium, cognominata est Cætraria. Cætrariensis igitur fuit Mela natione, genere vero Pœnus.

¥. 55. *Tum Mellaria & Belo & Besippo*] Nempe extra sinum Calpetanum. In ipso sinu sita erat Carteja & Cetraria. Itaque non potest Mellaria esse Algezira, quemadmodum vulgo existimant, nempe quia fluvius præterfluit quem Rivum mellis, sive *Rio de miel* appellant. Verum toto illo tractu prostant mella. Geographus Nubiensis ideo hoc flumen melleum dicit vocari, quod hausus ejus sint dulces. Algezira omnino est veterum Carteja, nisi quod hæc amplior fuerit & propius mare contigerit. Verum hoc esse ipsa distantia docet. Sed mirum cur Algeziram vocarint Arabes, cum tamen ea, neque insula, neque peninsula sit. Existimo Arabes qui cum Comite Juliano in Calpen montem transfretarunt, montem ipsum, qui revera est peninsula, ac angusta cervice continenti annectitur, sic appellasse. Postea vero translatum hoc Insulæ viridis nomen in Cartejam, quæ tamen duabus leucis Hispanicis abest à Calpe. Itaque oppidum *Gibraltar*, sive *Gibeltaric* sic potius appellari debuerat. Verum is locus est recens, & sero ab Arabibus exstructus. In ipso enim Calpe nullum olim fuit oppidum. Sed uti veteres à vicinitate Calpes, ipsam quoque Cartejam nonnunquam Calpen nominarunt; ita

quoque

quoque Arabes hanc eandem civitatem peninſulam viridem appellarunt, à vicinitate viridis hujus peninſulæ. Duo porro hoc tempore ſunt Algeziræ, (Hiſpani vocant *las Algeziras*) ſibi invicem contiguæ. Sed altera eſt recens, ac demum ab Alphonſo rege pulſis Mauris ædificata. Plurimæ illic etiamnum ruinæ, ac turris exſtat, quam *Torre de Carthagena* (nomine manifeſte corrupto ex Carteja) nuncupant. Verum is una tantum leuca diſtare dicitur à Calpe. Quod autem Mellariam attinet, illa ſita fuit ſtatim extra ſinum Calpetanum, quem vulgo ſinum Gibraltar vocant, in loco ubi etiamnum commoda ſatis navibus eſt ſtatio. Belo hodie eſt *Tarifa*; Beſippo autem *Puerto Beges*. Flumen vero huic vicinum Beſipus dicebatur, qui idem videtur eſſe atque Belo fluvius. Meminit hujus Avienus in ora maritima, licet apud eum Beſilus perperam legatur pro Beſipus, uti quoque apud Ptolemæum male Βαίλων pro Βέλων. Aliud quoque oppidum Beſippo nominatum recenſet in mediterraneis Ptolemæus, verum cum diphthongo Βαισίππω.

℣. 56. *Junonis promuntorium oram freti occupat*] Et promuntorium & templum hic recenſent Ptolemæus & alii. Apud Marcianum perperam ſcribitur, τὸ ἀκρωτήριον ἐν ᾧ ὁ πορθμὸς, καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, tanquam ſi fretum Herculeum ſitum eſſet in hoc promuntorio. Verum aliud habet Ptolemæus, unde hæc deſumſit; τὸ ἀκρωτήριον, ἀφ' οὗ ὁ πορθμὸς, ἐν ᾧ ναὸς Ἥρας. Ita male accepit verba Ptolemæi, tanquam ſi ναὸς Ἥρας referendum eſſet ad πορθμόν. Verum dicit Ptolemæus; Ab eo promuntorio, in quo ſitum eſt templum Junonis, incipere fretum Herculeum. Hoc porro promuntorium non tantum vicinum eſt, ſed etiam tangit Beſipponem, nominaturque vulgo *Cabo de Trafalgar*, corrupte ut puto pro *travalcar*. Italis enim & ſuperioribus Hiſpanis *valicare* & *valcare*, idem eſt quod *varcare*. Omnino itaque promuntorium hoc ex eo nomen accepit, quod illic breviſſimus & commodiſſimus eſſet trajectus in Africam. De hoc quoque intelligenda verba Varronis apud Nonium, ubi narrat Pœnos pro palangis Romanos carinis ſubjeciſſe.

In CAP. VII.

DE INSULIS MARIS INTERNI.

Verſu 1. *Gades inſula, quæ egreſſis fretum obvia eſt*] Intempeſtiva hic Gadium mentio videri poſſit, quod tamen non eſt; dicit enim illam

illam non accenſendam inſulis maris mediterranei; itaque tum de ea dicturum, cum Oceani inſulas deſcribit.

¥. 6. *Sole ſiccata & in pulverem uſque contuſa*] *Pollinem* non *pulverem* habent veteres libri, quod reduximus. Hoc ipſum vero, quod hic Mela de inſulis Mæoticis, Herodotus de familiis quibuſdam Babyloniorum prodit; nempe illos ex piſcibus ſole arefactis, & piſtis deinde, panem & polentam conficere. Verum longe aliam vim in arenis Babylonicis ſol exercet, atque in inſulis Mæotidis. Vento & frigori longe majorem exſiccandi vim ineſſe apud Septentrionales, quam ſoli apud Perſas, nemo puto dubitabit, niſi qui neſciat maximam partem borealium gentium non alio veſci pane, quam qui ex piſcibus arefactis ſit compoſitus.

¥. 9. *Non longe accolitur Aria*] Ita repoſuit Hermolaus Barbarus, cum prius legeretur *non longe Acoliſaria*, quemadmodum omnes etiam quotquot vidi manu exarati codices. Legendum; *non longe à Colchis Aria*. Stephanus; Ἄρειος νῆσος, πρὸς τοῖς Κόλχοις ἐν τῷ Πόντῳ. Σκύμνος ἐν Ἀσίᾳ. Τὸ ἐθνικὸν Ἄρειος, ἐξ ἑνὸς τῶν δυοῖν παρηλλαγμένον. Quaſi vero ἐθνικὸν Ἄρειος, non ſit potius ab Ἄρεια. Verum neſcivit Stephanus, ita quoque appellatam fuiſſe hanc inſulam. Poſſit & legi nullius literæ immutatione, *non longe à Colis Aria*. Nam & Coli in hoc tractu, quorum regio Κωλικὴ, cujus jam ſuperius meminit Mela. Nec eſt quod quiſquam exiſtimet Colis hic locum non eſſe, quod ii longius abſint ſeptentrionem verſus, cum & Plinius hoc loco Colicam recenſeat lib. VI. cap. V. *Subjicitur Ponti regio Colica, in qua juga Caucaſi ad Riphæos montes torquentur*. Et hic pro Colica repoſuerunt Colchicam regionem, contra fidem veterum exemplarium. Si verum eſt Colos inhabitaſſe τὴν ὑπώρειαν τῦ Καυκάσυ uti ait Hecatæus apud Stephanum, & Caucaſi extrema juga dicta ſint Κωλικὰ ὄρη, jam recte dixerit Mela Ariam eſſe Colis vicinam, cum montes huic inſulæ oppoſiti, Caucaſi ſint appendices. Porro hanc Ariam, Apollonius & Arrianus in periplo Ἀρηλιάδα vocant. Plinio eſt Chalceritis. Puto ab avibus quas χαλκήρεις, σιδηροπλέρυς & σιδηρόνυχας fabulati ſunt, χαλκηεῖπιν cognominatam fuiſſe.

¥. 21. *Suo ſuorumque regno Macar occupaverat*] Ὁ Μάκαρ & ὁ Μακαρεύς utroque modo appellatur à Mythologis. Hanc hiſtoriam fuſe narrat Diodorus Siculus lib. V, qui ſimiliter duplicem nominis adfert cauſam, ac has ipſas quinque inſulas commemorat, quæ beatæ fuerint dictæ. Sed ſane multo olim plures fuerunt, ſic cognominatæ. Nam

ut

ut de insulis Oceani taceam, quas nemo ignorat fuisse complures, etiam Creta, Cyprus, Leuce, multa denique in continente sita loca insularum felicium nomen consecutæ sunt.

§. 23. *Cirava, Mitylene*] In libris quibusdam recentioribus scriptum est, *Methymna, Mitylene*. Sed hoc proculdubio est à librariis, cum libri antiquiores legant *Cirava*. Vetus nisi fallor lectio fuit *Arisua* pro *Arisba*. Sæpe monuimus Melam antiquiores sequi Græcos. Jam vero antequam Methymna esset, Arisbe fuit. Strabo; Ἦν ἡ ἡμῖν ἐν Λέσβῳ πόλις Ἀρίσβη, ἧς τὴν χώραν ἔχουσι Μεθυμναῖοι. Oppidum hoc motu terræ intercidisse testatur Plinius. Ex Arisba vero & Antissa conflata postmodum est Methymna. Pro Mitylene vero libri meliores habent Mytilene. Probum hoc est, licet viri eruditi jubeant contrarium. Utrumque dixere veteres Mytilene & Mitylene. Sed prius illud longe rectius, alterum vero inter barbarismi species refert Stephanus Grammaticus Byzantius in commentariis ad Dionysium Thracem, & Μυλληναῖον dici jubet, addens rationem, ἀπὸ γὰρ τοῦ Μύτωνος τοῦ κλίσου Μυλλήνη καλεῖται. Confirmant hanc scripturam nummi veteres, è quibus potissimum orthographiæ ratio est petenda.

§. 30. *Novem regna*] Plinius Cyprum novem quondam regnorum sedem fuisse scribit, Melam proculdubio in hoc quoque secutus. Quomodo hoc intelligendum sit, apparet ex Strabone, qui singulas urbes singulis olim tyrannis paruisse tradit lib. XIV.

§. 33. *Arados etiam in Phœnice est parva, & quantum patet tota oppidum*] Plinius non Aradum, sed Pariam insulam ante Joppen sitam, scribit totam esse oppidum. Verba ejus lib. V. cap. XXXI hæc sunt; *In Phœnicio deinde mari est ante Joppen Paria, tota oppidum, in qua objectam belluæ Andromedam ferunt: & jam dicta Arados, inter quam & continentem, quinquaginta cubita alto mari (ut autor est Mutianus) è fonte dulcis aqua, tubo coriis facto, usque à vado trahitur*. Sed profecto nulla ad Joppen est insula, neque unquam fuit. Series quædam scopulorum ab Africo Aquilonem versus procurrens litori Joppensi prætenditur, verum illi sæpe mari obruuntur, & tales sunt, ut etiam hodie appareat nunquam cultos aut habitatos fuisse. De istis tamen scopulis loqui Plinium certum est; in iis quippe ostendebantur olim catenarum Andromedæ vestigia, ut testatur Josephus de bello Judaico lib. III. cap. XV. Releganda est itaque Paria ista Pliniana ad insulas quæ nunquam fuerunt. In vitiosum Pom-

ponii codicem incidit, in quo ita hæc verba conciperentur; *Arados etiam in Phœnice, & Paria, quantum patet tota oppidum.* Quia vero nullam in mari Phœnicio præter Aradum insulam legerat, ideo Pariam interpretatus est insulam, seu verius scopulum istum Joppenum, cui alligatam fuisse Andromedam intellexerat. Sed & tum quoque errasse videtur cum ducentis tantum passibus insulam hanc à continente distare dicit, & cum septem stadiorum oppidum vocat Antaradum, ubi manifeste Antaradum cum Arado confundit. Coriaceum vero tubum, quo aquam dulcem è fundo maris hauriebant Aradii, cujusque hic tantum mentionem facit Plinius, illum fusius aliquanto describit Strabo lib. XVII. Talis autem erat, nisi fallor. E scapha aquaria D E dimittebatur tubus coriaceus A B, cui appensus erat clibanus plumbeus B C, habens os ad C amplum per quod aquæ influebant. Angustum vero os ad B, cui adaptabatur tubus coriaceus. Demisso itaque tubo, cum appenso pondere, aqua ascendebat usque ad superficiem aquæ D E. Aperto dehinc canali ad F paulo infra libramentum maris, necessario aqua effluebat, primo quidem salsa, deinceps vero dulcis. In sinu Persico, nam & illic dulcium aquarum fontes sub fundo maris, Arabes alio modo aquam illam hauriunt, coriis nempe, quæ postquam fundum attigerunt, sacculi instar constringuntur. Verum illorum modum alio explicabimus loco.

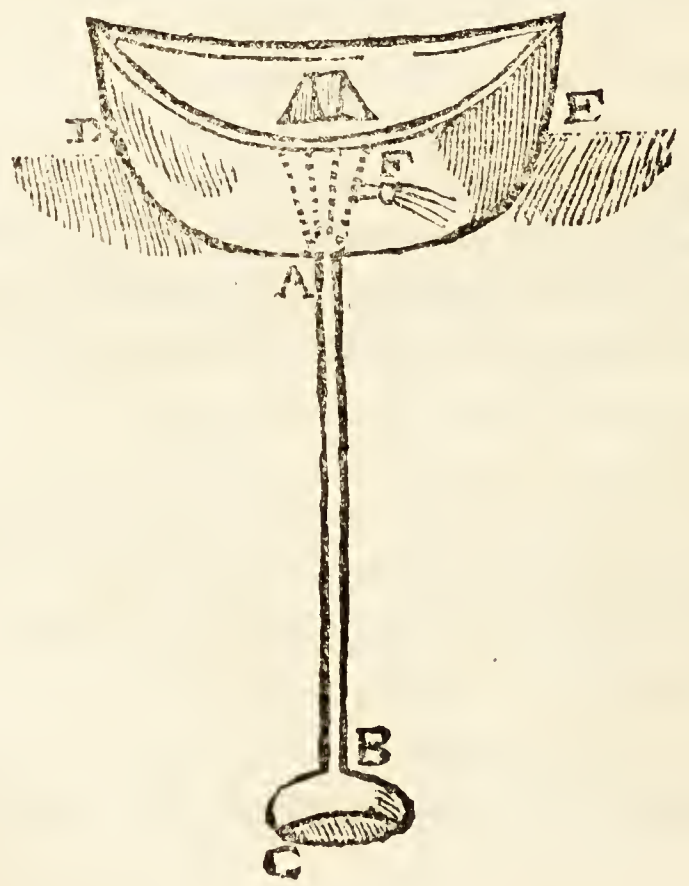

¶. 35. Quia

¥. 35. *Quia etiam ſuper aliena tecta ſedem ponere licet*] Pædagógicum eſt commentum eorum, qui hic legunt *ſubter* pro *ſuper*. Sed neque capio quid viri docti voluerint, cum hæc ex Strabone interpretantur, & verba illa Melæ, Aradi licuiſſe ſuper aliena tecta ſedem ponere, nihil aliud ſignificare dicunt, niſi quod exteris illuc confugientibus licitum fuerit, tutiſſime in alieno ſolo vivere. Plana ſunt verba Pomponii, & omnino verum eſt Aradi licitum fuiſſe ſuper tecta ædificare. Hoc illud ipſum eſt quod dicit Strabo, Aradum fuiſſe adeo hominibus refertam, ut domos πολυορόφους id eſt multis tectis & contignationibus adſurgentes habuerit. Quomodo hoc fieri potuerit non intelligent, qui obliqua tantum norunt tecta, & domos in acutum exeuntes angulum. Verum quis adeo in rebus peregrinus, qui neſciat pleraque Syriæ, Ægypti, & fere totius orientis & meridiei ædificia in planum deſinere? Huc accedit & alia præcipua ratio, quæ non permittit ut aliter fieri potuerit. Sita fuit Aradus in ſaxo ſive ſcopulo modico admodum, quippe cujus ambitus ſeptem tantum ſit ſtadiorum. Cum vero ſaxum id ſit declive, neceſſario ſequitur, ut alia domus alia ſuperior fuerit, ac ubi tectum inferius deſineret, ibi altera demum domus inciperet. Ac ſic quidem intelligi poſſit, Aradi licitum fuiſſe ſupra aliena tecta ædificare. Verum illo poſito, nihil tamen efficimus. Qui enim non ſunt prorſus Geometriæ ignari, facile poſſunt colligere, in convexa ſuperficie montis non poſſe plures domos conſiſtere, quam in plano cui mons inſiſtit. Hoc præterea pacto domus non erunt proprie πολυόροφοι. Ut igitur in tam puſillo ſpatio, tanta hominum multitudo divertere potuerit, neceſſarium eſt ut credamus, Aradi iis, quorum altior eſſet habitatio, licuiſſe in ſubjecta tecta ædificium ſuum producere, & ea vel integra, vel aliquouſque occupare. Ita in immenſam altitudinem & innumeras contignationes ædes Aradiorum potuerunt excreſcere, citra tamen ullum ruinæ periculum; præcipua quippe moles & fere tota, non fornicibus aliiſque fulcris, ſed ſcopulo, in quo ſita erat urbs, incumbebat.

Ibid. *Parva & Canopus*] Non errat Mela quod Canopum quoque inſulam faciat. Idem fecit Stephanus, & ex eo Euſtathius ad Dionyſium. Hodie etiamnum nota eſt nautis, quibus tutam ſatis præbet ſtationem. Sita vero eſt in ſinu dicto Madi, inter promuntorium Becur & Roſettam oppidum.

¥. 38. *Pharos Alexandriæ nunc ponte conjungitur*] Pomponii

tempore Pharus non jam amplius ponte, ſed mole continua Alexandriæ jungebatur, idque impenſis Cleopatræ. Fallitur vir magnus ad Euſebium, cum negat id Cleopatram feciſſe, & Soſtrato Cnidio tribuit. Ita ſeſe res habet. Pharus prius octo ſtadiorum intervallo ab Alexandria aberat. Sed inſula hæc, ut inquit Cæſar III de bello Civili, à ſuperioribus Ægypti Regibus, nempe Ptolemæis, *in longitudinem paſſuum* DCCCC *in mare jactis molibus, anguſto itinere, & ponte cum oppido conjungitur*. Strabo, & Joſephus, ubi agit de LXX interpretibus, vocant ἐπαφάδιον χῶμα. Verum moles iſta non continua, ſed interrupta erat duobus pontibus, quorum unus vicinus erat turri Phariæ, qui etiamnum exſtat, alter vero propior urbi, & fortior, ut ait Hirtius de bello Alexandrino. Per hunc præcipue egreſſus erat in Eunoſti portum, qui eſt is, quo Turcæ privatim utuntur, quemque Chriſtianis ingredi non licet. Cæſar autem fornicem quo pons iſte ſuſtinebatur, quique etiam erat aquæ ductus Pharitis, lapidibus juſſit oppleri, ne Alexandrinis ex uno in alterum portum aditus pateret. Cleopatra vero fuit quæ opus abſolvit & iſthmum perduxit, ſi fidendum non Tzetzæ tantum & Cedreno, ſed & Ammiano Marcellino, & auctori Faſtorum Siculorum. Verum illi omnia miſcent, & uni Cleopatræ tribuunt, quæ Soſtrato Cnidio, quæ Philadelpho & aliis Ptolemæis, erant tribuenda. Inepte præterea fretum iſtud faciunt quatuor paſſuum millium, & Dexiphanem, Dexiphanis filium; & illum æqualem Cleopatræ. Unum quod Cleopatra fecit, eſt quod ἐπαφάδιον χῶμα urbi conjunxit ponte everſo. Turrim vero Phariam eſſe Philadelphi juſſu exſtructam à Soſtrato Cnidio, vel ipſa inſcriptio luculenter docere poſſit. Inepti ſunt itaque qui vel Cleopatræ, vel Alexandro Magno opus hoc tribuunt, uti faciunt Arabes, & vetus Scholiaſtes in Lucianum necdum editus. Verum recte is vaſtam hujus turris molem deſcribit, ambitum ei tribuens parem Pyramidibus, altitudinem vero tantam, ut à centum paſſuum millibus ſit conſpicua. Ait enim quod ſit πτερύγων, καθαῦ τὴν πλοῦν, ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ἀνέχων, ὡς ἀπὸ ρ' ὁρᾶσθαι μιλίων. Hoc ipſum adfirmat Geographus Nubienſis, qui à curſus diſtantia ignes Phari percipi adfirmat, curſum vocans intervallum centum millium paſſuum. Altitudinem vero Phari idem eſſe docet trecentorum cubitorum. Ridiculum poſſit videri id quod in quorundam legitur itinerariis, tantam molem inſiſtere quatuor cancris vitreis. Utrum hoc verum ſit, nec ne, exploratu difficile eſt, quia Turcæ inferiores Phari partes & angulos præſertim,

fertim, munimentis ſuis obruerint, nec Chriſtianis aditus illuc pateat. Interim hoc non eſſe recens commentum, colligo ex fragmento vetuſti auctoris de miraculis mundi, quod penes me exſtat, cujus hæc ſunt verba. *Secundum miraculum eſt Pharus Alexandrina ſuper quatuor cancros vitreos per paſſus viginti ſub mari fundata. Hoc namque mirum quomodo tam magni cancri fieri poſſent, vel quomodo deportari & non frangi valerent: qualiter fundamenta ſuperhærere potuerint; & quomodo ſub aqua cæmentum ſtare valeat, & quare cancri non frangantur, & quare non lubricant deſuper jacta fundamenta. Hanc Pharum Soſtratus Cnidius conſtruxit in Alexandria.* Puto Soſtratum ornatus gratia ad baſin Phari, proxime ſuperficiem maris, cancros iſtos addidiſſe, tanquam ſi iis tota moles niteretur. Pari ratione architecti obeliſcis & aliis molibus, aut teſtudines, aut ſphingas, aut leones ſubjiciunt, tanquam ſi his totum pondus incumberet, quod tamen ſuper propriam baſim eſt libratum. Vitreos autem fuiſſe cancros iſtos impoſſibile eſt, ſed proculdubio ex duriſſimo aliquo lapide Æthiopico, qualis eſt Obſidianus, quem vitri generibus annumeratum fuiſſe teſtatur Plinius, exſecti fuere. Forſan etiam ex marmore Memphitico, quod & ipſum eſt gemmantis naturæ. Atque hæc quidem omnia unius Soſtrati fuere opera. Verum etiam antequam hæc tam vaſta moles exſtrueretur, puto Pharum navibus præluxiſſe. Quin Græcum ſit vocabulum nullus dubito, ut enim à φαίνω eſt φανὸς & deinde φανερὸς, ſic quoque à φάω & φάος eſt φαερὸς, & hinc φάρος tranſlato accentu in priorem ſyllabam, ut ſemper fit cum ex adjectivis fiunt ſubſtantiva. Ab hac autem Pharo, cæterarum quoque eſt nomen, quarum eadem fuit ubique forma, ut teſtatur Herodianus, niſi quod longe fuerint minores. Ægyptiacæ duas alias ſubjungit Pharos in Italia Plinius, Puteolanam & Ravennatem. Sed Puteolanæ nulla hodie ſuperſunt veſtigia, & revera nulla unquam fuit. Locus Plinii exſtat lib. XXXVI. cap. XII, ita vero concipitur in vetuſtiſſimis noſtris membranis. *Uſus ejus nocturno naviumcurſu ignes oſtendere, ad prænuntianda vada portuſque introitum: quales jam compluribus locis flagrant, ſicu eo ſitae ac Ravennæ.* Scribendum; *ſicut Oſtiæ ac Ravennæ.* Sequentia autem Plinii verba recte in veteribus membranis concipiuntur, quamvis ea non intellexerint viri docti: *Periculum in continatione ignium ne ſidus exiſtimetur, quoniam è longinquo ſimilis flammarum adſpectus eſt.* Continatio hic eſt συνοχὴ ſive coarctatio & in anguſtum contractio, ac fere quod corrivatio, quemadmodum in

antiquis quibuſdam libris repoſuerunt pro interpretamento, non intellecto altero vocabulo, quo tamen uſus eſt ipſe quoque Plin: in hac ſignificatione, cum alibi, tum quoq; lib. IV. cap. IV. *Anguſta cervice Peloponneſum continat Hellas*. Male enim & illic repoſuerunt *contingat*. Verum eſt autem quod hic dicit. Ignes enim illi qui in Pharis diſponuntur, quandocunq; exingenti cernuntur intervallo, coire & corrivari videntur, ac ſtellæ inſtar apparent. Hoc ſæpe incautis & ignaris impoſuit nautis, qui ita coarctatam Phari lucẽ conſpicati, ac Canopum aliamve ſtellã rati, in arenas Marmaricæ curſum ſuum direxerunt. Papin: Statius videtur Lunæ comparare iſtas nocturnas flãmas;

Lumina noctivagæ tollit Pharus æmula lunæ.

Sed hoc tantum verum eſt, ſi è propinquo videantur. Tum enim vix ulla aliquando differentia apparet inter lunam & alterum iſtud lumen. Memini aliquando virum magnum, cum leuca una à Pariſiorum abeſſet urbe, ac lunam repente ſupra tecta domorum magna ſui parte emicantem conſpicaretur, ſubito tanquam ad magnum incendium exclamaſſe, nec errorem ſuum prius agnoviſſe, quam illa toto orbe ſe videndam præbuiſſet. Ex ſimili errore factum fuiſſe putabat olim proverbium; Μήνη ἀντὶ πυρσοῦ ab imperitis nautis deſumtum, qui lunam pro face accepiſſent. Hujus contrarium eſſe credebat apud Pſellum in tractatu de energia dæmonum, haud procul à fine; ἕως τοῦδε καλειχόμεν γοητοδθεὶς ἠὰ μοὶ σῶ& ὄλεθρ& ἦν ἂν, εἰ μὴ σύ μοι τῆς ἀληθοῦς ἐξηγήσω τέλβε, καθάπερ πυρσὸς ἐπὶ θαλαττίας ἀντὶ μήνης ἀναφανείς, ubi vulgo legitur αὐτομήνης. Sed profecto ſcripſit Pſellus σκοτομήνης. Θαλαττία σκοτομήνη eſt mare tenebroſum & illune. Quia autem tam benignum navigantibus Dianæ ſidus, ideo etiam Pharos tanquam Dianæ vicarias, eidem deæ conſecrarunt. Ammianus Marcellinus lib. XXII. *Promuntorium Ceras prælucentem navibus vehens conſtructam celſius turrem, quapropter* ΕΛΑΤΑΣ, *appellatur, & vetus inde ſuetus Oripi prægelidus*; Omnino legendum eſt ΕΚΑΤΑΣ. Sequentia optime ſic emendavit Lucas Holſtenius, *& ventus inde ſuetus oriri prægelidus*. Cauſam quare Hecatæ id promuntorium dedicarunt, prodit Stephanus in voce Βόσπορ&. Ὅπ Φιλίππου τοῦ Μακεδόν& διορύξαν]& κατὰ τὴν πολιορκίαν εἴσοδον κρυπτὴν, ὅθεν ἀφανῶς οἱ ὀρύττοντες ἔμελλον τοῦ ὀρύγμα]& ἀναδυῆναι, ἢ Ἑκάτη Φωσφόρ& ἄσα, δᾷδας ἐποίησε νύκτωρ τοῖς πολίταις φανῆναι, ἢ τὴν πολιορκίαν φυγόντες, Φώσφόριον τὸν τόπον ὠνόμασαν. In eodem promuntorio fuit quoque Dianæ Luciferæ templum, de quo vide Gillium in Boſporo Thracio. Verum redeamus ad Ægyptiam Pharum, à qua nimium divertimus.

ỳ. 33. *Cursu diei totius abducta*] Mirum est veteres quosdam tam religiosos fuisse Homeri cultores, ut maluerint rerum naturam & situm regionum ad ejus poësin componere, quam ipsum erroris arguere, aut saltem poëmata ejus ad rei veritatem exigere. Nempe quod Tuscis est Dantes, id illis fuit Homerus. Nulla erat scientia quam ex Homero solo non existimarent esse petendam, ne medicina quidem excepta ac chirurgica. Quia Homerus scripsit Pharum navigatione diei abesse ab Ægypto, ideo scilicet mutandus fuit Ægypti situs naturalis; nullo aliunde petito argumento, quam ex aggestione limi: verum hoc insigniter confutavit Bochartus, quem vide. Mihi valde probabilis videtur opinio Eratosthenis, dicentis Homero ignota fuisse Nili ostia. Explodit hanc tamen Strabo, non sequi inquiens, ut ignota fuerint, quia non meminit, nam neque patriæ meminisse. Verum, ut puto, non bene assecutus est Eratosthenis mentem Strabo. Eratosthenes ideo dixit Homerum ignorasse ostia Nili, non quia eorum nullam facit mentionem, sed quia Pharum à Nilo diei navigatione abesse tradidit. Hoc ut intelligatur sciendum est, Nilum ab Homero vocati Ægyptum, quod omnes norunt. Cum ergo dicit Pharum ab Ægypto sive Nilo diei navigatione esse remotam, manifeste intelligit Pelusiacum Nili ostium. Tantum enim circiter spatium uno die percurrere potest navis vento stridente, uti ait Homerus, impulsa. Si ergo per Ægyptum intellexit remotissimum à Pharo ostium, clarum est eum ignorasse cætera Nili ostia.

ỳ. 44. *Contra minoris promuntoria Meninx & Cercina*] Euteleti insulæ, sic enim habent libri plerique manu exarati, nemo quod sciam meminit. Meningis vero & Cercinnæ nemo fere non meminit. Recte autem Mela duas has insulas collocat contra promuntoria minoris Syrtis, male vero Ptolemæus Meningem sive Lotophagitin collocat in intimo Syrtis recessu. Herodoto hæc insula est Κύρανις. Apparet hoc ex mensura longitudinis & latitudinis quam huic tribuit, ducenta nempe stadia, quæ conveniunt cum xxv passuum millibus, quantam esse longitudinem tradit quoque Plinius. Verum is non recte Cercinnæ solæ hanc tribuit mensuram, Cercinnitide separata; Cercinna quippe & Cercinnitis junctæ hanc efficiunt longitudinem. Unam enim quodammodo faciebant insulam, quia ponte jungebantur. Hodie Cercinnitidem vocant *Querqueni*, vel *Chercheni*; ipsam vero Cercinam, *Gamelcriam*. Fretum vero quod utrasque interfluit quinque passuum millibus patere scribunt Itali. Verum nostri nautæ, quibus non minus comperta sunt hæc maria quam

quam Italis, foſſam eſſe potius quam fretum affirmant, quæ etiam nunc ponte jungi poſſet, ſi induſtria accederet. Apparet itaque neque hic naturam quidquam innovaſſe. In Herodoto autem nihil mutandum eſſe patet ex Stephano, Κυρανὶς νῆσος κατὰ Γύζαντας τὰς ἐν Λιβύῃ. Diodorus Siculus & Palæphatus hanc inſulam confundunt cum Cerne in Atlantico ſita Oceano. Error natus ex Hannonis periplo, illic enim Cerne inſula collocatur κατ' ἀῤῥὺ Καρχηδόνος, quod illi ſic interpretati ſunt, tanquam ſi Cerne rectà appoſita eſſet Carthagini. Sed aliud patet ex ipſo Hannone, dicit is tantundem inſulam hanc à freto diſtare, quantum fretum à Carthagine. Κατ' ἀῤῥὺ Græci dicunt de locis in eodem ſitis parallelo. Sed tum fœde hallucinatus fuiſſet Hanno, vicinaque admodum freto eſſet Cerne. Quapropter puto interpretem non recte ex Punico hæc reddidiſſe. Utcunque enim Hanno non accurate eum quem exiſtimavit curſum tenuerit; ſatis tamen ex ipſius verbis colligi poteſt, non adeo erraſſe, ut Æthiopas & Carthaginenſes collocarit ſub eodem parallelo. Ptolemæus medium ferire voluit, & ex adverſo Atlantis Majoris poſuit Cernen. Verum hoc eſt geminare errorem, ſic enim neque in eodem parallelo ſitæ erunt Carthago & Cerne, neque eadem erit diſtantia à freto Herculeo. Cæterum Hannonis iter inferius interpretabimur, nunc hoc ſaltem operæ pretium eſt monere, verba illius ita male à quibuſdam eſſe accepta, ut vicinam Carthagini inſulam, nempe Cercinnam pro Cerna acceperint. Vide loca Palæphati & Diodori Siculi, & fateberis nihil certius eſſe, quam nugas illas, quas de Gorgonibus ſive Gorgidibus, item de Amazonibus Libyſſis ſcribunt, ex hoc uno Hannonis loco promanaſſe, & ex mera confuſione nominum Cernes & Cercinnæ.

ỳ. 46. *Contra Carthaginis ſinum Tarichiæ*] Sic Scylax & Strabo. In Antonini itinerario maritimo perperam *Tragreia* vel *Triajeia* appellatur.

Ibid. *Ægates*] Ægates iſtæ inſulæ ab omnibus vocantur. Sic quoque habent libri manu exarati Nonii Marcelli, non Ægades, uti volebat Cluverius, quia Græcum non ſit alterum, ſed vero Αἰγάδας dictas eſſe, quemadmodum Σποράδες & Κυκλάδες dicuntur. Verum hoc ſi eſſet, jam media brevis eſſet. At vero Silius paſſim producit. Omnino verum eſt Romanos Ægatas vocaſſe has inſulas, non Ægadas. Sic quoque dixerunt Caſſantra & Alexanter. Sed & apud Græcos, qui Αἰγάτης, iidem quoque Αἰγάδης appellabantur, ut alibi monuimus.

ỳ. 46. Æga-

¥. 46. *Ægates Romana clade memorabiles*] Et hanc quoque lectionem vitiosam putant, vel errasse Melam. Neutrum verum est. Clades hic est, non quam acceperunt, sed quam dederunt Romani. Accipe exemplum vel ex ipso Livio initio lib. XL. *Legationes transmarinæ deinde in senatum introductæ sunt; prima Eumenis & Pharnacis Regum, & Rhodiorum querentium de Sinopensium clade.* Sed & alibi sic loquitur, nisi me fallit memoria, idem Livius. Cæsar. lib. VI. *Eosque ad se magnis jacturis pollicitationibusque perduxerunt.* Perperam hæc corrigunt. Simile quoque est illud Virgilii; *Et vulnere tardus Ulixi.* De reciprocis istiusmodi vocabulis, vide Gellium lib. IX. cap. XII.

¥. 48. *Scandille*] Scandile legunt libri veteres. Plinio *Scandira.* Verba ejus sic emendanda; *Cycladum & Sporadum extimam, Gerontiam, Scandilam; Thermæus, Iresiam, Solymniam* &c. Pagasicus nempe sinus habet Scyrum, Gerontiam, Scandilam &c. Thermæus vero sinus habet insulas sequentes. Vulgo pro Thermæo, Thermeusin, tanquam si insula esset aliqua, supposuerunt. Scandile vero etiamnum nomen suum obtinet, vocatur enim *Scandole*, licet nautæ aliquanto corruptius vocabulum hoc proferant, & *Schasolam* appellent. Insula hæc ab occasu adjacet Scyro, exigua, humilis, & nullius momenti; ut nesciam prorsus quare in tam brevi compendio auctor hic tam ignobilia recenseat loca, cum illustria sæpissime transeat.

Ibid. *Polyægos*] Et hæc quoque ignobilis insula, & quam nesciremus habitatam fuisse, nisi id nos docerent nummi veteres, cum inscriptione ΠΟΛΥΑΙΓΙΩΝ. Sed debuerat illam inter Cycladas in mari Cretico sitas recensere auctor noster, uti faciunt Plinius & Ptolemæus.

¥. 51 *Sciathum prospicit*] Reposuimus ex libris *Scyrum.* Sciathi enim paulo ante jam meminit.

¥. 51. *Cicynethon amplectitur*] Sic etiam Strabo & alii, qui Cicynethon insulam in ipso sinu Pagasetico collocant. Errant igitur qui hodie *Pondico* vocari existimant, quæ est longe extra sinum, nempe ad boreale Eubœæ promuntorium. Hæc vero insula sita est in sinu, quem vulgo vocant *Golfo de Volo*, nautis nostratibus satis noto. Male apud Ptolemæum vocatur Πελασγικὸς pro Παγασικός. Os hujus sinus patere tantum stadiis quinque prodit auctor quem sub falso Scylacis nomine edidimus. Sed legendum; Τὸ δ' στόμα αὐτῶ ἐστὶ στάδια λέ.

ỳ. 55. *Anguſto freto diſtat à litore*] Ridiculi ſunt, qui ex Procopio adſtruere conantur, Euripum tam anguſtum eſſe, ut uno ligno totus poſſet tegi & tranſiri. Verum longe aliter ſeſe res habet. Pons Euripi jugeri ſpatium obtinet, ſive pedum ducentorum quadraginta longitudinem. Strabo vocat γεφύραν δίπλεθρον. Pons iſte etiamnum hodie exſtat integer. Quare autem Procopius dixerit Euripum tranſiri unius ligni impoſitione aut ablatione, id ex ſequentibus Strabonis verbis intelligi poteſt. Πύργος δ' ἑκατέρωθεν ἐφέστηκεν ὁ μὲν ἐν τῆς Χαλκίδος, ὁ δ' ἐν τῆς Βοιωτίας· διῳκοδόμηται δ' εἰς αὐτὸν σύνδεσις. Locum ita in veteribus libris concipi monent viri docti, qui tamen illum non intellexerunt. Διοικοδομεῖν proprie eſt ædificationem ſeparare & dividere, locumque intermedium vacuum relinquere. Dicit itaque Strabo, pontem iſtum Euripi non eſſe continuum, neque perpetuis fulciri fornicibus, ſed ab ea parte, qua eſt turris litori Bœotico vicina, habere unum canalem, qui ſit apertus, quemque præſidiarii turris ponte penſili ſoleant tegere, tum ſecuritatis gratia, tum etiam ut navibus pateat tranſitus. Hoc illud eſt lignum, quod Procopius dicit, Eubœam modo inſulam facere, modo continenti jungere. Ab hoc porro ponte multi Chalcidem, totamque adeo Eubœam, Nigropontem dictam putant. Alii non *Negropontem*, ſed *Egripontem* vocarunt tanquam pontem ægrorum. Apud Chriſtophorum vero de Bondelmontibus, qui ante annos CCXXXIV librum de inſulis edidit, inſula hæc appellatur *Egripos*. Omnino exiſtimo hoc vocabulum corruptum eſſe ex *Euripos*.

ỳ. 56. *Septies die ac ſepties nocte*] Locus recte ſeſe habet, plurimique veterum id ipſum dixerunt. Negat Livius, ac non ſtatis temporibus fretum hoc reciprocari adfirmat, ſed temere à ventis huc illuc jactari. Verum natura nihil temere facit. Utrumque verum eſt, Euripum habere & ſtatum fluxum, & non ſtatum, qui totus à ventis pendeat. Status Euripi fluxus eſt qui ſingulis diebus ac noctibus quater curſum mutat, ſive qui bis fluit & refluit, quemadmodum alia maria. Inſtabilem vero curſum efficit Auſter & Eurus præcipue, qui in anguſtias compulſum mare ad tempus retroagit. Quia vero æſtus tum colliduntur, neceſſario utrinque refluunt, quemadmodum & in Magellanico, & in aliis etiam fretis. Hinc fit ut ſpatio diei ſepties aliquando Euripus curſum mutet, nunquam vero ſæpius. Theon Smyrnæus de ſeptenario. Οἱ Εὔριποι τὸ πλεῖον ἑπτάκις τῆς ἡμέρας μεταβάλλουσι. Male hæc interpres intellexit, tanquam ſi ſepties in die æſtuaret & reciprocaret Euripus. Hoc enim non

fit

fit nisi spatio diei noctisque. Alia est ratio freti Siculi; in eo enim licet flante austro fluctus utrinque venientes collidantur, non tamen omnes redeunt. In freto quippe latiore undæ cursum dividunt. Qui ab austro veniunt fluctus, illi Italico adhærent litori. Qui vero à borea, illi Siculum radunt latus. Peritiores itaque nautæ ab austro fretum hoc transituri, semper vitant litus Siculum. Venientes autem à borea, per mediam charybdin cursum dirigunt. At vero in freto Euripi, quia canalis intimus est angustissimus, nec fluctus progredi potest, necessario undæ utrinque venientes in sua relabuntur maria. Hæc nautis nostratibus cognitissima, & quotidiana experientia comprobata, quæ tamen mirifice torserunt omnes hactenus Philosophos.

¥. 57. *Ac plena ventis navigia frustretur*] Et hic & infra veterem lectionem reduximus, quam in pejus mutarant.

¥. 70. *Cathon, Ios, Thera, Gyaros*] Jam à Plinii seculo locus hic in mendo jacuit. Omnia hæc nomina in suam transtulit historiam, nec situm, nec vocabula vera secutus, adeo ut facile appareat, illum vitioso Pomponii codice esse usum, uti jam multis locis ostendimus. Verum quo hoc manifestius appareat adscribam & Melæ & Plinii verba, quemadmodum ea exstant in manu exaratis libris. Sic itaque Mela; *Hæ Thracum Grajorumque terris objacent. At interius Melos, Olearos, Ægina, Cothonius, Tyatira, Gyaros, Hippuris, Dionysia, Cianos, Chalcis, Icaria, Pinaria, Nispyros.* Plinii vero vetus lectio hæc est lib. IV. cap. XII. *Ante Ætoliam Echinades; Ægialia, Cothonis, Tyatira, Gæoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pyrana, Nystrus.* Quis non videat Plinium ex Mela vocabula hæc hausisse, eademque prorsus esse nomina, Ægina & Ægialia, Cothonis & Cothonius, Tyatira, Gyaros & Gæoaris, Dionysia, Cyanos & Cyrnus, Chalcis, Pinaria & Pinara, Nispyros & Nystrus? Omnino itaque erravit Plinius, quod vitiosi codicis nomina in opus suum transtulerit. Verum & in eo insigniter erravit, quod insulas has ad Ætoliam collocarit, cum omnes in Mari Cretico sitæ sint. Hoc quo facilius accipiatur, adscribam verba Pomponii, non quemadmodum ea legit Plinius, sed quemadmodum ea emendanda esse existimo. *Hæ Thracum Grajorumq; terris objacent. At interius Melos, Oliaros, Ægilia, Cothon, Jus, Thia, Thera, Gyaros, Hippuris, Donusa, Cia, Icos, Chalcia, Icaria, Cinara, Nisyrus.* Jam singularum situm breviter demonstremus. Melos & Oliarus notæ sunt. Ægiliæ meminit Stephanus, qui inter Cretam & Peloponne-

ſum collocat. Plinius inter Cretam & Cytheram, à qua remotam eſſe dicit quindecim paſſuum millibus. Varie autem hujus inſulæ nomen exprimitur, Æglia, Ægilia, Ægialia. Ptolemæo Ἔ῏ωλα manifeſto errore pro Αἴγιλα. Nautæ & Veneti Serigottum, ſive Cytheram minorem appellant. De Cothone inſula idem Stephanus, Κώθων νῆσος· οὐ πόῤῥω Κυθήρων. Ios nota tumulo Homeri. Thia eſt illa inſula quæ inter Theram & Therafiam emerſit, imperante Auguſto. Theræ ſitus notus ex omnibus. Unus tamen Strabo neminem fallere debet, cum Theram & Therafiam collocat inter Cretam & Cyrenen libro primo, quem male ſecutus eſt Stephanus Byzantius. Verum ipſe ſibi contradicit Strabo lib. x. ubi verum Theræ ſitum oſtendit. Gyaros etiam pueris nota. Sequitur Hippuris, cujus meminit Apollonius lib. IV, qui illam Theræ vicinam facit. Plinio duæ diverſæ ſunt inſulæ Hippuris & Hippurias. Sic namque legunt vetuſti codices, non Hippuriſsâ, aut Hippuriſcus, uti male ſubſtituit Hermolaus. Sed quis adeo Græce ignarus, qui non videat idem eſſe Ἵππος & Ἵππου, & ejuſdem inſulæ nomen? Hippuriſcus vero Stephani vitioſum eſt vocabulum. Ἵππουρίσκος νῆσος Καρίας. Manifeſte hæc appellatio conflata eſt ex duabus vocibus, nempe Ἵππος & Κῶς. Simili ratione ex Μαινάκη & Ἔβορος ipſum Μαινόβορον feciſſe ſuperius oſtendimus. Donuſæ vero cum alibi, tum quoque apud Euſtathium in Dionyſium fit mentio, cujus verba ita legenda; Σποράδες δὲ καὶ αἱ περὶ τὴν Ῥόδον Δονυσία, ἅπερ ἀδιαφόρως φασὶν ἔπαθεν. διονεὶ γὰρ Διονυσία λίς ἐστιν· ἐπεὶ Διονύσιος τῷ Ἀριάδνῃ εἰς αὐτῷ ἐκ τῆς Νάξου ἤγαγε. Idem habet Stephanus. Sed inepte Dionyſiam à Dionyſo dictam volunt. Verum enim nomen eſt Donuſa, Græce Δονῦσα. Sic quoque Tacitus Annalium quarto. Sic quoque apud Virgilium legendum *viridemque Donuſam*. A crebra terræ concuſſione, cui & hæc, & omnes fere vicinæ inſulæ ſunt obnoxiæ, nomen ſortita eſt. Cia, Icos, Icaria ſive Icarus, item Niſyros ſatis ſunt notæ. Niſyri tamen appellatio ſæpe in aliud vocabulum deformata occurrit. Apud Pollucem lib. VII. cap. XXIII. Syrum aut Iſyrum ſubſtituerunt. Apud Ariſtotelem de hiſtoria animalium lib. IX. ubi agit de ſaxatili avicula Cyano dicta, Scyrum repoſuerunt, cum libri manu exarati habeant; οὗτος ὁ ὄρνις ἐν ἰσύρῳ μάλιστά ἐστι, manifeſte pro Νισύρῳ. Sed & Chalcia ſive Chalce Rhodiorum non ignota eſt. Supereſt Cinara, cujus meminit Plinius, licet vulgo apud ipſum Cynara legatur, cum vetuſti libri habeant *Cinara*. Athenæo & Plutarcho eſt Κίναρος. Verum quia apud

Melam

Melam Cinara mutata fuit in Pinaram à librariis, quibus ſolenne eſt C in P commutare, non mirum eſt Plinium vitioſam ſecutum lectionem, duas feciſſe inſulas. Sed & alias ſupra memoratas inſulas quare geminarit, & ad Ætoliam collocarit, cum omnes in Mari Ægeo, ut oſtendimus, ſitæ ſint, ſatis ut opinor jam clarum eſt. Pergamus ad reliquas Sporadas.

ỳ. 72. *Lebynthos, Calydnæ, Aſine,*] Sic correctores, verum libri antiqui manu exarati ſic legunt. *Lebynthos, Caminis, Aſime.* Et hanc quoque vitioſam lectionem ſecutus eſt Plinius, & inde inſulam Caminiam vel Caminiſam, ut habent aliqui codices ſcripti, in ordinem inſularum repoſuit. Dum ſic facit non mirum eſt catalogum inſularum, quam in hoc mari recenſet Plinius, admodum eſſe locupletem, recurrente ter & quater eadem ſemper inſula. Sed profecto nulla hic unquam Caminia inſula fuit. Proculdubio ſcripſerat Mela; *Lebynthos, Calymnia, Syme.* Calymna & Calymnia utrumque rectum eſt, ut teſtatur Stephanus. Aliter Calydna, aut Calydnæ dicuntur iſtæ inſulæ. Hinc mel Calydnium, appellatur quoque mel Calymnium, ut ex Stephano teſtatur Euſtathius in Dionyſium. Porro Lebynthum cum hac inſula conjungit etiam Ovidius, cum in libris de arte amandi, tum quoque Metamorphoſeon VIII. *Dextra Lebynthos erat, fœcundaque melle Calymne.* Syme vero Rhodiaca nota eſt ex omnibus.

ỳ. 73. *Ab eis Sicinus*] Sicinus non eſt inter Cycladas. Vetus lectio eſt *Cicynos.* Feci *Cythnos.* Quæ ſola hic deerat.

ỳ. 80. *Tali ſtatione atque morte*] Bene hunc locum ſic emendavit Pintianus, cujus conjecturam confirmant optimi codices. Ærei hujus gigantis, qui ſingulis diebus totam circumibat Cretam, quemque veneficiis ſuis ſuſtulit Medea, meminere complures. Hiſtoriam fuſe deſcribit Apollonius in Argonauticis. Catullus epigr. ad Camerium, vocat hunc cuſtodem Cretum; *Non cuſtos ſi fingar ille Cretum*, quod perperam de Dædalo interpretati ſunt omnes hactenus interpretes. Doſiadas in Ara ſecunda vocat γυάχαλκον οὖρον. Miror hoc non vidiſſe viros magnos, qui fruſtra in poëmatiis iſtis exponendis laborarunt. Ultimus qui manum admovit eſt Salmaſius, qui omnia iſta Doſiadæ poëmatia, una cum inſcriptione Herodis Attici, cum prolixa expoſitione in lucem dedit. Sed profecto in omnibus iſtis explicationibns nihil omnino eſt, quod alicujus ſit momenti, quod non hauſerit ex Scholiis Holoboli Rhethoris, quem totum deſcripſit,

nulla tamen ullibi facta ejus mentione. Geminum istorum scholiorum nactus sum exemplar, alterum Silburgii, alterum Commelini manu descriptum. Sed & tertium communicavit Lucas Langermannus Hamburgensis, juvenis imprimis eruditus, & de nobis optime meritus, depromptum ex eodem illo codice quo usus est Salmasius, quo & Anthologia Græcorum epigrammatum continebatur. Verum nihil ipsi hic profuit Holobolus, quoniam eum non intellexit. Ipsam hic subjiciam aram, unde hoc manifestum fiat.

εἰμάρσεν᾽ με σήτας
πόσις, μέροψ, δίσαβ᾽
τὰξ᾽, ὃ σποδοῦνας, ἵνις ἐμπάσας, μόρ᾽
Τοὔκροιο βάτα ἢ κωὸς τεκνώματ᾽,
Χρύσας αἴτας· ἆμ᾽ ἔψανδεφ
τὸν γηόχαλκον ἕρον ἔρραισεν,
ὃν ὠπάτωρ δίσεω᾽
μόρησε μητρόρριπ᾽.
ἐμὸν ἢ τᾶγμ᾽ ἀθρήσας
Θεοκείτοιο κλάντας,
Τελεσπέροιο καύτας,
ἄϊξεν αἰν᾽ ἰύξας,
Χάλεψε γάρ νιν ἰῷ
σύργασρος ἐκδὺς γῆρφς.
Τὸν δ᾽ εἰλινδυντ᾽ ἐν ἀμφικλύσῳ
Πανός γε ματρὸς δύνετας, φὼρ
δίζω᾽, ἵνις ἀνδροβρῶ γ᾽, ἰνορράϊσαν
ἦρ᾽ ἀρδίων εἰς Τὰκείδ᾽ ἄγαγον τείπορθον.

In ipso codice erat εἰμ᾽ ἄρσεν᾽. Unde faciebat Salmasius Ἡμάρσεν᾽. Sed quid virile in Medea? An quod venefica fuerit? Nos rectius εἰμάρσεν᾽. Medea enim veneficio detecto Theseum fugiens, virilem induit stolam, & sic in Mediam fugit, unde Medicæ stolæ originem arcessunt Grammatici. Πόσις μέροψ hic est maritus Thessalus: nam Meropes Thessali. Δίσαβ᾽ est ὁ δὶς ἡβήσας, nempe Jason, cui Medea juventam coquendo reddidit, ut senserunt multi, licet alii id Æsoni factum contendant. Οὐ σποδοῦνας, recte se habet. Sensus est; Me aram posuit Medeæ maritus Thessalus, Jason nempe, non Achilles. Duos namque maritos habuit Medea, Jasonem in Thessalia, & Achillem in insulis beatorum.

Achil-

Achillem enim postquam ad Elysium perveniſſet campum, Medeam conjugem duxiſſe, ex Ibyco & Simonide teſtantur Apollonii Scholiaſtes, Heſychius, Conon apud Photium & alii. Male hæc corrigit Salmaſius, & pejus interpretatur. Σποδόυνας vero hic dicitur Achilles, quia cinere illum texit mater, uti docent Lycophron, & alii. Ipſa vero Thetis quare hic Ἐμποῦσα vocetur, notum ex omnibus. Quod autem Achillem vocet mortem Paridis, cum ipſe à Paride occiſus ſit, id tralativum. De reciprocis iſtiuſmodi vocabulis vide Gellium lib. IX. cap. XII, & quæ nos paulo ante monuimus. Chryſæ autem amator hic dicitur Achilles propter Chryſeidem, quæ Chryſenſis erat. Sequitur nunc tempus quo Jaſon aram hanc exſtruxit. Quando nempe viricoqua, id eſt, Medea; cuſtodem æreum, id eſt Talum gigantem, veneficiis ſuis perdidit. Hunc autem Talum fabricarat Vulcanus. Μόρησε hic eſt μετὰ μόρου καὶ κακοπαθείας ἐπεκτήνατο. Vulcanus vero hic dicitur ἀπάτωρ, quoniam ex ſola natus eſt Junone, δίσδυνος quia duas habuit conjuges Venerem & Charin; μητρόρριπτος vero à ſola matre projectus tanquam ἄχθος ἐτώσιον. Sequentia ſunt faciliora, ita vero, ut edidimus, in veteribus libris concipiuntur. Γύξας αἰνὰ idem eſt quod θώϋξεν quod perperam addiderant ejecto altero. Idem codex Palatinus manifeſte habet ἐνορῥαίσαν non ἐλιορῥαίσας. Sed utrumque verſus reſpuit. Vera eſt lectio, quam exhibemus. Ανδροβρῶ genitivus Doricus pro ἀνδροβρῶτος. Totius autem aræ ſenſum ſic quam proxime Latine reddas. *Viriliter amictæ me mulieris maritus Theſſalus, bis juvenis, ſtruxit; Jaſon nempe; non vero alter Medeæ maritus in cinere cubans, filius Thetidis, Chryſeidis amator, qui occiſus eſt à Trojano bubulco, canis filio. Tunc vero me poſuit, cum viricoqua Medea, ferreis membris præditum Cretæ cuſtodem Talum, perdidit, quem Vulcanus ſine patre natus, duarumque uxorum maritus, à matre vero projectus, cum labore exſtruxerat. Meum vero monumentum cernens dearum judicis Paridis interfector Philoctetes, Trinoctii Herculis uſtor, exiliit vociferans graviter. Læſerat enim eum veneno ſerpens depoſita ſenecta. Hunc autem Philoctetem hærentem in inſula Lemno, Panis matris conjux ac bis vivens fur, Ulyſſes nempe, ac præterea Diomedes filius virivori Tydei, nerviperdarum gratia ſagittarum, ad Trojam deduxerunt ter captam, ab Hercule ſcilicet, ab Amazonibus, & denique à Græcis.* Hic eſt verus ſenſus antiquiſſimi hujus epigrammatii, à quo mirum quantum abiit Salmaſius, cujus ſi interpretationem ſequare, jam nec ſenſum efficies, plurimum vero peccabis in le-

ges

ges Grammaticæ. Quam enim hoc abſurdum, quod Heroum fortiſſimum ἐψανδεϱν vocet, ac feminam faciat. Quis concoquere poſſit θωὸς vocabulum, adverſantibus præſertim membranis in quibus ωὸν, in aliis vero rectius οὖρον ſcribitur? Sed ſane quæcunque vir iſte ad hanc aram annotavit, talia ſunt, ut confutatione non egeant. Ne in cæteris quidem Doſiadæ poëmatiis explicandis multo fuit felicior. Quamvis enim Holoboli Rhetoris ſcholia ubique ad verbum deſcripſerit, ejus tamen mentem non adſecutus eſt ubique. Verum quia ab inſtituto jam longius ſumus digreſſi, in aliud hæc tempus reſervabimus.

ỽ. 84. *Phæſtus, Cydon*] Vetus lectio eſt *Phacrana, Cidonea*, unde faciendum erat; *Panacra, Cydonia*, &c. Παναάκρων meminit Callimachus hymno in Jovem. Attamen cum in aliis Melæ codicibus, & illis quoque vetuſtis, legatur, *Pherapne*, dubitet aliquis, num ſcribendum ſit *Therapne*. Therapnes vel Theramnes in Creta meminit Plinius & Solinus, licet hujus nulla prorſus debeat eſſe auctoritas. Plinius vero ex corrupta Melæ lectione oppidum iſtud forſan hauſit. Solas enim Laconicas Therapnas alii norunt Geographi.

ỽ. 86. *Naumachos*] Sic omnes manu exarati libri, Plinio *Naulochos*, quod verius.

ỽ. 89. *Apſoros, Celaduſæ, Apſyrtus, Iſſa*] Et hæc quoque ex Plinio depravata ſunt. Vetus lectio quam exhibent omnes manu exarati codices ita ſeſe habet; *In Adria Apſoros, Dicedalos, Apſyrtis, Iſſa*. Scribendum *Dyſcelados*. Ex Apollonio Rhodio, quem diligenter legit auctor noſter, ut ex aliis quoque apparet locis, hauſit hanc inſulam, nempe ex hoc verſu lib. IV.

Γ'ασα τε δυσκέλαδός τε κὴὶ ἰμερτὴ Πιτύεια.

Inſulæ nomen putavit eſſe δυσκέλαδον, cum ſit epitheton Iſſæ, à ſtrepitu undarum quibus hæc inſula adfligitur. Hic primus Pomponii error. Alter error eſt, quod Apſorron & Apſyrtida tanquam diverſas prodiderit, cum eadem ſit inſula, & idem nomen, alterumque ex altero corruptum eſſe adfirment veteres. Niſi forſan duas putarit eſſe inſulas, quia diviſa eſt in medio ac ponte jungitur, oppidoque, in quo ſolo vetus remanet nomen: appellatur enim *Oſero*, vel *Aſuero*, voce manifeſte corrupta ex Apſoro. Celaduſſas vero ſuas manifeſte ex hoc Pomponii loco hauſit Plinius.

Ibid. *Trucones, Hydria Electrides*] Trucones hic repoſuerunt, cum

cum antea *Titana* legeretur, quemadmodum fere habent libri manu exarati, nisi quod in quibusdam *Citana*, & *Tituma* scriptum sit. Legendum *Pityia* ex Apollonio..

ỳ. 91. *Æstria, Asine*] *Æstria* vel *Estria* videtur ea esse, quæ Anonymo, qui sub Scylacis prodiit nomine, vocatur Εἰσέις. Asine alibi non exstat, corruptum censeo hoc vocabulum, & legendum *Sason*, quæ notissima est in hoc tractu insula, quamque præterire non debuit.

Ibid. *Atque ut Alexandriæ ita Brundusio adjacens Pharos*] Et hic errasse Pomponium existimo, ac confudisse duas insulas, Bariam & Phariam sive Pharum, quia nempe utraque in sinu Ionio sita est. Pharos, Paros, sive Pharia, oræ Liburnicæ insula, quæ nunc *Liesina* dicitur, nota est omnibus. Baria vero dicebatur olim scopulus sive insula, quæ adjacet portui Brundusino, tribus circiter passuum millibus ab urbe remota, quingentos lata, duplum vero in longitudine habens. Meminit hujus Festus Pompejus; *Barium urbem Italiæ appellaverunt conditores ejus expulsi ex insula Baria, quæ non longe est à Brundusio.* Sic codex meus antiquus, male vulgò *Bara.*

ỳ. 96. *Scylla saxum est, Charybdis mare*] Viri docti putant hic excidisse vocabulum, & scripsisse Pomponium, *mare vorticosum*; sed errant. Referenda enim huc verba quæ sequuntur, *mare noxium appulsis*, quod perinde est, ac mare vorticosum. Paulo post ex membranis antiquis reduximus τὸ *Pelorias*, ubi vulgo est *Pelorum.*

ỳ. 106. *Tauromínium, Catinam*] Hæc est vetus lectio. Non recte Catanam passim reponit Cluverius, tanquam si alterum recens esset, cum tamen in antiquissimis etiam auctoribus ita scriptum urbis hujus nomen reperiatur. Sic solent Latini vocales istas permutare, τρυτάνη trutina, πατάνη patina, Μασσαλία Massilia, Μασσανίσσης Massinissa, Μιθραδάτης Mithridates & sexcenta alia.

ỳ. 114. *Famam habet ob Cereris Templum Enna præcipua*] Locus hic sic emendandus & distinguendus erat; *Famam habet ob Cereris templum Enna. Præcipui montium, Eryx maxime memoratus ob delubrum Veneris ab Æneа conditum, & Æthna quæ Cyclopas olim tulit* &c. Veneris autem Erycinæ templum præter Melam, etiam alii ab Æneа exstructum ajunt, plures tamen ab ipso Eryce. Sed mirum videri possit, quare si Æneas templum hoc condiderit, ipse tamen id spoliarit, auferendo signum Veneris. Ita videtur sensisse Cassius Hemina apud Solinum,

cum ait Æneam in agro Laurente posuisse castra, ibique simulacrum, quod secum ex Sicilia advexerat, dedicasse Veneri matri, quæ Frutis dicitur. Locus hic Solini minime est vitiatus, ut recte judicat Scaliger. Longa sunt & frigida quæ contra illum disputat Salmasius, dum lectionem, quam alter improbat, conatur reducere. Dicit Hemina, Æneam simulacrum Veneris, quæ erat in Sicilia, nempe Erycinæ, in agrum Laurentem advexisse, atque illic dedicasse in alio templo Veneris, quæ dicta sit Frutis. Illud autem templum, non erat Romæ, sed in agro Laurente, ut manifeste hic dicit Hemina. Tria itaque in Latio erant fana Erycinæ, unum in Capitolio, alterum extra portam Collinam, in quod Cl. Marcellus transtulit ex Sicilia simulacrum Veneris, tertium vero antiquissimum in agro Laurente, ab Ænea consecratum, ut putabat Hemina. Cum itaque Venus Erycina tam nota Romæ fuerit, ut ne pueri quidem illam ignorare potuerint, ineptum est credere Verrium Flaccum, aut Paulum, vel ipsum etiam Solinum hoc nesciviſſe. Sed neque librarios hic quidquam commisisse, docet constans ubique lectio, & ipse literarum ordo apud Festum. Aut igitur ex Ἀφροδίτη corruptum est hoc vocabulum, ut Scaliger putabat, aut quod potius existimo, quæ prius erat Venus Erucitis, à cascis illis Latinis, nihil nisi stivam & messes curantibus, facta est *Venus Fructis*, vel *Frutis*. Notum enim veteres fructem dixisse & frutem, à recto casu frux fructis, vel frutis, unde frutex & frutico. Pari ratione ab Ægesta, quod est vicinum Eryci in Sicilia oppidum, ipsi fecere deam Segestam vel Segetiam, quæ segetibus præesset, quemadmodum altera sationi. Rectum est itaque apud Augustinum Fructi Seia vel Frutis Seia, ac sic quoque optimus noster codex. Ab hac Fruti Scaliger putabat Frutillam appellari. Salmasius dicit Scaligerum nugari, ac fritillam dicit aviculam istam appellari, à fritinniendo, quoniam sit motacilla, ac hunc producit glossarii locum; Ἴυγξ, *fritilla, avis quæ adsidue caudam quatit*. Sed profecto ipse multo gravius nugatur, quam Scaliger. Licet sexcenta glossaria & totidem Scholiastæ id affirmarent, quis non videret illos ineptire, cum iyngem & σεισοπυγίδα sive motacillam eandem faciunt? Quis unquam iyngem vidit caudam motitare? Iynx duos utrinque habet digitos; quod paucis tantum convenit avibus, nemo unquam tales conspexit motacillas. Jam vero magnitudo corporis, lingua serpentina cæteraque, adeo diversam faciunt motacillam ab iynge, ut stultum sit eas confundere. Ipsum præterea vocabulum fritiliæ, & etymon quod adfert, nullius sunt momenti.

menti. Omnino ſcribendum Γ'υſξ *fricilla* vel *frigilla*. Nempe quia apud Ariſtotelem vel alium, iyngem paulo majorem frigilla eſſe legerat, ſimile per ſimile interpretatus eſt, ac ſic tres in unum confudit aviculas, motacillam, frigillam & iyngem. In loco Catulli emendando, quem ſubdit, nihilo magis eſt felix. Ait namque, nullo tamen autore fretus, σαλοπύγιον vocari motacillam ἀπὸ τῦ σαλδεύειν τὴν πυγήν. Addit dein Catullum ſic appellaſſe Calvum hominem puſillum & adſidue ſubſultantem & fringutientem. Sed ſane Calvus iſte ſi omnium Romanorum cum Cicerone diſertiſſimus fuerit, non tam ridiculus fuit orator. Minime certe talis viſus Vatinio, cum in hæc verba erumperet; *Rogo vos judices, num ſi iſte diſertus eſt, ideo me damnari oportet?* Parum præterea urbanus & officioſus erga amicum ſuum fuiſſet Catullus, ſi tam obſceno vocabulo eum pupugiſſet. Sed quid verbis opus. Miſeret me non Turnebi tantum, ut inquit Scaliger, ſed & ipſius Scaligeri, & Salmaſii, quod tales nugas produxerint, cum veram lectionem ac jam ab aliis approbatam, ob oculos habuerint. *Dii magni ſalicippium diſertum.* Quid urbanius hoc dicto Catulli, quodque ne vel ipſe Calvus male interpretari potuerit? Ipſe ſi quidem cum cippum aſcendit, ut conſtat ex Seneca, non infitiatus eſt ſtaturam ſuam. Hoc Latinum vocabulum, dignum populo Romano, ac ſenſui Senecæ conveniens. Sed & antiquiſſimi codices hanc lectionem confirmant. *ſaliputium* habent veteres membranæ Senecæ. At vero optimus Catulli codex, qui olim fuit Commelini, manifeſte hoc loco legit *ſaltipicium*.

℣. 122. *Propius Italiam Galata*] Ptolemæo Καλάθη, & hic quoque nimium longo intervallo ab Africæ litore inſulam hanc ſeparat. Verum minus errat quam Mela, qui eam Italiæ propiorem facit, quam ſit Melita, Gaulos & Coſyra. Hodie *Galita* nominatur, ac vicina huic inſula, ſeu ſcopulus potius, *Galitone*. Viginti circiter paſſuum millibus abeſt à continente Africæ, à Tabraca vero inſula millibus fere quadraginta. Plinius tradit hujus inſulæ terram ſcorpiones necare. Sed nulla hic proprie exſtat terra, cum tota inſula ſit ſterile ſaxum, ac ne gramen quidem aut muſcum producat. Mirum itaque non eſt, ſcorpiones in tali loco non eſſe, ubi ne muſca quidem vivere poſſit. Huc accedit quod ſcorpiones naturali quadam conſtitutione oderint loca aprica, ac plurimum in iis moriantur, vigeant autem in obſcuris & humidis. Longitudo hujus inſulæ vix eſt duorum millium paſſuum. Quamvis commodam navibus præbeat ſtationem, hodie tamen non habitatur, forſan neque olim.

¥. 123. *Lipara, Didyme, Phœnicuſæ*] Et hæc quoque peſſime erant contaminata. Veterem reduximus lectionem, quam mirifice corruperant priores interpretes. Pro *flagrant* reſcripſimus *flagrantes*, in cæteris ſecuti ſumus veteres libros. Recte vero Hieram & Strongylen tantum nominat quæ ardeant, ſimiliter quoque facit Diodorus Siculus. Sed & hodie quoque id verum eſt. Cæteras tamen & illas quoque aliquando arſiſſe, manifeſte ex crateribus & ambuſtis quarundam verticibus colligi poteſt.

¥. 124. *Pithecuſa, Leucothea, Ænaria*] Pithecuſas & Ænariam plerique eandem eſſe dicunt, Livius tamen & Ovidius diſtinguunt, & Prochytam ſic vocant. Sic alia nomina in alias ſæpe transferuntur inſulas. Sic ex Oenotridum altera, vocabulum Iſchiæ in Ænariam tranſlatum eſt. De Ænariæ autem nomine nugantur Grammatici, & ipſe Plinius, cum ab Æneâ dictum volunt. Ridiculus vero eſt Salmaſius cum Enariam dici jubet, & dictam ſcribit ab *enariis*, id eſt ſimiis, quia ſcilicet ſint ſine naribus. Locum Servii quem adfert, ex Strabone emendandum eſſe, vel puer videat. Ab ærifodinis dicta eſt hæc inſula. Ut enim ab ære fit ærarius, ſic ab aheno facta eſt Ahenaria vel Ænaria. Prodigioſæ fertilitatis eſt hæc inſula, non iis tantum quæ ſumma tellure naſcuntur, ſed & metallis adeo abundat, ut tota auro, argento, ære, ferro, ſale, aliiſque foſſilibus, videatur ſubſterni, ut mirum prorſus ſit, tantam varietatem in tam brevi ſpatio naturam incluſiſſe. Verum poſtquam auri illic detectæ ſunt venæ, veriſimile eſt deſiiſſe incolas æra ſcrutari, quorum tamen copiam aquæ è viſceribus inſulæ prodeuntes ipſo odore ac guſtu teſtantur.

¥. 125. *Sinonia*] Solus Plinius inſulæ hujus mentionem facit. Phitoniæ vero etiam Ptolemæus qui Φίτωνι & νῆσον vocat. Sed neſcio cur illam inter oræ Italicæ inſulas hic recenſeat Mela, cum in freto, quod Sardiniam & Corſicam interfluit, ſita ſit.

¥. 127. *Igilium, Carbania*] Libri hic non variant. Plinio eſt *Barpana*, ut jam aliis recte obſervatum, quorum opinio hac in parte verior eſt, quam Cluverii, qui Columbariam hic pro Carbania ſubſtituebat. Paulo poſt reddidimus veterem lectionem ex optimis & antiquiſſimis membranis. In vulgatis hactenus exemplaribus aliquot verba deerant.

¥. 135. *Populorum antiquiſſimi Ilienſes*] Salmaſius Iolenſes & hic

hic, & apud Plinium & apud Solinum repoſuit pro Iolenſibus. Fruſtra; Vide Pauſaniam in Phocicis, ex quo cognoſces, probam eſſe lectionem vulgatam.

ỳ. 144. *Frumentis tantum non fœcunda, ad alia largior*] Manu exarati libri habent *tantummodo fœcunda.* Legendum, *frumentis tantummodo fœcunda, at alia largior.*

ỳ. 150. *Sine pernicie tuta eſt*] In libris ſcribitur *rara* non *tuta.* Legendum *rata*, id eſt certa & ſecura, quomodo optimi auctores loquuntur.

ỳ. 152. *Aliudve, quod verius*] Irreptitia eſſe exiſtimant hæc verba. Ego ſic refingenda eſſe exiſtimo, *aliud velud virus.*

FINIS OBSERVATIONUM AD LIBRUM SECUNDUM.

AD LIBRVM TERTIVM OBSERVATIONES.

In CAP. I.

DE EXTERIORE HISPANIÆ ORA.

Verſu 4. *Ita enim motus ejus appellant*] Putant hæc verba non eſſe Pomponii, nam inquiunt, quis olim neſcivit, quid ſit æſtus? Sed falluntur; æſtus enim non hic accipitur pro ſimplici agitatione fluctuum uti ſæpe, ſed pro acceſſu & receſſu maris. Ille autem diu ignotus fuit Græcis & Romanis, cum in paucis tantum maris mediterranei partibus motus iſte ſit ſenſibilis: itaque ex inconſtanti freti Siculi & Euripi reciprocatione illum colligebant potius, quam ſciebant.

ỳ. 5. *Nunc ad alios alioſque invicem*] Contrarius hic requiritur ſenſus. Libri omnes manu exarati habent, *Non alios alioſque invicem.* Inde facile fuit lectionem, quam dedimus, excudere.

ỳ. 13. *Si, ut doctioribus placet, vivum animal eſt*] Sic mutavit hunc locum Pintianus, quem ſecuti ſunt omnes alii, cum prius legeretur, *utique ſi, ut doctioribus placet, unum animal eſt.* Sed quid opus erat mundum animal vivum dicere, cum animal dixiſſe ſufficiat? Certum eſt nihil hic eſſe mutandum. Loquitur ex Platonicorum opinione, qui mundum unum eſſe animal credebant, quod omnia alia animalia in ſe contineret. Plato itaque in Timæo univerſam rerum naturam, vocat ζῶον ἓν ὅλον, πάνθ' ὅσα κατὰ φύσιν αὐτὸ συγχωρῇ ζῶα ἐντὸς ἔχον. Jamblichus de Myſt. Ægypt. ἓν ζῶον εἶναι τὸ πᾶν. Vide quoque Plotinum Enneade IV. cap. XXXII.

ỳ. 21. *Turduli & Baſtuli habitant*] Ptolemæus hic non Turdulos, ſed Turdetanos collocat. Baſtulos vero & illos ponit in citeriore Hiſpaniæ ora, uti quoque faciunt alii. Sed profecto gentes illæ ſibi invicem permixtæ, multis in locis habitarunt. Turdulos quidem triplices vel etiam quadruplices in Hiſpania invenio. Turduli veteres, quos infra recenſet

censet Pomponius, habebant illum Lusitaniæ tractum, qui est inter promuntorium magnum & Durium flumen. Turduli vero Bætici bifariam dividebantur, in Turdulos & his occidentaliores Turditanos. His annumerandi sunt Turditani illi, qui ultra Anam aliquam Lusitaniæ partem obtinebant. Duplices itaque Turduli fuere in Lusitania, duplices quoque in Bætica. Hinc est quod Turditanos nonnulli à Turdulis distinguant, quia Turdetania diversa est à Turdulorum regione. Alii qui eosdem esse dicebant, eo potissimum usi argumento, quod utrique ejusdem essent originis & linguæ. Strabo; Τοὺς δ' ἐνοικοῦντας Τουρδετανούς τε καὶ Τουρδούλας προσαγορεύουσιν. οἱ μὲν τοὺς αὐτοὺς νομίζουσιν, οἱ δ' ἑτέρους. Uti autem nomina horum populorum conveniunt, ita etiam nomina urbium, quæ in Turdulis & Turdetanis sitæ erant, plane sunt eadem. Talia sunt hæc; *Illipula*, *Ebora*, *Sala*, *Onoba*, *Segida*, *Calicula*, *Astigis*, *Aruci*, &c. Ista quoque fere sunt eadem; *Vogia* & *Ugia*, *Tucci* & *Ptucci*, *Seria* & *Selia*, *Balda* & *Balsa*, *Obulco* & *Obulcola*, *Calduba* & *Salduba*. Ex his satis apparet, mirum non esse, quod nonnulli Turdulorum & Turdetanorum nomen & oppida confuderint. Eadem ratio est Bastulorum & Bastitanorum, qui & ipsi diversam habuere regionem.

§. 22. *Lucus quem Oleastrum appellant*] Oleastronem Plinius vocat, si libri mendo careant. Ptolemæus loco valde à mari remoto hoc oppidum describit. Græci Cotinusam appellarunt, nemo enim nescit oleastros à Græcis vocari κότινους. Strabo; Κατὰ δὲ τὰς κότινους λεγομένας χαλκός τε ἄμμα γυνᾶτιν καὶ χρυσός. Male vulgo Κωλίνας. Mirum Plinium Cotinusam insulam ab oleis dictam scribere, non vero ab oleastris. *Majorem Timæus Cotinusam ub oleis vocitatam ait: nostri Tarteſſon appellant.* Sic emendandus iste locus ex optimo codice, in quo manifeste scribitur *à poteis*, non ut vulgo *apud eos*. Sed multi oleas silvestres cum domesticis confundunt. Hodie etiamnum integræ oleastrorum silvæ istic locorum comparent, sed in montosis tantum & incultis tractibus, quas sturni depopulantur, neque enim ulla exinde ad homines redit utilitas.

§. 25. *In ipso mari monimentum Geryonis*] Geryoni sepulcrum à Gaditanis fuisse exstructum in ipsis Gadibus prodit Philostratus in vita Apollonii. Festus vero Avienus Geryonis arcem memorat in hoc tractu alicubi.

Geryonis arx est eminus, namque ex ea
Geryona quondam nuncupatum accepimus.

Ex

Ex hoc loco proculdubio correctores depravarunt hunc Pomponii. Prius legebatur *Cepionis*, non *Geryonis*. Pro *monimentum* vero *munimentum*, nisi fallor, rectius legeris. Certum est veram hanc esse lectionem, & à Cæpione turrim hic fuisse exstructam, non à Geryone. Colligo hoc ex Strabone, cujus verba hæc sunt lib. III. Καὶ ὁ τοῦ Καιπίωνος πύργος ἵδρυται ἐπὶ πέτρας ἀμφικλύστου. Male vulgo Καπίωνος, quod perperam corrigunt viri docti. Quamvis autem multi fuerint Cæpiones, dubitari tamen non potest, quin is qui munimentum sive Pharum istam exstruxit, fuerit Quintus Servilius Cæpio, qui de Lusitanis triumphavit, notus quidem hoc nomine, furto tamen & supplicio longe nobilior. Exstructum autem ab illo monumentum hoc fuisse existimo, ad inhibendam Lusitanorum piraticam; eo enim tempore infestasse classes Romanas, ac ostia Bætis obsedisse, veteres testantur historiæ. Vulgo locus ille appellatur *Chipiona*, tanquam si à Scipione sic diceretur. Nec recens est istud vocabulum, sic jam olim existimavit Jornandes haud longe à principio; *Quamvis nonnulli & illa gemina Galliciæ & Lusitaniæ promuntoria in Oceani insulis ponant, in quorum uno templum Herculis, in alia monumentum adhuc conspicitur Scipionis*. Verba quidem inepta & barbaro scriptori convenientia, attamen unde & id quod dixi, manifeste colligi potest; ac illud præterea, locum istum jam tunc promuntorium fuisse, non insulam.

¥. 28. *Grandem lacum facit*] Nemo est hodie qui non certo sibi persuaserit, Bætim olim gemino ostio in Oceanum exivisse. Nefas existimant de eo dubitare, cum tantus sit veterum consensus. Non hoc ignorare debuit Mela in iis oris natus. Videamus tamen an hoc verum sit. Est in illo litore oppidulum Rota vulgo dictum, distans ab ostio Bætis eurum versus quatuordecim circiter passuum millibus. Qui istic habitant adfirmant, Bætim juxta muros istius oppiduli olim altero ostio se mari miscuisse. Sed hoc merum est figmentum. Ostendimus munimentum Cæpionis esse castrum id, quod vulgo Chipiona nominatur. Jam vero, si Bætis olim ad Rotam oppidum exisset in mare, prius Bætim, deinde vero hoc Cæpionis munimentum recensuisset Mela. Si quis præterea intervalla Ptolemæi aut stadiasmos Marciani Heracleotæ examinet, manifeste videbit ostium istud orientale Bætis, quod recensent, non aliud esse posse, quam unicum illud quod hodie etiamnum eodem visitur loco. Ulterius itaque quærendum videtur occidentale Bætis ostium, quod è Ptolemæo injuria temporum excidisse existimant. Verum hoc si esset, jam Marcianus Heracleotes;

cleotes ejus meminiſſet, qui & ipſe orientalis oſtii tantum facit mentionem. Occidentale nempe oſtendere non potuerunt, quia nuſquam exſtaret. Si quis littus iſtud, quod appellant *Las arenas gordas*, tractumque ſuperiorem conſideret, nullum oſtii veſtigium, imo ne locum quidem ubi eſſe potuerit, inveniet. Merum itaque commentum eſſe videtur illud de duobus Bætis oſtiis, cum ut nunc, ſic quoque olim, uno tantum ore in pelagus exierit. Operæ pretium eſt tamen oſtendere cauſam, quare duo oſtia Bæti aſſignarint veteres, & quis iſte lacus grandis quem efficit Bætis; nam ſi quis totum naviget Bætim, nullum tamen inveniet lacum permanentem ne modicum quidem, nædum grandem & qui revera lacus poſſit dici. Quapropter ſic cenſeo, veteres per lacum intellexiſſe totum illum tractum, quem inundat Bætis, qui extenditur ab Hiſpali, uſque ad locum qui dicitur *Trebuxena*, per ſpatium triginta quatuor paſſuum millia longum, latum vero viginti millia, aliquando vero multo etiam latius. Hanc aquæ collectionem Feſtus Avienus, ex auctoritate antiquiſſimorum Græcorum, lacum Liguſticum vocat, ſic dictum à Liguribus, quos ipſe in hoc quoque tractu deſcribit. Ligures vocatos fuiſſe etiam interioris Hiſpaniæ incolas uſque ad fretum ferme, nos quoque alibi oſtendimus. Lacus itaque quem Bætis efficit, qua mari vicinus eſt, non de alio accipi poteſt quam de hoc æſtuario, quod iis, quos diximus, terminis continebatur. Verum Plinius multo latius extendit æſtuaria Bætis, collocat namque in iis non Nebriſſam tantum, ſed & Colobanam, & Aſtam & Aſidonem. Atqui ad hæc oppida non pertingit æſtuarium Bætis. Aſtam enim & Aſidonem, quarum hæc vulgo Medina Sidonia, illa Xerez appellatur, aliud alluit æſtuarium, nempe Aſtenſe. Hinc colligo veterum quoſdam Guadaleti fluminis oſtium, cui ſe æſtuarium Aſtenſe infundit, exiſtimaſſe eſſe alterum Bætis oſtium, & æſtuaria illa conjungi, cum neutrum verum ſit. Atque hoc quidem pacto interpretati ſunt nonnulli oſtia Bætis, ſive Tarteſſi. Aliud tamen voluere vetuſtiſſimi illi Græci, qui ſcripſere Tarteſſum duo habere oſtia, & inter illa efficere inſulam. Illi enim per oſtia intellexere ſeparationes quas facit Bætis ad inſulas, quæ hodie etiamnum in hoc flumine ſuperſunt. Ex his quæ maxima eſt & mari proxima, licet & ipſa quoque aquis tota fere obruatur, cum Bætis exæſtuat, attamen quia partes inſulæ altiores exſtant, flumen medium dividit, efficitque ut gemino in æſtuarium exeat oſtio.

℣. 31. *Olitingi Onoba contingunt*] Sic perperam mutarunt, cum

veterum librorum ſcriptura ſit ; *Olintigi*. Corrupte quoque apud Plinium *Oſintigi*. Olontigi ad Mænobam flumen alia eſt. Quare autem tanta nominum ſimilitudo ſit in omnibus fere harum terrarum locis, ſupra oſtendimus. Sic autem expurgandus eſt ex optimis noſtris membranis locus ille Plinii, *Mænobam amnem, & ipſum navigabilem, haud procul accolunt, Olontigi, Cælia, Laſtigi.*

ỳ. 31. *Onoba contingunt*] *Onolappa* prius legebatur, unde Onobam fecerunt. Sed legendum *Onoba, Læpa*. Hæc Onoba Ptolemæo eſt Ὄνοβα Αἰσθυαρία. Et ita quoque vulgo apud Plinium legitur. Marciano Heracleotæ eſt Ὄνοβα Ἀσθυαρία. In Antonini etiam itinerario eo loco ubi legitur ; *Iter de Eſtri Pacem Juliam*, monet vir ille doctiſſimus, qui nobis optimam ejus auctoris dedit editionem, vidiſſe ſe in aliquo codice ſcripto, *Iter de Aſturica* &c. Sed nulla comminiſci poſſit cauſa, cur Onoba dicta fuerit *Aſturica* vel *Aſturia*, cum oppidum illud remotiſſimum fuerit ab Aſturibus populis. Ipſa lectionum varietas, docet latuiſſe hic aliud vocabulum magis inſolens, quod corruptioni dederit occaſionem. Vera omnino eſt lectio Ὄνοβα Αἰσθυαρία. Crebras enim ἀναχύσεις ſive æſtuaria hoc loco occurrere, nemo eſt qui ignoret. Ut autem à luxu luxuria, & à penu penuria, ita ab æſtu æſturia formatur. In libris melioribus Plinii legitur ; *à flumine Ana, litore Oceani, oppidum Oſſonaba æſtuaria cognominatum*. Sed & apud illum, & alios quos citavi, *Æſturia* vetus fuit lectio. Apud Plinium etiam lege *Onoba*, non *Oſſonoba*, quæ eſt ultra Anam, niſi ipſe in eo erraverit Plinius. Eſt enim Bæticæ Onoba Æſturia, illa vero Luſitaniæ. Diſtinguit eas etiam Marcianus Heracleota. Apud Strabonem lib. III. legas ; Τούτων δέ ἐστιν ἥ τε Ἄστα, καὶ Νέβριασα, καὶ Ὄνοβα, καὶ Σόνοβα, καὶ Μαίνοβα ἢ ἄλλαι πλείους. Cui non appareat Ὄσόνοβα eſſe ſcribendum? Læpæ vero quam Onobæ ſubjungit, meminit in hoc tractu Plinius, qui Latinorum vocat. Differt autem hæc à Læpe magna, cujus meminit Ptolemæus. Vulgo nomen obtinet locus iſte, & ſitus eſt ad ſinum exiguum, qui in oceanum exit inter Cartayam & Aiamontem.

ỳ. 36. *Cuneus ager dicitur*] Audiendi non ſunt qui hanc lectionem ſollicitant. Cum enim ager iſte quam maxime in mare procurrat & promineat, recte promuntorium dicitur. Verum in eo egregie falli puto Melam & qui eum ſequuntur, quod promuntorium hoc à cunei forma dictum putant. Quod magis mirere, etiam Straboni hoc perſuaſum à Romanis, ait enim ille, καὶ δὴ καὶ τὸν προσεχῆ τόπον χώραν τῇ Λατίνῃ φωνῇ καλοῦσι

καλεῖσι Κύνεον, σφίσι σημαίνειν βουλόμενοι. Ipsum hoc ajunt Ælianus, & alii nisi fallor. Sed errant. Cuneus ager & promuntorium corruptum est ex Græco Κύνης, cujus accolæ dicuntur Herodoto Κυνήσιοι & Κύνητες. Cynetes isti habitabant inter Sacrum promuntorium & Anam flumen, quem terminum Cynetum facit Rufus Festus;

Hinc dictum ad amnem solis unius via est,
Genti & Cynetum hic terminus.

Alibi tamen ait; *Ana amnis illic per Cynetas effluit*, tanquam si etiam Cynetes aliqui essent ultra Anam. Quod sane verum arbitror. Justinus libro ultimo; *Saltus vero Tartessiorum, in quibus Titanas bellum adversus deos gessisse proditur, incoluere Cynetes: quorum Rex vetustissimus Gargoris mellis colligendi usum primum invenit.* Male vulgo legitur *Curetes*. Scio quidem Diodorum Siculum Curetibus concedere μελιασεργικῶν inventionem, sed hoc nihil ad rem facit. Etiam Aristæo & aliis, hoc tribuitur. Nulli in Hispania Curetes: sed Cynetes ut diximus. Ex hoc vero loco Justini apparet Cynetas etiam ultra Anam habitasse, cum in saltibus Tartessidis eos collocet. Tartessiorum vero & Cynetum terminus erat Anas teste Avieno. Alii tamen Gletas vel Igletas inter eos ponunt. Stephanus Γλῆτες ἔθνος Ἰβηρικὸν μετὰ τοὺς Κυήτας. Idem Τλῆτας vocat, ex vitioso Theopompi codice, ut arbitror. Sed ii versus septentrionem vicini erant Cynetibus & Tartessiis, ut apparet ex loco Constantini Porphyrogennetæ, quem superius emendavimus. Idem autem situs erat Cuneorum sive Cunei agri, & Cynetum: namque & Strabo, & hic noster auctor, Cuneum regionem inter Sacrum promuntorium & Anam collocant. Jam vero ut Cynetes ultra Anam, ita quoque Cunei populi. Itaque Cunistorgin vel Conistorsin, Celticorum in Bætica civitatem, Cuneorum vocat urbem Appianus. Etiam Gadibus eos vicinos facit Livius, lib. XXVIII. *Mago cum Gades repetisset, exclusus inde ad Cuneos (haud procul Gadibus is locus abest) classe appulsa* &c. Ita legendum esse docet ille omnium codicum optimus Puteanæus, in quo scribitur *Cimbios*. Ex his satis ut puto liquet, Cynetarum & Cuneorum regionem eandem plane fuisse, & iisdem contentam terminis. Insuper hoc etiam addo, promuntorium illud quod Latini dixere Cuneum, hodieque Sanctæ Mariæ nuncupatur, idem esse quod Græci Κυνητικὸν dixere. Docet hoc Rufus Festus, qui hic jugum Cyneticum collocat. Stephanus; Κωνητικὸν Ἰβηρίας τόπος πλησίον Ὠκεανοῦ, Ἡρόδωρος δ' τῶν κατ' Ἡσπερίαν. Οἱ οἰκοῦντες Κώνητες καὶ Κωνήσιοι. Ab

his Cynetibus nomen accepere Ginetti, quomodo Hiſpani vocant expeditos equites, cætra tantum & lancea armatos. Olim hujus tantum litoris adcolæ ſic appellabantur, nunc vero præcipue hoc nomine cenſentur omnes iſti, qui Hiſpaniæ litora contra Maurorum incurſus tutantur.

ỳ. 38. *Balſa*] Ita quoque Ptolemæus, quamvis apud illum Γ'βαλσα legerit Marcianus. Scio quidem in ſexcentis literam illam priorem adjici, ſed utique ut Ptolemæus, ita quoque epitomatorem ejus Marcianum ſcripſiſſe veriſimile eſt. Errat quoque in eo, quod πολιθωλικῶς τὰ Γ'βαλσα vocarit. Hodie oppidum illud *Palos* nominatur. Exiguum quidem, celebre tamen, quoniam ex eo egreſſi ſunt, primi novi orbis inveſtigatores.

ỳ. 39. *In Magno Ebora*] Ebora locum hic habere non poteſt, illa enim longe abeſt ab hoc promuntorio, & quidem in mediterraneis, cum Mela hic tantum litora legat, aut ſaltem loca non admodum à mari remota. De alia itaque Ebora accipiendus hic locus, de illa nempe quæ ſita eſt in latere hujus promuntorii dextro, quod uſque Durium flumen extendit. Vulgo locus iſte nominatur *Euora de Alcobaça*, olim Eburobritium, uti marmora antiqua & Plinius docent.

ỳ. 49. *Sed à Durio ad flexum Gronii*] Legendum *Grovii*. Ptolemæo Γροούϊοι. Sic quoque habebat vetus lectio Plinii, quod perperam mutarunt. Remanet hoc nomen etiam hodie, in inſula & promuntorio ad oſtium Ullæ fluminis ſito, *Grove* enim vocatur. Confirmant hanc lectionem etiam meliores Silii codices, qui habent *Grovios* non *Gravios*.

Quique ſuper Grovios lucentes volvit arenas
Infernæ populis referens oblivia Lethes.

Sed & alibi;

Et quos nunc Grovios violato nomine Grajum
Oeneæ miſere domus, Ætolaque Tyde.

Errant quoque qui apud Martialem populi hujus mentionem fieri putant lib. IV. Epigrammate LV.

Luci gloria temporum noſtrorum
Qui Grajum veterem Tagumque noſtrum
Arpis cedere non ſinis diſertis.

Commentitia eſt hæc lectio, cum libri manu exarati habeant, *qui Cajum veterem*. Caius mons eſt is, ex quo Durius profluit. Julius Orator; *Fluvius Durius naſcitur in Carpetania, exiens de monte Cajo juxta Pyrenæum:*

næum: currit per campos Spaniæ illustrans Pyrenæum. Deinde disrumpens loca montuosa, dividens Galliciam à Lusitania; ducens aquas multas valde, occidit in oceano occidentali. Currit millia CCCCXCV. Male vero montem hunc juxta Pyrenæum collocat, à quo abest quam longissime. Apud Livium *mons Caunus* vocatur lib. XL, cum Caius verum sit nomen. Sed & altero loco apud Martialem monti huic nomen reddidimus, lib. I. Ep. LV.

Videbis altam Liciane Bilbilim
Equis & armis nobilem.
Sterilemque calvum nivibus effractis sacrum
Vada Veronem montibus.

Notant viri docti se in scriptis codicibus reperisse; *Senemque Catum*, quod etiam nos in nostris reperimus. Noli dubitare, quin sic scripserit Martialis;

Senemque Cajum nivibus, & fractis sacrum
Vadaveronem montibus.

Ibid. *Avo, Celandus*] Ptolemæo Avus. Vulgo *Rio Ave*. In vita S. Gonsalvi vocatur Avicella. Unde corruptum *Vizzella*, quod alterum huic fluviolo est nomen. Celandus vel potius Celadus, uti habent meliores libri, est is, qui vulgo *Rio Cavado* appellatur.

v. 50. *Et cui Oblivionis cognomen est Limia*] Flumen hoc, cujus vel solum nomen terrorem potuit incutere Romanis, nemini, qui aliquid saltem didicit, est ignotum. Verum illud monere est operæ pretium, perperam hic apud nostrum Melam Minium præponi Limiæ, cum multo propinquior Durio sit Limias, quam Minius. Testantur hoc omnes antiqui, & hodiernus situs. Sed & alii veterum hæc flumina confudisse videntur, unde ego puto natum esse errorem Ptolemæi, quum Bracaram Augustam ponit ad Minium, Tyde vero castellum ad Nebim; cum Tyde ad Minium, Bracara vero ad Nebim sita sit.

v. 51. *Flexus ipse Lambriacam urbem amplexus*] Lambriaca vel Labriaca, uti habent veteres membranæ, quale sit oppidum nescio. Videtur tamen ita dictum à monte Lauro, qui à dextra imminet ostio Tamaræ fluminis. Abobricam Pintiani, locum hic non habere, infra ostendemus.

Ibid. *Recipit fluvios Iernam & Ullam*] Et hæc quoque corruperunt priores interpretes, cum vera sit lectio *Læron & Ullam*. Læros flumen etiamnum nomen servat, *Leriz* enim vocatur. Meminit quoque

hujus Geographus anonymus Ravennas. Sed & alterum flumen nomen ſuum etiamnum tenet, & Ulla vocatur, cum cognomine oppido, & agro adſito, qui Ullous ab amne appellatur. Ptolemæo eſt Οὔια, pro Οὐλία.

ỳ. 52. *Præſamarci habitant*] Sic quoque Plinius. At in notitia quadam Epiſcopali, *Piſtomarci* appellantur, & adtributi eſſe dicuntur ſedi Irienſi.

ỳ. 54. *Tamaris ſecundum Arotrebarum portum*] *Ebora* prius ſcriptum fuit, pro quo interpretes alterum iſtud ſuppoſuerunt. Sed ſane Artabrorum portus vel Arotrebarum eſt ſeptentrionalior, cum ſit in extimo promuntorii angulo. Retinuimus itaque Eboram, quæ ſi bene calculum ponimus, eſt illa, quæ *Mores* vulgo vocatur. Portum illum admittit dextra ripa Tamaræ fluminis, commodum valde & notiſſimum nautis. Abeſt à monte Lauro, cujus modo mentionem fecimus, paucis tantum millibus.

Ibid. *Sars juxta turrim Auguſti titulo memorabilem*] Sars iſte Pomponii, non eſt fluviolus is, qui vulgo *Rio Sar* vocatur, quique prope Compeſtellam in Ullam influit, ſed alter quidam propior promuntorio Artabro, cui vulgo nomen datur *Lezaro*. Ita enim poſtulat & ordo, & illud præterea, quod fluviolus ille dicatur fluere juxta turrim Auguſti, ſive Aras Seſtianas Auguſto dicatas. Attamen iſtæ aræ, niſi fallor, longe erant propiores Viro flumini, qui vulgo *Rio Vau Cerveyro*, quam Sarti.

ỳ. 57. *A Celtico promuntorio ad Scythicum uſque*] Scythici promuntorii infra quoque meminit, ubi Septentrionis inſulas deſcribit. Putabat autem Mela totum hoc littus, quod ab Artabris ad extremum uſque Septentrionem extenditur, pene eſſe rectum. Hoc ipſum quoque alii è veteribus exiſtimarunt. Errat itaque inſignis ille Geographus, qui hic Trileucium pro Scythico reponebat. Ordo Geographicus & ſenſus Melæ non admittit iſtam correctionem. Præterea Trileucium non Trileucum promuntorium hoc vocabatur, ab adſitis inſulis Trileucis. Sic itaque reſcribe apud Ptolemæum Τελλήνιον. Sed profecto locus iſte Ptolemæi non uno laborat nævo, tria namque illa confunduntur, Lapatia, Corium & Trileucum. Sic namque vulgo concipitur; Λαπατία Κώρου ἄκρον τὸ ἢ Τελλήνιον. Sed Λαπατία, ut opinor, nihil commune habet cum ſequenti promuntorio, ſed eſt locus inter oppidum Brigantium & Trileucium promuntorium. Excidere autem procul dubio numeri, hoc nempe modo;

Λαπα-

* * * *

Ἀσπαλία

Κώλιον ἄκρον τὸ καὶ Τριλεύκιον, Η′ δ′. μέ. Σ′ γ′

Κόλιον hoc promuntorium vocatur Marciano Heracleotæ, qui longitudinem maximam Tarraconenſis provinciæ extendit ab hoc promuntorio, ad alterum, in quo Templum Veneris. Atqui ſecundum Ptolemæum ea non fuerit maxima ejus provinciæ longitudo, cum multo longius abſit à Templo Veneris promuntorium Nerium, quam iſtud Trileucium, quod & Corium vocat. Ac proinde malit quis forſan legere apud Marcianum ἀπὸ τοῦ Νερίου, pro eo quod vulgo eſt Κορίου. Sed erravit Ptolemæus, & Corium cum Trileucio confudit, cum diverſa ſint promuntoria. Veriſſimum eſt Corium promuntorium eſſe illud, quod vulgo *Cabo Coriane* nominatur, non minus procurrens in occidentem, atque Nerium, à quo vix decem paſſuum millibus abeſt ſeptentrionem verſus. Trileucium vero eſt *Cabo d' Ortegal* hodie. Hunc errorem Ptolemæi non ſecutus eſt Marcianus, qui Κόλιον ἄκρον loco ſuo reddidit, longitudinemque Tarraconenſis inde orditur. Obſervandum autem Marcianum non ſolum ſequi Ptolemæum, ſed & alios Geographos, præcipue Artemidorum & Protagoram, ut ipſe fatetur. Plura alibi annotavimus loca in quibus recedit à Ptolemæo. Porro ſequentia Pomponii verba ſuadente ratione, jubentibus vero manu exaratis libris, ita reſtituimus; *Perpetua ejus ora* &c. non vero ut vulgo; *Hinc perpetua ejus ora.* Non enim à Scythico promuntorio, ſed à Celtico dicit incipere iſtam litorum ſeptentrionem verſus in rectum extenſionem.

ỳ. 60. *Etiamnum Celticæ gentis*] A Durio uſque ad Artabros omnia ſunt Celticorum, quos colonos illorum eſſe ait Strabo, qui ad Anam habitarunt. Sed & ipſos Artabros ait hic Mela eſſe Celticæ gentis, itaque extendi Celticos uſque ad Aſtures. Bene itaque hunc locum ſic reſtituit Pintianus, cujus conjecturam confirmant fere libri veteres. Prius legebatur, *& Janaſum Celticæ gentis*, & Janaſum interpretantur Compoſtellam. Sed ut diximus nullius hic oppidi nomen latere poteſt. Certum denique eſt, Compoſtellam eſſe Iriam Flaviam. Sed poſtquam Hiſpani ſibi perſuaſerunt illa quæ de Sancto Jacobo narrantur, cœpit iſtud oppidum appellari *ad Jacobum Apoſtolum.* Poſterioris ævi Hiſpani dixere *Giacomo Poſtolo*, unde contractum *Compoſtella.* Quæ alii de origine hujus vocabuli fabulantur, meræ ſunt ineptiæ.

ỳ. 62. *Adrobicum urbem*] Libri antiqui manu exarati habent *Adro-*

Adrobricam. Verum *Abobricam* reponendam existimo. Plinius lib. IV. cap. XX recte vocat insigne oppidum, propter situm, quem ei Mela tribuit. Peccat tamen cum ad Minii ostia illud collocat, à quibus immane quantum abest. Sed gravissimè erravit Plinius in toto illo tractu maritimo à Cantabris ad Tagum usque describendo, omniaque passim flumina, oppida, & promuntoria perverso & confuso recensuit ordine. Luce clarius manifestiusque id alio ostendam loco. Nempe inde hoc factum est, quod dum diversos more suo sequitur auctores, quorum hi quidem oram illam describerent à Cantabris incipientes, & ita porro procedentes versus occasum & mox versus meridiem Durium & Tagum usque; alii vero contrarium tenentes ordinem, desinentesque unde illi exorsi fuerant; ipse duplicem hunc ordinem confuderit, multisque locis alium affinxerit situm, quam veritas & ratio postulabant

¥. 64. *Per alia duo Mearus exit & Narius ad Libuncam*] Atqui ex Ptolemæo constat flumina hæc longissime abesse à sinu Caraniensi, quem hic describit Mela, abest quoque Libunca oppidum quam longissime. Aut itaque Ptolemæus, aut Mela turpiter hic errasse videtur. Sed profecto & hic quoque grassati sunt intempestivi correctores. Prius legebatur; *Per alia ducanaris exit & libica.* Sed vero optimus meus sic habet; *per alia ducamaris exit edibia.* Scribo, *per alia duo Mearus exit & Ivia.* Loquitur hic de sinu oppidi Caranii, quod vulgo *Coruña* dicitur. Ait in illum exire quatuor flumina, quod verissimum est. Mearus hodie nominatur *Rio Mero.* Ivia vero est is qui *Iuvia* vulgo appellatur, alluitque oppidum *Ferol* dictum. Ptolemæus Mearum longe removet ab hoc sinu, cum tamen in intimo ejus recessu situs sit.

¥. 73. *Quorum nomina nostro ore concipi nequeant*] Cantabricorum nominum injucundum sonum notat quoque Strabo, lib. III, exempli vero gratia affert tria ista populorum vocabula, Pletauros, Barduetas & Autrigonas. Ego tamen non video quid hic sit quod aures tam graviter vulneret, cum vel in media Græcia multa reperiantur nomina, quorum longe insuavior & difficilior sit pronuntiatio. Sed profecto ita est, Græcis asperæ videntur pleræque istæ voces quæ non sunt Græcæ, aut nihil Græce significant.

¥. 74. *Per eosdem & Salenos Saurium*] Quidam libri; *Pereundi & Salenos.* Noster vero optimus & emendatissimus; *Per Euinos & Salænos Saunium.* Cæterum in gentium locorumque istorum vera nomina

otium

otium nunc non est inquirere. De re futili divinabit, quisquis aliquid certi de his adfirmare cupiet. Sufficiat hic meliorum codicum lectionem repræsentasse.

In CAP. II.

DE EXTERIORE GALLIARVM ORA.

Versu 4. *Grandi circuitu inflexa*] Inflectuntur ea litora, quæ intus recedunt, id enim proprie vocabulum hoc significat. Verum contrarium postulat sensus. Itaque non dubito, quin ex eo, quod in veteribus exstat libris, *amplexa*, faciendum sit *amflexa*. Notum *am* præpositionem eandem in compositionibus vim habere, atque *circum*.

ỽ. 7. *Quidquid ex satis frigoris impatiens est*] Malim id quod in optimo est libro, *quidquid est sati*. Sequentia ope Vaticani & aliorum codicum refinximus. Prius scribebatur, *ager nec ubique alit, & noxio genere animalium minime frequens*: quæ non cohærent.

ỽ. 9. *Gentes superbæ, superstitiosæ* &c.] Sic quidem Mela Hispanus de Gallis, at longe plures Galli superbiam, & quæ sequuntur, Hispanis objiciunt. Utri rectius, aliorum judicium esto. Hoc quidem constat, duabus istis gentibus idem olim atque nunc fuisse ingenium, hoc est valde diversum. Verum an propterea æque olim se mutuo oderint, id multi non existimant. Sed profecto tanta morum rituumque discrepantia, vix absque ingenti possit subsistere odio. Hoc quo magis ita sese habere existimem; facit versiculus Catulli de Egnatio;

Tu præter omnes une de capillatis,
Cuniculosæ Celtiberiæ fili,

Antiquiores Catulli codices aut hiatum hoc loco ostendunt, aut ita legunt, *Celtiberosæ Celtiberiæ fili*. Sic quoque habent omnia vetusta Prisciani exemplaria duobus aut tribus locis verba hæc citantis. Ego non dubito quin Catullus scripserit, *Celtis perosæ Celtiberiæ fili*.

ỽ. 10. *Ut hominem optimam & gratissimam diis victimam crederent*] Pintianus *cæderent*. Sic quoque veteres membranæ. Subintelligendum vero tanquam, velut, ut sit sensus, Gallos hominem cædere solitos, velut optimam victimam. Alias enim vulgaris lectio præferri deberet. Non recte vero Pintianus *opimam* substituit, cum alterum probum

fit. Minucius Felix; *Qui hominem periculo furripit, optimam victimam cædit.* Male & istic suppositi fuerunt *opimam.* Optima victima est victima optata. Festus; *Optatam hostiam, alii optimam appellant eam, quum ædilis tribus constitutis hostiis optat, quam immolari velit.* Sic lege. Paulo post libri veteres *differebatur*, non *deferebatur.* Rectè.

¥. 24. *In Auscis Elusaberris*] Nihil hic viderunt interpretes. Vetus omnium scriptorum codicum lectio est *Elium berrum*, excepto uno Vaticano in quo *Cliumberrum* legitur. Vera lectio est *Climberrum.* Recenset hoc oppidum Antoninus in itinere ab Aginno Lugdunum. In tabula Peutingeriana *Cliberrum* vocatur.

¥. 37. *Insula Antros nomine*] An in insulis Garumnæ id hodie contingat, viderint qui illas frequentant, aut inhabitant. Ego non dubito quin saltem olim sic fuerit, cum idem innumeris in locis aut fiat, aut fieri possit. Simile quid narrat Plinius lib. v. cap. 1. de æstuario ad amnem Lixum; *Amplectitur intra insulam, quam solam è vicino tractu aliquanto excelsiore, non tamen æstus maris inundant.* Sed melius dixisset Plinius, tractum insulæ vicinum videri altiorem, non autem revera esse. Ridiculum vero est existimare, solum arenosum, quale est istarum insularum, æstu maris attolli, cum potius aquæ arenas subsidere faciant. Pintianus & alii, hic ad aquæ ἀμάφανον recurrunt, quæ efficit, ut jam mersa, denuo sub aspectum cadant. Verum non hoc, sed istud probandum erat, quare cum objacentia huic insulæ litora altiora videantur, attamen ab æstu inundentur, cum ipsa insula supra mare exstet. Alia itaque hujus rei excogitanda est ratio. Ego sic existimo, litora illa quæ Antro insulæ objacent, & ista quæ in Tingitano æstuario esse diximus, insulis adsitis, esse depressiora, quamvis altiora appareant propter situm loci. Demonstratur hoc ratione optica, etiam nulla adhibita refractione. Sit enim aut vallis aut alveus æstuarii, aut quicunque terræ tractus medio depressus, semper crepido ulterior, illo cui insistimus, excelsior apparebit. Norunt hoc topiarii, qui tali commento solent oculos fallere. Sit A E ambulacrum à medio C in molles utrinque clivos adsurgens. Qui ex A in B

descendunt, in plano se ambulare existimant: Itaque oculos intendentes in latus C E, montem aut arduum collem se videre putant. Ubi ad C per-

pervenerunt, mons ille disparet. Ubi vero ad D ventum est, montem à tergo videbunt, si oculos retro flectant. Idem in vacuis aut modica aqua præditis fluminum alveis contingere potest. Uti enim in præmissa linea illi qui in A versantur, punctum D supra se exstare credunt; ita quoque qui ex memoratis insulis ulteriorem ripam adspiciebant, altiorem eam putabant, quam tamen, cum æstu obrueretur, facile colligere erat minus editam fuisse superficie insularum.

¶. 46. *Ad ultimos Gallicarum gentium Morinos*] Deest *gentium* in quibusdam veteribus. Forsan itaque scripsit Mela, *ad ultimos Galliarum Morinos.*

IN CAP. III.

DE GERMANIA.

Versu 3. *Oceani litore obducta est*] Legunt libri manu exarati *Oceano litore* quomodo etiam locuti sunt Cicero, Cæsar, Catullus & alii, licet grammatici aliquot locis mutarint id loquendi genus.

¶. 4. *Et ad insitam feritatem vastè utraque exercent*] Non audiendi sunt qui hæc mutant, ac *vitæ* rescribunt. Vastè hic accipitur pro incultè & rusticè. Cicero III de Orat. *Non vastè, non rusticè, non hiulce; sed presse æquabiliter* &c. Hinc homo vastis moribus, pro rusticis & inconditis, apud eundem Ciceronem & alios. Errat itaque Salmasius, quum Gellium conatur emendare lib. XIX. cap. IX. *Sed ne nos, id est nomen Latinum, tanquam profecto vastos quosdam, & insubidos ἀναφροδισίας condemnetis.* Reponit hic *vascos* & ex glossario interpretatur leves & inanes, quoniam talis esset vasca tibia. Sed profecto plane contrarium sensum expetunt hæc verba. Leves enim & inanes homines delectantur canticis, ac, ut plurimum, eleganter canunt. Valde tamen sibi placet hoc vocabulo, idque unum esse ait ex ducentis quibus linguam Latinam auxerit; itaque hoc Livio quoque reddendum esse contendit, circa finem lib. XXIV. *Omnia, velut forte congregata turba, vasca & temeraria esse.* Sed quis non videat, & hic, & in glossario, *vasta* rescribendum esse? Vastum enim accipi pro inani & vacuo, satis apparet ex supradictis. Sic etiam in Rhetorica ad Herennium; *Oratio vasta atque hians.* Vascum vero nihil tale significat, & ne quidem est Latinum, nisi apud tibicines. Nam quod illi vascam tibiam vocant μελετητικὸν αὐλὸν, id manifeste ex

Græco detruncatum eſt. Ασκεῖν & μελετᾶν idem. Hinc tibia Φασκηλικὴ, Φασικὴ & Φασκή. Quare vero πλαγίαυλος ſive obliqua tibia, ἀσκηλικὴ dicatur ſive μελετηλικὴ, ratio manifeſta eſt, quia cæteræ tibiæ quomodocunque inflatæ ſonum reddunt, ſoloque animantur ſpiritu; ſecus autem contingit in tibiis obliquis: niſi enim apte diſponatur os, & ex debita menſura & diſtantia diſtribuatur ſpiritus, aut mutæ erunt, aut alium, quam quis velit, edent ſonum. Si molliter inflentur ſonus erit gravis, ſi valide, acutus. Hæc ut quis adſequatur exercitatione opus eſt, idcircoque μελετηλικοὶ aut ἀσκηλικοὶ αὐλοὶ vocantur.

v. 5. *Corpora ad conſuetudinem laborum*] Reduximus veterum codicum ſcripturam.

v. 7. *Longiſſima apud eos pueritia eſt*] Inſurgunt hic boni quidam homines in Pomponium, quod Germanos diutiſſime eſſe pueros inquiat. Sed adquieſcant viri continentiſſimi; Pueritiam vocat ἀναφροδισίαν ſive abſtinentiam à Venere. Pro interprete ſit Tacitus de moribus Germanorum; *Sera juvenum Venus, ideoque inexhauſta pubertas.* Quod Tacitus pubertatem, id Mela vocavit pueritiam.

v. 18. *Paludum, Sueſia, Meſia*] De Sueſia, Meſia & Melſiago paludibus, nihil habemus dicere. Libri meliores ita uti edidimus, nomina hæc repræſentant. In aliis erat, *Sueſſa, Eltia & Melſyagum.* Si conjecturæ locus ſit, pro *Eltia* putem reſcribendum eſſe *Æſtia.* Palus Æſtia ſive Æſtiorum, eſt illa, in qua ſuccinum colligitur, & olim & nunc notiſſima. Sed & de Reticone monte alii tacent. Quidam libri legunt *Betico.*

v. 26. *Acre mare quod gremio litorum accipitur*] Recte Pintianus, *hac re*, quod & libri quidam, & ipſa ratio confirmat. Juxta enim opinionem veterum mare hoc ſeptentrionale, non acre, ſed pigrum, ſed immotum, ſed glacie conſtrictum & mortuum. Tacitus de moribus Germ. *Trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope immotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides, quod extremus cadentis jam ſolis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut ſidera hebetet.* Verum ut hoc obiter moneamus, cadentis ſolis hic non recte fit mentio; cadere enim ſol dicitur in ſphæra recta, aut ſaltem non admodum obliqua. At vero in ſeptentrionali tractu, non tantum juxta veterum hypotheſin, ſed etiam rei ipſius veritatem, ſol circuit & lambit potius, quam ſubit horizontem. Recte itaque in libro veteri ſic concipiuntur hæc verba; *quod extremum radens jam ſolis fulgor in*

ortus

ortus edurat, adeo clarè, ut ſidera hebetet. Mox dein perperam vulgo ſic ſcribitur; *illuc uſque (& fama vera) tantum natura.* Scribe ex eodem libro; *illuc uſque, ut fama, non tamen natura.* Ait Oceano hoc glaciali terminari quidem famam, ſed non rerum naturam, illam enim etiam ulterius extendi.

℣. 27. *A quis paſſim interfluentibus, ac ſæpe tranſgreſſis*] Poſteriora verba expungit Pintianus. Verum non recte; Tranſgredi hic eſt inundare. Loquitur ex falſa veterum hypotheſi. Quis enim neſcit in mari Baltico æſtum non reciprocari?

℣. 32. *Ultra ultimi Germaniæ Hermiones*] Hæc proculdubio eſt vera lectio, quamvis in quibuſdam libris manu exaratis Hermones vocentur. Plinio & Tacito ſimiliter Hermiones, licet in hoc poſteriore *Herminones* vulgo legatur. Fruſtra eſt Cluverius qui hic Helleviones ſubſtituit. Errat & in ſitu, & in nomine utriuſque gentis. Hermiones & Helleviones utrique Suevorum fuere populi. Quamvis Plinius Hermiones non Suevorum partem, ſed Suevos Hermionum faciat portionem. Vicinos vero fuiſſe mari, non tantum ex hoc Melæ loco, verum etiam ex Theophane colligo, qui non Hermiones ſed Hermechiones vocat; τῷ αὐτῷ μηνὶ ἦλθον πρέσβεις Ἀσκὴλ τοῦ ῥηγὸς Ἑρμηχιόνων τοῦ ἐσωθεν κειμένου τῶν βαρβάρων ἐθνους πλησίον τοῦ Ὠκεανοῦ. In Hiſtoria miſcella Hormetioni vocantur. Virgilius in Epigrammate apud Quintilianum Hormetios vel Hormechios vocat;

Hormechiorum amator iſte verborum.

Synonyma itaque ſunt Hermiones, Hermechiones, Hermechii & Hormechii; ſic ſolent variare barbarorum vocabula. Cætera hujus epigrammatis alibi interpretamur. Diverſi autem ab his fuere Helleviones aut Hellevones, Ἀλλαίωνες Ptolemæo dicti. Diſtinguit quoque illos ab Hermionibus Tacitus, quamvis apud illum perperam *Helvecones* legatur, cum *Helvæones* proculdubio vera ſit ſcriptura.

IN CAP. IV.

DE SARMATIA.

Verſu 3. *Gens habitu armiſque Parthicæ proxima*] Non olim tantum, verum etiam hoc tempore verum eſt, id quod hic autor adfirmat,

mat, Sarmatas Perſiſſare. Si equitis Poloni aut Lithuani mitellam Perſica permutaveris tiara, parum aberit, quin Perſam exiſtimabis. Eo tantum inter ſe differunt, quod Poloni ut cœli, ita quoque ingenii aſperioris; Perſæ vero molles, effœminati, ac tota vitæ ratione magis ſint elegantes. Idem vero quod hic Mela Sarmatis, id Ammianus Marcellinus Alanis tribuit, qui & ipſi erant Sarmatæ. Verba ejus ſunt lib. XXXI, de Alanis agens; *Mores è Media; at efferata vivendi ſecta immutarunt.* Prius namque Alani propter crebra commercia & bella cum Medis, habitum & mores Medicos adſciverant, quos poſtea longius digreſſi efferata & barbara vivendi ratione exuerunt. Ammiani verba ita concipiuntur in veteribus libris, *mores & media & efferatam vivendis etiam immatarum.* Unde viri eruditi nihil boni excudere potuerunt.

¥. 9. *Ut inde expedita in ictus manus*] Veterum librorum lectionem reduximus. Redundare autem videntur verba illa, *quæ exeritur.* Verum jam ſæpius monuimus, noſtrum hunc etiam in tanta brevitate habere quod auferri poſſit.

In CAP. V.
DE SCYTHIA.

Verſu 1. *Ubi perpetuæ hyemes ſedent & intolerabilis rigor*] Si hyems pro rigore accipiatur, redundat. Sin pro ipſa hyeme, peccat Mela. Ipſe agnoſcit ſemeſtrem lucem, & ſemeſtrem noctem apud Hyperboreos. Illis itaque dies eſt pro æſtate, nox pro hyeme. Melior ergo eſt librorum quorundam lectio, qui *nives* hic exhibent, quod reduximus.

¥. 5. *Verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit*] Ridiculus poſſit videri Plinius lib. IV. cap. XII, cum aut Melam, aut ſaltem hanc ſententiam rejicit, & imperitos vocat, qui ſolem verno æquinoctio oriri hyperboreis, autumnali vero occidere exiſtimant. Ipſe enim credit ſemel in anno ſolſtitio nempe oriri iis ſoles, brumaque ſemel occidere. Sed manifeſte erravit & Hyperboreos cum Thulitis confudit, cum tamen Hyperborei ſub ipſo mundi cardine deſcribantur, hoc eſt ſub polo mundi, Thule vero directe polo Zodiaci ſubſit, juxta hypotheſin Melæ. Rectè vero de illis qui in Thule habitãt, hoc eſt de Norwagis, Lapponibus, & Iſlandis ſub arctico ſitis circulo, dicitur, ſolſtitio iis ſolem ſemel oriri,

bruma

bruma vero ſemel occidere. Cum enim per totum annum ſol iis quotidie oriatur & occidat, duobus tantum temporibus id non contingit, ſolſtitio nempe & bruma. Solſtitio quippe, cum ſol quadraginta ſeptem gradibus ſupra horizontem exſtat, tum non occidit, ſed toto ſuo circulo conſpicuus eſt, totuſque quodammodo oritur, ſimili atque fabuloſis Hyperboreis ortu, licet ad breve ſpatium. Bruma vero ſol iis occidit, quia tum non oritur, toto enim ſuo circulo ſub terram conditur. Itaque Thulitæ uno tantum die ſolem averſum habebant, quod perperam Hyperboreis tribuit Plinius. Sed & tum inſigniter errat, cum eodem capite, dicit; *Qui alibi quam in ſemeſtri luce conſtituere eos, ſerere matutinis, meridie metere, occidente ſole fœtus arborum decerpere, noctibus in ſpecus condi tradiderunt.* Imo illi qui hæc de Hyperboreis adſeruerunt, omnino crediderunt eos in ſemeſtri luce vivere. Vere namque gloriari poſſunt Lappones & Norwagi illi, qui intra Arcticum habitant circulum, adeo ſe benignum experiri ſolem, ut uno die fruges ipſis matureſcant, quod ne in media quidem contingit Æthiopia. Mane enim oriente ſole ſerunt; meridie, id eſt media æſtate, aut ſaltem veſpertino tempore ſub finem nempe æſtatis, fructus, ſi qui frigoris ſint patientes, colligunt; ſegetes quippe apud illos nullæ. Recte itaque hæc dicuntur fieri in luce ſemeſtri, cum alibi non fiant. Qui Plinio patrocinari voluerunt, negativam addiderunt particulam, non quidem male, ſi faverent veteres libri. Sed opinor Plinium non percepiſſe autorum, quos ſequeretur, mentem. Miſere quoque hic hallucinatur Salmaſius, nihilo melior Plinio aſtronomus.

v. 7. *Terra auguſta, aprica, per ſe fertilis*] Auguſta pro magna & ampla, non eſt Latinum, ſed pro ſancta & venerabili, & alibi paſſim accipitur. Quare autem ſacra vocetur hæc tellus ex ſequentibus patet, uti quoque ex Herodoto, unde tranſcripſit. Hinc Pindarus quoque Olym. Ode III Hyperboreorum gentem ſacram vocat, propter cultum Apollinis & templum, quod apud illos exſtitiſſe fabulata eſt antiquitas. Pherenici verſus de hac re quos adfert ejus Scholiaſtes, ita legendi ſunt.

Ἀμφὶ δ' Ὑπερβορέων οἵτ' ἔσχατα ναιετάουσι
Ναῶ ὑπ' Ἀπόλλωνος, ἀπείρητοι πολέμοιο.
Τοὺς μὲν ἄρα προτέρων ἐξ αἵματος ὑμνίζουσι
Τιτήνων βλάσαντας ὑπὸ δερόμου αἰθρήνας
Νάσασθ βορέαο γύην Ἀελμαρπὸν ἄνακτα.

Paulo poſt antiquiſſimus Vaticanus liber legit; *quorum primitias Delum miſiſſe olim per virgines.* ỳ. 12. *Mo-*

¥. 12. *Moremque eum diu, & donec vitio gentium temeratus est*] Optimus liber sic habet; *Moremque quamdiu, & donec vitio gentium temeratus est, servasse referuntur. Quamdiu* probum est & Latinum, pro *quam diutissime. Quam* enim non tantum superlativo jungitur, sed etiam positivo, idque sæpissime apud ipsum quoque Ciceronem. Pro *temeratus*, quidam libri habent *destitutus*, quod & ipsum probum est.

¥. 16. *Mare Caspium ut angusto, ita longo etiam freto*] Non recte hic discessit ab Herodoto, quem alias fere semper sequitur. Nempe quia Caspium mare ex Oceano septentrionali influere tradiderunt alii, Herodoto posteriores, illos sequi maluit. Verum non semper posteriores observationes præferendæ sunt antiquioribus. Quod Herodoti, & aliorum idem sentientium opiniones, non approbatæ fuerint, ea præcipue fuit ratio, quia id mare salsum esset, ac si necessum esset propterea ut Oceano conjungeretur. Sed vero multos esse lacus, eosque non admodum amplos, qui tamen sint salsi, notissimum est. Jam vero & hoc rationi consentaneum est, & experientia constat, omnes lacus, sive Oceano conjungantur, sive terræ undique sint inclusi, si vaste admodum explicentur, salsos paulatim fieri, ac marium naturam induere. Nequis mihi aut Larium, aut Benacum aut Lemannum hic objiciat. Quantuli enim sunt isti? Verum in Mæotide jam manifesta salsitudinis comparent indicia: majora in Ponto Euxino, qui cum alia similis sit mari Caspio, tum etiam illo, quodin medio tantum sit salsus. Causam vero quare vasti lacus salsi fiant, in meteorologicis nostris reddemus. Frustra autem de effluvio solliciti sunt. JuliusScaliger mare hoc in Pontum Euxinum occultis alveis exire, alii alia quærunt ostia; quasi vero non innumeri reperiantur lacus, qui tamen nusquam effluant. De magnitudine hujus maris quæ idem Scaliger refert absurda sunt, ac nescio unde hauserit, si quidem non sunt apud Josaphatum Barbarum, unde cætera descripsit. Dicit totum mare Caspium circumnavigari duodecim diebus, ac reprehendit Herodotum quod scripserit mare id longum esse quindecim, latum vero octo dierum navigatione. Sed profecto, si longitudinem hic accipias pro maxima maris extensione, aut non erravit Herodotus, aut parum admodum. Verum si longitudinem accipias pro spatio, quod est inter Iaxartis fluminis ostia, & Circassorum littus, jam nimia erit mensura. Scaligerum tamen secutus est nuperi itinerarii auctor Adamus Olearius, qui maris hujus partem perlustravit, ac fuse descripsit. Ego licet plurimum oculis ac noviſſimis tribuam obser-

obſervationibus, hic tamen ad priorum cogor redire ſententiam. Nam quod ait mare hoc extendi, non ab ortu in occaſum, ſed à meridie boream verſus, in eo omnino fallitur. Occiduam tantum maris Caſpii partem, exploravit, nempe littus quod ab oſtiis Volgæ uſque ad Ferabath oppidum dirigitur, ac ſummam maris latitudinem efficit. Intervallum hoc componit cum centum viginti leucis Germanicis. Hæc menſura convenit ſatis bene cum illa Herodoti. Navigationem namque unius diei Græci includunt ſtadiis quingentis. Octidui itaque navigatio efficit ſtadia quater mille, quæ conficiunt leucas Germanicas centum viginti quinque. Convenit quoque Geographus Nubienſis qui ſeptem dierum navigatione latitudinem hujus maris emetiri ſcribit. Nempe ſpatium quod eſt à promuntorio Tabruſtan, in extantiſſimum Nagaiæ promuntorium, ideoque unum diem abſtulit. Longitudinem maris non perluſtravit Olearius, ſed perluſtrarunt cum alii, tum quoque Antonius Jenkinſonus Anglus, ante centum circiter annos, qui totum littus ſeptentrionale, quod ab oſtiis Volgæ ad Jaxartis oſtia extenditur, enavigavit. Scribit is mare hoc porrigi ad ducentas leucas Germanicas, cum Olearius non ultra nonaginta leucas numeret, adeo nempe ſpatia & intervalla omnia contraxit. Ob oſtiis Volgæ ad Boglatan promuntorium numerat Jenkenſonus LXXIV leucas. At vero in tabulis Olearii, ne dimidia quidem portio hujus intervalli exprimitur, unde apparet illum mediam partem maris Caſpii amputaſſe, & terris adtribuiſſe. Scaliger vero non illo contentus, etiam tribus minimum quadrantibus mare hoc multavit, ut facile colligere poterunt, qui non omnino ſunt geometriæ ignari. Quam bene ex ſuperioribus, ut puto, ſatis liquet. Maneat itaque hoc mare porrectum ab ortu in occaſum, ſi non ad quindecim dierum navigationem, ſaltem ne in tam arcta ſpatia, atque Olearius aut Scaliger fecere, conſtringatur ejus longitudo. Non veteres tantum, ſed & Arabes in eo conveniunt. Quod autem in menſura non conveniant, id eo evenit, quod minus exploratum habuerint latus ſeptentrionale. Non diſplicet Eratoſthenis menſura, verum ita, uti eſt apud Strabonem, non apud Plinium, cujus numeri ex Strabone emendandi, alias ne ſibi quidem ipſi conſtaret Plinius. Eratoſthenes vero partis ſibi compertæ menſuram prodit ſtadiorum 12600. ſive millium paſſuum, 1575, ut habet Plinius. Verum hic deeſt ſpatium quod ab oſtiis Volgæ ſive Rha fluminis uſque ad Jaxartem excurrit. Huic ſi juxta Jenkenſonum tribueris centum ſexaginta ſex leucas Germanicas, habebis to-

tum maris Caſpii ambitum leucarum quingentarum fere & ſexaginta.

ỳ. 26. *Amardi & Pæſici*] Mardi & Amardi iidem ſunt. Ad Oxum habitaſſe patet & ex aliis, & ex hoc ipſo inferius. Sed non uno fuere loco Mardi aut Amardi. A Ptolemæo in Media, & in Armenia majore, ab aliis etiam alibi collocantur. Puto omnes latrones & fugitivos montium incolas à Perſis ſic dictos fuiſſe. Tales omnium teſtimonio fuere Mardi, ubicunque eſſent. Sane מָרוֹד Hebræi exulem & rebellem vocant, à radice מָרַד

Ibid. *Pæſici*] Infra *Pæſicas* vocat, quod rectius, quamvis etiam apud Plinium Peſici nominentur. Herodoto Παυσίκαι male pro Παισίκαι. Ptolemæi libri meliores Πάσικαι ſimiliter pro Παισίκαι. In loco omnes conveniunt, nempe ſitos fuiſſe inter Oxum & Jaxartem. Porro iſti Pæſiacæ vel Paſiacæ etiam Apaſiacæ appellantur, quemadmodum Mardi etiam Amardi. Male apud Polybium Ἀσπασιάκαι. Sed ſcripſiſſe & illum & Strabonem Ἀπασιάκας, manifeſtum eſt ex Stephano.

ỳ. 28. *Uno alveo deſcendit, duobus exit in Caſpium*] Manifeſte hic deeſt aliquid. Pintianus recte divinavit excidiſſe hic vocabulum *Rha* fluminis. Similitudine vocis ſequentis, uti ſæpe alias. Verum non recte fluvium hunc ait oriri ex Ceraunii montibus, quorum ſitus notus eſt ex Ptolemæo, cum remotiſſimis oriatur fontibus, ac plus quam quadringentas Germanicas leucas curſu ſuo conficiat. Sed neque illud verum, duobus tantum alveis in Caſpium mare exire, ſeptuaginta enim oſtia numerarunt, qui viderunt, aut etiam plura: quamvis alii viginti quinque tantum referant, quod de majoribus forſan & permanentibus oſtiis, eſt intelligendum. Quum vero ſcribit uno alveo deſcendere, tum quoque errat, cum plurimi in eum amnes partim in Tartaria, partim in Moſcovia nati, influant, quod hodierna experientia compertiſſimum. Diverſi illi Rha ſive Volgæ fluminis fontes noti fuere jam olim Ptolemæo. Præter duos longiſſime à ſe invicem diſtantes fontes, quos ex Hyperboreis ait oriri montibus, amnibus quoque aliquot augeri ait, qui ex Rhymmicis montibus in eum influant. Verba ejus hæc ſunt, agens de Scythia intra Imaum, & Rhymmicis in ea montibus; Ἀφ' ὧν ῥέουσιν,

ὅτε

ὅπε Ῥύμμῳ καὶ ἄλλοι τινὲς εἰς τὸν Ῥᾶ ποταμόν· οἵδε συμβάλλοντες τῷ Δαΐκι ποταμῷ κατὰ τὸ Νόρασον ὄρος. Sic habent veteres manu exarati libri, & recte. Vulgata enim lectio falsa est, & meras offundit tenebras. Ex Rhymmicis montibus præter Rhymmum, qui proprio ostio in mare Caspium exoneratur, egrediuntur quoque alii amnes, quorum aliqui Rha fluvium subeunt, alii Daici conjunguntur flumini, qui vulgo *Iaik* appellatur. Multa, ut solet, & de hoc flumine, & de herba Rha in Solinianis suis Salmasius, quæ tamen ipse ibidem destruit. Locus Ptolemæi & in manu exaratis libris, & in illis codicibus quibus usi sunt veteres interpretes, recte sic concipitur; ἐστὶ καὶ ἑτέρα τοῦ Ῥᾶ ἐπιστροφὴ πλησιάζουσα τῇ τοῦ Ταναΐδος. Vulgatam enim lectionem absurdam esse quis non videat? Salmasius tamen illam tuetur, sed tandem seipsum corrigit, & pro ἐμβολὴ ἐκτροπὴν reponit, ac *flexionem* interpretatur. Sed graviter errat, confundens ἐκτροπὴν cum ἐπιστροφῇ. Flexio sive ἐπιστροφὴ fluviorum quid sit, neminem ut puto latet. Sed vero ἐκτροπὴ sive divortium longe aliud, uti sexcentis locis apud Ptolemæum videre est. Nempe quotiescunque fluminis pars relicto recto & naturali suo cursu, alium aut sua sponte, aut hominum labore reperit alveum, qui exitum non habeat, aut ab aliis amnibus aut lacubus intercipitur, illum passim ἐκτροπὴν sive diverticulum solet appellare Ptolemæus. In eo tamen sæpe peccat, quod συμβολὰς sive confluentes aliorum amnium cum diverticulis confuderit, uti in Rheno ac aliis nonnullis, cum tamen ἐμβολὰς & συμβολὰς alibi recte distinxerit. Verum hæc obiter, idque eo libentius, quoniam video multos de hoc vocabulo sollicitos fuisse, nec sese expedire potuisse, quid per ἐκτροπὰς sive divortia intellexerit Ptolemæus. De Rha vero aut Rheo barbaro, alias. Hoc tantum nunc monemus, Rha Barbarum, Rha Ponticum, idem plane esse, dictumque à flumine, de quo nobis sermo, in cujus ripis nascebatur, non autem à Barbaria Æthiopica, ut nugantur. Rhacoma vero Plinii, nihili est vocabulum. Frigidæ quoque hoc loco emendationes Salmasii. Optimæ nostræ membranæ exhibent. *Recoma*, & in indice libri, *Reucyma*. Quis non videat scripsisse Plinium *Rheu cyma*? Sic apud ipsum Plinium *brassicæ cyma*: sic *cyma lauri* apud Marcellum Empyricum. Ῥᾶς κύμα, itaque manifeste hic accipitur pro teneriore Rhei caulículo. Sed vero Rhabarbarum hodiernum nihil commune habet cum vero Rhabarbaro. Et specie & virtute plurimum differt, hoc συπλινὸν,

illud vero καθαρλικόν. At poſtquam ex iiſdem oris, unde prius Rha Barbarum, à mercatoribus allata fuit radix illa, quæ apud ſolos creſcit Sinenſes, ac *Taihoang* ab ipſis nominatur, uſus obtinuit ut in illam Rhabarbari appellatio transferretur. Utriuſque effigiem dabimus in Paralipomenis noſtris botanicis.

¥. 29. *Araxes Tauri latere demiſſus*] Magnam & hic fluvius Geographiæ obſcuritatem adtulit, dum diverſis adeo locis deſcribitur. Aliqui ex Tauro vel ex Caucaſo, Herodotus ex montibus Matianis, qui ſunt in Media, Ariſtoteles in meteorologicis ex Paropaniſo profluere ſcribunt. Hinc apparet non uni fluvio nomen Araxis adtributum fuiſſe. Primus qui illum deſcripſit eſt Herodotus. Verum is per Araxem manifeſte Oxum intellexit, cum Maſſagetarum faciat terminum. Sed quomodo è Matianis tunc oritur montibus? Debuiſſet enim dicere ex Paropamiſo, ut Ariſtoteles. Sane Oxum ante victorias Alexandri à Græcis Araxem fuiſſe appellatum nullus dubito, cum ad orientale maris Caſpii latus illum deſcribant. Quod Mela & alii Araxi adſcribit, illud ipſum Polybius Oxo tribuit, ut ſtatim oſtendemus. Dionyſius quoque Alexandrinus Araxem Maſſagetarum facit terminum, ſed perperam ab Oxo diſtinguit. Jam vero quod Herodotus ſcribit, Araxem quadraginta oſtia, ſive potius ἐκτοπὰς habere, illud neſcio an cuiquam flumini in Caſpium exeunti, poſſit adſcribi, præterquam Volgæ vel Rha fluvio. Verum de hoc infra agemus. Quod autem Ariſtoteles ait, Tanaim profluere ex Araxe, & hoc quoque verum eſſe non poteſt, niſi per Araxem flumen Rha ſive Volgam intelligamus. Hoc enim poſito, jam commodam verba Ariſtotelis interpretationem admittunt, nempe ut ea capiamus de foſſa illa, quæ hodie quoque comparet, illic ubi Volga Tanai proximus eſt, quæque utrumque hoc flumen committit. Neſcio quid Barbari foſſæ adcolæ de hac narrent, interim non dubito quin antiquiſſimus ſit canalis iſte, ac is ipſe, ut puto, cujus meminit aliquoties Herodotus, addens à ſervis Scytharum eſſe effoſſam. Confluentis hujus meminit quoque Theophanes in Chronico ad annum mundi 6170. Apparet ex his quam varie nomen Araxis à veteribus acceptum fuerit, & quam diverſis fluminibus adtributum. Hinc proculdubio factum eſt ut cætera flumina Cyrus, Cambyſes aliaque loco ſuo mota ſint alioque tranſlata, & à Mela & ab aliis, uti ex ſequentibus manifeſtum fiet.

¥. 35. *In ſubjectam non declinet ſtatim undam*] Correximus hæc

auctoritate veterum codicum, & ſic poſtulante ſententia. Paulo poſt ſcribe ex iiſdem libris; *ſemetipſe ſine alveo ferens*. Prodigioſum vero & incredibile prorſus videtur, id quod hic Mela ſcribit de Araxe flumine, illum tanto impetu è fonte præcipiti in ſubjecta decidere, ut unda ejus altius evehatur, quam ſit ipſe fons, ac ferri per ingens ſpatium ſine alveo. Dubito an hoc de Araxe, quem hic deſcribit Mela, quique etiamnum *Aras* vocatur, intelligendum ſit. Inſignem quidem is lapſum habet prope oppidum Ordabat, cujus fragor ad leucæ & amplius ſpatium exaudiri poteſt, verum non id eſt aquarum ingenium, ut toto agmine reſiliant, ſed guttatim tantum. At videtur Mela hoc Araxis miraculum ex antiquioribus Græcis, qui Alexandri tempora præceſſere, hauſiſſe; illi vero per Araxem, ut ſuperius monuimus, Oxum amnem intelligunt. Sic quoque Polybius, qui miraculum hoc auget, & Oxo amni tribuit. Quo enim loco in excerptis prodit, Aſpaſiacas Scythas Oxum pedibus tranſire, duas quomodo id fiat adfert rationes, alteram facilem, nempe quia Oxus terram ſubit; alteram miraculoſam, non tamen impoſſibilem, ut ipſe exiſtimat. Scribit enim Oxum tanto impetu è ſublimi deorſum ferri, ut aqua ejus plus ſtadio à ſaxo abſiliat. Aſpaſiacarum vero tam pedeſtres quam equeſtres turmas, per ſpatium rupi vicinum in Hyrcaniam tranſire, ac pendulas fluvii aquas ſine noxa ſubire & evadere. Verum Theophylactus in Oecumenica hiſtoria eandem ſcribens hiſtoriam, nec Araxis nec Oxi facit mentionem, ſed maris Caſpii litorum, verba ejus quia nondum lucem viderunt, adſcribam. Ἐν τῇ θαλάσσῃ Ὑρκανίᾳ τῇ καὶ Κασπίᾳ καλουμένῃ, ἀκτὴ ὠθεῖ τῷ αἰγιαλῷ ἀνέχουσαν ὑψηλὰ ἄγαν καὶ ὕπαντες ὀλίγῳ διαστήματι ἡμισαδιαίῳ τυχὸν ἢ καὶ τελέτῳ τοῦ σταδίου τῷ καὶ εἰς αἰγιαλὸν χεμαλίζοντι, τῆς θαλάσσης ἀπέχουσι. Ὑπερθεν ποταμοὶ καλιόντες ἄνωθεν ἀπὸ ὑψηλοτέρων ὀρέων ποσύτῃ καταφέρονται τῇ ῥύμῃ, ὥστε ἐν τῷ μέλλειν εἰσβάλλειν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν ἀκτῶν, πρὸς αὐτὴν τὴν θάλασσαν τὸ ὕδωρ ἀκοντίζουσι, τὸν ἐν μέσῳ ὑποκείμενον χῶρον, ἤτοι τὸν αἰγιαλὸν ἄβροχον εἰσάπαν καταλιμπάνοντες· ὡς εἶναι βάσιμον αὐτὸν καὶ ὁδοίμον τοῖς ἐκεῖσε διερχομένοις, κἂν στρατὸς ὁλόκληρος εἴη, σκεπομένοις μᾶλλον ὑπὸ τῶν ῥεόντων ποταμῶν, καὶ ἀβρόχοις ἐν τῷ διέρχεσθαι σωτηρομένοις. Nihil verius hoc Theophylacti loco, quem unice confirmat Matthias à Michou lib. I. cap. VII. de Sarmatia Aſiatica. Agens enim de mari Caſpio dicit; *Fluere multa ac magna flumina in id mare quæ de ripis altis impetuoſe & quaſi per ſaltum ex alto in medium decidant, & juxta ripas ſubtus tranſeuntibus iter præbeant. Unde fiat ut ibi*

in æstate à Persis & Medis refrigerium quæratur. Simile est quod in Æthiopia fieri tradit Joannes Barros fide dignus auctor, qui Lusitanice complexus est navigationes suæ gentis. Dicit is lib. III. cap. VIII, decadis primæ, Nigrum fluvium, qui vulgo *Zaraga* dicitur, circa regionem Huaba è rupe excelsa tam longe undas suas in subjectam planitiem ejaculari, ut sub volantibus istis in aëre aquis siccus semper pateat transitus, nisi quando adversus ventus, undam retroagat, & ad rupem allidat. Lapsum vero istum ait ab indigenis *burto* vocari quod arcum significat, quia arcuatim de summo labitur flumen; nisi potius existimemus, ab arcu cœlesti sic nominari. Semper enim cum aquarum moles è sublimi deorsum feruntur, irides aliæ pendulæ, aliæ terris incumbentes apparent, etiam absolutæ & rotundæ, uti nos ipsi sæpe comperimus. Quod autem dicunt talia loca siccis peragrari pedibus, in eo falluntur. Ubi enim est ingens lapsus, ibi immensa circumcirca est adsperso, quæque ad aliquot sæpe pertingit stadia, quod & ipsum in Helvetiis & alibi experti sumus. Atque hæc quidem certa esse existimo, verum mera est fabella, quam narrat Chronici Hirsaugiensis autor ad annum MCXVII. nempe quod tantus fuerit terræmotus, *ut Padus unus de quatuor Europæ majoribus fluviis è terra elevatus fuerit, in modum fornicis, ita ut inter terram & aquam via pateret transeuntibus*. Eadem habet Dodechinus in Appendice ad Marianum Scotum. At vero Robertus Montensis ad annum MCXVIII, longe aliter hoc miraculum narrat, & Mosæ, non Pado tribuit; *Mosa fluvius, juxta abbatiam quæ dicitur Sustula* (vulgo Susteren appellatur) *quasi pendens in aëre fundum suum visus est deseruisse.* Idem habet Anselmus Gemblacensis, qui obiit anno CIↃCXXXVII, in Continuatione Sigeberti. Hoc postremum credo, cum multo etiam majora miracula terræmotu contingant. Sed ut flumen aliquod tamdiu supra alveum elevatum maneat, ut subtus transeuntibus transitus pateat, calidum sane videtur mendacium.

¥. 39. *Cyrus & Cambyses ex radicibus Coraxici montis*] Valde hic peccat Mela, cum amnes hos vicinis fontibus oriri, ac tamen tam vasta divortia facere scribit, ut unus per Iberas, alter per Hyrcanos fluat priusquam conjungantur. Nempe quia Araxis appellatio tam variis adtributa fuit fluminibus, ideo quoque in situ & nomine Cyri & Cambysis amnium variatum fuit. Sed si per Araxem illud flumen intelligamus quod sic Romani appellarunt, quodque etiamnum nomen servat, jam non

erunt

erunt distinguenda ostia Cyri & Cambysis, ab ostiis Araxis; confluentem enim faciunt, non divortium. Araxes influit in Cyrum, uti non tantum Plutarchus & Appianus, sed & hodierna docet experientia.

ỳ. 43. *Jaxartes & Oxus per deserta Scythiæ*] Aliter hæc concipiuntur in optimo meo codice, hoc nempe modo; *Jaxartes, & deserta Scythiæ peragrans Oxos, ex Sugdianorum regionibus in Scythicum exeunt.* An sic scripserit Mela nescio, interim hoc verum est, Oxum magis peragrare Scythiæ deserta, quam vulgo existiment. Dicturi sumus de hoc flumine, & de Jaxarte alias, quoniam nusquam major est geographiæ obscuritas, & ignorantia, quam in tractu, qui mare sive lacum Caspium, & regnum Sinense interjacet. Ostendemus intervallum istud longe esse minus, atque vulgo creditur, fluminaque ista longe alium tenere cursum, quam iis adsignarint Geographi. Hoc brevitatis gratia admonuisse nunc sufficiat.

ỳ. 47. *Inter Amardos & Pæsicasios aperit*] Sic recte legunt meliores libri. Quod autem dicit Oxum in Scythicum maris Caspii sinum exire, in eo non recedit à veterum aliis. Veriſſime de hoc flumine scribit Herodotus, licet sub Araxis nomine ut jam monuimus, in quadraginta illud ora dilatari, uno tantum in Caspium exire. Neoterici quidam adfirmant Oxum ne exire quidem, sed in innumeros rivos dispersum emori, & nusquam manifesto alveo egredi. Hinc est quod illa Bactrianæ portio, adeo sit fertilis & amœna, quantum vix alia in terris regio. Quod autem nullum in mare Caspium exitum observarint nonnulli, id eo contigisse existimo, quod æstate, cum humilis sit, facile à riguis epotetur, quod ipsum quoque Euphrati multisque aliis contingit fluminibus.

ỳ. 48. *Silvæ alia quoque dira animalia*] Habent libri veteres *aliaque*, non *alia quoque*. Utrumque probum & Latinum; Sic *hodieque* pro *hodie etiam*, sic innumera alia apud Livium alioſque Augustei ævi scriptores. Vide de hoc loquendi genere responsum parentis ad Animadversiones Scioppii.

ỳ. 49. *Utique Hyrcaniæ sævum ferarum genus*] Atqui non Hyrcania sola fert tigrides, neque in illa sola sæviunt; Vide itaque num locus hic, hoc pacto sit concipiendus; *Silvæ aliaque dira animalia, verum & tigres ferunt, utique Hyrcania. Sævum ferarum genus* &c. Lepidus sane est Servius, qui Hyrcaniam, silvam esse scribit, & quidem Arabiæ. An Hercyniam in animo habebat? Sed quid illa ad Arabiam?

ỳ. 54. *Astu*

ỳ. 45. *Aſtu unum de pluribus omittit*] *Omiſit* eſt antiqua lectio, quod perperam mutarunt. Nempe dicit, ubi raptor unum de catulis omiſit, illæ projectum excipiunt, & ad cunabula ſua referunt. Sic habent manu exarati libri non *cubilia*, ut vulgo. Porro meram ſapiunt fabellam quæcunque hic Mela, & ex eo Plinius & Solinus tradunt de Tigride. Nec veriora ſunt illa quæ de ſphæra vitrea narrant Claudianus & Ambroſius. Minore impendio & periculo hoc ſeculo capiuntur tigrides. Cauſa figmenti ex eo, quod quadrupedum perniciſſimum eſſe crediderint hoc animal. Sed ſane quotidiana experientia docet tigrides minime curſu valere, ac tardos eſſe ſi cum cæteris belluis conferantur. Hinc fit ut hominibus & ſegnibus jumentis potius inſidientur, quam aliis belluis. Romani videntur tigrides æratis tantum incluſas caveis cognoviſſe, idque ſero admodum; primus ſiquidem tigris, ſub Auguſto demum conſpectus eſt, in dedicatione theatri Marcelli, ut conſtat ex Plinio. Bene itaque Varro lib. IV. de L. L. *Tigris qui eſt ut leo, qui vivus capi adhuc non potuit.* Sic recte libri manu exarati. Male vulgo ſcribitur, *qui eſt ut leo varius* quod ineptum, cum tigrides, quoad conſpectum, hoc tantum à leonibus ſive potius leænis differant, quod tigrides ſint varii, leænæ minime. Non dubito, quin quod hodie paſſim fit, id quoque olim factum ſit, nempe ut pantheræ & leopardi pro tigridibus ſepe acciperentur. Multa Hiſpani, multa quoque noſtrates ſcribunt de tigribus Americanis, ſed revera illi ſunt majores leopardi, non abſimiles iis, qui in regno Congi, Angolæ & Æthiopia majore reperiuntur, qui & ipſi vulgo tigrides appellantur. Atqui tigres ſunt virgatæ, iſtæ vero Americanæ & Africanæ maculis tantum rotundis diſtinguuntur. Quod ſi verum ſit omnes tigrides eſſe virgatas, jam quoque illud verum erit, ſolam Aſiam ferre tigrides. Qui primitus leopardis iſtis Americanis tigrium nomen dedere, nunquam tigres viderant. Unum quod cum tigridibus commune habent eſt, quod ſint pigri admodum & non multum curſu valeant, ut teſtatur Oviedus in naturali novi orbis hiſtoria. Magnitudinem & molem corporis quod attinet, illa multum diſpar eſt, cum leopardi iſti maximi, longe tamen ſint minores tigridibus. Argumentum quod ex robore petunt, non multum urget. Eſto id quod Oviedus ad Carolum V. ſcribit belluas iſtas Americanas foriores eſſe regiis leonibus; neſcio tamen an robore comparandi ſint, cum Aſiaticis tigribus, iis præſertim qui Gangem adcolunt. Retulit mihi vir fide dignus vidiſſe ſe tigridem, qui rapto tauro tranſiliret ſeptum ſupra huma-

humanam ſtaturam editum. Magis etiam mirandum, id quod Joannes Barros decadis II. lib. VI. cap. I. narrat Malaccæ contigiſſe ; tigridem nempe ſuperato muro, trabem cui alligata erant tria mancipia, abripuiſſe, ac tanto preſſam onere murum denuo tranſvolaſſe.

ỳ. 61. *Cornelius Nepos ut recentior auctoritate, ſic certior*] Inepta lectio ; quid enim eſt auctoritate certior ? Manu exarati libri, *ut recentior, ita auctoritate certior*, quod æque ineptum. Scripſit Mela ; *ut recentior autor, ita certior.*

ỳ. 64. *Indos quoſdam à Rege Suevorum dono ſibi datos*] Ita ex Plinio hunc locum emendare conatus eſt Hermolaus Barbarus, cum prius legeretur *Boiorum*. Sed neque Boiis, neque Suevis, locus hic eſſe poteſt ; cum Boii toti ſint mediterranei, Suevi vero in nullo ſcripto codice compareant. Ego ſic ſentio, locum eſſe corruptum & veram eſſe lectionem, quam in optimis aliquot codicibus reperi *Bætorum*, non *Bojorum* aut *Botorum* aut etiam *Lydorum*, uti habent alii manu exarati libri. Bæti ſunt Batavi. Sic quoque appellantur in lapide trilaterali apud nos reperto ;

IMP. CAES.
ANTO
AUG. COH.
BÆTORUM
P. E.

Strabo Βάτιος vocat Batavos : neque enim probo illorum conjecturam qui Χάτιος reponunt. Nempe ab agro *Betua* vel *Battua*, uti habet Aimoinus monachus, variæ iſtæ promanarunt appellationes, quæ & in libris, & in antiquis comparent marmoribus, quales ſunt, Bati, Bæti, Batai, Badai & denique Batavi. Verum de his in Batavicis noſtris. Sufficiat breviter oſtendiſſe Bætos iſtos Cornelii Nepotis eſſe Batavos, & perperam Suevos ſubſtituiſſe Plinium, more ſuo, ut jam multis in locis oſtendimus. Per Indos vero iſtos qui in littus Batavum ejecti, & poſtea Metello dono dati fuere, intellige homines Indis ſimiles. Stultum namque exiſtimare veros Indos eo uſque penetrare potuiſſe. Cujates vero illi fuerint, an Afri, an Americani, multum habet ſollicitos nugatores quoſdam. Ego neutrum puto ; Sed omnino arbitror iſtos indici coloris homines, veros fuiſſe

Britannos. Iſatis enim herba, qua olim Britanni totum fucabant corpus, non ſimpliciter cæruleum, ſed Indicum efficit colorem. Notum vero genus quoddam cærulei nigrum pene eſſe, ac vocari Indicum. Talis erat veterum Britannorum color. Plinius lib. XXII. cap. I. *Simile plantagini glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nuruſque toto corpore oblitæ, quibuſdam ſacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.* Quid mirum vero Metello Proconſuli, nondum noto iſtoc Britannorum more, Britannos pro Indis eſſe obtruſos? Quis etiam hodie hominem ita pictum & fucatum pro Indo aut Leucoæthiope non accipiat?

In CAP. VI.

DE HISPANIÆ EXTERIORIS ET SEPTENTRIONALIS OCEANI INSULIS.

Verſu 1. *Quas angulo Bæticæ hucuſque perſtrinximus*] Meliores manu exarati codices legunt *adhuc uſque*; alii *adhæc uſque*. Utrumque Latinum. Omnino ita ſcribendum; *quas ab angulo Bæticæ adhuc uſque perſtrinximus*.

¥. 10. *Annorum queis manet numerus*] Abeſt poſtrema vox in pleriſque veteribus libris. Recte vero abeſſe, nemo qui Latine norit diffitebitur. De tempore vero, quo templum hoc & ipſum Gadium oppidum exſtructa fuerint, vide Bochartum.

¥. 11. *In Luſitania Erythia*] Quaquaverſum & à veteribus, & ab recentioribus, inſula hæc tranſlata eſt. Salmaſius pluribus adſtruere conatur, ſitam fuiſſe inter oſtia Bætis & Gades. Sed nulla in hoc tractu inſula vel nunc, vel olim fuit. Tractus ille terræ mariſque eundem iſtic loci, quem ſemper, conſervat ſitum, ut jam ſuperius docuimus. Ego ſic exiſtimo, aut nullam fuiſſe Erythiam inſulam, aut vera eſſe quæ de hac Ariſtoteles in mirabilibus ſcripſit, nempe Erythiam fuiſſe in Epiro. Si inſcriptio quam addit vera, nec ſane mendax videtur, fruſtra in Hiſpania locus iſte quæritur. Ita vero inſcriptio illa concipitur in manu exaratis libris.

Ἡρακλέους τεμενὶς τὸ κυθήρᾳ περσεφαάσσᾳ
Τηδορυονῆας ἀγέλων ἐλάων ἦδ' Ἐρύθειαν ἄγων
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασιφάεσσα θεά
Τηδεδέμοι τέκνῳ τῷδ' Εὐρύθοντι δάμαρ
Νυμφογλυὴς Ἐρύθη δὴ τό δ' ἐδωκα πέδον
Μνημόσυνον φιλότας φυτὰ ὑπὸ σκιερᾷ.

Non placent nunc, uti olim, Salmasii in hunc locum conjecturæ & interpretationes. Nam quis Proserpinam Veneris filiam dixit, quis Herculem amore illius captum? Ego sic existimo constituendos esse hos versus;

Ἡρακλέης τεμινίσσατο Κούρᾳ Περσεφαάσσᾳ
Γηρυονῆ ἐλάων ἦδ' Ἐρύθειαν ἄγων,
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασιφάεσσα θεά.
Τηλεδάμῳ τέκνῳ, τῷ τ' Εὐρυτίωνι δάμαρ πρὶν
Νυμφογλυὴς Ἐρύθη τῇ πόδ' ἔδωκα πέδον
Μνημόσυνον φιλότᾳ φυτά δ' ὑπὸ σκιερᾷ.

Hercules lucum illum dedicavit Proserpinæ Aidonei Molossorum Regis filiæ, tunc cum Geryonem cum armentis in Erythiam Epiroticam egisset. Sic quoque autor vetustissimus, quem olim sub Scylacis nomine, licet perperam, edidimus; Ἐρύθεια, ἐνταῦθα ὁ Γηρυόνης λέγεται ἦκειν, καὶ τὰς βοῦς βουκολεῖν. Ista autem armenta vel istos boves desiderio suo subjecit, id est suas fecit, Pasiphae nympha, quæ Herculi fuit ὁμόζυγος. Per Geryonem vero hic intellige, non ipsum tantum, sed & boves ejus. Sequitur enim Τὰς δ' ἐδάμασσε, nempe τὰς βοῦς. Hoc tralativum loquendi genus cum non intelligerent librarii, vocem ἐλάων in ἀγελῶν, vel ἀγέλην, mutandam censuerunt. Ex hujus vero inscriptionis verbis male intellectis, nata est forsan fabella de amoribus Pasiphaes. Alteram inscriptionis partem Erythe nympha Geryonis conjux posuit Teledamo filio suo, & Eurytioni. Fuit vero iste Eurytion Geryonis subulcus, ut docet Anonymus de diis, qui sub Apollodori nomine in lucem prodiit. Φιλότᾳ vero pro φιλότατος, veteri Dorum more, qui duplices istos admittebant genitivos. Atque hæc de vera Erythea, quæ non alibi quam in Epiro quærenda, dicta sufficiant. Nunc videamus quid per Erythiam Mela intellexerit, cum illam in Lusitania collocat. Plerique Londobrin Ptolemæi, vulgo *Barlengas* dictam interpretantur. Sed ridiculi

sunt, qui vel fœcunda bubus pascua, vel tam multiplices messes in sterilibus quærunt scopulis. Certum est Melam non aliam intellexisse insulam, atque illam, quæ ostio Anæ adjacet, ac principium quodammodo Lusitaniæ constituit. Scribit Strabo hanc Herculi fuisse sacram, ac Phœnices, priusquam Gades conderent, ad hanc fuisse delatos. Multa etiamnum hodie in ea insula vetusta supersunt rudera, unde apparet admodum fuisse habitatam. Nunc adeo ignobilis est, ut etiam appellativo careat nomine. Porro quamobrem Mela, & alii, hanc Erythiam esse crediderint, duplex potissimum ratio fuit, ut existimo; fœcunditas soli, & color. Rubent namque & insula, & præsertim adsita utrinque litora, totaque illa ora collibus è rubrica & minio est conspicua. Fœcunditatis vero testimonium ipse hic præbet Mela; quum ait, adeo fertilem esse; *ut cum semel sata frumenta sint, subinde recidivis seminibus segetem novantibus, septem minimum, interim plures etiam messes ferant.* Hæc interpretes non capiunt, & forsan ne ipse quidem Mela quod scriberet, intellexit. Siquidem non de Cerere, sed de herba medica hæc sunt accipienda. Hispani *Alfalfam* vocant (hoc corruptum ex Arabico *Alfasfasa*) nec quidquam apud illos notius, hoc præsertim in tractu. Unicum quippe id equis & bubus est pabulum; fœnum ignorant, medicam omnes norunt. Hæc est quæ semel sata ad denos quoque annos sufficiat, & si Plinio credendum etiam ad ter denos. Quater minimum in anno secatur, sæpe sexies. Nonnunquam etiam septem aut octo præstat messes. Tam vero abundantis est nutrimenti, ut nisi pecora pastu prohibeantur, copia sæpe sanguinis suffocentur. Mela non intellectis auctoribus quos secutus est, triticeam suppositit messem, & ricidiva semina, cum hujus rei causa naturæ herbæ medicæ & efficaciæ radicis ejus sit tribuenda.

¥. 15. *In Celticis aliquot sunt*] Ex adverso nempe Celticorum, qui ad Artabrum habitabant promuntorium. Ex communi veterum errore, qui Cassiteridas, id est Britannicas insulas, valde huic promuntorio vicinas esse existimabant.

¥. 16. *Sena in Britannico mari*] Videtur hujus quoque meminisse Antoninus in maritimo itinerario, siquidem apud illum *Uxantisma* scribitur pro *Uxantis*, *Sina*. Hodie insula ista nihil continet singulare. A Gallis vocatur *Isle des Saincts*, estque Brestæ opposita.

¥. 19. *Gallicenas vocant*] Libri manu exarati habent *Galligenas* aut *Gallizenas*. Turnebus putabat legendum esse *Galli Senas*. Sed non

non puto quemquam fore qui hanc conjecturam admittat. Quis credat Pomponium ſcripſiſſe, inſulæ Senæ mulieres vocari à Gallis Senas? Scribo *Barrigenas vocant*. Gloſſæ antiquiſſimæ; *Barrigenæ peregrinæ*. In aliis; *Barrigenæ, peregrinæ, Barbaræ*. In Philoxeni, Iſidori, & aliorum Gloſſariis Barginnæ & Bargennæ appellantur, accipiturque ibidem pro barbara quoque acclamatione. Non immerito aliquis exiſtimet, Barginas dictas ſacerdotes feminas, viros vero Bargos. Iidem vero ſunt bargi & bardi. Sane Gloſſæ antiquiſſimæ Puteanorum fratrum utrumque rectum eſſe docent. Quidquid ſit, non dubito quin Barrigenæ dictæ fuerint mulieres iſtæ fatidicæ, à quibus poſtea quicunque barbari, & quicunque inconditus ſonus ſic appellatus fuerit. Valde probo conjecturam Gronovii noſtri, qui tritum iſtud Gallorum vocabulum *Baragoin* hinc originem accepiſſe exiſtimat. Paulo poſt legendum; *ſed non niſi deditas navigantibus* &c.

℣. 27. *Qui propriarum rerum fidem ut bello adfectavit*] Sic omnes etiam antiquiſſimi codices locum hunc exhibent. In uno tantum, eoque non admodum vetuſto, hoc pacto ſcriptum inveni; *Propriarum rerum finem ut bello delectavit*. Vulgatam lectionem probo. Senſus eſt, Claudium Cæſarem affectaſſe bello iſtud efficere, ne quis impoſterum de Britannia & rerum ſuarum fide dubitaret. Antequam enim Claudius eam patefaceret, incerta erant omnia quæ de Britannia ferebantur, nec conſtabat utrum eſſet inſula, an alterius orbis initium, an nomen vanum: quia non ſatis credebatur, iis, quæ de hac ſcripſit Cæſar. In veteri Epigramm. ad Claudium de capta Britannia.

Fabula viſa diu, medioque recondita ponto
Libera victori quam cito colla dedit.

Addit dein Mela illum etiam triumpho declaraturum, Britanniam non eſſe nomen tantum.

℣. 29. *Inter Septentrionem Occidentemque projecta*] Sic libri meliores. Alii malunt *provecta* vel *porrecta*. Porro quod dicit Britanniam inter Septentrionem Occidentemque eſſe projectam id Romæ quidem, ubi vivebat auctor noſter, recte dicebatur; ſed ſi quis non relative, ſed ſimpliciter dixerit, inſulam hanc ſitam eſſe inter ſeptentrionem & occaſum, is non inuſitate tantum, verum etiam abſurde loquetur. Cum enim inſularum locorumque longitudo & extenſio deſcribitur, deſignandi ſunt cardines

dines cœli è diametro ſibi invicem oppoſiti, non vero vicini & collaterales. Mirum tamen quam ſæpe in hoc peccetur.

¥. 34. *Fert nemora, ſaltus, ac prægrandia flumina*] Optimi libri pro *ſaltus* habent, *lacus*. Nempe ſic videntur mutaſſe, jam olim, quia nullus in Anglia inſignis lacus. Verum Britannia etiam comprehendit Scotiam quæ abundat lacubus, iiſque magnis. Hoc tamen ignoravit Pomponius, cujus ſeculo non niſi obſcura fama ſuperiores inſulæ partes noſcebantur.

¥. 36. *Quædam gemmas margaritaſque, generantia*] Quænam ſunt illæ gemmæ? Flumina iſta gemmifera & margaritifera mera profecto ſunt commenta ad apparandum ſtulti imperatoris triumphum. Non deſunt tamen boni viri qui putant Britanniam opibus & divitiis iſtis olim inſtructam fuiſſe. Verum hoc ſi eſſet, non tam diu immunis fuiſſet ab avaritia Romanorum, ſuffeciſſet præterea hæc inſula unius legionis impenſis, quod tamen negat Strabo. Thorax ille quem Veneri genetrici dicavit Julius Cæſar, non videtur ex Britannicis margaritis fuiſſe compoſitus, ſed ex parvis & decoloribus, quos tamen Britannicos credi volebat, ne fruſtra Britanniam petiiſſe videretur. Sic enim accipienda ſunt verba Plinii lib. IX. cap. XXXV. Mirum tamen Originem in Matthæum ex Juba Rege ſcribere Britannicos margaritas proximum ab Indicis locum habere, δάπεδόσι δέπως ἐν μαργαρίταις οἱ ἐκ τοῦ κατὰ Βρεττανίαν ὠκεανοῦ λαμβανόμενοι. Verum poſtea illos deſcribens addit; Ὁ δὲ κατὰ Βρεττανίαν μαργαρίτης χρυσωπὸς μέν ἐστι τὴν ἐπιχροιαν, ὁμιχλώδης δὲ τῆς καὶ τῆς μαρμαρυγαῖς ἀμβλύτερος. Eadem quoque habet Ælianus ex eodem Juba. Etiam hodie tales reperiuntur, in oſtreis, & muſculis, non in Britannia modo, ſed & in Norwagiæ, Finlandiæque litoribus, ac alibi. Sed ſane ad omnes Borealis Oceani margaritas redimendos, vel unus Taprobaniticus ſufficiat.

¥. 40. *Vitro corpora infecti*] Sic primus locum hunc reſtituit Turnebus. Idem quoque ab eodem mendo liberavit Cæſarem & Vitruvium, apud quos ſimiliter *ultrum* pro *vitro* legebatur. Vitrum vero herbam eſſe quæ cæruleo colore inficiat, ac Iſatin à Græcis vocari, ſatis jam docuerunt viri docti. Præter illa quæ adtulerunt teſtimonia, idem quoque apparet ex Apulei tractatu de herbis, non illo qui prodiit, ſed altero qui penes me exſtat, auctiore multo & emendatiore editis. Ille itaque ſic; *Herba Iſatis, alii Aogigneme, Prophetæ Apeſion, Itali Alutam, alii herba bitrum*. Scribendum vero, *Herba Iſatis. Alii Augionem, Prophetæ Aroſion, Itali Rutam, alii herbam vitrum*. Verum de his ad ipſum Apulejum. Alio quo-

quoq; nomine glaſtum vocabatur hæc herba,& ſic Plinius lib. XXII. cap. I. *Simile plantagini glaſtum in Gallia, quo Britannorum conjuges nuruſque toto corpore oblitæ.* Inepte vero Salmaſius & hoc loco, & ubique, pro glaſto jubet reponi *guaſtum*, nempe quia vulgo iſatin *guadum* vocant. Non hoc illi excidiſſet, ſi ſciviſſet herbam hanc vetus ſuum nomen etiamnum ſervare apud Cambrobritannos. Apud hos enim frequens eſt Iſatidis proventus,& *glas* appellatur. Quin & cæruleum colorem ſimiliter *glas* vocant. Medii ævi Germanis planta hæc *geliſto* dicta fuit. Sic enim habent manu exarata exemplaria auctoris qui ſub Macri nomine jam ſæpius in lucem prodiit :

Iſatis à Græcis eſt vulgo Geliſto vocata,
Non modicum quæſtum præbens tinctoribus herba.

ỳ. 41. *Cauſas autem & bella contrahunt ac ſe frequenter invicem infeſtant*] Suffeciſſet dicere, *bella contrahunt*. Sed quod jam ſæpe monuimus, ſcriptor hic in tanta brevitate, ſæpe eſt nimius. De ſimili loquendi genere, vide quæ ſuperius diximus. Paulo poſt ex melioribus libris repoſuimus *æquali*, ſenſu ita poſtulante. Vulgo *æqualis* legebatur.

ỳ. 41. *Anguſtis inter ſe diductæ ſpatiis*] In omnibus fere quæ vidi exemplaribus vetuſtis ſcribitur *ductæ*, in uno tantum *deductæ*. Quidquid Grammatici argutantur, certum eſt pro eodem ſæpe accipi vocabula hæc, *ductæ, abductæ, deductæ* & *diductæ*. Plinius interpretatur *diſcretas*; & numerum Orcadum multiplicat; *Sunt autem* XL *Orcades modicis inter ſe diſcretæ ſpatiis.*

ỳ. 52. *Septem Hemodes contra Germaniam provectæ in illo ſinu*] Lege ex autoritate meliorum librorum; *Septem Æmodæ. Contra Germaniam Vecta, in illo ſinu quem Codanum diximus.* Sic caſtigandum eſſe hunc locum vidit jam olim Pintianus. De Æmodis ſeu Æbudis inſulis diximus ad Ptolemæum, uti quoque de Vecta ſive Victi. Hoc tantum nunc breviter monemus inſulam hanc variis modis cognominari. Appellatur enim Victis, Vectis, Vecta & Ictis. Tribus vero diverſis locis deſcribitur, nempe una eſt notiſſima illa inſula, quæ hodie etiamnum nomen ſervat; altera ſita eſt in freto quod Britanniam Hiberniamque interjacet. Tertia eſt hæc Pomponii Melæ, cujus etiam meminit Ptolemæus, licet perperam apud illum legatur Οὐηλὶς pro Οὐίκλις. Ratio autem quamobrem Mela inſulam hanc in ſinu Codano ponat, hæc eſt, quod omnes veteres Britanniam longe ſupra Germaniam orientem verſus extendi crediderunt. In quo licet etiam peccarit Ptolemæus, minus tamen ille, quam cæteri à vero aberravit.

v. 53. *Ex*

¥. 53. *Ex iis Codanonia, quam adhuc Teutoni tenent*] Tanquam si à Codano sinu sic appellaretur. Atqui tum Codania potius esset nominanda. Libri optimi legunt, *Candanovia*. Scribe *Scandinovia*. Sic quoque in optimis & antiquissimis Plinii membranis scriptum reperi, non Scandinavia. Hæc est illa vasta septentrionis peninsula, quæ & Scandia, & Barbaricis temporibus Scandzia fuit appellata, à viciniore ejus parte, quæ Scane vel Scone etiamnum dicitur.

¥. 57. *Alias insulæ videntur, alias una & continens terra*] Ex eo quod putarint mare Balticum reciprocari, apparet quam parum exploratum id mare veteres habuerint. Nescio vero quo pacto huic Pomponiano loco Salmasius adaptet versiculum istum è pervigilio Veneris.

De tenente tota nox est perviglanda canticis.

Nempe ut ostendat continentem esse id quod continenter junctum est, hincque dici *in continenti* & *de tenente*, pro statim. Miror putidam adeo locutiunculam cultissimo inseruisse poëmatio, & non animadvertisse tam leve mendum. Sic enim distinguendi sunt versus isti.

Nec Ceres nec Bacchus absunt, nec Poëtarum deus
Detinent te. Tota nox est perviglanda canticis.
Regnet in sylvis Dione; tu recede Delia.

¥. 57. *Oonas qui ovis avium palustrium & avenis tantum alantur*] Sic apud Plinium quoque & Solinum vocabulum hujus gentis reformarunt. Verum infeliciter admodum; ab esu enim ovorum dictam esse oportet hanc gentem: atqui Ὠώναι sunt ovorum emptores. Salmasius in Solini codicibus reperit *Oænas*, in aliis *Oonæas*, quod postremum ipse amplectitur, cum sit vocabulum nihili. Rectum vero *Oæonas*, quemadmodum etiam scriptum inveni in optimo Plinii codice. Nec multum ab eo abeunt meliores Pomponii libri, qui habent *Ocenas*; ut jam dubitari non possit, quin verum sit *Oæonas*. Ὠαίονες sunt ovis viventes. Ut enim μακροαίων diu vivens, εὐαίων bene vivens, & similia, sic quoque ὠαίων ovis vivens. Porro recessisse videtur hoc loco à Cæsare auctor noster, & secutus esse Pythiam Massilienscm, aut alium, cum Oæonas in extremo septentrione collocat; Cæsar enim illos in insulis Rheni describit, cum ait illic esse, *qui piscibus, atque ovis avium vivere existimantur*. Non potest hoc de aliis insulis quam Batavicis & Frisicis intelligi, quarum non paucas ovis tantum & piscibus, ac pane aut pulte ex avenis victitasse valde mihi fit verisimile. Ejus rei vestigium supercst etiamnum in Eyerlandia,

landia, Flia, aliisque West-Frisiæ insulis, ubi tanta ovorum copia in litoribus arenosis ubique invenitur, ut ea vel magnæ hominum multitudini ad victum sufficiant. Ova ista excluduntur à laris marinis. Magnitudine ut plurimum æquant anserina, nigris distinguuntur maculis, nihil in illis piscosum; gratique adeo sunt saporis, ut vel Phasianorum ovis nonnulli etiam non insipidi palati homines ea præferant: nobis certe non displicuerunt. Avenam autem quod adtinet, illa pecudes tantum apud nos victitant. Priscos tamen Batavos ea se olim inferssse, eo facilius credo, quod videam Germanos hodie etiamnum vesci avena, ac pultem inde conficere, quam avidissime sorbent. Suedi vero & Norwagi, Scoti, Finni, ac pleræque septentrionis gentes etiam panes ex avena conficiunt, quos in deliciis habeant. Minus hoc mirum videbitur illis, qui in iisdem terris viderunt panes ex polline vento siccatorum piscium, è corticibus arborum, aut etiam è scobe lignorum. Quis non existimet dentes ferreos, & lapideum esse stomachum, illis, quibus lignei sunt panes.

ỳ. 59. *Otomegalos quibus magnæ aures*] Pintianus & alii *Panotios* vel *Panusios* ex Isidoro reponunt. In pluribus manu exaratis libris *Satmalos* scribitur, in aliis, *& analos*. An *Tanuotos* scripsit Mela? Porro diversis nominibus aurita hæc monstra appellantur Μεγαλούατοι, Ἐνωτοκοῖται, Παννώτιοι, Ταννώτοι, Ὠτόλικνοι. Omnes in eo conveniunt, aures iis tam patulas fuisse, ut interdiu pro vestimento, noctu pro stragula, æstus denique tempore pro umbraculo ipsis sufficerent. Mirum quod non etiam eos auribus volare prodiderint. Porro ut solent miracula migrare, ita quoque & hæc Midæ progenies ex India in septentrionem translata est à Græculis. Qui enim primi auritæ hujus gentis mentionem fecere, illi in India eam collocarunt, & sane illinc origo hujus fabellæ est arcessenda. Constat enim apud omnes, quam pandæ & promissæ sint Malabarrorum aures. Ornatui aliquid deesse existimant, nisi utrinque humeros non contingant modo, verum etiam late flagellent.

ỳ. 63. *In ea quod sol longe occasurus exurgit, breves utique noctes sunt*] Si hæc lectio sana est, id voluit Pomponius, quia sol diu supra horizontem exstat, & longe admodum septentrionem versus abduci videatur, ideo breves esse noctes in Thule insula. Sed inepta hæc est locutio. Libri meliores legunt, *quod ibi solo longe occasus exurgit*. Scribe. *Quod ibi sol haut longe occasus exurgit*. Hoc pueri intelligunt. Quia sol non longe occidit, vicina quippe sunt puncta ortus & occasus, ideo nox æstate

breviſſima eſt. Manifeſte itaque negativa particula addenda eſt. Porro valde errant qui exiſtimant Melam hic peccare in doctrinam ſphæricam, aut tranſponenda eſſe verba, uti Pintianus. Nihil hic eſt quod quemquam debeat offendere. Dicit in Thule inſula breviſſimas eſſe noctes, nempe cum ſol in borealibus ſignis verſatur. Sed vero hyeme noctes eſſe illic æque atque alibi obſcuras. Æſtivas autem noctes dicit eſſe claras, quia ſol non multum infra horizontem ſit depreſſus propter obliquitatem ſphæræ. Solſtitio vero nullam omnino eſſe noctem, quia ſol non occidit, ſed oblique deſcendens maxima tamen ſui parte ſupra horizontem exſtet. Nihil verius. Ex hac porro deſcriptione ſatis apparet juxta hypotheſin Melæ Thulen ſitam fuiſſe ſub ſexageſimo ſeptimo latitudinis gradu.

§. 64. *Sed per hyemem ſicut alibi obſcuræ*] Juxta opinionem veterum non tantum obſcuræ erant noctes eorum qui in extremo degerent ſeptentrione, verum etiam dies. Notum eſt quemadmodum Homerus Cimmeriorum regionem deſcribat, tectam nebulis & perpetuis damnatam tenebris. Nec tamen negabant ſemeſtrem apud illos eſſe diem, ſed ut eſt apud Geminum, adeo profundas nebulas locis iſtis incumbere exiſtimabant, ut eas ſolis radii, oblique tantum incidentes, penetrare non poſſent. Verum nebulæ iſtæ meræ ſunt fabellæ. Experientia comperi, & docet ipſa ratio, in ſeptentrione minus eſſe tenebrarum, atque ſit in calidis & temperatis regionibus. Si quis ſub polo vivere poſſet, is in perpetua luce verſaretur. Nunquam iſtic ſol ſupra 23. gr. & min. 31 infra horizontem deſcendit. Verum & hinc multum auferendum, nimirum quatuor aut quinque minimum gradus, propter refractiones circa polum maximas, quod experientia conſtat. Hinc apparet mera eſſe ſomnia, quæ de ſemeſtri nocte dicuntur, cum ſub polo nulla ſit nox, ſed aurora & dies perpetuus. At vero Indis & Æthiopibus, qui ſolem pedibus ſubjectum habent, illis utique obſcuræ ſunt noctes & nulla propemodum crepuſcula, unde colligitur hos in majoribus tenebris vivere, atque boreales populos, qui perpetua propemodum luce fruuntur.

§. 69. *Talca in Caſpio mari*] Perperam apud Plinium *Taxata*. Apud Ptolemæum non recte in editis Τάχαλκα ſcribitur, cum in ſcriptis libris ſit Τάϊκα.

In Cap. VII.

De OCEANO EOO ET INDIA.

Verſu 2. *Hæc à Scythico promuntorio appoſita primum omnis ob nives eſt invia*] Fœde hic locus inquinatus eſt. Quis enim ſenſus in illis, *à Scythico promuntorio appoſita?* Ex Plinio lib. VI. cap. XVII ſatis colligi poteſt mendum hoc jam tunc fuiſſe in exemplaribus Melæ. Dicit enim orientale latus Aſiæ extendi à Scythico promuntorio, nec addit quouſque. Ut itaque reddamus veterem ſcripturam, reddenda eſt primum lectio veterum librorum, quæ hæc eſt; *Ab his in eorum recurſus inflectitur, inque oram terræ ſpectantis orientem pertinet. Hæc à Scythico promuntorio appoſita prima omnis invia, deinde ob immanitatem habitantium inculta.* Qui aliquid in his literis videt, fateatur neceſſe eſt veram eſſe conjecturam noſtram; *Ab his in Eoum mare curſus inflectitur inque oram terræ ſpectantis orientem. Pertinet hæc à Scythico promuntorio ad Colida. Prima omnis invia: deinde ob immanitatem habitantium inculta.* Latus Eoum Aſiæ extendit à Scythico promuntorio uſque ad Colida. A Colide vero promuntorio incipit latus Aſiæ quod meridiem ſpectat, ut ipſe ſequenti capite docet Pomponius.

ỳ. 4. *Scythæ ſunt Androphagi & Sacæ*] Supra Seras collocat quoque Androphagos quoſdam Ammianus Marcellinus lib. XXIII, ubi vulgo Alitrophagi. In Ptolemæo tamen, unde ſua hauſit Ammianus, vulgo Ἀνθρωποφάγοι nominantur. Sed & Plinius, qui Melam hic deſcripſit Anthropophagos pro Androphagis ſubſtituit; *Proxima inculta ſævitia gentium, Anthropophagi Scythæ inſident, humanis corporibus veſcentes.* Sic diſtingue, non ut Salmaſius; *inſident humanis corporibus veſcentes*; tanquam ſi ex vulturum genere fuiſſent Scythæ iſti.

ỳ. 6. *Uſque ad montem mari imminentem nomine Tabin*] Omnia hæc ex Mela expreſſit Plinius lib. VI. cap. XVII. qui ſimiliter Tabin vocat jugum imminens mari. Diſputant inter ſe eruditi utrum hic mons idem ſit, atque promuntorium extremum Tauri, quod capite ſequenti Tamum vocat. Verum ipſe Mela litem hanc dirimit, cum ait, longe ab hoc monte Taurum attolli, & inter Tabin montem & extremum Tauri promuntorium ſitos eſſe Seras. Serum itaque limes à ſeptentrione Tabis

bis mons, à meridie vero Imaus Tauri promuntorium. Multus eſt Salmaſius in eo, ut oſtendat Tabin montem ſitum fuiſſe ad ſeptentrionalem Oceanum, non vero ad Eoum ſeu Sericum. Verum jam oſtendimus terminos Eoi ſeu Serici Oceani fuiſſe Scythicum & Colida promuntoria. Unde ſole clarius apparet, virum illum inſigniter hallucinari.

ỳ. 8. *Et commercio quod rebus in ſolitudine relictis abſens peragit, notiſſimum*] Atqui Solinus ait, quod commercia abnuant Seres. Verum hoc de commercio linguæ accipiendum, non de permutatione mercium, cui unice ſtudebant. Recte itaque de Seribus Plinius lib. VI. cap. XVII. *Cœtum reliquorum mortaliuum fugiunt, cum commercia expetant.* Sic libri meliores, quibus tamen invitis legendum cenſet Salmaſius *commercia deſpectant.* Hoc tamen frigidum & indignum Plinio. Nihil juvat Martianus Capella, cujus verba de hac gente ſic concipienda; *Hi aliarum gentium homines aſpernantur, & appoſitione mercium ſine colloquio gaudent implere contractum.* Quia commercia tranſigebant abſentes & abſque colloquio, inde muti à quibuſdam crediti fuere. Auctor Peripli maris Erythræi, de his ipſis loquens; τῷ μὲν σώματι ηθλοβοὶ καὶ σφόδροι, πλατυπρόσωποι, ὠνεοὶ, εἰς τέλος τε αὐτὸς λέγεσθαι Βησάπας. Notant viri docti primum ſcriptum fuiſſe ἐν μοὶ, quod mutavimus in ὠνεοὶ, non σιμοὶ, uti vulgo. Verum quia autor hujus Peripli morem iſtum Sinenſium antiquorum plene deſcribit, cujus Mela & alii breviter tantum mentionem faciunt, operæ pretium eſt verba ejus examinare, idque eo magis quoniam eruditi fabuloſam eſſe exiſtimant totam illam narrationem. Ac primo quidem dicit quod Sinæ iſti παρομοιοῦσι ἡμέροις. Plinius vero ſcribit quod ſint feris gentibus ſimiles. Idem tamen fatetur quod ſint mites. Feri nempe & barbari, quia non admittebant hoſpites & peregrinos, idque ex lege politica; verum ſi animum, ſi totam gentis hujus vitam ſpectes, nihil neque mitius, neque cultius, toto orbe reperiri unquam potuit. Recte itaque hic dicuntur ſimiles eſſe manſuetis. Pergit dein auctor peripli ac refert Sinas ſive Seras iſtos extra limites ſuos procedere, cum conjugibus & liberis, onuſtos variis mercibus ac petronibus, quibus utantur ad involvendas merces. Sic namque legendum βαστάζοντες φορτία μεγάλα πετρῶνας τ' ὠμαμπελίνων ὠδμαπλησίας. Dicuntur vero iſti πετρῶνες à calamis malabathrinis, quos petros vocari ſcribit. Uti enim à κῆτος κητῶν, μύλος μυλῶν, ἄμπελος ἀμπελῶν ac ſexcenta ſimilia, ita quoque à πέτος eſt πετρῶν, textum nempe quod è petris conſtat. Ubi vero ad locum permutationi

tationi mercium deſtinatum perveniſſent Sinæ, omnia ſua illic exponebant venalia peregre adventantibus exteris. Ipſi vero aliquouſque recedebant, ſolis contenti petronibus, quibus interea pro ſtratis utebantur. Dum vero advenæ & peregrini merces iſtas examinarent, interea Sinæ feſtos dies agebant. Sic enim malo legi hoc loco, ὁρτάζουσιν, non ἁρπάζουσιν quod longe abeſt à moribus gentis mitiſſimæ. Peractis nundinis, acceptoque mercium pretio, Sinæ ad ſuos remeabant, relictis ſtoreis iſtis malabathrinis, in quas mox peregrini inſtitores involabant. Rectum vero iſtud; Οἱ δὲ ταῦτα δοκιμῶντες τότε παραγίνονται ἐπὶ τοὺς τόπους, καὶ συλλέγουσι τὰ ἐκείνων ἀποσπάσματα. Ex his vero textis, exemtis prius calamis, folia in pilulas contorquebant. Ex majoribus foliis, fiebat malabathrum ἀδρόσφαιρον, è mediocribus μεσόσφαιρον, è minoribus vero μικρόσφαιρον. Pilulæ malabathri crebro occurrunt apud medicos. Folii pentaſphæri mentio fit in leg. XVI. D. de Public. & vectigal. Salmaſius hoc loco *cataſphærum* legendum cenſet, eamque emendationem optimam vocat. Ego ne bonam quidem eſſe exiſtimo. Πενταόσφαιρον idem eſt quod ἀδροσφαιρον. Πέντε enim in compoſitione auget & intendit ſignificationem, uti apparet in πεντεπενιχρὸς, πενταχυμία, πενταχόρων & aliiſque vocabulis. Quamvis non abſurde credi poſſit, pentaſphærum dictum quod quinque pilularum pondus aut pretium æquaret, quemadmodum πεντόβολον pretium eſt quinque obolorum. Verum quoniam occaſio ſeſe offert, oſtendamus breviter quid hic Peripli auctor, quid alii veteres per malabathrum intellexerint. Multi multa de hoc ſcripſerunt, nemo tamen veritatem, quod ſciam, adſecutus eſt. Nomen quod attinet, illud etiamnum manet inter Indos, ſiquidem *Betre* & *Tamalabatra* appellatur. Facultates & illæ quodammodo conveniunt. Prorſus itaque non dubitandum, quin malabathri nomine intellectum fuerit olim betre hodiernum. Sed videamus an omnia quæ de malabathro veteres retulerunt, itidem de Betre dici poſſint. Ac primum Plinius, Dioſcorides & alii, ſcribunt malabathrum eſſe plantam aquaticam, ac lentis paluſtris more aquæ innatare, abſque ulla radice. Betre vero plane terreſtris eſt, piperiſque inſtar arbores quærit quas amplectatur, quibuſque ſe fulciat. Malabatrum apud Sinas & Seras copioſe provenicbat, ut ex memorato Peripli loco facile colligi poteſt; at vero Betre tantum in India naſcitur, & fere apud Malabarros tantum; apud Sinas vero nunquam: quamobrem Sinenſes ab Indis magno pretio illud emunt, ut prodit Acoſta. Sed & iſtud quoque quod

adfirmat Peripli auctor, tam copioſe malabathrum apud Sinas provenire ut eo pro ſtragulis, tegetibus & involucris mercium uterentur, id ipſum de betre minime accipi poteſt, utpote quæ ne apud Indos quidem adeo ſit copioſa. In officinis certe ſatis ibi care venditur. Ad tales præterea uſus prorſus eſt inepta. Quid multis opus? Nullus dubito quin veteres duas plantas confuderint, & per Sinenſe hoc malabathrum, ſive plantam quæ aquæ abſque radice innatat, illum florem intellexerint, quem Sinenſes Lien nominant. Naſcitur hic ubique, & præcipue in provincia Kiangſi, in paludibus & ſtagnantibus aquis. Magnitudine æquat lilia, verum decore & colorum varietate longe anteſtat. Folia habet ampla, incubant aquæ, tam copioſo proventu, ut totos operiant lacus. Creſcunt in ipſis etiam atriis, in vaſis aqua repletis injecto quomodocunque ſemine. Non tamen carent radice, cum nulla planta ea carere poſſit. Nam quod de Stratiote narrant, illum Nilo abſque radice innatare, id falſo creditur. Qui plantam viderunt referunt obſervaſſe ſe filamenta & fibras tenuiſſimas, quæ ipſi ſint inſtar radicum. Ne lenticulæ quidem paluſtres radice carent, uti multi credunt. Etiam abſque engyſcopiis radiculæ illarum ſatis ſunt conſpicuæ. Verum quia hic flos è mediis ſurgit ſtagnis, foliaque ejus late aquis incumbant, ideo eum radice carere exiſtimarunt, cum tamen illa limo & tenuiori ſedimento adhæreat. Porro plantæ hujus fructus & flores ſiccati ad exteras etiam mittuntur regiones. E foliis ſiccatis fiunt tegetes & tunicæ quibus merces involvunt. Plura qui de hoc flore ſcire deſiderat, is adeat Chorographiam Sinenſem P. Martini Martinii.

℣. 11. *Et hinc Tauri jugis*] *Hinc* id eſt à Seribus. Inde apparet male eos feciſſe qui hic novum caput incipiunt. Paulo poſt pro *ſexaginta*, è libris repoſui *quadraginta*, quomodo etiam Plinius lib. VI. cap. XVII.

℣. 17. *Alit formicas non minores maximis canibus*] Herodotus & alii dicunt formicas Indicas eſſe minores canibus, ſed majores vulpibus. Non puto ab illis receſſiſſe Melam; itaque veriorem eſſe cenſeo omnium ſcriptorum codicum lectionem, quam temere mutarunt; *Alit formicas non minus maximas canibus*. Dicit formicas non eſſe minus magnas, quam ſint canes. Etiam alibi hic noſter ſuperlativis utitur pro comparativis, quod ipſum & apud Salluſtium & alios linguæ Latinæ autores ſæpe videre eſt. Mirum vero fabellam iſtam Herodoteam de formicis Indicis tot graviſſimis auctoribus placuiſſe, ac etiam illos qui victoriarum Alexandri comites fuere, non puduiſſe id ipſum affirmare. Sed

Græ-

Græculi isti valde sibi caviſſe videntur, ut vel ſemel verum dixiſſe deprehenderentur. Quales quantæque ſint formicæ Indicæ qui ſcire deſiderat, non opus eſt ut propterea Indos petat. Neminem paulo humaniorem eſſe arbitror, qui neſciat, ceram ſignatoriam, quam Laccam dicimus, à formicis Indicis excludi & allini ramis promorum quorundam. In ea vero Lacca, quando pura eſt, qualis ad nos advehitur, non alæ tantum & cruſcula, ſed & integræ ſæpe formicæ tumulatæ conſpiciuntur. Minutæ ſunt illæ nec apibus majores. At vero etiam aliud formicarum apud Indos eſt genus, abſque alis, digitum magnitudine æquans, rufum, ſylvis ac arboribus noxium. Hæ agros tantum & fruges populantur, non admodum urbibus infeſtæ. Tertium idemque notiſſimum formicarum genus & ipſum ſine alis, omnium eſt moleſtiſſimum. Non illi multo noſtratibus majores, verum Indis noctu & interdiu acrius cum his bellum eſt, quam cum tigridibus. Quidquid adtingunt, præda fit. Non cibus tantum, ſed ne ſuppellex quidem ſervari poſſit, niſi aqua vallata fuerit. Nihil illis niſi alæ deſunt, quas ſi dediſſet rerum auctor, inhabitabilis eſſet India.

ỳ. 19. *Immanes & ſerpentes aliqui*] In quibuſdam veteribus ſic ſcriptum invenio, *qui ut elephantos*, in aliis *ut aliqui elephantos*. Priſca ſcriptura forſan hæc fuit; *Immanes & ſerpentes; ut qui elephantas morſu atque ambitu corporis conficiant*. Attamen non video quamobrem improbanda ſit lectio vulgata, *aliqui*, quam meliores ſervant codices. Neque enim omnes Indici ſerpentes vaſti adeo & immanes ſunt.

ỳ. 21. *Ut in ea mella frondibus defluant*] Strabo ex Eratoſthene lib. 11. & alibi, dicit mella frondibus defluere in India, quia in arboribus alvearia fiant; ἐν τοῖς δένδρεσι σμηνουργεῖσθαι, καὶ τῶν φύλλων ἀποῤῥεῖν μέλι. In multis calidæ zonæ locis apes non tantum in cavis & truncis, ſed etiam in culmine arborum favos ſuos conſtruunt. Verum non puto propterea mella frondibus defluere, quin potius ſiquid in illis aut nativi, aut aërei ſit mellis, id protinus apes furantur. Quod ſi de cœlo cadat, uti habet Ælianus de animalibus lib. xv. cap. v11. cum dicit apud Indos veris tempore in frondes arborum ſeu arundinum melleas decidere pluvias, ne tum quidem dicendum aliquid apud Indos fieri, quod ſit præter ordinem naturæ, cum id ipſum multis in locis contingat, licet non tam copioſe, ut humores iſti ſponte ſua defluant, ac opus non habeant ab hominibus aut apibus colligi. An vero Eratoſthenis, an alteram ſecutus ſit ſententiam autor hic, parum refert, illud certum eſt, ſi veritatis ſit habenda ratio, de

bere

bere accipi de melle aëreo, quam mannam vulgo dicimus. Putant multi eam incognitam fuiſſe veteribus, & Græcis præcipue, quia nempe mannæ vocabulum nuſquam in illorum ſcriptis occurrit pro rore illo concreto, cujus hoc ſeculo tam frequens in medicinis eſt uſus, ſed tantum pro mica thuris. Verum de nomine nulla ſit quæſtio, nemo enim eſt qui neſciat Hebraicum eſſe vocabulum, dummodo res ipſa conſtet. Ipſi quin etiam fatentur locum Amyntæ περὶ πάρθμων Ἀσίας, qui eſt apud Athenæum lib. XI, de manna hodierna eſſe accipiendum. Negant vero loca Ariſtotelis, Theophraſti, & Plinii de hac manna eſſe intelligenda, quod videantur autores hi mel liquidum ibi deſcribere. Sed quia liquidus iſte humor, an ideo minus manna? Nonne etiam Arabes duplicem agnoſcunt mannam, aridam nempe & liquidam, quam *teneriabin* vocant, utramque ex iiſdem montis Libani cedris collectam. Adeone quiſquam contentioſus ſit, ut neget mel cedrinum, cujus meminit Hippocrates libro de ulceribus, de hac ipſa manna *teneriabin* eſſe accipienda? Sane uti mel Æthiopicum quamquam multis in locis ſilicis inſtar ſit durum, non tamen deſinit eſſe mel, ita neque manna quantumvis liquida, manna eſſe deſinit. Eadem præterea eſt ſubſtantia & liquidæ & ſiccæ mannæ, utraque ex rore melleo compoſita eſt. Manna liquida, eſt ros melleus liquidus: Manna concreta, eſt ros melleus concretus. Nocturnis & matutinis frigoribus concreſcit, ſole vero orto liquefit, & niſi tempeſtive colligatur evaneſcit. Hoc non tantum Arabes & Syri Libani incolæ, ſed & ſacræ produnt literæ. Arida ciſtis, liquida vero amphoris includitur, & ſic venum exponitur. Neque id in Syria tantum ſed & toto fit Oriente, imo & in noſtra Europa, ubicunque exſtat manna concreta, reperitur quoque liquida. Abſurdum itaque fuerit exiſtimare veterum aëromeli diverſum fuiſſe à manna hodierna, cum illis liquida & concreta æque atque nobis notæ fuerint. Verum alia, niſi fallor, eſt ratio, quamobrem hanc ab illa differre crediderint multi, nempe quia veteres nihil de mellis aërei facultate ſolutiva ſcriptum reliquere. Nec falluntur hac in re, ſiquidem veteres manna uſi non ſunt ad dejiciendam alvum, niſi ſero admodum. Mannæ tantum Syriacæ ſive mellis cedrini faciunt mentionem; hæc vero alvum non ſolvit, ſed abſtergit tantum, idque modice adeo, ut ea pro cibo utantur Libani montis accolæ. Negat hoc Matthiolus, negant alii & fieri non poſſe exiſtimant, ut aliqua reperiatur manna, quæ facultate ſolutiva deſtituatur, ac pro alimento eſſe poſſit. Mirum non advertiſſe ea, quæ Bellonius

nius docet in ſcripto de arboribus coniferis, ubi prolixe oſtendit Syros ſe totos hoc mannæ genere infercire, citra ullam alvi dejectionem. Ejuſdem naturæ eſt manna in multis Europæ locis ac præcipuè in Polonia. Hæc affatim ad nos defertur, eaque maxime gaudent Judæi, qui inde placentas conficiunt, quarum tamen eſu nihilo laxiores habent alvos. Hinc apparet falli eos, qui putant mannam, qua per quadraginta annos Iſraëlitæ in deſerto victitarunt, aliam fuiſſe atque illa, quæ hodie & in Syria & paſſim alibi colligitur; nec recte objici, ſi manna iſta ſimilis fuiſſet hodiernæ, laxa nimium futura fuiſſe inteſtina Iſraëlitarum, ac idem ipſis eventurum, quod Arrio, ut fabulantur, evenit. Ex ſupradictis ſatis apparet, non eſſe ubique ſimile mannæ ingenium; ſed idem huic accidere, quod communi rori, qui ventrem modo ſolvit, modo non, pro diverſitate locorum & plantarum in quas incidit. Neſcio vero quid mentis fuerit Salmaſio, cum dicit Ariſtotelem mellis aërei non meminiſſe ac reprehendit hoc nomine Julium Scaligerum. Quid planius verbis Ariſtotelis lib. v. cap. XXII de apibus; Κήρωσιν δὲ φέρουσιν ἀπὸ τοῦ δακρύου τῶν δένδρων, μέλι δ' τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς καὶ ὅταν καταυκήψῃ ἡ Ἴρις. Hæc ſic vertit Plinius, lib. XI. cap. XII, de melle agens; *Venit hoc ex aëre & maxime ſiderum exortu, præcipueque ipſa iride ſplendeſit.* Sic fere libri manu exarati, ſed profecto non diſplicet vulgata lectio, quam alii codices, & quidem meliores tuentur, *Sirio exſplendeſcente*, quomodo etiam cap. XIV. ejuſdem libri loquitur. Nam quod putat Salmaſius Sirii nullam mentionem fieri ab Ariſtotele, in eo fallitur. Cum Ariſtoteles dicit ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς intelligit ortum canis & caniculæ. Ἄστρον paſſim apud Xenophontem, Theophraſtum, & optimos quoſque auctores pro æſtivo hoc ſidere accipitur, nunquam vero pro Vergiliis. Ipſa quoque docet experientia hoc præcipue tempore rores melleos decidere & colligi. Præcipue vero quamobrem ita exiſtimem, facit id, quod viri docti ad hunc Ariſtotelis locum annotarint, legi in Vaticanis libris; καὶ ὅταν καταυκήψῃ Σείριος, non Ἶρις ut vulgo. Sequentia Ariſtotelis verba, quibus probat apes non mella facere, ſed colligere tantum, ita in ſcriptis codicibus concipiuntur; Τὸν μὲν οὖν κηρὸν ποιεῖ ὥσπερ εἴρηται ἐκ τῶν ἀνθέων, τὸ δὲ μέλι οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ διαφέρει τὸ πίπτον μόνον, σημεῖον. Tempore illo quo mel aërium decidit, tum apes uno alterove ad ſummum die cellas ſuas implent. Verum cum etiam autumnali tempore flores proveniant & ros cadat, non tamen fiunt mella. Signum hoc manifeſtum

festum esse dicit, apes mella non ex floribus, aut ex quolibet rore conficere, sed colligere tantum rorem istum melleum & transferre ad suas cellulas. Atque hæc de manna sive aëreo melle dicta sufficiant. Unum tamen addam, Salmasii emendationem alienam esse ab omni ratione, ἀλλὰ φέρει πιὸν μόνον, ubi vulgo legitur πλεῖστον μόνον. Nam si tum tantummodo mel germanum & sincerum faciunt apes, ergo alio tempore mel faciunt non sincerum; atque Aristoteles contrarium dicit, eos omnino mel non facere alio tempore.

ỳ. 22. *Lanas silvæ ferant*] Duplicem plantam quæ lanam ferat describit Theophrastus lib. IV. alteram veram, alteram autem, ut creditur, fictitiam. Veram commemorat cap. IX, ac dicit folia habere viteis similia, sed parva. Ταῦτα ὃ φύλλον μὲν ἔχειν ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ, πλὴν μικρόν. Manifeste gossypium intelligit; Hujus enim folia quoad figuram viteis simillima sunt, sed parva admodum si cum illis comparentur, utpote quæ vix tertiam aut quartam earum æquent partem, in iis saltem plantis, quas nos vidimus. Apud Arabes tamen & Ægyptios al quanto forsan majora sunt, siquidem apud hos gossypii frutices arborescunt, cum in Syria, Cypro, & Creta, raro sesquicubitum superent. Verum hæc nota omnibus. Videamus quænam sit alia illa lanifera planta, quam Theophrastus describit cap. V, ejusdem libri; Ἐξ ὧν ὃ τὰ ἱμάλια ποιοῦσι, τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἔχει τῇ συκαμίνῳ, τὸ ὃ ὅλον φυτὸν τοῖς κωνορόδοις ὅμοιον. Φυτεύουσι ὃ ἐν τοῖς πεδίοις αὐτὸ κατ' ὄρχους, διὸ καὶ πόρρωθεν ἀφορῶσιν ἄμπελοι φαίνονται. Hæc sic reddidit Plinius lib. XII. cap. VI. *Sed unde vestes lineas faciunt, foliis moro similis; calyce pomi, cynorrhodo. Serunt eam in campis, nec est gratior villarum prospectus.* Sic concipienda verba Plinii, quæ alii mirum in modum deformarunt. Villarum prospectum posuit pro vinearum. Et sane villa diminutivum ex vinea. Quod Theophrastus duabus diversis lanigeris tribuit arboribus, id Plinius uni tantum tribuit. De gossypii planta in Tylo insula Theophrastus dicit, illam habere nucem, quæ quam diu clausa sit, ac lanam intus contineat, magnitudine æquet pomum vernum; ubi vero dehiscunt tria illa putamina, quibus lana coercetur, fit major ac desinit esse nux. Plinius συμμεμυκὸς retulit ad μῆλον, ac *calycem pomi* interpretatus est, & conjunxit cum cynorrhodo alterius laniferæ plantæ. De loco Plinii hæc sufficiant. Quærunt vero botanici, quænam sint plantæ istæ laniferæ apud Indos, quas hic Theophrastus describit, quæ folia habent qualia morus, quæ sint instar cynor-

cynorrhodi, quæ ordinatim ſeruntur, ita ut procul viſæ vites eſſe putentur? Paucis expediam; Omnino hæc de moris Sinenſibus capienda, in his enim omnia hæc concurrunt. Uti enim apud nos vites, ſic apud Sinenſes mori bombycibus deſtinatæ ſeruntur. Non patiuntur illas in arbores excreſcere, ſed quotannis putare ſolent. E tenerioribus plantis & foliis ſubtiliſſimum ac præſtantiſſimum fit ſericum. Tale eſt vernum, quod ideo apud eos pretioſius cenſetur æſtivo. Porro ex hoc Theophraſti loco manifeſtum fit quam late pateat lanæ appellatio, utpote qua etiam Sericum comprehendatur. Sane apud veteres idem ſæpe eſt byſſus, ſericum, linum & lana; nemo tamen eſt, vel paulo literatior, qui neſciat, quantum hæc inter ſeſe differant, ſi vocabulorum non uſum, ſed naturam & originem tantum ſpectemus. Facile itaque adducor, ut credam, lanam hic apud Pomponium non de goſſypio, ſed de Serico accipi debere. Quid enim in tanta brevitate attinet memorare Indiam producere goſſypium ſeu lanam arboream, cum ea ævo Pomponii, & in Ægypto & paſſim proveniret? Valde præterea dubito, an olim Indi goſſypio uſi ſint. Sinenſes certe olim eo caruerunt, & ante quingentos demum annos ab exteris illud accepere; cum ſerico uſi ſint annis octingentis ſupra bis mille ante natum Chriſtum, ſi vera doceant ipſorum libri. Indi vero etiamnum goſſypio carent, nec alio utuntur, quam quod à Luſitanis & aliis ad ipſos defertur. Quamobrem ſic ſentio, ubicunque apud veteres aut lanæ, aut lini, aut byſſi Indici mentio fit, intelligendum id eſſe de Serico. Notum hoc fuit omnibus ſeculis, quamvis non ſub nomine ſerici. A Seribus id habebant Indi & Taprobanitæ, ab his Perſæ, Syri, Arabes ac Romani. Multa de Serico veterum loca congeſſit in ſuis paſſim operibus Salmaſius, longaſque admodum contexuit diſſertationes, in quibus tamen omnibus nihil docet quod novum ſit, vel quod vetuſtati multum adferat luminis. Dum vero alienas inſectatur nugas, quot quantoſque ipſe committit errores? Affirmant Ariſtoteles & Plinius, Pamphylam Platæ filiam (ſic veteres Ariſtotelis codices Πλάτεω non Λατώου) primam texendi artem in Co inſula reperiſſe. Salmaſius multis pertendit mulierem hanc Ceam fuiſſe. Quamobrem rogo? Ratio manifeſta eſt. Coon & Ceam inſulam eandem eſſe exiſtimavit. Vide interpretationem ejus ad inſcriptionem Herodis, ubi ſe miſere torquet, & Simonidem Ceum, ſemper Coum vel Ceum vocat, tanquam ſi Cos & Ceos eadem eſſet, cum illa Aſiatica, hęc vero Europęa ſit inſula. Errat cum putat byſſum nunquam accipi pro lana arborea Indorum. Contrarium docet Phi-

loſtratus lib. II. cap. IX, & Pollux lib. VII. cap. de byſſinis. Verum quo hoc apertius cognoſcatur, adſcribam ipſa Pollucis verba, non ut ipſe ea conatus eſt refingere, verum uti ope optimi noſtri codicis à nobis emendata ſunt. Καὶ μὴν καὶ τὰ βύασινα ἦν ἡ βύασ@ λίνου τι εἶδ@, ὥσπερ ὁ Ἰνδοῖς. ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἔριόν τι γίνεται, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λινοῦ μαλλῷ ἄντις φαίη προσεοικέναι, πλὴν τὸ πάχ@, ἐστι γὰρ παχυτέρα. Τῷ δ' δένδρῳ καρπὸς ἐπιφύεται καρύῳ μάλιστα προσεοικώς, τελωτῷ τὴν ἀφάυσιν, ἧς ἀφαύσης ἐπιδὰν αὐανθῇ τὸ ὥσπερ κάρυον, ἔνδοθεν ἐξαιρεῖται τὸ ὥσπερ ἔριον. Errat cum negat veteres ignoraſſe ante tempora Juſtiniani Sericum à vermibus confici, quid enim manifeſtius loco Pauſaniæ ubi bombyces deſcribit? Sed & Pollux, Servius, Simplicius, aliique complures earum meminerunt. Errat cum negat Juvenalis tempore viros ſericum uſurpaſſe, ac reprehendit Lipſium illud Juvenalis *Cretice pelluces*, de Serico interpretantem. Contrarium apparet ex lege ſub Tiberio facta, *ne veſtis Serica viros fœdaret*. Quintilianus etiam togæ Sericæ virilis facit mentionem. Sed profecto nimis longi eſſemus, ſi ſingula perſequeremur. Unum tantum addam, quod annotaſſe operæ pretium fuerit. Nempe bombyces Coas, quas deſcribit Plinius lib. XI. cap. XXIII, non fuiſſe ſimiles Sericis, ut putat Salmaſius, ſed fuiſſe ex erucarum genere. Erucis enim, non bombycibus, convenit ut villis inhorreſcant. Talium erucarum magnus apud Sinas eſt proventus in provincia Xantung. Docet Chorographiæ Sinicæ autor provenire id nullo etiam adhibito cultu. Siquidem erucas illic eructare fila, quæ vento jactata dumis fruticibuſque hæreant. Illa à Sinis colligi, textaque inde facta, ſubtilitate quidem cedere nonnihil ſerico domeſticarum bombycum, firmitate vero multum præſtare.

¥. 22. *Arundinum fiſſa internodia veluti naviculæ, binos & quædam ternos etiam vehant*] In ſcriptis codicibus legitur *veluti navita*. Inde Salmaſius faciebat, *veluti navicula*. Lego, *veluti navia*. Quid ſit navia docet Feſtus, cum ſcribit eam ex uno ligno exſculpi ac eſſe inſtar alvei, quo utuntur in vindemiis. Plane itaque idem eſt, navia, linter, ac alveus. Plinius hanc lectionem confirmat, ac alveum appellat id genus μονοξύλα, lib. VII. cap. II. *Arundines vero tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant*. Porro iſtiuſmodi lintrium creber etiamnum apud Indos eſt uſus in fluminibus, ac deſcribuntur à variis Garcia ab Horta, Chriſtophoro à Coſta, aliis. Arundi-

nem

nem è qua exſculpuntur, dicunt eſſe ſacchariferam, & vocari Mambu vel Bambu, craſſitudine æquare aut ſuperare femur humanum, altitudine populum. Verum hæc menſura non ſufficit ad capiendos homines, niſi forſan exiſtimarint Indos divaricatis pedibus inſidiſſe arundinibus, quemadmodum ſolent cum alii, tum præcipue Afri illi, qui ad promuntorium quod Luſitani vocant Cabo Boiador, habitant. Inequitant illi terni aut quaterni ſimul cymbis ſuis, dimiſſis utrinque in aquam pedibus; his pro remis utuntur, ſeque ac almadias (ſic monoxyla iſtæc Hiſpani appellant) dirigunt ac propellunt. Verum non Mela, non Plinius, non alii è veteribus hoc voluere, ſed illorum verba intelligenda ſunt de fiſſis arundinum internodiis, quæ homines capiant, non ab iis capiantur. Tales ſunt cannæ, quæ in ripa Gangis proveniunt tantæ magnitudinis, ut ab homine ulnis ambiri nequeant. Craſſitudo corticis eſt dodrantalis, diſtantia vero internodiorum, hominis æquat ſtaturam. Sic lintres iſtos deſcribit Nicolaus de Comitibus Venetus. Talis alveus ſufficere poſſit vehendis duobus hominibus, niſi quod arte opus ſit in dirigendo eo, ne vectores ſubvertantur. Atque has quidem, arundinum quæ uſquam terrarum reperiantur, longe maximas eſſe exiſtimo. Nam quod Strabo ex Oneſicrito, prodit arundines apud Indos reperiri quarum altitudo ſit quinquaginta ulnarum, ſive ducentorum cubitorum, diameter vero aliquando cubitorum duodecim, id omnino fabuloſum eſſe cenſeo. Forſan monoxyla navigia, quæ Indi ex Coco arbore conficiunt, arundinea eſſe exiſtimavit antiquitas. Quod autem Solinus addit, ex arundinum harum radicibus, exprimi ſuccum dulcem & melleum, in eo an recte dixerit valde dubito, quamvis non deſint complures è neotericis, qui id ipſum tradant. Nam qui cannas ſachariferas tam prodigioſæ magnitudinis viderit, hactenus inveni neminem. Ingentes quidem ſunt illæ quæ ſaccharum Tabaxir producunt, quales etiam ad nos ſæpe deferuntur, verumtamen illarum internodia non amplius uno à ſeinvicem pede diſtant, cum aliæ iſtæ è quibus lintres fiunt ad quinos aut ſenos minimum pedes diducta habeant internodia. Jam vero ut de arundinibus, quæ Tabaxir ferunt, intelligantur verba Solini, obſtat iſtud, quod ſaccharum tabaxir non exprimatur è magnis iſtis cannis, ſed ſponte ſua concretum in illis inveniatur. Saccharum autem quod exprimitur, id ex iiſdem olim, atque nunc, prodibat arundinibus, ut vel hoc uno argumento ſatis colligi poſſit, idem fuiſſe veterum & hodiernum ſaccharum. Verum quia multi literati & botanici

acriter & contumelioſe admodum de hac quæſtione inter ſeſe diſputarunt, operæ pretium eſt litem iſtam dirimere, ac paucis, ſed claris & certis argumentis controverſiæ huic finem imponere. Hoc ut manifeſtum fiat, oſtendendum eſt, quæcunque veteres de arundine ſaccharifera & ſaccharo dixere, illa omnia convenire arundini unde hodie etiamnum ſaccharum exprimitur, non autem mannæ aëreæ aut ſaccharo tabaxir. Ac primum quidem, illud libenter largimur arundinem hanc magnam fuiſſe, & arboreæ proceritatis. Deſcribit eam Varro Atacinus apud Iſidorum;

Indica non magna nimis arbore creſcit arundo:
Illius è lentis premitur radicibus humor
Dulcia cui nequeant ſucco contendere mella.

In priore verſiculo aliquid eſſe quod aures non vitioſas offendat, nemo qui Latine norit, diffitebitur. Auget non ſanat ulcus Cl. Salmaſius, cum legit, *Indica nam magna.* Scribendum;

Indica non magna minus arbore creſcit arundo.

At vero cannæ ſaccharinæ hodiernæ, ajunt quidam, non ultra tres quatuorve ſurgunt cubitos. Sed falluntur inſigniter. Non me fugit cannas inſulæ Maderæ & alias, non ſuperare hanc menſuram, verum id eo fit, quia quotannis putantur. Quæ primum à Luſitanis in ea inſula plantatæ fuerunt arundines, ad decem cubitorum altitudinem ſurgebant. Hujus rei hanc volunt eſſe cauſam, quod cum inſula hæc primum coli cœpit, majores in producendo vires habuerit. Quod ſi falces non immitterentur, ſed paterentur arundines ad multos annos adoleſcere, non ad decem tantum cubitos, verum ad multo majorem excreſcerent excelſitatem. Exemplo ſint cannæ iſtæ ſaccharinæ quæ in ripis Argentei fluminis ſponte ſua proveniunt ad arboream magnitudinem. Ratio itaque quamobrem cannæ vulgares non ſupra quatuor cubitorum altitudinem exurgant, illa eſt, quod exactis duobus à ſatione annis illico præcidantur. In inſula S. Thomæ etiam prius ſucciduntur, ſexto nempe à ſatione menſe. Alterum argumentum quo utuntur, qui veterum ſaccharum ab hodierno diſtinguunt, eſt illud, quod antiquorum ſaccharum juxta teſtimonium Dioſcoridis, Plinii & Galeni gummium & ſalis inſtar cõcretum in arundinibus reperiretur, cum hodiernum liquidũ ſit, & non niſi frequenti coctione denſetur & cogatur. Verum hic quoq; errant. Utrumq; cognovere veteres & liquidum & concretum. Liquidi miminit Varro ſupra memorato loco, & Lucan: cum dicit;

Quique bibunt tenera dulces ab arundine ſuccos.

E te-

E tenerioribus cannis itaque ſaccharum olim æque atque nunc exprimebatur, quamvis ars cogendi ſuccum in panes necdum comperta eſſet. Illam enim ſero Indi invenere, à quibus didicere Arabes & Sinenſes, ut ipſorum teſtantur hiſtoriæ. At vero in majoribus cannis ſuccus iſte ſponte ſua cogebatur. Quod hodie quoque fit apud utroſque Indos, præſertim in arundinibus quæ non ſucciduntur. Tales provenire apud Argenteum flumen, arborum magnitudine, & quorum apicibus fruſtula ſacchari adhæreant, tradit Fernandeſius in ſcripto de plantis Mexicanis. Nempe quod ignis efficit in condenſando ſucco calamorum vulgarium, idem iſtud præſtat ſol in adultioribus cannis & quæ falcem neſciunt. Quin etiam è cannis cæduis, aperto earundem latere, profluere humorem, qui mox vi ſolis in ſolidum concreſcat ſaccharum, teſtis eſt non Matthiolus tantum in Epiſtolis, & commentario ad Dioſcoridem, ſed & quotidiana experientia. Corruit itaque eorum ſententia, qui negant ſaccharum calamis foris accreſcere. Nec juvat eos argumentum quod adferunt autores veteres non meminiſſe ſucci arundinei ſub nomine ſacchari, ſed tantum ſacchari concreti. Quis enim eſt adeo mentis inops, qui non videat id eo contigiſſe, quia ſuccus iſte ad ipſos non deferebatur liquidus, ſed demum à ſole coctus, & arundinibus adhærens nucis avellanæ magnitudine, ut & Plinius ſcribit, & hodiernis conſtat experimentis? Verum ne ullum pateat effugium ſentientibus contrarium, conſideremus quoque ipſam ſacchari naturam, quo præcipue argumento utuntur adverſarii, quia ſcilicet Dioſcorides & alii veteres ſaccharo has tribuunt virtutes. Primo quod ſit ὑπάλιον id eſt modice alvum ſolvens, deinde quod ſtomacho profit, ac præterea quod ſitim auferat. At vero inquiunt, in hodierno ſaccharo omnia his contraria reperiri, ſiquidem illud inimicum eſſe ſtomacho, inteſtinis, hepati; conſtipare hoc ventrem, ac ſitim efficere adfirmant. Quis tam claris non cedat teſtimoniis ac manibus pedibuſque in illorum non eat ſententiam? Satis tamen mirari nequeo, adeo eos liberaliter pronuntiare de virtute & facultate ſacchari, nulla habita differentia inter crudum ſuccum & ſemel, bis, vel aliquoties coctum; inter liquidum denique, & jam vel modicè condenſatum, vel inſigniter durum? Quid multis opus, adſcribam vel unius tantum teſtimonium, ſed qui multorum inſtar eſſe poſſit. Is eſt Julius Landus, qui diu in ea inſula exul ab aula Romana vixit. Ejus itaque hæc ſunt verba; *Arundines incolæ maturas & recentes comedunt mane jejuni, voluptatis gratia, ac etiam his de cauſis,*

ut

ut inquiunt, quod ſolvunt ventrem, jecur refrigerant, ſitim auferunt, albos etiam faciunt dentes. Nimirum res eſt ſuaviſſima, neque cum ſacchari arundinibus, quæ Romæ venundantur, comparanda. Puerperæ etiam utuntur offa ex pane primum torrefacto, deinde in ſucci arundinum ultima coctura poſito. Superaddunt vitellos, quod is cibus amiſſas vires maxime reficiat, ac ſtomachum & inteſtina recreet, ventremque paulatim molliat. Hinc apparet facultatem iſtam adſtringendi, quæ eſt in vulgari ſaccharo toties recocto, non eſſe naturalem, ſed forinſecus accedere, ab igne nempe. Perit enim omnis ille humor in quo præcipue eſt vis ſolutiva, ac partim exſiccatur, partim una cum ſpuma ejicitur. At vero in ſaccharo quod foris arundinibus adcreſcit, manet humor, nihilque perit, ſed totus ſuccus vi ſolis gummium inſtar coagulatur, eandemque propterea cum ſucco incluſo arundini facultatem conſervat. Nulla itaque ratio eſt, quamobrem aliquis impoſterum exiſtimet, diſcrepaſſe vēterum ſaccharum ab hodierno alia re, quam ſola coctione. Verum & illi qui ſaccharum Tabaxir vel Sacar mambu interpretantur de ſaccharo antiquorum quantopere fallantur, ſatis ex ſupradictis colligi poteſt. Quia nempe & hæc materia in arundinibus naſcitur, ideo ſacchari nomine etiam cenſetur apud Indos & Arabes. Multum tamen differunt inter ſe, cum ſaccharum tabaxir parum admodum, aliquando etiam nihil omnino, dulcedinis habeat. Hac propter lac arundinum concretum potius dicendum fuerit, quam vel mel, vel ſaccharum. Sed & facultatum utriuſque cum tanta ſit diſcrepantia, non eſt quod quiſquam impoſterum tam diſſimilia componat. Hæc de ſaccharo & cannis unde prodeat, haud intempeſtive ut arbitror dicta, ſufficiant. Multa de iiſdem in Solinianis ſuis Salmaſius; ac ſeorſim in commentario de ſaccharo antiquorum, in quo, uti audio, idem quod prius, adſtruere conatur, nempe ſaccarum veterum eſſe medullam arundinum Bambu. Sed profecto, ſi verum liceat fateri, opus hoc quantumvis prolixum & laborioſum, neminem tamen, ut opinor, permovebit, & forſan ne paucis quidem quæ adduximus argumentis & teſtimoniis comparandum.

ỳ. 24. *Lino alii veſtiuntur aut lanis quas diximus*] Sive pro eodem acceperit linum & lanam, & poſterius ſit interpretamentum prioris, ſive pro eodem, nihil eſt in his Melæ verbis quod reprehendi poſſit. Omnino tamen puto, Pomponium hæc diſtinxiſſe, & linum vocaſſe goſſypium, lanam vero ſericum. Verum hoc eſſe ex iis, quæ jam ſupra monuimus, apparet. Salmaſius carpit hic Melam, & falſum eſſe dicit, cum la-

nam

nam à lino distinguit. Verum quam id sit à veritate alienum, satis nunc constat.

§. 42. *A Gange ad Colida Nysii*] Et hæc & superiora ad fidem veterum exemplarium reduximus. Observatum id ipsum Pintiano, quem secuti sunt alii. Salmasius tamen hic defendit Nysi pro Nysii, Indico, ut loquitur, typo. Verum cum jam Nysam memoravit, quid opus Nysios, vel inepto vocabulo Nysos, denuo recensere? Abest Nysa quam longissime ab hoc tractu. Denique quid sibi volunt sequentia; *ubi magis, quam ut habitetur exæstuat, atræ gentes & quodammodo Æthiopes*? Ubi non habitatur India, quomodo illic atræ sunt gentes? Talia profecto hæc sunt, ut confutatione non egeant. Jam vero quod Colida adtinet, ejus promuntorii situm jam superius ostendimus. Præter jam ab aliis allatos, meminit quoque illius Ptolemæus in extimo Aureæ Chersonesi cornu. Nam quo loco apud illum legitur, Μαλαΐς κῶλον ἄκρον; legendum est Μαλαΐς πολ. ἐνβ. & deinde Κῶλον ἄκρον. Urbis vero huic promuntorio vicinæ, nomen est Κῶλοι apud eundem Ptolemæum. Colon itaque Colis & Colias, ejusdem promuntorii est nomen. Adsitus vero populus Colici & Coliaci dicebantur. Valde autem errat Salmasius, quum Coliacos Indorum gentem remotissimam, cum Colis Ponti Euxini accolis confundit. Quis enim non videat, verba ista Stephani Κῶλοι ἔθνος πρὸς τῷ Καυκάσῳ &c. non posse de hac Indica gente accipi? Quid Caucaso commune cum Aurea Chersoneso? Porro de Colis & Colica Pontica vide quæ superius diximus.

§. 44. *A Colide ad Cudum recta sunt littora*] A Cudo, sive promuntorio, sive oppido, populus Κούδηπες Ptolemæo dicuntur, vicini Sinis, ultra Colum vel Colicum promuntorium, Eoo adsiti litori. Verum hoc in Ptolemæi tabulis non sic sese habet: istic quippe littus Eoum, quod Sinæ tenent, non in septentrionem, sed in austrum perperam vergit.

§. 45. *Tamos promuntorium est quod Taurus attollit*] Si sincera est Plinii lectio, videretur hic *Tamus* in *Imaus* mutandum. Scribit enim is lib. VI. cap. XVII. extimum promuntorium Emodi montis appellari Imaum, quod nivosum incolarum lingua significet. Eandem lectionem confirmat Strabo lib. XI. cum Tauri montis extremum, Imaum vocari scribit. Idem tamen Τάμαρον appellare videtur, paulo post. Nec sollicitandam hanc esse lectionem ideo existimo, quia Orosius, & ex eo nescio quis Æthicus, *Samaram* vocant extremum Tauri promuntorium. Itaque

ſic cenſeo Imaum quidem extremam Tauri partem fuiſſe appellatum, ſed vero ultimum Imai promuntorium Tamum vel Tamarum fuiſſe creditum. Ptolemæo hoc promuntorium eſt Τάμαλα, uti habent vetera exemplaria, non Τήμαλα, ut vulgo.

ỳ. 54. *Poſt ubi aliquot ſæpe magnis flexibus cingit jugum*] In multis libris veteribus ſcribitur, *ſæpe aliquot*. Hinc aliquis ſuſpicetur ſic Melam ſcripſiſſe; *Poſt ubi ſe per aliquod magnis flexibus egit jugum*. Maluimus tamen optimi codicis lectionem repræſentare, *cinxit* nempe, non *cingit*, quod ſenſui adverſatur. Non enim quamdiu inter montes luctatur, ſed demum poſtquam evaſit, fit rectus & ſolidus.

ỳ. 60. *Taprobane aut grandis admodum inſula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur*] Orbem alterum Plinius interpretatur Antichthonum hemiſphærium auſtrale, de quo vide quæ ſuperius diximus. Solinus de hac ipſa inſula; *diu orbem alterum putavere, & quidem eum quem habitare Antiſcythas crederent*. Sic putamus ſcripſiſſe Solinum, idque optimi exemplaris ductu, in quo *tam ſcythas* inveni. Ἀνλησχύθαι ſunt Scythæ Auſtrales aliis Scythis oppoſiti.

ỳ. 61. *Sed quia habitatur nec quiſquam circum ea eſſe traditur, prope verum eſt*] Hæc eſt fere omnium librorum veterum lectio, ut manifeſtum ſit eſſe ſcribendum, *circum eam iſſe*, vel potius *circummeaſſe*. Edidit vero hæc Mela antequam legati Taprobanenſium Romam veniſſent, ut minus mirum ſit, eum tam inexplorata de hac inſula ſcripſiſſe. Inſulam tamen eſſe jam Alexandri ævo Græci cognoverant, ut plane errarit Mela, cum id ipſum negat. Verum cum & occaſio & tempus non permittat tantum, ſed etiam invitet, liceat nonnulla aliis indicta de hac inſula, nuper admodum Batavorum virtute parta, commemorare. Meretur hæc non Orientis tantum, ſed etiam omnium totius orbis inſularum longe pulcherrima, ne raptim & obiter dicta tranſmittatur. Quod ſi nullum crimen ſit, imo etiam laudabile, à trita nonnunquam ſemita ad amœna viarum pauxillum deflectere, dummodo ea digreſſio non careat epanodo; in nobis ſaltem erit excuſatione dignum, ſi non in propinam aut trivialem villam, ſed in jucundiſſimum viridarium, in beatorum inſulam, in locum denique paradiſi terreſtris titulo plurimorum jamdudum ſuffragio inſignem, pauliſper exſpatiemur. Dicemus itaque pri-

primum de variis ejus insulæ nominibus, deinceps vero situm, ambitum, aliaque nonnulla explicabimus. Antiquissima itaque hujus insulæ appellatio, si vera narrant Taprobanensium annales, videtur fuisse *Lamcab* vel *Lamca*. Terram sanctam id interpretantur Malabarri Taprobanensium aborigines. Nomen id insulæ impositum à Vigiaraia primo ipsorum Rege, qui creditur quingentis ante Christum annis floruisse. Postea altera successit appellatio, insulaque ea dicta fuit *Ilanare*, aut juxta, alios *Tranate*. Significat id regnum insulare. A postremo hoc vocabulo videntur Græci Taprobanam suam formasse. Iterum deinde mutatum est insulæ nomen, nempe postquam Sinæ ea potiti sunt, ac dicta Παλαισιμύνδε, uti est apud Ptolemæum, auctorem Peripli, ac Marcianum Heracleotam, licet alibi Σιμώνδε simpliciter appelletur. Prius ut opinor fuit Παλεσιμῶν. *Palou* vel *polou* Indis est insula. Παλουσιμῶν itaque Siamensium insula, hoc est Sinensium, ut jam diximus. Persæ addiderunt τὸ *dis*. *Diu* vero Persis idem, quod Indis *polou*. Multis hoc insulis & locis contigisse, ut ab aliis gentibus alia vocabula idem significantia addita fuerint, nemo est qui nesciat. Cæterum non prædictis tantum, sed & multo pluribus nominibus insula hæc ab Indis cognoscitur. Appellatur etiam *Hibenaro*, quod terram fertilem, nec non *Tenarisim*, quod locum delitiarum significat. Salicam quoque dictam fuisse è Ptolemæo & aliis constat, à populis Salis, qui vulgo *Gale* ab indigenis nuncupantur. Novissima denique insulæ hujus appellatio, quæque etiamnum obtinet est *Seilan* vel *Seran*, additoque Persico *Dib* vel *diu*, quod insulam denotat, *Serandiu*. Quam antiquum sit id vocabulum, liquet ex auctore Topographiæ Christianæ. Sive is sit Cosmas Indopleustes, sive alius, illud constat, sub Justino imperatore floruisse. Ejus itaque, in descriptione Taprobanæ, hæc sunt verba; Παρὰ μὲν Ινδοῖς καλεῖται Σιελεδίβα παρὰ δὲ Ἕλλησι Ταπροβάνη. Sed & Ammianus Marcellinus multo hoc antiquior lib. XXII. meminit legationis missæ à Divis & Serendivis. Chrysococæ in canone præcipuarum urbium est Σαρανδίπ, tribuitque eandem huic longitudinem latitudinemque, quam Ptolemæus Taprobanæ. De hac ipsa insula accipienda sunt Procopii verba lib. IV. Gothicorum, ubi tradit locum esse in India qui Serinda diceretur, ad quem multæ Indorum gentes convenirent. Illic namque Sinæ sericum aliasque merces deferebant, à quibus dein accipiebant Romani. A Philostorgio lib. III. cap. IV. vocatur

Διβα. Verba ejus ſic ſcribenda; Διβα γ' ἐϛὶν αὐτοῖς ἡ νῆσος χόρτων· Ἰνδῶν δὲ καὶ οὔπω φέρεσιν τὸ ἐπώνυμον. Fœnum Taprobaniticum eſt oryza, iſta ſiquidem tanta illic copia provenit, ut elephantis aliiſque animalibus in pabulum cedat. Ab hac provinciæ Batecalou nomen inditum. *Bate* ſiquidem vel *Pate* oryzam, *Calou* vero regnum ſignificat. Nequid tamen diſſimulem locum hunc Philoſtorgii malim ſic legere, Διβα γ' ἐϛὶν αὐτοῖς νῆσος ἡ χώρα. Utrumque enim exprimit τὸ Διβα, & inſulam, & regionem. De vocabulo vero Ceilan vel Seilan, quum alii alia prodiderint, operæ pretium eſt referre ipſorum Taprobanenſium ſententiam, qui à naufragio Sinenſium ſic dictam eſſe adfirmant. Quam enim Sinenſes olim longinquis navigationibus incubuerint, & ex eo colligi poteſt, quod aliquando ad oppidum Armuziæ quadringentæ ipſorum naves ſimul conſpectæ fuerint. Quum vero inter alia loca, Taprobanam præcipue cinnami gratia adierent, ac per multa ſecula admodum iis feliciter ceſſiſſet cataplus iſte, accidit tandem ut ingenti inſtructa claſſe, qua dominium ſibi & hujus & aliarum inſularum adſererent, gravi damno mulctarentur: periere quippe in ſyrtibus & freto, quod inſulam à continente dirimit naves octoginta, juxta alios ducentæ. Ab hac Sinenſium jactura dictum putant portum Chinilao vel Sinilao, tanquam Sinenſium *nilao* quod naufragium ſignificat. Supereſt etiamnum hoc vocabulum, ſiquidem vulgo portus & oppidum Chilao contracte appellatur. Hæc inſulani in ſuis chronicis. Siquis tamen Seran-dib vel Seran-diu dictam putet, quaſi Serum inſulam, non adverſabor. De etymis non libenter litigo. Atque hæc de nomine ſatis, & forſan nimia. Videamus porro an quæ nunc, eadem quoque olim menſura fuerit inſulæ. Eratoſthenes longitudinem ejus prodidit ſtadiorum VII. millium. Latitudinem vero quinque millium. Hanc quoque menſuram recenſent Strabo, Plinius, Ælianus, ac alii, nequis in numeris vitium eſſe exiſtimet. Ptolemæus aliquanto etiam longius eam extendit, ſiquidem nongenta paſſuum millia longitudini adſignat, latitudini vero ſeptingenta & viginti. Cum hoc convenit Coſmas Indopleuſtes, ſive quicunque alius Τοπογραφίας Χριϛιανικῆς eſt auctor. Atqui hodie, qua longiſſime inſula iſta extenditur, non ultra ducenta & quadraginta paſſuum millia patet, maxima quippe ejus longitudo à ſexto latitudinis gradu uſque in decimum porrigitur. Quiſquis non omnino geometriæ ignarus fuerit, facile hinc colligere poterit, juxta hunc calculum, quaterdecies aut quindecies olim majorem fuiſſe, atque nunc ſit. Veterum

rum opinionem ſtabilire & confirmare videtur ipſorum Taprobanenſium teſtimonium. Uno ore adfirmant & ipſi, & vicini ipſorum Malabarri, inſulam hanc vaſtam adeo olim fuiſſe, ut Maldivis conjuncta, ac etiam ultra æquinoctialem circulum porrecta fuerit. Tantum terrarum abſorpſiſſe oceanum, hujuſque violentia ad modicam adeo menſuram redactam eſſe inſulam. Quin etiam cauſam inundationis addunt. Nempe Malabarrorum regionem, etiamnum humilem & paluſtrem, crebriſque interruptam inſulis, olim totam mari fuiſſe contectam. Defluente vero continuo materia è montibus Deli, terram ſe extuliſſe ſupra undas; denudaſſe tractum trecentorum ferme paſſ. millium, excuſſo longe atque abacto Oceano. Hunc impetu verſo in oppoſita Taprobanæ litora, devoraſſe vaſtum quod deſcripſimus terrarum ſpatium. Hæc Indi, quæ ſi vera ſunt, nullum eſt dubium, quin id omnium Oceani facinorum longe, & ſplendidiſſimum, & maxime memorandum fuerit. Quamvis autem argumenta hæc talia ſint, ut non tantum aſſenſum impetrare, ſed etiam extorquere poſſint, neſcio tamen quis me teneat genius, quo minus & ipſe tot antiquitatis teſtimoniis, ac tanto gentium conſenſui non adſurgam. Movet me ratio, ac conſtans naturæ ordo, ne hic temere adquieſcam: gnarus multorum autoritatem ac conſpirationem, non veritatis normam, ſed potius errorum eſſe patrocinium. Ipſe Oceani fundus circumcirca Taprobanam æque atque alibi profundus, teſtatur nullum magnum hic factum eſſe terrarum naufragium. Malabarrorum regionem aliquando mare fuiſſe, nec verum, nec veriſimile. Pleraque oppida, quæ litus iſtud illuſtrant, antiquiſſima eſſe, ipſe terrarum ſitus, & nominum convenientia evincit, uti alibi oſtendimus. Maldivas unam cum Taprobana conſtituiſſe inſulam, nec hoc verum eſſe poteſt, quandoquidem earum meminerit Ptolemæus cum ſcribit ante Taprobanam ſitum eſſe agmen CIↃCCCLXXVIII inſularum. Harum quoque manifeſte mentionem facit Topographiæ Chriſtianæ auctor. Περὶ ξ ὃ Ταπροβάνης εἰσὶ νῆσοι μικραὶ, πολλαὶ πάνυ· πᾶσαι ὃ γλυκὺ ὕδωρ ἔχουσαι καὶ ἀρεκέλλια. ἀσσόβαπυ ὃ ὡς ὅτι τὸ πλεῖον πᾶσαι εἰσίν. Palmarum Indicarum fructum vocat ἀρεκέλλια. Nargel Perſæ appellant, Luſitani Cocos. Horum nuſquam neque major neque felicior eſt proventus, atque in inſulis Maldivis. Idem auctor non multo poſt ipſius quoque inſulæ, ac regis Μαλὲ mentionem facit, additque piper in ditione ejus provenire. Unde apparet verum eſſe, id quod indigenæ earum inſularum affirmant, nomen ſibi eſſe ab una inſula Male, in

qua Rex, cui cæteræ quoque parent. Errant itaque illi qui Maledivas putant dici quasi, mille insulas, quia *male* mille significat lingua Malabarrica. Verum etiam Ammianus cum Divos & Serindivos recenset, non dubito quin per hos Taprobanenses, per priores vero Maldivenses intellexerit. Ipse præterea situs docet, nihil hic immutasse naturam. Tradit Plinius portum insulæ esse ad meridiem. Quis dubitet quis iste sit, quem Gale vulgo nominant, omnium non insulæ tantum, sed totius pene orientis præstantissimus? Clarum itaque Oceanum, cum alibi præscriptos ferme sibi limites servarit, nec hic tantam stragem edidisse. Maneat ille qualis olim, talis nunc quoque, nec credamus insulam hanc una cum Atlantide Platonica avolasse. Otio abundant qui istiusmodi Ægyptiorum fabellis, jam millies productis, totiesque recoctis, aurem commodant. Quam constans & tenoris sui observans sit rerum natura patet è Bosporis, omnibusque omnium terrarum fretis. Iis cum præcipue marium & ipsius Oceani vis semper incubuerit, eadem tamen ubique à tot annorum millibus, & ab ipso ut verisimile est rerum exordio, servant intervalla. Currant licet ac recurrant undæ, allatrent undequaque fluctus, fortius est elementum quod resistit, quam quod oppugnat. Exesi scopuli ac vasta maris antra, satis ubique ostendunt, quantum oceani impetus lapsu seculorum possit efficere: verum hæc ipsa quoque, quid non possit efficere oceanus, multo clarius ostendunt. Videamus nunc quænam maxime causa fuerit, quamobrem vastam adeo magnitudinem Taprobanæ attribuerint veteres. Primum quidem illud moneo, non defuisse, qui in designando ejus spatio, minus aberrarint. Hos inter merito recensendi sunt Onesicritus & Jambulus apud Diodorum Siculum, quorum uterque quinque millium stadiorum ambitum insulæ huic adscripserunt. Hæc mensura licet justo brevior, deest quippe in ea ferme triens, longe tamen minus habet defectus, atque altera redundantiæ. Omnem vero modum excessit Plinius, cum de legatis Taprobanensium hæc scribit; *Iidem narravere latus insulæ, quod prætenderetur Indiæ, decem millium stadiorum esse.* Prodigiosa hæc sunt & inaudita, sed sane sic se res habet. Taprobanensium legati non de sua insula hæc dixere, sed de Serica regione. Hujus autem latus unumquodque hanc mensuram proxime æquat. Sed & alia, quæ iidem legati narrabant, de Taprobana accipi nequeunt. Nullum in ea stagnum insignis magnitudinis, nædum aliquod cujus ambitus habeat CCLXXV, vel uti est in libris plerisque manu exaratis, CCCLXXV pass. mill.

Sed

Sed & quingenta oppida, & ducenta millia ſervitii Regii ſtultum ſit in aliqua quærere inſula. Quid de plebe urbana ſentiendum, ubi tam vaſtus Regiæ plebis eſſet numerus? Hæc & alia plane evincunt Rachiam alioſque Taprobanenſium legatos, iſta non de ſua narraſſe inſula, uti putabat Plinius, ſed de Seribus quos nunc perperam Sinenſes vocant, de iſtis enim & hæc, & alia majora dici poterant. Hunc errorem potiſſimam cauſam fuiſſe exiſtimo, quamobrem in magnitudine Tabrobanæ adeo decepti ſint veteres, Plinio poſteriores. Quod vero etiam alii nonnulli illo antiquiores nimiam huic inſulæ menſuram adtribuerint, id hac videtur factum fuiſſe ratione, quod ambitum, & præternavigationem ejus, ex velificationibus Indicarum navium colligendam eſſe arbitrarentur. Quam autem tardus illarum eſſet curſus, operæ pretium eſt oſtendere, tum quod non hoc alienum ſit ab inſtituto, tum quoque ut lucem & medicinam adferam affectis aliquot locis. Primum itaque verba auctoris qui periplum rubri maris ſcripſit, adponam; Εἰς πέλαγος ἔκκειται πρὸς αὐτῷ δύσιν νῆσος λεγομένη Παλαισιμοιώδου, ᾠκισμένη δὲ τοῖς ἀρχαίοις αὐτῶν Ταπροβάνη. Ταύτης τὰ μὲν πρὸς βορέαν ἐσὶν ἤμερα, καὶ ἀφαπλεῖται τοῖς εἰς τὸν πλοῦν ἀκίνητον, καὶ χεδὸν εἰς τὸ κατ' αὐτὴν ἀντιφραγμένον Αζανίας παρήκει. Salmaſius locum hunc ſic corrigit; καὶ ἀφαπλεῖται τοῖς ἱστοπεπηγμένοις νηυσί. Quaſi aliquid mirum ſit naves velum habere. Legendum eſt, καὶ ἀφαπλεῖται τοῖς εἰς τὸ πλεῖον εἰκοσινῆ. Εἰκοσινὴ idem eſt quod εἰκοσταίη. Trajectus è proximo continentis portu in inſulam viginti ad ſummum fiebat diebus, ſed Indicis navigiis, nam Romanis & Græcis navibus intervallum id facile ſeptem diebus abſolvebatur. Sic Plinius, ſic Strabo, qui etiam cauſam tarditatis navium Indicarum addit. Διέχειν δ' τῆς ἠπείρου πλοῖῳ ἡμερῶν ἑπτὰ, ἀλλὰ καταπλεῖν τὰς ναῦς φαύλως μὲν ἱστοπεπηγμένας, καπεσκευασμένων δ' ἀμφοτέρωθεν ἐγκειλίων μητρῶν χωρίς. Sic lege. Salmaſius locum hunc ſic interpretatur, quaſi id Strabo voluerit, naves Taprobanicas coſtis & interamentis utrinque caruiſſe. Sed profecto videtur hæc in Burgundia ſcripſiſſe, antequem ſciret, quid rei eſſet navis aut mare. Quis unquam vel animo concipere potuit navem abſque coſtis? Longe aliud voluit Strabo, nempe naves has male navigare quod non rectè velis eſſent inſtructæ, & quod ita eſſent fabricatæ, ut coſtæ utrinque carerent firmamento. Μήτρα ſive δρύοχος id eſt, quod ſupra carinam compingitur, ita

ut

ut à carina æqualiter dividatur; nec plus uno quam altero latere exſtet. Ab hoc navium fabricam auſpicantur naupegi, eſt enim velut baſis & firmamentum totius operis. Itali etiamnum vocabulum ſervant; *matéra* ſiquidem ipſis eſt. Huic firmiter inſeruntur & incaſtrantur, ut loquuntur architecti, coſtæ ſive ſtatumina, quæ Græci σαμίνας vocant. Perperam apud Pollucem in vulgatis σαθμίδες. Itali corrupta voce nominant *ſtamenali*, quaſi *ſtatuminales*. Hoc fundamento deſtituebantur naves iſtæ Indicæ, quippe coſtæ non dryocho, ſed carinæ inhærebant. Tales itaque erant Taprobanitarum & vicinorum Indorum navigia, male & infirmiter fabricata, male quoque velis inſtructa. At vero illa Romanorum & Græcorum, quibus ſeptem, ut diximus, dierum ſpatio fretum iſtud transmittebatur, qualia fuerint, patet ex Plinio ubi de Taprobana agit. Verba ejus quia inſigniter corrupta ſunt & medicinam expetunt, adſcribemus. *Mare intereſt vadoſum ſenis non amplius altitudinis paſſibus, ſed certis canalibus adeo profundum, ut nullæ ancoræ ſidant. Ob id navibus utrinque proræ, ne per anguſtias alvei circumagi ſit neceſſe: magnitudo alterna milia ad forum.* Poſtrema verba quia nimis corrupta ſunt, omittuntur in omnibus editis exemplaribus, ſed comparent in ſcriptis. Salmaſius bene ſe conjeciſſe exiſtimat, cum ita locum hunc refingit; *magnitudo alterna ilium ad forum.* Addit quin etiam in Græco ſcriptore ſic fuiſſe; τὸ μέγεθος τῶν ἑξηκιλίων πρὸς τὸ καταγωγιον ἀδιάλλακτον. Verum hic rogo, ſi hoc non ſit, quid demum ſit nugari? Quis Latina hæc, quis item Græca iſta aut intelligat, aut interpretetur, niſi qui & ipſe velit fucum facere? Quid multis opus, ſane ſic ſcripſit Plinius; *Magnitudo ad terna millia amphorum.* Sic apud Ciceronem lib. XII. Ep. Lentulus facit mentionem navium onerariarum, *quarum nulla minor erat duum millium amphorum.* Sic quoque apud Livium navis trecentarum amphorarum. Capacitatem enim navium olim per amphoras aut per modios indicabant. Emendationem noſtram certam reddit Chariſius Soſipater, cum ſcribit Plinium lib. VI. amphorum dixiſſe pro amphorarum. Hæc de navigatione & navibus quibus Taprobana petebatur, dicta ſunto. Verum quid ſibi vult, quod veteres produnt Indicas naves viginti, Romanas vero ſeptem diebus emetiri ſpatium quod inſulam & proximam continentem interjacet, cum tamen fretum hoc adeo ſit anguſtum, ut videatur minus ſeptem horis poſſe tranſmitti? Ego ſic exiſtimo, veteres fugiſſe ipſum fretum propter inconſtantiam harenarum & ſyrtes periculoſiſſimas, ac etiam nunc hoc nomine

mine infames, trajectum vero computasse intervallum quod est à proximo continentis portu, Calliana puta, vulgo *Caulan*, usque ad portum *de Gale*, quem solum cognovisse supra ostendimus.

¥. 63 *Contra Indi ostia insula est quæ vocatur Solis, adeo inhabitabilis*] Sic quidem correctores pro ingenio suo, sed nos veterem, & ni fallor veram quoque, reduximus scripturam. Quæcunque demum illa sunt quæ ostio Indi objacent, sive una, sive plures sint insulæ, sive extantes tantum arenarum cumuli, quales multi huic adjacent litori, Soli illa consecrata sunt, ac Solis dicuntur insulæ. Duas autem Solis insulas recenset Plinius, alteram in freto Taprobanensi, alteram haud procul ab ore sinus Persici. De hac posteriore accipienda verba Melæ. Nec est quod quis putet Os sinus Persici, ac orientalissimum Arabiæ promuntorium, longius ab Indo abesse, quam ut hæc insula, quæ non multum abest ab ostio sinus Persici, Indo flumini contraria esse dicatur. Non enim adeo vastum est hoc intervallum, atque putant illi, qui solo utuntur Ptolemæo. Is enim, quod in multis aliis orientis locis, idem quoque hic fecit, ut duplam exhibuerit mensuram. Verba autem Plinii de hac insula hæc sunt; *Insula quæ Solis appellatur & eadem cubile nympharuuu rubens, in qua nullum non animal absumitur.* Non recte sentiunt, qui hic mendum esse suspicantur, ac cum Salmasio legunt, *cubile nympharum unius.* Multo minus credendum Plinium hic tam ridiculum fuisse interpretem, qualem ipse fingit. Nympharum Oceanitidum cubilia sub sole oriente, & in ipsis insulis solis, quid ni ejusdem sint coloris, atque illa Auroræ? Hujus vero cubile quis nescit modo croceum, modo roseum dici à poëtis? Nec cubile tantum, sed & vultus, vestis, thronus, brachia, omnia denique illic rubere dicuntur. Homerus & poëtæ Sinicam describunt matronam, cum roseos & miniatos Auroræ tribuunt digitos. Porro insulam hanc Arrianus Nosala, Philostratus vero Selera vocari scribunt. Addunt à nympha quadam Nereide inhabitari, ac si quis eo appellat, illum rapi ab ea, nec amplius cerni. Sed & ab Aurora qui rapiuntur, non amplius comparent. Tales erant qui ante tempus & diem moriebantur, quos ab Aurora raptos esse dicebant veteres. Hinc apud eos morem permansisse ut pueri & qui immatura morte periissent, mane ante ortum solis sepelirentur, testis est Eustathius ad Homerum.

¥. 64. *Inter ipsa ostia rara tenet regio*] Sic quidem libri manu exarati, attamen rescribendum hic esse; *inter ipsa ostia Patelene*, jam alii

viderunt. A Patala oppido insula tota Patalene dicitur. Sic quidem Græci, sed verum apud Indos nomen fuit, ut opinor, non *Patala* sed *Patana*. Passim id vocabulum in Indicis appellationibus occurrit. Patana enim aut Patan insulam significat. Arrianus Δέλτα interpretatur, sed non omnes insulæ sunt triquetræ. Porro totus hic locus sic in manu exaratis libris concipitur; *inter ipsa ostia rara tenet regio, ob æstus intolerabilis alicubi cultoribus egens. Inde ad principia rubri maris pertinet ipsa, invia atque deserta humus, cineri magis fit quam pulveri similis.* Unde facile apparebit male hunc locum à correctoribus habitum, veramque esse eam, quam reduximus lectionem.

¥. 67. *Humus cineri magis fit quam pulveri similis*] Locus hic nullo alio vitio, quam sola laborabat distinctione. Non recte faciunt qui pulverem ac cinerem pro eodem accipiunt. Pulvis non tantum pro ipsa humo, sed etiam pro arena accipitur, verum cruda, ut cum arenam Puteolanam pulverem vocant. Sed vero cinis nunquam sumitur, nisi pro humo, arena, aliave materia combusta. Itaque omnis quidem cinis pulvis est, verum non omnis pulvis cineris vocabulo adfici potest, sed tostus tantum.

¥. 69. *Quorum Tuberonem & Arusacen notissima accepimus*] Tomeron non Tuberonem vocat Arrianus. In melioribus Plinii codicibus Tomberon scribitur, non Tonderon. Sane non aliter potuit scripsisse Plinius, atque Mela, quem ubique sequitur. Arusacen idem Arosapen appellat. Salmasius Oroatin reponit. Verum insigniter errat; Oroatis enim in Persicum sinum exit, hic vero Arianen provinciam Indo contiguam describit auctor noster.

In Cap. VIII.

De MARI RVBRO AC VTROQVE HUJUS SINU PERSICO ET ARABICO.

Versu 5. *Et ut non intret interius, aliquantum patens sinus erat*] Rescripsimus ex optimis membranis, *arcuat*, sensu tam manifesto, ut non egeat interprete.

¥. 8. *Persicus qua mare accipit*] Nescio qui fiat ut in quibusdam manu exaratis libris Elicus legatur, non Persicus. Non potuit tamen alio nomine sinum hunc appellare Mela, atque ab omnibus appellatur. Unum

Unum tantum inveni Theophraſtum cui ſinus Perſicus etiam vocetur Arabicus. Verba ejus lib. IV. cap. IX. ſic concipienda ſunt; Ἐν Τύλῳ ᾗ τῇ νήσῳ (κεῖται δὲ αὕτη ἐν τῷ Ἀραβικῷ κόλπῳ τῷ μὴ πρὸς ἡῶ) τοσοῦτον πλῆθος εἶναι φάσι δένδρων, ὅτ' ἐκβαίνει ἡ πλημμυρὶς, ὡς ἀπωχυρωῦσθαι. Et ſane nulla eſt ratio cur non æque Arabicus, ac Perſicus nominetur ſinus cum portionem ejus majorem cingant Arabes. Ad diſtinctionem tamen alterius Arabici, Perſici ſibi cognomen adſciviſſe videtur.

ℽ. 20. *Cethis per Carmanios*] Ex Plinio ſic repoſuerunt, quia huic Cethis eſt oppidum Carmaniæ, cui dicunt cognominem fuiſſe amnem. Prius ſcribebatur Sethis. Verum optimus meus codex legit *Saecis*, unde libenter fecerim *Sabis*. Memoratur id flumen Plinio, eſtque idem quod alii Saganum vocant. Ptolemæo etiam oppidum Sabis ad fluminis ripam. Utrumque etiamnum manet vocabulum; à Perſis enim *Jab* flumen, oppidum vero *Chabiz* nuncupatur. Sed & ipſius provinciæ manet quoque nomen, Kermon enim appellatur.

ℽ. 20. *Supra Sandis & Choros effluunt*] Sandin hic vocat, quem Ptolemæus & Marcianus Andanim. Innumeris vocabulis modo additur, modo demitur litera iſta ſibilans. Idem itaque Sandis & Andis, vel Andanis. Poſſit vero ſic legi totus hic locus; *Sabis per Carmanos, ſub Paſargadis Coros effluunt*. Ptolemæus enim in Carmaniæ promuntorio Paſargadas conſtituit, uti quoque, qui eum ſequitur, Marcianus Heracleota. Ἀπὸ Καρπέλλης ἄκρας εἰς Κανεάλιν πόλιν σάδια ϛ΄. ἐνταῦθα παροικοῦσιν οἱ καλούμενοι Πασαργάδαι Καρμανῶν ὄντες ἔθνος. Legit Salmaſius Κομβανῶν ὄντες ἔθνος Sed utique ſcribendum Καρμανῶν ὄντες γένος. Attamen in Pomponio alteram præfero lectionem, quia Paſargadæ longe hinc aberant, omninoque eorum ſitum ignoravit Ptolemæus cum gentem hanc ad oſtia ſinus Perſici collocat, ipſum vero oppidum inter Briſoanam & Bagradam flumina. Veteres qui Alexandri res prodidere Paſargadas oppidum & gentem circa Perſepolin ad orientem deſcribunt. Hæc vero à Perſis vocatur Chilminara, quod quadraginta columnas Arabice & Perſice ſignificat. Superſunt enim illic quadraginta octo vaſtiſſimæ columnæ; quarumdam altitudo ſeptuaginta ferme eſt pedum, etiam abſque baſi. Jam vero atria & ſigna immenſa, murorum incredibilis magnitudo, omnia denique ex atro aut candido marmore pulcherrime exſtructa, clamant hanc fuiſſe olim regiam Perſepolitanam. Accuratam ejus deſcriptionem alias

dabimus, neque enim uſquam terrarum (Sinenſium ſtructuras ſemper excipio) monimentum aut antiquitate aut magnificentia huic comparandum reperiri puto. Cum itaque nullum relinquatur dubium, quin hæc ſit Perſæpolis, neutiquam etiam dubitandum exiſtimo, quin Paſargadarum, Cyri ſepulcro celebrata civitas, illa ipſa ſit quæ nunc Xiras appellatur. Cyri ſepulcrum etiamnum illic exſtat, ac deſcribit hoc Fugueroa Hiſpanorum ad Perſas legatus, quo nemo melius & accuratius res Perſicas explicavit. Situm quod attinet, in eo hactenus omnes errarunt, cum nimium ſeptentrionalem eam faciunt, nimiumque à ſinu Perſico removent. Juxta accuratiſſimam obſervationem Chilminara ſive Perſepolis habet in latitudine gradus viginti octo, ſcrupulos octo & quinquaginta; Paſargadæ vero ſive Xiras, gradus viginti octo, ſcrupulos quatuor & quadraginta. Plinii ſeculo videtur Paſargadarum oppidum Cyropolis dictum fuiſſe. Quod autem mari vicinam exiſtimarit Plinius, id eo factum credo, quod ad illam è mari ſit ἀνάπλους ſive adnavigatio. Jam vero quod Corum flumen attinet, iſtud eodem quidem quo Mela, ordine recenſet Ptolemæus, verum hic nimis oſtio ſinus Perſici vicinum facit, cum è Mela hoc tantum colligi poſſit, ſitum eſſe inter Euphratis & Andanis fluminum oſtia. Sed profecto videtur Ptolemæus in Corii fluminis ſitu erraſſe, cum Corus, Corius ſive Cyrus, idem ſit, atque is, qui vulgo Brandemir nominatur. Amnis vero qui huic conjungitur Araxes appellatur ab auctoribus qui Alexandri geſta ſcripſerunt. Nempe ubicunque veteres Cyrum fluvium deſcripſere, illic quoque addidere Araxem aliquem & Cyropolin ſive Cyreſchatam, quod quam multis locis contigerit apparet ex iis, quæ ſuperius diximus.

ỳ. 32. *Inde tenuis rivus, deſpectus emoritur*] Hæc eſt priſca ſcriptura, quam temere mutarunt Pintianus & alii. Quod dicit Euphratem non effluere, ſed in tenuem & deſpectum deſinere rivum, id accipiendum de alveo principali, qui quamvis in innumeros diſpergatur rivos, ac propterea totus pene deficiat, proprie tamen Euphrates dicitur. Sic quidem Mela, qui credidit Euphratem oſtio carere, verum aliter alii. Illi quippe adfirmant eum aut in Tigrin flumen, aut in ſinum Perſicum effluere, verum non ſimul. Hoc quo clarius cognoſcatur, ſciendum eſt, inter Arabiæ deſertæ incolas, & Meſopotamitas ac Babylonios, æterna fuiſſe ac etiamnum eſſe diſſidia, utriſque ſibi hoc flumen vindicantibus. Naturalis quidem Euphratis alveus exit in Tigrim. Verum Arabes latrones Eu-

Euphratis accolæ, qui ſiticuloſam habitant regionem, ut agris ſuis ſubvenirent, totum hoc flumen ſuffurati ſunt, obſtructoque naturali ejus alveo è paludibus quas Euphrates exundans facit, foſſam duxere nomine Pallacopam. Ac tum quidem Euphrates nova oſtia habere cœpit, non in Tigrim, ſed in ſinum Perſicum exeuntia, uti ſatis ex Plinio colligere eſt, quamvis Arrianus cum Mela concinere videtur, cum dicit Euphraten cæcis meatibus aliquando in mare effluxiſſe. Nec hoc mirum cuiquam videri debet, cum tam ſicca & arenoſa ſit terra iſtæc Arabum, ut ad irrigandam univerſam, ne totus quidem ſufficiat Euphrates. Nuſquam invenias regionem quam potiori jure parvam dixeris Libyam. Porro cum aliis, tum quoque Alexandro antequam periret (ut gratificaretur Aſſyriis) animus erat, obſtructo firmiter Pallacopa, Euphratem in priſtinum alveum reducere. Accurate hiſtoriam narrat Arrianus lib. VII, ſed ſenſum verborum non aſſecuti ſunt interpretes, ita enim illa reddenda erant; *Itaque qua in Pallacopam exit Euphrates, illic firmiter oſtium ejus obſtruere propoſuit. Quumque ad ſtadia triginta progreſſus eſſet, petroſa occurrit terra, quamque interciſam fuiſſe comparebat. Ea ſi continua fieret ac denuo conjungeretur, nequaquam ob ſui firmitatem aquam tranſmiſſura eſſe videbatur ad antiquam illam Pallacopæ foſſam: atque ita præſtituto tempore, quandocunque Alexandro placeret, non difficile futurum fluminis divortium.* Morte præventus opus non perfecit, ſed perfecere alii, &, quod mirere, non invitis Arabibus. Genus iſtud hominum felicitatem ſuam collocat in miſeriis. Neſcias utrum ipſi, an vero agri ipſorum magis ſitiant. Flumina excludunt, ciſternas tenent raras, eaſque ſepe fetidas & viroſas, non ut invitent, ſed ut abigant peregrinos; nihilominus beatos, ac omnium hominum nobiliſſimos ſeſe exiſtimant, tum quod ab externis conjugiis immunes ſemper fuerint, tum etiam quod omnibus ſeculis liberi & invicti perſtiterint, prorſus ut exemplo cæteris mortalibus eſſe poſſint, ſolam eſſe paupertatem quæ ſit ſecura, quæque vinci non poſſit. Diodorus tamen Siculus videtur credidiſſe egeſtatem hanc ex parte fuiſſe ſimulatam, dicit enim Arabas iſtos Scenitas habuiſſe etiam puteos occultos ac ſolis notos indigenis. Verba ejus quibus hoc ſignificat exſtant haud longe ab initio libri ſecundi, ita vero ſunt concipienda; Καθόλου γὰρ ἡ Ἀραβία δυσπολεμήτος ἐστι ξενικαῖς δυνάμεσι, διὰ τὸ, τὸ μὲν ἔρημον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ ἄνυδρον καὶ διειλημμένον φρέασι κεκρυμμένοις καὶ μόνοις τοῖς ἐγχωρίοις γνωριζομένοις. Sic quidem olim, quando nempe aliquanto cultior

erat hæc Arabia, ac habitationibus frequentior, verum hoc noſtro ſeculo non fingunt paupertatem, nullaque eſt regio cui deſertæ cognomen melius conveniat. In interiore ejus tractu nec feræ, nec aves reperiuntur, & tamen vivunt illic, qui genus & proavos ad Noachum uſq; numerare ſciant.

℣. 38. *Frontem quæ inter oſtia oſtenditur ſilvæ cauteſque exaſperant*] Et hæc quoque depravarant correctores. Nos antiquam ſcripturam reduximus. *Oſtenditur* autem hic non improbo, vide tamen num melius *obtenditur*. Quamvis hæc vocabula ab iiſdem veniant verbis, differre tamen ſignificatione etiam indocti ſciunt. Frontem vero Mela, quemadmodum etiam alibi, vocat promuntorium: illud nempe quod Ptolemæus Aſaborum, ab Aſabis, alii Macarum à Macis populis nominant. Vulgo *Moçandan* appellatur. Verum autem eſt id quod hic dicit Mela, promuntorium id aſperum eſſe cautibus ſilviſque. Nec promuntorium tantum, ſed & totum Arabiæ litus, quod ab intimo ſinus Perſici receſſu uſque ad inſulas Curiamuria dictas extenditur, admodum eſt excelſum. Ipſum tamen promuntorium Moçandan, alterumque quod ſequitur Roſalgatæ dictum, multo depreſſiora ſunt reliquo litore, quod vaſtis, arduis & inacceſſis ubiq; adſurgit rupibus, quibus thurifera illa regio tanquam vallo armatur.

℣. 39. *Ogyris quod in ea Erythræ Regis monimentum eſt*] Sic quoque alii inſulam hanc nominant. Strabo Ogyrinam videtur appellare; Ἀπὸ δὲ τῆς Καρμανίας εἰρήκασι καὶ Νέαρχος καὶ Ὀρθάγορας, νῆσον Τυρίνην κεῖσθαι πρὸς νότον πελαγίαν ἐν διχιλίοις σταδίοις, ἐν ᾗ τάφος Ἐρύθρα δείκνυται, χῶμα μέγα ἀγρίοις φοίνιξι καταφυτον. Salmaſius nullum in toto Strabone locum iſto corruptiorem exſtare putat, quique felicius emendari potuerit, quam hoc modo; Ἀπὸ δὲ Καρμανίας ἄκρας φησὶ Νέαρχος Ὠγυρίδα νῆσον ἐρήμην κεῖσθαι. Addit etiam nullum fuiſſe auctorem, qui Orthagoras dictus ſit. Verum fallitur. Indicorum Orthagoræ meminit ſemel iterumque Ælianus. Meminit etiam Philoſtratus lib. III. cap. XV. de vita Apollonii. Facile ſanari poteſt hic Strabonis locus. Scribe, νῆσον Ὠγυρίνην, vel mutatione minima, Γυρίνην. Sane omnia Melę exemplaria habent *Gyris*, non *Ogyris*. In Ptolemæo appellatur Ὄγρανα, nonnulli tamen libri manu exarati legunt illic Ὤγυρις. Attamen Ὀγράνα etiam dicitur Arriano. Nimis autem longe à litore Carmaniæ removent hanc inſulam Nearchus & Orthagoras, cum bis mille ſtadiorum intervallum faciunt. Satis tamen bene cum hac menſura convenit Plinius, lib. VI. cap. XXVIII. *Inſula in alto objacet Ogenis, clara Erythra rege ibi ſepulto. Diſtat à continente*

nente CCXXV P. M. Non dubito quin ita ſcripſerit Plinius, cum ſic habeant codices ſcripti, ac Ὠγενὶς idem ſit quod Ὠκεανῖτις. Eandem menſuram exhibet quoque Ptolemæus, ut facile appareat, pleroſque unum eſſe ſecutos. Certum tamen eſt erraſſe omnes. Quocunque enim nomine inſula hæc appelletur, ſive Ogyris, ſive Gyris & Gyrine, ſive etiam aliter, omnino hæc illa eſt, quæ vulgo *Gerun* nominatur. Non amplius triginta ſex paſſuum millibus abeſt hæc à continente, ac ſita in ipſo ſinus Perſici oſtio. Olim clara Erythræ regis ſepulchro, ſed nunc nobiliſſimo totius orientis emporio longe clarior. Hebes eſt, aut ſaltem indoctus, qui non intelligit de Harmuzia me loqui. Operæ pretium autem eſt hic monere, errare eos qui Harmoziam antiquorum putant eſſe Hormoz, hodiernum. Olim enim continentis erat civitas, ac ſita in extimo Carmaniæ promontorio. Verũ anno redemtionis noſtræ MCCCII, aut juxta alios MCCLXXIII, cum incolæ à Turcis graviter premerentur, lares in oppoſitam inſulam Gerun tranſtulere, ductu reguli Ajaz Seyfin. Quod autem addunt inſulæ huic nomen obtigiſſe à ſene quodam piſcatore, cujus conſilio regulus iſte uſus ſit in extruendo novo oppido, id fabuloſum imprimis videtur. Satis ex ſuperioribus colligi poteſt antiquiſſimam eſſe appellationem hujus inſulæ. Urbis vero antiquæ nomen quod attinet, id à palmarum copia proveniſſe Perſæ adfirmant. Hormuz ſiquidem lingua vetuſta Perſica palmetum ſignificat. Ridiculi ſunt qui à Græco ὁρμίζειν illud deducunt. Quo magis autem appareat inſulam Gerun eſſe Ogyrin veterum, & hoc quoque monendum, falli illos, qui Queiſſome, Ogyrin interpretantur. Abeſt Queichome vel Queiſſome inſula occidentem verſus, ſeptem circiter paſſuum millibus ab inſula Gerun. Omnium autem ſinus Perſici inſularum, ſi ſolam ſpectes longitudinem, longe eſt maxima, extenditur enim ad octoginta & amplius paſſuum millia. Verum eſt anguſta admodum, nec plus decem millibus patet in latitudinem. Cum Gerun olim deſerta, nunc vero opulento floreat emporio, hæc è contrario vacua & inculta, cum prius habitatores & vicos habuerit frequentes. Solitudinem hanc efficiunt latrones Arabum Noutaquis & Nichelus, piratarum ſæviſſimi. Quamvis autem hodiernum nomen ſit Queiſſome, à Perſis tamen & olim & nunc Broct appellatur. Hinc apparet eſſe Borochtam Ptolemęi, docente hoc & nomine & ſitu. Aliis eſt Ὀαρά, ſed Ptolemæo, ut diximus, Οὐορόχθα vocatur. Male hæc cum Aracia confunditur, cum Plinius & Ptolemæus manifeſte utramq; diſtinguãt. Servat & hæc quoq; nomen, Arec quippe appellatur, aut Larec addito articulo. Non admodum magna eſt hæc inſula, octo circiter paſſuum millia

in

in longitudine habet, in latitudine tria. Olim culta, cum sit Κυδρος, nunc vero à supradictis piratis, & ipsa in vastitatem redacta. Multa de his insulis in Solinianis suis Salmasius, verum ita, ut non confundenda confundat, distinguat vero non distinguenda. Ubi vero se expedire non potest, miramque fecit κυκεῶνα, conqueritur veteres omnia miscere & confundere.

¥. 42. *Carræ & Arabia & Gandarnus*] Perperam hæc mutavit Pintianus inserendo nomina aliena ab instituto Melæ. Ut in superioribus, ita quoque hic prosequitur oræ maritimæ loca præcipua. Egressus itaque ostium sinus Persici, ea commemorat, quæ sita sunt ad eam Arabiæ partem, quæ sinui Arabico adjacet. Hujus autem sinus principium faciunt, Mossylicum Æthiopiæ promuntorium, & alterum ei in Arabia oppositum, quod Cabo de Fartaque vulgo nominatur. Errant enim qui sinus Arabici initium ponunt ad Babelmandel, ubi augustissimus est. Promuntorio vero Fartaque adjacet oppidum Cane, ut manifeste ex Auctore peripli Erythræi potest colligi. Meminere quoque hujus emporii Plinius & Ptolemæus. Vulgo *Cayem* nominatur, nempe vicus subjectus oppido mediterraneo *Sartach*, (Sabbatha olim dicto) unde promuntorio nomen. Nullum dubium itaque quin *Cane* scripserit Mela, non *Carre*. Arabia vero & ipsum emporium, sed multo priori celebrius, cuique felicis cognomentum æque, atque toti regioni additum fuit, describitur fuse ab ejusdem peripli auctore, è quo manifeste apparet esse id Aden vulgo nominatum. Distat hæc civitas à Cane juxta accuratiorem calculum ducentis & quadraginta passuum millibus, quæ mensura cum bis mille stadiis prædicti auctoris satis bene convenit. Porro civitatem hanc destructam fuisse à Romanis, idque sub Augusto Cæsare, constat ex hoc ipso periplo. Postea instaurata ab iisdem, ut verisimile, ac dicta Emporium Romanum, uti appellatur à Philostorgio, ac medii ævi scriptoribus. Adane tunc erat regionis in qua sita est nomen, cum nunc non regio tantum, sed & ipsum quoque sic vocetur oppidum.

¥. 43. *Prima Beronice inter Herbopoliticum & Scrobilum*] Valde sese hic exercent, non multi tantum, sed & magni viri. Tantum autem abest ut locum hunc obscurissimum illustrarint, ut potius densas & impenetrabiles offuderint tenebras. Non longus tantum, sed & stultus esset labor, illorum persequi errores, cum hos ipsos veritatis cognitio satis reddat manifestos. Hanc ut teneamus ordine singula prosequemur. Beronice

ſonice itaque, quam primam eſſe dicit ab intimo angulo ſinus Arabici, non eſt illa quæ ſolſtitiali ſubjecta eſt circulo, cujuſque complures auctores mentionem faciunt, ſed alia minus nota, cujuſque præter Melam, unus tantum, quod ſciam, meminit Joſephus VIII Antiquitatum, ubi de claſſe Salomoniaca agit. Dicit ille ædificatam hanc fuiſſe in portu Aſiongaber. Addit portum iſtum ætate ſua dictum fuiſſe Berenicen, nec multum abfuiſſe ab Ælana urbe. Ex hoc Pomponii & Joſephi teſtimonio cognoſcimus ſitam fuiſſe Berenicen, inter Heroopoliticum & Strobilum promuntoria. Heroopoliticum promuntorium eſt in ſinu Heroopolitico. Strobilum vocat quod Ptolemæus & alii Pharan. Promuntorium hoc diſtinguit Heroopoliticum & Ælaniticum ſinus. Cognomen ei à forma inditum, nempe à ſimilitudine nucis pineæ. Tralativum apud Græcos, ut montes & promuntoria στροβιλοειδῆ dicantur. Ipſum vero oppidum Berenices non poteſt aliud eſſe, atque illud, quod Calzem ab Arabibus appellatur. Cædua materies ad exſtruendas naves illic copioſa, ideoque celebre adeo inter ſinus Erythræi accolas illud ναυπηγεῖον, ut ab illo toto ſinui cognomentum indiderint.

¥. 44. *Deinde inter promuntoria Moronenon & Colaca*] Antiquæ & meliores membranæ ſic habent; *Deinde inter promuntoria maerenum & Coloca.* Legendum; *Deinde inter promuntorium Aënnum & Coloba.* Aënni meminit Plinius, ac recenſeri ſcribit à nonnullis ibidem loci ubi ſit Philotera. Si quis tamen hic *Myoshormium* malit, ut id promuntorium dictum ſit à Myoshormo oppido, non multum refragabor. Coloba vocat, quod Ptolemæus τῶν Κολοβῶν ἄκρον. Coloëni verum hujus gentis fuit nomen: ſed quia è verporum erant genere, Græci eos κολοβοὺς appellarunt.

¥. 45. *Philoteris & Ptolemais*] Philotera & Philoteris utrumque rectum eſſe docet Stephanus. Ptolemais vero non ſimpliciter hoc oppidum dicebatur. Sed Πτολεμαὶς θηρῶν vel ἐπὶ θήρας. Plinius lib. II. cap. LXXII, cauſam nominis reddit; *conſtatque in Berenice urbe Troglodytarum, & inde ſtadiis quatuor millibus* DCCCXX *in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine Rubri maris ad primos elephantorum venatus conditum eſt, hoc idem ante ſolſtitium quadragenis quinis diebus, totidemque poſtea fieri, & per eos nonaginta dies in meridiem umbras jaci.* Corrigit in Solinianis ſuis Salmaſius; *quod in margine Rubri maris primum, ad elephantorum venatus conditum eſt.* Quis hoc intelligat? Arra-

men emendationem hanc indubitanter veram esse adfirmat. Sed profecto vulgata lectio, quæ etiam in scriptis exstat codicibus, optima est & verissima. Confirmant hanc Agatharchides, in ipso statim operis initio, referente Photio; Πτολεμαῖον φασὶ τὸν μεζὰ τὸν Λάγου, πρῶτον ἐλεφάντων θήρας συστήσασθαι. Quomodo hoc capiendum sit, ipse interpretabitur Ptolemæus Rex, in marmore quod in portu Adulitico consecravit. Exstabat id etiamnum Justini imperatoris tempore, ac descripsit hoc auctor Topographiæ Christianæ, qui in Florentina exstat Bibliotheca, quemque olim evolvimus. Memorantur in eo gesta Ptolemæi Evergetæ, verum nos ea tantum adscribemus quæ ad rem faciunt, unde manifestum fiet Ptolemæum Philadelphum, filiumque ejus Euergetam primos fuisse Græcorum, qui Elephantorum venationem instituerint. Ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν μεζὰ δυνάμεων πεζικῶν καὶ ἱππικῶν καὶ ναυτικοῦ στόλου καὶ ἐλεφάντων Τρωγλοδυτικῶν καὶ Αἰθιοπικῶν, οὓς ὅτε πατὴρ αὐτὸς, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἐκ τῶν χώρων τούτων ἐθήρευσαν, καὶ καταγαγόντες εἰς Αἴγυπτον, κατεσκεύασαν πρὸς τὸν πολεμικὴν χρείαν. Porro valde errant, qui hanc Ptolemaida putant esse Zuachem, celebrem hoc tempore sinus Arabici portum. Certum est illam Mazuan hodie dici, cum huic soli conveniant, ea quæ Plinius, & alii, de Ptolemaide scribunt. Insula est hoc tempore, uno alteroque teli jactu à continente divisa. Olim peninsula erat, sed Eumedes isthmum ejus perfodit, ut est apud Strabonem lib. XVI. In hoc oppido Sole medium leonem peragrante, nullæ fiunt umbræ. Unde colligitur declinationem ejus ab æquinoctiali esse graduum 16. min. 23. Ridicule autem Salmasius Plinii quæ adscripsimus verba interpretatur, tanquam si credidisset Plinius Solem per nonaginta dies fixum & immobilem stare supra verticem Ptolemaïtarum. Sed planus est sensus Plinii, tam in memoratis verbis, quam in illis quæ lib. VI. cap. XXIX. de hac eadem urbe occurrunt. Ptolemaïtæ, Meroëtæ, & quotquot sub illo vivunt parallelo, quadraginta quinque diebus ante solstitium & totidem post, Sole decimum quintum gradum in Tauro, ac dein decimum quintum in Leone tenente, nullas meridiano tempore habent umbras. Ejusdem tamen diei cæteris horis, umbræ quodammodo ipsis in meridiem cadunt, propter obliquitatem sphęræ. Nam qui sub decimo sexto parallelo vivunt, iis Sol XV Leonis gradum aut XV Tauri peragrans oritur ad Cæciam, occidit vero ad Corum. Unde liquet illo ipso etiam die umbras ad meridiem tendere, ac verum esse id quod Plinius dicit, meridie consumi, reliquis

quis vero horis, & intermediis nonaginta diebus, umbras ad auſtrum cadere, cum cæteris anni temporibus in ſeptentrionem porrigantur. Quamvis accuratius loquendo, non tunc demum, cum ſidus vertici imminet, Meroëtis umbræ in auſtrum projiciuntur, verum etiam diu ante. Idem nempe illis quod nobis contingit, licet minore menſura, propter minorem obliquitatem, ut Sole medium cœli tenente, in ſeptentrionem umbræ abeant, oriente vero & occidente in auſtrum declinent.

℣. 45. *Arſinoe & alia Berenice*] Hæc eſt Berenice ἡ πρὸς δεράς Plinio; Straboni vero & Ptolemæo ſimpliciter Δερὴ appellatur, quia in cervice promuntorii ſita eſt. Tria vero oppida ſic dicta adſita fuere ſinui Arabico, unum in oſtio, alterum quod ſolſtitiali ſubeſt circulo, tertium quod in intimo ejus receſſu ſitum fuiſſe docuimus. Plinius etiam quartam Berenicen recenſet ad hunc eundem ſinum, additque Πάσσαλον dictam fuiſſe. Situm tamen non deſcribit, ac videtur ipſe hæſitare.

Ibid. *Tum Sylva quæ ebenum odoreſque generat*] Plinius ad Ptolemaida ἡ πρὸς θήρας ſylvas has collocat. Uterque recte. Totus enim tractus, qui extenditur à portu Zuachen vulgo dicto, uſque ad oſtium Babelmandel, & ultra, adeo ſylvis eſt conſitus, ut neſcio an uſquam terrarum, regio umbroſior reperiatur. Præcipuè vero memorabilis eſt ſylva una & continua, quæ totum intervallum, quod Ptolemaida & portum prædictum interjacet, ſola occupat. Crebris ea adſpergitur fluminibus, licet nulla in mare exeant. Feræ illic omnis generis, etiam Rhinocerotes & elephantes. Arborum mira fœcunditas, & denſitas, adeo ut etiam mero meridie tenebræ non diſcedant, horrorem illum augente belluarum ſævitia. Cum olim frequentes ſylva hæc ebenos produxerit, veriſimile non eſt hodie iſtic deficere, præſertim cum in aliis Æthiopiæ locis ſatis copioſùs ſit harum proventus. Sane qui Æthiopiam proxime perluſtrarit Vincentius Blancus, etiam in hoc tractu Ebenum provenire ſcribit. Euate vocant Abaſſini, qui patinas aliamque ſupellectilem ex hoc ligno conficiunt. Eſt autem nigerrimum & eximie ſplendens, adeo ut quis non lignum, ſed lapidem eſſe exiſtimet. Ebenus autem Æthiopica ad nos non advehitur. Sola Mauritii inſula, quam Luſitani à cygnis *do Cirne* appel-

lant, præſtat quidquid in Europam hoc ſeculo ebeni adfertur. Cum autem tria quatuorve minimum genera arboris hujus, & in Æthiopia, & in prædicta inſula reperiantur, dabitur alias ut ſpero commodior de his diſſerendi locus.

¥. 47. *Quod ex Nili alveo dioryge abductus extra in ſinum verum inflexus*] *Dioryche* legunt eruditi. Sed ſciendum innumera Græciæ vocabula illud pati, ut cum Latina fiunt, χ in g mutent. Vide ſcriptum de mutationibus literarum præfixum etymologico parentis. Hoc leve, illud vero mirum neminem attingere difficultatem longe maximam, quid nempe ſibi voluerit auctor noſter, cum foſſam è Nilo in ſinum Arabicum exeuntem, tam longe à ſuo vero ſitu abduxerit. Quis enim neſcit foſſæ hujus oſtium fuiſſe in intimo ſinus Arabici receſſu? Paucis expediam. Verba hæc Melæ non accipienda de notiſſima illa quam diximus foſſa, ſed de ſegmento Aſtaboræ, quod in ſinum hunc olim effluebat. Manifeſte enim docet Strabo lib. XVI, poſtquam de Ptolemaide egit, portionem quandam ab Aſtabora avulſam hic effluere, cum majore ſui parte Nilum influat. Naturali autem ſuo curſu non exit Aſtaboras in mare, ſed cum fluminis hujus pars aliqua mari admodum ſit vicina, apparet, illinc foſſam fuiſſe ductam, per quam è Nilo in ſinum Arabicum navigari poſſet. Rem ipſam tenemus; videamus nunc quomodo verba Pomponii, quæ nullum continent ſenſum, conſtitui debeant. Sic illa concipiuntur in omnibus ferme, quæ vidi, exemplaribus. *Tum ſylva quæ ebenum odoreſque generat, & manu factus amnis ideoque referendus, quod ex Nili alveo dioryge adductus extra ſinum, verum inflexu tamen etiam non modico. Rubri maris pars beſtiis infeſta, ideoque deſerta eſt, partem Panchæi habitant* &c. Alii antiqui libri ſic habent; *verum tamen inflexu etiam non.* Omnino ſcribendum; *quod ex Nili alveo dioryge adductus. Extra ſinum, verum tamen in flexu etiamnum modico Rubri maris, pars beſtiis infeſta ideoque deſerta eſt; partem Panchæi habitant.* Duos maris Rubri ſinus, Perſicum nempe & Arabicum, deſcripſit. Egreſſus jam ſinum Arabicum, tertiam Rubri maris portionem ſubjungit, ſinum ſcilicet Barbaricum, & quidquid Moſſylicum promontorium & Ceraunios ſaltus interjacet. Hujus ſinus accolas facit Panchæos & Pygmæos. De utriſque ſigillatim dicemus.

¥. 49. *Partem Candæi habitant*] Ex Plinio hoc vocabulum inferſerunt, ejectis Panchæis, uti omnia antiqua habebant exemplaria. Nos reduximus, idemque apud Plinium faciendum credimus, cum Candæi nulli

nulli unquam in hoc tractu fuerint, sed Panchæi vel Panchaii: utrumque enim ut dicamus, Grammaticorum leges permittunt, quamvis ego posteriorem hanc diæresin libentius in possessivis, quam gentilibus admiserim. Thuris autem Panchaici pleni sunt poëtarum loculi, illi ipsi tamen ignorant, undenam bonus iste odor eos feriat. Panchaiam enim Arabiæ felicis portionem esse existimant, cum tamen nulla Panchaia in tota unquam fuerit Arabia. Minime tamen ea fabulosa est regio, uti olim creditum Straboni, Plutarcho, & aliis; sed alibi quærenda, istic nempe, ubi Panchæos hic recenset Mela. Ut omnia mentitus fuerit Euhemerus, quod tamen minime puto, ipsum saltem Panchaiæ nomen mentitus non est. Illum secutus est Diodorus Siculus, cum Παγχαΐην regionem describit, ac abundare dicit elephantis, leonibus, pantheris aliisque animalibus. Manifeste hic ipsam continentem designat, ac illam Troglodyticæ & Æthiopiæ partem, quam hic memorat auctor noster. Sed ut omnem prorsus tollam dubitationem, subjungam testimonium omni exceptione majus, Ptolemæi nempe Euergetæ, excerptum ex monumento Adulitico, in quo recensentur gentes Æthiopicæ, quas ipse præsens subjugavit. Inter alia itaque, hæc quoque ibi leguntur. Ἔπειτα Λασίνε καὶ Ζάα καὶ Γαβαλὰ, οἰκοῦσας παρ' ὄρεσι θερμῶν ὑδάτων βλύζουσι καὶ καταῤῥύτοις, Ἄπαλμω καὶ Βέγα καὶ τὰ σὺν αὐτοῖς ἔθνη πάντα. Παγχαΐτας τοὺς μέχρι τῶν τῆς Αἰγύπτου ὁρίων οἰκοῦντας ὑποτάξας, πεζόν ἐστιν ἐποίησα τὴν ὁδὸν, ἀπὸ τῶν τῆς ἐμῆς βασιλείας τόπων μέχρι Αἰγύπτου. Prodiit olim Romæ hæc inscriptio, sed vitiose admodum. Multo integrior exstat apud auctorem Topographiæ Christianæ, qui in Florentina adservatur bibliotheca, cujusque supra meminimus.

ỳ. 51. *Fuere interius Pygmæi*] Minutum hoc genus, ut solent vagari fabellæ in omnes cœli cardines à veteribus disseminatum fuit. Nam & in Indiam & in Æthiopiam, & denique in extremam Scythiam cubitales istos homunciones transtulere. Ne hoc quidem seculo nugari desinunt, cum apud hyperboreos hos describunt, vel quia hoc non satis succedit, in subterraneis etiam eos locant fodinis. Dari integras nationes pumilionum, æque falsum est, ac sit illud, dari populos ubi plerique sint gigantes. Brevis staturæ sunt pleræque illæ gentes, quæ intra arcticum vivunt circulum, uti Lappones, Samoyedæ cæterique. Idem nempe efficiunt æstus & frigus intensissimum, quamvis diversa ratione. Nam qui nimio sole coquuntur, illi breves sunt & exiles, præsertim in siticulosis regionibus, non

tamen ἀσύμμετροι. At vero Lapponibus, Samoyedis, ac ſi qui iis magis ſeptentrionales, iſtis plane inconcinnum eſt corpus, & tanquam in nodum contortum. Non tamen propterea Pygmæi ſive cubitales ſunt: ad ternos ut plurimum cubitos, nonnunquam altius excreſcunt. Vidi etiam qui quatuor cubitos, hoc eſt juſtam ſtaturam, æquarent. Duplam itaque ad Lappones altitudinis proportionem habent freti Magellanici accolæ quidam, quos ego omnium hominum vaſtiſſimos eſſe exiſtimo. Apud Lappones enim legitima ſtatura eſt trium cubitorum; at vero illi inſulani, freti, quod diximus, accolæ, ut plurimum ad ſex, nonnunquam etiam ad ſeptem cubitos exerunt ſeſe in altum, uti complures certi & oculati teſtes affirmant. Verum ad Pygmæos Melæ veniamus, quos interius, nempe in confinio Troglodyticæ & Æthiopiæ, deſcribit. Ibidem quoque eos collocare videtur Ptolemæus, ſi per Nubas intellexeris Pygmæos, uti Heſychius, Νῶβαι, Πυγμαῖοι, neque enim de aliis quam de his accipi poſſit locus iſte Heſychii. Ariſtoteles lib. IX. de Hiſt. Animal. eos ad fontes Nili traducit. Verba ejus ſic concipiuntur in libris manu exaratis; Οἷον οἱ γέρανοι πίθοι· μεταβάλλουσι γὰρ ἐκ τῶν Σκυθικῶν πεδίων, εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Λιβύης, ὅθεν ὁ Νεῖλος ῥεῖ, οὗ καὶ λέγονται τοῖς Πυγμαίοις ἐπιχειρεῖν, ἔστι γάρ ἐστι τοῦτο μῦθος. Quod narratiunculæ huic fidem adſtrueret Philoſophorum ſummus, id concoquere non potuit quiſquis vulgatæ lectionis auctor fuit; ac propterea verba illa de pugna Pygmæorum cum gruibus ſuo modo reformavit. Quamvis autem fabella hæc excuſa ſit à Græculis fingendi & fabulandi ſemper cupidis, ratio tamen quamobrem hoc in tractu Pygmæos collocarint veteres, hanc fuiſſe exiſtimo; quod Troglodytarum & Æthiopum multi eſſent κολοβοί, ſive recutiti. Hinc tot Colobo-rum gentes in Æthiopia. Idem vero Ariſtoteli & aliis nonnullis κολοβὸς, & Pygmæus, ſive nanus. Κολοβὸς enim lib. II. de generat. animal. circa finem & alibi, vocat non illos tantum, qui uno aliquo membro eſſent mutilati, ſed eos etiam, quorum univerſæ corporis partes in utero matris oblæſæ & juſto eſſent breviores. Tales ſunt nani ac pumiliones, quorum corpuſcula, quamvis partium ad ſe invicem proportio conſtet, non tamen videntur integra, quia ad debitam non ſurgunt menſuram. Ea propter rectius eos homines in compendium redactos, quam totos dixeris homines. Atque hæc quidem Ariſtotelis fuit ſententia. Idem tamen in problematis ſectione decima, alias adfert rationes quamobrem Pygmæi fiant. Sed ut ingenue fatear liber is, quamvis non indignus Ariſtoteli, non tamen videtur genuinus.

nus. Duo autem illic deſcribuntur modi, quo formantur nani; anguſtia nempe loci, aut alimenti inopia. Hoc poſtremo efficitur, ut membra puerilem ſemper ſervent ſtatum. Idem nempe quod potus aquæ vitæ, id ipſum quoque præſtat victus penuria Qui ſic formantur, ii abſolutam habent corporis ſymmetriam. Sive itaque pueri ſint, ſive catelli, quorum corpuſcula hoc pacto coercentur, illi & olim, & nunc quoque in pretio habentur. At vero quorum membra ſcriniis, locorumque comprimuntur anguſtiis, quia non poterant creſcere ἀφ' τὸν ἐφικέμψον τοῖς σώμασι δεσμὸν, ut eſt apud Longinum, illorum longe diſpar eſt ratio. Hi tætro ſunt adſpectu, idemque evenit iis, quod catellis, qui olim in coturnicum caveolis nutriebantur, ut nempe diſtortos & incurvos habeant artus, præſertim ſi faſciis non adſtringantur. Qualia autem ſint eorum corpora, eleganti ſimilitudine docet ibidem Ariſtoteles, cujus verba ſic vulgo concipiuntur. Ὥσπερ οὖν οἱ ἀπ' τῶν καπηλίων γραφόμενοι, μικροὶ μέν εἰσι, φαίνονται δ' ἔχειν πλάτη καὶ βάθη, ὁμοίως συμβαίνει καὶ τοῖς Πυγμαίοις. Fruſtra quærunt viri eruditi, quænam ſint illæ tabernarum picturæ, quæ effigiem hujuſmodi pygmæorum exhibeant. Scribendum; οἱ ἀπ' τῶν καμπύλων γεγραφόμενοι, vel ſi mavis καμπηλίων idem ſignificante vocabulo. Tales ſunt Pygmæi, quales videntur eſſe imagines, quæ in curvis & ſinuoſis tabulis repræſentantur. Nam prout tabellæ fuerint vel cavæ, vel convexæ, vel etiam ſtriatæ, tales quoque ex obliquo contemplantibus apparebunt formæ quæ in illis depinguntur. Hinc recte curvatum dixit Propertius lib. IV.

Nanus & ipſe ſuos breviter curvatus in artus
Jactabat truncas ad cava buxa manus.

Sed & truncas manus quare dixerit, ex ſupradictis ſatis colligi poteſt. Vulgo enim hæc non recte interpretantur.

§. 64. *Oſſa priſtini corporis incluſa myrrha Ægyptum exportat*] Aliter habent veteres aliquot codices, ſic nempe; *extra Ægyptum portat.* Utrumque rectum poſſit videri; nam Heliopolitanus nomus & Heliopolis, quo Phœnix nidum ſuum deferre credebatur, à quibuſdam Ægypto, ab aliis vero Arabiæ attributa fuit. Hinc error Stephani, qui duas putavit eſſe Heliopoles, alteram in Ægypto, alteram in Arabia, & quidem Ἀρωματοφόρῳ, ne longe quærenda eſſet materia, quibus Phœnix rogos ſuos ſuffiret. Similiter ſenſit Plinius, qui Heliopolin in Panchaia collocat, cum alibi in toto opere nunquam Panchaiæ mentionem fecerit, ut vel inde ſatis appareat, eum ignoraſſe ſitum hujus regionis. Erat quidē Panchaia Arabiæ

Tro-

Troglodyticæ pars, verum non in ea Troglodyticæ parte, qua eſt Heliopolis, verum iſta, quæ oſtio ſinus Arabici adjacet. Errare enim eos qui Panchaiam Arabiæ felicis portionem faciunt, jam ſuperius oſtendimus. Recte itaque ſeſe habent verba Plinii, in quibus emendandis multum ſe torquet Solinianus interpres. Cæterum ut ad Melam redeamus, potior nobis alia videtur lectio. Si enim Heliopolis non ſit in Ægypto, juxta Melam, fruſtra hic Ægypti fiat mentio. Ita ſenſit, Phœnicem in Arabia naſci, mori in Ægypto. In hoc omnes fere conveniunt. Solus tamen Anonymus de Phœnice ſcribit, illum concinnatis cineribus paternis contendere ad ortum. Sed omnino apud illum ſcribendum, *contendit Solis ad urbem*, non *ortus*, ut vulgo. De origine major eſt controverſia: alii enim Æthiopiæ, nonnulli Indis natales ejus adſcribunt. Sic ſolent migrare fabellæ. Adeo tamen graphice & ſuis coloribus avem hanc nobis depingunt, ut putes vivam ac ſpirantem viſam ab iis fuiſſe. Obvia ſunt paſſim poëtarum & hiſtoricorum loca, unius tantum Ezechieli veteris tragici, verſus adſcribam, & quia minus noti, & quod multis inquinati ſint mendis. Exſtant illi apud Euſebium de præparat.lib. IX. ac præterea apud Euſtachium in Hexaemeron, ſed utrobiq; corruptiſſime; ſic vero legendi.

Διπλοῦν γὰρ ἦν τὸ μῆκος ἀετοῦ χεδὸν
Πτεροῖς ᾗ ποικίλοισιν ἥπερ χρώμασι
Αὐτοῦ κέκασται σῶμα πᾶν· σῆθος μὲν οὖν
Τὸ πρῶτον αὐτοῦ πορφυροῦν ἐφαίνετο
Σκέλη ᾗ μιλτόχρωτα, καὶ κατ' αὐχένα
Κροκοπίνεσιν μαλλοῖσιν ἀτρεπίζετο.
Κάρη δὲ νητίοις ἡμέροις παρεμφερής.
Καὶ μηλίνῃ μὲν τῇ κόρῃ προσέβλεπε·
Κύκλῳ κόρῃσι κόκκος ὡς ἐφαίνετο.
Φωνὴ ᾗ πάντων εἶχεν ἀπρεπεστάτην,
Βασιλέως πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο
Ὥστε ποιῆσαι· πάντα γὰρ τὰ πτηνὰ ὁμοῦ
Ὅποθεν αὐτὸν δολιχόδρομ' ἐπέσυτο.

¥. 65. *Atque in urbem quam Solis appellant, fragrantibus nardo buſtis inferens*] Et hic quoque correctores loquuntur, non Mela. Prius ſic legebatur; *Atque in urbe quam Solis appellant fragrantibus archiobuſtis inferens, ſeſe.* Divide vocabulum ac lege *archio buſtis*, & veram habebis lectionem. Archium eſt ἀρχεῖον. Utrumque enim rectum archium & archi-

archivum, uti odium & odivum, muſeum muſivum, dium & divum. Archium autem noli hic accipere pro tabulario, ut fere apud Latinos archivorum vox accipi ſolet, ſed pro ipſo templo uti Græci, vel potius pro adyto templi ubi congregabatur magiſtratus ſacerdotum. Dicit Phœnicem oſſa parentis ſui, vel potius ſui ipſius, incluſa myrrha in Ægyptum deportare, atque in archeo ſeu adyto templi Heliopolitani buſtis ea fragrantibus inferre, ac ſic ſemetipſum memorando funere conſecrare. Sic quoque alii, niſi quod in modo geſtationis paululum à ſeinvicem abeant. Qui enim patrios cineres in pilam à Phœnice cogi ſcribunt, illi pilam iſtam pedibus geſtatam fuiſſe dicunt. Sed vero alii, qui totum nidum ac integrum cadaver ab hac ave in Ægyptum devehi tradunt, illi id dorſo factum fuiſſe exiſtimarunt. Sic Tacitus Annalium lib. VI. cum dicit, Phœnicem *patrium corpus ſubire*. Sic quoque Artemidorus in oneirocriticis intelligendus, cum dicit eum qui per ſomnum Phœnicem viderit, eo paupertatis redactum iri, ut parentis cadaver, more Phœnicis, propriis humeris efferre cogatur. Errat itaque Salmaſius cum *ſubicere* apud Tacitum legendum conjicit.

§. 66. *Ipſum promuntorium quo id mare clauditur, Ceras Auſtri, ultra invium eſt*] Sic quidem Pintianus, ſed nos priorem reduximus lectionem, quam omnia quotquot vidimus exemplaria antiqua confirmant. Fefellit virum inſignem quod neſciverit, Ceraunios montes, etiam in Africa memoratos fuiſſe. At vero illorum mentionem facit Diodorus Siculus lib. III. ubi agit de Cornu Amaltheæ. Quamobrem autem Ceraunii dicti fuerint, ſatis colligi poteſt ex Annone, & ex iis quæ infra ſumus dicturi.

In CAP. IX.

DE ÆTHIOPIA.

Verſu 1. *Æthiopes ultra ſedent, Meroën habent*] Locum hunc ſic corrigere conatus eſt Salmaſius in Solinianis; *Æthiopes ultra. Sed & Meroën habent, eam quam Nilus primo ambitu amplexus inſulam facit.* Sed ſane ridiculus fuiſſet Mela, ſi ſic ſcripſiſſet. Quid enim mirum quod & Meroën habuerint Æthiopes, cum ea in media ſit Æthiopia? Nullus dubito, quin ſic concipiendus ſit hic locus. *Æthiopes*

ultra. Sedem Meroën habent, terram quam Nilus &c. Sedes hic eſt regia. Sic quoque Curtius, lib. IV. de Jovis Ammonis Oraculo agens; *Accolæ ſedis ſunt ab oriente proximi Æthiopum.* Sed & apud alios linguæ Latinæ autores vocabulum hoc abſolute in illa ſignificatione poſitum reperitur, quemadmodum etiam ἔδε & ἔδω apud Græcos. Jam vero, Meroën eſſe regiam Æthiopum, notum eſt. Vitruvius lib. VIII. cap. II. Meroën inſulam vocat *Æthiopum meridianorum regnum.* Plinius Meroën caput Æthiopum; Herodotus, Strabo, Heliodorus & alii, metropolin appellant.

¥. 4. *Pulchri forma, æqui corporis parumque veneratiores, veluti optimarum alumni virtutum*] Ad hunc locum mirum quam multi impegerint. Nulla pene eſt litera quam intactam reliquerint. Librorum manu exaratorum hæc eſt lectio; *Pulchri forma & qui corporis parumque veneratiores veluti optimarum alii virtutum.* Meliores codices ſic habent, *aliis veluti optimarum virtutum.* Ultimam obſcuriſſimo huic loco manum imponere conatus eſt Cl. Salmaſius in Plinianis ſuis. Sic vero legit; *Pulchri forma, æqui cultores, juſtitiæque veneratores, velut optimæ aliarum virtutum.* Scilicet in tanta brevitate operæ pretium fuit monere, gentem eſſe in Æthiopia, ubi juſtitia pro optima virtute haberetur. Quid demum in auctoribus difficile, ſi tam longe & à verbis, & à ſenſu, liceat recedere? Vide quam facili opus ſit medicina, ut veram teneamus lectionem. Scribe: *Pulchri forma, æqui corporis, parumque venerati opes, aliis veluti optimarum virtutum.* Ex Herodoto hæc habet; is namque poſtquam de Automolis egit, lib. II. genus quoddam Æthiopum deſcribit, incolentium urbem, in qua omnes eſſent æquali magnitudine. Verum & Mela, hoc ipſo capite, lectionem hanc confirmat, cum de Æthiopibus Heſperiis dicit, eos non eſſe, *ita corporibus ſimiles*, atque iſti, de quibus hic agit. Sequentia verba & ipſa manifeſta ſunt. Dicit ab Æthiopibus contemni aurum & argentum, tanquam quæ nihil faciant ad veram beatitudinem. *Alius optimarum virtutum* proba locutio, pro *alienus ab optimis virtutibus.* Sic Horatius lib. II. Serm. III. dixit *ſpecies alias veri*, pro ſpeciebus alienis à veritate. Sed & Græci ſic loquuntur, ut cum Plato ait ἕτερον τὸ ἀληθὲς, pro eo quod minime verum eſt. Uſus obtinuit, ut potius alienus apud Latinos, & ἀλλότριος apud Græcos cum genitivis conſtruantur, nihil tamen hoc obeſt, quominus & alterum rectum ſit. Porro hæc verba, non de Automolis, ſed de Æthiopibus, qui præceſſere,

acci-

accipienda ſunt; aliter enim ſi intellexerit Mela, erravit. Attamen ne ſic quidem omni culpa vacat auctor noſter, quod manifeſtum fiet, ſi quis & hujus, & Herodoti verba de Automolis, Macrobiis, & minoribus quidem, ſed tamen ſimilis ſtaturæ Æthiopibus, conferre operæ pretium cenſuerit. Fieri etiam poſſit ut alios ſit ſecutus auctores, qui & ipſi Macrobios & alios iſtos Æthiopas confuderint. Macrobios Æthiopas omnium hominum maximos & pulcherrimos eſſe tradit Herodotus. Etiam hoc ſeculo ex parte id verum eſſe, teſtantur complures. Æthiopem & Æthiopiſſam, tertia ſui parte exſtantes ſupra ordinariam hominum ſtaturam vidit & menſus eſt Petrus Vallenſis nobilis Romanus, addens Æthiopes quos in Ægypto vidit, ut plurimum proceros fuiſſe. Verum de pulchritudine nihil addidit, formarum alias ſpectator diligentiſſimus.

ỳ. 9. *Et quibuſlibet veſci volentibus licet, ἡλίκα τραπέζαν appellant*] Sic quidem Pintianus, cum prius legeretur, *& quia ut libet veſci volentibus licet*. Ego nihil mutandum cenſeo. Quia communis eſſet omnibus hæc menſa, ideo ſolis appellabatur : Sol enim omnibus lucet.

ỳ. 14. *Ut folia etiam proximis deciſa frondibus*] *Decuſſa* legit Salmaſius, & ante illum Pintianus, vel etiam *decidua*. Ego vulgatam probo lectionem. Non enim in Æthiopia quemadmodum apud nos folia decidunt, aut ramis decutiuntur. Pleræque fere arbores ſemper iſtic virent. Creſcunt earum folia, quamdiu ipſa creſcit arbor. Hinc fit ut non tenuia ac mollia ſint, ſed denſa, dura, ac longa admodum, quæque ramorum inſtar amputari neceſſe habeant. Sane non minima pars Indicarum & Æthiopicarum arborum omnino carent ramis, ſed vice eorum ſolis comantur foliis. Minus hoc mirabuntur, illi qui etiam integras arbores ex foliis compoſitas viderunt.

ỳ. 15. *Sed peſſum penitus accipiat*] Sic ex libris repoſuimus : prius enim inepte ſcribebatur, *peſſum & penitus*.

ỳ. 17. *Sunt miræ aves cornutæ Tragopanes*] Sic recte hunc locum emendavit Salmaſius, & ante illum Turnebus. Τραγόπανες ut αἰγόπανες & ἐρεμόπανες apud Arcadium Grammaticum. Sed & Κυνόπανες dixit Tertullianus lib. 1. ad Nationes. *Plane tertium genus dicimur : Cynopanes aliqui vel Sciapodes, vel aliqui de ſubterranea antipodes.* Idem Apologetico ; *Alia nos, opinor, natura, Cynopanes aut Sciapodes.* Sic utrobique legendum ; male enim vulgo *Cynopennæ* & *Cynophanes*. Qualia vero monſtra fuerint canes iſti cornuti, curioſi inquirant, nobis veram in-

dicaſſe lectionem ſufficit. *Κυνοπέναι* Salmaſii, ſic enim apud Tertullianum ſcribendum eſſe cenſet, plane ſunt explodendi. Nec vocabulum placet; nec rationi conveniens eſt, ut canina fame laborantes, monſtra dicantur; & merum figmentum eſt *Κυνοπένδες* eſſe eoſdem, atque ſint *Ἡμίκυνες*.

℣. 18. *Cæterum oras ad Corum ſequentibus nihil memorabile occurrit*] Sic Pintianus ex Plinio emendandum eſſe hunc locum exiſtimabat, ſed nos priorem ſcripturam reduximus, quę ſenſui Pomponii longe eſt convenientior. Deſcribit hic oram Africæ Orientalem, quæ egreſſis ſinum Arabicum occurrit. Illam vero veteres ferme omnes, non in auſtrum, uti hodierna docuit experientia, ſed primo in Eurum, dein in ortum Solis tendere, ac ſic deinceps Sinis & Seribus conjungi crediderunt; quod ſatis ex iis quæ ſuperius de Nili fontibus diximus, colligi poteſt. Verum non ea Melæ fuit opinio; is enim Eudoxi ſententiam probavit, ac aliquatenus quidem Æthiopiæ littus Auſtrum verſus porrigi exiſtimavit, tandem tamen flexum in occidentem & Corum dirigere, donec Mauritano littori jungeretur. Videamus nunc Plinii locum, unde hunc reformare conatus eſt Pintianus. Verba ejus hæc ſunt lib. VI. cap. XXIX. *A Moſſylico promuntorio Atlanticum mare incipere vult Juba, præter Mauritanias ſuas Gades uſque navigandum Coro.* Juba auſtraliſſimum Africæ promuntorium Moſſylicum eſſe exiſtimabat, itaque ab eo Chaurum verſus litora inflecti, donec iterum Mauritaniæ ſuæ conjungerentur. Hæc non Jubæ tantum opinio fuit, ſed & omnium eorum, qui Libyam trapezio compararunt. In eo autem peccavit Plinius, quod contrarium ventum poſuerit, Corum nempe pro Euro; niſi potius librariorum hanc eſſe culpam exiſtimemus. A Mauritania uſque ad Moſſylicum promuntorium ſolo Coro vento navigari poſſe, Juba ſcripſit, non vero à Moſſylico Mauritaniam. Valde autem hic ridet Plinium Plinianus Exercitator, ac prolixam admodum de hoc loco diſſertationem inſtituit: ſed neque Jubæ, nec Plinii mentem percepit. Operæ pretium eſt hoc paucis oſtendere. Dicit itaque Plinius poſt ea quæ attulimus verba; *Cujus tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt.* Quia nempe ad rem non facit, integram Jubæ ſupputationem recenſere, ſed ſaltem illam partem, quæ pertinet ad præſens inſtitutum, id eſt, ad menſuram ſinus Arabici, ſive totum Africæ latus orientale juxta hypotheſin Jubæ. Sic vero computat intervalla; *A Promuntorio Judæorum quod vocatur Lepteacra ab aliis Drepanũ proponit recto curſu præter Exuſtam ad Malchu-*

inſu-

insulam quindecies centena millia pass. esse. Inde ad locum quem vocant Stenon CCXXV M. *Inde ad insulam Adanu centum quinquaginta mill. pass. Sic fieri ad apertum mare* XVIII. LXXVII. M.P. *Reliqua omnes propter Solis ardorem navigari posse non putaverunt.* Locus hic jam diu ante Solinum inquinatus fuisse videtur, quod libenter, ut puto, agnoscet, quisquis & Plinii & Solini verba contulerit: feliciter vero à nobis, ita ut illum hic exhibuimus, esse restitutum, nemo nisi malignus, aut ignarus inficias iverit. Lepteacra sive Drepanum promuntorium in intimo sinus Arabici recessu etiam à Ptolemæo ponitur, quamvis is perperam distinguat. Judæorum vero hoc appellat, quia in Judæorum ditione, illa sinus Arabici pars sita olim fuit. Ob eandem rationem Josephus lib. VIII. Berenicen Hebræorum vocat portum. Exustam insulam & insulam Malchi, recenset eodem ordine Ptolemæus & auctor Peripli. Locus στενῶν, sunt angustiæ aliis ἡ στενὰ, hodie *Babelmandel*. Male vulgo *Sceneos* vel *Scencon*, ut est apud Solinum. Insulæ Ἀδάνου meminit quoque ex Plinio Solinus. Ptolemæus duas recenset Adani insulas, sed utranque intra angustias sinus collocat. Verum illum errare apparet ex hoc Jubæ loco, & ex ipsius rei veritate. Quis enim dubitare possit imposterum, quin Adani insula, sit famosa illa peninsula, quam vulgo Aden appellamus? Verum esse quod dicimus, docebit quoque auctor Peripli, qui ab angustiis istis prædictis, usque ad Arabiam felicem Emporium, quam Aden nunc vocari superius ostendimus, numerat stadia mille ducenta, quæ mensura cum illa Jubæ convenit quam exactissime. Apertum vero mare appellavit Juba quidquid est ultra Adani insulam & oppositum ei in Æthiopia Mosylicum promuntorium. Eo enim usque sinus Arabicus extenditur, & aliquanto etiam longius juxta alios, ut superius docuimus. Verum hæc de his Melæ & Plinii verbis dicta sufficiant, quæ ideo lubentius admonuimus, quia vaste admodum de hoc loco differit Salmasius, & prodigiosam Plinio cæcitatem & plusquam barbaricam insciti am adfingit.

ỳ. 19. *Ripæ potius sunt quam litora*] Rupes pro ripis hic substituit Turnebus, idque videntur confirmare præcedentia, cum dicit, omnia præcisa esse vastis montibus. Sed nec ipse, nec alii percepere mentem Pomponii. Hoc dicit, mare non quidem deficere, sed ita augustum fieri, ut contrarium eveniat, ei quod de fluminibus canit Ovidius, ut liberiori spatio receptæ pro ripis litora pulsent: hic enim putat, mare ita in arctum re-

digi inter duas terras, nempe hanc noſtram, & oppoſitam antichthona, ut litora ripæ fiant, quemadmodum in Magellanico contingit freto. Hanc non Pomponii tantum, ſed & plurimorum veterum opinionem fuiſſe, ſatis ex iis, quæ ſuperius diximus, colligi poteſt.

ỳ. 22. *An exhauſta fructu ſine fine Africa ſe extenderet*] Hæc eſt veterum librorum ſcriptura, unde variæ variorum conjecturæ promanarunt, quas recenſere & confutare non longus tantum, ſed & ſtultus labor. Scribe, *an exhauſto fluctu*. Ipſe hanc lectionem probat Mela, cum Hannonis autoritate teſtatur, mare non deficere.

ỳ. 23. *Verum & ſi Hanno Carthaginenſis*], Particulam *ſi* redundare putant, viri magni, ideoque eam expungunt. Verum ſequentia ſatis oſtendunt, eam abſque damno ſententiæ abeſſe non poſſe. *Si* hic idem valet, quod *poſtquam, quia*. Sic quoque apud Virgilium & alios particula hæc accipitur. Paulo poſt reſcripſimus. *Non ſe mare ſed commeatum deficiſſe memoratu retulerat*. Sic legendum eſſe, obſervatum jam olim auctori prætermiſſorum ad Melam, quem Pintiani caſtigationibus ſubjunxit optimus Schottus. Memoratus vocabulum recte ſeſe habet. Plinius pro hoc commentarium ſubſtituit. Memoratus idem eſt quod memoratio, ὑπόμνησις. Et ſic niſi fallor rectius poſſit appellari Periplus iſte Hannonis, qui hodie etiamnum exſtat, & brevem quidem, ſed tamen veriſſimam commemorationem continet. Nam quod Ariſtides & alii nonnulli è veteribus, & multi è recentibus fabuloſam exiſtimant hanc Hannonis narrationem, in eo quam illos fefellerit ratio, fuſius ad ipſum Hannonem oſtendemus. Dignum eſt enim hoc monumentum quod cum cura illuſtretur, non tantum veritatis ergo, ſed & gratia antiquitatis, cum id omnibus Græcorum monumentis longe ſit vetuſtius. Huc & illud quoque accedit, quod adeo paucorum manibus ſcriptum iſtud teratur, ut multi ne exſtare quidem exiſtiment, cum tamen ſemel iterumque Baſileæ prodierit. Sane Salmaſius non nos tantum eo carere putat, ſed ne Plinii quidem ſeculo periplum hunc amplius exſtitiſſe adfirmat. Mirum quoque quid ipſi mentis fuerit, cum Solinum reprehendit, quod Hannonem Xenophonte Lampſaceno fecerit antiquiorem, quaſi vero ante Hannonem, alter iſte hæc loca adiiſſet. Non tantum Lampſaceno iſtoc, ſed & ipſo Homero & Heſiodo antiquius eſt monumentum illud Hannonis. Unde enim potuit promanaſſe fabella de tribus Gorgonibus, niſi ex tribus iſtis Hannonis Gorgidibus? Vide locum Hannonis, & confer cum iis quæ poëtæ canunt

nunt, & fatebere huic ſolo fundamento totam iſtam niti fabellam. Ne nomen quidem ducis Pœni abeſt; ſed fluvio attributum. Annonem enim vocant Palæphatus aliique mythologi fluvium Gorgonum inſulæ vicinum. Verum nihil efficimus, niſi etiam alio argumento antiquitatem peripli hujus oſtendamus. Docet Strabo Phœnices paulo poſt tempora belli Trojani extra columnas Herculis progreſſos in media Libya urbes condidiſſe. Sed ipſum lib. 1. loquentem audiamus; Θρυλεῖται καὶ ἡ Φοινίκων ναυτιλία, ὅτι καὶ τὰ ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἐπῆλθον, καὶ πόλεις ἔκτισαν κ'ἀκεῖ καὶ πρὸ τοῦ μέσα τῆς Λιβύης τῆς Θαλλίας μικρὸν τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον. Stultum fuerit exiſtimare Phœnices alios ante Hannonem has oras acceſſiſſe, ac ibi urbes condidiſſe, cum ex ipſo Hannone contrarium conſtet. Hinc quoque invicto argumento oſtendi poteſt, quantum falluntur illi, qui Carthaginem à Didone conditam exiſtimant, cum Appianus memoriæ prodiderit, etiam quinquaginta annis, antequam caperetur Ilium, fuiſſe Carthaginem.

ℽ. 28. *Ideo ejus oræ nota ſunt aliqua*] Si Eudoxus univerſam iſtam oram circumnavigavit, jam non aliquæ tantum partes, ſed univerſum hoc littus æqualiter ipſi notum fuit. Paulo itaque naſutior facile viderit legendum eſſe; *ideo ejus oræ notæ ſunt aliqua.* Sic quoque infra loquitur, *aliqua credibile eſt*; pro aliquatenus, aut aliqua parte. Hoc locutionis genus non ſemel apud Terentium, Virgilium alioſque occurrere norunt, qui Latine ſciunt. De Eudoxo vero, quod hic ſcribit auctor noſter, id merito ridet Strabo. Iſte Eudoxus merus fuit impoſtor, ut ex narratione ejus apparet, quæ ne umbram quidem habet veritatis. Quidquid alii contradicunt, certum eſt veterum neminem fuiſſe, cujus quidem exſtet memoria, qui Bonæ Spei promuntorium vel acceſſerit, nedum prætervectus ſit. Occidentale Africæ littus, quo uſque Hanno legerit, id infra docebimus. Orientalem oram ſulcavit auctor Peripli, cujus auctoritas majoris eſt facienda, quam cæterorum omnium, utpote qui ſolus veritati conſentanea ſcripſerit. Verum is non tam longe progreſſus fuit, quam vulgo exiſtimant. Terminus navigationis ipſius fuit Menuthias inſula & Rhaptum promuntorium. Menuthias illa eſt inſula quæ nunc Zanzibar appellatur. Huic enim omnia conveniunt quæ veteres de Menuthiade ſcribunt, non inſulæ S. Laurentii, quæ plane ignota fuit Græcis ac Romanis, ut plenius alias oſtendemus. Raptum vero promuntorium eſt illud, quod Quiloæ vicinum eſt. Quæ dein ſequuntur, ea innavigabilia eſſe prodit

prodit autor peripli, propter crebra brevia. Comprobat id ipsum hodierna experientia, nimium enim notæ sunt Syrtes & Charybdes innumeræ continentem inter & Madagascar insulam sitæ, tot Batavicarum ac Lusitanarum navium naufragio infames. Non dubitandum quidem, quin sæpius navigatio ea tentata fuerit, sed facile solent abstinere homines ab iis locis, unde vel nullus, vel difficilis est regressus.

ỳ. 31. *Nisi quod sub naribus etiam fistula est*] Et hæc narratiuncula non uni tractui affixa est. Astomos populos tam in India quam in Libya veteres describunt. Fabula forsan exinde nata, quod gentes quædam os operiant lino aut panno, quem cibum sumturi removent, quemadmodum etiamnum faciunt Nigritarum ultra Atlantem complures, quibus sola in facie est pudor, cum reliquo corpore absit. Plinius juxta Megasthenem in India gentem hanc collocat lib. VI. cap. II. *Megasthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem, anguium modo loripedem, vocari Syrictas.* Salmasius legendum censet hoc loco, *vocari Syrtas.* Quia nempe traherent pedes ἀπὸ τὸ σύρειν. Sed recte sese habet lectio vulgata. Qua enim fistula sorbebant, eadem etiam sibilabant. Confirmat hanc lectionem Ælianus, de animalibus lib. XVI. cap. XXII. Ἔστι δὲ καὶ Συρικλαὶ πέραν Ἰνδῶν ἔθνος καὶ τοῦτο, καί εἰσι σιμοὶ ταῖς ῥῖνας, εἴτε ἔτως ἐκ βρεφῶν ἀπαλῶν ἐν θαλάσσῃ τῇ τῆς ῥινὸς ἁμώμενοι, εἴτε καὶ τοῦτον τὸν τρόπον πίπτοντες. Male vulgo Σκιρῆται. Sed & sequentia quis intelligat? Ridicule verterunt interpretes; *Sunt & Sciratæ gens ultra Indiam, simi naribus, sive ita nati, sive à teneris assueti in mari degere, & urinando nasum offendere ad saxa.* Profecto scripsit Ælianus ἐνθλάσαι, non ἐν θαλάσσῃ. Hæc vera est causa, quamobrem Mauri & variæ Indorum & Æthiopum gentes simas habeant nares, quia nempe recens natis nasus infringitur. Ludicra est ratio eorum, qui scribunt fieri id ex allisione ad dorsum & occiput matrum bajulantium. Sed nec illi bene argumentantur, qui negant, infringi vultus hoc seculo à Mauris matribus, infantes enim illic nasci simos, non fieri. Ut ut hoc concedatur, vera tamen manet altera ratio. Versa est nempe consuetudo in naturam, quod etiam Macrocephalis olim contigisse, autor est Hippocrates. Quanto iis longius esset caput, tanto generosiores habebantur. Infantum itaque ex utero demum prodeuntium capita primo manibus, deinceps etiam fasciis comprimebant, ut sphærica & naturali exuta, oblongam induerent figuram. Hoc ut fieret, primo arte opus fuit, deinceps vero consuetudo abiit

abiit in naturam, ac etiam absq; curatura capita instar columellæ longa habuere. Nec aliam existimo esse rationē nigritiei Æthiopum. Qui non omnino erant atri, quod est turpe illis, succis & unguentis nigricantibus (hæc sunt Æthiopum cerussæ) fuscum colorem atro permutarunt. Transiit & hic ars in naturam, quique olim erat artificialis, is nunc est naturalis color.

℣. 32. *Fistula est per quam bibere avenis*] Sic recte Salmasius, & ante illum Nunnesius & Ciacconius, è quorum notis excerpta sunt prætermissa in Pomponium, quæ Pintiani castigationibus subjunxit And. Schottus. Ea enim non prodiisse ex cerebello Schotti, qui nasum habet, facile divinabit.

℣. 37. *Grandis litoris flexus, grandem insulam includit*] Ubi desinit cognitio, ibi fingendi incipit licentia. Uti fluvius iste falsus, qui hanc nostram, & oppositam Antichthonum terram interjacet juxta opinionem veterum fictitius est, ita quoque quæcunque referuntur de monstrosis populis in ora ista australi sitis, mera sunt figmenta. Hic demum vera incipiunt, & ipsa tamen falsis interpolata, dum non unum sequitur Hannonem, sed illos quoque Græcos, qui Hannonis periplum variis inquinarunt fabellis. Recte quidem ac ordine, illic incipit, ubi desinit Hanno, verum non recte Hannoni adfingit, insulam hanc habitari à feminis solis, & quidem, sua sponte fœcundis, cum Hanno contrarium dicat. Utriusque enim sexus homines in ea insula fuisse scribit, quamvis multo plures feminas, quæ hirtæ erant ac Γορίλαι ab interpretibus Lixitis vocabantur. Viros quidem capi non potuisse, quod prærupta peterent, ac se lapidibus tutarentur; Mulieres captas fuisse tres, quia vero unguibus ac morsu ductoribus suis essent infestæ, ideo fuisse occisas; pelles vero earum Carthaginem delatas. Atque hæc quidem insula terminus fuit navigationum Hannonis. Ex descriptione vero ejus manifeste apparet eandem esse, atque sit illa, quæ hodie Palmifera, ab aliis vero S. Annæ insula appellatur. Dari vero integros populos toto corpore hirtos, satis ostendunt cum alia loca, tum præcipue terræ illæ supra Japoniam sitæ, non ita pridem à nostris detectæ.

℣. 43. *Mons altus, ut Græci vocant* Θεῶν ὄχημα] Non dicit Hanno montem hunc perpetuis ignibus flagrare, sed noctu tantum talem apparuisse; verba ejus hæc sunt; Τέτταρας ἡμέρας φερόμενοι, νυκτὸς τῷ γλῳ ἀφεωρῶμεν φλογὸς μεσῳ. ἐν μέσῳ δ' ἦν ἠλίβατόν τι πῦρ τῶν ἄλλων μεῖζον, ἁπτόμενον ὡς ἐδόκει τῶν ἄστρων· τοῦτο δ' ἡμέρας ὄρος ἐφαίνετο μέγιστον, θεῶν ὄχημα καλούμενον. Minime vero fabulosa sunt, quæ hic tradit

Hanno. Mons iſte hodie appellatur *Sierra Liona*. Adeo altus ut à ducentis & amplius paſſuum millibus nonnunquam ſit conſpicuus. Latera ejus perpetuo virent odoratis omnis generis arboribus. Vertex æternis incingitur nebulis, quas ne ardentiſſimus quidem Sol unquam diſpellere ac vix perrumpere poſſit. Hinc fit ut continuis fulminibus ac tonitruis noctu præſertim percutiatur, quorum fragor à navigantibus ad quinquaginta etiam paſſuum millia exaudiri poteſt. Sonitum iſtum Luſitani aſſimilarunt leonum rugitui, ac ea propter monti nomen indidere *Sierra Liõa*.

ỳ. 46. *Hinc opinio ea fidem cepit*] Prior lectio fuit, *hinc opinio cauſæ fidem cepit*, quod non erat mutandum. *Cauſa* pro *re* hic accipitur, uti ſæpe. De Panibus vero Satyriſque quæ hic prodit, ea ex aliis hauſit, non ex Hannone, qui nullam horum facit mentionem. Tantum is prodit noctu in litore pernoctanti ſibi crebros & ſparſos apparuiſſe ignes, ac frequentes audiviſſe ſonitus. Utrum vero Æthiopes interdiu fugientes, noctu autem ſe colligentes ac facibus, clamore, tympanis ac incenſis pyris belluas abigentes, ut etiamnum apud ipſos fieri ſolet, cauſam huic ſpectaculo dederint; an vero naturali hoc factum ſit ratione, ex apparitione nempe ignis illius quem fatuum appellamus, qui adeo frequens eſt in Zona torrida, ut toti in Æthiopia campi, noctu ceu ſtellis colluceant, id vero non addidit. Ego poſtremum verum eſſe exiſtimo. Interim obſervatu dignum eſt, quod alias fieri ſolet, ut fabulæ non ex nihilo oriantur, ſed plerunque veritatem pro fundamento habeant, id ipſum quoque hic contigiſſe. Minime enim dubitandum, quin quæ Diodorus Siculus & alii de Amazonibus, Heſperidibus, Gorgonibus, ac ſimilibus in Libya figmentis ſcribunt, ea omnia ex hoc Hannonis fonte promanarint, ac huic uni periplo tanquam baſi innitantur, ut jam ſuperius oſtendimus.

ỳ. 51. *Nec jam dites, ut hi quos diximus, nec ita corporibus ſimiles.* Libri vetuſti habent, *nec jam dites quos diximus*. Recedit hic ab Herodoto; is enim Æthiopes iſtos Heſperios omnes æqualis facit menſuræ; in eo vero convenit, quod minores eos eſſe ſcribat. Vide quæ ſuperius de Macrobiis annotavimus. Verum Herodoto adverſatur vetuſtiſſimus iſte auctor, quem ſub Scylacis nomine olim dedimus, is enim Æthiopas Heſperios pulcherrimos eſſe dicit, ac majores quam quadricubitales. Paulo poſt non recte prius legebatur, *ac nomine Heſperio*.

ỳ. 53. *Quem Nili eſſe aliqua parte credibile eſt*] Alii *aliquate-*

nus,

nus. Quidam *aliquando* : nonnulli vero libri *aliqua ergo*. Legendum *aliqua credibile eſt*. Sic quoque paulo ante ; *notæ ſunt aliqua*.

Ibid. *Nuluch ab incolis dicitur*] Mira conſtantia veterum librorum, ſic ſcribentium ; *& nunc ab incolis dicitur*. In uno tantum repperi, *Nihil ab incolis dicitur*. Nilidem appellat Plinius, ſi vera eſt ſcriptura, libri enim meliores manu exarati, Nullidem hoc loco habent aut Niludem, quemadmodum etiam in optimo noſtro Solini exemplari à prima manu ſcriptum fuiſſe videtur. Julius Orator, qui vulgo Æthicus dicitur, Nilotin vocat. *Fluvius Nilotis naſcitur in Atlante, procurrens lacum efficit, qui Nilotis appellatur ſine aliquo exitu. Currit millia* CL. Sic codex antiquiſſimus Thuanæus, multo quidem vulgari auctior, verum etiam illic æque ineptus auctor. Oroſius, quique eum ſequitur anonymus qui Æthico ſubjungitur, Nuchul hic habent. *Fontem Barbari Dara nominant, cæteri vero accolæ Nuchul vocant*. Si hæc lectio proba eſt, utique ſic ſcripſit Mela, *Nuchul ab accolis dicitur*. Syris & Arabibus נחל flumen dici, notum eſt. Ut tamen verum fatear, ne huic quidem fido vocabulo, cum mirum in modum varient exemplaria. Interim ſi de appellatione nihil certi adfirmari poſſit, res ſaltem conſtat. Sive enim lacus, ſive fluvius, ſive fons vocetur, idem etiamnum nomen obtinet, atque olim Oroſii ævo. Dara quippe & regio, & flumen cognominatur. Oritur ex Atlante, tendit in meridiem donec Zanhagæ regnum contingit. Ibi lacum efficit, nec effluit, ſed deficit, quod ipſum quoque faciunt multa alia flumina ex Atlante quaquaverſum profluentia. Statis temporibus in æquoream excreſcit amplitudinem : alias vero ex flumine fit rivus, aut vallis potius. Vide de hoc præ cæteris Leonem Afrum. Paulo poſt malim, *ſed à barbaro ore corrupto*. Nempe nomen Nili corruptum à barbaris in Nuchulis aut Niludis.

§. 55. *Alit & flumen & minora quidem ejuſdem tamen generis animalia gignens*] Valde deformatus locus. Prius ſic legebatur, *aliter pirum & minora quidem ejuſdem tamen generis animalia fert*. Unde legendum videtur, *alit papyrum*. Attamen cum optimi & antiquiſſimi codices habeant, *aliter putant*, omnino ſic ſcripſiſſe Melam exiſtimo, *alit & pudam, & minora quidem, ejuſdem tamen generis animalia*. Puda vel buda eſt papyrus. Arabes enim & Ægyptii plantam hanc *berd* vel potius *burd* appellant. Hinc burda veſtiti apud Auguſtinum & in vitis ſanctorum. Crebrius tamen budam dicunt ; accipiturque hoc vocabulum pro

ſtragulis,tomentis,ſtoreis aliaque ſupellectili quæ è papyro conſtat. Verum & ellychnia ex buda ſive papyro olim fiebant, uti liquet ex epigrammate necdum quod ſciam edito;

Ut devota piis clareſcant lumina templis,
Niliacam texit cerea lamna budam.
Congrua votiferæ ſubmittit pabulæ flammæ,
Quæ caſtis apibus præbuit ante domos.

Idem paulo ante; *Lenta paludigenam veſtivit cera papyrum.* Græci φλόμους vel φλώμους talia vocant ellychnia, teſte Polluce, quamvis vulgo φλογμὸς apud illum legatur. Hoc non de verbaſco vulgari accipiendum, neque enim puto poſſe ex eo fieri ellychnia, ſed de phleo ſeu ipſa papyro,unde etiam veſtes ſibi conficiebant Ægyptii. Sane vetus Scholiaſtes ad Hexahemeron Baſilii,ubi de urſis agit, φλόμον interpretatur papyrum. Verum de his alias, quando de papyro agemus. Porro pudæ vocabulum exſtat quoque apud Ennium quamvis non intellectum. Citatur à Varrone lib. VI. de L. L.

Areopagitæ quid dedere quam pudam.

Sic Turnebus in ſuis,ſic quoq; nos in noſtris reperimus codicibus.Inter minutas merces,quę ex Ægypto Athenas deportabãtur,erant etiam ellychnia ex papyro. Significat itaque Areopagitas ad feſti celebrationem nihil præter ellychnia dediſſe. Frivola ſunt quæ ad hunc locum annotavit Scaliger.

℣. 55. *Et minora quidem ejuſdem tamen generis animalia*] Ut ſuperiora omnia ex Hannone, ita hæc ex Jubæ Regis de Libya commentariis hauſit auctor noſter. Animalia ejuſdem generis, atque illa in Nilo, vocat crocodilos, hippopotamos, ſiluros, coracinos, alios. Quod minora dicat, & hoc rationi eſt conſentaneum. Oſtendimus enim fluvium vel fontem hunc Atlanticum Dara vulgo vocari. Iſte vero, cum exitu careat, ac nonnunquam totus pene deficiat, non nimium benignus Crocodilis eſſe poteſt, qui vaſtis & piſculentis gaudent alveis, ac propterea oſtia potiſſimum obſident,ubi copioſior piſcium venatus. Hinc fit ut illic hominibus minus inſidientur, cum in mediterraneis, licet minores, propter alimenti inopiam, longe tamen infeſtiores ſint hominibus. Ac hanc veram eſſe rationem, quamobrem in hoc Atlantis torrente minora ſint hæc animalia, etiam exinde colligi poteſt, quod flumina quæ in eodem Libyæ latere in Oceanum effluunt,uti Zanaga, Gambra, Niger, crocodilos & hippopotamos ferant nihilo Niloticis inferiores. Nempe quod alibi fere evenire ſolet,

let, ut magni fluvii, piſces ferant magnos, id ipſum quoque hic contingit. Nuſquam majores & plures hippopotami, atque in Zaire, fluvio Congenſis regni, qui iiſdem ac Nilus oritur fontibus, omniumque Africæ fluminum eſt maximus, ſi latitudinem & aquarum copiam ſpectes. Hujus quippe beneficio, ad octoginta nonnunquam paſſuum millia dulcis in mari eſt hauſtus. Illic hippopotami non fluviales, ſed marinę fiunt belluæ: ac genuinis, quos utrinque cornuum inſtar alte exerunt, longe Niloticis ſæviores. Sed & crocodili quoque, & iſtic & per univerſam Africæ oram Zonæ fervidæ ſubjectam, non pares tantum Niloticis, ſed & ſæpe majores. Superioribus annis Luſitani ad Cuama, qui & ipſe vaſtiſſimi alvei eſt fluvius, iiſdemque ac Zaîre oritur fontibus, quamvis in contraria fluit, invenere cadaver crocodili ad ſexaginta pedes porrectum. Medii corporis ambitus triginta circiter erat pedum. In vaſtis novi orbis fluminibus affirmant Hiſpani viſos à ſe Crocodilos qui ad centum pedes excreviſſent. Cum his comparati Nilotici, lacerti poſſint videri.

¥. 66. *Contra coſdem ſunt inſulæ Gorgades*] Dum non unum tantum Hannonem, ſed alios quoque ſequitur auctores, iterum peccat. Monuimus ſuperius, oram Africæ Atlanticam, antequam arma Romanorum eo pervenirent, ex uno tantum notam fuiſſe Hannone. Is vero inſulam in qua Gorgides vel Gorgones eſſent fœminæ, tridui navigatione ultra Θεῶν ὄχημα collocat. Quomodo ea hoc noſtro ſeculo appellatur, ſuperius indicavimus. Hic vero per Gorgonum inſulam intelligenda eſt Cerne, nam in hac Gorgones habitaſſe retulere Palæphatus, Diodorus & alii, confundentes eam cum vera Gorgonum inſula, quam multo eſſe remotiorem manifeſte ex ipſo Hannone colligi poteſt. Cerne vero hodie eſt Arguin, inſula dulcibus ſcatens aquis, ad commercia cum Æthiopibus valde appoſita, ac ob hoc ipſum à Luſitanis commendata. Diximus de hac nonnulla ſuperius, & plura ad Hannonem ſumus dicturi.

¥. 67. *Promuntorio cui* Ἑσπέρου κέρας *nomen eſt*] Plinius ut ſæpe, ita quoque hic male ſenſum auctoris noſtri percepit. Non enim à ſeptentrione in meridiem, ſed à meridie ſeptentrionem verſus procedit. Hinc factum eſt, ut lib. v. c. 1 Heſperium Ceras ſive promuntorium decem dierum navigatione meridionalius eſſe ſcribat, atq; ſit Theon ochema. Multo vero rectius Mela noſter, ut ex ipſo liquet Hannone. Eſt vero Ἑσπέρου κέρας promuntorium illud famoſum, quod Viride appellatur. Valde hallucinatur Salmaſius cum hoc negat, ac caput Palmarum interpretatur, eo enim uſque non eſt progreſſus Hanno, ut jam oſtendimus.

In CAP. X.

DE ATLANTICO MARI AC HVIC ADSITÆ ÆTHIOPIÆ AC MAURITANIÆ PARTE.

Versu 4. *Exustis insulæ oppositæ sunt, quas Hesperidas tenuisse memoratur*] Ut in Gorgadum, sic quoque in harum insularum situ variatur. Prima harum cognitio ex Hannonis periplo promanavit. Ex eodem fonte Hesperidum horti aliaque, quæ omnia Græci fabellis suis inquinarunt, ut superius monuimus.

ỳ. 5. *In arenis mons est Atlas dense consurgens*] Scripti libri aliter, sic nempe; *In arenis mons est satis dense consurgens*. Forsan hic novum caput incipit, cujus inscriptio fuit, *Atlas & Atlanticum Pelagus*. Itaque non opus fuit vocabulum Atlantis repetere.

ỳ. 9. *Contra Fortunatæ insulæ, abundant sua sponte genitis*] Quia in numero Fortunatarum non conveniunt veteres, ideo non addidit quod sint insulæ, quæ titulo hoc gaudeant. Sex recenset Ptolemæus. Marcellus vero in Æthiopicis apud Proclum lib. I in Timæum, decem numerat, septem Proserpinæ sacras, ac tres alias, Plutoni, Ammoni ac Neptuno consecratas. Duas memorat Plutarchus in Sertorio, nec plures nominat Sebosus apud Plinium lib. VI. cap. XXXII. Postquam enim Junoniam, Pluvialiam, Caprariamque recensuit, addit; *Ab his* CCL *Fortunatas contra lævam Mauritaniæ in* VIII. *Oram Solis vocari in valle à convexitate, & Planasiam à specie convallis, circuitu* CCC. Infeliciter admodum & se, & Plinium exercet interpres Solini, ut aliquid ex his verbis excudat. Utique scribendum; *Ab his* CCL *Fortunatas contra lævam Mauritaniæ in* VIII *horam solst. Vocari Convalliam à devexitate, & Planasiam à specie. Convalliæ circuitum* CCC. Dicit Fortunatas insulas abesse à prædictis insulis CCL P. M. contra lævam Mauritaniæ in octavam horam solstitialem. Miser est in literis qui hæc aut non intelligat, aut non probet. Duæ itaque juxta Sebosum sunt Fortunatæ Convallia & Planaria. Sic quoque sensisse Jubam auctor est Plutarchus, qui totam hanc de beatis insulis historiam, ex Juba se hausisse profitetur. Plinius tamen,

men, quod miror, ſex Fortunatas ex Juba deſcribit. Fieri ergo non poteſt, ut non vel Plinius vel Plutarchus errarint, tam diverſam Jubæ ſententiam adfingendo. Pro Plinio videtur ſtare Ptolemæus, quum & ipſe ſex numerat. Quæ Pluvialia eſt Ptolemæo, Plinio Ombrios idem ſignificante vocabulo appellatur. Sequentium nomina ſic apud Ptolemæum ope veterum librorum refingenda; Καπραρία νῆσος. Καναρία νῆσος. Νιγγαρία νῆσος. Ninguariam etiam vocant vetera Plinii exemplaria, non Nivariam. Junonias duas recenſet Plinius, Ptolemæus inter Fortunatas unam tantum, ſed hujus loco adjecit Ἀπρόσιτον νῆσον, id eſt, *inſulam inacceſſam*. Eadem hæc poſſit videri, atque illa quæ ab Hiſpanis appellatur *la incantada*, & *la non trovada*, ac inſuper S. Borodonis inſula, de qua multi multa nimium narrant. Proculdubio ex inacceſſa hac Ptolemæi altera iſta nata eſt fabella. Quamvis enim etiam illi qui hæc maria ſulcarunt, hanc deſcribant, ac non deſint quoque qui ſe eminus eam vidiſſe adfirment, quique naturam ſoli ac incolarum ſtatum commemorent, hæc tamen omnia efficere non poſſunt, quominus inſula hæc fabuloſis non ſit accenſenda. Borodonis, Brondonis, Brendaonis, adeo enim diverſis hoc vocabulum concipitur modis, manifeſte ex S. Brandano corruptum eſt. Iſte vero Brandanus aut Brendanus Scotus fuit, & quidem Sanctus, ut fabulantur. Longa in ejus vita occurrit hiſtoria de inſula quadam inacceſſa & irreperibili, quam ipſe ſolus, ſi bene memini, adierit. Ut autem ſolent vagari fabellæ, non uno hæc inſula deſcribitur loco. In ipſa Brandani vita, quæ nunc non eſt ad manum, niſi me fallat memoria, circa Hiberniam alicubi deſcribitur. Nonnulli in Indico eam collocant Oceano, ultra caput bonæ Spei orientem verſus ducentis leucis. Alii alibi in eodem Oceano. Plurimi vero hanc in Atlantico collocant mari, centum circiter leucis remotam à Canariis inſulis Zephyrum verſus. Verum Ptolemæus aliquanto continenti propiorem facit, ac Fortunatis annumerat, & rectius quidem mea ſententia. Cauſam ſiquidem fabellæ hanc eſſe exiſtimo. Ἀπρόσιτος ſive Inacceſſa, & Ninguaria eadem eſt, licet illas diſtinguat Ptolemæus. Ninguaria vero ſive Nivaria, utrumque enim rectum eſſe norunt qui Latine ſciunt, non poteſt alia eſſe ab illa, quæ hodie Tenariffa vocatur. Nam cum in cæteris Canariis nullæ unquam nives compareant, hæc ſola iis abundat. Adſitis quippe inſulis modice ſupra mare exſtantibus, una hæc in tantam ſurgit altitudinem, ut etiam nivium natalibus locis non ſe inſerat modo, verum illa excedat quoque, omniumque orbis in-

ſula-

ſularum celſiſſima eſſe credatur. A ducentis & ſexaginta paſſuum millibus conſpicua eſt navigantibus, verum non ſemper, ſed auroræ tantum tempore, & demum ſole occaſo. Illo enim orto & præcipue meridie, non cernuntur ea quæ procul admodum abſunt, quia vapores adeo condenſantur, ut aër oculis non ſit pervius. Veriſimile eſt, idem quoque illis contigiſſe, qui primi in hanc inſulam penetrare conati ſunt; Viderunt eam à tam vaſto intervallo tanquam propinquam, hæc vero orto ſole evanuit. Ipſum hoc poſtera & tertia luce evenit. Nautæ & vectores intervalli immenſitate decepti, oculorumque judicio ſe nihil aut parum admodum proficere arbitrati, ventis licet ſecundis, aut curſum ſuum teneri, aut inſulam perpetuo fugere exiſtimarunt. Ex hoc ſpectaculo, quod ſæpe experiuntur navigantes, originem habuit inacceſſa Ptolemæi, ac tot aliæ ejuſdem naturæ inſulæ.

ỳ. 11. *Una ſingulari duorum fontium ingenio maxime inſignis*] Plinius ex Juba meminit quidem fontis in inſulis Fortunatis, verum diverſæ virtutis. De Ombrio inſula ſcribit; *habere in montibus ſtagnum, arbores ſimiles ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui jucunda.* Salmaſius & alii de cannis ſaccharinis hæc Jubæ verba accipienda eſſe contendunt; nempe quia ſaccharum in inſula Madera provenit. Sed olim aliter fuit; Una perpetuaque fuit ſylva tota hæc inſula, eaque denſa ac impervia. Luſitani flammas admoverunt. Hinc inſecutum ſeptem annorum incendium. Sic demum patefacta terra, ſacchariferas cannas intulere Luſitani. In aliis tamen Fortunatis ſaccharum, ante Hiſpanorum adventum, proveniſſe non negaverim, præſertim in illa quæ dicitur Canaria magna. Sed nequaqnam de ſaccharo accipi poſſe hunc Jubæ locum, libenter, ut puto, admittet, qui vel aliquid ſaltem inaudierit de famoſa illa arbore in Ferro inſula, cujus ſtillatitia aqua univerſis ſufficit inſulanis, quamvis unica ſit. Eſt illa in ſummitate montis, è medio ſurgit ſtagno, eſt generis ferulacei, potum vero præſtat jucundiſſimum. Olim, ut videtur, ſolitaria non fuit, ſed veriſimile eſt inſulanos ſuccidiſſe cæteras, cum una ſufficeret. Porro quamvis hæc arbor miraculis merito accenſeri debeat, non tamen caret exemplo. In Divi Thomæ inſula media mons eſt excelſus admodum, cujus vertex opaca ſemper & amœna viret ſilva. Huic perpetuo incubant nubes. Ab hoc mutuo amplexu, fit ut rami foliaque arborum tam largos exſudent imbres, ut illi ad irrigandam va ſtam illam ſaccharíferarum arundinum copiam ſufficiant.

Sed

Sed etiam apud Orientales Indos inter Paleacatam & Narſingam vallis e t quæ ſtillantibus id genus arboribus abundat. Has, qui viderunt, adfirmant ſimiles eſſe ſycomoris.

ỳ. 12. *Riſu ſolvuntur in mortem*] Abſunt duo poſteriora vocabula à melioribus libris. Quare illa ſuſtulimus.

ỳ. 14. *Himantopodes inflexi lentis cruribus*] Legit Salmaſius, *fluxi lentis cruribus*, conjectura minime probabili. Utique ſic ſcripſit Mela; *Himantopodes inflexis lenti cruribus*. Hoc loripedum proprium eſt. Cauſa vero quamobrem Æthiopum quidam loripedes fuerint, hanc fuiſſe exiſtimo, quod illis genuum conchæ amputarentur. Origenes Philocalia cap. XXII; Καὶ πάλιν τῶν δέ πινων τῶν ἐν Αιθίοψι πῖς δε ζᾶς κόῖχας τῶν γονάτων πεϵιαιρεῖϑῖ. Recte itaque inflexa vocat Æthiopum iſtorum crura, ablata enim patella neceſſario retro incurvabantur. Idem de Scritofinnis retulere nonnulli, nempe illis abeſſe genuum conchas, ac crura habere in utramque partem flexilia, ideoque eſſe celerrimos. Sed mera hæc eſt impoſtura. Illud verum, gentes hyperboreas, uti Lappones, Scritofinnos, ac præſertim Samoyedos, continentem Tartariæ ex adverſo novæ Zemblæ habitantes, genua habere extrorſum flexa, ſuras vero è directo oppoſitas. Sive id naturæ beneficio, ſive conſuetudine perticarum, quibus ſuper glaciem & nives feruntur, ſint adſecuti, alia fuerit quæſtio; illud conſtat, minime his deeſſe patellas quas vocant. Verum quia, ut diximus, genua habent extrorſus flexa, idcirco eorum crura in utramque partem quadam tenus moventur, antrorſum nempe & retrorſum. At vero ſi genua ipſorum fulcro patellarum carerent, æque ac Æthiopes iſti eſſent loripedes. Hoc tamen minime verum eſt, quin potius curſu inceſſuque immenſum quantum præ cæteris mortalibus valent. Quia vero genua extrorſum flexa habent, ideo cum currunt, non recta, ſed oblique cancrorum more feruntur. Ut vero ad Æthiopes redeamus abſurdum fuerit exiſtimare, gentem aliquam adeo unquam ſtultam fuiſſe, ut ſponte ſua loripedes eſſe voluerint. Fugitivis proculdubio & furibus talis conſtituta fuit pœna, quominus ad maleficia prompti ac parati eſſent.

ỳ. 15. *Pharuſii aliquando tendente ad Heſperidas Hercule dites, nunc inculti* &c] Otioſas habuere manus, qui hæc interpolarunt. Plinius lib. v. cap. VIII. *Pharuſii quondam Perſæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis*. Salmaſius hoc loco legit, *per ſe comites*, & interpretatur, *ſua ſponte*, prorſus ridicule. Vulgatam lectionem veram

esse apparet ex Sallustio. Is enim in Jugurthino, ubi de Herculis exercitu in diversas oras dilapso agit, addit; *Ex eo numero Medi, Persæ & Armenii navibus in Africam transvecti, proximos nostro mari locos inhabitavere: Sed Persæ intra Oceanum magis, hique alveos navium inversos pro tuguriis habuere.* Nempe Persas istuc concessisse scribit, ubi hic Pharusios describit Pomponius.

ỳ. 18. *Amœnique saltus terebintho arbore abundant*] Non verisimile est, auctorem nostrum, unam tantum terebinthum, inter delitias Africæ retulisse, cum ea arbor alibi quoque satis sit frequens. Meliores manu exarati libri, ita habent; *Beroteberini ebore abundant.* Aliorum conjecturas commemorare non est nostri otii, ego sic scribendum conjicio; *ebeno, terebintho, & ebore abundant.* Ebur hic accipi possit pro fossili ebore, verum malo id simpliciter intelligere de elephantis. Sic Plinius de hoc ipso tractu lib. v. cap. 1. *cum ebore citroque silvæ exquirantur, omnes scopuli Gætuli muricibus ac purpuris.*

ỳ. 20. *Purpura & murice efficacissimis ad tingendum, & ubique quæ tinxere clarissima*] Frustra semetipsos inquietant nonnulli in hoc loco reformando, cum optime sese habeat. Pertinent hæc ad laudem purpuræ Gætulicæ, quam adeo efficacem esse dicit, ut ubique locorum gentiumque. Gætulica pro optima & clarissima habeatur. Laudat quoque illam Plinius verbis paulo ante memoratis. De hac ipsa etiam purpura accipiendus est Petronii locus, qui mirum quantum omnes exercuit criticos.

Hesperîa concham laudabat miles in unda,
Quæsitus tellure nitor certaverat ostro.

Salmasii conjectura, quam aliquot locis proponit, abest multum à veteri scriptura, ac merum facit frigus. Quis enim credat, satyricum de profligatissimo seculi sui luxu verba facturum, à minio & cocco Hispanico, omnium ut testatur Plinius vilissimo, ordiri voluisse? Illa vero lectio, quam hic exhibemus, non recedit à libris veteribus, ac sensum exhibet verissimum. Dicit nempe eo creviisse luxuriam, ut jam sordeant Tyriæ Thessalicæque purpuræ; conchas jam peti ex unda Hesperia, sive mari Atlantico; ostrum vero, quod maria largiuntur; jam in tellure quæri. Prior versus accipiendus est de purpura, ut diximus, Gætulica, alter vero de cinnabari. Utrumque proveniebat in ditione Jubæ, sub cujus principatu Gætulica purpura Romanis primum innotuit. Hinc Purpurariæ insulæ

ſulæ ex adverſo Autololum ſitæ, quas prędictus Rex purpurarum tinctură deſtinarat, ut teſtatur Plinius. Ex iiſdem quoque inſulis cinnabari Romam advehebatur. Sane hodie etiamnum frequens eſt ſatis in inſulis Fortunatis arbor illa, quæ cinnabarin gignit. Vulgo ſanguinem draconis appellant, nec quidquam notius hoc ſeculo mulieribus, illis præſertim quæ formam ſuam non negligunt. Gingivis enim & dentium nitori prodeſt quam plurimum, ſive in pollinem comminutus, ſive malvæ bacillis illitus fuerit. Quamvis autem veterum complures hanc arborum lacrimam, ſaniem eſſe draconum arbitrati ſint, non defuiſſe tamen qui recte ſenſerint, apparet ex periplo maris Erythræi, unde apparet arborem hanc frequentem fuiſſe in inſula Dioſcuriade. Deſcriptionem ejus vide apud Cluſium. Copioſe quoque apud Mexicanos, & alibi terrarum provenit.

℣. 25. *Sed quædam profundat etiam ſponte nata*] Veteres membranæ legunt, *ſed quædam profundat etiam nata*. In aliis eſt *etiam nota*. Utique verum eſt quod repoſuimus.

℣. 29. *Et donec effoſſa repleantur eveniunt*] Aliter *deveniunt*. In uno tantum codice abeſt hoc vocabulum, & ſic ſcribitur totus hic locus. *Unde aliqua pars eruta eſt, ſolent imbres ſpargi, donec effoſſa repleantur*. Sane poſtremum hoc vocabulum redundare videtur.

℣. 32. *Gilda, Volubilis, Priſciana*] Ex veſtigiis veterum membranarum hæc correximus, Gilda verum eſt nomen hujus oppidi, non Σίλδα, uti perperam apud Ptolemæum. Sic quoque habent Stephanus & Antoninus. Volubile & Volubilis, ac Volubilienſes populi memorantur à multis. Priſcianæ ſolus quod ſciam meminit Ptolemæus. Sed apud illum perperam Πισκίανα aut Πλοκίανα vulgo legitur, pro Περσκίανα.

℣. 33. *Et Lixo flumini Lynxo proxima*] Hæc lectio proxime accedit, ad illam quæ in veteribus libris comparet, ac confirmat eam Stephanus, qui docet ex Artemidoro oppidum hoc vocari Αυξώ. Aliis eſt Linx & Lixa. Valde autem errant, qui hanc cum Tinge confundunt, ac Strabonem teſtem advocant. Non ſemel iſtic loci impingere Strabonem ad Hannonem docebimus.

FINIS OBSERVATIONUM AD LIBRUM TERTIUM.

ERRATA ET OMISSA QUÆDAM.

Pag.2.verſ.14.γῆν. Pag.6. v.36. Mæotide. Pag.8. v.19. exiſtimant. Pag.13. v.4.poſt ſcribi,tolle punctum. Ibid.v.18.*litora*. Ibid.v.20. efficerent. Pag. 14.v. 12. ὑπὲρ. Pag. 16. v.25. *Litoribus*. Ibid.verſ.ultimo poſt *adtingunt*, adde, ſic viſere ad aliquem, adire ad aliquem. Pag. 17. verſ. penult. quoniam. Pag.20.v.14.elephantos. Pag.44.v.19 poſt *cadentem* tolle punctum. Pag.47. v. 34.Σιλφιόν. Pag.50. v.4. univerſa. Pag.55.v.10. antiquiſſimus. Pag. 61. v. 1. legitur. Pag. 78. v. 3. ἐν Λυκίᾳ. Pag. 81. v.22. ſcribendum. Pag.84. v.2. Ἀπόλλων. Ibid. v. 25. poſt ſitam adde; De hoc ipſo ſaxo accipi debent verba iſta, Λευκὰν ἀφ' ἵππων ἐς θάλασσαν ἅλατο, quæ ſibi invicem accinebant puellæ in ludo χελιχελώνης. Mileſiorum enim erat ludus. Pag.97. v.20. *amplectens*. Pag. 99.v. penult. Grammaticus. Pag. 102. v.9. fuiſſe. Pag.112.v.6. τὰς. Pag.119. v.16. quatriduo. Pag. 133. v.31. poſt Θρᾴκην adde; Paulo ante Μιλήσιον nominat, vitioſos, ut puto, ſecutus codices. Pag. 139.v.17. poſt MACEDONIA, adde GRÆCIA, PELOPONNESO, EPIRO, ET ILLYRICO. Pag. 141. v. 31. Gortynam. Pag.144. v.8. exprimunt. Ibid. v. 13.*pingit*. Pag.174. verſ.ultimo, præbens. Pag. 191. v. 15. ἰθυικὸν. Pag. 198. v. 2. diphthongo. Ibid. verſ. penult.fuit. Pag.206. v. 31. ὀφθαλμοῦσις. Pag. 207. v. 16. vocari. Pag. 213. verſ. penult. explicationibus. Pag. 263. v. 5. pomorum. Pag. 274. v. 33. popinam. Pag.295.v.22.Propertius. Pag.308.v.6.*pabula*.

INDEX

RERVM ET VERBORVM,

quæ in his Obſervationibus occurrunt.

A.

*A*Bdera, *quando à Teiis condita.* 134, 193.
Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία. *proverb. unde ortum.* 135.
Abinna, *vel* Abila, *Græcis quid ſignificet.* 21.
Abobrica oppidum. 232.
Abrotonum, *oppidum.* 29, 30.
Accipi proprie à magiſtro dicitur. 1.
Achillis ſepulchrum. 98.
Adani inſula. 301.
Æas fluvius. 160.
Æennum promuntorium. 289.
Ægæ regia Macedonum ante Philippum & Alexandrum. 139, 140. *prius Edeſſa vocabatur.* 140.
Ægates inſulæ. 208.
Ægipan & Silvanus multum inter ſe differunt. 46. *quomodo pingebitur.* 46, 47. *unde ſic dictus.* 47. *cur caudam piſcis huic adfinxerint.* ibid. *imaginem hujus in cœlo Capricornum eſſe ajunt.* ibid.
Æglia, Ægilia, ſive Ægialia, nomen inſulæ. 212.
Ænaria inſula. 220. *adeo prodigioſæ fertilitatis, ut tota auro, argento, &c. aliiſque foſſilibus videatur ſubſterni.* ibid.
Æoles à Latinis Æolii vocantur. 87.
Æſtia, ſive Æſtiorum palus. 236.
Æſtria, inſula. 217.
Æſtus, pro maris acceſſu & receſſu. 222. *hic diu fuit ignoratus à Græcis & Romanis.* ibid.
Æthiopes Macrobii hominum maximi & pulcherrimi. 299.
Æthiopibus nonnullis abſunt conchæ genuum, & quare. 313.
Æthiopum nigritiei cauſa. 305.
Africa vel Libya tribus potiſſimum modis accipitur. 32.
Ἀγάλματα, *quæ.* 110, 111.
Agathæ & Rhodanuſia Maſſilienſium oppida prope Rhodani oſtia. 188.
Ἄγρωστις, *graminis genus arundinaceum* 181.
Ajacis ſepulchrum. 98.
Ἀκτὴ & αἰγιαλὸς *ut diſtinguant Græci.* 15.
Algeziræ duo. 199.
Aliqua credibile, *pro aliquatenus, aut aliqua parte.* 303.
Aliis optimarum virtutum, *pro alienus ab optimis virtutibus.* 298.
Alone, urbs, unde denominata. 192.
Alpium & Apennini ſitus mirabilis. 161.
Altitudo quænam tribuenda unius diei adſcenſui. 120.
Am, *præpoſit. eandem vim habet in Compoſitione atque* circum. 233.
Amaxobiœ, *pro Amaxobii.* 108.
Ambracia olim Pyrrhi regia fuit. 158.
Ambracii ſinus ambitus. 157.
Ammodes, promuntorium. 67.
Ampeluſia, promuntorium. 18. *id Afri* Κώπας *appellarunt.* ibid.
Amphiarai fanum. 151, 152.
Ampullæ & Urcei *ut differant?* 195.
Anas fluvius. 185.
Anchariæ familia. 49.
Anchārius vel ancarius, eſt aſinus. 48.

Antandros prius Edonis *& Cimmeris fuit dicta.* 88.
Ἀντάνδρος, *proprie is quem Latini* succedaneum *vocant.* 88.
Antichthones quomodo ab antœcis & antipodibus distinguantur. 2.
Anticyræ duæ. 157.
Antipodes. 54.
Antiochia Syria. 63.
Anthropophagi Scythæ. 113, 259.
Ἀνταυχένιοι, *sunt Scythæ Australes, aliis Scythis oppositi.* 274.
Antros, insula. 234.
Aphetæ & Pagasæ pro eodem loco accipi debent. 151.
Ἀφροδίσιον ἄκρον, *&* Ἀφροδισιὰς ἄκρα. 82.
Apollo Διδυμαῖος *&* Διδυμεύς. 83. Βραγχίδης, *&* Βραγχιάδης. 84.
Ἀπρόσιτος, *sive Inaccessa, & Ninguaria eadem insula.* 311. *hæc S. Borodonis, sive potius S. Brandani insula ab Hispanis vocatur.* ibid.
Aquilegia, urbs. 162. *sic antiquissimum hujus nomen, non Aquileia.* ibid. *unde sic dicta.* 163.
Aquileges & aquilices differunt. 163. *sic aquilegium & aquilicium.* ibid.
Aquilegium, χερνός. 163. *ab eadem origine aquileges.* ibid.
Arabes omnia promuntoria vocant nasos. 66. *primi Seras cum Sinis confuderunt.* 9.
Arabes latrones Euphratis fluvii accolæ. 285.
Arabia deserta. 285, 286.
Aradus oppidum. 202. *ejus situs.* 203.
Aræ Philænorum. 32.
Arati poëtæ monimentum. 68. *an Solensis fuerit.* ibid.
Arauris. 180.
Araxes fluvius. 244. *diversis fluminibus id nomen fuit attributum.* ibid.
Arbor famosa in Ferro insula, cujus stillatitia aqua universis sufficit insulanis. 312. *Ejusdem naturæ arbores quoque alibi.* ibid.
Arbores pleræque in Ægypto semper virent, earumque folia, quamdiu ipsa arbor, crescunt. 299.
Archium & archivum quid. 296, 297.
Argivi aliquando Ἀχαιοὶ *vocantur.* 68.
Argos Amphilochicum. 158.
Aria, insula, unde Chalceritis dicta. 200.
Arii & Ariani ut differant secundum veteres. 9, 10.
Arithmetica & Astronomia Phœnicum inventum. 65.
Ἀρματοτρόφοι, ἁρματοτροφεῖν, ἁρματοτροφία. 11.
Arsinoë. 291.
Aryandicum argentum non dicitur ab Aryanda, quæ nusquam est, sed ab Aryande Ægypti præfecto. 83.
Ασκεῖν *&* μιλετᾶν, *idem.* 236.
Assos urbs. 88. *hinc Assius lapis, qui aliter* Sarcophagus *appellabatur.* 88, 89.
Astape & Astapæi. 50.
Astigi oppidum illud, quod nunc Ecija, 187. *tria hujus nominis oppida.* ibid.
Ἀστὶ *peculiariter Athenienses vocantur.* 143.
Ἄστρον, *passim apud optimos quosque authoris pro Sirio æstivo sidere accipitur, nunquam verò pro Vergiliis.* 265.
Asiaratæ cur soli orienti & occidenti multa mala imprecarentur. 41.
Athenienses peculiariter ἀστοὶ *vocabantur.* 143.
Athonis montis altitudo. 119, 124. *an à Xerce perfossus.* 137, 138.
Aves flumen, Ptolemæo Σαύης. 26.
Augila vel Ægila, oppidum Nasamonum. 45. *& Augilæ sunt Nasamones.* ibid. *deos manes tantum colebant.* ibid.
Augusta, *pro magna & ampla, non est Latinum; sed pro sancta & venerabili passim accipitur.* 239.

Ab Aurora raptiqui olim dicerentur à veteribus. 231.
Avus, vulgo Rio Ave. 229.
Azotus. 62. *Aliquando Arabum fuit emporium.* Ibid.

B.

Bacchus, aliquando dictus Orthagoras. 133. *aliquando idem qui Priapus.* Ibid. θύφαλλος. ibid.
Bæterra oppidum quod nunc Beziers vocant. 171.
Bæti sunt Batavi. 249.
Bætis fl. an olim gemino ostio in mare exiverit. 224, 225.
Balsa oppidum. 228. *celebre, quoniam ex eo egressi novi orbis investigatores.* ibid.
Barbesul, aliis Barbesola oppidum. 195.
Barcæi montes. 40.
Bargi & bardi iidem. 253.
Barginæ sacerdotes fœminæ, Bargi viri. 253.
Baria scopulus, sive insula. 217.
Bastuli populi. 222.
Βέχειρ & Βέχειρες. 105.
Beto hodie est Tarifa. 199.
Bernice ἐπὶ δειρῆς, sive simpliciter Δειρὴ, *oppidum.* 291.
Beronice urbs. 288, 289. *non illa quæ solstitiali subjecta est circulo.* 289.
Besippo. 199.
Betre planta. 261, 262.
Bithynis, urbs & flumen. 127.
Blemyes (non Blemmiæ, vel Blemiæ) scribendum. 18.
Bœbe palus, Bœbos, oppidum. 149. *duo sunt oppida ita dicta.* ibid.
Bombyces Coæ & Sericæ differunt. 268.
Borealium gentium maxima pars non alio vescitur pane, quam qui ex piscibus arefactis sit compositus. 200.
Boreum idem ac Βορᾶν, *promuntorium.* 30.
Bosporus Cimmerius. 6. *Tanais quoque vocatur.* 7.
Βραχεῖα θάλασσα. 103.
Branchidæ. 84. *hinc* Ἀπόλλων Βραγχίδης. Ib.
Brevis Pontus, Breve littus, quo sensu. 103.
Britannia antequam Claudius eam patefaceret, omnia incerta erant, quæ de ea ferebantur, utrum insula esset, an initium novi orbis, an nomen vanum. 253.
Bubassus, Acanthus, & Dulopolis, ejusdem oppidi nomina. 82.
Bubesius sinus. ibid.
Burda vestiti, qui, & unde sic dicti. 307.
Byssus, sericum, linum & lana, sæpe apud veteres idem. 267.

C.

Cadere sol quando dicatur. 236.
Cæpionis munimentum, castrum id quod vulgo Chipiona *nominatur.* 224.
Cajus mons, ex quo Durius fluvius profluit. 228.
Calarnæa urbs. 136.
Calbis fluvius. 80, 81. *dictus & Indus.* 81. *olim & Mausolus.* ibid.
Cale, sive Calle, oppidum. 186.
Callipolis. 166.
Κάλπη, *urceus, hydria.* 195. *ab hac montem Calpen appellarunt.* ibid.
Calydna insula. 213. *hinc mel Calydnium.* 213.
Cambyses amnis. 246.
Campus lapideus in Galliis. 178. *vulgò* La Crau. ibid.
Campus Thebes. 87.
Canastræum promuntorium. 141.
Candari à Gandaris Indicis differunt. 11.
Cane oppidum. 288.
Cannæ saccharinæ. 269, 270.
Canopus insula. 203.
Capulum quid. 182. *hinc capulare & capulator.* ibid.

Car-

Carbania insula. 220.
Cares olim Mausoli dicti. 81.
Caria, portus. 126.
Carmania. 10.
Carthago non fuit à Didone condita, ut putant. 303.
Casius mons. 62.
Caspiani. 10.
Caspii maris descriptio & mensura. 240, 241.
Castanæa urbs. 141.
Castra Dellia. 29.
Catabathmus. 37,38.
Cataractes fl. 72. etiam lari genus. 73.
Καταράσσειν, quid. 73.
Caucasi montis altitudo. 119.124.
Causa, pro re. 306.
Celadus, vulgo Rio Cavado. 229.
Cera signatoria, sive Lacca, excluditur à formicis Indicis. 263.
Ceras promuntorium. 206. cur id Hecatæ dedicarint. ibid.
Cerastis, quæ deinde Calatis, Milesiorum colonia, unde sic dicta. 125.
Ceraunii montes. 297.
Cercetæ. 12.
Cercinna & Cercinnitis insulæ. 207. male confunditur Cercinna cum Cerne insula. 208.
Cerne insula, hodie Arguin dicta. 309.
Cestrus, fluvius. 72. Κίστον etiam sagittam & jaculum interpretantur. 72.
Cetra, quid. 19.
ἡ Κητὼ eadem Dea ac ἡ Σιτώ. 64.
Chalce, sive Chalcia Rhodiorum insula. 212.
Chelidoniæ insulæ. 74,75. ipse vocantur Tauri promuntorium. 74.
Chemmis insula. 54.
Chersonesus 108.
Chersonesus Thraciæ & Pallenes cur sæpissime confundantur. 131.
Chimera mons. 80.
Christiani unde Asinarii fuerint dicti. 48.
Cicynethos insula. 209.
Cifrarum usus, non adeo recens ac plerique existimant. 64. quibus earum inventio tribuatur. 64, 65.
Cillus, asinus. 49. cillanus, agaso. ibid.
Cinara insula. 212.
Cinctorium, ζωνάριον. 114.
Cinnabari sive sanguis draconis. 315.
Cios & Cianus sinus. 100.
Circius ventus sævissimus. 171, 172. unde sic dictus. 172.
Cirrha. 157.
Cirta, Cæsarea, Siga, tres urbes regiæ Lubæ. 24.
Clampetia urbs. 168. hodierno nomine vocatur Mantia. 169.
Clavosa & clavata, Grammatici interpretantur inæqualia. 178.
Climberrum oppidum. 234.
Clupea. 29.
Cnopia oppidum, à Cnopo fluvio, qui idem atque Ismenus, denominatum. 152.
Colere liberos. 44.
Colere, pro excolere. ibid.
Coli & regio Colica. 105,200.
Κολοβοί. 294.
Coloëni populi. 289. cur à Græcis κολοβοὶ dicti. ibid. & 294.
Colon, Colis & Colias, ejusdem promuntorii nomen. 273. populus huic adsitus Colici & Coliaci dicebantur. 273.
Comani iidem sunt atque κώμοι Ptolemæi. 11.
κόμαροι & Χόμαροι differunt. 12.
Compostella, quomodo prius dicta. 231.
Concordia, oppidum. 162.
Condere Melæ est, coloniam deducere. 88. pro hoc Græci κτίζειν & οἰκίζειν usurpant. ibid.
Contemplati, pro contemplantes. 71.
Continuatio quid. 205.
Contueri proprium mala imprecantium. 41.
Coriacei tubi, quo aquam dulcem è fundo maris hauriebant Aradii. 202.

Corium promuntorium, 231.
Corus, *Corius*, *sive Cyrus fluvius*. 284. *huic Araxes amnis conjungitur*. ibid.
Coſtæ, *ſive ſtatumina navis*. 280.
Cothon inſula. 212.
Cragus mons. 77,79,80.
Creuſa. 156.
Κρεναὶ, *portus Dionyſopolitarum*. 127.
Cudum promuntorium, ſive oppidum. 273.
Cuneus ager & promuntorium, corruptum eſt ex Græco κύνης. 227.
κυνόπανες, *canes cornuti*. 299.
κυνόσημα. 129.
Cyalus urbs. 89.
Cydna, *aliis Pydna*, *urbs*. 141.
Cyllenius nomen montis & Mercurii. 148.
Cynetes populi. 227. *horum rex vetuſtiſsimus Gargoris mellis colligendi uſum primùm invenit*. ibid. *ab his Cynetibus nomen accepere Ginetti*, *quomodo expeditos equites*, *cætra tantum & lancea armatos*, *vocant Hiſpani*. 228.
Cyrene vel Cyrenaica variè accipitur. 32. *hujus non eoſdem terminos faciunt veteres*. 32.
Cyrus amnis. 246.

D.

Dagon, *numen Syrorum*. 64. *unde videatur nominatum*. ibid.
Danubius fluvius, *jam Iſter dictus*. 159.
Δασκύλιον, *urbis nomen*. 100. *unde derivetur*. ibid.
Dara flumen & regio. 307.
Deo Ceto. 63.
Dea Segeſta, *& Segetia*, *quæ*; *& unde ſic dicta*. 218.
Decurrit, *pro deorſum currit*. 2.
Delphinorum beneficia in piſcatores. 179.
Demetrion oppidum. 148.
Didyme. 220.
Dii manes & dii inferi pro iiſdem ſemper accipiuntur. 45.
Διοικοδομεῖν, *propriè quid*. 210.
Δίολκος. 152.
Diu, *Perſis inſula*. 275.
Donuſa inſula, *unde ſic dicta*. 212.
Draco arbor ubi. 315.
Durius fluvius. 228.
Dyrrachium, *peninſula*. 158.

E.

Ebenus Æthiopica ad nos non adfertur. 291.
Ebora. 228, 230.
Ebur foſsile. 314.
Eſſedones, *& Panebi capita parentum ſuorum de aurata in ſacello aut larario collocarunt*, *iiſque tanquam ſimulacris annuos honores*, *exhibuere*. 111.
Εἰς φρέννησιν ἐδὲν βιλλίων βατράχω μείνω. proverb. 52.
Elephantine, *urbs*. 51.
Ἥλιος τράπεζα *Ægyptiorum*. 299.
Ἔμβολος. 77,78.
Enneapolis Pomponio Pylus Eliaca. 155.
Eoi ſeu Serici Oceani termini. 259,260.
Epidamnus urbs. 158.
Ἐπιστροφὴ, *ſive flexio fluviorum*, *quid*. 243.
Ἐπιτροπὴ *fluviorum quid ſit*. 243.
Ἐπτάδιλφοι *montes ob ſimilitudinem ſic dicti*. 21.
Error Λιγύη *in* Λιβύη, Λίγυες *in* Λίβυες *&c. mutantium notatus*. 176. *hinc forte etiam natus error de urſis Lybicis & Numidicis*, *cum revera eſſent Ligyſtici & Ligyci*. ibid.
Error multorum è veteribus nomadas *pro* Numidis, *&* nomadicum *pro* Numidico *accipientium*. 27.
Erithya inſula. 250.
Erythræ olim clara regis ſepulchro, *nunc totius orientis emporio longè clarior*. 287.
Ἑσπέρε κέρας, *promuntorium*, *quod* Viride *appellatur*. ibid.

Eudoxius merus fuit impostor. 303.
Euphratis fluvii descriptio. 284, 285. *quando nova ostia habere cœpit.* 285.
Εὐπρόσωπον *sive* Θεῶν πρόσωπον, *promuntorium.* 65.
Euripi pontis descriptio. 210.
Euripi status fluxus. 210. *unde fiat ut diei spatio aliquando septies cursum mutet.* 210.
Europam, Asiam, Africam, & Delta quatuor mundi partes constituit Herodotus. 60.
Europia, regio Macedoniæ. 131.
Εὐρώπιος *fons.* 110.

F.

F*Alsum dari totas nationes pumilionum ut & gigantum.* 293.
Fana à Delubris ut differant. 147.
Fanum *&* Fanus *utrumque rectè dicitur.* 147.
Fartaque promuntorium. 288.
Fastigare, *non* Fastigiare *dicendum.* 17.
Fertus, hinc pinifertus. 182.
Fluminum partes quæ dicantur superiores & quæ inferiores. 14.
Fluvii devolvi *quando, & quando* evolvi *dicantur.* 109.
Fœnum Taprobanitic um est oryza. 276.
Fons Solis idem ac fons Ammonis. 35.
Formicarum tria genera in India. 262, 263.
Fortunatæ insulæ quot. 310.
Fossa Mariana. 175, 176.
Freti Magellanici accolæ, homines vastissimi. 294.
Fritilla, avis, unde dicta. 218.
Frons, *pro promuntorio.* 286.
Frontes Melæ partes illæ continentis, quæ maxime in mari excurrunt & prominent. 127. *Græci* μέτωπον *dicunt.* ibid.
Fructem *&* frutem *dixere veteres, à recto casu* Frux, *frutis, vel fructis.* 218.

G.

GÆtulica purpura. 314.
Γαίσων *fluminis & lacus nomen.* 84.
Galata insula. 219.
Ganda Indus est Rhinoceros. 11.
Gandari, Indiæ gens, à fortitudine sic dicti. 11.
Garamantum regio. 42. *boves* ὀπισθονόμοι. ibid. & 44.
Gargara, oppidum ignobile. 88.
Γεδρωσοὶ *vel* Κεδρωσοί. 10.
Γῆ ἀντίχθων. 2.
Γέλνα, *vel* Γύελνα, *murium quoddam genus.* 52. *diversum à muribus Ægyptiis quos* δίποδας *vocant.* 53.
Germania, Pannonia, Mæsia, aliæque provinciæ, quamobrem in superiorem & inferiorem divisæ. 14.
Græciæ altissimi montes. 120.
Græci navigationem unius diei stadiis quingentis includunt. 241. *partes superiores & mediterraneas vocant* πὶ ἄνω, *maritimas verò* πὶ κάτω. 15.
Grove insula. 228. *hinc Grovii.* ibid.
Gorgonum insula. 309.
Gortynæ urbis situs. 141.
Gossypium lanifera planta. 266.
Gyaros. 212.

H.

HAdrumentum *oppidum,* 29. *idem quod Adrume.* ibid.
Hæmi montis altitudo. 115, 116, 121. *an ex eo Euxinum & Adriaticum maria cernantur.* ibid.
Hannonis Carthaginensis periplus. 302. *ipso Homero & Hesiodo antiquius hoc Hannonis monimentum.* ibid. *ex hujus tribus Gorgidibus promanavit fabella de tribus Gorgonibus.* ibid.
Harmatotrophi, legendum, non Harmatotropi, nec Phamacotrophi. 113.
Harmozia, oppidum. 287. *errant qui id hodiernum Hormoz esse putant,* 287.

Heliopolis. 295.
Heliopolitanus nomus. 295.
Helleſpontus cur Boryſthenes dictus. 7. *ante Helles caſum Helleſpontus ſic fuit appellatus.* ibid. *per Helleſpontum hic non intelligendæ Helleſponti anguſtiæ, ſed tota Propontis.* ibid.
Hemeroſcopium urbs. 190. *vulgo* Denia *vocatur.* ibid.
Hemicillus, ἡμίονος. 49.
Henetos & Venetos dixere veteres. 13.
Herminones populi. 237. *diverſi ab Hellevionibus.* ibid.
Hermus amnis. 86.
Heroopoliticum promuntorium. 289.
Heſperidum horti. 36. *de eorum ſitu variæ variorum opiniones.* 37, 310.
Heſperis urbs; poſtea Berenice à Græcis dicta. 36.
Himantopodes quales habent pedes. 313.
Hippo oppidum, cur Διάῤῥυτος dictum. 28.
Hippuris *inſula.* 212. *an eadem ſit cum Hippuriade.* ibid.
Hormuz *lingua vetuſta Perſica* Palmetum *ſignificat.* 287.
Hylarima civitas. 81.
Hypacaris, non Hypacyris fluvius. 109.
Hyperboreorum gens cur ſacra vocetur. 239.

I.

IAcent, *pro adjacent.* 100.
Iaſo, *pro Iaſon.* 101.
Iberiæ Citerioris & Vlterioris, juxta primam Romanorum diviſionem, termini qui. 184. *poſtea in tres partiti provincias.* ibid.
Iberos & Iberiam non pro tota Hiſpania, *ſed tantum pro parte littorali, ejus quæ à columnis Herculis uſque ad Iberum flumen extenditur, accipiebant Græci vetuſtiores.* 189.
Ἰερὰ ἄκρα. 75.
Igilium inſula. 220.
Ignes, *pro ignibus ſacris.* 114.
Ignis fatuus. 306. *ejus apparitio adeo frequens in Zonâ torridâ, ut toti Æthiopum campi, noctu ſeu ſtellis colluceant.* ibid.
Ilicitanus portus. 191.
Ilienſes populi. 220.
Iluro urbs. 188. *hanc malè quidam cum altera confundunt hodie* Oleron *dictâ,* 188.
Indi & Æthiopes in majoribus tenebris vivunt atque boreales populi. 258.
Indicum pelagus multò longius extenditur quàm ipſa India. 9.
Ingenti fronte, *id eſt, lato ore, lata facie.* 71.
Inſulæ beatæ. 200.
Iol oppidum antiquiſſimum. 24. *poſtea Cæſarea dicta.* 25. *fuit Bocchi regia ante Iubam.* ibid.
Iolcos urbs. 145.
Iope urbs. 63.
Iovi *caput, pectus Neptuno, aliis vere diis aliæ partes corporis fuere conſecratæ.* 114.
Ἵππος *oppidum.* 84.
Iria *Flavia, hodie Compoſtella.* 231.
Iſatis herba, qua olim Britanni totum ſucabant corpus. 250. Vitrum *etiam vocatur.* 254. *ut &* glaſtum. 255.
Iſter, vel Danubius, fluvius. 125.
Iſtropolis urbs. 125, 126.
Iſthmi Corinthiaci latitudo. 144.
Iſthmus, quem Xerxes perfodit, hoc ſeculo à Græcis Monachis montis incolis προαύλαξ *vocatur.* 139.
Iudæi olim credebãtur per aſinũ jurare. 49.
Iugum littus excelſum. 130.
Iugerum, διπλεθρον *Græcorum.* 55.
Ivia *fluvius, qui vulgò* Iuvia. 232.
Iulia Ioza, Iulia Traducta, & Tingi Cetraria, *ejuſdem oppidi cognomina.* 197.

Iupiter Ammon, 32, 33. *de hujus templi ſitu autorum diſcrepantia.* ibid. *cur* Certior *Iupiter Ammon vocetur.* 33. *hujus effigies.* 34.
Iupiter Sardeſsius. 73.
Ius nomen montis. 171.
Iynx, fricilla, *vel* frigilla, *avis.* 218. 219. *malè confunditur cum frigilla, & motacilla.* ibid.

K. vide C.

L.

Labyrinthus Ægyptius. 56.
Lacus Liguſticus. 225.
Lacydon Maſsilienſium portus. 174. 175.
Læpa oppidum. 226.
Læros fluvius. 229.
Lambriaca, urbs. 229.
Lametum oppidum. 167. *hodie* Maida *vocatur.* ibid.
Λάμπειν, ut & fulgere *vox ambigua.* 100.
Lampſacus urbs unde ſic dicta. 100.
Λαπαλία, locus inter oppidum Brigantium & Trileucium promuntorium. 230.
Lappones, Samoyedæ, brevis ſtaturæ gentes. 293.
Lappones quomodo currunt. 313.
Latera, caſtellum, hodie Lattes *appellatur.* 179. *ab ejuſdem nominis lacu denominatum.* ibid.
Latera quibus rebus propriè tribuantur. 99.
Lateris *voce nunquam nititur* Pomponius, *niſi de parte mari adſita.* 185.
Latitudo accipitur etiam pro ſpatio ab ortu in occaſum. 4.
Lebynthos inſula. 213.
Ledus, flumen. 178, 179.
Leem-mus, *vel* Leem-mer *genus murium.* 51.
Lepteacra ſive Drepanum promuntorium. 301.
Leptis *oppidum.* 29.
Lerne oppidum. 155.
Lernæus lacus. 155.
Ληθαῖον flumen. 37.
Leucothea. 220.
Libya nullos gignit urſos. 177.
Libya trapetii Scaleni figuram habet. 6.
Limia, flumen. 229.
Linquit, *pro defluit, decreſcit* λείπει. 164.
Lipara. 220.
Literæ *pro numeris vel elementis Matheſeos.* 64.
Litora quæ inflecti propriè dicantur. 233.
Litus & ora ut differant. 15.
Lixa alia eſt à Tinge. 315.
Locus στενῶν, *ſunt anguſtiæ, aliis* τὰ στενὰ, *hodie Babelmandel.* 301.
Longitudo accipitur pro ſpatio à polo ad polum. 4.
Lotophagi. 31. *eorum ſedes.* ibid.
Λύκας & Λυκάσσὼ, nomen urbis & fluminis. 103, 104.
Lynxo oppidum. 315.
Lucentia, urbs, hodie Alicante *vocatur.* 192.
Luſitaniæ termini ſæpe mutati pro lubitu Imperatorum. 185.
Lycia primò Ciliciæ fuit contigua. 75.

M.

Mæandri oſtium. 84.
Mænaca. 194.
Mæotidæ γυναικοκρατόμενοι. 107.
Mæotides ſunt Amazones. 107.
Mæotus, Herodoto mater Ponti, *aliis verò* obſtetrix dicta. 6.
Majoribus præſtare, quid. 111.
Μάκαρ & ὁ Μακαρεύς. 200.
Malabathrum ἀδρόσφαιρον, μεσόσφαιρον, & μικρόσφαιρον. 261. *Πεντάσφαιρον malabathrum, idem quod ἀδρόσφαιρον.* ibid. *quid malabathri nomine olim fuerit intellectum.*

lectum. ibid. *sine dubia veteres hoc malabathrum cum Betre confuderunt.* 262.
Malabarrorum pandæ & promissæ aures. 257.
Malaca urbs. 194.
Mambu, sive Bambu, arundo saccharifera ex qua lintres Indorum exsculpuntur. 268,269.
Manna, duplex, liquida & arida. 264. *eadem tamen utriusque substantia, nec diversa à veterum aëromeli.* ibid. *non idem tamen ubique mannæ ingenium, sed diversum, pro diversitate locorum & plantarum in quas incidit.* 265.
Mapalia Numidarum Nomadum. 39.
Mardi & Amardi iidem. 242. *sic omnes latrones & fugitivi montium incolæ à Persis, fuere dicti.* ibid.
Mare superum & inferum quare sic vocentur. 162.
Mares populus vicinus Mosynæcis. 13.
Maritima Avaticorum, oppidum. 175. *idem atque Mastramela.* ibid.
Maronea urbs. 132. *aliquando etiam Orthagoria dicta.* 132,133.
Marti ζώνη, pars illa qua cingimur, olim consecrabatur. 114.
Mariandyni. 13. *hos alii cum Henetis nominant.* ibid.
Massilia vetus non sita fuit, ubi hodierna est. 174.
Mastusium mare. 130.
Matiani vel Mantiani populi, ad dextram Halyos fluvii siti. 12. *non confundendi cum aliis ejus nominis in Media & Hyrcania.* ibid.
Mauri & variæ Indorum & Æthiopum gentes cur simas habeant nares. 394.
Mauritaniæ Cæsariensis & Tingitanæ nomina quando demum audita. 22.
Maurorum multi fines, quo sensu. 17.
Mearus fluvius, hodie Rio Mero. 232.
Medea duos maritos habuit. 214.
Medi an fuerint dicti Arii ante adventum Medeæ. 9.
Medica herba. 252. *hanc Hispani* alfalfam *vocant.* ibid. *tam abundantis est nutrimenti, ut nisi pecora pastu prohibeantur, copia sanguinis sæpe suffocentur.* ibid.
Medicæ stolæ originem unde arcessant Grammatici. 214.
Μεγαλήτοι, Εὐωχοῖται, Παιώνιοι, Ταύωνι, Ὠτόλικνοι, *auriti populi.* 257.
Medama & Medma oppidum. 168.
Mel Calydnium. 213. *appellatur quoque mel Calymnium.* ibid.
Mela Cætrariensis fuit genere, natione vero Pœnus. 198.
Melamboreas, ventus violentissimus. 171. *prorsus ille, quem Latini Circium vocant.* ibid.
Meliboææ urbis situs. 141. *ob Philoctetem & purpuræ tincturam illustrior facta.* ibid.
Mellaria urbs, ejusque situs. 198, 199.
Memoratus, idem quod memoratio, διήγησις. 302.
Μήτε ἀπὸ πυρσοῦ. *proverb.* 206.
Meninx insula. 207.
Mens cinctoria, idem quod Terentio gladiatorius animus. 114.
Menuthias insula, quos nunc Zanzibar appellatur. 303.
Meroë, regia Æthiopium. 298.
Meropes Thessali. 214.
Mesua, vel Mensua, collis, olim Setius vel Segius mons appellabatur. 180.
Meta lactis, pro tota massa. 51.
Meta cupressi, &c. ibid.
Metagonitæ populi. 27.
Metagonitis regio unde sic dicta. 177.
Μήτρα *sive* δεύοχος *quid.* 279.
Moçandan promuntorium. 286.
Mori apud Smenses bombycibus destinatæ seruntur. 267.

Montium articuli qui. 161.
Mos pueros, qui immaturâ morte periissent, ante ortum solis sepeliendi unde ortus. 281.
Mossynœci ob minima delicta regulos suos unius diei fame excruciabant; & si gravius peccassent, fame enecabant. 104.
Mulucha amnis. 22.
Muriani populi, unde videamur dicti. 13.
Mytilene unde dicta. 201.

N.

Nani sive pumiliones quomodo formentur. 295.
Narbonensis provinciæ terminus. 170.
Navia, linter, ac alveus, idem. 268.
Navium capacitatem veteres per amphoras & modios indicabant. 280.
Naupactos. 148.
Neuri populi. 113. *se sein lupos transformabant.* ibid. *senio confectos parentes occidebant.* 113, 114.
Nili incrementi causa. 54.
Nili ortus. 43.
Nilotis fluvius. 307.
Nilus ubi simplex sævus est. 50.
Nisyros insula. 212.
Nives grandines, pluviæ, ubi generentur. 93, 94.
Nubæ Pygmæi. 294.
Numidia quo usque extendebatur, quando Jugurthæ parebat. 22.

O.

Œones populi, ab esu ovorum sic dicti. 256.
Oeanthia. 156.
Ogyris insula. 286. *Gyris & Gyrine etiam quibusdam vocatur.* 287. *vulgo* Gerun *nominatur.* ibid.
Oleastrum oppidum. 223. *unde id Græci Corinusam appellarint.* ibid.
Oluros, portus Pellenæorum. 156.
Olympus Mysius. 100.
Ombrios insula. 312, 313.
Omnibus ævis, pro omni tempore. 128.
Ὁμοχοΐη, quid. 112.
Onoba urbs. 226.
Ὄπας, subula. 112.
Opharitæ ab Ophero fluvio dicti. 12.
Optima victima, quæ. 234.
Ora Ortygii Caystri, apud Tibullum, quia Ephesus prius Ortygia fuit dicta. 85.
Orbis vel Orobis, fluminis nomen. 180.
Oropus urbs. 152.
Ὀρφέως δρύες. 131.
Orthagoria urbs, à quo sic dicta. 133.
Ὀσάβαρος oppidum. 26.
Ovium duo genera in Africa, ac subjecta ei Æthiopia. 34.
Oxus fluvius, ante victorias Alexandri Araxes à Græcis fuit appellatus. 244.

P.

Pæsiacæ, vel Pasiacæ, populi. 242. *etiam Apasiacæ dicti.* ibid.
Pogonus Trœzeniorum portus. 154.
Palou, vel polou, Indis insula. 275.
Pamphyliæ ora litoralis olim Lyciæ fuit adtributa. 15.
Panchaia & Panchæi populi. 293, 295. 296.
Paricani populi. 11. *scribendum Pariani.* ibid.
Pasargadæ oppidum, & populi. 283, 284. *dictum etiam* Xiras. 284.
Passus cursorum, sive Geometricus quod pedum. 120.
Passuum longa alia ratio in montibus ac in plano. 120.
Patalene insula à Patala oppido sic dicta. 282.
Patara urbs. 76.
Pedibus merere. 106.

Πελαγίζειν, *quid.* 36.
Pella urbs. 139. *in hac Philippus & Alexander nati & educati.* 139. *non fuit regia Macedonum ante Philippum.* ibid.
Peloponnesus platani ut & vitis folio comparata 153, 154.
Peloponnesi grandes sinus quatuor. 153.
Πέμματα, *sacrificia quæ olim pueri Apollini offerebant.* 78.
Πέντε, *in compositione auget & intendit significationem.* 261.
Perga, oppidum. 73. *hinc Pergæa Diana, quæ eadem atque Pergæa.* 73.
Persepolis urbs. 284. *dicta nunc Chilminara.* ibid.
Petrones unde sic dicti. 260.
Phari Alexandrinæ descriptio. 118, 119, 204. *altitudo.* ibid. *cujus jussu structa.* ibid. *quales cancri illi fuerint, cui insistere dicitur.* 205. *unde sic dicta.* ibid.
Phari cur Dianæ consecratæ. 206.
Pharos, Paros, sive Pharia, oræ Liburnicæ insula. 217.
Pharusii Persæ. 313.
Phaselis, oppidum. 73, 74. *à Publio Servilio eversum.* 74.
Phidiaca Nemesis. 152.
Philotera sive Philoteris. 289.
Phœnices, Pœni. 196. 197.
Phœnicusæ. 220.
Phœnix ubi nascitur & moritur. 296.
Φλόμοι, *vel* φλώμοι. 308.
Pilulæ malabathri. 261.
Pisces fessiles in Paphlagonia. 181, 182.
Pithecusa, insula. 220. *quidam eandem cum Ænaria insulam faciunt.* ibid.
Πλαγίαυλος, *sive obliqua tibia, quare ἀσχημων dicatur.* 236.
Plantæ laniferæ. 266.
Platonici mundum unum animal esse credebant, quod omnia animalia in se continebat. 222.
Platonis opinio, sidera non redire ad eundem situm nisi quadraginta annorum millibus exactis. 58.
Πλεύσειας εἰς Τροιζῆνα, *proverb. in inertes, & σπουδογέλωτας.* 154.
Pluviæ quare in inferiore Ægypto nonnunquam descendant, in superiore nunquam. 49, 50.
Poloni aut Lithuani in quo à Persis differant. 238.
Polyægos insula. 209.
Porro, pro adverbio temporis. 68.
Portugallia unde denominata. 286. *hanc medii ævi scriptores passim à Lusitania distingunt.* ibid.
Portus Saronicus. 153. *hinc mare Saronicum denominatum.* ibid.
Prior, pro propiore, & primus, pro proximo. 68.
Prisciana oppidum. 315.
Promuntorium, quid. 70, 75.
Proni vocabulum explicatum. 87.
Protesilai sepulchrum. 128, 130.
Pteleon. 149. *hujus nominis duo fuere oppida.* ibid.
Πτερόεις *regio, unde sic nominata.* 12.
Ptolemaïs θηρῶν, sive ἐπὶ θήρας. 289. *hodie Mazua dicitur.* 290. *hic Sole medium Leonẽ peragrante nullæ fiunt umbræ.* ib.
Ptolemæus Philadelphus filiusq; ejus Euergetes primi Græcorum, qui Elephantorum venationem instituerunt. 290.
Puda, vel Buda est papyrus. 307. *accipitur etiam pro stragulis, tomentis &c. aliaque supellectili, quæ è papyro cõstat.* 307. 308
Pueritia, pro ἀνάφροδισία, sive abstinentia à Venere. 236.
Purpurariæ insulæ. 314.
Pygmæi. 293, 294. 295.
Pyli tres, & quæ. 155. *ab his regio Triphylia dicta est.* 156.

Q

QVam diũ, *pro quam diutissimè.* 240.
Queichome, vel Queissome insula. 237. *à Persis olim & nunc Broct appellatur.* ib.

R.

Ranæ an unquam descenderint cum pluvia è nubibus. 52.
Ratio cur fretum illud quod Aphrodisium promuntorium & ostia Rhodani interjacet, vento licet mediocriter flante, in magis præruptos aquæ cumulos adsurgat, quam aliud ullum mare in nostro orbe. 173.
Ratio quare ibi terminum Numidiæ statuat Pomponius, ubi Plinius principium facit. 23.
Ῥίου κύμα, pro teneriore Rhei cauliculo. 243.
Rha, sive Volga, flumen. 243. *hinc dictum Rha Barbarum, & Rha Ponticum, quod idem est.* ibid. *specie & virtute multum differt ab hodierno Rhabarbaro.* ibid.
Rhaptum promuntorium. 303.
Rhion. 156.
Rhiphæes Ῥιπαῖες, iidem qui Rhiphæi. 12.
Rhiphæi montes atque fabulosi ac Hyperborei. 106.
Rhoda oppidum. 187. *hoc Plinius cum Rhodanusia confundit.* ibid.
Rigua, quæ. 28.

S.

Sabis fluminis, & oppidi nomen. 283.
Saccharum hodierunum perperam à quibusdam à veterum saccharo distinguitur. 270. *liquidum & concretum.* ibid. *saccharivirtus & facultas.* 271,272.
Saccharum Tabaxir. 269, & seqq.
Sætabis flumen ab adsito oppido sic dictum. 189. *hodie* Rio de Xativa. ibid.
Sagmarius vel saumarius. 48.
Salabina, vel Salambina, hodie Selabrenna *vocatur.* 193.
Salentini campi & Salentina litora. 166. *Salentinos à sale sic dictos autumant, quod undique tot maribus adflatur eorum peninsula.* 166.
Samoyedæ oblique currunt quemadmodum cancri. 313.
Sana vel Sane oppidum. 140. *hujus habitatores Σηναῖοι & Σηνᾶοι dicebantur.* ibid.
Sandis, Andis vel Adanis, idem. 283.
Sanguis draconis. 314.
Sardabal fluvius. 25.
Σάρδηνος, oppidum in quo Iupiter Sardessius. 73.
Σαρκοφάγος pulvis qualis. 89.
Sars fluvius. 230.
Sartaces oppidum. 288. *olim Sabbatha dictum.* 288.
Saxa attrita, quæ. 26. *hæc Græci κνεφρὰς & κνεφρίδας vocant.* ibid.
Scalæ Hannibalis. 188.
Scandilæ insula, hodie Scandole. 209.
Scandinovia insula. 256.
Schœnitas portus. 154.
Scythæ Agathyrsi corpus notis pingere soliti. 111. *cum societatem inirent, mutuum sanguinem exemptum è vulneribus permiscebant, atque eum invicem sorbebant.* 112.
Schythæ Hamaxobii, Heniochi. 11.
Scythici arcus figura. 102,103. *Parthici.* ibid.
Σκύρος vel σκῦρος idem est, varieque à Græcis accipitur. 88.
Scuta Maurorum, & Ginetorum Hispanicorum absque ullo ligno, quæ adargas *vocant.* 19. *Æthiopum ex hippotumorum tergoribus.* ibid.
Sena insula. 252. *Gallis* Isle de Saincts. ibid.
Serum limites. 259, 260. *cur muti à quibusdam crederentur.* 260.
Si, pro postquam, quia. 302.
Sicana urbs & Sicanus fluvius. 190.

eadem & idem cum Sucrone *urbe, &* Sucrone *fluvio.* ibid. *eſt illa urbs quæ vulgo* Alzira *dicitur.* ibid.
Siga Syphacis urbs regia in Mauritania. 24.
Sierra Liona, *mons altus, cur à Luſitanis ſic dictus.* 306. Θεῶν ὄχημα *à Græcis vocatur.* ibid.
Silarus, Silerus, & Siler, amnis. 169.
Σιλφιοφόρος *regio.* 39,40. *ſilphium valde appetunt greges.* 39. *ubi naſcitur.* 39.40.
Silvanorum & Silenorum duo genera. 47. *ſæpe inter ſe confunduntur.* ibid. *horum forma.* 48.
Sinæ vel Thinæ veteribus celebrati, non ſunt iidem qui vulgo dicti Sinenſes. 8. *ſunt hodierni Siamenſes.* 9.
Sinenſes hodierni, iidem qui antiquorum Seres. 8.
Sinus, quid. 196.
Sinus Arabici principium. 283.
Sinus Perſicus. 282.
Sirenides, inſulæ Sirenum. 169.
Smyrna. 86.
Sol cur multo major videatur oriri & occidere in Idâ & aliis montibus quam alibi terrarum. 97,98.
Sol, ſi plus quatuor gradibus horizonte inferior ſit, ne ex ſummo quidem totius orbis monte conſpicuus eſt. 90.
Solem ſemel oriri ſolſtitio, bruma ſemel occidere, de quibus recte dicatur. 238.
Solis inſula. 281.
Sordones appellabantur etiam Sordi. 182.
Sordus flumen. 182.
Σογδιανοὶ & Σογδιανοί. 11.
Specus Corycius. 69,71.
Strobilum promuntorium. 289. *unde ſic dictum.* ibid.
Sucro fluvius. 189.190.
Super *accipitur à Pomponio, ſimiliter atque* ὑπὲρ *à Græcis.* 14.
Superantior ignis, *pro vehementiſſimo.* 41.
Syrtæ Indorum populi unde ſic dicti. 304.
Syrtis minoris ambitus. 30.

T.

Tabis mons. 259
Tamus promuntorium. 273.
Taprobane, inſula. 274. *hujus deſcriptio & variæ appellationes, appellationumq; etyma.* 275. & ſeq. *unde noviſſime* Seilan *dicta.* 275,276. *hujus menſura.* 278,279.
Taurentum Maſſilienſium oppidum. 173.
Taurus mons. 75 76.
Telis flumen. 183.
Telmeſſius mons. 80. *hunc alii promuntorium Cragi vocant.* ibid.
Tempe, unde dicta. 143, 144. *variè hæc vox à poſterioribus Græcis Latiniſque uſurpata.* 144. *hinc Romanorum tempus.* ibid.
Tergum agere, dorſum agere. 85.
Terra diviſa ab oriente in occidentem, quid ſit. 3.
Terræmotus in Syria & Meſopotamia exemplum. 146. *Methonenſis quando contigerit.* 146,147.
Terra Threca, pro Threſſa ſive Thraciâ. 132
Θαλατία σκοτομήνη, *mare tenebroſum & & illune.* 206.
Thamyris ubi excæcatus. 149,150.
Thebæ Ægyptiæ. 58,59. *olim univerſa Ægyptus ſic fuit vocata.* 60.
Themiſcyra, oppidum. 104.
Thera inſula. 212.
Theſſalia olim Thracia nominata fuit. 150.
Thia inſula. 212.
Thraces plerique barbari & bellatores erant, raptu viventes. 115.
Thule inſula. 238. *in hac inſula cur noctes breves.* 257.258. *hujus ſitus.* 258.
Thus Panchaicum. 293.
Tibia vaſca, quæ. 235,236.
Tichis flumen. 183,187.
Τίγγις Καταφάλα. 197.
Tigrides in quo tantum à leænis differant. 248. *male à quibuſdam non diſtinguuntur à leopardis.* ibid.

Tinctoria, βάμματα. 114.
Tinda urb. 133.
Tollere infantem, quid. 44.
Tolobis amnis. 189.
Τραγόπανες *aves cornutæ.* 299.
Transgredi, pro inundare. 237.
Transjugare, quid. 137.
Trileucium promuntorium. 230, 231.
Τρωγλοδύται & Τρωγλοδύται. 18, 35.
Turduli populi. 222, 223.
Turia vel Turias fluvius. 191. *vulgo* Guadalayar *vocatur.* ibid.
Turius fluvius. 189. *vulgo dicitur,* Rio de Carlete. 190.
Tyros purpuræ tinctura floruit. 65.

V.

Valetium, Valentium, & Aletium unum & idem omninò oppidum. 165.
Vastè, pro incultè, ac rusticè. 235.
Vastum etiam accipitur pro inani & vacuo. 235.
Vasti lacus quare salsi fiant. 240.
Vectis insula. 255. *appellatur etiam Victis, Vecta & Ictis.* ibid. *ratio cur* Mela *hanc in sinu* Codano *ponat.* ibid.
Veneris Erycinæ templum, à quo exstructum. 217.
Veneris, Frutis templum. 218. *unde hæc Venus sic dicta videatur.* ibid.
Vestales solitæ tonderi. 61.
Veterum nemo fuit, cujus quidem exstet memoria, qui Bonæ spei promuntorium vel accesit, nedum prætervectus sit. 303.
Vinum Maroneum, 115. *Biblinum.* ibid.
Virgines pridie quam nuberent olim capillos suos consecrabant. 61.
Vitrum herba, Græcis Isatis. 254. *glastum quoque vocatur.* 255.
Vlla, fluvii & oppidi nomen. 229, 230.
Vmber, quid; & unde derivetur. 34.
Volcarum stagna plura. 178.
Volubile & Volubilis oppidum. 315.
Ὑπερέσθαι *semper accipitur de locis remotis à mari.* 145.
Vrci, Vrgi, Virgi, Birgi, Murgi, omnia ejusdem oppidi nomina. 192, 193.
Vrsi Numidici Domitii meri fuere leones. 177.
Vsque *pro* semper. 16.

X.

Xerxis fossa an fabulosa? 138.

Z.

Zerynthium promuntorium, unde sic dictum. 131.
Ζεὺς Ἀθῶος. 137.
Ζεὺς λάϊος, *idem qui* ὑπερέσιος Ζεύς. 135.

Monendus es, benigne Lector, & hunc & sequentem indiculum oscitanter admodum esse concinnatum. Desiderantur enim hic non pauca observatione digna, quæ à supino pinacographo fuere omissa. Idem multa futilia, & sententiæ Autoris nonnunquam contraria, huc congessit. Hoc volui nescius ne esses.

INDEX

INDEX
AVTORVM,
Qui in his OBSERVATIONIBUS illuſtrantur aut emendantur.

A.

ÆLianus, 42, 114. emendatus. 139, 340.
Aëtius, 89.
Æſchylus. 154, 171. emendatus. 53.
Agathonis Tragici verſus emendati. 102.
Ammian. Marcellin. 102, 106, 113, 114, 126, 238, 259. emendatus. 138, 206.
Anſelmus Gemblacenſis. 246.
Antigonus Caryſtius. 36.
Antiphilus Byzantius. 128.
Antoninus. 186.
Apollodorus. 193.
Apollonius. 101, 104.
Appianus. 23, 24, 303.
Ariſtophanis. 133.
Ariſtophanes Scholiaſtes. 78.
Ariſtoteles. 4, 6, 14, 27, 44, 60, 88, 91, 122, 250, 265, 267, 295.
Arrianus. 33, 39, 42, 195, 281, 285.
Artemidorus. 297.
Aſclepiades. 68.
Athanaſius. 34.
Athenæus. 212.
Auſonius. 169.

C.

CÆlii epiſt. ad Ciceronem emendata. 163.
Cæſar. 204. emendatus. 175, 209.
Calaber. 128.

INDEX

Callimachus emendatus. 68.
Catullus. 56, 137, 213, 219, 233.
Carisius Sosipater. 280.
Christophorus de Bondelmontibus. 210.
Ciceronis emend. & explicatus. 4, 17, 44, 52, 64, 59, 191, 235, 279.
Cornelius Nepos. 6.
Cosmas Indo-pleustes. 275, 276.
Curtii locus emendatus. 34, 35.

D.

Dæarchus emendatus. 143, 151, 152.
Diodorus Siculus. 34, 90, 148, 285. emendatus. 40, 172, 200, 306.
Dion Chrysostomus. 111.
Dionys. Alexandrinus interpretatus & emendatus. 76, 77. & illustratus. 3, 4.
Dionysius Halicarnassensis. 130.
Dioscorides emendatus. 88.
Dosiadas. 213.

E.

Ennius. 132.
Eratosthenes. 158, 207, 241.
Euphorion. 159.
Euripides emendatus. 18, 53.
Eustathius. 14, 41, 145, 154, 147, 213.
Ezechieli veteris Tragici versus emendati. 296.

F.

Festus. 60, 61, 160, 234, 268.
Festus Avienus. 174, 223. emendatus. 175, 176, 179, 180, 182, 189, 194, 195.
Festus Pompejus. 217.
Fronto. 1.
Frontinus. 140.

Hanno

AVTORVM.

H.

HAnno Carthaginenſis. 305,309.
Hecatæus. 54.
Hermolaus Barbarus. 29,51,174,200,249.
Herodotus. 6,9,11,12,37,60,68,82,108,110,112,113,115, 124,242. emendatus. 13,41.
Heſychius. 11,18,78,88,158. emendatus. 73.
Hieronymus Surita. 186.
Hipparchus. 7.
Hippocrates. 264.
Hirtius. 204.
Homerus interpretatus. 58,149.
Homeri Scholiaſtes. 58,59.

I.

IOſephus. 63,289,301.
Iſidorus. 19.
Juba Rex. 308,310.
Julius Orator, vulgo Æthicus. 307.
Julius Pollux. 88,212. emendatus. 49,268.
Juſtinus. 227.
Juvenalis explicatus. 268.

L.

LIcentius. 110.
Livius. 6,24,38,87,106,209,210,227.
Longinus, 295.
Lucanus. 43, 169, 270. emendatus. 37, 196. interpretatus. 62, 73, 149.
Lucianus. 75, 112.
Lucretius. 41,141.
Lycophron. 169.

INDEX

M.

MAcrobius. 3.
Marcianus. 183. emendatus. 199,283.
Martialis. 51, 61, 228, 229.
Matthias à Michou. 245.

N.

NIcas Grammaticus. 99.

O.

OPpianus, emendatus. 193.
Origines. 254, 331.
Orosius. 307.
Ovidius. 51,160, 167.

P.

PAlæphatus. 208, 303, 309.
Parthenii versus emendati. 81.
Pausanias. 9,126.
Pentadii Epigramma emendatum. 144.
Petronius. 49, 314.
Peutingeri tabula. 11.
Phavorinus. 172.
Philostorgius. 43. emendatus. 275.
Philostratus. 21, 129, 281, 286.
Photius. 290.
Pindari Scholiast. 33,78,239.
Plato. 52,154.
Plinius. 161.162.164.165.170.174.175,179.181.186.187.198.200.201. 204.212.234.254.278.279.266.281.286.312. explicatus. 9.11. 38.44. emendatus. 12.18.20.21.28.30.31.35.56.63.74.81.84. 107.114.125.128.157.289.304.313. error. 98.
Plutarchus. 161,310. notatus. 54.
Polybius. 27,120.

Po-

AVTORVM.

Posidippi versus emendati. 143.
Priscianus. 4.
Proclus.49.
Procopius. 24.210.275.
Propertius. 295. emendatus. 85.
Psellus. 206.
Ptolemæi Evergetæ, monumentum. 283.
Ptolemæus. 3.8.9.13.21.31.139.175.192.273. emendatus. 26.31.194. 197.315. error. 84.91.105.209.231.

R.

Robertus Montensis. 246.
Rufus Festus. 4,31. emendatus. 72. 180.

S.

Sallustius. 17.31.37.162.186.191.314.
Scylax. 76.88.105.
Scymni Chii versus emendati. 187.
Seneca. 65.
Servius. 118,169,220. notatus. 190.
Silius emendatus. 134,228.
Solinus. 7.20.24.32.43.133.274.
Statius Papinius. 44.
Stephanus, emendatus. 6.7.27.54.51.55.84.137.149.194. error. 15.29.50. illustratus. 38.81.212.
Strabo. 6.7.9.10.27.67.86.87.98.122.164.168.201.254. emendatus. 10.97.141.171.188.194.196.223.228.279.286.303. interpretatus. 145.
Suidas notatus. 36,78.

T.

Tacitus. 40.112.128.236.
Terentius. 64.
Tertullianus. 299. emendatus & interpretatus. 17.

Theodo-

Theodosius emendatus. 185.
Theon Smyrnæus. 210.
Theophanes. 146.
Theophrastus. 52, 89, 140, 266, 283.
Theophilactus. 245.

V.

Valerius Flaccus. 106. 113.
Valerius Maximus. 31. 112. emendatus. 160.
Varro Atacinus. 270.
Varro. 248. Emendatus. 32.
Virgilius. 15. 38. 56 142. 237. 165. emendatus. 42. 169. 212.
Vitruvius. 186, 292.

X.

Xenophon. 195.

Z.

Zenobius emendatus. 105.
Zosimus. 98.

FINIS.

F 658
V971o

Ofh

13303
Darnes
Dec/22